

שבוע פרשת לך לך

(21 – 27 Oktober 12)

ה' – י"א מרחשון ה'תשע"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר, כִּי־אִם יִשְׁמְעוּ עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקִּבְל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כִּפִּי שִׁמְחַתְחֵל לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה יְרוּשָׁיִם
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לַעֲמּוֹ לַתֵּת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפָּט נְאֻמִּים בְּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֶד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לַעֲמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהֲלֵתוֹ עֲמִידַת לָעֶד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְא אֶת־יְהוָה בְּמַצּוֹתָיו חָפֵץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זִרְעוּ דוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָרַח בַּחֲשָׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹוה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבוֹ בַּטַּח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱבִיזִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד קָרְנוֹ תִּרְוֵם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחֲלַק וְנֶמֶס תְּאֻת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אַבְיִי הָיָה יָחִיד לִיהוָה מֵאֵד
דְּצִיבִינָא – נתן בגד צבוע, לְקַצְרָא – לכובס שיכבסנו. אֲמַר לִיהוָה אַבְיִי
לאותו כובס, כְּמָה פְּעִית עִלְיָה – כמה הוא התשלום שאתה מבקש
עבור כיבוס בגד זה. אֲמַר לִיהוָה הכובס לאבִי, בְּרַחֲמֵיךָ – כפי
התשלום שאני נוטל עבור כיבוס בגד לבן. אֲמַר לִיהוָה אַבְיִי, כְּכֹר
קְדָמוֹךְ רִבְנָן – כבר הקדימוך החכמים, שלימדוניו שיכבוס בגד לבן
קשה יותר מכיבוס בגד צבוע, ולפיכך אין לך ליטול שכר על כיבוס
בגד צבוע כמו על כיבוס בגד לבן.

הגמרא מביאה מימרא של אבִי בענין מסירת בגד לכובס: אֲמַר
אַבְיִי, הָאִי מֵאֵן דִּיהִיב מֵנָא לְקַצְרָא – מי שנותן בגד לכובס, בְּמִשְׁחָא
גִּיתִיב לִיהוָה – שימדוד את מידת הבגד קודם שהוא מוסרו לו,
וּבְמִשְׁחָא נִשְׁקוֹל מִינֵיהּ – וימדדנו שוב לאחר שנטלו הימנו, כדי
לבדוק אם לא הוזק הכובס את הבגד, דָּאִי מִפִּי – שאם נוספה על
מידת הבגד, אֲפִסְדִּיהּ דְּמִתְחִיהּ – נמצא שהפסידו הכובס במה
שמתחו, וְאִי בְּצִיר – ואם נתמעתה מידת הבגד, אֲפִסְדִּיהּ דְּכַוּצִּיהּ –
הפסידו הכובס במה שכיווצו על ידי שכיבסו במים רותחים.
שנינו במשנה: וְשׁוֹן אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ שְׁמוּעָנִין בּו' קורת בית הברד ועגולי
הגת.

הגמרא מבררת את טעם הדבר שהתירו בית שמאי לטעון הקורה
מערב שבת: מֵאִי שְׁנָא בּוֹלְהוּ – מדוע נשתנו אלו האופנים שנמנו
לעיל (פ') במשנה, כגון שריית דיו וסממנים וכיוצא באלו, דִּנְזָרוּ בְּהוּ
בֵּית שְׁמַאי שלא להתחיל מלאכתם בערב שבת על מנת שתגמר
מעצמה בשבת, וּמֵאִי שְׁנָא טַעֲנִית קוֹרוֹת בֵּית הַכֹּהֵן וְעִגּוּלֵי הַגֶּת

דָּלָא גִּזְרוּ בְּהֵם בֵּית שְׁמַאי, אלא התירו להתחיל מלאכתם קודם
השבת, אף על פי שנמשכת בתוך השבת.
מבארת הגמרא: הֵנָּה – אלו המלאכות שנמנו בתחילת המשנה, דָּאִי
עָבִיד לָהּ בְּשֶׁבֶת מִיִּתְיִיב חֲמָאָת – שאם יעשה אותם בשבת בשוגג
יזהה חייב עליהם קרבן חטאת, גִּזְרוּ בְּהוּ – (בהם) בֵּית שְׁמַאי שלא
לעשותם אף בַּעֲרֵב שֶׁבֶת עִם חֲשֶׁבֶת, אבל טעינת קורות בֵּית הַכֹּהֵן
וְעִגּוּלֵי הַגֶּת, דָּאִי עָבִיד לָהּ – שאם יעשה מלאכות אלו בְּשֶׁבֶת
בשוגג לא מִיִּתְיִיב קרבן חֲמָאָת, לא גִּזְרוּ בֵּית שְׁמַאי שלא להתחיל
המלאכה מערב שבת.
מבארת הגמרא: מֵאֵן תִּנָּא – מי הוא התנא הסובר כן, דְּכָל מִידִי
דָּאִי מִמִּילָא שְׁפִיר דְּמִי – שכל דבר העתיד לבוא מאיליו, כגון אלו
המשקים העתידיים להסחט מאליהם, אין בהם איסור תורה משום
סוחט בשבת, שלפיכך סוברים בית שמאי שמותר לכתחילה לטעון
עליהם קורה מערב שבת.
מבארת הגמרא: אֲמַר רַב יוֹסִי (בר) [בְּרַבִּי] חֲנִינָא, שיטת רַבִּי
יִשְׁמְעֵאל הִיא, דִּתְנֵן – שכן שנינו במסכת עדיות (פ"ב מ"ו), הָשׁוּם,
וְהַבּוֹסֵר – ענבים שעדיין לא גדלו כל הצורך, וְהַמְלִילוֹת – שיבולים
שלא הבשילו כל צרכם, שְׁרַסְקֵן בערב שבת מִכְּעוֹד יוֹם, ועתה חפץ
הוא להטעין עליהם את הקורה קודם כניסת השבת, כדי שהמשקים
ימשיכו לזוב מהם בשבת. רַבִּי יִשְׁמְעֵאל אָמַר, וְנִמְזוֹר מִשְׁתַּחֲשָׁךְ –
רשאי הוא להטעינם בקורה מבעוד יום, כדי שתגמר מלאכתם לאחר
החשיכה. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר,

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג
- (ג) מאמר ד"ה לך לך מארצך גוי
ליל ג' פרשת לך לך, ז' מרחשון, ה'תשמ"ו ה
- (ד) חלק משיחת ז' מרחשון ה'תשמ"ו יד
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת לך לך
(בלה"ק) כרך טו..... כא
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל כד
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת טז, תרגום מאידש כו
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת לך לך כז
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת לך לך כח
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת לך לך נא
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת לך לך נב
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת לך לך ס
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סב
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת לך לך סה
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת לך לך פה
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת לך לך צו
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ו, תהלים פרק סו צח
- (יח) משניות נזיר
ביאור קהתי ק
- (יט) עין יעקב מסכת יומא..... קז
- (כ) מסכת שבת עם ביאורים
מדף יח עד דף כד קח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קלו
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קלח
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קלח
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קלח
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קלט
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קמ
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב קמ
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"ש"ב קמא
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"ש"ב קמא
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"ש"ב קמא
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"ב קמב
- (לב) חומש לקריאה בציבור קמד
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך קנ
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קנא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

לחלוטין כיצד להגיע לתוצאה הזו – מלמעלה למטה או מלמטה למעלה. 43
 ומכיוון ששנאמר כאן בפסוק לך-לך סתם, ענין ההליכה סתם 44
 (בלא לפרש לאיזה משני האופנים הכוונה), צריך לומר שזה כולל 45
 ב' אופני ההליכה, מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. ויש 46
 לומר שזהו מקור פרוש 47
 רבותינו נשיאנו, שתבת 48
 לך-לך (יש בזה ב' 49
 פרושים, ואמנם מדובר כאן 50
 על הליכה בשני האופנים גם יחד 51
 מכיון ששנאמר הליכה 52
 סתם מבלי לפרט ולפרש לאיזה 53
 אופן הכוונה. 54
 ובאור הענין בפרטיות, 55
 הגה בהמשך הפרשה 56
 לאחריה להלן נתבאר 57
 גם כן ב' אופני ההליכה, 58
 הירידה של אברהם למצרים 59
 בגלל הרעב, והעלייה שלו 60
 ממצרים לאחר מכן, שהם 61
 הליכה מלמעלה למטה 62
 (ירידה על מנת שלאחר מכן 63
 תהיה עליה) והליכה 64
 מלמטה למעלה (עליה). 65
 אבל שם בסיפור הירידה 66
 למצרים והעלייה ממנה ב' 67
 האופנים של ההליכה הם 68
 בפסוקים נפרדים. ומזה 69
 שגם בתורה הם שתי 70
 ההליכות הללו, הירידה למצרים 71
 והעלייה ממצרים, ענינים 72
 נפרדים, דתחלה מספר 73
 הפתוב איך שוירד אברהם 74
 מצרימה לגור שם ג' 8, 75
 היינו ענין הירידה 76
 בתכלית, לא ירדה סתם אלא 77
 תכלית הירידה כי מדובר בירידה 78
 גדולה ועצומה מארץ 79
 ישראל שהיא גבוהה 80
 מכל הארצות⁹ בגשמיית 81
 וברוחניות הגובה והמעלה 82
 של ארץ ישראל לעומת כל הארצות הוא בגשמיית והן מצד מעלתה ברוחניות 83
 (ואדרבה, בעקר ברוחניות, עיקר המעלה של ארץ ישראל היא 84

הקדוש ברוך הוא אומר לאברהם אבינו:

לך-לך מארץ ג', וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך 1
 וידוע המבאר בזה בדרושי מאמרי החסידות של רבותינו נשיאנו 2
 אדמו"רי חב"ד (בארקה באריכות ב'אור התורה' לאדמו"ר 3
 ה'צמח צדק'² וב'תורת 4
 חיים' לאדמו"ר 5
 האמצעי³, ונרמז גם 6
 בקיצור ב'תורה אור' לרבנו 7
 הזקן⁴), דענין ההליכה 8
 שבפסוק זה (לך-לך) יש 9
 בו ב' פרושים, פרוש א' 10
 (כדאיתא כמובא בזהר⁵) 11
 שההליכה היא מלמעלה 12
 למטה, היינו הליכה שהיא 13
 ירידה (אלא שבסופו של דבר 14
 הירידה היא לצורך עליה) 15
 ופרוש ב' (הנרמז גם כן 16
 בזהר⁶) דההליכה היא 17
 מלמטה למעלה היינו 18
 הליכה שהיא עליה. דהנה 19
 ענין ההליכה סתם, אף 20
 שתכנה הוא הליכה במובן 21
 של התקדמות ועליה מדרגא 22
 לדרגא (הפך העמידה 23
 במצב מסוים מבלי להתקדם 24
 ולעלות), ועד להליכה 25
 באפן דאין-ערוף לאין 26
 שיעור, היינו ללא כל דמיון 27
 והשוואה למצב הקודם 28
 (שהדרגא שהולך ומתקדם 29
 ומתעלה אליה היא באין 30
 ערוף ללא כל השוואה לגבי 31
 הדרגא שבא ועולה 32
 ממנה⁷), כך שבכל אופן 33
 'הליכה' פירושה התקדמות 34
 ועלייה (רוחנית) גדולה מכל 35
 מקום בזה גופא ב'הליכה' 36
 עצמה יכולים להיות ב' 37
 אופנים קללים דהליכה 38
 מלמעלה למטה 39
 ומלמטה למעלה, שהם שני הפכים 40
 תוצאה שווה (של התקרבות האדם לאלוקות) אבל מדובר בשתי צורות שונות 41
 42

בס"ד. ליל ג' פרשת לך-לך, ז' מר-חשון ה'תשמ"ו.

הנחה בלתי מוגה

לך-לך מארץ ג'¹, וידוע המבאר בזה בדרושי 1
 רבותינו נשיאנו (בארקה ב'אור התורה' 2
 לאדמו"ר ה'צמח צדק'² וב'תורת חיים' לאדמו"ר 3
 האמצעי³, ונרמז גם ב'תורה אור' לרבנו הזקן⁴), דענין 4
 ההליכה שבפסוק זה (לך-לך) יש בו ב' פרושים, פרוש 5
 א' (כדאיתא בזהר⁵) שההליכה היא מלמעלה למטה, 6
 ופרוש ב' (הנרמז גם כן בזהר⁶) דההליכה היא מלמטה 7
 למעלה. דהנה ענין ההליכה סתם, אף שתכנה הוא 8
 הליכה מדרגא לדרגא (הפך העמידה), ועד להליכה 9
 באפן דאין-ערוף (שהדרגא שהולך אליה היא באין- 10
 ערוף לגבי הדרגא שבא ממנה⁷), מכל-מקום בזה גופא 11
 יכולים להיות ב' אופנים קללים דההליכה מלמעלה 12
 למטה ומלמטה למעלה, שהם שני הפכים. ומכיון 13
 שנאמר לך-לך סתם, ענין ההליכה סתם (בלא לפרש), 14
 צריך לומר שזה כולל ב' אופני ההליכה, מלמטה 15
 למעלה ומלמעלה למטה. ויש לומר שזהו מקור פרוש 16
 רבותינו נשיאנו, שתבת לך-לך (יש בזה ב' פרושים, 17
 מכיון ששנאמר הליכה סתם. 18

ובאור הענין בפרטיות, הגה בהמשך הפרשה לאחרי- 1
 זה נתבאר גם כן ב' אופני ההליכה, הליכה 2
 מלמעלה למטה (ירידה) והליכה מלמטה למעלה 3
 (עליה). אבל שם ב' האופנים הם בפסוקים נפרדים. 4
 ומזה שגם בתורה הם ענינים נפרדים, דתחלה מספר 5
 הפתוב איך שוירד אברהם מצרימה לגור שם ג' 8, היינו 6
 ענין הירידה בתכלית, מארץ ישראל שהיא גבוהה מכל 7
 הארצות⁹ בגשמיית וברוחניות (ואדרבה, בעקר 8

(1) לך יב, א. (2) בראשית כרך ו' תתרעט, ב. (3) לך פט, ב. (4) ר"פ לך. וראה ד"ה לך תשל"ח – לקו"ש ח"כ ע' 295 ואילך.
 (5) ח"ג (בסתרי תורה) עז, א. (6) ח"א עז, א. (7) ראה ד"ה צאינה וראינה תר"ס. ועוד. (8) לך יב, י. (9) זבחים נד, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 ברוחניות ומִזְהָ נִשְׁתַּלְשֵׁל גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת, השורש הרוחני של הדברים
 2 הוא הסיבה והמקור לגשמיות הדברים כַּמֶּאֱמָר שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁלוּ מִהֵן¹⁰ כמו
 3 שכתוב בספר התניא (פרק ג) לגבי העובדה שכוחות הנפש הם במספר עשר
 4 "כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן" ומכאן שהשורש הרוחני הוא
 5 העיקר, והמציאות בעולם הזה
 6 דומה לו כי משתלשלת ממנו),
 7 והירידה מארץ ישראל הגבוהה
 8 ונעלית מאד הייתה אֶל אֶרֶץ
 9 מִצְרַיִם הַנִּקְרָאת קָרֵב
 10 התוך והעומק של האֶרֶץ¹¹
 11 וְעִירוֹת הָאֶרֶץ¹², תַּחְתּוֹן
 12 בְּיֹתֵר. דְּזָהוּ עֲנִין
 13 הַהֲלִיכָה מְלַמֶּעֱלָה לְמִטָּה
 14 בְּאֶפֶן דְּאִין-עִירוֹף עד כדי
 15 כך שאין להשוות בין המקום
 16 שממנו מתחילה הירידה (ארץ
 17 ישראל) למקום שבו היא
 18 מסתיימת (מצרים). וְאַחֲרֵי-כֵן
 19 (בְּפִסְקִים נִפְרָדִים בתורה
 20 בהמשך הפרשה) מִסְפָּר
 21 הַכֶּתוּב על הַהֲלִיכָה
 22 וְהַעֲלִיָּה מְלַמֶּטָה לְמַעְלָה,
 23 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹³ אַחֲרֵי-כֵן
 24 וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם גּו',
 25 הֵינִי שֶׁהִיָּתָה הַעֲלִיָּה
 26 מֵעִירוֹת הָאֶרֶץ מהמקום
 27 הנמוך והנחות ביותר אֶל אֶרֶץ
 28 הַקֶּדֶשׁ הַגְּבוּהָה מִכָּל
 29 הָאֲרָצוֹת והיא המקום הגבוה
 30 והנעלה ביותר. וְגַם מִסְפָּר
 31 הַכֶּתוּב אִיף שֶׁהַעֲלִיָּה
 32 שֶׁהִיָּתָה אַחֲרֵי הִירִידָה,
 33 ודווקא משום כך שקדמה לה
 34 ירידה הִיָּתָה לְדִרְגָּא נְעֻלִית
 35 יוֹתֵר מִזֹּו שֶׁמִּמֶּנָּה הִיָּתָה
 36 הִירִידָה (שֶׁהָרִי יִרִידָה
 37 הִיא לְצִרְף עֲלִיָּה גדולה יותר מזו שהייתה קודם הירידה שאם לא כן איזו
 38 תועלת יש בירידה), וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁴ בְּעִלְיַת אַבְרָהָם מִמִּצְרַיִם (לאחר
 39 הירידה שקדמה לאותה עלייה) וְאַבְרָם כְּבֵד מֵאֵד בְּמִקְנֵהוּ בִּסְסָף
 40 וּבְזֶהָב, שֶׁזָּהוּ עֲלִיָּה יִתְרוֹן גְּדוֹל בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ, שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ
 41 לְפָנֵי-זֶה (לְפָנֵי הִירִידָה), כְּמוֹכֵן מִפְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא,
 42 שהעשירות של אברהם לאחר העלייה ממצרים היה גדולה בהרבה לעומת

ביאור בדרך אפשר

43 העשירות שהייתה לו לפני הירידה וּבְפָרֵט יותר מכפי שהעניין מבואר
 44 בפשוטו של מקרא הרי הוא מוכן מִפְּרֹשֵׁי הַכֶּתוּבִים בְּמִדְרָשִׁי
 45 רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל בהם מבואר יותר גדול העושר של אברהם בעלותו ממצרים.
 46 אֲמַנָם כְּנ"ל הָרִי בְּפִסְקִים אֱלוֹ, המספרים על ירידת אברהם למצרים
 47 והעלייה שלו ממצרים ב'
 48 אוֹפְנֵי הַהֲלִיכָה הִירִידָה
 49 מלמעלה למטה והעלייה מלמטה
 50 למעלה נֶאֱמָרוּ בְּפִסְקִים
 51 נִפְרָדִים, שֶׁמִּזְהָ מוֹכֵן
 52 שֶׁהֵם גַּם עֲנִינִים נִפְרָדִים
 53 בתוכנם ומהותם. וְהַחֲדוּשׁ
 54 שֶׁבְּפִסְקוֹ לֶךְ-לְךָ גּו',
 55 (הַפִּסְקוֹ הֶרָאשׁוֹן שֶׁל
 56 הַפְּרָשָׁה, שֶׁהוּא תַּחֲלַת
 57 וְרֹאשׁ הֵינִי לא רק ההתחלה
 58 אלא גם הראש הכולל את כל
 59 הפרשה, כמו הראש שבגוף
 60 האדם שאינו רק התחלת הגוף
 61 אלא כולל את כל הגוף כך ראש
 62 הפרשה כולל את כל
 63 הַפְּרָשָׁה) הַכּוֹלֵל בתוכו
 64 במילה אחת ובעניין אחד ב'
 65 אוֹפְנֵי הַהֲלִיכָה, הֲלִיכָה
 66 מְלַמֶּעֱלָה לְמִטָּה (וְרִידָה)
 67 וְהַהֲלִיכָה מְלַמֶּטָה לְמַעְלָה
 68 (עֲלִיָּה), וְכֵן הַחֲדוּשׁ
 69 הַמִּיּוֹחַד הוּא שֶׁהַהֲלִיכָה
 70 אַחַת יֵשׁ בָּהּ ב' אוֹפְנִים
 71 שֶׁהֵם הַפְּסִיִּים מִן הַקֶּצֶה
 72 אֶל הַקֶּצֶה, שהרי גם הירידה
 73 והעלייה שעליה מדובר כאן
 74 בפסוק "לך לך" היא ירידה
 75 גדולה ביותר ועלייה גדולה
 76 ביותר (כפי שיתבאר להלן)
 77 שֶׁזָּהוּ עֲנִין נוֹסֵף וְחֲדוּשׁ
 78 נוֹסֵף בְּעֵנִין ב' אוֹפְנֵי
 79 הַהֲלִיכָה אֵלֶּה שלמרות היותם שני הפכים הם באים כאחד.
 80 וּבִאֲוִיר עֲנִין הַהֲלִיכָה מְלַמֶּעֱלָה לְמִטָּה שֶׁבְּפִסְקוֹ זֶה (לֶךְ-לְךָ
 81 גּו'), הִנֵּה יְדוּעֵ¹⁵ בתורת החסידות שֶׁאַבְרָם הוּא אוֹתִיּוֹת אֲב רָם,
 82 ו"רם" היינו גבוה ומרומם שֶׁהוּא גבוה ומרומם עד כדי כך שלא ניתן להבין
 83 ולהשיג אותו נְעֻלָּם מִכָּל רֵעִיוֹן, הֵינִי שֶׁדִּרְגָּת נִשְׁמַת אַבְרָהָם
 84 הִיא נְעֻלִית בְּיֹתֵר. וְכְמוֹכֵן גַּם מִמֶּה דְּאִיתָא בְּסִפְר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הבהיר¹⁶ שאמרה מדת החסד העליונה לפני הקב"ה, מימי
2 היות אברהם בארץ לא הצרכתי לעשות מלאכתי, שהרי
3 אברהם שעבד את ה' במדת החסד והאהבה והיה גומל חסדים ומכניס
4 אורחים וכו' עומד ומשמש במקומי. דמזה מובן גדל מעלת

5 נשמת אברהם, וגדל
6 מעלת שרשו ומקורו
7 באלוקות, שהוא בחינת
8 נעלם מפל רציון היינו
9 נעלה ומרומם עד כדי כך שאינו
10 שיך להבנה והשגה (פמבאר
11 בקבלה ובחסידות פרוש
12 תבות אלו וענין זה ולא יזה
13 ענינים אלוקיים-רוחניים
14 הכוונה), ומקום זה
15 ודרגא זו למעלה באלוקות
16 היתה צריכה להיות
17 ירידת נשמת אברהם
18 מלמעלה למטה עד לארץ
19 הלזו התחתונה להתלבש
20 בגוף בעולם הזה הגשמי ומובן
21 שהיא ירידה גדולה ביותר.

22 וזהו גם הפירוש הפנימי של
23 מה שכתוב לך-לך
24 מארצך וממולדתך
25 ומבית אביך אל הארץ
26 אשר ארצך. דהנה
27 ידוע¹⁷ בתורת החסידות
28 הדייק השאלה המבוססת על
29 דיוק בסדר המקרא
30 וממולדתך
31 ומבית אביך, שתחילה ייצא
32 אברהם מארצו ואחר כך

33 ממולדתו ואחר מבית אביו דלכאורה הסדר על-פי פשוטו בהתאם
34 למציאות בפועל היה צריך להיות להפך, דבתחלה יוצא האדם
35 מבית אביו, ואחר-כך ממולדתו, ורק אחר-כך מארצו ולמה
36 הסדר הכתוב בפסוק הוא דווקא "מארצך וממולדתך" תחילה ורק אחר-כך
37 "מבית אביך"?

38 ומבאר בזה¹⁸ בתורת החסידות, שמשמעות הציווי "לך לך מארצך..." היא
39 הוראה לצאת, להתרחק ולעזוב, את המצב הנפשי-הרוחני הקודם ולעלות
40 למצב נעלה יותר, דארצך קאי על בחינת הרצון, היינו לעזוב את
41 בחינת הרצון כפי שהיא כעת, ולצאת ולעלות לרצון מסוג נעלה יותר

הבהיר¹⁶ שאמרה מדת החסד לפני הקב"ה, מימי היות
אברהם בארץ לא הצרכתי לעשות מלאכתי, שהרי אברהם
עומד ומשמש במקומי. דמזה מובן גדל מעלת נשמת
אברהם, וגדל מעלת שרשו ומקורו, שהוא בחינת נעלם
מפל רציון (פמבאר בקבלה ובחסידות פרוש תבות אלו
וענין זה), ומקום זה ודרגא זו היתה צריכה להיות
ירידת נשמת אברהם עד לארץ הלזו התחתונה. וזהו גם
מה שכתוב לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל
הארץ אשר ארצך. דהנה ידוע¹⁷ הדייק בסדר המקרא
מארצך וממולדתך ומבית אביך, דלכאורה הסדר על-פי
פשוטו היה צריך להיות להפך, דבתחלה יוצא האדם
מבית אביו, ואחר-כך ממולדתו, ורק אחר-כך מארצו.
ומבאר בזה¹⁸, דארצך קאי על בחינת הרצון, וממולדתך
קאי על המדות הנולדים מן המוחין (פנודע שהמוחין
הם בחינת אב ואם המולידים את המדות¹⁹), מבית
אביך קאי על דרגה שלמטה יותר, פמבאר במקום
אחר²⁰. ואל הארץ הוא עוד למטה מזה, שקאי על
בחינת המלכות. דהליכה זו היא מלמעלה למטה,
שיוירד מבחינת הרצון, שהוא תכלית העליונות שבו,
כמו שהוא באדם התחתון (הנקרא אדם על שם אדמה
לעליון²¹) שבחינת הרצון שבו, הוא נעלה מכל הפחות
ונעלם מכל הפחות²², ויורד לבחינת הכנה והשגה
שלמטה מרצון, שמבין ומשיג מה רוצה ואיך למלאות

שם אדמה לעליון²¹ ולכן גם כשהוא נשמה בגוף, המעלות והסדר של
כוחות הנפש דומים ל"עליון", בדוגמת מעלת וסדר הכוחות למעלה באלוקות)
שבחינת הרצון שבו, הוא נעלה מכל הפחות ונעלם מכל
הפחות²², וענין ההליכה (הירידה) מלמעלה למטה הוא שהרצון 'הולך'
ויורד מהדרגה הנעלית והנעלמת שלו לבחינת הכנה והשגה
שלמטה מרצון, שהרי בדרך כלל הרצון הוא כוח נעלה מהשכל וההבנה
(ולכן הרצון שיך ל'כוחות מקיפים' שלא מלווים באברי הגוף הפרטיים
ואילו המוחין הם 'כוחות פנימיים') שמבין ומשיג מה רוצה היינו
שהרצון 'יורד' מלהיות כוח כללי מופשט להיות רצון פרטי מוגדר וגם האדם

42 ומולדתך קאי על המדות הנולדים מן המוחין (פנודע
43 שהמוחין הם בחינת אב ואם המולידים את המדות¹⁹ כמבואר
44 בחסידות שהחכמה נקראת 'אב' והבינה נקראת 'אם הבנים' כי ההתבוננות
45 השכלית במוחין באמצעות כוח החכמה וכוח הבינה יוצרת 'מולידה' מידות,
46 היינו רגש שכלב. ולמשל כאשר

47 האדם מתבונן בעומק בגדולת ה'
48 הוא 'מוליד' בעצמו רגש של
49 אהבת ה' ורצון להתקרב אליו),
50 מבית אביך קאי על
51 דרגה שלמטה יותר,
52 פמבאר במקום אחר²⁰.
53 ואל הארץ הוא עוד
54 למטה מזה, שקאי על
55 בחינת המלכות שנקראת
56 "ארץ", וסדר העבודה של 'לך
57 לך' דהינו לצאת ולעזוב את
58 דרגתו הקודמת ולעלות לדרגה
59 נעלית יותר הוא בדרך של
60 מלמעלה למטה שתחילה צריך
61 'ללכת' בדרגות הגבוהות של
62 כוחות הנפש, לפי סדרן מלמעלה
63 למטה, הרצון והמוחין והמידות,
64 ואחר כך בכוחות הנחותים יותר.
65 דהליכה והתעלות זו של
66 האדם העובד את ה' היא
67 מלמעלה למטה, שיוירד
68 מבחינת הרצון, שהוא
69 כוח הרצון תכלית
70 העליונות שבו, כמו
71 שהוא באדם התחתון
72 אחרי הירידה של הנשמה בגוף
73 גשמי (הנקרא אדם על

(16) סקצ"א (זח"א בהשמטות רס"ד, ריש ע"ב) – הובא ונת' בפרדס שכ"ב פ"ב. (17) ראה רד"ה לך תש"ב. תשמ"ה. ובכ"מ. (18) ראה סד"ה לך תש"ב. תשמ"ה. לקר"ש ח"כ ע' 59. וש"נ. (19) תניא ספ"ג. (20) ראה ד"ה לך תשמ"ה. (21) עש"מ מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. ובכ"מ. (22) ראה לקו"ת נשא כד, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חושב ומבין איך ליישם את הרצון ואיך למלאות את הרצון וכו',
2 ואחר-כך יורד למטה יותר לדרגה נמוכה יותר מהמוחין לבחינת
3 המדות שלמטה מהבנה והשגה, עד למעשה בפעל, שהוא
4 כוח נחות לעומת המוחין (השכל) והרגש (המידות) הארץ אשר ארץ
5 בדומה לנחיתות של ה'מלכות'

6 לעומת המוחין והמידות
7 בספירות העליונות.
8 ועל-דרך-זה הוא
9 באברהם אבינו, שנשמתו
10 'הלכה' מלמעלה למטה ירדה
11 מבחינה שהוא נעלם
12 מכל רעיון, מכמו שהיא
13 בשרשה ומקורה כלולה
14 ברצון העליון (כי)
15 בבחינה זו כאשר הנשמה
16 איננה מציאות בפני עצמה אלא
17 כלולה ברצון העליון האלוהי
18 ובטלה אליו לגמרי עומד
19 בגלוי הרצון האמיתי של
20 הנשמה), לבחינת
21 מולדתה ובית אביה,
22 בחינת המדות כו', עד
23 שהגיע אל הארץ, בחינת
24 המלכות שהיא תחתון
25 שאין למטה ממנו
26 בספירות²³ ולכן היא
27 האחרונה בעשר הספירות.
28 וכמו שהוא בנשמת
29 אברהם אבינו שהיה
30 היהודי הראשון, על-
31 דרך-זה הוא בנשמת כל
32 אחד ואחד מבני ישראל
33 צאצאיו של אברהם, שיוֹרֶדֶת
34 מאגרא רמה גג גבוה
35 לבירא עמיקתא בור עמוק
36 כי מוֹרֶשׁ ומקור הנשמה
37 למעלה באלוקות ועד

38 התלבשותה בגוף גשמי יש מרחק גדול ועצום. וזהו גם התוכן הפנימי של
39 דיוק לשון הכתוב אל הארץ אשר ארץ, שדוֹקָא על-ידי
40 הירידה, מראים בסופו של דבר את המעלות והעלוי היתרון של
41 הנשמה, ומשמעות הביטוי "ארץ" הוא ארץ ואגלה אותה
42 בעצמה²³ שדוֹקָא על ידי הירידה והצורך להתמודד עם ניסיונות שקיימים
43 רק לאחר הירידה בגוף גשמי ובעולם הזה הגשמי מתגלים ונראים מעלות

את הרצון וכו', ואחר-כך יורד למטה יותר לבחינת
המדות שלמטה מהבנה והשגה, עד למעשה בפעל,
הארץ אשר ארץ. ועל-דרך-זה הוא באברהם אבינו,
שנשמתו ירדה מבחינה שהוא נעלם מכל רעיון, מכמו
שהיא בשרשה ומקורה כלולה ברצון העליון (כי)
בבחינה זו עומד בגלוי הרצון של הנשמה), לבחינת
מולדתה ובית אביה, בחינת המדות כו', עד שהגיע אל
הארץ, בחינת המלכות שהיא תחתון שאין למטה ממנו
בספירות²³. וכמו שהוא בנשמת אברהם אבינו שהיה
היהודי הראשון, על-דרך-זה הוא בנשמת כל אחד
ואחד, שיוֹרֶדֶת מאגרא רמה לבירא עמיקתא. וזהו אל
הארץ אשר ארץ, שדוֹקָא על-ידי הירידה, מראים את
המעלות והעלוי של הנשמה, ארץ ואגלה אותה
בעצמה²³.

ובאור הפרוש הב' בפסוק, הנה על-פי פשטות
הפסוקים, הליכת אברהם היתה מלמטה
למעלה, מתן לארץ ישראל, דתן הוא תחתון שאין
למטה ממנו, כפרוש רש"י (סוף פרשת נח) דתן בנו"ן
הפוכה מורה על חרון אף של מקום בעולם, ומקום
זה הלך אברהם מלמטה למעלה עד שהגיע אל הארץ
אשר ארץ, ארץ הקדש. ועל-דרך-זה הוא גם כן
ברוחניות, שעבודתו של אברהם היתה באפן כזה
שמהבחינה דתן כו' עלה והתעלה לדגות הכי עליונות.
והענין בעבודת האדם, דתחלה צריך להיות לך-לך
מארץ, דארץ הוא רצון בלתי רצוי, כי תחלת
העבודה צריכה להיות באפן של כפייה, שזהו גם כן
דיוק לשון התנ"א²⁴ שהגלויים דלעתיד תלויים במעשינו
ללכת ולהתרחק הוא רצון בלתי רצוי, כי תחלת העבודה כאשר
האדם עדיין קשור ברצונות לא רצויים ויש לו תאוות ומשיכה לענייני העולם
הזה צריכה להיות באפן של כפייה, לכפות את יצרו ולהתגבר על
הרצונות הלא טובים (ורק לאחר שיתקדם לשלב נעלה יותר בעבודת ה' יוכל
לעסוק יותר בבירור והעלאה של ענייני העולם ולא רק 'לכפות' את הרע אלא
גם להפוך אותו לטוב וקדושה) שזהו גם כן דיוק לשון התנ"א²⁴

פנימיות ועצמיות הקיימות בעצם הנשמה שלולי זאת היו נשואות בעולם ולא
באות ליד גילוי.

ובאור הפרוש הב' בפסוק, לפיו "לך לך" היינו הליכה (ועלייה)
מלמטה למעלה הנה על-פי פשטות הפסוקים, הליכת אברהם
היתה עליה מלמטה
למעלה, מתן לארץ
ישראל, דתן הוא
תחתון שאין למטה
ממנו, כפרוש רש"י
(סוף פרשת נח) דתן
בנו"ן הפוכה מורה על
חרון אף הכעס של מקום
הקדוש-ברוך-הוא בעולם,
ומקום זה שהוא מקום
נחות ביותר הלא אברהם
מלמטה למעלה עד
שהגיע אל הארץ אשר
ארץ, ארץ הקדש שהיא
מקום נעלה ביותר. ועל-דרך-
זה כשם שבצאתו מחרן
והליכתו לארץ ישראל, אברהם
אבינו התעלה מבחינת הרמה
הרוחנית של מקומו הגשמי
הוא גם כן ברוחניות,
שעבודתו של אברהם
בהליכתו מחרן לארץ ישראל
היתה באפן כזה
שמהבחינה דתן כו'
עלה והתעלה לדגות הכי
עליונות.
והענין בעבודת האדם,
של כל אחד ואחד (שהרי
"מעשה אבות סימן לבנים")
דתחלה בשלב הראשון
בעבודת ה' צריך להיות
לך-לך מארץ, דארץ
הרצון שממנו צריך האדם
ללכת ולהתרחק הוא רצון בלתי רצוי, כי תחלת העבודה כאשר
האדם עדיין קשור ברצונות לא רצויים ויש לו תאוות ומשיכה לענייני העולם
הזה צריכה להיות באפן של כפייה, לכפות את יצרו ולהתגבר על
הרצונות הלא טובים (ורק לאחר שיתקדם לשלב נעלה יותר בעבודת ה' יוכל
לעסוק יותר בבירור והעלאה של ענייני העולם ולא רק 'לכפות' את הרע אלא
גם להפוך אותו לטוב וקדושה) שזהו גם כן דיוק לשון התנ"א²⁴

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִגְלוּיִים האלוקיים הרוחניים דְּלֻעֲתִיד שיהיו בימות המשיח כאשר
2 העולם לא יעלים ויסתיר על האלוקות תְּלוּיִם בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוֹדְתֵנוּ
3 במשך זמן הגלות וככל שנוסיף במעשים טובים ובעבודת ה' כעת כך תלך
4 ותגדל עוצמת הגילויים לעתיד לבוא, ורבנו הזקן בספר התניא מדייק וקורא
5 לעבודת האדם הרוחנית בשם
6 "מעשינו" כיוון דְּתַחֲלָה
7 כשהאדם נמצא בשלבים
8 הראשונים של עבודת ה' צָרִיף
9 לְהִיּוֹת העיסוק בתורה ומצוות
10 בדרך של מַעֲשֵׂינוּ מְלִשׁוֹן
11 מַעֲשֵׂינוּ כופין על הַצִּדְקָה²⁵
12 כדברי חכמינו ז"ל שכאשר יש
13 צורך בכך, בית־הדין כופין
14 ומאלצים לתת צדקה. דְּעֻנְיָן
15 הַפְּסִיָּה בְּעִבּוֹדָה בעבודת ה'
16 צָרִיף לְהִיּוֹת מְשׁוֹם שְׂשׁ
17 מַעֲמָד וּמַצָּב דִּיּוֹרָא הוּא
18 שְׁתַּקְפּוּ²⁶, שהאדם נתקף על-
19 ידי יצרו הרע, חֲרוֹן אַף שֶׁל
20 עוֹלָם, מצב של 'כעס'
21 והשתלטות דברים לא רצויים
22 וְעַד כדי כך שְׁאוּמֵר שְׁאִינוּ
23 רוּצָה לְקַיֵּם רְצוֹן קוֹנֵו, וצָרִיף
24 לְכַפּוֹת אוֹתוֹ עַד
25 שְׁיֵאמֶר רוּצָה אֲנִי, (כדברי
26 הרמב"ם בהלכות גירושין
27 שכאשר אדם חייב לתת גט
28 לאשתו על פי התורה אך הוא
29 טוען שאינו רוצה לעשות זאת,
30 ניתן לכפות עליו לתת את הגט
31 ולמרות שנתינת גט חייבת להיות
32 מרצונו ומדעתו של הבעל, הגט
33 כשר כי הרצון האמיתי שלו הוא לקיים את דברי התורה אלא שלפי שעה יצרו
34 התגבר עליו) דְּמַשְׁמָעוֹת הָעֻנְיָן הוּא, שְׁמַצָּד מַצָּבוֹ בְּהוּוֹ יֵשׁ לוֹ
35 רְצוֹן הַפְּסִי, וצריך להתגבר עליו דְּזָהוּ עֻנְיָן אַרְצָה, רְצוֹן בְּלִתִּי
36 רְצוּי. וּמִזָּה צָרִיכָה לְהִיּוֹת הִיצְיָאָה וההתרחקות, לֶךְ-לָךְ מֵאַרְצָה.
37 וּלְאַחֲרֵי שְׁיוּצָא מִמַּעֲמָד וּמַצָּב זֶה ומתעלה התעלות ראשונית וכבר
38 אין לו רצונות מנוגדים לרצון ה', צָרִיף להמשיך 'ללכת' לַעֲלוֹת יוֹתֵר,
39 וְלִצְאָת לא רק מהרצונות הלא טובים אלא גַם מִרְגִּילוֹתוֹ, הֵינּוּ מַעֲנִין
40 זֶה שֶׁכָּבֵר נַעֲשֶׂה הֲרֹגָל שְׁלוֹ וְטָבַע שְׁלוֹ²⁷ כאשר אדם מרגיל את
41 עצמו בהתנהגות מסוימת, הדבר הופך לחלק ממנו (ובלשון ספר התניא –

ביאור בדרך אפשר

42 "שההרגל על כל דבר שלטון ונעשה טבע שני") וקשה לו להשתחרר מההרגל
43 ולנהוג אחרת (וְלִכֵּן אֵין זֶה אֲנִס הִיצָר בתור גורם חיצוני אֵלָא טָבַע
44 שְׁלוֹ עצמו), שְׁזָהוּ עֻנְיָן מוֹלְדֵתָךְ כאילו נולד כך, ומי שמתחרר גם
45 מההרגלים הללו התעלה יותר ממה שמתגבר על היצר בלבד. וְאַחֲרֵי-כֵן
46 צָרִיף לַעֲלוֹת יוֹתֵר, וְלִצְאָת
47 'ללכת' ולהתעלות גַם
48 מִבֵּית אָבִיךָ, מוֹחִין
49 ומדות, הֵינּוּ מִמָּה שלא רצוי
50 בהם, וְעַד שמתעלה עד כדי כך
51 שְׁמַגִּיעַ אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
52 אֲרָאךָ, הָאָרֶץ הָאֲמִתִּית,
53 רְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי, של הקדוש-
54 ברוך-הוא וְכִדְאִיתָא וכמובא
55 בַּמִּדְרָשׁ²⁸ לָמָּה נִקְרָא
56 שְׁמָה אֲרֶץ שְׂרָצְתָה
57 לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵה הָרִי
58 ש"ארץ" במובן החיובי היא
59 דרגה רוחנית נעלית ביותר.
60 וְעוֹד זֹאת, לדרגה של "הארץ
61 אשר אראך" יש מובן נוסף
62 פִּדְיוֹעַ הַפְּרוּשׁ הַב' ²⁹
63 בְּזָה, בדברי המדרש הללו
64 "למה נקרא שמה ארץ...",
65 רְצָתָה לְשׁוֹן רִיצָה
66 וּמְרוּצָה, הֵינּוּ שְׁמִי שְׁמִי
67 לדרגת "ארץ" הֵינּוּ שְׁרָץ
68 בְּזִרְיוֹת לַעֲשׂוֹת רְצוֹן
69 קוֹנֵו. דְּב' עֻנְיָנִים אֵלוֹ,
70 רְצוֹן בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת
71 לְקַיֵּם צוּי ה', שהאדם מגיע
72 לדרגה שכל רצונו הוא לעשות
73 את רצון ה' – כְּמוֹ "ארץ שרצתה
74 לעשות רצון קונה" וְהִקְיִים בפועל מְתוּף רִיצָה, הֵינּוּ מְתוּךְ וְזִרְיוֹת
75 וְשִׁמְחָה כְּמוֹ אֶרֶץ מְלִשׁוֹן "ריצה", מַצִּינוּ שְׁנִיָּהם בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ.
76 דְּעֻנְיָן הַזִּרְיוֹת וּמְרוּצָה מִפְּרֵשׁ בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, לגבי עקידת
77 יצחק וַיִּשְׁפֹּם אֲבְרָהָם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמוּרֵי³⁰, שְׁזָהוּ עֻנְיָן
78 פְּרִיצַת הַגְּדָרִים של ההתנהגות הרגילה וְקִלְקוֹל הַשְּׁוֹרָה³¹, במובן
79 החיובי, כפירוש רש"י על פסוק זה: "ויחבש – הוא בעצמו, ולא ציווה לאחד
80 מעבדיו, שאהבה מקלקלת השוורה" שְׁהִירִי חֲבִישַׁת חֲמוּר עַל-יָדוֹ
81 בַּעֲצָמוֹ הִיא פְּרִיצַת גֶּדֶר הַהִנְהָגָה דְּמִלְךָ³² (חכמינו ז"ל אמרו
82 "מלך פורץ גדר" ועל משקל זה מבואר כאן במאמר שכאשר אברהם חבש את

(25) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 191. תרל"ו ח"ב ע' רפט. וש"נ. (26) ראה רמב"ם ספ"ב מהל' גירושין. (27) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת רמ"ע מפאנו סל"ו. תניא ספ"ד. (28) ב"ר פ"ה, ז. (29) מפרשי המדרש שם. תו"א א, סע"ג. ובכ"מ. (30) וירא כב, ג. (31) פרש"י וירא שם ועוד. (32) ראה נתחומא לך יג. רמב"ם הל' מלכים פ"ב.

לך לך מארצך גו'

ביאור בדרך אפשר

1 החמור בעצמו היה בכך משום פריצת גרדי ההנהגה שלו כמלך שחייב לנהוג
2 כבוד בעצמו ולא לעשות מלאכה בפני אחרים וכד'. ועל־דִּרְךָ־זֶה עֲנִין
3 הַרְצוֹן לָקִים צוּי ה' בְּשִׁלְמוֹת "ארץ" לפי הפירוש של "רצתה לעשות
4 רצון קונה" הִיָּה בְּאֲבָרָה, וְכַמְבָּאֵר בְּאַרְבֵּה בְּרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת
5 תְּשׁוּבָה פָּרָק עֲשִׁירִי³³,

6 שְׁעִבּוּדֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד 1
7 מִיִּשְׂרָאֵל צְרִיכָה לִהְיוֹת 2
8 מֵאֲהָבָה, שְׁהִיא דְּרָגָה גְבוּהָה 3
9 בַּעֲבוּדַת ה' וְהִיא מַעֲלַת 4
10 אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ שְׁקָרָאוּ 5
11 הַקֶּבֶץ" אוֹהֲבוֹ לְפִי שְׁלֹא 6
12 עֲבַד אֱלֹא מֵאֲהָבָה כו'³⁴, 7
13 וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב³⁵ אֲבָרָהֶם 8
14 אוֹהֲבִי. 9
15 וּמֵאֲבָרָהֶם נִמְשָׁךְ עֲנִין זֶה 10
16 שֶׁל עֲבוּדַת ה' מֵאֲהָבָה לְכָל 11
17 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, 12
18 דָּאֵף שֶׁתַּחֲלֵת עֲבוּדָתוֹ 13
19 בְּשֶׁלֶב רֹאשׁוֹן הִיא שְׁלֹא 14
20 לְשִׁמָּה³⁶, בְּשִׁבִּיל הַשָּׂכָר 15
21 שְׁבִמְצוֹת, עַד לְשָׂכָר הַכִּי 16
22 נַעֲלָה, בְּשִׁבִּיל חַיִּי עוֹלָם 17
23 הַבָּא³⁷, אַךְ גַּם מִי שֶׁעוֹבֵד אֵת 18
24 ה' לַמַּעַן הַשָּׂכָר הַנַּעֲלָה בִּיטוּר, 19
25 בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר עוֹבֵד 'שֹׁלָא 20
26 לְשִׁמָּה' וְזוֹ לֹא עֲבוּדַת ה' בְּרַמָּה 21
27 הַגְבוּהָה בִּיטוּר הִנֵּה אַחֲרֵי־כֵן 22
28 בְּשֶׁלֶב הַבָּא עוֹלָה בַּעֲבוּדָתוֹ 23
29 לְדִרְגָּה גְבוּהָה עוֹד יוֹתֵר וּמִגִּיעַ 30
31 לְמַעֲלַת אֲבָרָהֶם, עֲבוּדָה 31
32 מֵאֲהָבָה, בְּאֲהָבָתָהּ תִּשְׁגָּה 32
33 תָּמִיד³⁸. וְזֶהוּ עֲנִין 33
34 הַמִּשְׁמָעוֹת שֶׁל הַהִלִּיכָה 34
35 הָרוּחָנִית אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר 35
36 אֲרָאָךְ בְּכָל אֶחָד 36
37 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁעוֹלָה לְדִרְגָּא 37
38 זֶה וּמַעֲלָה זֶה דַּעֲבוּדָה 38
39 לְשִׁמָּה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת 39
40 שְׁהִיא עֲבוּדָה מֵאֲהָבַת ה' לֹא כֹל כּוֹנוֹת 40
41 וּמִטְרוֹת אַחֲרוֹת. 41
42 וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל דְּמָזָה שֶׁב' הַפְּרוּשִׁים בְּלִף־לָךְ [נִהְיִילִיכָה 42
43 מְלֻמָּטָה לְמַעֲלָה וְנִהְיִילִיכָה מְלֻמָּעָלָה לְמָטָה] הֵם בָּאוּתוֹ 43
44 הַפְּסוּק, מוֹכֵן כִּי לְמִירוֹת שְׁמוּדוֹר ב'הִלִּיכָה' בִּשְׁנֵי כִּיּוּנִים שׁוֹנִים לְחִלוּטִין 44

ביאור בדרך אפשר

43 בְּכָל זֹאת חִיבוּרָם בְּפִסּוּק אֶחָד הוּכַח שֶׁלֹא רַק שְׁאִין סְתִירָה 43
44 בִּינִיָּהֶם חֲסִי־וְשָׁלוֹם, מִחֲמַת הַיּוֹתָם ב' תְּנוּעוֹת הַפְּכִיּוֹת, אַחַת 44
45 מִלְּמַעֲלָה לְמִטָּה וְהַשְּׁנִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה אֱלֹא מָזָה שְׁשִׁנִּיָּהֶם כְּתוּבִים 45
46 בְּפִסּוּק אֶחָד, לְפִי פְּרוּשׁ תוֹרָה שְׁבַע־לִפְּהָ, עַל פְּסוּק זֶה וְהִי תוֹרָה 46
47 שֶׁבְּכַתֵּב וְתוֹרָה שֶׁבַע־לִפְּהָ 47

48 קְשׁוּרוֹת זֶה בְּזוֹ וְנִיתְּנוּ יָחַד כְּדַבְּרִי 48
49 הַרְמַב"ם תוֹרָה בְּפְרוּשָׁה 49
50 נִתְּנָה³⁹, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב 50
51 נִיתְּנָה יָחַד עִם פִּירוּשָׁה בְּתוֹרָה 51
52 שֶׁבַע־לִפְּהָ מוֹכֵן⁴⁰ שְׁהֵם 52
53 שְׁיִיכִים וְקָשׁוּרִים זֶה 53
54 לְזֶה, וְלֹכֵן יֵשׁ לְהַבִּין וְלִלְמוֹד 54
55 הוֹרָאָה מֵהַמִּטְרָה בְּתוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב 55
56 לְפִי פִירוּשׁ הַפְּסוּקִים בְּתוֹרָה 56
57 שֶׁבַע־לִפְּהָ וְעֲנִין זֶה הוּא 57
58 חֵלֶק מ'תּוֹרַת חַיִּים', 58
59 הוֹרָאָה בְּחַיִּים וְכַמּוֹר שֶׁאֵף 59
60 שֶׁהַעֲנִין אִמּוֹר בְּאֲבָרָהֶם אֲבִינוּ, 60
61 לְמַעֲשֵׂה זֶה הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד 61
62 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. 62

63 וַיֵּשׁ לִזְמֵר הַבְּאוּר בְּזֶה, 63
64 כִּי־צַד שְׁתִּי 'תְּנוּעוֹת' הַפְּכִיּוֹת 64
65 מִשְׁתַּלְּבוֹת יָחַד דְּמֻצָּד דְּבּוֹר 65
66 ה' בְּתוֹרָה, הִנֵּה גַם שְׁנֵי 66
67 הַפְּכִים נַעֲשִׂים לְדָבָר 67
68 אֶחָד כִּי בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר שְׁנִיָּהֶם 68
69 הֵם דְּרִכִּים בַּעֲבוּדַת ה'. וְעַל־ 69
70 דִּרְךָ מָה שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ 70
71 וְ"ל⁴¹ דְּאֲנָכִי וְלֹא יִהְיֶה 71
72 לָךְ בְּדַבְּרוֹ אֶחָד נֶאֱמָרוּ 72
73 עַל־יְדֵי הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא וְרַק 73
74 לְאוֹנוּיָהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁמָעוּ 74
75 כְּשֶׁתִּי דְּבָרוֹת שׁוֹנוֹת, וְגַם עֲנִין זֶה 75
76 הוּא אִיחוּד וְשִׁילּוּב שֶׁל שְׁנֵי 76
77 דְּבָרִים הַפְּכִיּוֹת, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ 77
78 וּמֵבָאֵר. הִנֵּה⁴² הַדְּבָרוֹר אֲנָכִי 78
79 (שְׁבַעֲשָׁרֶת הַדְּבָרוֹת) 79

80 כּוֹלָל כָּל מִצְוֹת־עֲשֵׂה מִשּׁוּם שְׁאֲנָכִי הוּא מִצְוָה חַיִּיבִית, מִצְוֹת 80
81 הָאִמּוּנָה ב'ה', וְהַדְּבָרוֹר לֹא יִהְיֶה לָךְ כּוֹלָל כָּל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה 81
82 מִשּׁוּם שְׁתִּכְנוֹ הוּא מִצְוָה שְׁלִילִית, הַאִסּוּר לְעַבֹּד עֲבוּדָה זָרָה, 82
83 דְּאֲנָכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ הֵם ב' דְּבָרוֹת נְפָרְדִּים כִּיּוֹן שֶׁלֹּכֵל אֶחָד 83
84 מֵהַשְּׁנַיִם יֵשׁ לְמַעֲשֵׂה תוֹכֵן שׁוֹנָה מִיּוֹחֵד לוֹ. דְּזֶהוּ מָה שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ 84

(33) ה"א ואילך. (34) שם הלכה ב. (35) ישע"י מא, ח. (36) רמב"ם שם הלכה ה. (37) רמב"ם שם ה"א. (38) ראה רמב"ם שם הלכה ג ואילך. רמב"ד שם ה"ו. (39) ראה הקדמת הרמב"ם לספר היד בתחלתה. (40) ראה לקר"ש ח"ג ע' 782. ח"כ ע' 299. (41) ראה פרש"י מכות כד, רע"א ד"ה מפי הגבורה. (42) תניא רפ"ב. (43) מכות שם כג, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִ"ל⁴³ תְּרִי"ג מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה כֹּה מַאי קָרָא⁴⁴ מֵאִיזָה
2 פסוק אנו למדים שזה מספר המצוות? מהפסוק תורה צוה לנו משה,
3 תורה בגימטריא תרי"ג הוי, הגימטריא של "תורה" היא 611 אֲנֹכִי
4 וְלֹא יִהְיֶה לָךְ שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת מִיִּחוּדוֹת מִשָּׁר הַדְּבָרוֹת שֶׁרָק אוֹתָם
5 מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם,
6 ואילו את השאר שמעו בני
7 ישראל על ידי משה רבנו הַרִי
8 שְׁהַדְּבָרוֹת דְּאֲנֹכִי וְלֹא
9 יִהְיֶה לָךְ נִחְשָׁבוֹת לְבִי
10 דְּבָרוֹת נִפְרָדִים וּלְמֹרֹת
11 שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּדָבָר אֶחָד הֵם נִחְשָׁבִים
12 שְׁנֵי, וְכך נוצר המספר 613,
13 כיוון שמוסיפים על 611
14 (בגימטריא "תורה") עוד שניים
15 (כִּי מִסְפַּר תְּרִי"ג הוּא
16 בְּדִיּוֹק, מספר המצוות הוא
17 מספר מדויק כְּדִמְשָׁמַע
18 בְּגִמְטְרִיא שֶׁם לִפְנֵי-זֶה
19 שְׁמוּבָא טַעַם עַל מִסְפַּר
20 רַמ"ח דְּמִצְוֹת-עֲשֵׂה
21 וּמִסְפַּר שְׁס"ה דְּמִצְוֹת
22 לֹא-תַעֲשֶׂה, המספר רמ"ח –
23 כנגד אבריו של אדם, והמספר
24 שס"ה – כנגד ימות החמה וְגַם
25 חָל עַל זֶה הָעֲנָן דְּלֹא
26 תוֹסִיפוּ וְלֹא תִגְרְעוּ, שאין
27 להוסיף על מספר המצוות ואין
28 להפחית ממספר המצוות כְּמוֹ
29 שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם בְּכַמָּה
30 מְקוֹמוֹת⁴⁵ לְגַבִּי הַרְיוֹן
31 בראשונים איזה מצוות נכללות
32 במנין תרי"ג שלכל הדעות זהו
33 מספר המצוות, כמפורש בגמרא,
34 אלא שיש חילוקי דעות מה נכלל
35 ונמנה במנין תרי"ג ומה לא).
36 ו"אֲנֹכִי" ו"לֹא יִהְיֶה לָךְ" נמנות כל אחת בפני עצמה וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב
37 הַרְמְב"ם⁴⁶ שְׁהַמְצָוָה הָרִאשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת-עֲשֵׂה הִיא מִצְוֹת
38 יִדְעִיעַת אֱלֻקוֹת, אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ, וְהַמְצָוָה הָרִאשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת
39 לֹא-תַעֲשֶׂה הִיא לֹא יִהְיֶה לָךְ גו'⁴⁷ וּבְכָל אֹפֶן בְּרוּר שֶׁמְדוּבָר בְּשֵׁתִי
40 מִצְוֹת שׁוֹנוֹת וּבְשֵׁתִי עֲנִינִים שׁוֹנִים. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
41 ז"ל⁴¹ שְׁאֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ נֶאֱמָרוּ בְּדָבָר אֶחָד, כִּי מִצַּד

ביאור בדרך אפשר

42 דְּבָוִר ה' בְּתוֹרָה נַעֲשִׂים הֵם לְדָבָר אֶחָד עִם תּוֹכָן מִשׁוּתָף וְזֶה.
43 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֲנָן ב' הָעֲנָנִים דְּהִלִּיכָה, האמורים לעיל
44 הִלִּיכָה מִלְמַעְלָה לְמִטָּה וְהִלִּיכָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה נִשְׁהָם מִצַּד
45 תּוֹכָנָם וְעִנִּינָם גַּם בְּדִגְמַת הַחֲלּוּק הַהִבְדָּל דְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וּמִצְוֹת-
46 עֲשֵׂה, דְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה
47 - סוּר מֵרַע, כְּפִיָּה וּשְׁלִילָה
48 שֶׁל הַיֵּצֵר וְהַתְּאוּת הַלֹּא רְצוּיוֹת,
49 מַעֲשֵׂינֵיו, מִלְשׁוֹן מַעֲשִׂין וְכּוֹפִין
50 כְּאִמּוֹר הוּא בְּדִגְמַת
51 הִלִּיכָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה,
52 כִּי בְּאִי-עֲבִירָה עַל מִצְוֹת לֹא
53 תַעֲשֶׂה מוֹדַגְשֵׁת יוֹתֵר עֲבוּרָת
54 הָאָדָם וּפְעוּלָתוֹ לְהַתְּגַבֵּר עַל
55 הָרְצוֹנוֹת הַלֵּא-טוֹבִים. וְכִאֲשֶׁר
56 הִדְגֵּשׁ הוּא עַל עֲבוּרָת הָאָדָם הָרִי
57 זֶה 'הִלִּיכָה' וְהַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם
58 לְאֻלּוּקוֹת מִלְמַטָּה לְמַעְלָה
59 וּמִצְוֹת-עֲשֵׂה - עֲשֵׂה טוֹב,
60 עֲבוּרָתָנוּ, הוּא בְּדִגְמַת
61 הִלִּיכָה מִלְמַעְלָה
62 לְמִטָּה⁴⁸ כִּי בְּקִיּוֹם מִצְוֹת עֲשֵׂה
63 מוֹדַגֵּשׁ יוֹתֵר קִיּוֹם רְצוֹן ה' שְׂצִיּוּה
64 לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּצְוֹת הַלְלוּ וְזוֹ
65 'הִלִּיכָה' וְהַתְּקַרְבוֹת לְאֻלּוּקוֹת
66 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה], שְׁמַצֵּד
67 דְּבָוִר ה' בְּתוֹרָה הָאִמְרִיָּה "לֹךְ
68 לֹךְ" שְׁכּוֹלֵל בְּתוֹכָהּ אֶת שְׁנֵי
69 אֹפְנֵי הִלִּיכָה גַם יַחַד הִנֵּה גַם
70 שְׁנֵי הַפְּכִים אֵלּוּ נַעֲשִׂים
71 לְדָבָר אֶחָד.
72 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא גַם
73 בְּעֲבוּרָת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
74 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֵׁשׁ בָּהּ אִיחָד
75 וְשִׁלּוּב שֶׁל 'נְבוֹעוֹת' שׁוֹנוֹת
76 דְּמִפְּנֵין שְׁיִשְׁרָאֵל הֵם גּוֹי
77 אֶחָד בְּאֶרֶץ, וְנִקְרָאִים כֹּךְ עַל שֶׁם עֲנִין הָאֲחָדוֹת כְּפָרוּשׁ רַבְּנֵי הַזֶּקֶן⁴⁹
78 שְׁמִמְשִׁיכִים אֲחָדוֹת ה' "אֲחָד" גַּם בְּאֶרְצוֹת וְחִמְרִיּוֹת "אֲחָד",
79 הֵינּוּ דְּלֹא זֶה בְּלִבָּד שְׁאִינֵם מְשַׁפְּעִים מִהַחְמִירוֹת וְהַחֲמוּמִרִית לֹא
80 גּוֹרֵמֶת לָהֶם לִדְרוֹת מִמְּדוּרָתָם, אֲלֵא לְהַפֵּךְ שְׁמִמְשִׁיכִים מִחֲדִירִים וּמְגַלִּים
81 אֲחָדוֹת ה' בְּחִמְרִיּוֹת וְהַגְּשָׁמִיּוֹת, בְּאֶרֶץ הַלְלוֹת הַתְּחַתּוּנָה שְׁאִין
82 תְּחַתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנָּה.

(44) ברכה לג, ד. (45) בהקדמתו לספר היד (לפני מנין המצוות על סדר ההלכות). ובכ"מ. (46) סה"מ מ"ע א. הל' יסוה"ת פ"א ה"ו.

(47) סה"מ מ"צ מל"ת א. (48) ראה גם סה"מ תש"ט ע' 156 ואילך. ובכ"מ. (49) אגה"ק ס"ט (קיד, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלֹכֵן מֵאַחֵר שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים אֶת גִּילּוֹי אַחֲדוֹת ה' בְּעוֹלָם גַּם עֲבֹדֹת
2 יִשְׂרָאֵל הֵיא בְּאֶפֶן שְׁמַחְבָּרִים וְיוֹצֵרִים אַחֲדוֹת מֵלֵאָה וּמוֹשְׁלֵמֹת בֵּין
3 ב' הָעֲבֹדוֹת דְּהִלִּיכָה מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה וְהִלִּיכָה מְלֻמָּעָלָה
4 לְמָטָה.

5 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה אֶת עֲנִיִן
6 הַחִיבוֹר וְהַאֲחִיד בֵּין עֲבֹדוֹת 1
7 שְׁנוֹת (כִּי הַמִּטְרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל 2
8 כּוֹלֵן הֵיא לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹן ה') 3
9 גַּם עִם ז' מִרְחָשׁוֹן, 4
10 הַתֹּאֲרִיךְ שֶׁבוּ נֹאמֵר מֵאִמֵּר זֶה 5
11 שֶׁהוּא הַיּוֹם שְׁבִין זְמַן 6
12 סִיּוֹם הָעֲלִיָּה לְרֹגֶל, הַיּוֹם 7
13 שֶׁבוּ גַם "הַאֲחֲרוֹן שֶׁבִּישְׂרָאֵל" 8
14 שֶׁגַּר בְּמִקּוֹם הַרְחֹק בִּיּוֹתֵר מִבֵּית 9
15 הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁב־לְבִיתוֹ לֵאחֹר שְׁעֵלָה 10
16 לְרֹגֶל בְּחַג הַסּוּכוֹת לְזֶמֶן 11
17 דְּאֲחֲרֵי סִיּוֹם הָעֲלִיָּה 12
18 לְרֹגֶל 50 הֵינּוּ מִזֶּה מִרְחָשׁוֹן 13
19 וְאֵילֶךְ, וְאִם כֵּן גַּם יוֹם זֶה הוּא 14
20 חִיבוֹר וְהַאֲחִיד שֶׁל שְׁנֵי אֹפְנֵי 15
21 עֲבוֹדָה. דְּעֲנִיֵּן הָעֲלִיָּה לְרֹגֶל 16
22 שְׁמִטָּתִים בּו', מִרְחָשׁוֹן הוּא 17
23 גִּלּוֹי אֲלֻקוֹת, כְּמוֹ 18
24 שְׁפָתוֹב 51 בְּתוֹרָה בְּצִוּוֹי עַל 19
25 הַעֲלִיָּה לְרֹגֶל יִרְאָה כֹּל 20
26 זְכוּרָה, וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ 21
27 ז"ל 52 עַל מִשְׁמַעוֹת לִשְׁוֹן 22
28 הַפֶּסֶק "יִרְאָה" כְּשֶׁשׁ שְׁבָא 23
29 הַעוֹלָה לְרֹגֶל לִירְאָה אֲלֻקוֹת 24
30 כֹּף בָּא לִירְאָה עַל־יְדֵי 25
31 הַקֹּדֶשׁ-כְּרוּךְ-הוּא, וְכֶשֶׁם 26
32 שְׁבָא לִירְאָה כֹּף בָּא 27
33 לִירְאָה, וְשְׁנֵי הַעֲנִינִים שֶׁהָאֵם 28
34 יִרְאָה אֲלֻקוֹת וְשֶׁהָאֲלֻקוֹת תִּרְאָה 29
35 אֶת הָאֵם, כְּבִיכּוֹל, בָּאִים כֹּאחַד 30
36 כִּיּוֹן שְׁרָאִיתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל 31
37 הָאֵם הוּא הוּא רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, כִּי הָאֵם שְׁעֵלָה לְרֹגֶל בִּיטֵל 32
38 אֶת הַרְצוֹנוֹת הָאִישִׁים שֶׁלוּ לְגַמְרֵי לְגַבִּי רִצּוֹן ה' עַד שֶׁרִצּוֹן ה' נִהְיָ הַרְצוֹן שֶׁלוּ 33
39 דְּכֶשֶׁם שֶׁהוּא אֵצֶל הַקֶּבֶ"ה, כֹּף הוּא אֵצֶל (וְעַל־דֶּרֶךְ-זֶה 34
40 לְהַפְּךָ כִּי הַרְצוֹן שֶׁלוּ מוֹתָאם לְרִצּוֹן ה'). וְעֲנִיֵּן הַזְּמַן שֶׁלֹּאֲחֲרֵי-זֶה 35
41 לֵאחֹר שֶׁהַסִּתִּים עֲנִיִן הַעֲלִיָּה לְרֹגֶל וְכֹל אֶחָד מֵהַעוֹלִים לְרֹגֶל חוֹר לְמִקּוֹמוֹ 36
42 הוּא לְהַפְּךָ, כִּי אִזּוּ הַבִּטּוֹל לְרִצּוֹן ה' אִינוּ נִיכָר וְנִרְגַּשׁ כְּפִי שֶׁהוּא בַּעַת 37

תַּחְתּוֹן לְמָטָה מִמֶּנָּה. וְלֹכֵן גַּם עֲבֹדֹת יִשְׂרָאֵל הֵיא בְּאֶפֶן
שְׁמַחְבָּרִים ב' הָעֲבֹדוֹת דְּהִלִּיכָה מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה
וְהִלִּיכָה מְלֻמָּעָלָה לְמָטָה.

וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה גַּם עִם ז' מִרְחָשׁוֹן, שֶׁהוּא הַיּוֹם שְׁבִין
זְמַן סִיּוֹם הָעֲלִיָּה לְרֹגֶל, לְזֶמֶן דְּאֲחֲרֵי סִיּוֹם הָעֲלִיָּה
לְרֹגֶל 50. דְּעֲנִיֵּן הָעֲלִיָּה לְרֹגֶל הוּא גִלּוֹי אֲלֻקוֹת, כְּמוֹ
שְׁפָתוֹב 51 יִרְאָה כֹּל זְכוּרָה, וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 52 כְּשֶׁם
שְׁבָא לִירְאָה כֹּף בָּא לִירְאָה, וְכֶשֶׁם שְׁבָא לִירְאָה כֹּף
בָּא לִירְאָה, שְׁרָאִיתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הָאֵם הוּא הוּא רִצּוֹנוֹ
שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, דְּכֶשֶׁם שֶׁהוּא אֵצֶל הַקֶּבֶ"ה, כֹּף הוּא אֵצֶל
(וְעַל־דֶּרֶךְ-זֶה לְהַפְּכָה). וְעֲנִיֵּן הַזְּמַן שֶׁלֹּאֲחֲרֵי-זֶה הוּא
לְהַפְּכָה, עַד שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה זְמַן זֶה (שְׁאֲחֲרֵי ז' מִרְחָשׁוֹן)
אִינוּ נִקְרָא יוֹתֵר זְמַן הָרֹגֶל (וְסִיּוֹם הָרֹגֶל), וְהוּא זְמַן
הָעֲבֹדָה בְּעוֹלָם. וְכִמוֹ שֶׁהוּא בְּזֶמֶן, כֵּן הוּא גַּם בְּמִקּוֹם,
שְׁבָרֶגֶל נִמְצָאִים יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם, וְאַחֲרֵי הָרֹגֶל יוֹצְאִים
בִּירוּשָׁלַיִם. דְּהַתְּפָרֵשׁ בֵּין יְרוּשָׁלַיִם (וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ) וְכֹל
הָעוֹלָם כֹּל הוּא, דִּירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הֵם חִפְצָא
דְּקִדְּשָׁה, שְׁבָרֶפֶס הָעוֹלָם כֹּל הוּא חֹל. וְעֲנִיֵּן זֶה הוּא
לֹא רַק בְּקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כֹּל אֵלָּא גַּם
בִּירוּשָׁלַיִם כֹּלָּה. וְכִנּוּדָּע דְּאֶחָד הַטְּעָמִים עַל זֶה
שִׁירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים 53 הוּא מְשׁוּם
שִׁירוּשָׁלַיִם הֵיא מְכוּן וּמִקּוֹם עֲבוֹר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ הוּא בֵּית עֲבוֹרֵי שְׁבוּ מִקְרִיבִים קְרִבְנוֹת צְבוּר,
וְאִדְּרָבָה, עֶקֶר עֲבֹדֹת הַמִּקְדָּשׁ הֵיא בְּקִרְבָּנוֹת תְּמִיד שֶׁהֵם
קְרִבְנוֹת צְבוּר. וּמִפִּיּוֹן שִׁירוּשָׁלַיִם הֵיא מְכוּן לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָף גַּם הֵיא לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים. וְעַל־

הוּא בֵּית צְבוּרֵי שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל וְלֹא שֶׁבֶט מִסּוּיִם בְּלִבְדָּ שְׁבוּ
מִקְרִיבִים קְרִבְנוֹת צְבוּר, עֲבוֹר כֹּל כָּלל יִשְׂרָאֵל וְאִדְּרָבָה, עֶקֶר
עֲבֹדֹת הַמִּקְדָּשׁ הֵיא בְּקִרְבָּנוֹת תְּמִיד שֶׁהֵם קְרִבְנוֹת צְבוּר שֶׁל
כָּלל יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹנָה מִקְרִבְנוֹת יַחֲדֵי. וּמִפִּיּוֹן שִׁירוּשָׁלַיִם הֵיא מְכוּן
לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, מִקּוֹם קְרִבְנוֹת הַצִּיּוֹר וְהַכָּל לְפִיכָף גַּם הֵיא לֹא
נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים פְּרִטִּים.

הַעֲלִיָּה לְרֹגֶל עַד שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה זְמַן זֶה (שְׁאֲחֲרֵי ז' מִרְחָשׁוֹן)
אִינוּ נִקְרָא יוֹתֵר זְמַן הָרֹגֶל (וְסִיּוֹם הָרֹגֶל), וְהוּא זְמַן הָעֲבֹדָה
בְּעוֹלָם כֹּאשֶׁר אֵין גִּילּוֹי אֲלֻקוֹת כְּמוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהָאֵם נִרְדַּשׁ לְעִבּוֹד אֶת
ה' בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הָעוֹלָם.

וְכִמוֹ שֶׁהוּא בְּזֶמֶן, שֵׁשׁ
הַבְּדֵל גְּדוֹל בֵּין הָעֲבֹדָה עַד ז'
מִרְחָשׁוֹן וְהָעֲבֹדָה מִזֶּה מִרְחָשׁוֹן
וְאֵילֶךְ מִבְּחִינַת הַתֹּאֲרִיךְ כִּי
הָעֲבֹדָה בִּימֵי הַחַג וְהַיָּמִים
שְׁאֲחֲרֵי הֵיא בְּאֹפֶן שׁוֹנָה מֵאִשֶּׁר
בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה כֵּן הוּא גַּם
בְּמִקּוֹם, שְׁבָרֶגֶל נִמְצָאִים
יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם,
וְאַחֲרֵי הָרֹגֶל יוֹצְאִים
בִּירוּשָׁלַיִם וְדִבְרֵי זֶה מִחִיב
שִׁנּוּי בְּאֹפֶן הָעֲבֹדָה.
דְּהַתְּפָרֵשׁ הַהֲבֵדֵל בֵּין
יְרוּשָׁלַיִם (וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ)
וְכֹל הָעוֹלָם כֹּל הוּא,
דִּירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
הֵם חִפְצָא דְּקִדְּשָׁה, חִפְצֵי,
מִצִּיאוֹת, שֶׁל קְדוּשָׁה שְׁבָרֶפֶס
בִּיחֹס אֱלֹהִים הָעוֹלָם כֹּל
הוּא חֹל. וְעֲנִיֵּן זֶה שְׁבִית
הַמִּקְדָּשׁ הוּא מִצִּיאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה
הוּא לֹא רַק בְּקִדְּשׁ
הַקִּדְּשִׁים וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
כֹּל אֵלָּא גַּם בִּירוּשָׁלַיִם
כֹּלָּה. וְכִנּוּדָּע דְּאֶחָד
הַטְּעָמִים עַל זֶה
שִׁירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה
לְשִׁבְטִים 53 אֵלָּא הֵייתָה נַחֲלָה
שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹלל הוּא
מְשׁוּם שִׁירוּשָׁלַיִם הֵיא
מְכוּן וּמִקּוֹם עֲבוֹר בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

בס"ד. חלק משיחת ז' מרחשון, ה'תשמ"ו.

בלתי מוגה

- 1 טו. ההוראה מהתחלת שיעור היומי - "וגם ללוט ההולך את אברם הי' צאן ובקר ואהלים":
- 2 איתא בגמרא¹: "מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי ניכסי ציבי משך . . דכתיב וגם ללוט ההולך את
- 3 אברם הי' צאן ובקר ואהלים".
- 4 ביאור הדברים:
- 5 מכיון שלא נאמר "וגם ללוט הי' צאן ובקר ואהלים", אלא הכתוב מוסיף ומדגיש "וגם ללוט ההולך את
- 6 אברם הי' צאן ובקר ואהלים" (אף שכבר יודעים מהפסוקים שלפנ"ז שלוט הלך עם אברם, וא"כ, מאי קמ"ל)
- 7 - מוכח, שכוונת הכתוב להדגיש שהליכתו עם אברם היא שגרמה ש"גם ללוט . . הי' צאן ובקר ואהלים"².
- 8 ובכן, פסוק זה - אומרת הגמרא - הוא המקור למאמר העולם "בתר מרי ניכסי ציבי משך", "מנא הא מילתא
- 9 דאמרי אינשי כו' דכתיב כו'", כלומר, שענין זה מהוה לימוד והוראה לא רק לבנ"י, אלא גם ל"אינשי" סתם,
- 10 גם אינם יהודים [אמנם, עיקר ההוראה שבדבר, עם כל הפנימיות שבה כו' - שייכת לבנ"י, שהרי התורה ניתנה
- 11 לבנ"י דוקא, "ונתן לנו את תורתו" : אבל ביחד עם זה, גם אינם יהודים מוצאים לימוד והוראה מענין זה], כפי
- 12 שרואים במוחש שפתגם הנ"ל ("בתר מרי ניכסי ציבי") רגיל בפי כל העולם, "אמרי אינשי", גם אינם יהודים.
- 13 וההוראה מזה - מובנת בפשטות:
- 14 יכול משהו לחשוב לעצמו שאין נפק"מ (כל כך) מי הוא ה"שכן" שלו.
- 15 - הרמב"ם³ פוסק, אמנם, ש"דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו ונוהג
- 16 כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך כל אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כו'", וכמו כן צריך
- 17 ללכת לגור במדינה "שאנשי" צדיקים ונוהגים בדרך טובים", וכמו כן אומר כל יהודי בתפלתו "ואל תביאנו כו'
- 18 לידי נסיון"⁴ - אבל אעפ"כ, מכיון שמכיר בכחות עצמו (או ששמע מפי ב"ר וכיו"ב) שכחו וביכלתו לעמוד
- 19 בפני כל הפיתויים וההסתות שיבואו מצדם של השכנים, אין כל נפק"מ, טוען הוא, מי יהיו השכנים שלו.
- 20 ובפרט כאשר כוונתו אינה להתיישב במקום זה באופן של קביעות, לעד ולעולמי עולמים... כי אם למשך
- 21 זמן בלבד, ויתירה מזה - המדובר אינו אלא בנוגע להליכה בדרך בלבד, מי יהי' "שכנו" בעת הליכתו בדרך
- 22 בלבד,
- 23 הנה על זה באה ההוראה משיעור היומי: "וגם ללוט ההולך את אברם הי' צאן ובקר ואהלים", היינו,
- 24 שהליכתו עם אברם (אפילו הליכה בדרך בלבד) היא שגרמה לו רכוש רב, "צאן ובקר ואהלים", שמזה מובן
- 25 עד כמה חשובה ונוגעת מהותו של ה"שכן", וזאת - אפילו כאשר מדובר אודות הליכה בדרך בלבד, וענין זה
- 26 נוגע לא רק לרכושו ונכסיו, אלא גם להנהגתו וכללות מציאותו
- 27 - כפי שלומדים בהמשך השיעור היומי⁵ אודות החלפת השכנים, כאשר לוט בחר לו שכנים חדשים - "אנשי
- 28 סדום"...
- 29 וכן לאידך, בנוגע לאברם, אחרי שנפרד משכנותו של לוט שהי' במעמד ומצב בלתי-רצוי, כמבואר בפירוש
- 30 רש"י⁶: "כל זמן שהרשע עמו כו'".
- 31 ולהעיר, שרש"י נזהר בלשונו, ובכלל, "דברי חכמים בנחת נשמעים"⁷, ואעפ"כ, קורא רש"י ללוט בשם כו'
- 32 - כדי להדגיש עד כמה צריכה להיות הזהירות משכן בלתי-רצוי, ולכן, צריך להתרחק ממנו כו'⁸.
- 33 וכאמור, ענין זה נעשה חלק מתורה, שענינה הוראה, ולא עוד, אלא שהוראה זו הגיעה אפילו ל"אינשי"
- 34 סתם, "אמרי אינשי",

(5) שם, י"ג ובפרש"י.

(6) שם, יד.

(7) קהלת ט, יז. וראה רמב"ם שם פ"ב ה"ה.

(8) ראה גם פרש"י וירא כ, א.

(1) ב"ק צג. א.

(2) חזק"ג מהרש"א שם. פרש"י עה"פ.

(3) הל' דעות רפ"ו.

(4) ברכות ס, ב. וראה סנהדרין קז, רע"א.

- ובנוגע לפועל - צריך כל אדם, אפילו אינם-יהודים, ועאכו"כ יהודי שומר תורה ומצוות, להזהר ולהשתדל שיהיו לו שכנים טובים, וכל זה, לא רק בנוגע למקום שדר בו בקביעות, אלא אפילו בנוגע ל"שכן" שהולך עמו בדרך בלבד.
- וע"פ הכלל ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן" - מובן, שדבר זה תלוי בבחירתו של האדם, ובמילא, אינו יכול לתרץ את עצמו שאין לו ברירה אחרת כו', שכן, "תורת-אמת" קובעת שאם רק ירצה בכך, בודאי יצליח לפעול זאת.
- טז. ואם הדברים אמורים בנוגע לאנשים מבוגרים - הרי מובן במכ"ש וק"ו שענין זה נוגע ביותר לחינוך הבנים והבנות, כדלקמן.
- ובהקדמה - שהוראה זו שלמדים מהתחלת שיעור חומש היומי דז' מרחשון (בקביעות שנה זו) בנוגע לחינוך הבנים והבנות - שייכת במיוחד לז' מרחשון, "אחר הרגל", שכן, אע"פ שהתחלת שנת הלימודים באופן רשמי היא באמצע או בסיום חודש אלול, אעפ"כ, הזמן שבו מתחילים הלימודים בבתי-הספר באופן של קביעות, מדי יום ביומו, הוא - לא בחודש תשרי, שהוא "מרובה במועדות", כי אם "אחר הרגל".
- ובכן, ההוראה שלמדים מהענין ד"ההולך עם אברם" - נוגעת במיוחד לחינוך הבנים והבנות:
- בעוונותינו הרבים, ישנם הורים החושבים לעצמם, שמכיון שהנהגת הבית היא באופן של כשרות, עד לטהרת הקודש, וכל עניני תורה ומצוותי' הם לא רק ע"פ דין, אלא באופן של הידור כו' - א"כ, מה נוגע כל כך ההשתדלות לשלוח את ילדיהם לבית-ספר כזה ששכניהם לספסל-הלימודים יהיו ילדים שבאים גם הם מבתיים שמתנהלים על טהרת הקודש, העיקר הוא - טוענים הם שאצלם בבית הכל כדבעי, בתכלית השלימות.
- ועד כדי כך, שישנם הורים המרחיקים-לכת וטוענים: לשם מה ההשתדלות לשלוח את הילדים לבית-ספר הנמצא בריחוק מקום מן הבית, ונוסף לזה, יצטרכו לשלם שכר-לימוד - בה בשעה שישנם בתי-ספר עממיים שיסדה ה"מלוכה" בכל שכונה ושכונה, כך שאין צורך בטלטול הדרך, ואין צורך בתשלום שכר-לימוד!...
- אמנם: יודעים הם שבבית-ספר עממי ימצא הילד בשכנות עם ילדים שאינם שייכים ל"אברם", "אינשי" סתם, ויתירה מזה - ילדים שהם היפך ענינו של "אברם", ע"ד ובדוגמת "אנשי סדום"... אבל אעפ"כ - טוענים הם - מכיון ששכינות זו אינה אלא למשך שעות ספורות בלבד, ומה גם שלפני שהולך לבית-הספר ולאחרי שחוזר מבית-הספר מחנכים אותו ברוח היהדות, ומזהירים אותו שיאכל רק מאכל כשר, ויברך לפני האכילה, וכיו"ב בכל שאר אזהרות כו' - לא משנה כל כך, טוענים הם, אם ילך לאותו בית-ספר שהולך "אברם", או שילך לבית-ספר שבו הולכים "אינשי" סתם!
- ובכן, על זה אומרים להם - "מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי ניכסי ציבי משך . . דכתיב וגם ללוט ההולך את אברם הי' צאן ובקר ואהלים":
- אפילו "אינשי" סתם, אינם-יהודים, יודעים ואומרים ש"שכינות" יש לה השפעה חשובה ומכרעת, ובפשטות: כאשר הולך עם אברם, ובנדו"ד, שהילד הולך לאותו בית-ספר שבו הולך "אברם" - אזי מקבל מ"אברם" ונעשה דוגמתו; "ומכלל הן אתה שומע לאו"...
- וכל התיירוצים שביכלתם של ההורים למנוע ולשמור מפני השפעה בלתי רצויה - אומרים לו: הרי גם אתה מבין שאם לא הי' הדבר נראה במוחש בפועל ממש, לא היו "אינשי" אומרים כן,
- זאת ועוד: אפילו בשביל "ספק" לא כדאי להסתכן... וכפי שרואים במוחש בטבעם של הורים, שאפילו אם בנוגע לעצמם יכנסו למצבים של ספקות כו' - לא יעשו זאת על חשבונם של ילדיהם!
- ולמותר להוסיף שכל האמור לעיל נוגע הן לחינוך הבנים והן לחינוך הבנות - שלא כדעת הטוענים שרק בנוגע ל"בנים" צריכים להשתדל לשלחם ל"שיבה", משא"כ בנוגע ל"בנות", אין נפק"מ (כל כך) לאן לשלוח אותה,

- 1 שהרי בלאה"כ פטורות הן מלימוד התורה ומכל מצוות עשה שהזמן גרמא, ככל ה"היתרים" שמצאו (ויותר נכון: נדמה להם שמצאו) בנוגע לחינוך הבנות, אשר, למותר לבאר שאין בהם ממש.
- 2 יז. כמו כן יש לימוד והוראה מסיום שיעור חומש היומי - "ויאהל אברם ויבוא וישב באלוני ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח לה'":
- 3 ובהקדמה - שמצינו בפרשתנו שלפני שבנה אברם מזבח בחברון, בנה עוד מזבחות (ג' מזבחות, ולגירסא אחת¹⁰ - ד' מזבחות), ולא עוד, אלא שבניית כל מזבח היתה לשם כוונה מיוחדת, כדלהלן.
- 4 המזבח הראשון: "וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה'"¹¹ - "על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל"¹², המזבח השני: "ויעתק משם ההרה גו' והעי מקדם ויבן שם מזבח לה'"¹³ - "כדי שינצלו בניו מאנשי העי"¹⁴, והמזבח השלישי: "ויאהל אברם ויבוא וישב גו' בחברון ויבן שם מזבח לה'" (סיום וחזרת שיעור חומש היומי) - "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית, שנאמר¹⁵ ויבואו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרות להם ברית בחברון אשר לפני ה'"¹⁶.
- 7 והנה, כדי להבין את תוכן ענינו של המזבח השלישי (דב' עסקין) - יש להקדים ולבאר תחילה את כללות ענינם של המזבחות שבנה אברם, בנוגע לעבודת האדם:
- 8 כללות ענין ה"עבודה" היא - עבודת הקרבנות, כמבואר גם במפרשים¹⁷ בפירוש המשנה¹⁸ "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים", ש"עבודה" קאי על עבודת הקרבנות, ובזמן הגלות - עבודת התפלה¹⁹, "תפלות כנגד תמידין תקנום"²⁰.
- 12 והנה, "קרבן" קשור עם "מזבח", ובפשטות - כדי להקריב קרבן יש צורך ב"מזבח", ולא עוד, אלא שגם השם "מזבח" (נוסף על הר"ת שבו²¹) הוא מלשון "זבח", כלומר, ע"ש הקרבן.
- 19 [ועד כדי כך קשור ה"קרבן" עם ה"מזבח" - שאפילו בנוגע לקרבנות שמקריבים גוים, עם היות שאין אצלם כל פרטי דיני הקרבנות, אעפ"כ, ישנם כמה תנאים גם בקרבנות שלהם: (א) קרבן תמים, ולא בעל-מום (לא אותם מומין כמו בנוגע לקרבן דבני²²), (ב) להקריב בבמה²³ (מקום גבוה), ע"ד ובדוגמת מזבח].
- 22 ועפ"ז מובן שבמזבחות (שעיקרם - הקרבנות) שבנה אברהם אבינו מתבטאת כללות עבודתו של אברהם אבינו, ובמיוחד במזבח השלישי - סיום וחזרתם כל המזבחות.
- 24 ומכיון שאברהם אבינו הוא היהודי הראשון, "אחד הי' אברהם"²⁴, ולא עוד, אלא שבברכה הראשונה דתפלת העמידה (כללות ענין ה"עבודה") בכל יום ויום (גם שבתות וימים טובים), שמזכירים בה את כל האבות, "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב" - הרי חתימת הברכה היא: "מגן אברהם", "בך חותמין"²⁵,
- 27 מובן, שענין זה צריך להתבטא גם בעבודתו של כאו"א מישראל, כדלקמן.
- 28 יח. ביאור תוכנו של המזבח השלישי - המזבח שבנה אברם בחברון, "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית":
- 30 ובהקדמה - שכל פרטי הענינים שמספרת התורה (תושב"כ, ופירושה בתושב"ע"פ) אודות המזבח שבחברון, אינם סיפור דברים בעלמא ח"ו, כי אם, חלק מתורה-הוראה, כמבואר בארוכה בזהר²⁶ עד כמה מושלל לומר שהתורה היא ספר של סיפורים... ובלשון הרג"צ ז"ל²⁷: "כל מה שכתוב בתורה הוא דין ולא סיפור ח"ו".

(20) ברכות כו, ב. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ה. שו"ע אדה"ז הל' תפלה ר"ס פט.
(21) תנחומא תרומה י'. וראה כתובות י', ב.
(22) ע"ז ה, ב. וש"נ.
(23) רמב"ם הל' מעשה הקרבנות בסופן.
(24) יחזקאל לג, כד.
(25) פסחים ק"ז, ב. הובא בפרש"י עה"ת ריש פרשתנו.
(26) ח"ג קנב, א.
(27) מכתבי תורה מכתב צט.

(10) ראה תו"ש פרשתנו יב, ח (אות קכד). וש"נ.
(11) יב, ז.
(12) פרש"י עה"פ. וראה ב"ר פרשתנו ספ"ט.
(13) שם, ח.
(14) מדרש הגדול פרשתנו יג, יח (ע' רלא). וראה ב"ר שם.
(15) שמואל-ב ה, ג.
(16) מדרש הגדול שם.
(17) פרש"י ורמב"ם ורבינו יונה על המשנה. ועוד.
(18) אבות פ"א מ"ב.
(19) ראה גם פי' רבינו יונה שם.

ובכן, בענין זה מודגשת אחדותם של ישראל:

בנוגע ל"חברון" - מלבד היותה "קרית ארבע"²⁸, "על שם ארבע זוגות שנקברו שם.. אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה"²⁹ [כפי שילמד הבן חמש למקרא לאח"ז, או כפי שכבר יודע "בן עשר למשנה" ממה שלמד בשנים שעברו], האבות והאמהות דכל בניי - מצינו בזהר³⁰ ש"חברון" היא מלשון חיבור, ענין האחדות.

ועוד ועיקר: בניית המזבח בחברון היא - מפני היותו "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית", והרי במאורע זה נתאחדו כל שבטי ישראל להמליך את דוד למלך על כל שבטי ישראל, כלומר, תמורת המצב הקודם שכל שאר שבטי ישראל היו חלוקים משבט יהודה, נתאחדו כל שבטי ישראל והמליכו את דוד למלך על כל שבטי ישראל.

וזוהי ההוראה שלמדים מהמזבח השלישי (סיום וחותם המזבחות) שבנה אברהם אבינו בחברון - שכל עניני העבודה (מזבח שעליו מקריבים קרבנות) צריכים להיות חדורים בענין האחדות, ענינה של "חברון", "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית".

יט. ויש להוסיף, שענין זה קשור גם עם הגאולה העתידה לבוא ע"י משיח צדקנו: מלכות דוד היא מלכות נצחית, "עד עולם" - כפס"ד הרמב"ם³¹: "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות, והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם, שנאמר³² כסאך יהי נכון עד עולם", "מלכי בית דוד הם העומדים לעולם". אבל אם יעמוד מלך משאר שבטי ישראל, תפסק המלכות מביתו³³. מכיון שעיקר ענין המלכות שייך לבית דוד.

ולכן, גם בגאולה העתידה לבוא, גאולה נצחית, גאולה שאין אחרי' גלות³⁴ - תהי' המלכות של בית דוד, כפס"ד הרמב"ם³⁵ "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה", "יעמוד מלך מבית דוד"³⁶, וכפי שמאריך הרמב"ם³⁷ "עד הקשר ד"שני המשיחים, משיח הראשון שהוא דוד. . ומשיח האחרון שעומד מבניו כו"³⁷, ובלשונו בפירוש המשניות³⁸: "מבית דוד ומזרע שלמה בלבד", ולא עוד, אלא שמצינו במדרשי חז"ל שמלך המשיח הוא דוד המלך: "דוד שמי"³⁹ ("דוד בעצמו"⁴⁰), ובלשון הידוע⁴¹: "איש צמח שמו הוא דוד בעצמו".

ועד כדי כך, שגם בזמן שבינתיים, בזמן הגלות - "דוד מלך ישראל חי וקיים", כפי שאומרים ב"קידוש לבנה"⁴²,

וכמדובר כמ"פ שאין הכוונה לומר ש"חי וקיים" לעולם הבא - דא"כ:

(א) אין זה ענין מיוחד אצל דוד המלך, שהרי "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"⁴³, (ב) אין זה ענין השייך ל"קידוש לבנה"...

הכוונה היא, איפוא, ש"חי וקיים" גם עתה, ולא עוד, אלא ש"חי וקיים" בתור "מלך ישראל", הכולל את כל בניי, "ראשיכם שבטיכם. . טפכם נשיכם. . מחוטב עציך עד שואב מימין"⁴⁴, ולכן, שייך הדבר (א) לדוד המלך, כאמור, שמלכות דוד היא "עד עולם", (ב) ל"קידוש לבנה" - "שהם (בניי) עתידים להתחדש כמותה"⁴⁵, בגאולה העתידה לבוא ע"י דוד מלכא משיחא,

(28) חיי שרה כג, ב.

(29) פרש"י עה"פ.

(30) ח"א קכב, רע"ב במדרש הנעלם.

(31) הלכות מלכים פ"א ה"ז.

(32) ש"ב ז, טז.

(33) שם ה"ט.

(34) מכילתא בשלח סו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים

קטז, ב. ועוד.

(35) שם רפי"א.

(36) שם ה"ד.

(37) ראה גם שיחת צום גדלי' סי"ב.

(38) סנהדרין ר"פ חלק יסוד הי"ב. וראה לקו"ש חיי"ח ע' 211 הע'

90. וש"נ.

(39) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.

(40) פני משה שם.

(41) נוסח "סדר הושענות" להושע"ר.

(42) ר"ה כה, א.

(43) סנהדרין רפ"א. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה.

(44) ר"פ נצבים.

(45) סנהדרין מב, א. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"טז.

1 אמנם, ביום שני ו' מרחשון עדיין לא באה הגאולה... אבל אעפ"כ, מונח על השולחן "סידור", וכשמדפדפים
2 ב"סידור", מוצאים שבקידוש לבנה, שמהדרים לעשותו במוצאי-שבת⁴⁶ (ובנדרו"ד - בקידוש לבנה במוצש"ק פ'
3 לך-לך הבע"ל), אומרים: "שהם עתידים להתחדש כמותה", וממשיכים לומר: "דוד מלך ישראל חי וקיים" -
4 לא רק בשעה שאומרים זאת במוצאי-שבת בעת קידוש-לבנה... כי אם גם בימים שלפנ"ז, גם ביום שני זה...
5 מן הרגע הראשון שבו נעשה דוד "מלך ישראל", עד סוף כל הדורות!

6 ונמצא, שהמזבח שבנה אברהם אבינו בחברון, "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית" - קשור עם
7 ענין הנצחיות דמלכות דוד, "עד עולם", ובאופן של כריתת ברית ("ושם כרתו ברית"), היינו, שבנ"י כרתו ברית
8 עם דוד המלך שימלוך עליהם עד עולם, עד לגאולה העתידה לבוא ע"י דוד מלכא משיחא.

9 כ. עפ"ז יש ללמוד הוראה נפלאה מהמזבח השלישי שבנה אברהם אבינו בחברון, "מקום שהמליכו בו את
10 דוד ושם כרתו ברית" - שכל עניני העבודה (כללות ענין המזבח והקרבת העבודת האדם) בזמן הגלות צריכים
11 להיות קשורים וחדורים עם תוכן הענין דמלכות דוד, דוד מלכא משיחא.
12 והענין בזה :

13 כתב הרמב"ן⁴⁷: "אמרו בספרי⁴⁸. . . אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ, היו מצויינין במצוות
14 שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים. . . וכן אמר ירמיה'⁴⁹ הציבי לך ציונים, אלו המצוות שישראל מצויינין בהם
15 . . . כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ, כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'".

16 כלומר, קיום המצוות בזמן הגלות אינו אלא בבחינת "ציונים" (סימנים) לקיום המצוות בשלימות - בגאולה
17 העתידה, שאז יהי' קיום המצוות "כמצות רצונך"⁵⁰.

18 ומכיון שכן, מובן, שכאשר יהודי מקיים מצוה בזמן הזה, הרי (בד בבד עם קיום המצוה מפני ציווי הקב"ה,
19 "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", הרי) בידעו שציווי הקב"ה על קיום המצוות בזמן הגלות הוא בבחינת "ציונים",
20 "כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ" - אזי קיום המצוה הוא מתוך תשוקה וגעגועים לזמן שבו יזכה
21 לקיים מצוה זו בתכלית השלימות, "כמצות רצונך", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

22 והא בהא תליא: ככל שמוסיפים במעשינו ועבודתנו בזמן הגלות באופן ד"ציונים", מקרבים וממהרים את
23 קיום המצוות "כמצות רצונך" בגאולה האמיתית והשלימה - כפס"ד הרמב"ם⁵¹ שע"י הוספת "מצוה אחת"
24 (מחשבה אחת, דיבור אחד, ועאכו"כ מעשה אחד), "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו
25 ולהם תשועה והצלה".

26 וענין זה מרומז בסיום שיעור היומי - המזבח השלישי שבנה אברהם אבינו בחברון, "מקום שהמליכו בו
27 את דוד ושם כרתו ברית":

28 המזבח השלישי הוא סיום וחותרם ענין המזבחות שבנה אברהם, ומכיון שכן, מתבטא בו כללות ועיקר ענין
29 העבודה (כנ"ל סי"ז),

30 וזהו הענין דבניית מזבח השלישי בחברון, "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית" - להורות שכל
31 עניני העבודה דכאו"א מישראל (ענין המזבח והקרבת העבודה הרוחנית), הן בלימוד התורה וקיום המצוות,
32 והן בעניני הרשות, "כל מעשיך יהיו לשם שמים", ו"בכל דרכיך דעהו" (שגם ענינים אלו הובאו להלכה
33 בשו"ע⁵²), סיומם וחותרם (עיקרם) - בביאת דוד מלכא משיחא (המזבח שבחברון, "מקום שהמליכו בו את
34 דוד ושם כרתו ברית"), שאז יהיו כל עניני העבודה בתכלית השלימות, "כמצות רצונך".

35 ומכיון שכן, הרי גם העבודה בזמן הגלות צריכה להיות חדורה בענין זה

36 - כפי שהדבר בא לידי ביטוי בתשוקה וגעגועים לגאולה האמיתית והשלימה.

(49) ירמיה' לא, כ.

(50) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ועוד.

(51) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(52) נסמן לעיל הערות 30-31.

(46) מס' סופרים רפ"כ. תשו"ע או"ח סתכ"ו ס"כ. וראה פרע"ח

שער יט פ"ג.

(47) אחרי יח, כה.

(48) עקב יא, יד"ח.

- כא. ויומתק יותר - שמזבח השלישי קשור גם עם ביהמ"ק השלישי: נתבאר לעיל שענינו של ה"מזבח" (שעיקרו - הקרבנות שמקריבים עליו) קאי על כללות עבודת האדם. אמנם, נוסף לזה, הרי אין ענין יוצא מידי פשוטו - שעיקרו של המזבח הוא: המזבח שבבית המקדש, ובלשון הרמב"ם⁵³: "כיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן. . אלא בירושלים בלבד ובהר המורי, שבה נאמר⁵⁴ ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל".
- ועפ"ז, יש לומר, שג' המזבחות שבנה אברהם הם כנגד ג' המזבחות דג' בתי-מקדשות.
- ובהתאם לחילוקי הדרגות בבתי-המקדשות - ישנם גם חילוקי דרגות במזבחות שבהם. ובהקדמה:
- בנוגע למזבח - כותב הרמב"ם⁵⁵: "המזבח מקומו מכוון ביותר. . שנאמר זה מזבח לעולה לישראל. . ונאמר בדברי הימים⁵⁶ ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המורי אשר נראה לדוד אביו אשר הכין במקום דוד בגרן ארנן היבوسی" (ככל שאר פרטי בנין ביהמ"ק שהיו באופן ד"מיד ה' עלי השכיל"⁵⁷). וממשיך הרמב"ם⁵⁸: "ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח. . הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה (כפי שקראנו ביום השבת דמיני' אזלינן). . ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא, אמרו חכמים⁵⁹ אדם ממקום כפרתו נברא" (ולהעיר, שכל פרטים אלו הובאו להלכה בספר שענינו "הלכות הלכות"⁶⁰).
- ומובן, שענין זה הוא בשוה בכל בתי-המקדשות - כפי שממשיך הרמב"ם⁶¹ בנוגע ל"מזבח שבנו בני הגולה", בבית שני, ש"שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה, אחד העיד להן על מקום המזבח כו".
- אבל לאידך, כשם שבנוגע לכללות בית המקדש ישנם חילוקי דרגות [שכן, לאחר כל העלויים דבית ראשון שבנה שלמה, הרי נאמר⁶² גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון], ומבואר בגמרא⁶³ דקאי על בית שני, ועאכו"כ בית שלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁶⁴, "בנינא דקוב"ה"⁶⁵, שיהי' בתכלית השלימות], הרי מובן, שכן הוא גם בנוגע למזבח, שתכלית השלימות דמזבח היא - מזבח השלישי בביהמ"ק השלישי.
- וענין זה מרומז, כאמור, במזבח השלישי שבנה אברהם בחברון - להורות שכללות ענין העבודה (סיום וחותם ענין המזבחות דאברהם) צריכה להיות מתוך תשוקה וגעגועים לשלימות העבודה, כאשר יהי' ענין המזבח בתכלית השלימות - בביהמ"ק השלישי.
- כב. וכאמור, ככל שמוסיפים ומרבים במעשינו ועבודתינו בזמן הגלות - מקרבים וממהרים את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- ובפרט כאשר מוסיפים בעניני העבודה שלמדים משיעור חומש דיום שלישי פ' לך-לך, ובמיוחד סיומו וחותמו, ע"ד המזבח שבנה אברהם בחברון, "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית" - שע"ז מקרבים וממהרים את הזמן שבו רואים במוחש, בפועל ובגלוי, את קיומה של הכריתת ברית דבנ"י עם דוד המלך, "דוד מלך ישראל חי וקיים"; דוד מלכא משיחא,
- ולא רק בתור "מלך ישראל", כי אם גם בתור מלך על כל העולם כולו, כפס"ד הרמב"ם⁶⁶ שמלך המשיח ייתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר⁶⁷ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד, "והיתה לה' המלוכה"⁶⁸.
- וכל ענינים אלו - תיכף ומיד, "ארו עם ענני שמיא"⁶⁹, ובפשטות - שתיכף ומיד נמצאים כל בני' בארץ

(62) חגי ב, ט.
 (63) ב"ב ג, סע"א ואילך.
 (64) בשלח סו, יז ובפרש"י.
 (65) ראה זח"א כח, א. ח"ג רכא, א.
 (66) הל' מלכים ספי"א.
 (67) צפני' ג, ט.
 (68) עובדי' א, כא.
 (69) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(53) הל' ביהב"ח פ"א ה"ג.
 (54) דה"א כב, א.
 (55) שם רפ"ב.
 (56) ב' ג, א.
 (57) דה"א כח, יט.
 (58) שם ה"ב.
 (59) ב"ר פי"ד, ח.
 (60) ראה לקו"ש ח"ט ע' 143 ואילך.
 (61) שם ה"ג"ד.

1 הקודש, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, בהר הבית, ורואים את המזבח השלישי בביהמ"ק השלישי, "מקדש
2 אדניי כוננו ידיך".

* * *

3 כג. נוסף על לימוד והוראה מחלק הפרשה השייך במיוחד ליום זה, משלישי עד רביעי, ישנו גם לימוד
4 והוראה מכללות הפרשה, השייכת אף היא לחלק הפרשה דיום זה, שכן, גם הפסוקים משלישי עד רביעי הם
5 חלק מכללות פרשת לך-לך.
6 ובסגנון אחר קצת :

7 "כל יומא ויומא עביר עבדתי"70, היינו, שלכל אחד מימי השבוע ישנה "עבדיתה" מיוחדת השייך ליום
8 זה. אמנם, נוסף על ה"עבדיתה" הפרטית דיום זה, ישנה גם ה"עבדיתה" השייכת לכללות שבוע זה, כולל גם
9 יום פרטי זה, כאחד משאר ימי השבוע.

10 דוגמא לדבר - בעבודת הכהנים בביהמ"ק, שמתחלקין ל"משמרות", "משמר לכל שבת", ובמשמר זה גופא
11 - "כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, עד שיהי' כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות
12 השבת. והאחר ביום של אחריו, והאחר ביום שלאחריו", (ככל פרטי הדינים שבדבר)71. כלומר, ישנו ה"משמר"
13 דשבוע זה, ונוסף לזה, ישנו גם "בית אב" לכל יום ויום מימי השבוע.

14 ועד"ז בנדו"ד - שישנה עבודה כללית השייכת לכל השבוע (המשתנית משבוע לשבוע), ונוסף לזה, ישנה
15 עבודה פרטית השייכת ליום פרטי בשבוע (המשתנית מיום ליום).

16 ובכן, נוסף על העבודה הפרטית דיום שלישי פ' לך-לך (כפי שלמדים מחלק הפרשה השייך ליום זה), ישנה
17 גם העבודה הכללית של כל השבוע דפ' לך-לך - תוכן כללות הפרשה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בשמה של
18 הפרשה. "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש"72, פרשת "לך-לך".

19 כד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה לך לך גר'.

(72) ראה שעהיה"א ספ"א.

(70) זח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

(71) רמב"ם הל' כלי המקדש והעובדים בו פ"ד ה"ג-יא.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

1 רוחות, כגון אחד בצפון ואחד במזרח, אכל אם שניהם מרות אחת
2 לא צריף.

3 הגמרא מבארת טעם ההלכה. מבררת הגמרא: מאי מעמא צריך
4 להדליק בשני הפתחים, אלימא משום חשדא - שהעוברים על
5 הפתח שלא הדליק בו יחשדו שלא הדליק כלל, עדיין יש לברר
6 חשדא דמאן ו-של מי, אלימא חשדא דעלמא - עוברים ושבים
7 שאינם בני העיר, ואינם יודעים שהבית יש לו שני פתחים וסוברים
8 ששני בתים הם והדר באחד מהבתים לא הדליק, אם כן אפילו אם
9 שניהם ברות אחת נמי ליבעי - גם נצריך להדליק בשניהם, ואי
10 החשש הוא לחשדא דבני מרתא - של בני העיר, אפילו משני רוחות
11 נמי לא ליבעי, שהרי יודעים ששני פתחים הם, ויבינו שהדליק בפתח
12 השני.

13 מיישבת הגמרא: לעולם משום חשדא דבני מרתא, ולכן אם שני
14 הפתחים באותו צד די להדליק באחד מהם, ואולם אם הם בשני
15 צדדים, זמנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי - פעמים עוברים רק
16 בדרך פתח אחד, ואין עוברים דרך השני, ואם יעברו דרך הפתח שלא

17 הדליק בו אמרי, כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא
18 נמי לא אדליק - כשם שלא הדליק בפתח זה כך לא הדליק בפתח
19 השני, וכדי להסיר מעליו החשד חייב להדליק בשני הפתחים.
20 הגמרא מביאה מקור לכך שחוששים לחשד: ומנא תימרא דחיישינן
21 לחשד, דתניא, אמר רבי שמעון, בשביל ארבעה דברים אמרה
22 תורה להניח פתח בסוף שדהו, כלומר, בסיום קצירתו, ולא קודם,
23 מפני גול עניים, ומפני ביטול עניים, ומפני חשד, ומשום כל
24 תכלה.
25 מבאר רבי שמעון: מפני גול עניים, שלא יראה בעל הפתח ובמהלך
26 קצירת השדה שעה פנויה - שאין עניים סביבות השדה, ויאמר
27 לקרובו עני על ערוגה אחת, הרי זו פאה, בא וטול אותה בטרם
28 יבואו עניים אחרים, וזהו כעין גול משאר העניים. ולכן אמרה תורה
29 להניח הפאה דווקא בסיום קצירתו, שאז יוכלו העניים לשער מתי
30 יסיים הקציר ויבואו ליטול את הפאה, ולא יוכל בעל הבית להקדים
31 את קרובו.

לקוטי שיחות חלק טו פרשת לך לך

מתורגם ללשון הקודש

התפלל על אנשי דורו⁶, ולא התמסר לקרב את אנשי דורו
לקב"ה ולהשפיע עליהם להתנהג כראוי⁷, לכן הוא לא
זכה" דיו כדי לקבל "שכר כולם".

לעומת זאת אברהם, שפרסם את האלקות בעולם –
ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם⁸ – וקירב אנשים אל
הקדוש-ברוך-הוא, כדברי חז"ל⁹ על הפסוק¹⁰ "ואת הנפש
אשר עשו בחרן", ולפיכך הוא זכה לקבל "שכר כולם".
אך עדיין בלתי-מוכן: אם נקבל, שגם לעשרה דורות
שמאדם ועד נח היה מוכן שכר מסויים (כי לכל אדם יש
חלק בגן עדן, כדלעיל), ונח לא קבל את שכרם מפני
שחסרה לו הזכות לכך, מי קיבל אפוא את חלקם בגן עדן?
אי אפשר לומר, שאף אחד לא קבל חלק זה, כי כתוב
על גן עדן¹¹ "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", ולאחר
חטא עץ הדעת, גן עדן הוא המקום לקבלת השכר על
"לעבדה" – אלו רמ"ח מצוות עשה, ועל "לשמרה" – אלו
סס"ה מצוות לא-תעשה¹² בעולם הזה. גן העדן נועד
לאדם לתכלית ולמטרה מסויימת. לכן לא ייתכן שיישאר
הגן עדן מקום "פנוי", ובמיוחד מקום הכולל את חלקם
של כל האנשים של עשרת הדורות, ודורות ארוכים¹³. צריך
להיות מישוהו שימלא את התכלית של גן-עדן.

לפיכך הכרחי לומר, שלעשרה דורות שמאדם ועד נח
לא היה מלכתחילה שום חלק – שכר. אך יש להבין: במה
הם היו "מכעיסין" באופן ששונה וגרוע יותר מן הקבוצה
השניה של "עשרה דורות"?

ג.

קשיים נוספים: מהו החידוש במשנה, ומדוע דוקא

עשרה דורות?

כן אין מובן: מהו החידוש שבמשנה, שהקדוש-ברוך-
הוא הוא "ארך אפים"? הלוא זהו פסוק מפורש¹⁴: "ה'...

א.

השאלות המתעוררות על המשנה "עשרה דורות...
וקבל שכר כולם"

- 1 נאמר במשנה¹: "עשרה דורות מנח ועד אברהם
- 2 להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין
- 3 ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם".
- 4 יש להבין: אם עשרת הדורות היו "מכעיסין ובאין",
- 5 ככתוב במשנה עצמה, מהו השכר המגיע להם, שאותו קבל
- 6 אברהם?
- 7 יתר-על-כן: לפני כן נאמר במשנה "עשרה דורות
- 8 מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות
- 9 היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול" –
- 10 ללא התוספות של "קבל שכר כולם". דבר זה מובן, שהרי
- 11 בגלל שהיו מכעיסין ובאין", לא קבלו שום שכר.
- 12 לפי זה קשה עוד יותר, מדוע על "עשרה דורות מנח
- 13 ועד אברהם", שגם הם היו "מכעיסין ובאין", אומרת
- 14 המשנה ש"קבל שכר כולם"?
- 15 יש המפרשים² המתריצים, שלכל אדם יש מלכתחילה
- 16 חלק בגן עדן³, אך אם הוא "נתחייב" ומקבל את "חלקו
- 17 בגיהנם", בא אחר, ש"זכה", ו"נוטל חלקו וחלק חבירו
- 18 בגן עדן"³.
- 19 אך לפי זה מתעורר קושי על החלק הראשון "עשרה
- 20 דורות מאדם ועד נח...": הרי הם היו "מכעיסין ובאין",
- 21 ונח היה "צדיק... בדורותיו"⁴, והוא היה צריך, אם כך,
- 22 לקבל את "חלקו וחלק חבירו (של עשרת הדורות)
- 23 בגן-עדן"?

ב.

ההסבר לשאלות הנ"ל והקושי עליו

יש מפרשים⁵ המסבירים זאת כך: כיוון שנח לא

(1) אבות פ"ה מ"ב.

(2) ראה רבינו יונה, רע"ב. ופירש"י לאבות שם.

(3) חגיגה טו, א.

(4) ר"פ נח.

(5) ראה מחזור ויטרי כאן. לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 10 ואילך. וראה רש"י ור"י (ועוד) כאן: נח כו' לא הי' צדיק כ"כ כו'.

(6) זח"א סז, ב. קו, א. נד, ב. ח"ג טו, א.

(7) ואף שנח הי' "אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו" (פרש"י נח ו, יד – ע"פ תנחומא ה), ובסנהדרין (קח, א"ב): מלמד שהי' נח הצדיק מוכיח אותם כו' – מ"מ: נח לא התעסק עם אנשי דורו כו', ורק כשבאו אליו ושאלו ע"ד בנין התיבה כו' אז הוכיח אותם (ראה לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 27. לעיל ע' 44, לקמן ע' 96).

(8) וירא כא, לג. וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(9) ב"ר פל"ט, יד. וש"נ. זח"א עט, א. ובכ"מ. פרש"י ותרגום פרשתנו יב, ה. וראה גם סוטה י, רע"ב. ב"ר שם, טז. ובכ"מ.

(10) פרשתנו שם.

(11) בראשית ב, טו.

(12) אוה"ת בראשית (ח"ו ע' 2082 – בשם ארז"ל). וראה לקו"ת שה"ש (מח, ד). יל"ר בראשית. זח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב).

(13) שהרי בודאי הסברא נותנת – שהחלק בג"ע הוא לפי ערך ריבוי עבודתו את ה' במשך ימי חייו שניתנו לו.

(14) תשא לג, ו. שלח יד, יח.

1 ארך אפים" והכוונה היא, כדברי רש"י¹⁵, "לצדיקים
2 ולרשעים"?

3 בפשטות מתקבל¹⁶, שהחידוש שבמשנה הוא "כמה
4 ארך אפים...": בפסוק אין מוזכר עד כמה הקדוש-ברוך-
5 הוא הוא "ארך אפים". ולכן אומרת המשנה "להודיע
6 כמה...", שהקדוש-ברוך-הוא מאריך אפו אפילו "עשרה
7 דורות".

8 אך יש להבין: מהו, אכן, ההסבר לכך שהקדוש-ברוך-
9 הוא מאריך אפו אפילו עד "עשרה דורות"? מהי ההדגשה
10 על "עשרה דורות" דוקא?

ד.

השאלה לגבי סדר המשניות

11 כל הנ"ל יובן על-ידי הסבר ענין אחר: הסדר של
12 המשניות קבוע בדיוק רב¹⁷, ובמיוחד בתוך אותו פרק.
13 כיוון שכך, יש לשאול: מהו הקשר בין המשנה על "עשרה
14 דורות מאדם" לבין המשנה הקודמת "בעשרה מאמרות
15 נברא העולם..."? אם הקשר הוא רק הסדר הכרונולוגי
16 שבין הענינים, שעשרה דורות שמאדם ועד נח התחילו מיד
17 לאחר ש"נברא העולם", היתה המשנה צריכה להקדים את
18 המשנה המאוחרת יותר¹⁸ "עשרה דברים נבראו בערב שבת
19 בין השמשות..." הדנה על סופו של "נברא העולם", לפני
20 הזמן של "עשרה דורות..."¹⁹.

21 ההסבר לכך הוא: במשנה הקודמת נאמר ש"בעשרה
22 מאמרות נברא העולם...", ושזה מלמדנו ענין אחר:
23 "להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם... וליתן שכר
24 טוב לצדיקים שמקיימין את העולם".

25 כהמשך לשני הדברים הנלמדים מכך, לגבי שני סוגי
26 בני-אדם (א) להפרע מן הרשעים שמאבדין... (ב) ליתן שכר
27 טוב לצדיקים שמקיימין...], ובהתאם להם, מלמדת המשנה
28 שאחר-כך, לגבי אותם שני הענינים²⁰:

29 (א) "עשרה דורות מאדם ועד נח..." – עשרה דורות אלו
30 היו רשעים שמאבדין את העולם, ולפיכך הענישם הקדוש-
31 ברוך-הוא ("להפרע") – "שהביא עליהם את מי המבול"

32 (ב) "עשרה דורות מנח ועד אברהם... עד שבא אברהם
33 וקבל שכר כולם". אמנם גם עשרה דורות אלו "היו
34 מכעיסין ובאין", אבל אברהם אבינו היה "מקיים" את
35 העולם הוא יצר והביא קיום על כל עשרת הדורות הללו²¹,
36 ולכן היה ענין של "שכר כולם", והוא קבל זאת.

ה.

מלחמה בשני סוגי הרע, ושתי דרכי ה"טיפול" בו

37 למרות זאת, עדיין לא הכל ברור: מהו, בכל זאת,
38 ההבדל בין שתי הקבוצות של עשרה דורות, שדוקא אצל
39 הקבוצה השניה יכלו ליצור "קיום", ועל-ידי כך לקבל
40 "שכר כולם"?

ההסבר לכך הוא:

41 כשם שבמלחמות של ישראל, כפשוטן, היו דברים
42 שהחרימו והיו דברים שבזוו כשלל, כך גם במלחמה נגד
43 הרע שבעולם יש שני סוגים של רע²², וכתוצאה מכך יש
44 שני אופנים ל"טיפול" בהם²³:

45 (א) דברים שהם רעים לחלוטין, שאין בהם שום טוב.
46 דברים כאלה צריך לאבד ולהשמיד, בדומה לכלל של
47 "שבירתן זוהי טהרתן"²⁵.

48 כפי שמוסבר בלקוטי-תורה²⁶ בענין שריפת הפרה,
49 ש"פרה" רומזת למעשים רעים שהם "באמת רע גמור מצד
50 עצמם". לכן שורפים את הפרה, כי "אין לה תקנה אלא
51 ביטולה והעברתה מן העולם". נשאר רק האפר המראה על
52 "כח המתאוה", שאיננו "רע מצד עצם עצמותו".

53 (ב) דברים אשר למרות שבגלוי אין הטוב שבהם נראה,
54 יש בהם בכל זאת ניצוץ טוב, ומשום כך אין לאבדם, אלא
55 "לטפל" בהם עד אשר "יקיימו" אותם, על-ידי שיהפכו
56 אותם מרע לטוב, עד למצב הדומה ללשון חז"ל²⁷:
57 "מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר".

58 זהו ההבדל בין שתי הקבוצות של "עשרה דורות":
59 הרע של עשרת הדורות שמאדם ועד נח היה רע מוחלט,
60 שמאבד את העולם. לפיכך הכחיד אותם הקב"ה לגמרי מן
61 העולם, "הביא עליהם את מי המבול".

(22) בארוכה – תניא פ"ו ואילך.

(23) כמש"נ: (מ)כל מלאכתו אשר ברא אלקים (צריך) לעשות (לתקן) –
ב"ר פ"א, ו. ובפרש"י שם.

(24) ע"ד ב' הפירושים (ספרא בחוקותי כו, ו) ב"השכתי חי' רעה מן
הארץ": (א) מעבירים מן העולם, (ב) משביתן שלא יזיקו. וראה יהל אור
(ובמילואים) לתהלים צב, א. ולהעיר מצפצפ"נ – להרגעו – בחוקותי שם.

(25) כלים רפ"ב (משא"כ בהאופן דב"ק נד, א) ששבירתן זהו מיתתן.

(26) חקת נט, ג ואילך.

(27) מנחות מד, א.

(15) שלח שם (מסנהדרין קיא, סע"א. וראה גם עירובין כב, א. ב"ק נ,
רע"ב). ובפרש"י תשא שם: שמא יעשה תשובה.

(16) דרך חיים (להמהר"ל) לאבות שם.

(17) ונפק"מ להלכה בנוגע מחלוקת ואח"כ סתם כו' – כידוע בכללי
הש"ס. וראה תוס' – ב"ק (קב, א ד"ה אין), ריש ב"מ וב"ב.

(18) משנה ו.

(19) כמו שהקשו במד"ש, נחלת אבות ודרך חיים לאבות.

(20) ראה בס' שבהערה הקודמת.

(21) ראה רבינו יונה שם: מלא כל החסרונות כו'.

שלו:

20
21 כאשר אדם שקוע במשך "עשרה ימים" תמימים
22 בענינים בלתי רצויים, ובכל זאת "וטוב לו", הוא עלול
23 לחשוב בטעות, שגם בהמשך יהיה מצבו כמו עתה –
24 "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשירות לבי
25 אלך"³³. על כך אומרת המשנה, שהטוב שהיה לו עד עתה
26 למרות התנהגותו השלילית, הוא מפני שהקדוש-ברוך-הוא
27 "מאריך אף"³⁴, אך הוא ייפסק לאחר זמן מסויים³⁵.

28 לפיכך הוא צריך לבצע את עבודתו באופן של "הביא
29 עליהם את מי המבול" – לבטל לגמרי את הענינים הבלתי
30 רצויים.

31 אך אין די בעבודה זו, שהרי עברו "עשרה ימים"
32 תמימים של ענינים בלתי רצויים, ויש מחסור בענינים
33 הטובים שהוא היה יכול, וצריך, לפעול, והרי "ימים
34 יוצרו..."³⁶: לכל אדם יש כמות מסוימת של ימים שנקבעו
35 לו לעבודת ה'.

36 לכן הוא מוכרח לעסוק בעבודה השניה, התקופה
37 השניה של "עשרה דורות" לפעול ל"קיום" הימים
38 הקודמים – עלי-די עבודה של "אתהפכא חשוכא לנהורא"
39 (=הפיכת החושך לאור) הוא מתקן ומשלים גם את אשר
40 החסיר בימים שחלפו, עד לאופן של "וקבל שכר כולם".

(משיחת ש"פ ראה תשל"ה)

1 שונים מכך עשרת הדורות שמנח ועד אברהם. אמנם
2 גם הם היו מכעיסין ובאין", אך הרע שבהם היה מסוג
3 שניתן להפכו לטוב. לכן, כאשר בא אברהם אבינו, ובכח
4 עבודתו "קיים" את העולם, תיקן והשלים את כל עשרת
5 הדורות – הוא קבל "שכר כולם".

ו.

עשרה דורות - מספר מושלם

6 הטעם לכך שהקדוש-ברוך-הוא מאריך אפו עד לעשרה
7 דורות הוא כדלהלן:

8 כבר דובר פעמים רבות²⁸ על כך, ש"עשר" הוא מספר
9 מושלם שכולל בתוכו את כל השלמויות²⁹. בדיוק כמו
10 שהדבר כך בצד הקדושה, כך הוא גם בצד של היפך
11 הקדושה. השלמות המלאה של הרע בנויה על המספר
12 עשר, של עשר בחינות³⁰.

13 לפיכך מאריך הקדוש-ברוך-הוא אפו, ומחכה לחזרה
14 בתשובה, עד עשרה דורות. כלומר, עד מילוי והשלמת
15 המידה של "מכעיסין ובאין" בכל עשר הבחינות (דורות)
16 של הרע³¹.

ז.

הטעות הנובעת אצל היחיד בעבודתו

17 כל אדם נקרא "עולם קטן"³², וכשם שקיימות שתי
18 תקופות של עשרה דורות ב"עולם גדול", כך קיימות שתי
19 "תקופות" אלו ב"עולם קטן" – אצל היחיד, בעבודת ה'

א, ד. ועוד.

(33) נצבים כט, יח.

(34) ראה לעיל ע' 72-3 ובהנסמן שם.

(35) ראה בארוכה קונטרס ומעין מ"א פ"ב ואילך.

(36) תהלים קלט, טז. המשך באתי לגני ה'ש"ת ספ"י.

(28) ראה לקו"ש חי"ג ע' 282 ס"ג ובנסמן שם – לענין עשרה מישראל.

(29) ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס ש"ב.

(30) ראה תניא רפ"ו.

(31) ראה גם דרך חיים שם.

(32) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב). ועייג"כ אדר"נ פל"א. קה"ר

ליקוטים מתורת לוי יצחק

הערות לספר הזהר, פרשת לך לך

ויעל אברם ממצרים. דסליק ולא נחית, ותב לאתריה
לדרגא עלאה דאתדבק ביה בקדמיתא... הנגבה, דא
דרום דרגא עלאה דאתאחיד ביה בקדמיתא דכתיב
הלך ונסוע הנגבה. אוף הקא הנגבה, אתר דאתדבק
ביה בקדמיתא (זח"א פג, א)

(ויעל אברם ממצרים¹, שעלה ולא ירד, וחזר למקומו,
למדרגה העליונה שנתדבק בה בתחילה... הנגבה, זהו
רוח דרום, מדרגה העליונה שאחז בה בתחילה², דכתיב³
הלך ונסוע הנגבה, אף עתה הנגבה, המקום שנתדבק
בה בתחילה).

נקט דאתדבק ביה, אחר כך נקט דאתאחיד ביה,
ואחר כך נקט עוד הפעם דאתדבק ביה.

ויש לומר, דהנה בכל בחינה של אור יש שלש
מדריגות. מקיף הישר - שלא נכנס מעולם בכלי. אור
פנימי - שנכנס בתוך הכלי ונשאר שם. מקיף החוזר -
האור פנימי נכנס בכלי, וחלק ממנו נשאר בתוכו בבחינת
אור פנימי, וחלק ממנו, שאין הכלי יכול להכילו, חוזר
ויוצא ונעשה אור מקיף עליו⁴.

והנה, דביקות היא באור מקיף, שהכלי מתדבק
בו (אבל לא יתכן לומר שמתאחד בו, כי האור אינו
בפנימיות בתוך הכלי), ואילו התאחדות יתכן לומר
באור פנימי, שהכלי מתאחד עמו ממש⁵.

וסדרם של שלש הדרגות באור הוא מקיף הישר, שלא
נכנס בכלי, אור פנימי, שנכנס בכלי ונשאר בו, ומקיף
החוזר, שנכנס בכלי וחוזר ויוצא ונעשה אור מקיף עליו.
וזהו סדר שלשת הלשונות שבזהר הקדוש. דאתדבק
- אברהם, שהיה כלי לאור חסד, נתדבק במקיף הישר
של אור זה. דאתאחיד - אברהם התאחד באור פנימי
של חסד, הנכנס בכלי ונשאר בו, שכאן הוא התאחדות
ממש. דאתדבק - אברהם נתדבק במקיף החוזר.

(1) לך לך יג, א (ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו
הנגבה).

(2) רוח דרום שבימין רומז לספירת החסד (חסד דרועא ימינא), מדתו
של אברהם אבינו.

(3) שם יב, ט (ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה).

(4) עץ חיים שער המקיפין פ"א. ועיין לקו"ת ראה לד, א (מקיף החוזר
הוא קיום המצות, ומקיף הישר הוא שמחה של מצוה).

(5) ועל דרך לאתדבקא ולאקשרא האמור בזהר ריש פרשת תרומה,
וכמו שכתוב בביאורי הזהר שם (דביקות היא חיבור חיצוני, כמו כאשר
ידבק האזור אל מתניו; והתקשרות היא חיבור פנימי, כמו ונפשו קשורה
בנפשו).

וזהו דכתיב ויסע אברם - מקיף הישר, הלך - אור
פנימי, ונסוע - מקיף החוזר. ולכן הלך ונסוע מחוברות
בוא"ו החיבור, כי המקיף החוזר היה מתחלה בתוך
הכלי, כמו האור פנימי הנשאר בתוך הכלי, אלא שאחר
כך יצא לחוץ.

(לקוטי לוי יצחק, לך לך, עמ' מג)

*

בקדמיתא לבני בר נש רחמין עליה ולביתר על אחרא
דכתיב וכפר בעדו בקדמיתא ולביתר ובעד כל קהל
ישראל (זח"א צד, ב)

(בתחלה יבקש אדם רחמים על עצמו, ואחר כך על
חברו, דכתיב⁶ וכפר בעדו מתחילה, ואחר כך ובעד כל
קהל ישראל)

ואילו בגמרא⁷ אמרו כל המבקש רחמים על חברו
והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה, ולמדו זה
מאיוב ומאברהם.

ויש לומר, שהפרש בזה הוא אם הבקשה היא
מחסדים או מגבורות (היינו משורש הגבורות, בינה
עילאה⁸, שבה גבורות ממותקות, כי אין הגבורות
נמתקין אלא בשרשן⁹).

מחסדים - צריך לבקש על חברו תחילה. כי טבע
החסד הוא לרחם על הזולת ולהתחסד עמו, ואף המבקש
צריך להתנהג במדה זו לבקש על הזולת, ולבקש עליו
תחילה. ואז נענה הוא תחילה, גם כן מדה כנגד מדה,
הוא הניח את עצמו וביקש על זולתו, לכן מרחמין עליו
תחילה. וחסדים הם בבחינת המשכה מלמעלה למטה,
כטבע המים, ומכיון שהמבקש הוא למעלה מחבירו
(שהרי הוא מבקש עליו, אם כן חברו למטה ממנו),
הנה כשמבקש וממשיך לחבירו, על כרחך שנמשך לו
תחילה.

ובקשת רחמים של אברהם היה מבחינת חסדים, כי
אברהם מדתו חסד. וכן איוב היה בימי אברהם¹⁰, ועבד
את הקב"ה מאהבה, כמו אברהם שעבד מאהבה¹¹.
ומפני שבקשת רחמים שלהם היא מחסדים, לכן בקשו

(6) אחרי טז, יז.

(7) בבא קמא צב, א.

(8) כמו שכתוב (משלי ח, יד) אני בינה לי גבורה.

(9) ראה תניא פל"א.

(10) ילקוט ריש איוב.

(11) שם. סוטה לא, א. וראה לקוטי תורה להאריז"ל ריש איוב.

ליקוטים מתורת לוי יצחק

על חבריהם והם נענו תחילה.

מגבורות - צריך לבקש על עצמו תחילה. כי טבע הגבורות הוא היפך טבע החסדים, והן בבחינת העלאה מלמטה למעלה, כטבע האש, ולכן צריך המבקש, שהוא למעלה מחבירו, לעלות ולהתמתק בשורש הגבורות מתחילה, ואחר כך יבקש על

חבירו שגם הוא יעלה למעלה, וכמובן.

ולכן ביום הכיפורים, שאז עולה המלכות לבינה¹², שורש הגבורות, הסדר הוא מתחילה וכפר בעדו, ואחר כך ובעד כל קהל ישראל.

(לקוטי לוי יצחק, לך לך, עמ' ט)

(12) פרי עץ חיים שער יום הכיפורים פ"ג.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

הנהלת ת"ת בית יוסף ישיבה ליובאוויטש

אשר בטרנטה ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל הפ"כ מסי' ל"ט.

ולסימו, בקשת הוראות בענין המקוה.

ברור, אשר ענין מקוה נעלה הוא ביותר וביותר. וכיון שנמצאת היא בבנין הת"ת ישיבת ליובאוויטש וגם נתפרסמה בשם ליובאוויטשער מקוה, מובן שיש להשתדל ככל הדרוש שלא רק יסודר הכל בתקונה, ככתוב בהפ"כ, אלא שעוד תתפתח וכו', ויתרבה מספר המבקרות כהנה וכהנה.

והרי מכבר עברו תקופת ההתחלה בזה, שרק התחלות קשות, ובפרט בענין כהנ"ל שזכות הרבות מסייעתם.

ולהעיר ולהאיר עד כמה התענינו בזה רבותינו נשיאינו זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ונפלא הענין - שאפילו אלו מהם שמכמה טעמים לא רצו לפסוק דינים ועד כדי כך, אפילו כשהי' הכרח לפסוק דין, מסרו הנוסח לרב שיאמר הוא שכך הוא הדין, יצאו מכלל זה עניני מקוה טהרה, שהתענינו בזה בתשומת לב מיוחדת, שלחו שו"ת, הוראות מפורטות וכו' וכו'.

וע"ד הדרוש והרמז והסוד הרי שייכות בין שני הענינים - כי חינוך על טהרת הקודש בהצלחה, ענין הכי עיקרי בזה, לידת הולד בטהרה ובקדושה. וק"ל.

ויהי רצון שיבשרו טוב בענינים הכללים והפרטים, שהרי באים אנו מחדש תשרי, חדש השביעי המושבע בכל טוב, וכללי הוא לכל השנה, להמשיך הטוב הברכה וההצלחה בכל עניני השנה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

עתיד מעורפל

כך¹³¹ חלף לו הזמן, כל יום דומה לחברו, עד שהחל להתקרב סופה של תקופת הגלות בת חמש השנים שנגזרה על בעלי.

המלחמה עדיין לא הסתיימה, ולגולים מסוגו של בעלי לא הותר לגור בערים גדולות. בעירנו¹³² לא היה אפילו מי שיכולנו לעמוד עמו בקשרי מכתבים. מקרובינו לא נותר בעיר איש ב"ה¹³³, ועד היום¹³⁴ אינני יודעת מה נעשה עמהם. אחד מאחיו של בעלי¹³⁵ היה אף הוא אסיר במחנה עבודה.

להישאר לגור כאן – לא היו לנו עוד כוחות; ובכן – מאין יבוא עזרי? לפחות קיוונו לשינוי מקום. המקום נמאס עלינו כבר, ונעשה קשה לנו לראות לנגד עינינו שוב ושוב כל בקתה, ובוודאי – כל גוי שהתגורר שם. המפונים החלו לחשוב על שיבה לערים שהתרוקנו מכוחותיו הנסוגים של היטלר. האזור נעשה רגוע יותר. אותנו, לעומת זאת, היה על השלטונות לחקור ולדרוש היטב על כל צעד שרצינו לעשות.

קול של בית

יחד עם כל זאת, מצד אחד הוקל המצב במקצת.

יום אחד הגיע אלינו מברק מטשקנט, ובו נאמר שבמשרדי ה"קהילה" שבעיר (הכוונה היא לקהילה היהודית של מוסקבה, שהשתכנה שם זמנית, ומשם השיבה לכל השאלות שהופנו אליה) נמצא מברק מבנו בכורנו¹³⁶, ובו הוא שואל: היכן נמצאים הוריו ואחי אביו? (אחי האב כבר היה אז בעולם האמת, אבל רק אני ידעתי על כך, ואילו מבעלי העלמתי זאת).

מיד עם קבלת המברק הורינו להבריק אליו בחזרה את כתובתנו, ושם קיבלנו כעבור כמה שבועות מברק נוסף, ומיד כשהבחנו בחתימה המתנוססת עליו – "מענדל", "מוסיא" – אורו עינינו במידה רבה. אולם רק את מלות החתימה יכולנו להבין; אשר לשאר כל תוכנו של המברק – לא ידענו את השפה האנגלית כדי שנוכל להבין מה נאמר בו. היו בסביבתנו אנשים שהשתתפו בקורסים במכון לשפות זרות, אולם איש מהם לא למד אנגלית. החיפושים אחרי מי שיוכל לקרוא עבורנו את המברק נמשכו שבוע שלם, והיה עלי ללכת לשם כך ארבעה קילומטרים, רגלי כמובן, עד שמצאתי מורה בבית-ספר, שהצליח, בקושי ומתוך מאמץ, לקרוא עבורי את המברק. סוף-סוף הצטלצל באוזנינו קול ביתי, קול קרוב, שכה חסר לנו. כעבור זמן-מה קיבלנו כבר שתי חבילות מזון, ומבחינה זו הוקל מצבנו. אולם עיקר הקושי נותר במקומו – כבר היינו שבורים ורצוצים עד מאוד, והשאלה מה לעשות הלאה עמדה בפנינו במלוא עוצמתה. לא היה באפשרותנו לבוא בדברים עם איש.

הגיעה לאוזנינו שמועה – אם-כי לא ידיעה רשמית – שקיימת החלטה שלא לשחרר את הגולים ממקומות גלותם עד סוף המלחמה, ושגם לאחר-מכן יניחו להם לנסוע רק למקומות שאין בהם יישוב גדול של בני-אדם. בשלב זה החל מעיין הסבלנות שלנו להתרוקן. כפי שהסתבר לאחר-מכן, נראה שכבר אז סבל בעלי מהמחלה שממנה הסתלק מהעולם. כוחותיו לא היו עמו עוד, ודוקא אז הוא היה זקוק להם כל-כך!

(131) כאן חוזרת הרבנית לתיאור זכרונותיה משנת תש"ד.

(132) דנייפרופטרובסק.

(133) הכוונה – כנראה – לומר שעלה בידם להימלט מהכיבוש הנאצי.

(134) שנת תש"ט (זמן כתיבת הרשימה).

(135) הרה"ג ר' שמואל שניאורסאהן (תרמ"ח – כסלו תש"ד). נעצר ע"י השלטונות ונידון ביום ד' תמוז תש"א לשלוש שנות בעיר טומסק שבסיביר. לאחר כשנה וחצי, באדר א' תש"ג, שוחרר מגלותו בשל תשישות ואי-ספיקת לב. לאחר שחרורו הגיע ר' שמואל לבית בנו, מנחם מענדל, שהתגורר באותם ימים (מאז בריחתו מאוקראינה עם פלישת הגרמנים אליה) בעיר צ'רד'או שבטורקמניסטן (כיום טורקמנבאט). נפטר בטורקמניסטן ונטמן בבית-העלמין היהודי בצ'רד'או.

(136) כ"ק אדמו"ר זי"ע.

המלכיות, וישב אותם אברם. ופירושו כי רצה דוד לכלות כל האומות, והשיבו אברהם שהוא במה שבירר לבניו את המלכיות במקום גיהנם, ועל כן מנע ה' את דוד מלבא בדמים. ויתכן הוא מאמר דוד באומרו (תהלים יח, לח) ארדוף אויבי ואשיגם וכו' כמפורש אצלנו במקומו. וזה יהי' ענין הכתוב וירד העיט הוא דוד, על הפגרים הם הרמוזים בפגרים הנזכרים שהם המלכיות.

ומה שאמרתי וישב אותם אברם – את הפגרים – מליפול ביד העיט – הוא דוד. הוא כי ויהי השמש לבא וכו' כי שם לפניו הוא יתברך את המלכיות, הם אימה וכו', ואת גיהנם הוא תנור וכו', ובחר אברם במלכיות, שעל ידי כן הי' סיבה שלא נתנם השם ביד דוד, שאם יכלם איך ישעבדו את ישראל, נמצא בזה כאילו ימנעו בידים.

והענין כי הנה יש שני זמנים, אחד טרם זמן העתיד, שהוא זמן הדין הגדול המתייחס לנשף וערב יום. ועד זמן ההוא הוא בעוד יום. והנה אשרי מי שטרם יחשך היום ברוגז הדין, הוא נקי מפשעיו, ואין זה רק על ידי שעבוד מלכיות, ואם אין שעבוד מלכיות, נשארו אשמותם צרורות בשמלותם על שכמם, עד הדין ההוא לידון בגיהנם העתיד. וזהו מאמר הכתוב ויהי השמש לבא, רמז אל טרם יחשך, קודם סוף היום של דין הגדול, ואז ותרדמה של נבואה נפלה על אברהם. והנה אימה וכו' שהם הארבע מלכיות שיברור, שזה טוב להם, טרם יחשך ויצטרכו לדון בגיהנם העתיד – שהוא אחר בא השמש. ובהזכירו ביאת השמש, נרמז כי אז גיהנם הנקרא חשך – כמו שאמרו ז"ל (שמו"ר יד, ב) על חשך מצרים, ועיקר גיהנם הוא תנור עשן כו' – כדי שיברור. ויהי כן על ידי מה שהפיס דעתו באומרו ידוע וכו' כאשר יבא ביאורו בס"ד.

ואמר אחרי כן, כי על ידי הבירור נמשך, כי הגיהנם שהעביר לפניו על ידי מה שבירר את השעבוד, ישלוב במשעבדים. וזהו שרמז באומרו (לקמן יז) ויהי השמש באה ועלטה הי', רמז כי אז בזמן ההוא שכבר בא השמש ועטלת הדין באה, אז והנה תנור עשן הוא גיהנם העתיד אשר עבר עליו, יהי' בין הגזרים האלה הם האומות ולא על ישראל, כי בירר לבניו השעבוד.

תורת משה – להאלישיך

לך לך טו, ז – ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה וגו'

(תוכן: רצה הקב"ה להראות את אברהם איך בתחיית המתים ישוב אברהם ויירש את הארץ)

א. ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים וגו' רצה הקב"ה להראות את אברהם איך בתחיית המתים ישוב אברהם ויירש את הארץ. והוא בהזכיר מאמרם ז"ל (ב"ר מט, כג) על פסוק ואנכי עפר ואפר, שהוא אילו הרגני נמרוד לא הייתי עפר, אילו שרפני אמרפל לא הייתי אפר, הנה שהשוה את זו עם זו. ובזה יאמר הלא את עצמך נדרתי לתת את הארץ, שהוא אחר התחייה. אל תתמה על התחייה מהעפר, כי גדולה היא מניעת מן האש שלא ישרפך, ממניעת מן העפר שלא יכלך. והנה אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים כאילו מהיותך אפר החייתך, ובזה תבטח לתת לך את הארץ הזאת לך בעצמך. כי מי שקיימך מהיותך אפר שלא בטבע, יקיימך מהיות עפר. וזהו אומר לתת לך שהוא לו לעצמו ואין זה רק אחר התחייה.

ועל זה השיב ואמר במה אדע כי אירשנה, לומר, הנה אם כשתתן אותה לזרעי ימשך קיומה עד אחר התחייה מובטח אהי' בזה, אך במה אדע שביני וביני לא יאבדו ברוע בחירתם באורך הזמן, ומה גם בין הגוים, באופן שתפסק מציאותם מהעולם. ומה גם בגליות שנרמזו לו בענין המלכים כמדובר למעלה ויבטל ענין התחייה, גם לי גם להם ולא אירשנה. על כן אמר לו אל תירא כי קחה לי עגלה וכו', והוא מאמרם ז"ל (ב"ר מד כג) וז"ל, עגלה משולשת זו בבל שמעמדת שלשה – נבוכדנצר אויל מרודך ובלשאצר. ועז משולשת זו מדי שמעמדת שלשה – כורש ודריוש ואחשורוש. ואיל משולש זו יון כו'. ותור הגוזל זו הרביעי. והראה לו הוא יתברך שכל הארבע מלכיות יתבתרו. ואת הצפור לא בתר כי לא יכלו, כמאמרם ז"ל (סוטה ט, א) חצי אכלה במ חצי כלים והם אינן כלים.

ושמא תאמר הלא טוב לבטל המלכיות ולא נצטרך תפלה ובקשה לינצל מהם. לזה אומר וירד העיט וכו', והוא מאמרם ז"ל (ילקוט רמז עו) וירד העיט וכו' הוא דוד, על הפגרים הם

♦ יום ראשון ה' מרחשון ♦

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְלַחְתְּךָ
וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ:

כז"י לך-לך • להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 42)

להנאתך ולטובתך (רש"י יב, א) יש לפרש: הנאה - תנועה חיובית הבאה מיד. טובה - פוללת תנועות חיוביות הבאות לאחר זמן. ורש"י מפרש שזהו הפנה ב"לך" מפני שכן ארע בפעל: הנאה מידית - הוציאה מחרן, מקום של חרון אף של מקום, ומקום של עבודה זרה. טובה לאחר זמן - כל הברכות שקבל כתוצאה מציצת זו והליכתו לארץ כנען. אבן עזרא

(ב) וַאֲעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה: בֹּאֲעֲבֹדְךָ לְעַם סְגִי וְאֶבְרַכְךָ וְאֶרְבִּי שְׁמֶךָ וְהָיָה מְבָרָךְ:

כז"י וַאֲעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל • לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממצטת פריה ורביה, וממצטת את הממון וממצטת את השם, לכך הזמק לשלשה ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים, ועל הממון ועל השם. (ספרים אחרים: והיו: "וגדלה שםך": תריני מוסיף אות על שםך שער עכשו שםך אברהם, מכאן ואילך, אברהם. ואברהם עולה רמ"ח, כנגד אבריו של אדם. ברש"י יטו) • וְאֶבְרַכְךָ • במקומו (בראשית רבה). וְהָיָה בְרָכָה • הברכות נתונות בדרך. עד עכשו היו ביד, ברכתי לאדם ונתן, ומעכשו, אתה תברך את אשר תחפץ (בראשית רבה). דבר אחר: "וַאֲעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל", זהו שאומרים: אלהי אברהם. "וְאֶבְרַכְךָ", זהו שאומרים: אלהי יצחק. "וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמֶךָ", זהו שאומרים: אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן? תלמוד לומר: "וְהָיָה בְרָכָה", כך חותמין ולא בהם. מארץ • והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן? אלא כך אמר לו: התרחק עוד משם וצא מבית אביך. אשר ארץ • לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. פיוצא בו: (בראשית כב) "את בנך, את יחידך, אשר אהבת את יצחק". פיוצא בו (שם): "על אחד ההרים אשר אמר אליך". פיוצא בו (יטו א): "וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך".

(ג) וְאֶבְרַכְהָ מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אֲחֵר וְנִבְרַכְוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחִת
הָאָדָמָה:

כז"י וְנִבְרַכְוּ בְךָ • יש אגדות רבות, וזהו פשוטו: אדם אומר לבנו: 'תהא כְּאַבְרָהָם', וכן כל 'ונברכו בך' שבמקרא, וזה מוכיח: (בראשית מח) "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כְּאַבְרָהָם וְכַמְנֹשֶׁה". אבן עזרא

(ד) וַיֵּלֶךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹט
וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:

(ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אָחִיו
וְאֶת-כָּל-רִכּוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן
וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:

כז"י אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן • שהכניסו תחת פנפי השכינה: אברהם מגיר את האנשים ושרי מגירת הנשים, ומעלה עליהם הפתוב כאלו עשאוהו. (לכך כתיב: "אשר עשו"). ופשוטו של מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם, כמו: (שם לא) "עשה את כל הפכד הזה", לשון קנין, (במדבר כא) "וישראל עושה חיל", לשון קונה וכונס.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

א לך לך. השם צוה לאברהם, ועודנו באור פשדים שיעוב ארצו ומקום מולדתו, גם בית אביו. והשם שביד השם שמתח אחר שיצא ללכת אל ארץ כנען לשב בחרן. ומרח לא לך לך. אחר ששים שנה שיצא אברהם מבית אביו מחרן, רק הפתוב לא פרש שניו בצאתו מאור פשדים. ואחר שאמר אשר ארץ. גלה לו הסוד כי בן פתוב ויצאו ג מברכך. רבים: ומקללך. יחיד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 142)

אברהם מגיר את האנשים, ושרה מגיירה את הנשים (רש"י יב, ה)

אין הפננה לגיור ממש, שהרי בפשוטו של מקרא לא מצינו בשום מקום שלפני מתן תורה חל על בני ישראל דין אחר מאשר על בני נח (מלבד מה שמזכר במקדש - מצות מילה, ועוד). והאבות קימו מצות רק בתור חמרא שהם קבלו על עצמם. אלא הפננה היא שהכניסו תחת כנפי השכינה, שגם זה נקרא בשם גיור. אבן עזרא

(ו) ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והפנעני אז בארץ:

כ"י ויעבר אברהם בארץ. נכנס לתוכה. עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם. אלון מורה. הוא שכם, הראהו הר גריזים והר עיבל, ששם קבלו ישראל שבועת התורה. והפנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר: (בראשית י) "ומלכי צדק מלך שלם", לפיכך: "ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת", עתיד אני להחזירה לבניי, שהם מזרעו של שם. אבן עזרא

(ז) וירא יהוה אל-אברהם ויאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו:

כ"י ויבן שם מזבח. על בשורת הנרע ועל בשורת ארץ ישראל. אבן עזרא

(ח) ויעתק משם הרהר מקדם לבית-אל ויט אהלה בית-אל מים והעי מקדם ויבן-שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה:

כ"י ויעתק משם. אהלו. מקדם לבית אל. במזרחה של בית אל, נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר: "בית אל מים". אהלה. אהלה בתיב, בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו (בראשית רבה). ויבן-שם מזבח. נתנבא שעתידין בניו להפשל שם על עון עכן, והתפלל שם עליהם. אבן עזרא

(ט) ויסע אברהם הלך ונסוע הגנבה:

כ"י הלך ונסוע. לפקדים יושב פאן חדש או יותר, ונסוע משם ונוטה אהלו במקום אחר, וכל מסעיו הגנבה, ללכת לדרומה של ארץ ישראל, והיא לצד ירושלים. (פרוש: ירושלים היתה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל, כך פרש בישעיה) שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה של ארץ ישראל, הר המוריה שהיא נחלתו (בבראשית רבה). אבן עזרא

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שהוא פ"א הפעל. וכן ויז נצחם. ושניהם פועלים יוצאים: וטעם מים. ממערב. כי למערב ארץ ישראל הוא הים הגדול הספרדי. ואיננו ים אוקיינוס כי רחוקה היא הארץ הנזכרת ממנו. והנה נסע ממזרח בית אל מערבה עד שב העי מזרח למחנהו: וטעם ויקרא בשם ה'. תפלה או קריאת בני אדם לעבוד השם:

ט הגנבה. פאת דרום. ונקרא פן כלשון ארמית נגיבו מלא, כי צד דרום חם ומרוב החם ייבש וכן טעם כי ארץ הגנב נתמני:

כנען תפשה כנען מיד אחר. ואם איננו פן יש לו סוד, והמשכיל ידע:

ז וירא ה'. בדרך נבואה. והמלה מבנין נפעל, והנה הנעלם בין הי"ד והר"ש תחת הדגש הראוי להיות ברי"ש להתפלל נוי"ן נפעל: הנראה אליו. שם התאר מהבנין הנזכר. וכמוהו ואשר הנה נעשה:

ח ויעתק. מהבנין הפכד הנוסף, והוא פעל יוצא. כי ויעתק צור מקומו עומד. והפעול אהלה וגם הוא פעול וט: וטעם ויעתק. ויסע. והנה נעלם אחר יו"ד: ויט. תחת נוי"ן

ה רכושם. מקנה וכן פי היה רכושם רב: ואת הנפש. עבדים וילדי בית. או עשו. כמו קנו. וכן עשה לי את החיל הזה. ויש אומרים, הנפשות שהורם האמת לעבוד את השם. וטעם ויצאו ללכת. אל המקום אשר אמר השם: ו גם זה המקום שכם. משה קראו פן כי שכם לא היה בימי אברהם: אלו. כמו אלה והם עצים. ויש אומרים שדה, כמו איל פארן: מורה. יש אומרים שהוא ממרא בעל ברית אברהם. ויתכן שהוא אחר, ויהיה אלון מורה שם מקום: והפנעני אז בארץ. יתכן שארץ

(י) וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצִּירִימָה לָגוֹר שָׁם כִּי־כָבֵד
 יַהֲוִה כִּפְנָא בְּאַרְעָא וַיִּנְחַת אֲבָרָם לְמַצְרַיִם
 לְאַתּוּתָבָא תַּמָּן אַרְי מְקִיף כִּפְנָא בְּאַרְעָא:
הרעב בארץ:

כ"י - רָעַב בָּאָרֶץ • באותה הארץ לבדה, לנסותו אם יתהרהר אחר דבריו של הקדוש ברוך הוא, שאמר לו ללכת
 אל ארץ כנען ועכשו משיאו לצאת ממנה. **אבן עזרא**

(יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרִי
 אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְת־מְרָאָה אַתָּה:
 יא ויהי כד קריב לביא מצרים ויאמר אל־שרי
 לשרי אתה הָא אֲשֶׁר יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְת־מְרָאָה אַתָּה
 שפירת חיזו את:

כ"י - הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי • מדרש אגדה: עד עכשו לא הפיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשו הפיר בה על ידי
 מעשה. דבר אחר: מנהג העולם שעל ידי טרח הדרך אדם מתבזה, וזאת עמדה בפייה. ופשוטו של מקרא:
 "הנה־נָא" הגיעה השעה שיש לדאג על יפיה, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשו אנו באים בין
 אנשים שחרים ומכערים, אחיהם של פושעים, ולא הרגלו באשה יפה, ודומה לו: (בראשית ט) "הנה נא אדוני סורו
 נָא". **אבן עזרא**

(יב) וַיְהִי כִּי־יֵרָאוּ אֹתוֹ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וַהֲרֵגוּ
 אֹתִי וְאֶתְּךָ יַחֲיוּ:
 יב ויהי כי יראו אתו המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו
 אתי ואתך יחיו:

(יג) אֲמַרְי־נָא אַחֲתִי אַתָּה לְמַעַן יִיטַב־לִי בְּעִבְדֶּיךָ וַחֲיִיתָ
 נַפְשִׁי בְּגִלְלָךָ:
 יג אמרי־נָא אחתי אתָ לְמַעַן יִיטַב־לִי בְּעִבְדֶּיךָ וַחֲיִיתָ
 נפשי בגיללך:

כ"י - לְמַעַן יִיטַב־לִי בְּעִבְדֶּיךָ • יתנו לי מתנות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 487 - מתוך 'לקראת שבת')

התר שחיטה לחולה בשבת

אמרי־נָא אחתי אתָ (יב, יג)

מקאן ששוחטין לחולה בשבת (מדרש פליאה)

יש לומר בפרוש המדרש, ובהקדים הקשיא - לחידושי: מנא ליה לאברם שהמצרים ירגו אותו, ויעברו על האסור דשפיכות
 דמים, בכדי שלא לעבור על האסור דגלוי עריות - אשת איש? ואחד התרוצצים הוא, דבמעשה ההריגה לא יעברו עברה אלא
 פעם אחת. מה־שאינן פשיקחו את שרה, ואברם עודנו חי, הרי בכל ביאה וביאה עוברים על גלוי עריות - ולומד המדרש
 בכגון דא בחולה, אשר שוחטין לחולה בשבת ואין אומרים נא־כילנו נבלה. ומטעם הנ"ל, שבנבילה עובר על כל קזית וכזית,
 מה־שאינן בשחיטה שאינו עובר אלא אסור אֶחָד. (ר"ן, הובא בשלחן ערוך רבינו אורח־חיים סימן שכה).

ואם תאמר מה הדמיון, הרי אצל אברם שני האסורים - שפיכות דמים וגלוי עריות - היו שווים בהמרתם, דבשניהם הוא אסור
 מיתה. אף בחולה, חלול שבת הוא אסור מיתה, ואלו אכילת נבלה הוא אסור לאו, ומנא לן שרבו לאוין דוחה אסור מיתה?
 יש לומר, דבאמת היו יכולים לעבור על גלוי עריות ללא חמור האסור דמיתה, על־ידי ביאה שלא כדרכה, דבן־נח אינו נהרג
 עליה, רק שמלכך הדר. וכן לא יעשה אפילו באומות העולם, שבגנינח גדרו עצמן מן העריות.

עוד יש לומר באופן אחר: דאם היו המצרים לוקחים אותה בחזקה, ולא היה יכול למנוע אותה מהם הרי זה בגדר יאוש, וכדין
 לסטים (כבא קמא קיד, א). יש לומר שהיתה מתגורשת בזה, דבבגנינח חלות הגרושין הוא על־ידי שפוקשים זו מזו, ואין צורך בגט
 - ואין בזה אסור אשת איש כי אם דבר מלכך.

ומזה שהמצרים היו מעדיפים לעבור על שפיכות דמים - אסור אֶחָד, ולא על גלוי עריות - רבוי אסורים קלים (כנ"ל), מקאן
 ששוחטין לחולה בשבת - אסור מיתה, ואין מאכילין אותו נבלה - רבוי לאוין. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

יחיו שיתנו לך כל צרכך כי ימי רעבון היו:
 יג ובאָה מלֵת אַחֲוִיתִי אַתָּה. מלעיל בעבור
 היות הטעם במלה שלא־תריה באות הראשון.
 וכן קרא לילה. וזה משפט הלשון: ודגשות

נא לנו. והיא תפוכה בלשון ישמעאל: וטעם
 הנה נא ידעתי. שהיה פירי שרה בארצה,
 רק במצרים וארץ הנגב לא היה פירות. כי
 הצורות משתנות בעבור האויר. וטעם ואתך

י ויהי רָעַב בָּאָרֶץ. בארץ כנען:
 יא כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב. מתנהג. או הוא מהפעלים
 העומדים. כי ימצאו פעלים שצאו וצעדו:
 ומלת נָא. כמו עתה וכן הנה נא וקנתי. אוי

♦ יום שני ו' מרחשון ♦

(יד) וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יִפֶּה הִוא מְאֹד:

יד ויהי כד על אברם למצרים ויחזו מצרואי את אמתא ארי שפירא היא לחדא:

כס"י וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה • הָיָה לוֹ לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתבה, ועל ידי שתבעו את המכס, פתחו וראו אותה.

(טו) וַיֵּרְאוּ אוֹתָהּ שְׁרֵי פִרְעֹה וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל־פִּרְעֹה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעֹה:

טו ויחזו יתה וברכי פרעה ושפחו יתה לפרעה ואדברת אמתא לבית פרעה:

כס"י וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל־פִּרְעֹה • הללוה ביניהם לומר: 'הגונה זו למלך'. אבן עזרא

(טז) וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי־לָוִי צֶאֱנוּ־וּבְקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וְאִתְּנָת וְגַמְלִים:

כס"י וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב • פרעה בעבורה.

(יז) וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פִּרְעֹה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דֵּבַר שְׁרֵי אִשֶּׁת אֲבָרָם:

יז ואיתי יי על פרעה מכתשין וברכין ועל אנש ביתה על עיסק שרי אמת אברם:

כס"י וַיִּנְגַע ה' וגו' • במכת ראשון לקה, שהתשמיש קשה לו (בראשית רבה). וְאֶת בֵּיתוֹ • כתרגומו: 'ועל אנש ביתה', (ומדרשו: לרבנות כחליו וצמודיו וכליו, ברש"י יצו). עַל דֵּבַר שְׁרֵי • על פי דבורה. אומרת למלאך: הן! והוא מכה. אבן עזרא

(יח) וַיִּקְרָא פִּרְעֹה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא:

יח ויקרא פרעה לאברם ויאמר מהזאת עשית לי למה לי למה לא הודת לי כי אשתך הוא:

(יט) לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחִיתִי הִוא וַאֲקַח אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ:

יט למה אמרת אחיתי הוא ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך:

כס"י קח ולך • לא פאכימלך שומר לו: "הנה ארצי לפניך", אלא אמר לו: לך ואל תעמד, שהמצריים שטופי זמה הם, שנאמר: (יחזקאל כג) "וְזָרְמַת סוּסִים זָרְמַתָּם". אבן עזרא

(כ) וַיֵּצֵאוּ עִלָּיו פִּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:

כ ויצאו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו:

כס"י וַיֵּצֵאוּ עִלָּיו • על אודותיו, לשלחו ולשמרו. וַיִּשְׁלְחוּ • כתרגומו: 'ואלויאו'. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תי"ו את. בהתפלע הנו"ן כי אתה מגזרת אני: בגללך. ובעבורך. לא יבאו כי אם בבית. והשור המסיר הכ"ת הוא סר טעם: וטעם ייטב לי. דורון ומנחה. וכן כתוב ולאברם היטיב בעבורה:

טו ויהללו. קל הלמ"ד הראשון להקל על הלשון, והוא ראוי להדגש. וכמוהו ואתפלה בדיאל: ותקח האשה. מהבגין הכבד הנוסף. ואם לא נקצא והשלם ותשלקי:

יז וינגע ה' את פרעה. על דבר שרי. כמו בעבור. והטעם על זה הדבר: יח ומלת הגדת. מבצלי הנוני"ן: יט וטעם ואקח אותה לי לאשה. שלקחה להייתה אשתו ולשכב עמה. והשם הביא עליו נגעים שלא יגע בה. והנגעים שלקח השם לשמר אשת אברהם והיו הנגעים גדולים ולא יכל לגעת בה. וכמוהו וחסקת בה ולקחת לך לאשה. ואמר אחר בן והבאתה אל תוך ביתך וגלחה, ואחר בן תבא אליה ובעלתה: וקמעות וי"ו ולך. בעבור שהטעם הנקרא ענין מכת. וכן לחם ויין:

כ וישלחו אותו. דרך לוי בכבוד. וכן ואברם הולך עמם לשלום: והנכון בעיני להיות פרוש ויצו עליו. בעבור היות על אחרים המצוה שהזהיר, וצוה להכריז שלא יגע איש בו וקאשתו:

יג (א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאַשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
א ויסליק אברם ממצרים הוא ואשתו וכל
דילה ולוט עמה לדומא:
ולוט עמו הנגבה:

כש"כ ויעל אברם וגו' הנגבה • לבא לדומא של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה: "הלוך ונסוע הנגבה", להר המוריה, ומפל מקום פשהוא הולך ממצרים לארץ כנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ. אבן עזרא

(ב) וַאֲבָרָם כְּבֹד מְאֹד בְּמִקְנֶה בַּפֶּסֶף וּבַזָּהָב:
כ ואברם תקיף לתדא בכעירא בכספא
ויבדהבא:
כש"כ כבד מאד • טעון משאות. אבן עזרא

(ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה
שם אהלה בתחלה בין בית־אל ובין העי:
כש"כ וילך למסעיו • בשחזור ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ: שלא ישנה אדם מאכסניה שלו. דבר אחר: (כ"ה) בחזרתו, פרע הקפותיו. מנגב • ארץ מצרים בדרומה של ארץ כנען. אבן עזרא

כש"כ וילך למסעיו • בשחזור ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ: שלא ישנה אדם מאכסניה שלו. דבר אחר: (כ"ה) בחזרתו, פרע הקפותיו. מנגב • ארץ מצרים בדרומה של ארץ כנען. אבן עזרא

(ד) אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא
שם אברם בשם יהוה:
כש"כ אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שָׁם • ואשר קרא שם אברם בשם ה'. וגם יש לומר, ויקרא שם עכשו בשם ה'.

כש"כ אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שָׁם • ואשר קרא שם אברם בשם ה'. וגם יש לומר, ויקרא שם עכשו בשם ה'.

♦ יום שלישי ז' מרחשון ♦

(ה) וְגַם־לָלוֹט הֵהָלַךְ אֶת־אֲבָרָם הִיָּה צֹאן־וּבָקָר וְאֵהָלִים:
ה ואף ללוט האלך את־אברם היה צאן־ובקר ואהלים:
הואף ללוט האלך את־אברם היה צאן־ובקר ואהלים:
הואף ללוט האלך את־אברם היה צאן־ובקר ואהלים:
הואף ללוט האלך את־אברם היה צאן־ובקר ואהלים:

כש"כ הֵהָלַךְ אֶת־אֲבָרָם • מי גרם שהיתה לו זאת? – הליכתו עם אברם. אבן עזרא

(ו) וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבַּת יַחֲדוֹ כִּי־הָיָה רִכּוּשָׁם
רַב וְלֹא יָכֻלוּ לְשִׁבַּת יַחֲדוֹ:
וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבַּת יַחֲדוֹ כִּי־הָיָה רִכּוּשָׁם
רַב וְלֹא יָכֻלוּ לְשִׁבַּת יַחֲדוֹ:
וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבַּת יַחֲדוֹ כִּי־הָיָה רִכּוּשָׁם
רַב וְלֹא יָכֻלוּ לְשִׁבַּת יַחֲדוֹ:

כש"כ וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם • לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם, ולשון קצר הוא, וצריך להוסיף עליו, כמו "ולא נשא אותם מרעה הארץ", לפיכך כתב "ולא נשא" בלשון זכר. אבן עזרא

(ז) וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אֲבָרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה־לוֹט
וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְוִי אוֹ יֹשֵׁב בְּאָרֶץ:
וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אֲבָרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה־לוֹט
וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְוִי אוֹ יֹשֵׁב בְּאָרֶץ:
וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אֲבָרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה־לוֹט
וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְוִי אוֹ יֹשֵׁב בְּאָרֶץ:

כש"כ וַיְהִי־רִיב • לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

באֲהָלִים. כמו בקדשים לא יאכל. ואֲהָלִים
בְּחֹלֶם בֵּין הָאֱלֹהִים וְהַיְיִ לְשׁוֹן יָחִיד כְּמוֹ
גִּזְרִל. ואם לא נמצא:

ו יחדי. לשון שנים ורבים. ויענו כל העם
יחדו והיא מלה זרה. ואין פירושו כמו יחד
רק כמו יחיד:

ג לְמִסְעָיו. שנסע מסעים רבים כאשר שב
מפאת דרום אל בית אל שהיא בצפון.
וכא אל מקום המזבח להודות לשם שבא
בשלוש:

ה ואֲהָלִים. לפי דעתי שלשון יחיד על
משקל קדש. והוא הנמצא. והרבים כי

א וַיִּקְדּוּק וַיַּעַל. פרשתי בספר היסוד:
ב וַאֲבָרָם כְּבֹד מְאֹד. שיש לו כבודה רבה.ומי
שיש לו בן תנועתו כבדה. הלא תראה כי
כבוד מגזרת כבד אכן. וקלון מגזרת קל
ברגליו. והוא היה בעל מקנה רב, גם כסף
וזהב הרבה היה לו:

שיעור יומי ליום שלישי ז' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יג – פרשת לך לך
על הגזל, והם אומרים: נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר: "והפגעני
והפרזי אז ישב בארץ", ולא זכה בה אברהם עדין (כ"ד). **אבן עזרא**

(ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־לוֹט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ
וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיךָ כִּי־אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ:
הש"י אֲנָשִׁים אַחִים • קרובים, ומדרש אגדה: דומין בקלסתר פנים.

(ט) הֲלֹא כָּל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלִי אִם־הִשְׁמָאל
וְאִימָנָה וְאִם־הִימִין וְאִם־מֵאִילָה:
הש"י אִם הִשְׁמָאל וְאִימָנָה • בכל אשר תשוב (ואשב), לא אתרחק ממך, ואעמד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך
לו, שנאמר: (לקמן יד) "וישמע אברהם כי נשבה אחיו וגו'". ואימנה • אימין את עצמי, כמו: "ואשמאילה", אשמאיל
את עצמי. ואם תאמר: היה לו לנקד 'ואימנה', כן מצינו במקום אחר: (שמואל ב יד) "אם יש להימין" ואין נקוד
להימין. **אבן עזרא**

(י) וַיִּשְׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כְּפַר הַיַּרְדֵּן כִּי כָּלָה
מִשְׁקָהּ לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה אֶת־סֹדֶם וְאֶת־עַמּוֹרָה בְּגִן־יְהוָה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶכָּה צֶעֶר:
הש"י כִּי כָלָה מִשְׁקָהּ • ארץ נחלי מים. לפני שחת ה' את־סֹדֶם וְאֶת־עַמּוֹרָה • היה אותו מישור. כגן ה' •
לאילנות. בארץ מצרים • לירעים (כ"ד). באכה צער • עד צער. ומדרש אגדה דורשו לגנאי: על שהיו שטופי
זמה, בחר לו לוט בשכונתם. במסכת הוריות. **אבן עזרא**

(יא) וַיִּבְחַר־לוֹ לוֹט אֶת כָּל־כְּפַר הַיַּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם
וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:
הש"י כָּפַר • מישור, פתגומו. מקדם • נסע מאצל אברהם (מסורת) והלך לו למערבו של אברהם, נמצא נוסע ממזרח
למערב. ומדרש אגדה: הסייע עצמו מקדמונו של עולם, אמר: אי אפשר לא באברהם ולא באלהיו. **אבן עזרא**

(יב) אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיֵּאָהֶל
עַד־סֹדֶם:
הש"י וַיֵּאָהֶל • נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סֹדֶם. **אבן עזרא**

(יג) וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וַחֲטָאִים לַיהוָה מְאֹד:
הש"י וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים • ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכן עמָהם. ורבותינו (ירמא לח) למדו מכאן: (משלי ט) "וְשֵׁם
רָשָׁעִים יִרְקַב". רָעִים • בגופם. וַחֲטָאִים • במקומו. לה' מְאֹד • יודעים רבונם ומתפונים למרד בו.

יג וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם בִּישִׁין בְּמִוְנָהוֹן וַחֲמִינִין
בְּגִוְיָהוֹן קָדָם יְיָ לַחֲדָא:
נפח: לפני שחת ה'. קדם שישחית. והוא שם
הפעל מהבגין הפכר הדגוש:

יא וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. כִּי סֹדֶם מִצְרַב בֵּית
אֵל:
יא וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. כי סֹדֶם מִצְרַב בֵּית
אֵל:

יב וַיֵּאָהֶל. נָטָה אֶהֱלֵי:

נפח: לפני שחת ה'. קדם שישחית. והוא שם
הפעל מהבגין הפכר הדגוש:

יא וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. כִּי סֹדֶם מִצְרַב בֵּית
אֵל:

יב וַיֵּאָהֶל. נָטָה אֶהֱלֵי:

ז וַיִּסַּע וַיִּפְרְדּוּ וַיִּשְׁכְּנוּ. כְּרַעְיוֹ. וַיִּתְּכֵן
הִיּוֹת הַפְּרָזִי מִבְּנֵי כְנָעַן וְהוּא אֶחָד מִהַנְּזָכָרִים
וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי שְׁמוֹת כְּאֲשֶׁר מִצְאֵנוּ שְׁנֵי שְׁמוֹת
לְכָן שְׁמוֹאֵל. וְגַם לְאָבִי אָבִיו:
ט וְאִימָנָה. מִגִּזְרֵי יִמִּין. וְנִרְאָה אֶל־יָף שְׁמוֹאֵל.

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 42)

ורבותינו למדו מכאן, שם רשעים ירקב (רש"י יג, יג)

וקשה, הרי "ושם רשעים ירקב" הוא מקרא מלא במשלי (י, ז), ואיך אומר רש"י שרבותינו למדוהו מכאן. ויש לומר, דהנה במשלי שם מפרש רש"י שאין מזכירים שם רשע (רקבון עולה בשמים, שאין אדם חפץ להזכיר שמו, והוא משתבח מאליהו), ומכאן למדו שפאשר מזכירים שמו מגנים אותו. אבן עזרא

יד ויז אמר לאברהם בטר דאתפרש לוט מעמיה זקוף כען עינך וחזי מן אתרא דאת תמן לצפונא ולדרומא ולמדינחא ולמערכא :

(יד) ויהיה אמר אל-אברהם אחרי הפרד-לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן-המקום אשר-אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה:

כז"י אחר הפרד-לוט • כל זמן שהרשע עמו, היה הדבור פורש ממנו. (ולעיל שניה לוט אצלו וכתב: "ונרא ח' אל אברהם", באותה שעה בשר היה, וקל להבין) •

טו ארי ית כל ארעא די את חזי לך אתננה ולבניך עד עלם :

(טו) כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד-עולם: אבן עזרא

טז ואשוי ית בניך סגיאיין כעפרא דארעא כמא די לא אפשר לגבר לממני ית עפרא דארעא אף בניך לא תמנני :

(טז) ושמתי את-זרעך כעפר הארץ אשר אס-יוכל איש למנות את-עפר הארץ גם-זרעך ימנה:

כז"י אשור אס-יוכל איש • כשם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך לא ימנה.

יז קום הליך בארעא לארבה ולפתנה ארי לך אתננה :

(יז) קום התהלך בארץ לארבה ולרחבה כי לך אתננה: רמבן

יח ופרס אברהם ואתא ויתב במישרי ממרא די בחברון וינא תמן מדבחה קדם יי :

(יח) ויאהל אברהם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון ויבן-שם מזבח ליהוה:

כז"י ממרא • שם אדם. אבן עזרא

♦ יום רביעי ח' מרחשון ♦

א ויהי ביומי אמרפל מלכא דבבל אריוף מלכא דאסור כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי :

יד (א) ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריוף מלך אסור כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים:

כז"י אמרפל • הוא נמרד שאמר לאברהם: 'פל לתוף כבשן האש' (כ"ה). מלך גוים • מקום יש ששמו גוים, על שם שנתקבצו שמה מפמה אמות ומקומות והמליכו איש עליהם, ושמו תדעל (בראשית רבה). אבן עזרא

ב סדרו (נ"י עבדו) קרבא עם ברע מלכא דסדם ועם ברשע מלכא דעמרה שנאב מלכא דאדמה ושמאבר מלכא דצבונים ומלכא דבלע היא צער :

(ב) עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע מלך עמרה שנאב • מלך אדמה ושמאבר מלך צבונים ומלך בלע היא-צער:

כז"י ברע • רע לשמים ורע לבריות. ברשע • שנתעלה ברשעו. שנאב • שונא אביו שבשמים. שמאבר • שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרד בהקדוש ברוך הוא. בלע • שם העיר.

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יג רעים. לבני אדם. ויחזקאל פרש זה, ויד טו לך אתננה. בדבור. וכן ונתן אותם על צני ואביון לא החזיקו: ראש השעיר:

יח ופה פרש כי אלוני ממרא, בחברון היא: א מלך גוים. שם מדינה כמו עילם. כי שושן

שיעור יומי ליום רביעי ח' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת לך לך

(ג) כָּל־אֱלֹהֵי חֲבֵרוֹ אֶל־עֶמְקֵי הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח:

ג כל אליו אתפגשו למישר חקליא הוא
אתר ימא דמלחא:

כש"כ עמק השדים • כך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה, ומדרשי אגדה יש הרבה. הוא ים המלח • לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו. אבן עזרא

(ד) שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדֻרְלַעְמֹר וּשְׁלֹש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדּוּ:

ד שתתי עשר שנין פלחו ית כדרלעמר ותלת
עשרי שנין מרדו:

כש"כ שתיים עשרה שנה עבדו • חמשה מלכים הללו את כדרלעמר. אבן עזרא

(ה) וּבְאַרְבַּעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדֻרְלַעְמֹר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אָתּוֹ וַיָּבֹאוּ אֶת־רָפָאִים בְּעֶשְׂתֵּית קַרְנִים וְאֶת־הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת הָאִימִים בְּשֹׁה קְרִיתִים:

ה ובארבע עשר שנין אתא אמתא כדרלעמר
ומלכיא דעמה ומחו ית גבריאי די
בעשתרות קרנים וית תקיפא דבהמתא וית
אימתני דבשנה קריתים:

כש"כ ובארבע עשרה שנה • למרדן. בא כדרלעמר • לפי שהוא היה בעל המעשה נכנס בעבי הקורה. והמלכים וגו' • אלה שלשה מלכים. הזוזים • הם ומוזמים. אבן עזרא

(ו) וְאֶת־הַחֲרִי בְּהֶרֶם שַׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר עַל־הַמִּדְבָּר:

ו וית חוראי די בטורהון דשעיר עד מישור
פארן דסמיה על מדברא:

כש"כ בְּהֶרֶם • בְּהַר שֶׁלֶהֶם. אֵיל פֶּאֶרְן • פְּתַרְגוּמוֹ 'מישר'. ואומר אני שאין 'איל' לשון מישור, אלא מישור של פארן 'איל' שמו, ושל מברא 'אלוני' שמו, ושל ירדן 'כפר' שמו, ושל שטים 'אבל' שמו: "אבל השטים", וכן "בעל גד" 'בעל' שמו, וכלם מתרגמין 'מישר' וכל אחד שמו עליו. על־המדבר • אצל המדבר, כמו: (במדבר ב) "ועליו מטה מנשה". אבן עזרא

(ז) וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדָשׁ וַיָּבֹאוּ אֶת־כָּל־שָׂדֵה הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת־הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצָּצֵן תְּמָר:

ז וקבו ואתו למישר פלוג דינא היא רקם
ומחו ית כל חקל עמלקאה ואף ית
אמוראה דיתייב בעין גדי:

כש"כ עין משפט הוא קדש • על שם העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם מיריבה. ואונקלוס תרגמו כפשוטו: מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט. שדה העמלקי • עדין לא נולד עמלק, ונקרא על שם העתיד. בחצצן תמר • היא עין גדי, מקרא מלא (בדברי הימים ב) ביהושפט.

(ח) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמּוֹרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בִּלְעַ הוּא־צֶעֶר וַיַּעֲרְכוּ אִתָּם מִלְחָמָה בְּעֶמְקֵי הַשָּׂדִים:

ח וינפק מלכא דסודם ומלכא דעמורה
ומלכא דאדמה ומלכא דצבויים ומלכא
דבלע היא צוער וסדרו עמהון קרבא
במישר חקליא:

(ט) אֵת כְּדֻרְלַעְמֹר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעַל מֶלֶךְ גּוֹזִים וְאֲמַרְפָּל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְאַרְיֹד מֶלֶךְ אֶלְסַר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה:

ט עם כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל
מלכא דעממין ואמרפל מלכא דבבל
ואריוד מלכא דאלסר ארבעה מלכין לקביל
חמשא:

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הכירה ארמון היה בתוכה או מלך גוים. ולא
הזכרים. והשעם כי הם אחרים מהשנערים
וחבריהם:
ג חברו. מהבגין חקל: השדים. כמו ושרת
אותם בשיר. ותשם בסדר רגלי. כמו פת פתים:
ועמק. מושף עצמו ואחר עמו, כמו אל באפך
תוכיחני. וכן הוא עמק ים המלח:
ד וטעם ושלש עשרה. בשלש עשרה כמו
פי ששתי ימים עשה ה'. ובעל סדר עולם
חברם. ודעתו ורקה מדעתנו:

לו שיעור יומי ליום רביעי ח' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת לך לך
 כ"א ארבעה מלכים וגו' • ואף על פי כן נצחו המועטים, להודיעך שגבורים היו, ואף על פי כן לא נמנע אברהם
 מלדרוך אתריהם. **אבן עזרא**

(י) **ועמק השדים בארת בארת חמר וינסו מלך סדם ועמרה ויפלו שמה והנשארים הרה נסו:**
 • ומישר תקליא בירין בירין מסקן חמר
 וערקו מלכא דסדום ועמרה ונפלו תמן
 ודאשתארו לטורא ערקו:

כ"א בארת בארת חמר • בארות הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה, שהיה הטיט
 מגבל בהם ונעשה נס למלך סדום שיצא משם, לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין שניצול אברהם
 מאור פשדים מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן החמר, האמינו באברהם למפרע (כ"ד). הרה נסו • להר נסו, הרה
 כמו להר, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה לההרה, שה"א שבסוף
 התבה עומדת במקום למ"ד שבראשה, אבל (ספרים אחרים: זו) אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה (ספרים אחרים: לנקוד)
 פת"ח תחתיה, והרי "הרה" כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד נס באשר מצא
 הר תחלה. וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתב ההרה, או המדרה, פתונו כמו אל ההר, או כמו לההר (להר),
 ומשמע לאותו הר הידוע ומפרש בפרשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' 1 עמ' 46)

להר נסו. הרה, כמו להר (רש"י יד, י)
 לא פרש כן על מה שנאמר לעיל "ללכת ארצה כנען". ויש לומר, שבא ללמדנו שלא נפרש "והנשארים הרה (אלו שנשארו בהר)
 - נסו". והינו, שאלו שהיו בעמק, בו נערכה המלחמה, נפלו לתוך בארות החמר, ואלו אלו שנשארו בהר - נמלטו. ולפי זה ימתק
 מה שמעתיך בדבור המתחיל גם תבת "נסו". **אבן עזרא**

(יא) **ויקחו את כל רכש סדם ועמרה ואת כל אכלם וילכו:**
 • יא וישבו ית כל קנינא דסדום ועמרה וית
 כל מיכלהון ואזלו:

(יב) **ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא יושב בסדם:**
 • יב וישבו ית לוט וית קנינה בר אחוהי
 דאברהם ואזלו והוא יתב בסדום:

כ"א • והוא יושב בסדום • מי גרם לו זאת? ושיבתו בסדום. **אבן עזרא**

(יג) **ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית אברהם:**
 • יג ואמא משיזבא וחי לאברהם עברא והוא
 שרי במישרי ממרא אמורא אחוהי
 דאשכול ואחוהי דענר ואנון אנשי קנמה
 דאברהם:

כ"א • ויבא הפליט • לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב: (דברים ג) "כי רק עוג מלך הבשן נשאר
 מיתר הרפאים", וזהו 'נשאר', שלא הרגוהו אמרפל וחבריו פשהכו הרפאים בעשתרות קננים, תנחומא. ומדרש
 בראשית רבה: זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו מיתר הרפאים, שנאמר: (לעיל ו) "הנפילים היו בארץ וגו'", ומתבון
 שיהרג אברהם וישא את שרה. העברי • שבא מעבר הנהר (בראשית רבה) • בעלי ברית אברהם • שפכתו עמו ברית.
 (ספרים אחרים, דבר אחר: שהשיאו לו עצה על המילה, כמו שמפרש במקום אחר) • **אבן עזרא**

(יד) **וישמע אברהם כי נשפה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדה ערדן:**
 • יד ושמע אברהם ארי אשתבי אחוהי וזריו ית
 עולמוהי ולידי ביתה תלת מאה ותמני עשר
 וירדה עד דן:

כ"א • וירק • בתרגומו 'ווריד', וכן: "והריקתי אחריכם חרב", אזידן בחרבי עליכם, וכן: (שמות טו) "אריק חרבי",

אבן עזרא על התורה – מהדורת ב"מ. אברמוביץ

ט את קדרלעמר. כמו עם:
 י בארות. באר ככל המקרא נובעת, והיא משנה בעבור הסמיכה: ויפלו שמה. ברצונם
 להפלט. וכן ויפל על פניו: הרה נסו. אל
 יתב ויפלו על פניו. והיא מלה זרה:
 יב והוא יושב. והוא היה ביום שהוא יושב
 יג ופרוש הפליט. שברח ונמלט מבני סדום.
 וכן בא אלי הפליט מירושלם. ויש דרך דרש:

שיעור יומי ליום רביעי ח' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת לך לך
 וכן: (תהלים לה) "וְהָרַק חֲנִית וּסְגָר". חֲנִיקֵיו • חֲנֹכוּ כְּתִיב (ס"א קרי) זֶה אֲלִיעֶזֶר שֶׁחֲנֹכוּ לְמִצּוֹת, וְהוּא לְשׁוֹן הַתַּחֲלָת
 כְּנִיסַת הָאָדָם, או כְּלִי, לְאִמְנוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲמֹד בָּהּ, וְכֵן: (משלי כב) "חֲנוּךְ לַעֲרֹךְ", (במדבר ז) "חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ", (תהלים
 ל) "חֲנֻכַּת הַבַּיִת", וּבִלְעֻזָּ קוֹרִין לוֹ אֵינִצְנִי"ר. שְׁמֹנֶה עָשָׂר וָגו' • (נדרים לב) רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: אֲלִיעֶזֶר לְבָדוּ הָיָה,
 וְהוּא מְנַן גַּמְטְרִיא שֶׁל שְׁמוֹ. עַד דֵּן • שֵׁם תֵּשֵׁשׁ כַּחוֹ שֶׁרָאָה שְׁעִתִּידִין בְּנָיו לְהַעֲמִיד שֵׁם עֲגָל (סנהדרין צו). אבן עזרא

(מז) וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לֵילָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיִּפְּסוּ וַיַּרְדֵּפּוּם
 עַד-חֹבֶה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדִמְשֶׁק:

כִּי"ו וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם • לְפִי פְשׁוּטוֹ סֵרַס הַמִּקְרָא: וַיַּחֲלֶק הוּא וַעֲבָדָיו עֲלֵיהֶם לֵילָה בְּדֶרֶךְ הַרְדֵּפִים שְׁמֵתִפְלָגִים
 אַחֵר הַנִּדְרָפִים כְּשֶׁבֹרְחִים זֶה לְכָאן וְזֶה לְכָאן. לֵילָה • כְּלוּמַר, אַחֵר שֶׁחֲשָׁכָה לֹא נִמְנַע מִלְרַדֵּפֶם. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה,
 שֶׁנֶּחֱלַק הַלֵּילָה, וּבְחֻצֵּי הָרָאשׁוֹן נַעֲשֶׂה לוֹ גַּם וְחֻצֵּי הַשָּׁנִי נִשְׁמַר וְכֹא לֹא לְחֻצוֹת לֵילָה שֶׁל מִצְרַיִם. עַד-חֹבֶה •
 אֵין מְקוֹם שֶׁשְׁמוֹ חֹבֶה. וְדֵן, קוֹרָא 'חֹבֶה', עַל שֵׁם עֲבוֹדַת גִּילּוּלִים שֶׁעֲתִידָה לְהִיּוֹת שָׁם.

(מז) וַיָּשֶׁב אֶת כָּל-הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הַשֵּׁב
 וְגַם אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הָעַמִּים:

(יז) וַיֵּצֵא מִלֶּךְ-סֹדֶם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַבּוֹת אֶת-
 בְּרִדְלָעֶמֶר וְאֶת-הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עֶמֶק שְׁוֵה הוּא
 עֶמֶק הַמֶּלֶךְ:

כִּי"ו עֶמֶק שְׁוֵה • כֶּף שְׁמוֹ, וְתַרְגוּמוֹ 'לְמִישֵׁר מִפְּנֵא', פְּנֵי מְאִילָנוֹת וּמִכָּל מְכֻשׁוֹל. עֶמֶק הַמֶּלֶךְ • בֵּית רִיסָא דְּמִלְכָּא,
 בֵּית רִיס אַחַד שֶׁהוּא שְׁלִשִׁים כָּנִים, שֶׁהָיָה מִיַּחַד לְמֶלֶךְ לַצֶּחֶק שָׁם. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: עֶמֶק שֶׁהָשׁוּוּ שָׁם כָּל הָאֲמוֹת
 וְהַמְּלִיכוֹת אֶת אֲבֵרָהֶם עֲלֵיהֶם לְנִשְׂאֵי אֱלֹהִים וּלְקַצִּין.

(יח) וּמִלְכֵי-צֹרֶךְ מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּינן וְהוּא כֶּהֱן
 לֵאלֹהֵי עֵלְיוֹן:

כִּי"ו וּמִלְכֵי-צֹרֶךְ • מִדְרַשׁ אַגְדָּה, הוּא שֵׁם בֶּן נֹחַ (נדרים לב). לָחֶם וַיֵּינן • כֶּף עוֹשִׂים לִיגְעֵי מִלְחָמָה, וְהָרָאָה לוֹ שְׂאִין
 בְּלָבוֹ עָלָיו עַל שֶׁהִרְגָה אֶת בְּנָיו. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: רָמַז לוֹ עַל הַמִּנְחוֹת וְעַל הַנִּסְכִּים שֶׁקָּרִיבוּ שָׁם בְּנָיו. אבן עזרא

(יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם לֵאלֹהֵי עֵלְיוֹן כִּנְהָ שָׁמַיִם
 וְאַרְצָן:

כִּי"ו קִנְהָ שָׁמַיִם וְאַרְצָן • כְּמוֹ: (תהלים קמו) "עוֹשֶׂה שָׁמַיִם וְאַרְצָן", עַל יְדֵי עֲשִׂיתָן קִנְיָן לְהִיּוֹת שְׁלוֹ.

(כ) וּבְרוּךְ אֵל עֵלְיוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן צָרִיךְ בִּידָךְ וַיִּתֵּן-לוֹ מַעֲשֶׂה
 מִכָּל:

כִּי"ו אֲשֶׁר מִגֵּן • אֲשֶׁר הַסְּגִיר, וְכֵן (הושע יא) "אֲמַגֵּנָה יִשְׂרָאֵל". וַיִּתֵּן-לוֹ • אֲבָרָם. מַעֲשֶׂה מִכָּל • אֲשֶׁר לוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה
 כֹּהֵן. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה – מהדורת ב"מ, אברמוביץ
 יד וַיִּרְק. שָׁמַן לֶחֶם כְּלִי מִלְחָמָה, כְּטַעַם
 וְהָרַק חֲנִית. וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים לְהוֹצִיא הַחֶרֶב
 מִתַּעֲרָה, כְּטַעַם עַל הָאָרֶץ יִרְקוּ. מִרְקִים
 שְׁקִיָּהִם. גַּם יֵשׁ לְחֲנִית כֵּן: חֲנִיקֵיו. שֶׁחֲנֹכֶם
 פְּעָמִים רַבּוֹת בְּמִלְחָמָה. וְאֵם לֹא נִזְכַּר. וְחֻשְׁבוֹן
 אוֹתִיּוֹת אֲלִיעֶזֶר דֶּרֶךְ דָּשׁ, כִּי אֵין הַתְּחִיב
 כֶּהֱן. וְהָעֵד וְכִתְּבוּ לוֹ. וּפְרוּשׁ עַל דְּבַרְתִּי מִלְכִּי
 צֹדֶק בְּסֵפֶר תְּהִלּוֹת. כִּי הִבְגֵּן דְּבַר וַיִּפֶּה עֲשֶׂה
 שֶׁבֶרֶךְ אֲבָרָם בְּתַחֲלָה בְּעִבּוֹר שֶׁהַתְּנִיב לְהוֹשִׁיעַ
 אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ, וְאַחֵר כֵּן אָמַר וּבְרוּךְ הַשֵּׁם שֶׁעֲזָרוּ
 וְנָתַן צָרִיו בְּיָדוֹ:
 כ מִגֵּן. כְּמוֹ נֶמֶן. וְכֵן עֲשִׂיתָ תַּפְאֶרֶת תִּמְנִינָה.

♦ יום חמישי ט' מרחשון ♦

(כא) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-סֶדֶם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּה קַח-לָךְ:

כא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֶדֶם לְאַבְרָם הֵב לִי נֶפֶשׁ וְרַב־מִנָּה (נ"א סב) דְּבַר לָךְ:

כא"י < תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ > (הגופים מן) הַשָּׂבִי שְׁלִי שֶׁהַצֵּלָה, הַחֲזֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדֶם.

(כב) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ סֶדֶם הִרְמַתִּי יְדֵי אֶל-יְהוָה אֵל עֲלִיּוֹן קִנְה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

כב וַיֹּאמֶר אַבְרָם לְמֶלֶךְ סֶדֶם לְמֶלֶךְ סֶדֶם אֲרִמִית יְדֵי בָצָלוּ קִדְּם יְיָ קִדְּם אֵל עֲלָה דְקִנְיָה שְׁמַיָּא וָאָרֶץ:

כא"י < הִרְמַתִּי יְדֵי > לְשׁוֹן שְׂבוּעָה, מְרִים אֲנִי אֶת יְדֵי לֹא עֲלִיּוֹן, וְכֵן: (בראשית כב) "בִּי נִשְׁבַּעְתִּי", נִשְׁבַּע אֲנִי. וְכֵן: (בראשית כג) "נִתְּנִי כֶסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי", נִתְּנָה אֲנִי לָךְ כֶּסֶף הַשָּׂדֶה וְקִנְיָה מִמֶּנִּי. אֲבָן עֲזָרָא

(כג) אִם-מָחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל וְאִם-אֶקַח מִכָּל-אֲשֶׁר-לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:

כג אִם מָחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל וְאִם אֶקַח מִכָּל-אֲשֶׁר לָךְ. וְאִם תֹּאמַר לְתַת לִי שָׂכָר מִבֵּית גִּנְזִיךָ, לֹא אֶקַח. וְלֹא תֹאמַר וְגו'. שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחָנִי לְעֲשֹׂרְנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל יב) "וְאֶבְרָכְךָ וְגו'". אֲבָן עֲזָרָא

כא"י < אִם-מָחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל > אֶעֱכָב לְעֲצָמֵי מִן הַשָּׂבִי. וְאִם-אֶקַח מִכָּל-אֲשֶׁר לָךְ. וְאִם תֹּאמַר לְתַת לִי שָׂכָר מִבֵּית גִּנְזִיךָ, לֹא אֶקַח. וְלֹא תֹאמַר וְגו'. שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחָנִי לְעֲשֹׂרְנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל יב) "וְאֶבְרָכְךָ וְגו'". אֲבָן עֲזָרָא

(כד) בְּלַעְדֵּי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלַכוּ אִתִּי עֲנֹר אֲשָׁכַל וּמִמָּוָה הֵם יִקְחוּ חֵלֶקם:

כד לַחֲדָד (בְּכָל הַס' בֵּר) מִדְּאָכְלוּ עוֹלָמָא וְחָלַק גְּבֻרָא דִּי אָזְלוּ עִמִּי עֲנֹר אֲשָׁכַל וּמִמָּוָה אֲנִי וְקִבְלִין חֵלֶקְהוֹן:

כא"י < הַנְּעָרִים > עֲבָדֵי אֲשֶׁר הָלַכוּ אִתִּי, וְעוֹד "עֲנֹר אֲשָׁכַל וּמִמָּוָה וְגו'", אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבָדֵי נִכְנְסוּ לְמַלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכְּסוּ, וְעֲנֹר וְחִבְרִיּוֹן יָשְׁבוּ עַל הַכִּלִּים לְשֹׁמֵר, אֲפָלוּ הֵכִי הֵם יִקְחוּ חֵלֶקם". וּמִמָּוָה לְמַד דְּדוֹד, שֶׁאֵמַר: (שְׁמוּאֵל א' ז') "כִּחְלֹק הַיָּד לְמַלְחָמָה וְכִחְלֹק הַיָּשֵׁב עַל-הַכִּלִּים יִתְּדוּ וְיִחְלְקוּ", וְלִכְךָ נֶאֱמַר: (שם כה) "וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה וַיִּשְׁמָרָה לְחָק וּלְמִשְׁפָּט", וְלֹא נֶאֱמַר: "וְהִלָּא", לְפִי שֶׁכָּבֹד נִתַּן חֵלֶק בִּימֵי אַבְרָהָם. אֲבָן עֲזָרָא

טו (א) אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֶל-אַבְרָם בְּמַחֲזֵה לֵאמֹר אֶל-תִּירָא אַבְרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד:

טו אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֶל-אַבְרָם בְּמַחֲזֵה לֵאמֹר אַבְרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד:

כא"י < אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה > כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: 'אַחֲרַי', סְמוּךְ. 'אַחֲרַי', מִפְּלֵג (בראשית רבה). "אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", אַחֲרַי שֶׁנֶּעֱשֶׂה לוֹ גֵּם זֶה שֶׁהִרְגָּה אֶת הַמַּלְכִּים וְהָיָה דּוֹאֵג וְאֹמֵר: 'שְׂמָא קִבְּלִיתִי שָׂכָר עַל כָּל צְדָקוֹתַי', לָכֵן אֵמַר לוֹ הַמְּקוֹם. אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ, מִן הָעֵנֶשׁ, שֶׁלֹּא תַעֲנֵשׁ עַל כָּל אוֹתָן נִפְשׁוֹת שֶׁהִרְגָּתָ, וּמֵה שֶׁאֵתָה דּוֹאֵג עַל קְבוּל שְׂכָרְךָ, שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת לֵה עַמ' 164)

וְהָיָה דּוֹאֵג וְאֹמֵר שְׂמָא קִבְּלִיתִי שָׂכָר עַל כָּל צְדָקוֹתַי (רש"י טו, א)

לְשִׁיטַת רַש"י, עַקֵּר פְּרוּשׁ "אַחֲרַי הַדְּבָרִים" הוּא "אַחֲרַי הַדְּבָרִים". רָאָה פְּרוּשׁ בְּפִרְשֵׁת וַיִּרָא (כב, א): אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. . . דְּבָרֵינוּ שֶׁל שִׁטָּן. . . שֶׁל יִשְׁמָעֵאל. וְשֵׁם (פְּסוּק כ): אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. . . הָיָה אַבְרָהָם מְהִרְהָר וְאֹמֵר. וּבְפִרְשֵׁת וַיִּשָּׁב (לט, ו): אַחֲרַי הַדְּבָרִים

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה – מַהְדּוּרַת בְּלוֹם, אֲבֵרֶמוּבִיץ

וְהַמִּי"ם שֶׁשֶּׁשֶּׁ אַבְרָם הוֹצִיא מִפְּעֹשֶׁר לְכַבֹּד הַשָּׁם, וְלֹא מִצָּד אֲדָם רָאִי לְתַתּוֹ לוֹ כְּמִלְכִּי צִדִּק:

כג אִם מָחוּט. שְׁמָנוּ תוֹפְרִין כָּל בְּגָד: שְׂרוּף. הַעוֹר הַקּוֹשֵׁר הַנֶּעַל: כד בְּלַעְדֵּי. אֲשֶׁר לָקָחוּ וְהוּא שְׂאֲכָלוּ עֲבָדֵינוּ: כב הִרְמַתִּי יְדֵי. שְׂבוּעָה, כְּמוֹ כִּי אֲשָׂא אֵל שְׁמִים יְדִי: וְשֶׁעַם אֵל עֲלִיּוֹן. כִּי הָיָה נִשְׁבַּעְתִּי בְּשֵׁם שְׂכָרְכִי זֶה הַכֹּהֵן:

שיעור יומי ליום חמישי ט' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת לך לך
האלה . . אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשעריך. ושם (מ, א): אחר הדברים האלה . . לפי שהרגילה . . בפי כלם לדבר בגנותו. לפי זה מוכן דיוק לשונו כאן "והיה דואג ואומר" (וכן בפרשת וירא שם מוסיף "מהרהר ואומר").

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כ, עמוד 45 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

קבלת שכר לשמה

אל-תירא אבנים אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד:

אחר שנעשה לו גס כו' והיה דואג שמה קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום כו' שכרך הרבה מאד (טו, א. ובפירוש רש"י)

לכאורה תמוה הדבר, הרי כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק י הלכה ב): "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות . . לא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת . . ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד . . והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו".

ונמצא, שאברהם אבינו עבד את הקב"ה מאהבה, ומדוע "היה דואג שמה קבלתי שכר על כל צדקותי", דמה בכך אם כבר קבל שכרו?

ויש לומר הבאור בזה:

אברהם רצה לקבל שכר לא לתועלת עצמו אלא רק כדי שיתגדל כבוד שמים. שיראו כל עמי הארץ שהעובד את הקב"ה ומקיים מצוותו, מקבל רב טוב גשמי בעולם הזה, ועל-ידי-זה יתקדש שם שמים בעולם.

ונמצא, שגם כשדואג אברהם שאולי קבל כבר כל שכרו, לא היה זה לטובת עצמו, אלא שרצה שיתגדל ויתקדש שם שמים בעולם. **אבן עזרא**

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנָי יְהוֹה מַה־תַּתֵּן־לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִירִי וּבְנֵי־מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דִּמְשֶׁק אֱלִיעֶזֶר:

בואמר אברהם יי אלהים מה תתן לי ואנא אציל בלא ולד ובר פונסא הדין דבביתי הוא דמשקא אליעזר:

הש"ס הולך עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש, וחבר לו (מלאכי ב) "ער וענה", עירי, בלא יורש, כאשר תאמר: (איוב לא) "ובכל תבואתי תשרש", תעקר שרשיה, כך לשון עירי חסר בנים, ובלע"ז דישאנפנטי"ש. ולי נראה, "ער וענה" מגזרת: (שה"ש ה) "ולבי ער", ועירי לשון חרבן, וכן: (תהלים קלז) "ערו ערו", וכן: (חבקוק א) "ערות יסוד", וכן: (ירמיה נא) "ערער תתערער", וכן: (צפניה ב) "כי ארזה ערה". ובן משק ביתי. פתרגומו, שכל ביתי נזון על פיו, כמו: (בראשית מא) "ועל פיה ישק", אפוטרופא שלי, ואלו היה לי בן, היה בני ממנה על שלי. דמשק. לפי הפתרגום, מדמשק היה. ולפי מדרש אגדה, שדרך המלכים עד דמשק. ובגמרא שלנו דרשו נוטריקון: דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. **אבן עזרא**

(ג) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי:

בואמר אברהם הא לי לא יתבת ולד והא בר ביתי ירית אתי:

הש"ס הן לי לא נתתה זרע. ומה תועלת בכל אשר תתן לי?.

(ד) וְהִנֵּה דִבְרֵי־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: **אבן עזרא**

ד והא פתגמא דיי עמה למימר לא ירתנך דין אלהין בר דתוליד הוא ירתנך:

(ה) וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטָנָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה וְיִרְעָךְ:

ה ואפקי תה לברא ואמר אסתכי כען לשמיא ומגי כוכביא אם תכול לממגי תהון ואמר לה כדין יהון כניך:

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ובן מושף עצמו ואחר עמו. וכן הוא וכן משק ביתי הוא בן דמשק אליעזר: ד ממשיך. כנוי לאבר בעבור היותו קרוב:

ב וי"ד עירי קיו"ד אכזרי. וסר ממלת עירי. ויהי. והשעם כאשר אמר המרגם: משק ביתי. על משקל מכס. והוא מפעלי הפסל מגזרת שוקק בו. כשעם דבק בסגל.

א בפמחה. במראות הנבואה: וטעם אנכי מגן לך. אנכי הייתי מגן לך והצלתיך מיד המלכים. גם אתן לך שכר שדכיה רותך להושיע בן אחיך במתי מעט ונשענת עלי:

כִּי וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה • לִפִּי פְּשׁוּטוֹ: הוֹצִיאוּ מֵאֵלָיו לַחוּץ לְרֹאוֹת הַכּוֹכָבִים. וּלְפִי מִדְּרָשׁוֹ, אָמַר לוֹ: צֵא מֵאֲצִטְגִּינֹת שֶׁלֶךְ, שְׂרָאִית בְּמִזְלוֹת שְׂאִינֶךָ עֲתִיד לְהַעֲמִיד בֶּן, אֲבָרָם אֵין לוֹ בֶּן, אֲבָל אֲבָרָהֶם יֵשׁ לוֹ בֶּן. וְכֵן שָׂרִי לֹא תֵלֵד, אֲבָל שָׂרָה תֵלֵד, אֲנִי קוֹרָא לָכֶם שֵׁם אֶחָד וְיִשְׁתַּנֶּה הַמִּזְלָה. דְּבָר אֶחָד: הוֹצִיאוּ מִחֲלָלוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהִגְבִּיהוּ לְמַעְלָה מִן הַכּוֹכָבִים, וְזֶהוּ לְשׁוֹן הַבִּטָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

(ו) וְהָאֵמֶן בִּיהוָה וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַיִּחְשְׁבֶהָ לֵה לְזָכוֹ:

כִּי וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה • לֹא שָׂאל לוֹ אוֹת עַל זֹאת, אֲבָל עַל יִרְשֵׁת הָאֶרֶץ שָׂאל לוֹ אוֹת, וְאָמַר לוֹ: "בְּמָה אֲדַע?". וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה • הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשַׁבָה לְאֲבָרָם לְזָכוֹת וּלְצִדְקָה עַל הָאֵמֶן שֶׁהָאֵמֶן בּוֹ. דְּבָר אֶחָד: "בְּמָה אֲדַע"? לֹא שָׂאל לוֹ אוֹת, אֲלָא אָמַר לְפָנָיו: 'הוֹדִיעֵנִי בְּאֵיזָה זְכוּת תִּתְּנִימֵנו בֵּה'. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּזִכּוֹת הַקְרָבָנוּת. אֲבָן עוֹרָא

♦ יום שישי י' מרחשון ♦

(י) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֵת לָךְ אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: אֲבָן עוֹרָא

(ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה:

(ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִּי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל:

כִּי וַיֹּצֵא מְשֻׁלֶּשֶׁת • (ב"ר) שְׁלֹשָׁה עֲגָלִים, רִמְזוּ לְשִׁלְשָׁה פָּרִים: פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הָעֵלֶם דְּבָר שֶׁל צִבּוּר וְעֵגְלָה עֲרוּפָה. וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת • רִמְזוּ לְשַׁעֲרֵי הַנְּעֻשָׁה בְּפָנִים, וְשַׁעֲרֵי מוֹסְפִין שֶׁל מוֹעֵד וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֵת יָחִיד. וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ • אֲשֶׁם וְדָאִי וְאֲשֶׁם תְּלוּי וְכַבֶּשֶׂה שֶׁל חֲטָאֵת יָחִיד. וְתֹר וְגֹזֵל • תֹּר וְכֵן יוֹנָה. אֲבָן עוֹרָא

(י) וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְאָת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא בָתָר:

כִּי וַיִּבְתֵּר אֹתָם • חֶלֶק כָּל אֶחָד לְשֵׁנֵי חֲלָקִים, וְאֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, לִפִּי שְׁהִיָּה כּוֹרֵת בְּרִית עִמּוֹ לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ, לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת הָאֶרֶץ, כְּדִכְתִּיב: (לִקְמֹן) "בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר וְגו'", וְדָרָךְ כּוֹרֵת בְּרִית לְחֶלֶק בְּהֵמָה וְלַעֲבָד בֵּין בְּתָרִיָּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְחֶלֶן: (יִרְמְיָה לר) "הָעוֹבְרִים בֵּין בְּתָרִי הַעֲגָל", אִף פָּאן: "תַּנּוּר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים", הוּא שְׁלֹחַו שֶׁל שְׂכִינָה שֶׁהוּא אֵשׁ. וְאֶת הַצֹּפֵר לֹא בָתָר • לִפִּי שְׁהֵאֲמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, נִמְשְׁלוּ לְפָרִים וְאֵילִים וְשַׁעֲרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תְּהִלִּים כב) "סִבְכוּנֵי פָּרִים רַבִּים וְגו'", וְאֹמַר: (דְּנִיאל ח) "וְהָאֵיל אֲשֶׁר־רָאִיתָ בַּעַל הַקְּרָנִים מְלָכִי מְדִי וּפָרָס", וְאֹמַר: "וְהַצֹּפֵר הַשַּׁעֲרִי מֶלֶךְ יוֹן", וְיִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְבָנֵי יוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שֵׁח"ש ב) "וַיִּנְתִּי בַּחֲגִי הַסָּלַע". לְפִיכָךְ, בְּתֹר הַבְּהֵמוֹת, רִמְזוּ עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהִיוּ כְּלִין וְהוֹלְכִין, "וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא בָתָר", רִמְזוּ שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל קְנִינִים לַעוֹלָם. אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוֹרֹת בְּלוּס, אֲבֵרְמוּבִיץ

ו צִדְקָה. כְּמוֹ וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ. וְצִדְקָה וּמִשְׁפָּט אֲחִים. רַק בְּדָרֶיךָ קְדַמְוִינֵנוּ זִ"ל דָּרָךְ צִדְקָה אַחֲרָת:

ז אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים. לְעַד כִּי פָּרַשְׁתָּ לְךָ־לֶךְ נִאֲמָרָה שֵׁם כְּאֲשֶׁר פָּרַשְׁתִּיו. וְלֹא נִאֲמַר בְּחָרָן: וְאֲבָרָהֶם הָאֵמֶן בְּשֵׁם כִּי בָנוּ יִירָשְׁנוּ. וְעַל יְרוּשָׁת הָאֶרֶץ בִּקֵּשׁ אוֹת כְּאֲשֶׁר עָשָׂה גְדַעוֹן. וְעוֹד כִּי טַעַם שְׂבֻעַת

הַשֵּׁם שֶׁהִיָּה הַדְּבָר בְּלֹא תִּנְאִי. כִּי כָּל כָּל נִבְּאוֹת הֵם עַל תִּנְאִי. וְהֵנָּה לֹא חֲטָא אֲבָרָהֶם בַּעֲבוּר שְׂבִקָּשׁ לְכוּת אוֹת בְּרִית:

ט עַד מְשֻׁלֶּשֶׁת. יֵשׁ אוֹמְרִים ג' עֲזִים. וְהַדְּשָׁר בְּעֵינֵי בַת שֶׁלֶשׁ שָׁנִים: וְאֵיל. הוּא הַכֶּכֶשׁ הַגָּדוֹל: וְגֹזֵל. בֶּן יוֹנָה. כִּי מֵאֵלָה לְבָדִים הַנּוֹפְרִים בְּהֵמָה וּבְעוֹף הַעוֹלוֹת וְכָל קָרָבָן: י וַיִּבְתֵּר. חֲתֻכָּם וְהַפְרִידָם. וְכִמּוּהוּ עַל הָרִי

בָּתָר. בֵּין בְּתָרִיו: וַיִּתֵּן אִישׁ בְּתָרוֹ. דַּע כִּי מֵלֵת אִישׁ כְּמוֹ בַּעַל. וְכֵן אִישׁ מִלְחָמָה. וְהָאִישׁ גְּבִירָאֵל. וּפְרוּשׁ בַּעַל כְּמוֹ עֶצֶם הַדְּבָר. וְכֵן אִישׁ בְּלִיעַל סְמוּךְ. גַּם בֶּן בַּחֲסִית וּבִירְיָעוֹת אֲשֶׁה אֵל אַחֲוָתָהּ. נִתֵּן בָּתָר כָּל אִישׁ לְקִרְאָת רַעְהוּ כִּי הַבְּהֵמָה וְהָאָדָם שְׁנֵים הֵמָּה: הַצֹּפֵר לֹא בָתָר. הַתּוֹר וְהַגֹּזֵל כִּי צָפוּר שֵׁם כָּלֵל:

י"א ה'ע"ט. העוף. וכן ה'ע"ט צבוע נחליץ:
על הפגרים. על הגופות: **וישב.** בדגשות
הש"י'ן תחת הנד"ן המובלע. כמו 'גרש וישלח
מהפגרים. וכן ישב רוחו. או השיב הפגרים
להכבירי ה'ע"ט:
י"ב ויהי השמש לבא. זה לנו לאות כי וינקח
לו את כל אלה ביום, אחר שהקיץ ממזגה

(מז) וְדֹרֹר רִבִּיעִי יָשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלַם עֹן הָאָמִי שְׁלֹם חֹבָא דְאָמִי וְתוּבִין הָכָא אָרִי לָא שְׁלֹם חֹבָא דְאָמִי עַד כְּעֵן:
עַד־הִנֵּה:

כ"י וְדֹרֹר רִבִּיעִי. לְאַחַר שִׁיגְלוֹ לַמְצָרִים יִהְיֶה שֵׁם שְׁלֹשָׁה דִּוְרוֹת, וְהָרִבִּיעִי יָשׁוּבוּ לְאַרְץ הָזֹאת. לְפִי שְׁבָאֲרָךְ כְּנָעַן הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכֵרֶת בְּרִית זֹ, כְּדִכְתִּיב: "לִתֵּת לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכֵן הִיָּה, יַעֲקֹב יָרַד לַמְצָרִים, צָא וַחֲשַׁב דִּוְרוֹתָיו: יְהוּדָה, פָּרָץ, חֲצִרֹן, וְכָלֵב בֶּן חֲצִירֹן מִבְּנֵי הָאָרֶץ הִיָּה. כִּי לֹא שָׁלַם עֹן הָאָמִי. לְהִיּוֹת מִשְׁתַּלַּח מֵאֲרָצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, שְׁאִין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מֵאֲמָה עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סִגְתָּהּ, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה כז): "בְּסִסְאָהּ בְּשִׁלְחָהּ תִּרְכַּבְנָה".

– נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ – (לְקוּסִי שִׁיחוֹת עַמ' לֵב עַמ' 95)

כִּי לֹא שָׁלַם עֹן הָאָמִי עַד הִנֵּה (טו, טז) יֵשׁ לְשֵׁאֵל, לְמָה נִזְכָּר כָּאן הָאָמִי וְנִקָּא, וְהָיָה הִבְטָחָה הִיא עַל אָרֶץ כְּנָעַן כְּלָהּ, הַפּוֹלָלֶת עֶשֶׂר (אוּ לְפָחוֹת שְׁבַע) אֲמֻנוֹת. וְיֵשׁ לֹמַר, דְּהִנֵּה רִשִׁי מְפָרֵשׁ לְהִיּוֹת מִשְׁתַּלַּח מֵאֲרָצוֹ, וְלֹא עוֹנִנּוּתֵיהֶם שֶׁל שְׂאֵר הָאֲמֻנוֹת. וְכָךְ אָכֵן הִיָּה: סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאָמִי נִכְבַּשׁ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, בְּעוֹד שֶׁשְׂאֵר הָאֲמֻנוֹת נִכְבְּשׁוּ לְאַחֵר מִכֵּן, עַל יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ. אֲבָן עוֹרָא

(יז) וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ בָּאָה וְעִלְטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר עֵשֶׂן וְלִפִּיד
אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגּוֹזִרִים הָאֵלֶּה:
יז וְהִנֵּה שֶׁמֶשׁ עֲלֵת וְקִבְלָא הָיָה וְהָא תַנּוּר דְּתַנּוּ וּבְעוֹר דְּאֶשְׁתָּא דִּי עָדָא בֵּין פִּלְגִּיא הָאֵלִין:

כ"י וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ בָּאָה. כְּמוֹ: (בְּרֵאשִׁית מ"ב) "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקֵיהֶם", (מְלָכִים ב' יג) "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ", כְּלוֹמַר וַיְהִי דְּכַר זֶה. הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה. שְׂקָעָה. וְעִלְטָה הָיָה. חֲשֵׁךְ הַיּוֹם. וְהִנֵּה תַנּוּר עֵשֶׂן וְגו'. רִמְזוּ לוֹ שִׁיפְלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּגִיהֶנֶם. "בָּאָה" טַעֲמוֹ לְמַעַלָּה, לְכֹף הוּא מִבְּאֵר שְׁבָאָה כְּבֵר, וְאִם הִיָּה טַעֲמוֹ לְמַטָּה בָּאֵלִין, הִיָּה מִבְּאֵר כְּשֶׁהִיא שׁוֹקֶעֶת, וְאִי אֶפְשָׁר לֹמַר כֵּן, שֶׁהִיָּה כְּבֵר כְּתִיב "וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבָא", וְהַעֲבֵרֶת תַנּוּר עֵשֶׂן לְאַחֵר מִכָּאן הִיָּתָה, נִמְצָא שֶׁכְּבֵר שְׂקָעָה. וְזֶה חֲלוּקִים בְּכָל תְּכָה לְשׁוֹן נִקְבָּה שִׁיִּסּוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: בָּא, קָם, שָׁב: כְּשֶׁהִטְעַם לְמַעַלָּה, לְשׁוֹן עָבַר הוּא, כְּגוֹן זֶה, וְכָגוֹן: (לְקַמֵּן כ"ט) "וְרַחֵל בָּאָה", (לְקַמֵּן ל"ז) "קָמָה אֶלְמָתִי", (רוֹת א') "הִנֵּה שָׁבָה יְבִתְמָךְ", וְכְשֶׁהִטְעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הָיָה, דְּכַר שֶׁנַּעֲשֶׂה עֲכָשׁוּ וְהוֹלֵךְ, כְּמוֹ: (לְקַמֵּן כ"ט) "בָּאָה עִם הַצֹּאֵן", (אֶסְתֵּר ב') "בְּעֶרְבִי הִיא בָּאָה וּבְבֹקֶר הִיא שָׁבָה". אֲבָן עוֹרָא

(יח) בְּיוֹם הַהוּא כָּרֶת יְהוָה אֶת־אֲבָרֶם בְּרִית לֵאמֹר לִזְרַעְךָ
נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל
נְהַר־פָּרָת:
יח בְּיוֹמָא הַהוּא גְזַר יְי' עִם אֲבָרֶם קָרִים לְמִימְרָא לְכַנְיָא יְהִיבִית יֵת אֲרַעָא הָדָא מִן נְהַר דְּמִצְרַיִם וְעַד נְהַר רַבָּא נְהַר פָּרָת:

כ"י לִזְרַעְךָ נָתַתִּי. אֲמִירָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּאֵלּוּ הִיא עֲשׂוּיָה (כ"ח). עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת. לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהּ גְּדוֹל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאֲחֵר בְּאַרְבַּעַת נְהָרוֹת הַיּוֹצֵאִים מֵעֵדֶן, שְׁנֶאֱמַר: (לְעִיל ב') "וְהַנָּהָר הָרִבִּיעִי הוּא פָּרָת", מִשֵּׁל הַדִּיּוּט: עָבַד מֶלֶךְ – מֶלֶךְ, הַדְּבָק לְשִׁתְּחוֹ וְיִשְׁתַּחֲוֶה לָּךְ. אֲבָן עוֹרָא

(יט) אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדִמְנִי:
יט יֵת שְׁלֵמָאִי וְיֵת קְנִזָּאִי וְיֵת קְדִמְנָאִי:

כ"י אֶת־הַקִּינִי. עֶשֶׂר אֲמֻנוֹת יֵשׁ כָּאן, וְלֹא נִתְּן לָהֶם אֵלָּא שְׂבָעָה גוֹיִם. וְהַשְׁלֹשָׁה: אֲדוּם וּמוֹאָב וְעַמּוֹן, וְהֵם

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה – מִמְּדוּרֵת בְּלוֹם, אֲבִרְמוּבִין

טז וְדֹרֹר רִבִּיעִי. רַבִּי הַמְּפָרֵשׁ הַשְׁתַּבְּשׁוּ בְּפִירוּשׁ דּוּר. וְהִנֵּה אֲמִירוֹ הַקְּדִמְנִי עֶשֶׂר דִּוְרוֹת וְנִמְצָא לְאֵלֶּף דּוּר. וּבְאִיּוֹב אֲרַבַּעַת דִּוְרוֹת. וְהַנִּכְבֹּן בְּעִנְיָ כִּי פָרוּשׁ דּוּר כְּמוֹ יוֹשֵׁב. מְדוּר בָּאֵלִין רִשָּׁע. וּמִדְתּוֹ הִקֵּץ שִׁדְדוֹ אֲדָם בְּחִלְדוֹ, וְיֵשׁ אֲרוּךְ וְיֵשׁ קָצֵר. וְדֹרֹר רִבִּיעִי אַחֵר הִיּוֹת וְרַעַו גֵּר, וְהַשְׁעָם עַל מִצְרַיִם. וְכֵן כְּתוּב כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֲרָצוֹ. וְכֵן הִיָּה קָהָת גֵּר. וְעַמְרָם וּמֹשֶׁה גַם אֲחֵרִין וּבְגִיהֶם שָׁבוּ אֶל אָרֶץ כְּנָעַן:

יז וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה. בְּתַחֲלָה עוֹדָנָה לָא בָאָה. וְכֵן כְּתוּב לְבֹא: וְעִלְטָה. חֲשֵׁךְ. וְרַעַו

בִּיחְזָקָאֵל. וְהַשְׁעָם כִּי הִלְלִילָה מֵעֵדֶן. אוּ פְרוּשׁ אַחֵר בּוֹא הָאוּר. הַנִּקְרָא בְּעִבְרִית: וְהִנֵּה תַנּוּר עֵשֶׂן. כְּדִמְנוּת תַנּוּר הַעוֹלָה עֵשֶׂן מִמֶּנּוּ וּבְתוֹכּוֹ לִפִּיד אֵשׁ: בֵּין הַגּוֹזִרִים. בֵּין הַבְּתָרִים. וְזֹאת הִיא הַשְּׁבִיּוּעָה. וְכֵן הַעֲגָל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים. עַל כֵּן כְּתוּב אַחֲרֵי זֹאת, בְּיוֹם הַהוּא כָּרֶת ה' אֶת אֲבָרֶם בְּרִית:

יח מִנְּהַר מִצְרַיִם. הוּא שִׁיחוֹר. וְלֹא הִיאֹר:

שיעור יומי ליום שישי י' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת לך לך מג
קניני, קנזי וקדמוני צתידיים להיות ירשה לעתיד, שנאמר: (ישעיה יא) "אדום ומואב משלוח ידם ובגני עמון
משמעתם". אבן עזרא

(ב) וְאֶת־הַחֹתִי וְאֶת־הַפְּרִי וְאֶת־הַרְפָּאִים: כ וְיֵת חֲתָאִי וְיֵת פְּרִזְאִי וְיֵת גְּבַרְאִי:

כֹּה"כ וְאֶת־הַרְפָּאִים • אֶרֶץ עֹג, שְׁנֹאֲמַר בָּהּ: (דברים ג) "זֶהְיָה יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים". אבן עזרא

(כא) וְאֶת־הָאֱמֹרָאִי וְאֶת־הַגִּבּוֹרִי וְאֶת־הַיָּבֹסִי:

טז (א) וְיִשְׂרָאֵל אִשֶּׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלֵה שְׂפָחָה מִצְרִית
 א וְיִשְׂרָאֵל אִמְתָּא אַבְרָם לֹא יָלְדִית לֵה וְלֵה
 אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמְיָהּ הָגָר:
 וְשִׁמְיָהּ הָגָר:

כִּי־**שְׁפָחָה מִצְרִית** • בַּת פְּרָעָה הִיְתָה. כְּשֶׁרָאָה נָסִים שְׁנַעֲשׂוּ לְשָׂרָה אָמַר: 'מוֹטֵב שֶׁתְּהֵא בְּתִי שְׁפָחָה בְּבִית זֶה וְלֹא גְבִירָה בְּבִית אֲחֵר'.

(ב) וַתֹּאמֶר שְׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלִּדְתַּת מִלְּמִילַד עוֹל כִּעֵן לֹות אִמִּיתִי מָה אִם אֶתְבְּנִי מִנָּה וְקִבֵּיל אֲבָרָם לְמִימֶר שְׂרִי:

נ"י אולי אבנה ממנה • למד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס. אבנה ממנה • בזכות שאכנס צרתי לתוך ביתי. לקול שרי • (ב"ר) לרוח הקדש שבה. אבן עזרא

(ג) וַתִּקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אַבְרָם אֶת־הַגֵּר הַמִּצְרִי שְׁפָחָהּ
מִקֵּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים לְשֵׁבֶת אַבְרָם בָּאָרֶץ כְּנָעַן וַתֵּתֶן אֹתָהּ
לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

הַיְאֵשׁ וּתְקַח שָׂרִי • לְקַחְתָּהּ בְּדִבְרֵים: 'אַשְׁרִיף שְׂכִית לְדִבֶּק בְּגוֹף קָדוֹשׁ כְּזֶה' (ב"ר). מִמֶּנּוּ עָשָׂר שָׁנִים • מוֹעֵד חֲקוּבֵעַ לְאַשָׁה שֶׁשְּׁהֲתָה עִשָּׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה לְבַעֲלָהּ, חַיִּב לִישָׂא אַחֲרָת (יבמות סד). לְשֻׁבַת אַבְרָם וְגו'. מְגִיד שְׂאִין יִשִּׁיבַת חוּצָה לְאַרְץ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּזְנוֹן, לְפִי שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ (לעיל ב'): "וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גְּדוֹל" עַד שִׁיבֹא לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. אֲבוֹ עוֹרֵא

(ד) וַיֵּבֶא אֶל־הָגֵר וַתֵּהָר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבִרְתָּהּ
 וַיַּעַל לְנֹת הָגֵר וַעֲדִיאַת וַחֲזַת אָרִי עַד־יֵאָת
 וַקָּלַת רִבְנֹתָהּ בְּעֵינֶיהָ :

וַיָּבֹא אֶל-הָגֵר וְתֹהֵר • מִבִּיאתָ רִאשׁוֹנָה (ב"ר) • וְתִקַּל גְּבוֹרָתָהּ בַּעֲיֵינֶיהָ • אָמְרָה: שָׂרִי זֶה אֵין סִתְרָה כְּגִלְיָה, מִרְאָה עֲצֻמָּה כְּאֵלוֹ הִיא עֲדֻקָּתָה, וְאֵינָה עֲדֻקָּתָה, שְׁלֹא זָכָתָה לְהַרְיוֹן כָּל הַשָּׁנִים הָלָלוּ, וְאֲנִי נִתְעַבְרָתִי מִבִּיאתָ רִאשׁוֹנָה (ב"ר) • אֲבָן עֲזָרָה

(ה) וַתֹּאמֶר שְׂרֵי אֶל־אֲבָרֶם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נֹתְתִי שְׂפָחָתִי
בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הִרְתָּהּ וְאָקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ:

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ –

יט וְאֵינִי וְקִנְיִי וְקִדְמוֹנִי. מִבְּנֵי כְנָעַן, וְיֵשׁ
לָהֶם שְׁנֵי שִׁמּוֹת:
וְכֵן בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת הֵם עֲשָׂרָה בְּפֶרֶט, וּבִמְקוֹם
אֲחֵר בְּכָלֵל. וְכֵן יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים. אֵף עַל
לְבָרְכָה שֶׁלֹּא יִשְׁהָא אָדָם עִם אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר
ג מִקֵּץ עֲשָׂר שָׁנִים. הָעֲתִיקוֹן מִקְדָּמוֹנִי וְזָרוֹנִם

כ וְהִרְפָּאִים. זה שכתוב ארץ רפאים תחשב. ואל תתמה בעבור שכתוב הכנעני והיבוסים אחריו. דע כי השבעה גוים כנעניים הם כלם. ועשיתי עשר בנים היו לכנען. ואחר שהזכיר הששה, לאמר הכנעני על הנשארים.

ב אוֹלֵי אֲבָנָה. מגזרת בן. ועוד יתכן שהבן הוא פדמות בנן, והאב כמו היסוד. וכן חסר ה"א. וכן כל מי תאר. או פל עבר: וישמע אברהם. אמר לה בן:

מַעֲשֵׂר שְׁנִים אִם לֹא תִלְדָּהּ הַפֶּסֶק הוּא כַּדְמוּת אֲסֻמְכָתָא טוֹב הוּא: ד' וַתִּקַּל. הנח הנעלם אשר בין האות המשפת ואות השרש תחת הדגש הנתון להתבלע אות הכפל והוא מבנין נפעל:

כ"י"א חֲמִסִּי עָלֶיךָ • חֲמֵס הָעָשׂוֹי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי מְטִילָה הָעֲנָשׁ, כְּשֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא: (לעיל טו) "מִה־תִּתֶּן־לִי וְאֶנְכִּי הוֹלֵךְ עֲרִירִי", לֹא הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלָּא עָלֶיךָ, וְהִנֵּה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁנֵינוּ, וְהִיִּיתִי אֲנִי נִפְקֶדֶת עִמָּךְ. וְעוֹד, דְּבָרֶיךָ אֵתָּה חוֹמֵס מִמֶּנִּי, שְׁאֵתָּה שׁוֹמֵעַ בְּזִיוְנִי וְשׁוֹתֵק (כ"ה). אֲנֹכִי נִתְּתִי שְׁפָחָתִי וְגו' בִּינִי וּבִינֶיךָ • כָּל בִּינֶךָ שְׁבַמְקָרָא חֶסֶד, וְזֶה מְלֹא, קָרִי בִּיהַ וּבִינֶיךָ (ר"ל נֹכַח לְנֶקְבָהּ), שֶׁהִכְנִיסָה עֵין הָרַע בְּעֵבֹרָה שֶׁל הָגֵר, וְהִפִּילָה עֲבָרָה, הוּא שֶׁהִמְלִיךָ אוֹמֵר לְהָגֵר: "הִנֵּךְ הָרָה", וְהִלֵּא כְּכֹר הָרְתָה, וְהוּא מְבַשֵּׁר לָהּ שֶׁתֵּהָר? אֵלָּא מִלְּמַד שֶׁהִפִּילָה הָרִיוֹן הָרָאשׁוֹן.

(ו) וַיֹּאמֶר אֲבִרָם אֶל־יִשְׂרָיִ הִנֵּה שְׁפָחָתְךָ בְּיָדְךָ עֹשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶנָּה שְׂרִי וְתִבְרַח מִפָּנֶיהָ: כ"י"א וְתַעֲנֶנָּה שְׂרִי • הִיִּתָּה מְשַׁעֲבֶדֶת בָּהּ בְּקָשִׁי (כ"ה).

(ז) וַיִּמְצְאָהּ מִלְּאָנֶךָ יְהוָה עַל־עֵין הַמִּים בַּמִּדְבָּר עַל־הָעֵין בְּרֶדֶךְ שׁוּר: אֲבֹן עוֹרָא

(ח) וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׁפָחַת שְׂרִי אִי־מִזָּה בָּאת וְאֵנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמַר מִפָּנֶי שְׂרִי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בִרְחַת: כ"י"א אִי־מִזָּה בָּאת • מִהֵיכָן בָּאת. יוֹדֵעַ הִנֵּה, אֵלָּא לִיתֵּן לָהּ פֶּתַח לִיכְנֵס עִמָּה בְּדָבָרִים, וְלִשְׁוֹן "אִי־מִזָּה" אֵינָה הַמָּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלָיו: 'מִזָּה אֲנִי בָּא'. אֲבֹן עוֹרָא

(ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָנֶךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַחַת יְדֶיךָ: טוֹאֵמֶר לָהּ מִלְּאָכָא דִּי תוֹבִי לֹות רְבוּתְךָ וְאִשְׁתַּעֲבָדִי תַחַת יְדֶיךָ:

כ"י"א וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָכָא ה' וְגו' • עַל כָּל אֲמִירָה הִנֵּה שְׁלוּחַ לָהּ מִלְּאָכָא אַחֵר, לְכָךְ נֹאמַר 'מִלְּאָכָא' בְּכָל אֲמִירָה וְאֲמִירָה.

(י) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָנֶךָ יְהוָה הִרְבָּה אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּוֹ: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָכָא דִּי אֲסַגָּא אֲסַגִּי יָת בְּנֵיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסַּגִּי:

(יא) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָנֶךָ יְהוָה הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶּתְךָ בֵּן וְקִרְיָתָ שְׁמוֹ יִשְׁמְעָאל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִיֶּךָ: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָכָא דִּי הָא אֵת מַעֲדִינָא וְתִלְדִּין בֵּר וְתִקְרִין שְׁמָהּ יִשְׁמְעָאל אֲרִי קַבִּיל יְיָ צְלוּתֶיךָ:

כ"י"א הִנֵּךְ הָרָה • כְּשֶׁתְּשׁוּבִי תִהְיֶי, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים יג) "הִנֵּךְ הָרָה" דְּאִשְׁתַּ מְנוּחָ. וְיִלְדֶּתְךָ בֵּן • כְּמוֹ וְיִלְדֶּתְךָ, וְדוּמָה לוֹ: (יִרְמִיָּה כב) "יִשְׁבֶּת בְּלִכְנָן מְקַנְנֶת בְּאֲרָזִים". וְקִרְיָתָ שְׁמוֹ • צְוִי הוּא, כְּמוֹ שְׁאוּמֵר לְזָכֹר: "וְקִרְיָתָ אֵת שְׁמוֹ יִצְחָק". אֲבֹן עוֹרָא

(יב) וְהוּא יְהוָה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ וְעַל־פָּנֶי כָּל־אֲחָיו יִשְׁכֵּן: יבִּוְהוּא יְהָ מְרֹד בְּאֲנָשָׁא הוּא יְהָ צְרִיךְ לְכָלָא וּדְא דְבָנִי אֲנָשָׁא יְהוֹן צְרִיכִין לָהּ וְעַל אֲפִי כָל אֲחָוִהּ יִשְׂרָיִ:

כ"י"א פָּרָא אָדָם • אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּר חַיִּית, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב: (בְּרֵאשִׁית כא) "וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רוּבָה קִשְׁת". יָדוּ בְּכָל־לְסֻטִּים. וְיָד כָּל בּוֹ • הַכָּל שׁוֹנְאֵין אוֹתוֹ וּמִתְגָּרִין בּוֹ. וְעַל־פָּנֶי כָּל־אֲחָיו יִשְׁכֵּן • שְׂיִהֶה זֶרַעוֹ גְּדוֹל (כ"ה). אֲבֹן עוֹרָא

אֲבֹן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה – מִתְּחִלַּת דְּבַר, אֲבֵר מוֹבִין

שְׁלַח פָּרָא חֲפָשִׁי. וְהַשְׁעָם שְׁלַח יִמְשַׁל בּוֹ זָר מִמְּשַׁפְּחָתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמֵר פָּרָא וְאָדָם. כְּמוֹ שְׁמֵשׁ יָרֵחַ עֲמֹד זְבֻלָּה. וּבְעֵבֹר שְׁהוּא פָּרָא יָדוּ בְּכָל־וּבְעֵבֹר שְׁהוּא אָדָם יָדוּ כָל בּוֹ. וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי שְׂיִהֶה בֵּין הָאָדָם כְּפָרָא שְׂיִנְצִיחַ הַכָּל בְּכָחוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ וְיָד כָּל בּוֹ. וְכֵן מְפָרֵשׁ בְּדִנְיָאָל כִּי

וּבְמִזְרָה. וְכֵן יוֹדֵעַת אִישׁ. בְּעֵבֹר אוֹתִיּוֹת הַגְּרוֹן שְׁהֵם אַחֲהֵ"ע. וְכֵן מְשַׁפֵּט הַלְשׁוֹן אֵין זָר אֲתָנוּ: יֹא הִנֵּךְ. לְנֶקְבָהּ. כִּי הֵן מֵלֶת עֲנָן. כְּמוֹ עֵם וּמִשְׁקֵלוֹ עִמָּךְ: יִשְׁמְעָאל. בְּהַעֲלֵם הָאֵל־יְיָ לְהַקֵּל עַל הַלְשׁוֹן: יב פָּרָא אָדָם. חֲפָשִׁי בֵּין הָאָדָם. כְּטַעַם מִי

ז וַיִּמְצְאָהּ. מִלָּה זָרָה, כִּי הַמְשַׁפֵּט כְּמוֹ וַיִּשְׁנָאָהּ:

ח אִי מִזָּה. כְּמוֹ אֵינָה וְכֵן אִי הֶקֶל. וְטַעַם מִזָּה מְקוֹם. כָּאֵלּוֹ אָמַר אִי מִזָּה מְקוֹם בָּאת: בּוֹרַחַת. נִפְתַּח הָרִי"ש בְּעֵבֹר אוֹת הַגְּרוֹן שְׁהוּא אֲחָרִי. וְכֵן בּוֹרַחַת כָּל הָעִיר. וְהִיא כְּפּוֹרַחַת. בְּרַחַת

שיעור יומי ליום שישי י' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יז - פרשת לך לך

(יג) וַתִּקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אֵתָּה אֵל רֹאֵי כִי
אִמְרָה הַגֵּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי רֹאִי:

כז"י אֵתָּה אֵל רֹאֵי. נקוד חטף קמץ, מפני שהוא שם דבר: אֵלֹהִים
הַרְאִיהָ שְׂרֹאָה בַּעֲלֻבוֹן שֶׁל עֲלֻבִּין (ספרים אחרים, דבר אחר: "אתה אל ראי", משמע שהוא רואה הכל ואין שום דבר רואה אותו). הַגֵּם הַלֵּם.
לְשׁוֹן תַּמָּה: וְכִי סְבוּרָה הֵייתִי שֶׁאֵף הַלֵּם בַּמִּדְבָּרוֹת רְאִיתִי שְׁלֹוחוֹ שֶׁל מְקוֹם, אַחֵר רֹאֵי אוֹתָם בְּבִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם,
שֶׁשֵּׁם הֵייתִי רְגִילָה לְרֹאוֹת מְלָאכִים? וַתַּדַּע שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לְרֹאוֹתָם, שֶׁהָיָה מְנוּחַ רְאָה אֶת הַמֶּלֶאךָ פַּעַם אַחַת וְאַמֵּר
"מוֹת נָמוּת", וְזוֹ רְאֵתָה אֲרַבְּעָה זֶה אַחֵר זֶה וְלֹא חֲרָדָה. אבן עזרא

(יד) עַל־כֵּן קָרָא לְבָאֵר בָּאֵר לַחֵי רֹאֵי הִנֵּה בֵּין־קָדָשׁ וּבֵין
בְּרָד:

כז"י בָּאֵר לַחֵי רֹאֵי. פְּתַרְגוּמוֹ: 'בָּאֵרָא דְּמֶלֶאךָ קְנִימָא אִתְחַזִּי עֲלֵה'. אבן עזרא

(טו) וַתֵּלֶד הָגֵר לְאַבְרָם בֶּן וִיקְרָא אַבְרָם שֵׁם־בְּנוֹ
אֲשֶׁר־יָלְדָה הָגֵר יִשְׁמָעֵאל:

כז"י וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם וָגו'. אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר: "וקראת שמו ישמעאל", שרתה
רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל.

(טז) וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת־הָגֵר
אֶת־יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם:

כז"י וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וָגו'. לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנמול
ולא עכב.

יז וַיְהִי אַבְרָם בֶּן־תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַיָּרָא
יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנֶי
וְהָיָה תָמִים:

כז"י אֲנִי־אֵל שְׂדֵי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה. לפיכך, "התהלך לפני" ואהיה לך לאלה ולפטרון.
וכן כל מקום שהוא במקרא, פרושו כך: די שלו, והכל לפי הענין. התהלך לפני. פְּתַרְגוּמוֹ: 'פִּלַח קְדָמִי', הַדְּבָק
בַּעֲבוּדָתִי. וְהָיָה תָמִים. אף זה צווי אחר צווי, הִיָּה שְׁלֵם בְּכָל נְסִיווֹתַי. ולפי מדרשו: "התהלך לפני", בַּמַּצּוֹת
מִלֵּה, וּבְדָבַר הַזֶּה תִּהְיֶה תָמִים, שְׁכָל זְמַן שֶׁהִעָרְלָה בָּךְ אֵתָּה בַּעַל מוֹם לִפְנֵי. דְּבָר אַחֵר: "וְהָיָה תָמִים", עֲכָשׁוּ
אֵתָּה חֶסֶד ה' אַבְרָם: ב' עֵינַם, ב' אֲזָנַיִם וְרֹאשׁ הַגּוּיָה. אוֹסִיף לְךָ אוֹת עַל שְׁמֶךָ, וְיִהְיוּ מִנֵּן אוֹתִיּוֹתֶיךָ רמ"ח
כְּמִנֵּן אֵיבָרֶיךָ. אבן עזרא

(כ) וַאֲתָנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אוֹתָךְ בְּמֹאֵד מֹאֵד:

כז"י וְאַתָּנָה בְּרִיתִי. ברית של אהבה וברית הארץ, להורישנה לך על ידי מצוה זו.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כְּטַעַם כֹּה לְחִי. כִּי בְּכָל שָׁנָה הָיוּ חֻגְגִים
הַיִּשְׁמָעֵאִלִים אֵל הַבָּאֵר הַזֶּה. גַּם הַיּוֹם יִקְרָא
בָּאֵר זֶמֶם:

אֵל שְׂדֵי. שֵׁם הַתָּאֵר. וְשָׂעִמוּ תַּקִּיף, וְכֵן
קָוִל שְׂדֵי. וְהָיָה שְׂדֵי בְּצִרְיָה. כִּי טַעְמוֹ כְּטַעַם

מִרְאָה: הַגֵּם הַלֵּם. כְּמוֹ עֵתָּה. וְהַנִּכּוֹן שֶׁהוּא
כְּמוֹ פֶה. וְכֵן הִבָּא עוֹד הַלֵּם אִישׁ. וְהַטַּעַם
הַגֵּם פֶּה רְאִיתִי מֶלֶאךָ הַשֵּׁם, אַחֵר שֶׁרָאָה הַשֵּׁם
בְּעֵינָי. כִּי הוּא רֹאֵי תָמִיד:

יָד בָּאֵר לַחֵי. לֹאֲשֶׁר יִהְיֶה חֵי לְשָׁנָה הַתְּחִלָּה,

הִיא הַחִיָּה הַרְבִּיעִית: וְעַל פָּנֶי כָּל אֲחִיו.
שֶׁהֵם בְּנֵי קְטוּרָה. וְכֵן כְּתוּב עַל פָּנֶי כָּל אֲחִיו
נָפֶל. וְכֵן בְּנֵי מִדְיָנִים מִבְּנֵי קְטוּרָה. וְנִקְרָאוּ
יִשְׁמָעֵאִלִים בַּתּוֹרָה וּבְסֵפֶר שׁוֹפְטִים:

יָג אֵל רֹאֵי. עַל מִשְׁקַל רְאָה עָנִי, כְּטַעַם אֵל

(ג) וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
 כֹּה"כ וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו • מְמוֹרָא הַשְׂכִּינָה. שְׁעַד שְׁלֹא מָל, לֹא הָיָה בּוֹ כַח לַעֲמֹד וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְבָּת עָלָיו, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר בְּבִלְעָם: "נֹפֵל וּגְלוּי עֵינַיִם" (בְּבִרְתָּא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִצְאֵתִי בּוֹ) •

(ד) אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמִּזֵּן גִּוִּים:
 (ה) וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אֲבָרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבָרָהָם
 כִּי אֲבִי־הַמִּזֵּן גִּוִּים נִתְּתִיד:

כֹּה"כ כִּי אֲבִי־הַמִּזֵּן גִּוִּים • לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן שֶׁל שָׁמוֹ, וְרִי"ש שֶׁהִיטָה בּוֹ בַּתְּחִלָּה, שְׁלֹא הָיָה אֵב אֶלָּא לְאַרְם שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ, וְעַכְשָׁיו אֵב לְכָל הָעוֹלָם, וְאַפְלוּ רִי"ש שֶׁהִיטָה בּוֹ מִתְחִלָּה לֹא זָזָה מִמְּקוֹמָהּ, שְׁאֵף יו"ד שֶׁל שְׂרִי נִתְרַעַמָה עַל הַשְׂכִּינָה, עַד שֶׁהוֹסִיפָה לִיהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאמַר: (בְּמִדְבָּר יב) "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַהּוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ" • אֲבָן עוֹרָא

(ו) וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֹד מְאֹד וְנִתְּתִיד לְגִוִּים וּמַלְכִּים מִמֶּנִּי
 וַיֵּצֵאוּ:

כֹּה"כ וְנִתְּתִיד לְגִוִּים • יִשְׂרָאֵל וְאַדּוּם, שֶׁהָרִי שֶׁמַּעֲלָל כְּכָר הָיָה לוֹ, וְלֹא הָיָה מְבֹשְׁרוֹ עָלָיו.

♦ שבת קודש י"א מרחשון ♦

(ז) וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֲךָ אַחֲרָיִךְ
 לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהָיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֲךָ אַחֲרָיִךְ:
 כֹּה"כ וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי • וּמָה הִיא הַבְּרִית? לְהָיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים.

(ח) וְנִתַּתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֲךָ אַחֲרָיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֶת
 כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים:
 כֹּה"כ לְאַחֲזֹת עוֹלָם • וְשֵׁם אֶהְיֶה לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲבָל (כּוֹר וְשִׁרְאֵל) הָדָר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלֹהִים.

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרָהָם וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר
 אֶתָּה וּזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתָם:

כֹּה"כ וְאַתָּה • וְאִי זוֹ מוֹסִיף עַל עֲנָן רֹאשׁוֹן: 'אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ', וְאַתָּה הָיִי זֹהִיר לְשִׁמְרָהּ, וּמָה הִיא שְׁמִירָתָה?
 "זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ הַמּוֹל לָכֶם וְגו'".

(י) זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֲךָ
 אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:

כֹּה"כ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְגו' • אוֹתָם שֶׁל עַכְשָׁיו. וּבֵין זֶרְעֲךָ אַחֲרָיִךְ • הַעֲתִידִין לְהוֹלֵד אַחֲרָיִךְ. הַמּוֹל • כְּמוֹ לְהַמּוֹל,
 כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר: 'עֲשׂוֹת', כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת. אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מִהַדוּרֹת בְּלוּם. אֲבִרְמוּבִיץ

לְהוֹסִיף: וְשִׁרְאֵל. שֵׁם תֹּאֵר כָּלֵל לֹא כְּשֶׁרִי.
 וּבְכֹרֶת הַשֵּׁם אֲשֶׁר לוֹ נִתְּכָנוּ עֲלִילוֹת שֶׁהִקְדִּים
 וְעָזָה אֲבָרָהָם לְהַמּוֹל קוֹדֶם שֶׁפָּהַר שָׁרָה לְהָיוֹת
 וְנָעוּ קְרוֹשׁ:
 י וּמִלַּת הַמּוֹל לָכֶם. כְּמוֹ לְהַמּוֹל. וְהוּא שֵׁם

כְּגֵד הַמַּעֲשֶׂה כִּי הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל אֵלָּה שְׁנֵי
 הַשְּׁמוֹת. וְהַמְּבִינִין סוּר הַשֵּׁם נֶאֱמַר: וְהָיָה
 תָּמִיד. שְׁלֹא תִשָּׂא לְמָה הַמִּילָה:
 הֵא אֲבָרָהָם. תּוֹסֶפֶת הַרִי"ש אֲבִיר הַמִּזֵּן גִּוִּים.
 וְלֹא בָּא הַשֵּׁם לְחֹסֶר מִשְׁמֹו אוֹת כִּי אִם

וְשִׁית עַל עֶפֶר בָּצֹר. וְשִׁי עַל מִשְׁקַל לְפִי דְבָרִי.
 וְרַבִּים פִּרְשׁוּהוּ מְגֻנָּת שׁוֹדֵד. שֶׁהוּא מְנַצֵּחַ
 וְהַתְּגַבֵּר. וְטַעַם לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם הִנֵּה בְּפִרְשָׁה
 הַזֹּאת, לִירֵא אֲבָרָהָם וְהַמּוֹל. וְהַמְּבִינִין כִּי הַשֵּׁם
 הַנִּקְבֵּד וְהַנּוֹרָא נִקְרָא כְּגֵדוֹ. וְזֶה שֵׁם הַתֹּאֵר

שיעור יומי לשבת קודש י"א מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יז – פרשת לך לך מז

(יא) וּנְמַלְתֶּם אֶת בָּשָׂר עֲרֻלְתְּכֶם וְהָיָה לְאֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: יא וְתִגְזְרוּן יָת בָּשָׂרָא דְעֲרֻלְתְּכוֹן וְתִהִי (נ"י וְתִהִי) לְאֹת קָיָם בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכֶם:

כז"י וּנְמַלְתֶּם • כְּמוֹ וּמְלָתֶם, וְהִנּוּי"ן בּוֹ יִתְּרָה לִיסוּד הַנוּפֵל בּוֹ לְפָרְקִים, כְּגוֹן נ' שֶׁל נוֹשֵׁף וּנ' שֶׁל נוֹשָׂא. וּנְמַלְתֶּם כְּמוֹ וּנְשָׂאתֶם, אָבֵל יְמוֹל לְשׁוֹן יַפְעֵל כְּמוֹ: יַעֲשֶׂה, יֵאָכֵל (ברשי"י ישן אינו).

(יב) וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בְּרִית וּמִקְנַת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעְךָ הוּא: יב וְכִּי יִבְרַח תַּמְנֵינָא יוֹמֵינִי וְתִגְזֹר (נ"י יְגִזֹר) לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדֹרֹתֵיכוֹן יְלִידֵי בֵיתָא וּבֵינֵי כֶּסֶף מִכָּל בֶּן עַמִּינִי דְלֹא מִבְּנֵי הוּא: כז"י יְלִיד בְּרִית • שְׂלִידְתּוֹ הַשְׁפָּחָה בְּבִית. וּמִקְנַת־כֶּסֶף • שֶׁקָּנָא מִשְׁנוּלָד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר־שיחות חלק ג, עמוד 757 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

זכות ברית מילה

וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר (יז, יב)

אֵיתָא בַּמִּנְחָחוֹת (מג, ב) "בִּשְׁעָה שֶׁנִּכְנָס דָּוִד לְבֵית הַמֶּרְחֵץ כּו' אָמַר אוֹי לִי שֶׁאֶעֱמֹד עִרְם בְּלֹא מִצּוֹה, וְכֵינֵן שֶׁנִּזְכָּר בַּמִּלָּה שֶׁבִּבְשָׂרוֹ נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ".

וְלִכְאוּרָה צָרִיךְ עֵינֵן בְּזֶה, דָּאטוֹ רַק זְכוּת הַמִּלָּה הֵיכָּה בִּידֵי דָוִד, וְהָרִי וְדָאִי הָיוּ בִּידֵי גַם מִצּוֹת אַחֲרוֹת, וְלִדְגְמָא וְדָאִי שְׁמֹחוּ וְלָבוּ שֶׁל דָּוִד עָדִין מִשְׁעַבְדִּים הָיוּ לוֹ יִתְבָּרַךְ כְּתוּצָא מִהֲנַחַת תַּפְלִין, וּמִדּוּעַ רַק עַל־יְדֵי הַמִּלָּה נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ? וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּבַמִּצּוֹת אַחֲרוֹת, זֶה שֶׁזְכוּת הַמִּצּוֹה עוֹמֶדֶת גַּם לְאַחֵר עֲשִׂיתָן, הוּא רַק כְּתוּצָא מִעֲשִׂית הַמִּצּוֹה, וְכְמוֹ בְּהִנָּחַת תַּפְלִין, דְּהֵלֵב וְהִמּוֹחַ מִשְׁעַבְדִּים לוֹ יִתְבָּרַךְ גַּם אַחֲרֵי הִנָּחַת הַתַּפְלִין, אֲףִי קִיּוֹם הַמִּצּוֹה הִיא רַק בַּעַת הִנָּחָתָן, וְאִין הָאָדָם מְקַיֵּם מִצּוֹת תַּפְלִין לְאַחֲרֵי שֶׁהִסְיֹן מַעֲלִיו. מִה־שְּׂאֵין־כֵּן בַּמִּצּוֹת מִלָּה גַם קִיּוֹם הַמִּצּוֹה נִמְשָׁךְ לְאַחֲרֵי זְמַן.

דְּהִנֵּה מִצּוֹת מִלָּה הִיא לֹא רַק פְּעֻלַת הַסֵּרֶת הָעֲרֵלָה אֲלָא גַם "לְהִיּוֹת מְהוּל" (עֵינֵן מִכְתָּב הַצִּפְנָת פִּעְנֵחַ ב'שְׂדֵי חֲמֹד' סוּף קוֹנְטֵרַס הַמַּצִּיעָה), דְּכָל רִגְעַ מִימֵי חַיֵּי הָאָדָם מִצּוֹה הוּא "לְהִיּוֹת מְהוּל". וְנִמְצָא, דְּאֲףִי שֶׁפְּעֻלַת הַמִּלָּה הֵיכָּה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְהוֹלִידָתָהּ, מִכָּל־מְקוֹם כֵּינֵן שֶׁכָּל רִגְעַ מִימֵי חַיָּו הוּא מְהוּל, נִמְצָא שְׁמֵקִים הוּא מִצּוֹת מִלָּה כָּל יְמֵי חַיָּו.

וְעַל־פִּי־זֶה מִיֻּשָּׁב מַה שֶׁנִּתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד רַק בַּמִּצּוֹת מִלָּה, כִּי זֶה שֶׁזְכוּת מִצּוֹה זֶה עוֹמֶדֶת לְאָדָם כָּל מִשְׁךְ יְמֵי חַיָּו הוּא, כִּי גַם קִיּוֹם הַמִּצּוֹה הוּא בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ, וְלֹא כְּמִצּוֹת תַּפְלִין וְכִיּוּצָא בְּזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר־שיחות חלק י, עמוד 44 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בְּנִיסַת נֶפֶשׁ הַקְדָּשָׁה בַּשַּׁעַת הַבְּרִית

וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר (יז, יב)

כְּתוּב ב'שִׁלְחַן עֲרוּךְ הַרְב' שֶׁ"תַּחֲלַת נֶפֶשׁ זֶה הַקְדָּשָׁה הִיא כּו' בַּמִּצּוֹת מִלָּה" (אורח חיים מִהֲדוּרָא תִּנְיָנָא סוּף סִימָן ד' (וראה זֶה חֵלֶק ג' צא, ב. סֵדֶר הַיּוֹם (בסוּף הַסֵּפֶר בַּפִּירוּשׁ מִשְׁנַת בֵּן ה' לִמְקָרָא). וְעֵינֵן מִנּוּרַת הַמָּאוֹר (לִהְיוֹת אֲלֵנְקָאוּה) חֵלֶק ד' פָּרָק גִּידוּל בָּנִים, הוּבָא ב'רֵאשִׁית חֻקְמָה' בסוּפֵי. שוֹלְחַן עֲרוּךְ יוֹרֵה דַּעַה סִימָן רֹסַג סְעִיף ה).

וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹזָב, הָרִי גַם כְּדָם לִידַת הַתִּינוּק "מִלְמַדִּין אוֹתוֹ כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה" (נדה ל, ב), וְנִמְצָאֵת בּוֹ נֶפֶשׁ קְדוּשָׁה, וְאִיךָ יִתְאַיֵּם זֶה עִם מַה שֶׁכָּתֵב שֶׁתַּחֲלַת כְּנִיסַת נֶפֶשׁ הַקְדָּשָׁה הִיא בַּעַת בְּרִית הַמִּלָּה?

וְיֵשׁ לוֹמֵר הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּהִנֵּה מִצִּינוֹ מַעֲלָה מִיַּחֲדַת בְּרִית מִלָּה שְׂאִינָה בָּשָׂרָא הַמִּצּוֹת, דְּאֲףִי שֶׁכָּל הַמִּצּוֹת, מִצּוֹה מַלְשׁוֹן "צוֹתָא וְחִבּוּר" (לְקוּטֵי תוֹרָה, בַּחוּקוֹתֵי מַה, ג), עֲנִינֵן לְחִבּוּר אֶת הָאָדָם עִם הַקֶּבֶץ"ה, אָבֵל אֵין חִבּוּר זֶה נִכָּר בְּגוֹף הָאָדָם הַמְקַיֵּם הַמִּצּוֹה. וְלִדְגְמָא: הֵיךְ הַמַּחֲלָקֶת צִדְקָה, אֵין נִכָּר בְּבָשָׂר הַגִּשְׁמִי שֶׁל הֵיךְ שְׁעַל־יְדֵי שֶׁחֲלָקָה צִדְקָה נִשְׁתַּנָּה גּוֹף הֵיךְ.

מִה־שְּׂאֵין־כֵּן בַּמִּצּוֹת מִלָּה, הָרִי עַל־יְדֵי הַמִּצּוֹה נִהְיָה שְׁנוֹי גְּלוּי בְּבָשָׂר הַגּוֹף, וְהַקְשֶׁר וְהַחִבּוּר לְהַקְבָּ"ה שְׁנוּצֵר עַל־יְדֵי הַמִּצּוֹה נִכָּר בְּבָשָׂר הַגּוֹף עֲצָמוֹ.

וְלָכֵן אֲףִי שְׁגַם כְּדָם הַבְּרִית נִמְצָאֵת נֶפֶשׁ קְדוּשָׁה בְּאָדָם, אֲףִי כְּנִיסַת נֶפֶשׁ הַקְדָּשָׁה, הֵינּוּ, הַתְקַשְׁרוּתָהּ הַפְּנִימִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַקְדוּשָׁה עִם הַגּוֹף עַד שֶׁנִּכָּר הַדְּבָר בְּגִלּוּי הַגּוֹף, הוּא בַּעַת בְּרִית הַמִּלָּה, כִּי רַק אֵין נִכָּר בְּבָשָׂר הַגּוֹף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶפֶשׁ קְדוּשָׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר־שיחות חלק כה, עמוד 86 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בְּרִית מִלָּה – קֶשֶׁר שְׁנוּצֵר עַל־יְדֵי הַקֶּבֶץ"ה

וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם (יז, יב)

יֵשׁ לְבָאֵר הַטֵּעַם שֶׁצִּיּוּתָהּ תּוֹרָה לְמוֹל תִּינוּק כִּשְׁהוּא בֵּן ח' יָמִים, וְאֵין לוֹ דַּעַה כָּלָל, דְּלִכְאוּרָה הֵיךְ עֲדִיף טְפִי לְמוֹל אוֹתוֹ בְּהִיּוֹתוֹ

מבקר יותר, ומדעתו ורצונו הוא מכניס את עצמו לבריתו של אברהם אבינו?

ויש לומר הבאור בזה:

ענינה של ברית מילה הוא שעל-ידיה נוצר קשר ו"ברית" בין האדם להקב"ה, וכמו שכתוב (יז, ג) "והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם".

קשר זה אינו בא מצד האדם, כי בהיות אדם נברא ומגביל, אי-אפשר לו לפעל קשר אמיתי ונצחי עם הבוֹרֵא יתברך. אלא שהקב"ה הוא זה שמקשר עצמו עם כל אחד הנכנס בברית.

וזהו הטעם שמצות מילה היא לח' ימים, כי אם הקשר והברית היה נוצר על-ידי האדם, אז היו צריכים לעשותו כשהוא בר דעת וכיוצא בזה. אבל מפיון שהקשר נוצר על-ידי הקב"ה ולא על-ידי האדם, אין טעם לחכות עד שתהיה לו דעת, אלא מיד כשאפשר – מכניסים אותו לברית ומקשרים אותו עם הקב"ה בקשר נצחי. **אבן עזרא**

(יג) **הַמּוֹלֵל יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתוֹ וּמִקְנֵת בִּסְפָּף וְהִיתָה בְּרִיתוֹ בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם:**

הש"י **הַמּוֹלֵל יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתוֹ** • כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש 'יליד בית' נמול לאחר (ס"א לאחד) שמונה ימים, כמו שמפרש במסכת שבת (דף קלח).

(יד) **וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת־בְּשָׁרוֹ עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּר:**

הש"י **וְעָרַל זָכָר** • כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא נבר בין זכר לנקבה (כ"ד) • **אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל** • משיגיע לכלל עגשיו: "ונכרתה", אבל אביו אין ענוש עליו כרת, אבל עובר ב"עשה". ונכרתה הנפש • הולך עירי ומת קדם זמנו (שבת קד) • **אבן עזרא**

(טו) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרֵי בִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:**

הש"י **לֹא־תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרֵי** • דמשמע שרי, לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה, שתהא שרה על כל (ברכות יג) •

(טז) **וּבִרְכָּתִי אֲתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן וּבִרְכָּתִיָּהּ וְהִיתָה לְגוֹיִם מְלָכִי עַמּוּיָה מִמֶּנָּה יְהוּי:**

הש"י **וּבִרְכָּתִי אֲתָהּ** • ומה היא הברכה? שחזרה לנערותה, שנאמר: (לקמן יח) "היתה לי עדנה". **וּבִרְכָּתִיָּהּ** • בהנחת שדים, כשנצרכה לכך ביום משתה של יצחק, שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק, ואומרים: 'בגנו הוא'. והביאה כל אחת בנה עמה, ומניקתה לא הביאה, והיא הניקה את כלם, הוא שנאמר: (לקמן כא) "הניקה בנים שרה", בראשית רבה רמזו במקצת. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הנפש כרצונם, כי נפש כמו איש. וטעמו גוף שיש לו נפש. וכן נפש כי תחטא. ויש אומר כי כרת המת קדם נ"ב שנה. ויש אומר כי כרת שיכרת שמו במות ורעו. על כן אמר הכתוב מעמיה כי מי שיש לו בנים, קאלו הוא חי ושמו לא נכרת: טז וגם נתתי. כמו נתתי כסף השדה. והנה שניהם על לשון עבר במקום עתיד:

יד וערל זכר אשר לא ימול. פרוש ימול יפעל. כמו כי ידר נדר. והוא מן ונמלתם את בשר ערלתכם. וטעמו אם היה בר מצוה ולא ימול את בשר ערלתו יש עליו כרת. כי מצות הנער הקטן על האב. ואם אביו לא מלהו, ימול את עצמו בהיותו בן שש. וקרת בידי שמים. והטועים יחשבו כי אם מת הנער ולא נמול אין לו חלק לעולם הבא. ואין פרוש

לא ידון רוחי. עם נדנה: יב ימול לכם. מבנין נפעל. וכן המול ימול. ומה טעם נאמר המול ימול ילד בית פעם שנית. וכן הפרוש וכן שמונת ימים ימול לכם כל זכר. כל מי שהוא לכם מזרעכם גם כן ילד בית או מקנת כסף. ואתה אברהם המול ימול ילד ביתך ומקנת כסף היום. ואם הם גדולים:

"וְהַלֵּבָן מִמָּאָה שָׁנָה יוֹלֵד. תִּמְחָה בְּעֶבֶר הָיִיתָ זֶרַע חֲזָקָן קָרָה, עַל כֵּן לֹא יוֹלִידִי. וְהַתִּמְחָה הַגְּדוֹל אֵיךְ תִּלְדוּ אִשָּׁה שֶׁנִּפְסָק דַּמָּה. וְהָבֵן מֵהֵדֶם

יִכְנֶה וְיִכְוֹנֵן. וְכֹאֲשֶׁר תִּסְתַּכַּל וְתִרְאֶה כִּי דָּבָר שָׂרָה נִפְלְאָה מִדְּבָר אַבְרָהָם. כִּי הִנֵּה מִצְאָנוּ אֲבוֹת שָׂכַל אֶחָד הוֹלִיד בֶּן, וְהוּא גְדוֹל יוֹתֵר

מִתְשַׁעִים שָׁנָה, וְחַיי הַדּוֹרוֹת בִּימֵי אַבְרָהָם אַרְבָּים מִחַיי רוּר וְדוֹר. וְכֹאֲשֶׁר נִסְתַּלַּק הַמֶּלֶכָּה, מִיד מֶלֶךְ בְּנוֹ וְכָל יְלִידֵי בֵיתוֹ וּמִקַּנְתָּ כִּסְפוֹ:

כג וידבר אברהם ית וישמעאל ברה וית כל
ילידי ביתה וית כל זביני כספה כל דכורא
באנשי בית אברהם וגור ית בשרא
דערלתהון בכרן יומא הדין קמא די מליל
עמה יי:

(כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ
וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל־זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיְמַל
אֶת־בָּשָׂר עֶרְלָתָם בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ
אֱלֹהִים:

כז"י < בעצם היום • בו ביום שנצטנה, ביום ולא בלילה, לא נתגרא לא מן הגויים ולא מן הלצנים, ושלל יקרי
אויביו ובני דורו אומרים: 'אלו ראינוהו, לא הנחנוהו למול ולקיים מצותו של מקום'. וימל • לשון ויפצל.

(כד) וַאֲבָרָהָם בֶּן־תְּשָׁעִים וַתַּשַּׁע שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ:
כד וַאֲבָרָהָם בֶּן תשעין ותשע שנים בד גור
בשרא דערלתה:

כז"י < בהמלו • בהפעלו, כמו: (לעיל ב) "בהבראם". בהמלו • (נטל אברהם סבין ואחיו בערלתו ורצה לחתף, והיה מתנא, שהיה נקן. מה עשה
הקדוש ברוך הוא? שלח ידו ואחיו עמו, שנאמר: "וכרות עמו הברית", 'לו' לא נאמר, אלא "עמו", בראשית ובה רש"י (שן).

(כה) וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בָּשָׂר
עֶרְלָתוֹ:
כה וישמעאל בנה בן שלשה עשר שנה בהמלו את בשר
גור ית בשרא דערלתה:

כז"י < בהמלו את בשר ערלתו • באברהם לא נאמר: "את", לפי שלא היה חסר אלא חתוף בשר, שפכר נתמעך
על ידי תשמיש. אבל ישמעאל שהיה ילד, הזקק לחתף ערלה ולפרע המילה, לכן נאמר בו "את" (בראשית רבה).

(כו) בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ:
כו בכרן יומא הדין אתגור (ג"י גור) אברהם
וישמעאל ברה:

כז"י < בעצם היום הזה • שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול אברהם וישמעאל בנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 59)

בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם (יז, כו) בַּיּוֹם הַכּוֹפּוּרִים נִמּוֹל אַבְרָהָם (פרקי דרבי אליעזר פכ"ט) וקשה, הרי מילה שלא בזמנה אינה
דוחה לא שבת ולא יום טוב, ואברהם אבינו קים כל התורה כלה עד שלא נתנה. ויש לומר, דמכיון שנצטנה על המילה, ובו ביום
שצינוהו מל (תוד"ה אלא - ראש השנה יא, א), הרי זו מילה בזמנה. **אבן עזרא**

(כז) וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בָּתִּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֶכֶד
נְמֹלוּ אֹתוֹ: **אבן עזרא**
כז וכל אנשי ביתו ילידי ביתא וילידי ביתא וזביני
כספא מן בר עממין אתגורו (ג"י גורו)
עמה: פ פ פ

פפפ קכ"ו פסוקים נמל"ו סימן מנכדב"י סימן. חסלת פרשת לך לך

הפטרה לפרשת לך לך לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפס בעמ' קמח

שיעורי תהלים לשבוע פרשת לך לך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' מרחשון מפרק כט עד סוף פרק לד	יום רביעי - ח' מרחשון מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שני - ו' מרחשון מפרק לה עד סוף פרק לח	יום חמישי - ט' מרחשון מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שלישי - ז' מרחשון מפרק לט עד סוף פרק מג	יום שישי - י' מרחשון מפרק נה עד סוף פרק נט
שבת קודש - י"א מרחשון פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	

יום ראשון ה' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמג, ועוד יש להפליא... עד עמ' 286, בהסתר כו':

43 אחד, במקום שעתה זמן העיבור הוא תשעה חדשים, כפי שהאריז"ל
44 אומר ב"לקוטי הש"ס" (על שבת ל, ב), מובא ב"מילואים" לתהלים
45 לה"צמח צדק" על פרק כ', ובסוף מאמר דיבור המתחיל "גנתא"
46 (ביאורי הזוהר לה"צמח צדק" חלק ב' עמוד תתכז ואילך). ואין זה
47 כפי שמפרש רש"י בשבת
48 הפסוק "הרה וילדת יחדי" (ממנו מביאה הגמרא את
49 הראיה), שבאותו יום
50 שתתעבר בילד חדש –
51 באותו יום תלד ילד מעיבור
52 קודם, וכפי שאומר שם
53 "חדושי אגדות מהרש"א"
54 שאי אפשר לומר שההריון
55 והלידה של אותו ילד יהיו
56 ביום אחד, שכן, אז אין ראייה
57 ממנה שהראה לתלמיד
58 תרנגולת המולידה ביצים
59 כל יום, שהרי גם בתרנגולת
60 אין ההריון שהיא מתעברת מזהכר ולידת הביצה – באותו יום, אלא

61 בין ההריון ללידת הביצה עוברים עשרים ואחד ימים, כמו שהגמרא
62 אומרת בבכורות "תרנגולת לכ"א יום", מפרש רש"י שאחרי
63 שהתרנגולת מתעברת מזהכר, משתהה הביצה להשלמתה, עשרים
64 ואחד יום. ואילו האריז"ל אינו לומד כך פירוש הגמרא בשבת, אלא
65 שהכוונה היא שההריון והלידה של אותו ילד הם ביום אחד. אגב,
66 ה"צמח צדק" ב"מילואים" על תהלים (הנוכח לעיל) מביא ממדרש
67 רבה פרשת נח (התחלת פרשה ל"ו), שכן היה לפני המבול, שבאותו
68 יום שאשה התעברה, באותו יום גם ילדה. מה שרבונו הזקן מוסיף
69 כאן, שזה יהיה "מביאה אחת", הכוונה מן (על ידי) ביאה אחת. על
70 מה שישנם הרוצים לפרש, שהכוונה היא "מביאה אחת", שהיא
71 מביאה קרבן אחד – כתב הרבני: "עתה ראיתי שגם המעתיק לאנג'
72 פי' כן! ומה זה שייך לנדוד?" (ובפרט שזה דין גם עתה). ולדעתי
73 הפי' "מן (ע"י) ביאה אחת" (ובזה גם מתורצת קושית החדא"ג). –
74 הרבי כותב אי אפשר ללמוד כך, שכן: איזו שייכות יש לכך לעניינינו
75 כאן? ובמיוחד שזה דין גם כיום (ולאו דוקא בזמן המשיח). אלא,
76 לומד הרבי, שהכוונה היא "מביאה אחת" – מן ביאה אחת תלד ילד
77 אחד ביום אחד, וילד שני ביום שני וכו'. והרבי מציין מהגמרא בנדה
78 (כו, א) שמביאה אחת היתה לידה של שני ילדים כשבין לידה אחת
79 לשניה עברו כמה וכמה ימים, כפי שהגמרא מביאה שם מקרה של
80 שלשה חדשים שעברו בין הלידה של ילד אחד ללידה של הילד
81 השני, למרות ששתי הלידות היו מביאה אחת. במה שרבונו הזקן
82 מוסיף שזה יהיה מן ביאה אחת (אומר הרבי) תוקטן או תתורץ
83 התמיהה שהרי אין זה יכול להיות בכל יום, שכן אחרי לידה אחת

1 ועוד יש להפליא הפלא ופלא, – על מה ש"חסירי מדע" לומדים
2 פירוש של ה"רעיא מהימנא" האמור, יש להתפלא פליאה שלישית,
3 בנוסף לשתי הפליאות האמורות: (א) מצד הענין שחלק מן התורה
4 נקרא "עץ הדעת טוב ורע". (ב) מצד זה שבהתאם לכך לא היה
5 הלימוד בידי איסור והיתר
6 דוחה ענין התפלה שנוסד
7 על פי סודות הזוהר ויחודים
8 עליונים, והרי העובדה היא,
9 שבאלה שתורתם אומנתם,
10 דוחה הלימוד באיסור והיתר
11 מצות התפלה, הרי בנוסף
12 לשתי פליאות אלו, ישנה
13 פליאה שלישית, כפי שיפרט
14 להלן: איך אפשר שלימות
15 המשיח לא יצטרך לידע
16 הלכות אסור והתר
17 וממאה ומהרה, כי איך
18 ישתמש התקפנות ונח חלון

19 – לצריכה הרגילה, אם לא ידעו הלכות דרסה וחדלה²⁵ ושהיה
20 הפוסקין השחיטה, ופנימת הפסין, – הפוסלת את השחיטה, וכי
21 יולד איש בטבעו שיהא שוחט – השוחט בלי שהיה ודרסה?
22 ונח הפסין תהיה – בטבע, בריאה – בלי פגם ועומדת בלי פגומה
23 לעולם? – וכיוון שמושלל הדבר שכן יהיה בטבע – מן ההכרח הרי
24 לדעת ההלכות כדי שהשחיטה לא תהיה פסולה, ועוד תרבה
25 הלכות – הקשורות בשחיטת הקרבנות וכו', חלב ודם ושאר
26 אסורין, ונח – הלכות טומאת המת יהיו²⁶ צריכין – הכהנים
27 שיקריבו הקרבנות לידע, – לדעת, בדרבתיב: – כמו שכתוב:²⁷
28 "הנער בן מאה שנה ימות"²⁸, – הרי על כל פנים יהיה ענין המיתה
29 – וצריכים הרי לדעת דיני טומאת מת, ונח – הלכות טומאת יולדת
30 צריך לידע, בדרבתיב: – כמו שכתוב:²⁹ "הרה וילדת יחדיו"³⁰, –
31 ידיו בין הנגאלים בגאולת משיח, אם תלד אשה בכל יום מביאה
32 אחת, – כלומר, שלא יצטרך לחכות תשעה חדשים להולדת ילד,
33 אלא באותו יום שתתעבר, באותו יום גם תלד, ולאחר מכן יולדו
34 לאותה אשה עוד ילדים ביום אחר מאותה ביאה שממנה נולד הילד
35 הראשון, אף-על-פי-כן דין אסור טומאתה לא ישתנה, – הרי
36 שיצטרך לדעת דיני טומאת יולדת גם בזמן המשיח. מה שפירשנו
37 "אם תלד אשה בכל יום", שהכוונה היא שבאותו יום שתתעבר,
38 באותו יום תלד, הוא – כותב הרבי: "כפי האריז"ל בלקוטי הש"ס
39 (מילואים) לתהלים להצ"צ קאפ' כו'. סד"ה גנתא) – דלא כפרש"י
40 בשבת (ל, ב). וראה חדא"ג שם" – בהתאם לפירוש האריז"ל
41 שמפרש מה שהגמרא אומרת בשבת (ל, ב) "עתידה אשה שתלד
42 בכל יום", מפרש האריז"ל שהכוונה היא שזמן העיבור יהיה ביום

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא הזכיר הגרמה ועיקור". 26. כצ"ל, "יהיו", בוי"ו, כפי שציין כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"לוח התקין" שבסוף ספר התניא. 27. ישע"י סה, כ. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רא"י שתהי' אז מיתה". 29. ירמ"י לא, ז. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רא"י שתהי' אז לידה".

אֲלֵהוּ לְדַרְשָׁה כו³³. וְעוֹד אֵינוּ מוֹכֵן, – ב"רעיא מהימנא"
האמור: מַה שֶּׁתּוֹכֵן: "דְּלֹא יִתְפַּרְנְסוֹן – שלא יתפרנסו, תלמידי
חֲכָמִים מַעְמֵי הָאָרֶץ כו' – שלכן "עץ הדעת טוב ורע" שהוא
איסור והיתר וכו' לֹא יִשְׁלוּט בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, מפני שתלמידי חכמים

לא יתפרנסו מעמי הארץ,
וְלֹא "מַעְרַב רַב" דְּאֲכָלִין
– שאוכלים פסול טמא
וְאִסּוּר חֶסֶם וְשָׁלוֹם, [כו³⁴] דְּהָא
גַּם בְּזֶמַן בֵּית שְׁנֵי לֹא הָיוּ
– תלמידי חכמים,
מִתְפַּרְנְסִין מַעְמֵי הָאָרֶץ
דְּאֲכָלִין – שאוכלים פסול
אִסּוּר חֶסֶם וְשָׁלוֹם שְׁחָרִי
תְּלִמְדֵי חֲכָמִים הָיוּ³⁴]
לְהֵם שְׂדוֹת וְכָרְמִים בְּעַמִּי
הָאָרֶץ, – ולא היו צריכים
להזדקק לעמי הארץ
לפרנסתם, וְאִפְּלוּ חֲכָי –
ואף על פי כן, הָיוּ עוֹסְקִין
בְּלִמּוּד אִסּוּר וְהִתֵּר וְטִמְאַה וְטִהָרָה כָּל הַזּוּגוֹת – של התנאים,
שְׁהָיוּ בֵּימֵי בֵּית שְׁנֵי³⁵, וְהַעֲמִידוּ תְּלִמְדֵיחִים – בדינים אלה ובחלק
זה של נגלה תורה, לְאֻלָּפִים וְרַבָּבוֹת³⁶, וְלִמּוּד – חלק חֲנֻסָּתָר –
שבתורה, הִיא בְּהֻסָּתָר כו' – הרי שהעובדה שאין תלמידי חכמים
צריכים להזדקק לעמי הארץ לפרנסתם, אינה מהווה סיבה שבגללה
לא צריכים חלילה ללימוד של דיני איסור והיתר, טומאה וטהרה.

באים הרי ימים רבים של איסור ביאה, הרי בִּין־כך אין שום לידה
בכל הימים האלה שהם שבעה או ארבע עשרה פעמים יותר מאשר
הימים שבהם ביאה מותרת, אך כשאומרים שזה יהיה מביאה אחת
הרי מהביאה שהיתה בזמן ההיתר היו לאחר מכן כמה וכמה לידות

בכמה וכמה ימים, וכפי
שאכן כך הדבר בתרנגולת
(מה שהגמרא מביאה דוגמה
מתרנגולת), שלמרות
שאחרי שנתעברה אין
התרנגולת מקבלת זכר
(בהתאם לרש"י בבכורות ח,
ב בדיבור המתחיל "והא")
אף על פי כן היא מולידה
כמה וכמה ביצים בכמה
וכמה ימים מן הביאה האחת
של הזכר. וְאֵין לְהַאֲדִיר
בְּדָבָר הַפְּשׁוּט וּמִפְּרָסָם
הַפְּכוֹ בְּכָל הַשָּׁם
וּמִדְרָשִׁים, – שבכל הש"ס
והמדרשים מפורסם, שבזמן המשיח יצטרכו לדעת הלכות איסור
והיתר, טומאה וטהרה, להיפך מהמסתבר בהשקפה ראשונה
מה"רעיא מהימנא" האמור, דְּפִרְיָה³¹ – שמקשים "הֲלִבְתָּא
לְמִשְׁתַּחֲוָא"? – לשם מה צריכים לומר עכשיו הלכה שתהיה נוגעת
רק בשמשיח יבוא? – הרי שעל כל פנים בזמן המשיח יצטרכו לדעת
הלכה זו, וְאֲלֵהוּ כֹּא לְפָשֵׁט כָּל הַסְּפָקוֹת³², וּפְרָשָׁה זו עֲתִיד

יום שני ו' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 286, אך באמת כשתדקדק... עד עמ' קמד, הכל אחד:

וְהִתֵּר, – שחן, הלימוד או ההלכות של איסור והיתר הם חלילה
"עץ הדעת טוב ורע" – אֵלֶּא ה"רעיא מהימנא" אומר "איסור
והיתר", רוצה לומר דגוף דָּבָר הָאִסּוּר וְדָבָר הַתֵּתֵר – עצם
הדבר אודותו מדובר בדינים
אלה, שדבר זה אסור ודבר

אֵךְ בְּאֵמַת, בְּשִׁתְּדָקְדֵךְ בְּלִשׁוֹן רַעִיָא מְהִימְנָא דְּלַעֲלִי, – רבנו
הזקן מסביר להלן, שמדקדוק לשון ה"רעיא מהימנא" מובן, שלא
הדינים ולימוד התורה של איסור והיתר וכו' נקראים "עץ

הדעת טוב ורע", אלא
הדברים של איסור והיתר
המקבלים חיותם מן ועל ידי
קליפת נוגה, שהיא, קליפת
נוגה, היא "עץ הדעת טוב
ורע", מעורב בה טוב ורע,
כפי שיסביר להלן, לשון
ה"רעיא מהימנא" הוא:
"וְאֵילָנָא דְּטוֹב וְרַע דְּאֵהוּ
אִסּוּר וְהִתֵּר כו'", – והעץ
של טוב ורע שהוא איסור והיתר וכו', וְלֹא אִמֵּר "תּוֹרַת אִסּוּר
וְהִתֵּר" – הלימוד של עניני איסור והיתר, אִלּוּ "הֲלָבוֹת אִסּוּר

אגרת הקדש

אֵךְ באמת כשתדקדק בלשון ר"מ דלעיל ואילנא
דטוב ורע דאיהו איסור והיתר כו' ולא אמר
תורת איסור והיתר או הלכות או"ה אלא ר"ל דגוף
דבר האסור ודבר המותר הוא מאילנא דטוב ורע
שהוא קליפת נוגה כמ"ש בע"ה. וזהו לשון אסור
שהקליפה שורה עליו ואינו יכול לעלות למעלה כדבר
המותר דהיינו שאינו קשור ואסור בקליפה ויוכל לעלות
לעלות למעלה – בקדושה, בְּדָבָר הַתֵּתֵר, – מלשון התרה, דְּהִינּוּ
– המלה "מותר" משמעותה שְׁאֵינוּ קָשׁוּר וְאִסּוּר בְּקִלְפָּה, – שלא

31. סנהדרין נא, ב. 32. ראה עדיות פ"ח מ"ז ובמפרשים שם. 33. מנחות מה, א. 34. הבא להלן בחצ"ר ליתא בתניא שלפנינו, וניתוסף כאן ע"פ הגהת הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חגיגה פ"ב מ"ב". 36. רמב"ם בהקדמת ספר היד. 37. שער מ"ט פרק ב'.

1 יוכל לעלות למעלה, ויכול לעלות על ידי האדם האוכל – את
2 הדבר המותר, כְּכֹנֶה לָהּ, – שאוכל דבר זה כדי שיהיה לו כוח
3 לעבוד את ה', וגם בְּסֵתָם – כשהוא אוכל אותו סתם מבלי שתהיה
4 לו, בשעת מעשה, כוונה כדי לעבוד את ה', כָּל אִדָּם הָעוֹבֵד ה'

5 שֶׁבֶכָה הָאֲכִילָה הַחַיָּה
6 לֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל לָהּ,

7 וְנִמְצָא שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתוֹת
8 הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הָעוֹלָה
9 לָהּ מִכָּח הַנִּגְבֵּר
10 מִהֶמְאָכֵל הַהוּא, – שאכל,
11 החיות שבמאכל היא
12 מקליפת "נוגה", והיא עולה
13 לָהּ, וְזֶהוּ כְּחָל, – שאז מן
14 ההכרח להודק לתורה
15 ותפילה כדי שהחיות
16 שבאותו מאכל תעלה לָהּ,
17 אֲכָל בְּשֶׁבֶת שִׁישׁ עֲלֶיהָ
18 לְקַלְפֶּת נֹגַהּ בַּעֲצָמָה עִם
19 הַחִיצוֹנוֹת שֶׁבֶכָה
20 הָעוֹלָמוֹת, – שהיא אז
21 בעליה, שכן שבת היא
22 עליית העולמות³⁸, לָכֵן
23 מִצְוָה לֵאמֹל כָּל תַּעֲנוּגִים
24 בְּשֶׁבֶת – האכילה עצמה
25 בשבת היא מצוה, לא רק

26 מה שבכוח האכילה ההיא הוא לומד ומתפלל, וְלִהְרִיבֹתָ בְּ –
27 אכילת בָּשָׂר וְ – בשתיית יין, אֵף שֶׁכְּחָל – כשהוא מחפש לאכול
28 בשר ולשתות יין, נִקְרָא "זוּלָל וְסוּבָא", – ואילו בשבת, כשהוא
29 אוכל לשם עונג שבת, זו מצוה. על כל פנים, כל האמור הוא בדבר
30 של "היתר" שאינו קשור בקליפה ויש בו היכולת לעלות, וכפי
31 שמוסבר בפרק ז' שבחלק הראשון של ספר ה'תניא'. מֶה שֶׁאֵין בָּן
32 בְּדֶבֶר אִסּוּר – שאסור לאכול אותו, שֶׁאֵינוּ יוֹכֵל לַעֲלוֹת –
33 לקדושה, לֹא בְּשֶׁבֶת וְלֹא כְּחָל גַּם בְּשִׁמְתַּפְּלָל וְלֹמֵד בְּכַח הַהוּא,
34 – כלומר, דבר אסור אינו יכול לעלות לקדושה, כי הוא אסור וקשור
35 לקליפה, אִם לֹא שֶׁאֲכָל לְפִקּוּחַ נַפְשׁוֹ – להצלת נפשו, שֶׁהִתִּירוּ רַ"ל
36 וְנַעֲשֶׂה הֵתֵר [גְּמוּר]³⁹. אֲכָל הַלְמוּד בַּתּוֹרָה, אֵף הַלְבוּשׁ אִסּוּר וְהֵתֵר
37 טְמֵאָה וְיִתְהַר, – לא הדברים עצמם שהם אסור וטמא מותר וטהור,

אגרת הקדש

ע"י האדם האוכלו ככוונה לָהּ וגם בסתם כל אדם העובד
ה' שבכח האכילה ההיא לומד ומתפלל לָהּ ונמצא
שנעשה אותיות התורה והתפלה העולה לָהּ מכח הנברר
מהמאכל ההוא וזהו כחול אבל בשבת שיש עליה לקליפת
נוגה בעצמה עם החיצוניות שבכל העולמות לכן מצוה
לאכול כל תענוגים בשבת ולהרבות בבשר ויין אף שבחול
נקרא זולל וסובא. משא"כ בדבר אסור שאינו יכול לעלות
לא בשבת ולא בחול גם כשמתפלל ולומד בכח ההוא אם
לא שאכל לפיקוח נפש שהתירו רז"ל ונעשה היתר [גמור].
אבל הלימוד בתורה אף הלכות אסור והיתר טומאה
וטהרה שהם המשניות וברייתות שבגמרא ופוסקים
המבארים ומבררים דבריהם להלכה למעשה הן הן
גופי תורה שבע"פ שהיא ספי' מלכות דאצילות כדאי'
בוזה"ק במקומות אין מספר ובריש תיקונים מלכות
פה ותורה שבע"פ קרינו לה ובאצי' איהו וגרמוהי חד
בהון דהיינו שאור א"ס ב"ה מתייחד באצילות בתכלית
היחוד שהוא ורצונו וחכמתו המלוכשים בדבורו שנקרא
מלכות הכל אחד:

אודותם דנות ההלכות, שהם "עץ החיים טוב ורע", כי אם הלכות
התורה שלומדים אודות דברים אלה, שֶׁהֵם הַמַּשְׁנִיאוֹת וּבְרִיּוֹת
שֶׁבִּגְמָרָא וּפּוֹסְקִים, – הפוסקים הלכה למעשה, הַמְּבַאֲרִים וּמְבַרְרִים
דְּבָרֵיהֶם – דברי המשנה והברייתות, לְהַלְכָה לְמַעֲשֶׂה, הֵן הֵן גּוֹפִי –
עיקר תורה שבעל-פה,
שֶׁהִיא – תורה שבעל פה, היא
סְפִירַת מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,
כְּדִאיָתָא – כמובא בְּזֶהר
הַקִּדּוּשׁ בְּמִקּוֹמוֹת אֵין
מִסְפָּר, וּבְרִישׁ תִּיקוּנִים: –
בתחילת "תיקוני זוהר"⁴⁰
כתוב: "מלכות" – היא בחינת
פֶּה, תּוֹרָה שֶׁבֶעַל פֶּה קָרִינוּ
לָהּ, – אנו קוראים לה,
וּבְאֲצִילוֹת אֵיהוּ – הוא, אור
אין סוף, וְגִרְמוּהִי – הכלים
והמדות שלו (הנקראים
"גרמוהי"), חַד בְּחִינָה⁴¹, – הם
דבר אחד בהם, דְּתִינּוּ שְׁאוּר
אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְתִיחַד
בְּאֲצִילוֹת פְּתִילִית הַיְחוד,
שֶׁהוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ
הַמְּלֻכְשִׁים בְּדַבּוּרוֹ שֶׁנִּקְרָא
"מלכות" – הַכָּל אֶחָד: –
דבר אחד, הרי ששם לא שייך

לומר הענין של "עץ הדעת טוב ורע", אלא זה תכלית היחוד של אלקות,
כך ההלכות של תורה שבעל פה מהמשניות, הברייתות והפוסקים שהן
בחינת "מלכות דאצילות", הן באופן היחוד של "מלכות דאצילות", ולא
שייך לומר חס ושלום עליהם הענין של "עץ הדעת טוב ורע". אלא, כפי
שיסביר להלן, כך הדבר מצד עצם הענין של "מלכות דאצילות" כפי
שהיא ב"אצילות", ומצד עצם הענין של הלכות התורה שהן בבחינת
"מלכות דאצילות", אך כפי שזה בא לאחר מכן בהתלבשות, הרי שלא
רק ההלכות של תורה באו בהתלבשות בעולמות, בהם יכול להיות
עליהן העלם והסתר, כי אם גם "מלכות דאצילות" כפי שהיא באה
בהתלבשות – גם היא נקראת "עץ הדעת טוב ורע", מצד ההתלבשות
בקליפת "נוגה" הכלולה מטוב ורע, וזאת – כדי לברר בירורים (לברר את
הטוב מן הרע).

38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר לכהנ"ל מלשון אדנ"ע בעצמו (תו"א פ' ח"ש) ובביאור הצ"צ לשם (נרפס בתו"א קה"ת בהוספה)".

39. ראה הוספה (הודפס בספר "שיעורים בספר התניא"). 40. יז, א (בהקדמה - פתח אליהו). 41. ראה לעיל ריש ס"ב.

יום שלישי ז' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמד, ומ"ש הארז"ל... עד עמ' קמד, בבריאה.

26 בין כפי שזה בעצם לבין כפי שזה בא בהתלבשות, ממה שכתב
27 האר"י ו"ל דמקרא דהינו תורה שכתב הוא בעשיה, והרי
28 מפרש בזה ובכתבי הארז"ל מקומות אין מספר, שהיא –
29 ספירת התפארת, שהוא "עיר אנפין" – מדות, דאצילות? – הרי
30 שהוא גם למעלה ממלכות
31 דאצילות, כיצד, איפוא,
32 אומרים שהוא ב"עשיה"?
33 אלא – כשאומרים שמקרא
34 הוא ב"עשיה", הכוונה היא
35 שמתלבשת בעשיה, וכן
36 הוא בפרדא – במפורש,
37 בספר הכוונות, שמקרא
38 ומשנה ותלמוד וקבלה
39 כלם באצילות, אלא
40 שמקרא מתלבש עד
41 עשיה, – שכן, במקרא –
42 תורה שבכתב – העיקר הוא
43 ענין האותיות, ואותיות דן
44 הרי ענין של "עשי", נכתבות בדיו על הקלף, ומשנה – מתלבשת, עד
45 היצירה, – שכן, משנה היא הענין של הלכות – כשר ופסול וכו' –
46 שבאות מחסד וגבורה, הרי זו התלבשות ב"יצירה", שעולם היצירה
47 הוא עולם המדות, "שית ספירין מקנני ביצירה", ותלמוד – מתלבש,
48 בבריאה. – שכן, "תלמוד" הוא טעמי ההלכות – הרי זו התלבשות
49 ב"בריא" שעולם ה"בריא" הוא עולם ההשגה בו מאירה "בינה",
50 אימא עילאה מקנא בכורסי" – בעולם הבריאה⁴².

1 ומה שכתב האר"י ו"ל שהמשניות הן במלכות דיצירה, – ואילו
2 אנו אומרים כאן מהזוהר שהמשניות הן ב"מלכות דאצילות"? רוצה
3 לומר לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה בה מלכות דאצילות, –
4 כפי ש"מלכות דאצילות" באה בהתלבשות ב"מלכות דיצירה" – שם
5 הוא ענין המשניות שבעולם
6 ה"יצירה", ומלכות דיצירה
7 נקרא "שפחה" – המשמשת
8 וטפלה לאלה המלוכשים
9 בה, שזה לגבי מלכות
10 דאצילות, – דבר זה מתרץ
11 מה שרבנו הזקן הביא לעיל
12 מהירושלמי, פרק ראשון של
13 מסכת ברכות, שרבי שמעון
14 בן יוחאי סובר, שגם לקריאת
15 שמע לא מפסיקים כי אם
16 ממקרא ולא ממשנה שהיא
17 למעלה ממקרא, והרי
18 סתירה לכך ממה שרבי
19 שמעון בן יוחאי עצמו אומר ב"רעיא מהימנא" שמשנה היא שפחה
20 ומקרא – מלכא? אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה
21 שהוא אומר שמשנה היא שפחה – הרי זה כפי שהיא באה
22 בהתלבשות ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם – היא
23 ב"מלכות דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהוא בעצם
24 לבין כפי שהוא בא בהתלבשות, ובלשון רבנו הזקן: ומלכות דבריא
25 נקרא "אמה". – שלמעלה מ"שפחה", ותרע, – ראייה שקיים הבדל

אגרת הקדש

ומ"ש הארז"ל שהמשניות הן במלכות דיצירה ר"ל
לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה בה מלכות
דאצילות ומלכות דיצירה נקרא שפחה לגבי מלכות
דאצילות ומלכות דבריא נקרא אמה ותרע ממ"ש
הארז"ל דמקרא דהינו תושב"כ הוא בעשי' והרי
מפורש בזה ובכתבי הארז"ל מקומות אין מספר
שהיא תפארת שהוא ז"א דאצילות אלא שמתלבשת
בעשי' וכן הוא בהדיא בספר הכוונות שמקרא ומשנה
ותלמוד וקבלה כולם באצילות אלא שמקרא מתלבש
עד עשיה ומשנה עד היצירה ותלמוד בבריאה.

יום רביעי ח' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמד, והנה כשהמלכות דאצילות... עד עמ' 288, מהארז"ל.

66 וְהָנָה, הַתְּלַבְּשׁוֹת הַמְּלָכוֹת
67 בְּקִלְפָתָהּ נִגְהָ הוּא סוּד גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה - "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאֵדָם
68 - שֶׁל קְלִיפָה, בְּאֵדָם -
69 שֶׁל קְדוּשָׁה, כו".

אגרת הקדש

11 והנה
12 כמובא לעיל, באגרת
13 הקודש סימן כ"ה מ"ספר
14 הגלגולים" על שליטת
15 הקליפה בזמן הגלות, שזה
16 "לרע לר", להעלאת ניצוצי
17 הקדושה מאדם בליעל של
18 קליפה. להלן, יתרן רבנו
19 הזקן מה שהקשה על דברי
20 הרעיא מהימנא
21 שבפרשת נשא, שבזמן ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט, מתפרנסים
22 תלמידי חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה

51 להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק תורה באה בהתלבשות עד שמצד
52 ההתלבשות שייך גם עליה לומר "עץ הדעת טוב ורע": והנה,
53 בשהמלכות דאצילות
54 מתלבשת בקליפת נגה,
55 כדי לברר הניצוצות
56 שנפלו בחטא אדם
57 הראשון, וגם – לברר
58 הרפ"ח – 288 ניצוצין
59 שנפלו בשבירת הכלים
60 – בקבלה ובחסידות מוסבר
61 בפרוטרוט ענין שבירת
62 הכלים ונפילת הניצוצות
63 מצד ענין השבירה, אזי גם
64 המלכות דאצילות נקרא בשם "עץ הדעת טוב ורע" לגבי
65 – ובהשוואה ל"עיר אנפין" דאצילות, שאינו יורד שם,

1 שעמי הארץ נותנים להם ואשר לכן הם מתעסקים בדיני איסור
2 והיתר וכו', ועל כך שאל ממה שתלמידי חכמים, בזמן בית שני,
3 היה להם שדות וברמים משלהם כמו שהיה לעמי הארץ, ואף
4 על פי כן היה עיקר התעסקותם בדיני איסור והיתר וכו'? יסביר
5 רבנו הזקן, שהכוונה היא,

6 שבזמן שלטת "עץ הדעת

7 טוב ורע", בזמן הגלות, 1
8 כשהשכינה משפיעה 2
9 לחיצונים, שהם בקליפת 3
10 "נוגה", ומתמציית בלבד 4
11 מתפרנסים תלמידי חכמים, 5
12 ואז עסקם של תלמידי 6
13 חכמים הוא בדיני איסור 7
14 והיתר, טומאה וטהרה, כדי 8
15 לברר את הברורים, לברר 9
16 את המותר והטהור 10
17 מהאסור והטמא, דבר שבא 11
18 על ידי הפלפול והעיון 12
19 בהלכות אלו. וכפי שיסביר 13
20 להלן, זה גם מסיר את 14
21 ההעלם וההסתרה, שיהיה 15
22 פסק הלכה ברור ובהיר. 16
23 ובלשון רבנו הזקן: וזהו

24 שכתוב ב"רעיא מהימנא: – מפרשת נשא, כאמור לעיל,
25 "ובזמנא דאילנא דטוב ורע שלטא בו' אינון בו'", – ובזמן
26 ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט בו', יש לתלמידי חכמים, המשולים
27 לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ נותנים להם,
28 דהיינו בזמן גלות השכינה ש' – השכינה, משפעת לחיצונים
29 שהם בקליפת נגה, שהערב רב יונקים משם, ומתמציית
30 נזונין תלמידי חכמים בגלות, ואז – בזמן של גלות השכינה,
31 עקר עבודת האדם ועקר עסק התורה והמצוות הוא לברר
32 הניצוצות בנודע מהאריז"ל, לכן עקר ענין תלמוד הוא

אגרת הקדש

שלטא בו' אינון בו' דהיינו בזמן גלות השכינה
שמשפעת לחיצונים שהם בקליפת נוגה שהערב רב
יונקים משם ומתמציית נזונין תלמידי חכמים בגלות
ואז עיקר עבודת האדם ועיקר עסק התורה והמצוות
הוא לברר הניצוצות בנודע מהאריז"ל לכן עיקר ענין
הלימוד הוא בעיון ופלפול הלכה באיסור והיתר טומאה
וטהרה לברר המותר והטהור מהאסור והטמא ע"י
עיון ופלפול הלכה בחכמה בינה ודעת בנודע דאורי'
מחכמה נפקת ובחכמה דייקא אתברירו והיינו חכמה
עילאה דאצילות המלוכשת במלכות דאצי' סוד תורה
שבע"פ (בסוד אבא יסד ברתא) המלוכשת במלכות
דיצירה (וסוד) [סוד] המשניות וברייתות המלוכשות
בקליפת נוגה שכנגד עולם היצירה ששם מתחיל בחי'
הדעת [נ"א הרע] שבנוגה [נ"א והברייתות המלוכשות
בק"נ שכנגד עולם העשיה ששם מתחיל בחי' הרע
שבנוגה] בנודע מהאריז"ל.

33 בעיון ופלפול הלכה, פאסור והתר טמאה וטהרה, לברר
34 המתר והטהור מהאסור והטמא, – שמבררים ומבהירים זאת
35 על ידי עיון ופלפול הלכה בחכמה בינה ודעת, – בשלשת
36 כוחות השכל המבהירים את ההלכה, בנודע ד"אורי'א
37 מחכמה נפקת⁴³,
38 ובחכמה דייקא
39 אתברירו⁴⁴, – כידוע,
40 שתורה באה מחכמה, ועל
41 ידי חכמה דוקא מתבררים
42 הניצוצות, וכשם שבירור
43 ההלכה, שתהיה הלכה
44 ברורה ובהירה, בא על ידי
45 חכמה ושכל, כך גם בירור
46 הניצוצות הוא על ידי ענין
47 החכמה, והיינו – מה
48 שאומרים שב"חכמה
49 אתברירו", שבירור
50 הניצוצות הוא על ידי
51 חכמה, הכוונה ל-חכמה
52 עילאה – עליונה,
53 דאצילות, המלכשת
54 במלכות דאצילות, סוד
55 תורה שבעל-פה (בסוד
56 "אבא יסד ברתא"), המלכשת במלכות דיצירה, (וסוד)
57 [סוד] המשניות וברייתות, המלכשות בקליפת נגה – בדברים
58 שהם אסור ומותר, טמא וטהור, שבנגד עולם היצירה, ששם
59 מתחיל – ענין "עץ הדעת טוב ורע", בחינת הדעת [נסח אחר:
60 הרע] שבנגה – שבעולם ה"יצירה", קליפת "נוגה" היא מחצה על
61 מחצה, מחצית טוב ומחצית רע, [נסח אחר: והברייתות, המלכשות
62 בקליפת נגה שבנגד עולם העשיה, ששם מתחיל בחינת הרע
63 שבנגה], – שבעולם ה"עשיה", קליפת "נוגה" היא רובה רע
64 ומיעוטה טוב, בנודע – כידוע, מהאריז"ל.

יום חמישי ט' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 288, והמשכיל יבין ענין... עד עמ' 288, מסטרא דרע.

אגרת הקדש

75 ולא ידועה, כי על ידי זה –
76 על ידי התעמקותו בזה
77 ובירורו את ההלכה, מעלה
78 הלכה זו מתקלפות שהיו
79 מעלימים ומכסים אותה,
80 – את ההלכה, שלא היתה
81 ידועה כלל, או שלא היתה
82 מוכנת היטב במעמקה⁴⁶, –
83 לא הבינו היטב טעם ההלכה
84 – ועל ידי עיונו ובירורו

65 והמשכיל יבין ענין פלא
66 גדול מזה מאד, מה נעשה
67 בשמים ממעל על ידי עיון
68 ובירור הלכה פסוקה מן
69 הנגרא ופוסקים⁴⁵
70 ראשונים ואחרונים, מה
71 שהיה בהעלם דבר קדם
72 העיון הלז, – לפני שהתעמק
73 בלימוד הגמרא, היתה
74 ההלכה הפסוקה מוסתרת

43. זח"ב פה, א. ועוד. 44. זח"ב רנד, ב. 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובכ"ז שייך בירור הטעם – כדלקמן". 46. הערת כ"ק אדמו"ר

- 1 מבינים כעת את הטעם, שְׁהַמְעָם⁴⁷ הוא סוד הפְּסִידָה חֲכָמָה עֲלֵהָ,
2 – חכמה עליונה, שֶׁנִּפְּלוּ מִמֶּנָּה נִיצוּצֵי בְּקִלְפוֹת בְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים,
3 וְהֵם – הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל חֲכָמָה
4 – הַטַּעַם, שֶׁם בְּחִינַת גְּלוּת,
5 שֶׁהַקְּלִפּוֹת שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם¹
6 וּמַעֲלִימִים חֲכָמַת הַתּוֹרָה²
7 מַעֲלִינִים וְתַחְתּוֹנִים. –³
8 מִהֶנְבְּרָאִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת⁴ הִיא מִסְמָרָא דְרַע.
- העליונים כמו נשמות ומלאכים, ומבני האדם כאן למטה. וְהוּ
שְׁכָתוֹב בְּרַעְיָא מְהִימָנָא, – מפרשת נשא, כנזכר לעיל בתחילת
האגרת, שְׁהַקּוּשִׁיא –
המקשה להבנת ענין בתורה,
היא מִסְמָרָא דְרַע. – מצד
הרע, מקליפות שהן רע וזן
מסתירות על החכמה של
התורה.

אגרת הקדש

עילאה שנפלו ממנה ניצוצי בקליפות בשבה"כ והם
שם בבחי' גלות שהקליפות שולטים עליהם ומעלימי'
חכמת התורה מעליונים ותחתונים וז"ש בר"מ שהקושי'
היא מסמרא דרע.

יום שישי י' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 288, והנה העליונים אין... עד עמ' קמה, עו"ג.

- 17 וְהֵנָּה, הָעֲלִיּוֹנִים – הַנִּשְׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים הַנִּמְצָאִים בְּעוֹלָמוֹת
18 הָעֲלִיּוֹנִים יוֹתֵר, אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְבָרֵר וּלְהַעֲלֹת – הַנִּיצוּצוֹת
19 מִתְּשִׁבְרֵת שֶׁבְּקִלְפַת נִגְהָ, אֵלֹא תַּחְתּוֹנִים לְבָרֵר, – הַנִּשְׁמוֹת
20 הַנִּמְצָאוֹת לַמִּטָּה בְּעוֹלָם זֶה בְּגוֹף – יֵשׁ בָּהֶם הַכּוֹחַ לְבָרֵר הַנִּיצוּצוֹת,
21 לְפִי שֶׁהֵם מְלַבְּשִׁים בְּגוֹף
22 חֲמָרִי – הַנִּקְרָא "מִשְׁכָּא
23 דְּחוּיָא" – עוֹר שֶׁל נַחֲשׁ,
24 מְקַלְפֶּת נִגְהָ, – כְּמוֹבָא
25 בַּפֶּרֶק ל"א בַּחֲלֹק הָרָאשׁוֹן
26 שֶׁל סֵפֶר הַ"תְּנִיָּא"
27 (מִזְוָהרָה⁴⁸), וְכִפִּי שֶׁבִיאֲרָנוּ
28 שֶׁם, שִׁ"חֻיָּא" (נַחֲשׁ) נִקְרָאִים
29 "שֶׁלֹּשׁ הַקְּלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת",
30 וְהַגּוֹף שֶׁהוּא קְלִיפַת נִגְהָ
31 נִקְרָא "מִשְׁכָּא דְּחוּיָא", הַעוֹר
32 וְהַלְבוּשׁ שֶׁל הַנַּחֲשׁ, וְכִפִּי
33 שֶׁעֵנִין זֶה מוֹסֵב בַּפְּרוֹטֵרֻט
34 בַּמֶּאֱמָר דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל
35 "וּתְּפַקְחֶנָּה" מִכ"ק אֲדָמוֹר
36 הַ"צִּמּוּחַ צִדֵּק" בִּ"סֵפֶר
37 הַחֲקִירָה" עֲמוּד 136, וְהֵם –
38 הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבְּגוֹפִים כֹּאן
39 לַמִּטָּה, מִתִּישִׁים בְּחָה – שֶׁל
40 הַקְּלִיפָה, בְּשִׁבְרֵת
41 הַתְּאֵאוֹת, וְאַתְּבָּיָא –
42 וְנִכְנַעַת סְמָרָא אַחֲרָא,
43 וְ"וִיתְּפִרְדוּ כָּל פְּעֻלֵּי אֵין". – כִּלְשׁוֹן הַפֶּסוּק בַּתְּהִלִּים⁴⁹. וְלִכֵּן, דּוּקָא
44 הֵן – הַנִּשְׁמוֹת שֶׁלַּמִּטָּה בְּגוֹף – יֵשׁ בְּכוּחֵן לְבָרֵר וּלְהַעֲלֹת מִהַקְּלִיפּוֹת,
45 יֵשׁ בְּכוּחֵן לְהַעֲלֹת חֲכָמַת הַתּוֹרָה שֶׁהַקְּלִיפּוֹת מִסְתִּירוֹת. וְלִכֵּן בָּאִים
46 הָעֲלִיּוֹנִים – הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, לְשִׁמְעַי חֲדוּשֵׁי תוֹרָה
47 מִתַּחְתּוֹנִים⁵⁰, – מֵהַ שֶׁהַנִּשְׁמוֹת כֹּאן לַמִּטָּה מִחֲדָשׁוֹת, מֵהַ
48 שֶׁמְּחַדְּשִׁים וּמְגַלִּים תַּעֲלּוּמוֹת הַחֲכָמָה שֶׁהָיוּ בְּבוֹשִׁים בְּגוֹלָה עַד
- עָתָה. – עַד שֶׁהַנִּשְׁמָה שֶׁבְּגוֹף חִידְשָׁה וּבִירְרָה אֶת הַהִלְכָה אוֹ אֶת
טַעְמָה וְחִידוּשָׁה בַּתּוֹרָה, וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יוּכַל לְגַלּוֹת תַּעֲלּוּמוֹת
חֲכָמָה (לְגַלּוֹת) וּלְחַדֵּשׁ שֶׁכָּל חֲדָשׁ, הֵן בְּהִלְכּוֹת, הֵן בְּאַנְדּוֹת, –
בַּחֲלֹק הָאֲגָדָה שֶׁבַּתּוֹרָה, הֵן בְּנִגְלָה, – שֶׁל תּוֹרָה, הֵן בְּנִסְתָּר⁵¹, – שֶׁל
תּוֹרָה; כִּפִּי בְּחִינַת שְׂרָשׁ
נִשְׁמָתוֹ, – בְּכָל אֶחָד מִחֲלָקֵי
5 הַתּוֹרָה הָאֲמוּרִים. וּמִחֲזִיב
6 בְּדָבָר, – לְחַדֵּשׁ חִידוּשֵׁי
7 תּוֹרָה וּלְגַלּוֹת תַּעֲלּוּמוֹת
8 חֲכָמָה, לְהַשְׁלִים נִשְׁמָתוֹ
9 בְּתַעֲלָאֵת כָּל הַנִּיצוּצוֹת
10 שֶׁנִּפְּלוּ לְחֻלְקָה וּלְגוֹרְלָה, –
11 שֶׁנִּשְׁמָה זוֹ תַּעֲלָה נִיצוּצוֹת
12 אֵלֶּה, בְּנִדְעָה⁵². (וְכָל דְּבָרִי
13 תּוֹרָה, וּבְפֶרֶט דְּבַר הַלְכָה,
14 הִיא נִיצוּץ מִתְּשִׁבְרֵת,
15 שֶׁהִיא הִיא דְּבַר ה',
16 בְּדִאֲתָא – כְּמוֹבָא
17 בְּנִמְרָא⁵³: "דְּבַר ה' – זוֹ
18 הַלְכָה", סוֹד מְלָכוֹת
19 דְּאֲצִילוֹת הַמְּלָכִשׁת
20 לְחֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת,
21 וּמְלָכִשׁים בְּמַלְכוֹת דִּיצִירָה וִירְדוּ בְּקִלְפַת נִגְהָ
22 בְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים). וּז"ש בְּגִמְרָא כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה
23 אֲמַר הַקִּבְ"ה מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כֹּאֲלוֹ פְּדָאֲנִי וְאֵת בְּנֵי
מִבֵּין הָאוֹמוֹת עו"ג.

אגרת הקדש

והנה העליונים אין בהם כח לברר
ולהעלות מהשבירה שבקליפת נוגה אלא התחתונים
לבד לפי שהם מלובשים בגוף חומרי משכא דחויא
מקליפת נוגה והם מתישים כחה בשבירת התאוות
ואתכפאי ס"א ויתפרדו כל פועלי און. ולכן באים
העליונים לשמוע חידושי תורה מהתחתונים מה
שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים
בגולה עד עתה וכל איש ישראל יוכל לגלות
תעלומות חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש הן
בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר כפי בחי'
שרש נשמתו ומחוייב בדבר להשלים נשמתו בהעלאת
כל הניצוצות שנפלו לחלקה ולגורלה כנודע (וכל
דברי תורה ובפרט דבר הלכה היא ניצוץ מהשכינה
שהיא היא דבר ה' כדאיתא בגמרא דבר ה' זו הלכה,
סוד מלכות דאצילות המלכשת לחכמה דאצילות
ומלובשים במלכות דיצירה וירדו בקליפת נוגה
בשבירת הכלים). וז"ש בגמרא כל העוסק בתורה
אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני
מבין האומות עו"ג.

- ה', הלכה, בפרט, הם גלות בקליפה (המסתירה עליהם), והאדם
המחדש חידוש בתורה או מתרץ קושיא ומברר את ההלכה לאשורה
– מברר ומעלה ניצוץ השכינה מתוך הקליפה. וְהוּא שְׁאֲמָרוּ
בְּנִמְרָא⁵⁴: "כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מַעֲלָה
אֲנִי עָלָיו כֹּאֲלוֹ פְּדָאֲנִי וְאֵת בְּנֵי מִבֵּין הָאֲמוֹת הָעוֹלָם". – שֶׁן,
עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה פּוֹדִים נִיצוּצוֹת הַשְּׂכִינָה (שֶׁל "דְּבַר ה'") מִגְּלוֹת

שליט"א: "אף שהייתה ידועה - בכמה הלכות בגמרא ובפרט בפוסקים".⁴⁷ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור גודל הגלות (והגאולה), אף שההלכה עצמה ידועה - אינה בגלות".⁴⁸ תקו"ז תכ"א (מח, ב).⁴⁹ צב, י. ⁵⁰ ראה זח"ג קעג, א. ⁵¹ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. "בכהנ"ל - ובכא"ו מעלה".⁵² הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"א סוס"ד (וש"נ - בהמ"מ בהוצאת קה"ת)".⁵³ שבת קלח, ב. ⁵⁴ ברכות ח, א.

1 הקליפות. וזהו המצב כעת, כשהשכינה היא בגלות בקליפת "נוגה"
2 הרי עסק התורה הוא לברר בירורים ולהעלות ניצוצות השכינה

3 מהקליפות, שלכן הרי כאמור, עיקר עסק התורה הוא בהלכות איסור
4 והיתר, כשר ופסול וכו',

יום שבת קודש י"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, אבל בצאת השכינה... עד עמ' 290, בע"ה וד"ל:

5 אָבֵל בְּצֵאת הַשְּׂכִינָה מִקְלִיפֹת נִגְה [נִסָּח אַחֵר: מִהַקְלִיפֹת] אַחֵר
6 שִׁישְׁלָם בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת, וְיִפְרֵד הָרַע – שֶׁל הַקְלִיפֹת, מִהַטּוֹב –
7 שֶׁל קְדוּשָׁה, וְיִתְפָּרְדּוּ כָּל פּוּעְלֵי אוֹן, וְלֹא שְׁלֵמָא אֵילֵנָא דְטוֹב
8 וְרַע – וְלֹא יִשְׁלוּט "עֵץ הָדַעַת טוֹב וְרַע", שֶׁהוּא, כֵּאמֹר לַעֲלִיל, קְלִיפֹת
9 "נוגה" הַשּׁוֹלֵט בּוֹמָן
10 הַגְלוּת, בְּצֵאת הַטּוֹב מִמֶּנָּה
11 – שֶׁכֵּן, הַשְּׁלִיטָה שִׁישׁ לֹה
12 כּוּיֹם, הִיא מִצַּד הַחֶלֶק הַטּוֹב
13 שְׁבוּה, וְאֵילוֹ כִּשְׁחָלֵק הַטּוֹב
14 יֵצֵא וְיִתְבַּרֵּר מִמֶּנָּה – לֹא
15 תִּהְיֶה הַשְּׁלִיטָה בִּידֵה יוֹתֵר,
16 אוֹי לֹא יִהְיֶה עִסָּק הַתּוֹרָה
17 וְהַמִּצְוֹת לְבַרֵּר בְּרוּרֵין, –
18 כִּפִּי שֶׁהִדְבַּר עֵתָהּ, כִּי אִם
19 לִיחָד יִחוּדִים עֲלִיוֹנִים
20 יוֹתֵר, – לַמַּעֲלָה מִהִיחֻדִּים
21 הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי לִימוֹד תּוֹרָה
22 וְקוּיֹם מִצְוֹת כַּעַת, לְהַמְשִׁיךְ
23 אֲזוּרֹת עֲלִיוֹנִים יוֹתֵר
24 מִהֶאֱצִילוֹת⁵⁵, כְּמוֹ שֶׁבָּתָב
25 הָאֶרֶץ וְלֹא. וְהַכֵּל – כֹּל
26 הָאִמּוֹר יִיעֲשֶׂה, עַל יְדֵי
27 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, – חֶלֶק
28 הַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה, לְקוּיֹם
29 הַמִּצְוֹת בְּכֻנּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁמְכַוֵּנֹת לְאֲזוּרֹת עֲלִיוֹנִים כּו'. –
30 הַכּוּנוֹת בָּאוֹת כְּדִי לַהֲמַשִּׁיךְ אֲזוּרֹת עֲלִיוֹנִים בְּיוֹתֵר, כִּי שֶׁרֶשׁ הַמִּצְוֹת

הוא למעלה מעלה באין-סוף ברוך-הוא – שלמעלה מ"אצילות".
(ומה שאמרו רז"ל⁵⁶ ד"מצות בטלות לעתיד לבא", הינו ב –
זמן שאחרי תחיית המתים, אבל לימות המשיח קדם תחיית
המתים – אין בטלים)⁵⁷. – ויצטינו בהמשכת המשכות גבורות
יותר מאשר ההמשכות
הנמשכות כעת על ידי
המצוות, ולכן יהיה גם
עקר עסק התורה גם בן
בפנימיות המצוות
ומעמיהם הנסתרים. –
ביחודים העליונים הנעשים
על ידי המצוות, ובטעמים
מדוע על ידי אופן זה דוקא
של קיום המצוות ממשיכים
אורות עליונים ויחודים
עליונים. אבל הנגלות –
הענינים של נגלה דתורה,
יהיו גלויים וידועים לכל
איש ישראל בידעיה
בתחלה – מבלי שיצטרכו
להתייגע להגיע לאותה
ידעיה, בלי שכחה, ואין
צריך – ולא יצטרך האיש
הישראלי לעסוק בהם, אלא
לערב רב שלא יזכו למעט מאילנא דתני, – לטעום מעץ החיים,
שהוא פנימיות התורה והמצוות, – וכיוון שהם לא יזכו לטעום

אגרת הקדש

אבל בצאת השכינה מקליפת נוגה

[נ"א מהקליפות] אחר שיושלם בירור הניצוצות ויופרד הרע
מהטוב ויתפרדו כל פועלי אוֹן ולא שלמא אילנא דטוב
ורע בצאת הטוב ממנה אוֹי לא יהיה עסק התורה
והמצוות לברר בירורין כ"א ליחד יחודים עליונים יותר
להמשיך אורות עליונים יותר מהאצילות כמ"ש האר"י
ז"ל והכל ע"י פנימיות התורה לקיים המצות בכוונות
עליונות שמכוונות לאורות עליונים כו' כי שרש המצוות
הוא למעלה מעלה בא"ס ב"ה (ומ"ש רז"ל דמצוות
בטילות לע"ל היינו בתחיית המתים אבל לימות
המשיח קודם תח"מ אין בטלים) ולכן יהי' גם עיקר
עסק התורה גם כן בפנימיות המצוות ומעמיהם
הנסתרים. אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש
ישראל בידעיה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם
אלא לערב רב שלא יזכו למעט מאילנא דחיי' שהוא
פנימיות התורה והמצווה וצריכים לעסוק [בתורה]

לערב רב שלא יזכו למעט מאילנא דתני, – לטעום מעץ החיים,
שהוא פנימיות התורה והמצוות, – וכיוון שהם לא יזכו לטעום

55. בתניא שלפנינו ליתא תיבת "שלמעלה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "שלמעלה מהאצילות". 56. נדה סא, ב.
57. מה שרבנו הזקן מביא כאן, שמצוות תבטלנה לעתיד לבוא, והוא מחלק שזה יהי' אחרי תחיית המתים ולא בימות המשיח שלפני תחיית
המתים – הרי זה לפי שיטת התוס' שם. שהתוס' מפרשים מה שהגמרא אומרת שממה שבתכריכי מת יכול להיות ענין של כלאים – ראי'
שהמצוות תבטלנה לעתיד לבוא – מפרשים התוס' שהראי' היא מכך, שלמרות שבשעה שיקומו בתחיית המתים הרי יהיו לבושים בלבושים
אלה, אף על פי כן אין אנו חוששים לכלאים שבהם – שכן המצוות תבטלנה לעתיד לבוא ולא יהיה אז האיסור של כלאים; הרשב"א, המובא
בחידושי הר"ן שם על הגמרא, מפרש אחרת, שהכוונה היא על הזמן שהמתים הם עדיין מתים, אז המצוות בטלות לגביהם, שכן "כיון שמת
נעשה חפשי מן המצוות"; בהתאם לרשב"א זה (המובא גם בספר "סדרי טהרה" על נדה שם) לא תבטלנה המצוות בתחיית המתים. בכך
מתרץ הרבי מה שלכאורה קשה מההגה"ה בפרק ל"ו בתניא, שרבנו הזקן אומר שם, שעיקר קבלת שכר יהי' באלף השביעי שמזה יוצא שבתחיית
המתים שלפני אלף השביעי הוא עדיין הזמן של עבודת המצוות, הרי שאי אפשר לומר שמיד אחרי תחיית המתים תבטלנה המצוות? – אלא
שם מדבר רבנו הזקן לפי שיטת הרשב"א. כך גם מה שרבנו הזקן מביא במאמר והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול שב"לקוטי תורה" שמצוות
לא תבטלנה לעתיד לבוא – הוא גם כן בהתאם לשיטת הרשב"א. בהבדל זה שרבנו הזקן מדייק כאן בין זמן ביאת המשיח לבין תחיית המתים
(שרק בתחיית המתים תבטלנה המצוות ולא בזמן ביאת משיח שלפני תחיית המתים) – אומר הרבי – יתורצו רבים מהמקומות שמהר"ן חיות
מביא בהגהותיו על הגמרא בנדה שם (באותם מקומות יוצא שהמצוות לא תבטלנה לעתיד לבוא) – שכן שם מדובר על הלעתידי לבוא של
זמן המשיח שלפני תחיית המתים, ומה שהגמרא אומרת שם שהמצוות תבטלנה לעתיד לבוא – הרי זה בזמן שאחרי תחיית המתים (בהתאם
לשיטת התוס'). הרבי מציין לעיין ב"שדי חמד" כללים מ' ס"ק ריח (חלק ג' תקסא, ג ואילך, בהוצאת קה"ת); וב"דברי חכמים" סימן נ"ג (א'
תקסב, סע"ב ואילך) שם מסומנים המקומות בהם דנים בענין זה.

1 מפנימיות התורה – לכן וצריכים – ויצטרכו לעסק [בתורה]
2 במשנה, – כדי, להתיש כח הספרא אחרא הדבוק בהם (על ידי
3 עסק התורה (בכתב יד ליתא)), – הם יצטרכו להחליש את הכוח של
4 סטרא אחרא, שלא תשלט בהם להחמיאם, בדרכיב: – כמו

5 שכתוב⁵⁸: "והחומא בן מאה
6 שנה יקלל", שיהיו חומאים

7 מערב רב. – הרי שגם אז
8 יהיו חוטאים, והם ה"ע"ר"ב" 2

9 שסטרא אחרא דבוקה בהם, 3
10 ולכן יהיו הם זקוקים 4

11 לאמצעים להחלשת הסטרא 5
12 אחרא שלא תביא אותם ליד 6

13 חטא. ולא רק כדי להחליש 7
14 את הסטרא אחרא יהיו 8

15 צריכים להזדקק לנגלה 9
16 דתורה, כי אם – וגם 10

17 למעשה יהיו צריכים 11
18 לפרטי הלכות אפור 12

19 וממאה יותר מישראל, 13
20 שלא יארע להם – לבני 14

21 ישראל, פסול וממאה 15
22 ואסור, "כי לא יאנה כו".

23 – לצדיק כל און⁵⁹ – וכך יהיו אז כל ישראל בגלוי ובפועל במדריגת
24 צדיק, וגם אפשר וקרוב הדבר – לומר, שידעו מפנימיות התורה

25 כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם אבינו עליו השלום, –
26 שידע מפנימיות התורה כל הענינים של נגלה דתורה. שכן, הגמרא⁶⁰

27 הרי אומרת שאברהם אבינו קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה,
28 והרי ישנם ענינים בתורה ובמצוות שלא היה שייך שיהיו אז בגשמיות,

29 כמו למשל תפילין שכתוב בהם ענין יציאת (מגלות) מצרים וכדומה,
30 אלא, קיום המצוות של אברהם אבינו היה בפנימיות וברוחניות (כפי

אגרת הקדש

במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם (ע"י עסק
התורה. ככ"י ליתא) שלא תשלוט בהם להחמיאם
כדרכיב והחומא בן מאה שנה יקולל שיהיו חומאים
מערב רב וגם למעשה יהיו צריכים לפרטי הלכות
אסור וטומאה יותר מישראל שלא יארע להם פסול
וטומאה ואסור כי לא יאונה כו' וגם אפשר וקרוב
הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה
הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק
בהם כלל. מה שאין כן בזמן בית שני היו צריכים
לעסוק גם כי לא בשביל הלכה למעשה בלבד אלא
שזהו עיקר עבודה להתיש כח הס"א ולהעלות ניצוצי
הקדושה ע"י התורה והעבודה כמ"ש במ"א. ואחר
הדברים והאמת יובן היטב בתוס' ביאור הר"מ דלעיל
במה שאמר אילנא דטוב ורע כו' ר"ל קליפת נוגה
שהוא עולם הזה העיקר כמ"ש בע"ה וד"ל:

31 שמשביר רבנו הזקן ב"תורה אור"⁶¹ וב"לקוטי תורה"⁶² – הרי שידע כל
32 עניני התורה מפנימיות התורה, וכך ידעו זאת כל ישראל בזמן
33 המשיח. ולכן אין צריכים – לא יצטרכו, לעסק בהם – בהלכות
34 איסור והיתר, טומאה וטהרה, ככלל. מה שאין כן בזמן בית שני –
35 למרות שלא התפרנסו מעמי

36 הארץ, שכן היה להם

37 משלהם שדות וברמים, בכל
38 זאת היו צריכים לעסק –

39 בדינים אלה, גם כי – למרות
40 שהעסק בזה היה לא בשביל

41 – לדעת הלכה למעשה
42 בלבד, אלא שזהו עקר

43 עבודה להתיש כח הספרא
44 אחרא, ולהעלות ניצוצי

45 הקדושה על ידי התורה
46 והעבודה, כמו שנתפאר

47 במקום אחר⁶³. ואחר
48 הדברים והאמת, יובן

49 היטב בתוספת באור
50 הרע"א מהימנא דלעיל,

51 כמה שאמר "אילנא דטוב
52 ורע כו", – שזה איסור

53 והיתר וכו', רוצה לומר קליפת נגה, שהוא עולם הזה העקר, –
54 ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" (בסוף ספר ה"תניא") מציין הרבי,

55 שצריך להיות "עיקר עולם הזה", או "עולם הזה בעיקר", כלומר,
56 שקליפת "נוגה" היא העיקר של עולם הזה, כפי שעולם זה הוא לפני

57 ביאת המשיח, שאז שולטת קליפת "נוגה", זו השליטה של "עץ הדעת
58 טוב ורע", ואילו לאחר ביאת המשיח, תבטל שליטתה של קליפת

59 "נוגה", והעבודה אז לא תהיה בירור הניצוצות, כי אם הענין של
60 יחודים עליונים. כמו שכתוב בעץ חיים, ורי למבין:

58. ישע"י סה, כ. 59. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דרך בזמה"ז פלוגתת תוס' (ורש"י) דדוקא במידי דאכילה (תולין ה, ב) "דזיל בתר טעמא
דלעת"ל שלמות כל העולם כו". 60. יומא כח, ב. קידושין פב, א. 61. לך לך יא, ד. 62. שמיני יח, ג. 63. ראה לקוטי תורה בהעלותך לב,

יום ראשון	יום רביעי	ה חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, רביעי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: והנה המובן . . . קמג בלבד. ישראל נמשלו לכווכבים המתנוצצים בשמי רקיע, אשר לאורם לא יתעה גם ההולך במחשכי הלילה. כל אחד מישראל, בין איש ובין אשה, יש בו די כח מוסרי ורוחני, להשפיע להעמיד גם את מכיריו ומידעיו בקרן אורה.			

יום שני	יום חמישי	ו חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, חמישי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: ועוד יש . . . 286 בהסתר כו'. כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אבער ניט מיט פויערשע יאהרען, וואס עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו, מען זעהט ניט קיין ג-טליכקייט און מען הערט ניט קיין ג-טליכקייט. כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אך לא בחיי אכר ש"ענינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו", לא רואים אלקות ולא שומעים אלקות.			

יום שלישי	יום שישי	ז חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, ששי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: אך . . . קמד הכל אחד. הסדר לאחר מתן תורה הוא: הסרת ערלת הגוף, הלשון, הלב - מעשה דבור מחשבה, אברהם אבינו שהיה קדם מתן תורה הרי בתחלה הפיר את בוראו - מחשבה, אחר כך פרסם אלקותו, - דבור, ואחר כך מילה - מעשה.			

יום רביעי	שבת קודש	ח חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, שביעי עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: ומ"ש . . . 288 מסטרא דרע. מצוה לשון צותא וחבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ברוך הוא, שהוא המצוה את הצווי ההוא. וזהו שכר מצוה מצוה, דזה מה שנתחבר עם עצמות אור אין סוף מצוה הצווי, זהו שכרו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו בטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, בבטול דהעדר תפיסת מקום לגמרי. וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בגדר אנושי כלל - ואין זה דמבטלו ודוחה אותו, חס ושלום, דזהו מדה רעה - ונחשב בעיניו שאין לו קשר של יחס עמו כלל. והיה כאשר החכם יצוה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר בשבילו, הנה בצווי זה נולד מציאותו של האיש הפשוט, הן לעצמו שמרגיש מציאותו אשר הוא יכול לקיים מצות החכם ולו צוה החכם			

לעשות דבר, והן בעיני החכם נחשב למציאות אשר אליו ידבר ויצנה, ולכד זאת הרי צווי זה מאחד החכם הרים ונעלה עם האיש הפשוט ביותר. והנמשל מוכן. ומוכן גם כן אשר ביחס להנ"ל, אין הבדל כלל במה יהיה הצווי, אם דבר גדול ונעלה או קטן ופשוט.

יום חמישי

יום ראשון

ט חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: והנה העליונים . . . כמה עו"ג.

בהיות אאמו"ר בן ד או ה שנים נכנס אל זקנו הצ"צ בש"ק פ' וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו הצ"צ: אז א איד א צדיק, צו ניין און ניינציג יאָר איז מחליט אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט אז דער אויבערשטער זאל זיך באווייזען צו אים.

בהיות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בן ד' או ה' שנים, נכנס אל זקנו ה"צמח צדק" בשבת קדש פרשת וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו ה"צמח צדק": כשהייתי צדיק, בגיל תשעים ותשע שנים, מחליט שעליו למול את עצמו, ראוי הוא שהקדוש ברוך הוא יתגלה אליו.

יום שישי

יום שני

י חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שני עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: אבל במצאת . . . בע"ח וד"ל.

דער רבי (רבנו הזקן) פלעגט זאגען אויף אצילות "אויבען". מען דערציילט אז אין כתב פלעגט ער פון התרגשות, מער ווי "אצי" ניט קענען אנשרייבען.

הרבי (רבנו הזקן) היה מכנה את [עולם] ה'אצילות' - "למעלה". מספרים, שבכתב - מרב התרגשות - יותר מאשר "אצי", לא היה מסגל לכתוב.

שבת קודש

יום שלישי

יא חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: כז. אהובי . . . קמו נס"ו.

ב'תורה אור' דבור המתחיל "פתח אליהו" (פרשת וירא) בסעיף המתחיל "והנה הצמצום": "שבחינת עינים היא מקור בחינת כלים", צריך להיות: "שהם בחינת עינים ומקור בחינת כלים". שם דבור המתחיל "אודה נא" בסעיף המתחיל "והנה בזהר": "דפרוש משוטטים", צריך להיות "דפרוש משוטטות".

לדבור המתחיל "פתח אליהו" ישנם הגהות מאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שהתחיל לכתבם בחרף רנ"ב.

דין סתימה – לטומאה ולטבילת כלים

יום ראשון ה' מרחשון ה'תשע"ג

הרמב"ם כחכמים שהכלי טהור, הרי שאין הולכים אחר המעמיד. אך במחלוקת נוספת התלויה בשאלה זו (שבת נט, ב), לגבי טבעת של מתכת שקבוע בה חותם של עץ (שאינו מקבל טומאה) לדעת רבי נחמיה הולכים אחר החותם שהוא העיקר וטהורה, ולדעת חכמים הולכים אחר הטבעת כי "הכל הולך אחר המעמיד" והטבעת מעמידה את החותם וטמאה, ושם פסק הרמב"ם (פ"ד ה"ז) כחכמים, ולכאורה אם הולכים אחר המעמיד יש לטמא את הכלי שסתמו במתכת!

וכתב שהרמב"ם נקט גרסה אחרת בגמרא (הובאה בתוס' שם) שהמחלוקת בכלי שסתמו אינה האם "הכל הולך אחר המעמיד" אלא האם סתימת העופרת נחשבת כסתימה גמורה או לא, וחכמים מטהרים כי לדעתם סתימת עופרת בכלי זכוכית אינה סתימה גמורה אך לכל הדעות אם אכן נחשבת כסתימה, טמאה כי הולכים אחר המעמיד, ואם כן אין סתירה בין פסקי הרמב"ם. ולפי זה גם כלי עץ שסתמו במתכת פטור מטבילה, כי אין זו סתימה גמורה, אך במקום שאין שאלה לגבי איכות הסתימה, לדעת הרמב"ם שהולכים אחר המעמיד יתחייב בטבילה.

הלכות כלים פרק יב, הלכה יג: נָקַב וּפְתָחוּ, בֵּין בְּבִעֵץ בֵּין בְּזָפֶת – מְהוּר.

הקונה כלי מתכת מגוי חייב טבילה, אך כלי עץ פטור. ואם קנה כלי עץ שניקב ונסתם במתכת, כתב ה'פרי חדש' (י"ד קב, טז) שחייב טבילה, כי מפני הסתימה נידון ככלי מתכת. ויסוד הדבר, האם דין הכלי נקבע לפי הסתימה, תלוי במחלוקת תנאים בכלי זכוכית שניקב וסתמו בעופרת (כלים פ"ל מ"ג. שבת טז, ב), שרבי מאיר מטמא, ואף שכלי זכוכית שנשבר אינו חוזר לטומאתו, כאשר סתמו במתכת נידון ככלי מתכת, כי "הכל הולך אחר המעמיד", וחכמים מטהרים.

וב'בית יהודה' (י"ד ס"י נה) תמה על ה'פרי חדש': הרי הלכה כחכמים שהכלי טהור, ואם כן אין הולכים אחר המעמיד ולמה חייב טבילה?

וביאר: ה'פרי חדש' נקט כך על פי דברי התוספות (שבת שם ד"ה וחכמים), שמחלוקת ר"מ וחכמים היא לגבי הדין מדאורייתא אך גם חכמים מודים שמדרבנן טמא ולכן חייב טבילה, כי מדרבנן נידון לפי המעמיד.

ובשו"ת 'גינת ורדים' (א"ח כלל ב, טז) הקשה: כאן פסק

טהרת תנור שנשבר

יום שני ו' מרחשון ה'תשע"ג

ארבעה טפחים, אבל אם יש בו ארבעה טפחים מקבל טומאה אף שלא נשאר רוב התנור. ותנור בן שבעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה רק אם אין בשבר רובו של התנור אבל אם רוב התנור נשאר, הרי הוא טמא אף שאין בו ארבעה טפחים. כלומר, מחמירים, והשבר טהור רק אם כן נתקיימו שני התנאים: א. אין בו ארבעה טפחים. ב. אין בו רוב התנור.

ומדוע סתם הרמב"ם ולא חילק בין תנור בן תשעה טפחים לתנור בן שבעה טפחים?

מפרש ה'תפארת ישראל' (כלים שם, בועז אות ב) ששיטת הרמב"ם היא כשיטת התוספות והר"ש:

"תנור גדול שיריו ארבעה טפחים" היינו, תנור שהוא מתשעה טפחים ומעלה, ואפילו יש בו מאה אמה, אם נשבר ונשאר ממנו רק שבר קטן ביותר – כל זמן שיש בשבר ארבעה טפחים מקבל טומאה, ואם ניטמא לפני שבירתו נשאר בטומאתו.

"והקטן שיריו רובו" – תנור קטן מתשעה טפחים ואפילו קטן ביותר שנשבר, גם אם השבר פחות מארבעה טפחים, מקבל טומאה, ואם נטמא קודם השבירה אינו נטהר – כל זמן שרובו קיים.

הלכות כלים פרק טז, הלכה א: תִּנּוֹר גָּדוֹל – שִׁירָיו אַרְבָּעָה טַפְחִים, וְהַקָּטָן – שִׁירָיו רֹבּוֹ. בִּיצֵד? אִם נִשְׁאַר בְּגִדוֹל אַרְבָּעָה וּבַקָּטָן רֹבּוֹ – מִקְבֵּל טֻמְאָה; פְּחוֹת מִכָּאן – אֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן אִם נִטְמָא וְנִתְצוּ עַד שִׁשִּׁיר בּוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה בְּגִדוֹל אוֹ פְּחוֹת מִרֹב בַּקָּטָן – מְהוּר.

לדעת חכמים במשנה (כלים פ"ה מ"א), תנור גדול שנשבר – אם נשאר בגובהו ארבעה טפחים, מקבל טומאה. וכן אם נטמא התנור ונשבר ונשאר בו שבר שגובהו ארבעה טפחים, אינו נטהר. ולמסקנת הגמרא (חולין קכד, א) יש הבדל בין תנור שגובהו תשעה טפחים ומעלה, לתנור שגובהו שבעה טפחים ומטה. ובביאור הדבר נאמרו שתי שיטות (מלאכת שלמה ומשנה אחרונה כלים שם):

לשיטת רש"י (חולין שם ד"ה בתנורא) – תנור בן תשעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה (ואם נטמא נטהר מטומאתו) אם אין בשבר ארבעה טפחים אפילו שיש בו רוב התנור. ולשיטה זו מקילים ומטהרים את התנור באחד משני התנאים: א. אין בו רוב התנור. ב. אם אין בו ארבעה טפחים.

לשיטת התוספות (נדה כו, ב ד"ה התחלתו) והר"ש (כלים שם) – תנור בן תשעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה רק אם אין בשבר

בצק בסדקי העריבה – מתי חוצץ?

יום שלישי ז' מרחשון ה'תשע"ג

מקור ההלכה הוא במשנה (פסחים מה, א): בצק של חמץ שבסדקי העריבה (קערה שלשים בה בצק), אם יש כזית של בצק במקום אחד חייבים לבערו לפני הפסח ואם אין כזית ממנו במקום אחד הרי הוא בטל במיעוטו, ואין חייבים לבערו. וכן

הלכות כלים פרק כ, הלכה ט: בָּצֵק שֶׁבְּסִדְקֵי הָעֵרֵבָה שֶׁנֶּנֶע בּוֹ שִׁירָן: אִם בְּפֶסֶח, הוֹאֵל וְאִסּוּרוֹ חֹשֵׁב – חוּצֵץ, וְלֹא נִמְמָתָה הָעֵרֵבָה; וְאִם בְּשֶׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה: אִם הָיָה מְקִפֵּד עָלָיו – הָעֵרֵבָה מְהוּרָה, וְאִם רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ – הָרִי הוּא בְּעֵרֵבָה וְנִמְמָתָה הָעֵרֵבָה.

לענין הטומאה.

ופירשו בגמרא (שם מו, א. לפי רש"י ד"ה בפסח) שאם נגע השרץ בבצק שבסדקי הערבה ביום ש'איסורו חשוב, הבצק חוצץ בין השרץ והעריבה ואין טומאה יורדת לעריבה (גם אם אין הבעלים מקפידים על הבצק ובכוונתם לבטלו שם). וזאת, אם יש בבצק 'כזית', כי איסור חמץ מחשיב בצק בשיעור זה כדבר נפרד מן העריבה, והריהו חוצץ בין השרץ לעריבה. אך אם אין בבצק 'כזית' (ובכוונת הבעלים לבטלו) הרי הוא נחשב כחלק מהעריבה ואינו חוצץ.

ובשאר ימות השנה אין הדבר תלוי בשיעור הבצק, אלא אם הבעלים מקפידים על הימצאות הבצק ורוצים להסירו - חוצץ אפילו אין בו כזית, אך "אם רוצה בקיומו", הרי זה כאילו נגע השרץ בעריבה.

והקשה הצ"ח (פסחים שם מו, א):

מדוע כתב כאן הרמב"ם בסתם ש"בפסח הואיל ואיסורו חשוב, חוצץ ולא נטמאת העריבה", ולא חילק בין כזית לפחות מכזית? והרי בביעור בצק של חמץ לפני הפסח כן חילק וכתב

(הל' חו"מ פ"ב הט"ו): "בצק שבסדקי העריבה, אם יש כזית במקום אחד - חייב לבער, ואם לאו... בטל במיעוטו (אם רוצה בקיומו)", ומשמעות הגמרא היא שדיניהם שווים ואם אין בבצק שיעור כזית (ובדעתו לבטלו), לענין פסח - אין צריך לבערו קודם הפסח, ולענין טומאה - אינו חוצץ כי נחשב לחלק מן העריבה?

ובספר 'כתר המלך' (הל' חו"מ שם) ביאר על פי דברי ה'מגן אברהם' (אורח סי' תמב סק"ז), שבצק בסדקי העריבה פחות מכזית אף שפטור מלבערו חייב לבטלו. וגם לדעת הרמב"ם חייבים לבטלו כי 'חצי שיעור אסור מן התורה' ועוברים עליו ב'בל יראה' - ולכן לענין חציצה בטומאה לא חילק בין 'כזית' לפחות מ'כזית' כי אף פחות מ'כזית' איסורו חשוב ו"חוצץ ולא נטמאת העריבה".

אמנם, רש"י סובר כשיטת הפוסקים שעל 'חצי שיעור' אין עוברים בבל יראה, וכיון שאין צריך לבטלו מן התורה, בצק פחות מ'כזית' אין איסורו חשוב והוא חלק מן העריבה (אם דעתו לבטלו) ואינו חוצץ.

שיעור בגד לטומאה ולקנין יום רביעי ח' מרחשון ה'תשע"ג

משאר מינים הוא דין מיוחד בטומאה, ולכן אין החילוק אמור לענין קנין, כי העיקר שקרוי בגד, ולעולם בשיעור שלוש אצבעות קרוי בגד - בין בצמר ופשתים ובין בשאר מינים. והראיה שהרי לדעה אחת בגמרא שאר בגדים (שאינם מצמר ופשתים) אין מטמאים כלל, ובקנין לא מצאנו חסרון בבגדים אלו, ובהכרח שאין למדים מטומאה לקנין אלא את השיעור הנדרש לעצם הגדרת בגד.

ויש שביארו, לפי דברי הרמב"ם להלן (פכ"ג ה"ג), שהקוצץ חתיכה מבגד למטרה מסוימת (כגון לעשות כפפה) טמא אף בשלוש על שלוש אצבעות (גם בבגדים משאר מינים), כי מחשבתו מועילה להחשיבו כבגד גם בשיעור זה. ולפי זה לגבי קנין חליפין, בעצם העובדה שמשמש בו לצורך הקנין מחשיבו ואין צורך בשלושה על שלושה טפחים, אך גם בזה נדרש לפחות שיעור שלוש על שלוש אצבעות, כי בפחות מכך אין מועילה מחשבה כמבואר ברמב"ם (סדרי טהרות כלים רמח, ב ד"ה לאחיה).

וכל זה בחתיכה שנקרעה מבגד גדול, אך בגד קטן שנוצר מלכתחילה על מנת להשתמש בו כמות שהוא, מטמא אף בכל-שהוא, כמבואר בהמשך ההלכה כאן ולפי זה גם לגבי קנין סודר ניתן להשתמש בבגד פחות משלוש על שלוש, כגון אבנט, מאחר שהוא בגד בפני עצמו (ש"ת דברי יציב חו"מ סי' נה).

הלכות כלים פרק כב, הלכה א: **בְּמָה שְׁעוֹר הַבְּגָד לְהַטְמִיאוֹ...? שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת.... בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבִגְדֵי צֶמֶר וּפְשְׁתִּים; אֲבָל בְּגָדִים שֶׁל שָׂאֵר מִיָּנִין - אֵין מְקַבְּלִין טָמְאָה מִכָּל הַטְּמֵאוֹת אֲלָא אִם בֵּן הָיָה בְּהֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים אוֹ יֵתָר... בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִרְעִים מִן הַבְּגָדִים; אֲבָל הָאוֹרֵג בְּגָד פְּנֵי עֲצָמוֹ כֹּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה מְקַבֵּל שָׂאֵר טְמֵאוֹת.**

בגמרא (ב"מ ד, א) מבואר שלצורך קנין סודר יש לאחוז בבגד בשיעור שלוש אצבעות, ופירש רש"י, כי בפחות מכך אינו קרוי בגד, כמו לגבי דיני טומאה.

אמנם בהלכה זו מבואר שרק בבגדי צמר ופשתים די בשיעור שלוש על שלוש אצבעות, אך בבגדים משאר מינים צריך שיעור שלושה על שלושה טפחים. ולפי זה לכאורה גם לענין קנין סודר בבגד משאר מינים נדרש שיעור שלושה טפחים.

אך למעשה משמע מדברי הפוסקים שבכל בגד די בשיעור שלוש אצבעות, ובטעם הדבר ביאר בשו"ת 'באר יצחק' (חו"מ סי' ה), כי יש לחלק בין שיעור שלוש אצבעות (בבגדי צמר ופשתים) לשיעור שלושה טפחים (בשאר בגדים): השיעור של שלוש אצבעות נאמר לגבי עצם הגדרתו כ'בגד', כמבואר בגמרא שעניים משתמשים בו כטלאי, אך שיעור שלושה טפחים בבגד

טבילת מכונה מפורקת יום חמישי ט' מרחשון ה'תשע"ג

אליעזר, אם טבל את השברים נטהרו אף שחזרו ותיקנום, ולדעת רבי יהושע אינם נטהרים אלא כשהם שלמים. הרמב"ם (לעיל יב, א) פסק כרבי יהושע ואם כן יש לתמוה מדוע בהלכה זו פסק שמיטה שננטמאה בשלמותה אפשר להטבילה 'איברים איברים'? ויש לחלק:

כלים שנשברו והתפרקו יצאו מתורת כלי ואינם נטהרים, אך

הלכות כלים פרק כו, הלכה יד: **מִמָּה שֶׁנִּטְמָאֵת בְּלָה, אִם הִטְבִּילָהּ אֲיִבְרִים אֲיִבְרִים - מְהוּרָה.**

מכונה לטחינת בשר שנקנתה מגוי וחייבת בטבילה, האם צריך לטבול אותה בשלמותה או שניתן לפרקה ולטבול כל חלק בפני עצמו?

והנה, נחלקו תנאים (כלים יד, ז) בדין כלים שנשברו: לדעת רבי

טהרה, ורק חלק שעדיין ראוי לשימוש נחשב כלי ומועילה לו הטבילה ולפי זה לא ניתן לטבול חלקים בודדים של מכונה שאי אפשר להשתמש בכל אחד מהם בפני עצמו.

אך מדברי הרמב"ם נראה שהדין אמור רק לגבי טומאה, כי בהלכה הקודמת כתב "אם נשברה ארוכה ושתי כרעיים... הרי אלו מתטמאין", אך בהלכה זו, לגבי טבילה, סתם שאפשר להטבילה איברים איברים. ובטעם הדבר מפרש ה'תפארת ישראל' (כלים יח, ב'עו טו): כדי שתחול הטומאה צריך שיהא איזה שימוש בדבר בעת קבלת הטומאה, אך הטבילה היא כדי שישתמשו בכלי בטהרה כשיחברוהו ואז יהיו כל האיברים טבולים.

(והר"ד ר"ד סי' קח)

המיטה מורכבת מלכתחילה מחלקים ואין צריך אומנות כדי לחברם ולכן יש עליה שם כלי אף שהיא מפורקת.

ולפי זה ניתן לטבול כל חלק ממכונת הטחינה וכיו"ב בפני עצמו, אך במיטה לדעת רבי אליעזר (סוכה טז, א) אינה נטמאת אלא בשלמותה ואינה נטהרת אלא בשלמותה ולדעת חכמים נטמאת ונטהרת אף כשהיא מפורקת. ואמרו בגמרא (שם) שמדובר דווקא בחלק שעדיין ראוי לשימוש, כגון משטח המיטה שמחוברות לו שתי רגליים וראוי לשימוש באמצעות סמיכה לכותל, אך בחלק שאינו ראוי לשימוש מודים חכמים שאינו נחשב כלי.

ולכאורה דברי הגמרא אמורים הן לגבי טומאה והן לגבי

מים חיים לנדה

יום שישי י' מרחשון ה'תשע"ג

יתירה מזו כתב הגאון החסיד רבי איזיק מהומיל (בתשובה שבסוף ספרו חנה אריאל): "וקרוב לומר שהמדקדק שתהא טבילה דוקא במים חיים עובר על כל תוסף ומוותר על דברי חכמים". והנה, כתב אדמו"ר הזקן ב'לקוטי תורה' (שלח מב, ב): "וכן לנדה וזבה טהרתן במים חיים דוקא". ושאל הרב ניסן טלושקין את הרבי – אמנם בנוגע לזבה מצינו דעות שצריכה מים חיים, לפחות מדרבנן, אבל בנוגע לנדה לא נזכר כלל מים חיים!

וענה לו הרבי על כך (אגרות קודש ח"ט עמ' קסד): "מובן אשר ה'לקוטי תורה' אינו ספר פסקי דינים, ומובן גם כן אשר על פי נסתר דתורה צריך לבאר לא רק הדיעה להלכה כמותה, אלא גם שאר הדיעות, כי הרי אלו ואלו דברי אלוקים חיים". והרבי הוסיף וציין מקור לכך שנדה טהרתה במים חיים: "הנה כן היא שיטת ה'תקוני זוהר' בסופו (סוף ת"ה) 'כנדה כו' לדכאה לה במיא דאורייתא מים חיים דלא פסקין'".

(טהרת מים עמ' ג)

הלכות מקואות פרק א, הלכה ה: הַיּוֹב אֵין לוֹ מַהֲרָה אֶלָּא בְּמַעֲוָה, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בּוֹ: בְּמֵיִם חַיִּים. אֲבָל הַזֶּבֶה וְשָׂאֵר הַמִּמְאֵי, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִיָּם – מוֹכְלִין אֹף בְּמִקְוֵה.

וכן נפסק בשלחן ערוך (יור"ד ריש סי' רא): "אין האשה עולה מטומאתה... עד שתטבול כל גופה בבת אחת במי מקוה". וכתב הש"ך (שם סק"א): "ואף על פי שאינן מים חיים, שאין צריך מים חיים אלא לזב ולא לנדה וזבה". ומקורו מן התוספתא (זבים פ"ג): "חומר בזב מבזבה, שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים".

אבל רש"י כתב בשם רבינו הלוי, שזבה טעונה מים חיים, וכן כתבו כמה מהגאונים. וכתב הב"ח (יור"ד ריש סי' רא), שגם לדעתם מן התורה אין הזבה צריכה מים חיים, אלא מדרבנן הצריכו מים חיים. וסיים הב"ח: "אכן כל הנביאים פה אחד דליתא כו' וזבה אינה צריכה מים חיים כלל אפילו מדרבנן, והכי נקטינן".

הכשר מים שאובין ב'המשכה'

שבת קודש י"א מרחשון ה'תשע"ג

ההמשכה הוא משלשה טפחים ולמעלה", כי "כל פחות משלשה כלבוד דמי".

ויש לומר שמחלוקת זו תלויה במחלוקת האמורה:

אם ההמשכה נועדה להכשיר את המים, די בקרקע כל שהוא כדי לבטל מהם שם שאובין ואין זה דין 'לבוד', אבל לשיטת הרמב"ם שענינה הוא שלא יבוא המים היישר מהכלי למקוה – בתוך ג' טפחים שהוא 'לבוד', הרי זה נחשב שהמים באים מהכלי למקוה ולכן צריך לפחות ג' טפחים כדי שלא יהא נחשב שהמים באים מהכלי.

ולפי זה, אם יהיה מרחק של ג' טפחים בין הכלי למקוה כשורבו רצפת אבנים ורק כל שהוא קרקע הראוי לבלוע – יהיה כשר לכל הדעות: להאומרים שצריך מרחק ג' טפחים כדי שלא יבוא המים היישר מן הכלי, הרי כל שיש ג' טפחים גם כאשר אין זה קרקע הראוי לבלוע, כשר. ולהאומרים שצריך קרקע הראוי לבלוע, הרי זה כדי לבטל מהם שם שאובין, ודי אפילו בכל שהוא קרקע הראוי לבלוע, ואין צורך בג' טפחים.

(חינדשי הגר"ז תמורה יב, ב)

הלכות מקואות פרק ד, הלכה ח: אֵין הַמֵּיִם הַשְּׂאֹבִין מוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֵה בְּשִׁלְשָׁה לָעֵין עַד שֶׁיִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמִּקְוֵה מִן הַכֵּלִי. אֲבָל אִם נִגְרְרוּ הַמֵּיִם הַשְּׂאֹבִין חוּץ לַמִּקְוֵה וְנִמְשְׁכוּ וַיָּרְדּוּ לַמִּקְוֵה – אֵינָן מוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֵה...

כתב ב'מרדכי' (שבועות פ"ב, הובא בב"י סי' רא) בשם ה'יראים' שהכשר מים שאובין למקוה ב'המשכה' הוא דווקא כאשר "המשיכה על גבי קרקע הראוי לבלוע", כי "אז המים נתבטלו אגב קרקע, וכשזוחלת לגומא נעשית כאילו באו מתמצית הקרקע, כי נתבטל מהם שם שאובין", אבל אם "המשיכה ע"ג רצפת אבנים או נסרים שאינם ראויים להבליע, הוי כמו שמונחים בכלי ולא מבטל מהם שם שאובין".

אבל הרמב"ם כאן לא הצריך קרקע הראוי לבלוע. ויש לבאר כי לשיטתו מים שאובין פסולין 'מדברי סופרים' (לעיל ה"ב) שגזרו על מים שנפלו למקוה מכלי, ואם כן אין צורך לבטל שם שאובין מן המים (הכשרים מן התורה) ואם נפילת המים למקוה אינה מתוך הכלי, כשר.

והנה, נחלקו הפוסקים בשיעור ההמשכה (הובא בב"י שם): לדעת הרשב"א די בכל שהוא, אבל הריב"ש ועוד כתבו "ששיעור

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ה"י"א מרחשון ה'תשע"ג

יום ראשון ה' מרחשון ה'תשע"ג

הלכות כלים

פרק יב

א. כלי עצ וכלי עזר וכלי עצם שנשברו, טהרו מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהן, או שקבץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו כשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקדם, שהן מקבלין טמאה מכאן ולהבא. וכן כלי מתכות שנשברו אחר שננטמאו, טהרו. התיבן, וחזר ועשה מהן כלים אחרים - חזרו לטמאתן הישנה; ואין לכלי מתכות טהרה גמורה, עד שיטבילם במקוה כשהם שלמים, או ישארו שבורים.

ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה, מדברי סופרים. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטמאה הישנה? גזרה, שמא יטמא לו כלי, ויחזרו ויעשה ממנו כלי אחר בו ביום; ואם תאמר שהוא טהור כדין תורה, כבא ויאמר: 'השבריה מטהרת, והטבילה מטהרת; כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי כשהיה, הרי הוא טהור בו ביום' - כך אם הטבילו, אף על פי שהוא כשהיה, הרי הוא טהור בו ביום'. ויבואו לומר, שאין הכלים צריכין הערב שמש [שקיעת החמה אחר טבילתו]; מפני חשש זה, גזרו עליהן טמאה.

ג. אחד כלי שננטמא במת, או בשאר הטמאות - אם התיכו - חזר לטמאתו הישנה, עד שיטבל. נטמא במת, והזה עליו בשלישי, ואחר כך התיכו ועשהו כלי אחר, והזה עליו בשביעי, והטבילו - הרי זה טמא, ואין הנהיג שקדם התפך מצטרפת להנהיג שאחר התפך; ואין לו טהרה, עד שיזה עליו שלישי ושביעי ויטביל כשהוא כלי קדם שבריה, או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיחזרו.

ד. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור - [התיבם לכלי אחד] - אם רב מן הטמא, טמא; ואם רב מן הטהור, טהור; מחצה למחצה, טמא. וכן טיט שבללו בגללים, וצרף הכל בכבשן, ועשהו כלי - אם רב מן הטיט - הרי זה מקבל טמאה, מפני שהוא כלי חרש; ואם רב מן הגללים, אינו מקבל טמאה.

ה. כלי מתכות הטהורים שאנכן באנף - [ציפם במתכת] טמא, טמאין; אבל העושה כלים מן האנף הטמא, הרי הן טהורין.

ו. קרדם ששעשהו מן הברזל הטהור, ועשה עפישו [קצהו] מן הטמא - הרי זה טמא; עשה עפישו מן הטהור, והקרדם מן הטמא - הרי זה טהור; שהכל הולך אחר העושה מלאכה.

ז. קרדם טהור שחסמו [ציפהו] בברזל טמא, טהור. ח. קיתון [כוס גדולה] שעשהו מן הטמא, ושוליו [תחתיתו] מן הטהור - טהור; עשהו מן הטהור, ושוליו מן הטמא - טמא; הכל הולך אחר המקבל, והעושה מלאכה. ט. כלי מתכת שננטמא בטמאה שהיא מדברי סופרים, כגון שננטמא בעבודה זרה וכיוצא בה, ונשבר, ויחזרו ויעשה ממנו כלי אחר - הרי זה ספק אם חזר לטמאתו הישנה, או לא חזר.

י. כלי הזכוכית שננטמאו ונשברו, טהרו ככל הכלים. ואפלו חזר והתיבן, ועשה מהן כלי אחר - אינן חוזרין לטמאה ישנה; לפי שעקר טמאתן [של כלי זכוכית] מדברי סופרים, כמו שבארנו, לא גזרו עליהן בטמאה ישנה. וכן כלי זכוכית שנשברו - אף על פי ששבריהן כלים וראויין לתשמיש, הואיל והן שברי כלים, אינן מקבלין טמאה, לפי שאינן דומין לכלי חרש. פיצד? קערה של זכוכית שנשברה, והתקין שוליה [תחתיתה] לתשמיש - אין השולים מקבלין טמאה, אף על פי שהן כקערה. ואם קרסם את ראש השבר, וישפו [שייפו] בשופין - הרי זה מקבל טמאה. וכן כל כיוצא בזה.

יא. צלוחית [בקבוק] קטנה הנשלת ביד אחת, שנשל פיה - מקבלת טמאה; מפני שאין מכניסין יד לתוכה, אלא יוצק ממנה. אבל גדולה הנשלת בשתי ידים, שנשל פיה - טהורה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכניס יד לתוכה. וכן צלוחית של פלגטון [בוסם] - אף על פי שהיא קטנה - אם נשל פיה, טהורה; מפני שחובלת באצבעו בשעה שמוציא הבשם מתוכה.

יב. לגינים [כדים] הגדולים שנשל פיהם - עדין הם כלים, מפני שהוא מתקנין לכבשים [לכבישת ירקות].

יג. כוס שנפגם רבו, טהור; נפגם בו שלישי הקפו ברב גבהו, טהור. נקב וסתמו, בין בפצע בין בזפת - טהור. והכוס והצלוחית שנקבו, בין מלמעלן בין מלמטן - טהורין.

יד. התמחוי [קערה גדולה] והקערה שנקבו מלמעלה, טמאין; מלמטה, טהורין. נסדקו - אם יכולין לקבל את החמין בצונן, טמאין; ואם לאו, טהורין.

טו. הפוסות המתוכין [שאינם חלקים בשפתם] - אף על פי ששפתותיהן סורטין את הפה, מקבלין טמאה.

טז. האפרסם [משפך] של זכוכית - טהור, שהרי הוא כמו מחץ שאינו מקבל.

יז. זכוכית שעושין אותה למראה - טהורה, אף על פי שהיא מקבלת; לפי שלא נעשית לקבלה. התרוד [כלי כדור] של זכוכית שהוא מקבל - אף על פי שששמיחו על השלחן, נהפך על צדו ואינו מקבל - הרי זה מקבל טמאה.

1 יח. תמחוי של זכוכית שעשהו מראה, מקבל טמאה; ואם
2 מתחלה עשהו למראה, כדי שיהיו דברים שמניחין בו נראין
3 מאחוריו - הרי זה טהור. וכל כלי זכוכית - אין מקבלין
4 טמאה, עד שתגמר מלאכתן בכל הכלים.

פרק יג

6 א. כבר בארנו בכמה מקומות, שאין כלי חרש מתטמא
7 אלא מאורו, ובהפסד [- החזות] הלב. ושאר כל הכלים שנגעו
8 בהן הטמאה, נטמאו; ואם נכנסה טמאה לאורן ולא נגעו
9 בהן - הרי הן טהורין. נמצא [כלי -] הטמא בכלי חרש,
10 טהור בכל הכלים; והטמא בכל הכלים, טהור בכלי חרש.
11 ומנין שאין כלי חרש מטמא אלא מאורו? שנאמר: "וכל
12 כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו" - מתוכו הוא מטמא,
13 ואינו מטמא מאחוריו.

14 ב. וכשם שמטמא מאורו, כך מטמא אכלין ומשקין
15 מאורו. ביצד? כלי חרש שנטמא, ונכנסו אכלין ומשקין
16 לאורו - אף על פי שלא נגעו בו - הרי אלו טמאין,
17 שנאמר: "כל אשר בתוכו טמא". אבל שאר הכלים
18 הטמאין - אינן מטמאין אכלין ומשקין, עד שיגעו בהן.
19 ג. אין כלי חרש מטמא פלים מאורו, בין כלי חרש בין
20 שאר פלים. ביצד? כלי חרש גדול שהיו פלים בתוכו,
21 ונכנסה טמאה באורו - הוא טמא, וכל הכלים טהורין. הרי
22 משקין בפלים שבתוכו - נטמאו המשקין מאורו, וחזרין
23 ומטמאין את הכלים; והרי זה [- הכלי שבתוכו] אומר: [-
24 כביכול:] 'מטמאך לא טמאני, ואתה טמאתני'.

25 ד. כלי חרש שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד, נטמאו
26 אחוריו כשאר כל הכלים. במה דברים אמורים? בשניה לו
27 תוף; אבל אם אין לו תוף, ונגעו בו משקין טמאין - הרי
28 זה טהור; שכל שאין לו תוף בכלי חרש, אין אחוריו
29 מטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרש
30 הטמא, הרי אלו טמאין. ואחד כלי חרש ואחד כל הכלים
31 בדבר זה; שכל הכלים הטמאין שנגעו אכלין או משקין
32 בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן - נטמאו.

33 ה. אחד כלי חרש שנקנסה טמאה לאורו, או שכפהו על
34 הטמאה המונחת על הארץ ונעשה אהל עליה - שהרי
35 הטמאה בתוכו. מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה
36 שנאמר "אל תוכו", לרבות את האהלים.

37 ו. גומה [גומא] שהיה השרץ מונח בתוכה, וכפה כלי חרש
38 על הגומה - לא נטמא, שנאמר: "אל תוכו", עד שתפנס
39 עצמה של טמאה בתוכו. לפיכך, השרץ הנמצא למטה
40 מנחשתו [- בעפר שבתחתית] של תנור, שהיא קרקעיתו -
41 התנור טהור; שאני אומר: 'חי נפל, ועכשו מת תוף גומה
42 זו'. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו של
43 תנור - אף על פי שכל הכלים הנמצאים טמאים כמו
44 שבארנו, הרי התנור טהור; שאני אומר: 'שם היו עד שלא
45 בא התנור, והתנור נבנה עליהן, ולא נפלו לתוכו'. נמצאו

46 בדשן - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה. נמצאו
47 בנחשתו של תנור, [באופן ש-] נראין אכלין יוצאין
48 לאורו - אם אופה את הפצק, והוא נוגע בהן [הבצק נכנס
49 לתוך הגומות] - נטמא התנור, כאלו היו בתוף אורו; ואם
50 לאו - התנור טהור, כאלו הן למטה מנחשתו. באיזה בצק
51 אומר? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה.

52 ז. השרץ שנמצא בעין [- בפתח אור] של תנור, בעין של
53 פירה, בעין של פפח - אם נמצא מן השפה הפנימית
54 ולחוץ, טהור. וכן אם נמצא באור העין, טהור; שהרי לא
55 נכנס לאור התנור או הכירה או הפפח, אלא תחת עבי
56 דפנותיהן הוא תלוי. ואפלו היה שם גזית מן המת -
57 טהורין, אלא אם כן היה בעבי העין פותח טפח; שהרי
58 מביא את הטמאה לאור התנור, כמו שנתבאר בענין טמאת
59 מת.

60 ח. נמצא השרץ במקום הנחת העצים, מן השפה הפנימית
61 ולחוץ - טהור. נמצא במקום ישיבת הפלן, במקום ישיבת
62 הצבע, במקום ישיבת שולקי זיתים - הכל טהור.

63 ט. אין התנור ולא הכירה ולא שאר מקומות היקוד [- האש]
64 מטמאין, אלא אם נמצאת הטמאה מן הסתימה ולפנים.
65 י. כלי חרש ששותין בו בעלי בתים המים, שבאמצעו כמו
66 רשת של חרש, ושפתו מלמעלה מן הרשת כמו מסרק
67 [לנוי], וזה הוא הנקרא 'צרצור' - אם נכנסה הטמאה לאור
68 המסרק למעלה מן הרשת - נטמא בלוי, שזה הוא תוכו של
69 כלי זה.

70 יא. כלי חרש שהיה לו שלש שפיות [דפנות] זו לפנים מזו,
71 היתה הפנימית עורפת, ונקנסה טמאה לאור הפנימית - כל
72 האכלין והמשקין שבאור שביין השפה הפנימית ובין
73 האמצעית, והאכלין והמשקין שביין האמצעית ובין
74 החיצונה, טהורין. היתה האמצעית עורפת, ונטמא אוריה -
75 ממנה ולפנים, טמא; וממנה ולחוץ, טהור. היתה החיצונה
76 עורפת, ונטמא אוריה - הכל טמא. היו שוות - כל שנטמא
77 אוריה, טמאה; והשאר טהור.

78 יב. לפסין [קערות גדולות] זו בתוף זו, ושפתותיהן שוות,
79 והשרץ בעליונה או בתחתונה - זו שיש בה השרץ, טמאה;
80 ושאר הפסין - טהורין, הן וכל האכלין שבהן. היה כל
81 לפס מהן נקובה בכונס משקה [- משקה נכנס דרכו], והשרץ
82 בעליונה - כל האכלין והמשקין שבהם טמאין, שכל
83 הפסין טמאין, שהרי הטמאה באור פלן, כמו
84 שיתבאר. היה השרץ בתחתונה - היא טמאה, וכלן
85 טהורות; שהרי לא נכנס השרץ לאור העליונות, ואין שפת
86 התחתונה עורפת, כדי לטמא כל האכלין והמשקין
87 שבתוכה. היה השרץ בעליונה, והיתה שפת התחתונה
88 עורפת - העליונה טמאה, שהשרץ בתוכה; וכן התחתונה -
89 מפני ששפתה עורפת, הרי השרץ באוריה. ושאר הפסין
90 שבתוף התחתונה - טהורין, שאין כלי חרש מטמא פלים
91 שבתוכו. ואם היה ביניהן משקה טופח [- שמרטיב את

1 האצבע הנוגעת בו] - כל שיש בה משקה טופח, טמאה;
2 שהמשקה מטמא מאויר התחתונה העודפת, וחוזר ומטמא
3 את הכלים.

4 יג. טבלה של חרש שהיו קצרות דבוקין בה בתחלת
5 מעשיה, והרי הכל כלי אחד, ונטמאת אחת מן הקצרות -
6 לא נטמאו כלן. ואם היה לטבלה דפן עודף [מסגרת גבוהה],
7 שנמצאו כל הקצרות בתוכו, ונטמאת אחת מהן - נטמאו
8 כלן. וכן הדין בבית התבלין של חרש, וקלמרים המתאימות.
9 פיוצא בו,

10 יד. בית התבלין של עץ שנטמא אחד מביתיו במשקין - לא
11 נטמאו שאר הבתים. ואם יש לו דפן עודף, שנמצאו כל
12 הבתים בתוכו, ונטמא אחד מביתיו במשקין - נטמאו כלן;
13 שהכל ככלי אחד, וכלי שננטמא תוכו במשקין, נטמא כלו.
14 היו בתיו קבועין במסמר, הרי אלו חבור זה לזה לטמאה
15 ולתנייה [הזאת טהרה]. היו תקועין בלבד - הרי אלו חבור
16 לטמאה, ואינן חבור לתנייה. ואם היו בתיו נטלין ונתנין -
17 אינן חבור לא לטמאה ולא לתנייה.

פרק יד

18 א. כל המציל בצמיד פתיל [- ביטוי מהודק] באהל המת,
19 מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרש; אם הציל במת החמור,
20 דין הוא שייציל בכלי חרש הקל. וכל שאינו מציל באהל
21 המת, אינו מציל באויר כלי חרש.

22 ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה באהל המת [- אינו מונע
23 הטומאה מלצאת], כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי
24 חרש. כיצד? קדרה שהיתה מלאה אכלין ומשקין, ומקפת
25 צמיד פתיל, ונתונה בתנור הטמא - הרי הקדרה וכל מה
26 שבתוכה טהורין. היה השרץ או משקין טמאין בתוכה,
27 ומקפת צמיד פתיל, ונתונה באויר התנור - נטמא התנור.
28 וכן כל פיוצא בה.

29 ג. טבעת טמאה שהיתה מבלעת בתוך הלכנה, או מחט
30 טמאה שהיתה מבלעת בתוך העץ, ונפלו לאויר כלי חרש
31 - נטמא; אף על פי שאם נגע כפר תרומה בעץ זה או
32 בלכנה זו - טהור, הרי הן מטמאין כלי חרש מאויר.
33 ד. תרנגול שבלע שרץ או בשר מת, ונפל לאויר התנור -
34 הרי זה טהור. ואם מת שם התרנגול, נטמא התנור;
35 שהבלועין בחי מצילין מיד כלי חרש, כדרך שמצילין
36 באהל המת.

37 ה. דברים שבתוך הפה או בתוך הקמטין, אינן פבלועין.
38 כיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו, והכניס ראשו
39 לאויר כלי חרש - טמאהו. וכן טהור שהיו אכלין ומשקין
40 לתוך פיו, והכניס ראשו לאויר תנור טמא - נטמאו אכלין
41 שפיו. היה לו בתוך קמטו בעדשה מן השרץ, והכניסו
42 לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמאה בתוך
43 הקמט.

44 ו. ספוג שבלע משקין טמאין - אף על פי שהוא נגוב [יבש]

45 מבחוץ - אם נפל לאויר כלי חרש - טמאהו, שסוף משקה
46 לצאת. וכן חתיכה של לפת ושל גמי. חרשים שנשתמש
47 בהן משקין טמאין, ונגבו, ונפלו לאויר כלי חרש - לא
48 טמאהו. נפלו לתנור, והסק - נטמא, שסוף משקין לצאת.
49 במה דברים אמורים? במשקין קלין; אבל אם נבלעו בהן
50 משקין חמורין, כגון דם הנדה ומימי רגליה - אם היו
51 יכולין לצאת, והקפיד עליו שישא - הרי זה מטמא התנור,
52 אף על פי שלא הסק; ואם אין מקפיד עליו - אינו מטמא,
53 עד שישק ויצא המשקה. וכן בגפת [פסולת זיתים] חדשה
54 הבאה ממשקין טמאין, שהסק בה התנור - נטמא, שסוף
55 משקה לצאת; אבל בישנה, טהור. איזו היא ישנה? לאחר
56 שנים עשר חדש. ואם ידוע שיוצא ממנה משקה בשעת
57 הסק - אפלו לאחר שלש שנים, נטמא התנור בשיסק.
58 ז. כלי חרש שחלקו במחצה משפתו עד קרקעיתו, ונכנסה
59 טמאה באויר אחד משני החלקים - נטמא הכלי כלו; לפי
60 שאין דרך בני אדם לחלק כלי חרש כדרך שחולקין
61 האהלים. לפיכך, תנור שחצו בנסרים או ביריעות, ונמצא
62 השרץ במקום אחד - הכל טמא.

63 ח. כלי שהיתה טמאה בתוכו, והכניס הכלי לאויר כלי
64 חרש, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרש - אף על פי
65 שהטמאה מכוננת בתוך כלי חרש, הרי זה טהור, שנאמר:
66 "אשר יפל מהם אל תוכו", לא לתוך תוכו.
67 ט. וכן אם היה כלי חרש טמא, והכניס לאוירו כלי אחר
68 שיש בו אכלין ומשקין, ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרש
69 - אף על פי שהאכלין והמשקין מכניין בתוך כלי חרש
70 הטמא, הרי אלו טהורין, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא",
71 לא שבתוך תוכו. כיצד? פורת או קפה או קדרה או חמת
72 [נוד] וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה
73 לאויר החבית או לאויר התנור - אף על פי שהשרץ מכני
74 בתוך אויר החבית - הואיל ושפת הקפה או החמת למעלה
75 משפת החבית או התנור, הרי אלו טהורין. ואם היה בתוך
76 החמת או בתוך הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין,
77 ושלשל אותן לאויר התנור או החבית הטמאין - הרי הן
78 טהורין. היתה הפורת או הקפה או החמת וכיוצא בהן
79 נקובין, אינן מצילין; אלא אם היה השרץ לתוכן, ושלשל
80 אותן לאויר כלי חרש הטהור - נטמא; ואם היו אכלין או
81 משקין לתוכן, ושלשל אותן לאויר כלי חרש הטמא -
82 נטמאו. וכמה יהיה בנקב? אם היה בכלי שטף [נשחרים
83 במקווח], במוציא זיתים [- זית יכולה לצאת דרכו]. ואם היה
84 בכלי חרש - העשוי לאכלין, שעורו בזיתים; והעשוי
85 למשקין, שעורו בכונס משקה [משקה נכנס דרכו]; והעשוי
86 לכף ולכף, מטילין אותו לחמרו, ומשינקב כלי חרש זה
87 בכונס משקה, אינו מציל מיד כלי חרש.

88 י. סתם נקב כלי חרש בנפת - אם היה השרץ בכלי זה,
89 ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא; שאין הצמיד מציל על
90 הטמאה מלטמא, כמו שבארנו. אבל אם היה בכלי זה אכלין
91

1 או משקין, ושלשלו לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין,
2 שהרי הנקב סתום. ושאר כל הכלים שסתמן בנפת וכיוצא
3 בו, אינו מציל מיד כלי חרש.
4 יא. פורת פוחתה [משני צדיה] - אף על פי שסתם הפחת
5 בקש - אינה מצלת מיד כלי חרש, שהרי אינה כלי.
6 יב. החמת [נוד] והכפיש שנתחתו במוציא רמון - אף על
7 פי שבטלו מתורת כלים, הרי אלו מצילין מיד כלי חרש;
8 והוא - שיהיה הפחת למעלה משפת כלי חרש מבחוץ,
9 ויהיה [אף שיהיה] בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי
10 חרש.
11 יג. עור פשוט וכיוצא בו שהיה שוקע לאויר כלי חרש, או
12 לאויר התנור, והשרץ בתוך העור - הרי התנור טמא. ואם
13 היה השרץ בתנור, אכלין ומשקין שבתוך העור טמאין;
14 שאין מציל מיד כלי חרש אלא כלים שיש להן תוף, כגון
15 הסל והקפה והחמת.
16 יד. כלי חרש שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרש טהור
17 כפוי על הכלי הטמא, או שהיה הכלי שהטמאה דבוקה
18 בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור - אף על פי שאויר שניהן
19 מערב, הטמא בטמאתו והטהור בטהרתו; שהרי לא נכנסה
20 הטמאה עצמה לאויר כלי חרש הטהור. לפיכך, חבית
21 שהיתה מלאה משקין טהורין, ונתונה למטה מנחשתו [-
22 קרקעיתו] של תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית
23 והמשקין טהורין, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר
24 החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור, ופיה
25 לאויר התנור - אפלו המשקה שבשולי החבית טהור.

יום שני ו' מרחשון ה'תשע"ג

פרק טו

26 יום שני ו' מרחשון ה'תשע"ג
27 פרק טו
28 א. אין כלי חרש מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתו.
29 ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצרפו [יבעירו] בכבשן.
30 התנור, משיסקנו כדי לאפות בו ספגנין. הכירה, משיסקנה
31 כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין טרופה ונתונה באילפס.
32 הכפח [כירה קטנה] - אם עשהו לאפיה, שעורו כתנור;
33 עשהו לבשול, שעורו ככירה.
34 ב. תנור שהתחיל לבנותו - אם היה גדול - משייתחיל בו
35 [גובה] ארבעה טפחים ויסיקנו, מקבל טמאה; ואם היה קטן
36 - משייתחיל בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משייתחיל בה שלש
37 אצבעות, ויסיקנה. הכפח - אם עשהו לאפיה, הרי הוא
38 כתנור; ואם עשהו לבשל עליו, הרי הוא ככירה.
39 ג. תנור שהסק מאחוריו, או שהסק מבית האמן [שלא
40 לצורך אפיה], או שהסק שלא לדעת - הואיל והסק מקל
41 מקום, הרי זה מקבל טמאה. מעשה שנפלה דלקה בתנור
42 כפר מן הכפרים; ובא מעשה לפני בית דין, ואמרו:
43 'מקבלין טמאה'.
44 ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו, הרי זה מקבל טמאה;

45 הסיקו להיות מלבן בו אוגין [אגודות] של פשתן - טהור,
46 שאין זה עושה מלאכה בגופו של תנור.
47 ה. תנור שחצצו לשנים, והסק אחד מחלקיו, ונטמא
48 במשקין - הוא טמא, וחברו טהור; נטמא בשרץ וכיוצא בו
49 מטמאות של תורה, הכל טמא. ועבי החצץ שביניהן, טמא.
50 הסקו שניהן, ונטמא אחד מהן במשקין באויר - חולקין את
51 עביו: המשמש לטמא, טמא; ולטהור, טהור. במה דברים
52 אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל הסיקו ואחר
53 כך חצצו, ונטמא אחד מהן, אפלו במשקין - נטמא הכל.
54 ו. תנור או כירה של אבן, טהורין לעולם. ושל מתכת,
55 טהורין משום תנור וכירים - שנאמר: "יתץ", את שיש לו
56 נתיצה; וטמאין משום כלי מתכות. כיצד? אין מטמאין
57 מאוירן, ולא במקבר לרקקע כתנור וכירים. ואם נגעה בהן
58 טמאה, אפלו מאחוריהן - מטמאין כשאר כלי מתכות; ואם
59 נטמאו במת, נעשין אב טמאה כשאר כלי מתכות. ויש להן
60 טהרה במקוה.
61 ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם או נסדק, וסתמו בטיט,
62 או שעשה לו טפלה [שיכבה] של טיט, או מוסף של טיט
63 [על כל התנור] - הרי זה מטמא משום תנור. וכמה יהיה
64 בנקב? כדי שיצא בו האור. וכן בכירה. ואם עשה לכירה
65 פטפוטין [בליטות] של טיט [להעמיד עליהם הקדירה],
66 מטמאה משום כירה; מרחה בטיט, בין מבפנים בין מבחוץ
67 - צדין אינה מקבלת טמאה.
68 ח. תנור שאינו מחבר בארץ, אפלו התלוי בצואר הגמל -
69 הרי זה טמא משום תנור, שנאמר: "טמאים הם", מקל
70 מקום.
71 ט. כור [בור] של צורפי מתכות שיש בו בית שפיתה [מקום
72 להנחת קדירה], מטמא בכירה. וכן של עושי זכויות - אם
73 יש בו בית שפיתה, מקבל טמאה.
74 י. כבשן של סדין ושל זגין ושל יוצרין, טהורין. הפרנה
75 [תנור שפתחו מצידו] - אם יש לה דפן, מטמאה.
76 יא. אבנים שחברן זו לזו, ועשאן תנור - אם עשה לו
77 טפלה [שכבת טיט] מבפנים ומבחוץ - הרי זה כתנור לכל
78 דבר, ומטמא מאוירו; ואם טפלו מבחוץ בלבד - מטמא
79 במגע, ואין מטמא באויר. חבר אבנים לתנור, ולא חברן זו
80 לזו - מטמאות עם התנור; חברן זו לזו, ולא חברן לתנור
81 - הרי הן כטירה [מקום רדיית הפת]. חפר בארץ, ועשה
82 טירה - טהורה; וטירת הכירה, טהורה.
83 יב. שתי חביות, שני לפסין [קערות גדולות], שעשאן כירה
84 ביניהן מטמא באויר ובמגע, ותוכן של חביות טהור. ועבי
85 החביות, חולקין אותן: המשמש הכירה, טמא; והמשמש
86 את תוף החביות, טהור.
87 יג. העושה שלשה פטפוטין [רגליות] בארץ, וחברן בטיט
88 להיות שופת [מניח] עליהן את הקדרה - הרי זה טמאה
89 משום כירה. קבע שלשה מסמרין בארץ להיות שופת
90 עליהן הקדרה - אף על פי שעשה בראשן מקום בטיט

או פחות מרב הקטן - טהור; נשאר בו ארבעה, או רב
הקטן - צדין הוא בטמא. והפירה, שפירה שלש אצבעות.
הפכה [כירה קטנה] אם עשהו לאפיה, שעורו פתגור;
לבשול, שעורו בפירה.
ב. תנור שנטמא, ולא רצה לכתו [לשברו] - כיצד מטהרין
אותו? חולקו לשלשה חלקים, וגורד את הטפלה [שיכבת
טיט] שעל התרשים, עד שנמצא כל חרש מהן עומד על
הארץ בלא טיט על גביו. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד
קטן - הגדול טמא, והקטן טהור. חלקו לשנים בשנה - כל
אחד מהן טמא, לפי שאין אפשר לבנו. אבל טבלה של
חרש שיש לה דפן שנחלקה לשנים, טהורה; ואם היה אחד
גדול ואחד קטן - הגדול טמא.
ג. תנור שנחלק לשלשה, ואחד גדול בשנים - הגדול טמא,
והשנים הקטנים טהורין. חתכו חליות לרחבו - אם היה
גבה כל חליתו וחליתו פחות מארבעה טפחים, טהור. חזר
וסדר את החליות זו על גבי זו, ומרח עליהן בטיט, והחזירו
תנור כשהיה - הרי זה כמי שעשה תנור אחר, ואינו מקבל
טמא אלא מכאן ולהבא; והוא שסיקנו כדי לאפות בו
ספגנין, אחר שפרחו. הרחיק ממנו את הטפלה [לא הידקה
לתנור], ונתן חול או צורות בין החליות ובין הטפלה -
אינו מקבל טמא לעולם; וזה הוא שאמרו: [חכמים:]
'הנדה והטהורה אופות בו, והוא טהור'. היתה בו חלית
אחת שיש בה ארבעה טפחים - היא מטמאה במגע, ואין
מטמאה באויר; ושאר כל החליות, טהורות.
ד. תנור שבא מחתך מבית האמן, ועשה לו סמוכין
[חישוקים] שמקבצין אותו להיות כאחד, ונתנו עליו והוא
טהור, ונטמא - כשסיר את הסומכין אותו, יטהר; ואפלו
החזיר, הרי הוא טהור. מרחו בטיט, מקבל טמא להבא;
ואינו צריך להסיקו, שכבר הסק.
ה. תנור שחתכו חליות, ונתן חול בין חלית לחלית, וטח
בטיט על הכל מבחוץ - הרי זה מקבל טמא.
ו. יורת הערבים, שהוא חופר בארץ וטח בטיט - אם יכול
הטיט לעמד בפני עצמו, מקבל טמא; ואם לאו, טהור.
ז. המביא שכרי כלי חרש, ודבקן זה בזה ועשן תנור,
ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ, והסיקו - הרי זה מקבל
טמא, אף על פי שאין בכל חרש מהם כשעור.
ח. פיסט [חבית חרס גדולה] שקרן לו [חתך גגו ותחתיתו],
ועשהו תנור, ועשה לו טפלה מחוץ - אף על פי שמקבל
[משקים] על דפנותיו כשעור [של בית קיבול משקים], הרי
זה טהור; שכלי חרש שטהר, אין לו טמא לעולם, אלא
אם בן עשהו תנור, ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ.
ט. תנור של סדקין [בני מחתיכות חרס], שעשה טפלה
לכל אחד ואחד, ומקום הסדקין מגלה - הרי זה אינו מקבל
טמא. נתן טיט או סיד או גבסין [גבס] על גבי הסדקין,
הרי זה מתטמא; נתן עליהן חרסית או זפת וגפרית שענה
ושמרים בצק או גללים, טהור. זה הפלל: דבר שאין עושין
ממנו תנורים, אינו מחבר את הסדקין.

1 תהיה הקדרה יושבת עליו, הרי זו טהורה בכירה של
2 מתכת. וכן אבנים שלא מרחן בטיט שהוא שופת עליהן -
3 אינן מקבלות טמא, כאלו היא בירה של אבן.
4 יד. העושה שתי אבנים בירה, וחברן [לקרע] בטיט -
5 מטמאין; חבר האחת בטיט, והשנייה לא חברת - אינה
6 מקבלת טמא.
7 טו. האבן שהוא שופת עליה ועל התנור, עליה ועל
8 הפירה, עליה ועל הפכה - טמאה. עליה ועל הפתל, עליה
9 ועל הסלע - אינה מקבלת טמא.
10 טז. בירת הטפחים שהוא נותן אבן בצד אבן, וכלן מחברין
11 בטיט - נטמאת אחת מהן, לא נטמאו כלן.
12 יז. שלש אבנים שחברן בטיט, ועשן שתי פירות, בין
13 שחברן זו לזו ולא חברן בקרע, בין שחברן בקרע ולא
14 חברן זו לזו - אם נטמאת אחת מהן - האבן האמצעית
15 המשמש ממנה לכירה הטמאה, טמא; והמשמש ממנה
16 לכירה הטהורה, טהור. נטלה האבן החיצונה של בירה
17 הטהורה, החלקה האמצעית בלה לטמא; ונטלה האבן
18 החיצונה של בירה הטמאה, טהורה האבן האמצעית בלה.
19 נטמאו שתי הפירות - אם היתה האמצעית גדולה - נותן
20 [- חטמא] ממנה לכירה זו כדי שפיתה מכאן, ולכירה זו כדי
21 שפיתה מכאן, והשאר טהור; ואם היתה קטנה, הכל טמא.
22 נטלה האמצעית - אם יכול לשפות על שתי חיצונות יורה
23 גדולה, הרי היא טמאה; ואם היו מרחקין יתר מזה, טהורה.
24 החזיר את האמצעית, הרי הכל טהור כשהיה. מרחת בטיט
25 - מקבלין טמא מכאן ולהבא; והוא, שסיקנה לכל אחת
26 מהן כדי לבשל עליה את הביצה.
27 יח. שתי אבנים שעשן בירה, ונטמאת, וסמך לאבן זו
28 ממנה אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן - הרי חצי כל
29 אבן משתי אבני הפירה הראשונה טמא, וחצי האבן טהור.
30 נטלו השתים הטהורות שסמך, חזרו השתים של בירה
31 לטמאתן.
32 יט. דוכן [חלול שמונח ליד התנור] של חרש שיש לו בית
33 קבול קדרות, והרמץ [אפר וגחלים] נתון בתוכו - טהור
34 משום בירה, וטמא משום כלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר
35 בארץ, טהור כשאר הכלים. ואם נקב - אינו מקבל טמא,
36 בכלי קבול; מה שאין בן בכירה. הצדין שלו - הנוגע בהן,
37 אינו טמא משום בירה. [חלק] - הרחב שלו [שמחבר לכירה]
38 שיושבין עליו בשעת תבשיל - מטמא, אם נטמא הדוכן.
39 וכן הכופה את הסל, ובנה בירה על גביו - הרי זו טמאה
40 משום כלי עץ, לא משום בירה; לפיכך, אינה מקבלת
41 טמא מאוירה בפירה.
42 פרק טז
43 א. תנור גדול, שיריו ארבעה טפחים; והקטן, שיריו רבו.
44 כיצד? שאם נשאר בגדול ארבעה טפחים, ובקטן רבו -
45 מקבל טמא; פחות מכאן, אינו מקבל טמא. וכן אם
46 נטמא, ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה טפחים בגדול,

1 י. סדק תנור שנתנו כלפי זוית [צמוד לקיר], ומרח בטיט מן
2 הצדדין [חיבר התנור לקיר] - טהור.
3 יא. דף של תנור שנתנו בזוית [צמוד לקיר], להיות אופה
4 בו - טהור; ואם יש בו רב תנור, מקבל טמא.
5 יב. תנור שנתנו בו עפר עד חצי - אם נטמא מאוירו בלבד,
6 אינו מטמא אלא מעפר ולמעלה; ואם נטמא במגע, ונגעה
7 טמא בו מתוכו - נטמא כלו, אף מעפר ולמטה.
8 יג. קבר בארנו בהלכות שבת, שהפירה - מקום שפיתת
9 שתי קדרות; והפסח - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך,
10 פירה שנתלקה לארפה, טהורה; ולרחפה, צדין מקבלת
11 טמא. כפח שנתלקה, בין לארכו בין לרחבו - טהור.
12 יד. הקלתות [בטיט הכירה] של בצלי בתים שנתפחה
13 קרקעיתה - אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים,
14 הרי זה מקבל טמא; שאם יסך בפחת מלמטה, תתבשל
15 הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלשה או יותר - אינה
16 מקבלת טמא, שהרי האש רחוקה מן הקדרה ואינה
17 בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת, צדין היא בטהרה;
18 מרחו בטיט - נעשית האבן קרקע הפירה, מקבלת טמא
19 מכאן ולהבא.

פרק יז

20
21 א. כל ידות הפלים [דברים המחוברים לכלי ומשמשי אוחות],
22 הרי הן ככלים. ואם נטמא הפלי, נטמאת ידו הצריף לו
23 בתשמישו; ושאינו צריף לו - טהור, כמו שיתבאר. לפיכך,
24 האבן היוצאת מן התנור טפה, ומן הפירה שלש אצבעות
25 - חבור; ואם נטמא התנור והפירה, נטמאו האבנים האלו.
26 ואבלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו, נטמאו; ואם נגעו
27 בחוץ לטפח של תנור, או חוץ לשלש אצבעות של פירה
28 - טהורין.
29 ב. הפסח [כירה קטנה] - עשהו לאפיה, שעורו כתנור;
30 עשהו לבשול, שעורו כפירה.
31 ג. מוסף התנור [תוספת טיט בפתח התנור] של בצלי בתים,
32 טהור; ושל נחתומין - טמא בטמאת התנור, מפני שהוא
33 סומך עליו את השפוד. פיוצא בו, מוסף יורה של שולקי
34 זיתים, טמא; ושל צבעים, טהור.
35 ד. עטרת הפירה [מקום הנחת הקדירה הרוחת], טהורה.
36 וטירת התנור, והוא המקום הבנוי בצדו שמניחין בו את
37 הפת בעת רדתה - בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים,
38 טמאה בטמאת התנור; פחותה מכאן - טהורה, לפי שאינה
39 חבור לו. ואם חברה לתנור, אפלו על [גבי] שלש אבנים -
40 טמאה.
41 ה. בית הפך [מקום הנחת השמן] ובית התבלין [מקום הנחת
42 התבלינים] ובית הגר שבפירה - אם נטמאת הפירה במגע,
43 נטמאו כלן; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו, לפי שאינן
44 חבור לה אלא מדברי סופרים, ולפיכך עשו להן הכר זה
45 כדי שלא ישפרו עליהן תרומה וקדשים. וכן כל שאנו
46 אומרים בענין זה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא באויר -

47 אינו חבור אלא מדברי סופרים, ועשו לו הכר זה כדי שלא
48 ישפרו עליו קדשים אלא תולין [לא אוכלים ולא שורפים].
49 ו. חצר הפירה - בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות, הרי זו
50 חבור; ואם נטמאת הפירה או החצר שלה, בין במגע בין
51 באויר - נטמאת השניה [החצר, או הכירה]. היתה החצר
52 פחותה מכאן, ונטמאת אחת מהן במגע - נטמאת השניה;
53 אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד - אין חברה
54 טמא, לפי שאינה חבור לה אלא מדברי סופרים. היתה
55 חצר הפירה מפרשת מן הפירה - בזמן שהיא גבוהה שלש
56 אצבעות - הרי זו חבור לה, בין לטמאת מגע בין לטמאת
57 אויר. היתה פחותה מכאן, או שהיתה חצר חלקה ואין לה
58 שפה - אינה חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין מאוירה
59 בין במגע - החצר טהורה; וכן אם נטמאת החצר, הפירה
60 טהורה.

61 ז. פטפוטי פירה [בליטות להנחת הקדירה], שלשה: היה
62 גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות - אם נטמאת
63 הפירה בין במגע בין באויר, נטמאו שלשתן. וכן אם היו
64 ארבעה. נשל אחד מהן - אם נטמאת הפירה במגע, נטמאו
65 שני הפטפוטין שנשארו; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו
66 עמה. עשה לה [רק] שני פטפוטין זה כנגד זה - אם נטמאת
67 הפירה במגע, נטמאו; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו. היו
68 הפטפוטין גבוהין משלש אצבעות - משלש ולמטה
69 מטמאין עם הפירה, בין שנטמאת במגע בין באויר. ומשלש
70 ולמעלה מטמאין עם הפירה, אם נטמאת הפירה במגע;
71 אבל אם נטמאת מאוירה בלבד, אין מטמאין עמה. היו
72 הפטפוטין משוכין מן השפה [כלפי חוץ] - בתוף שלש
73 אצבעות - מטמאין עמה, בין שנטמאת במגע בין באויר.
74 חוץ לשלש אצבעות - מטמאין עמה, אם נטמאת במגע.
75 ואם נטמאת באויר בלבד, אין מטמאין עמה. ואין מדקדקין
76 בכל השעורין האלו, שכלן מדברי סופרים הן.

יום שלישי ז' מרחשון ה'תשע"ג

פרק יח

77
78
79 א. כלי חרש אינו מקבל טמא עד שיהיה מקבל, ועשו
80 לקבלה; אבל אם לא היה בו בית קבול, או שהיה מקבל
81 ולא נעשה לקבלה - אינו מקבל טמא כלל, לא מדברי
82 תורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והספסל והמטה
83 והשלחן והמנורה של חרש, וכל פיוצא בהן מכלים שאין
84 להן תוף - אינן מקבלין טמא. וכן הסילונות שהמים
85 מהלכין בהן - ואף על פי שהן כפופין, ואף על פי שהן
86 מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה אלא
87 כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטין, וחבית
88 הדפונה [- משמשת דופן] בשולי המחץ [כלי חרס גדול ולו
89 בתי יד] - הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ,
90 ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמא. וכן כל פיוצא
91 בהן.

מקרקעיתיהן בין מדפניהן - חרש שהוא מקבל כשהוא
יושב רביעית - הרי זה מקבל טמאה.
יד. היה הכלי מחבית המכילה כסאה עד חבית המכילה
סאתים או יותר, ונשברה - אם היה בחרש הנשאר כדי
לקבל חצי לג, הרי זה מקבל טמאה. היה הכלי מחבית
המכילה סאתים עד חצבים גדולים, ונשברו - אם בחרש
הנשאר חרש המקבל לג, הרי זה מקבל טמאה. היו
החרשים מקבלין פחות משעורין אלו, אינן מקבלין טמאה.
טו. כלי חרש קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שנשבר, ונשאר
מקרקעיתו חרש המקבל כל שהוא כשהוא יושב, והיה חד
ביותר שנמצא בכלי קטן - הרי זה מקבל טמאה. ואם נשאר
מדפנותיהן חרש המקבל, אינו מקבל טמאה; לפי שדפנות
כלים אלו וכיוצא בהן כשוין הן [נכאילו הם ישרים], ואין
להן תוף [- בית קיבול] הנכר, ונמצאו כפשוטי כלי חרש.
טז. חזקת חרשים הנמצאין בכל מקום, טהורין; חוץ מן
הנמצאים בבית היוצר, מפני שרפן גסטירות הן לכלים
[מקבלים פטופי כלים אחרים], והגסטרה מקבלת טמאה אף
על פי שהיא משברי כלים.

פרק יט

א. כמה שעור השבר שישבר כלי חרש ויטהר מטמאתו,
אם היה טמא, או לא יקבל טמאה, אם היה טהור? העשוי
לאכלין, משניקב במוציא זיתים. והעשוי למשקין, משניקב
במכנים משקין - כשמניחין אותו על המשקה, יכנס
המשקה לכלי מן הנקב. העשוי לכף ולכף, מטילין אותו
לחמרו, והרי הוא מקבל טמאה, עד שניקב במוציא זית.
ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרה [כלי לקבלת דליפת
כלים אחרים] בלבד, לפי שהיא עשויה לקבל המשקין
הנוזלים מן הכלים; ואם הוציאה משקין, הרי בטל
תשמישה.
ב. חמש מדות בכלי חרש: נקב במוציא משקה - טהר
מלהטמא משום גסטרה, ועדין כלי הוא חשוב לקדש בו
מי חטאת. נקב בכונס משקה - אינו ראוי לקדש בו מי
חטאת, ועדין כלי הוא חשוב להכשיר בו הנזעים במשקין
התלושין בו, כמו שבארנו. נקב פשרש קטן - אין המים
שבתוכו מכשירין את הנזעים, והרי הן כמי שאינן בכלי;
ועדין כלי הוא לקבל בו זיתים, ומקבל טמאה. נקב במוציא
זיתים - טהר, והרי הוא בכלי גללים וכלי אבנים שאין
מקבלין טמאה; ועדין כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתיל
[כיסוי מהודק], עד שיפחת רבו, כמו שבארנו בטמאת מת.
ג. החבית, שעורה באגוזין. הלפס [קדירה גדולה] והקדרה,
שעורן בזיתים. וכן צרכה של חרש, שעורה בזיתים; אפלו
היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח, ונפחתה במוציא
זיתים - אף על פי שהיא מטה על צדה ולש בה, טהורה;
שמחתלתה, לא לכף נעשית.
ד. הפך והטני [כלי שמוציא טיפין טיפין], שעורן בשמן.
והצצור [כלי שתית מים], שעורו במים.

ב. פנס שיש בו בית קבול שמן, מקבל טמאה; ושאין בו,
טהור. וכן מגופת היוצרים [- עליה מייצרים כלים] שיש לה
תוף, טמאה.
ג. משפך של בעלי בתים, טהור; ושל רוכלין, מטמא, מפני
שהוא מטהו על צדו [וממלא בו טיפה שמו], ומריח בו
ללוקח.
ד. כסוי כדי יין וכדי שמן, וכסויי החביות - טהורות, שלא
נעשו לקבלה; ואם התקינו לתשמיש [- לקבל בהם],
מטמאין.
ה. כסוי הלפס [קערה גדולה] - בזמן שהוא נקוב, ויש לו
חדוד [בליטה] - טהור; ואם אינו נקוב, ואין לו חדוד -
מטמא, מפני שהאשה מצננת לתוכו את הירק. זה הכלל:
כל המשמש בכלי חרש כשהוא כפוי, טהור.
ו. טיטרוס [כלי השקיה מחורר] - אף על פי שהוא נקוב
ומוציא פרוטות [טיפות], מטמא; שהרי המים מתכנסין
בצנדין, והן עשויין לקבלה.
ז. הלפיד של חרש שמניחין מטליות הבגדים והשמן
בתוכו, והוא דולק - מטמא. וכן כל כלי שמניחין תחת
הנרות לקבל השמן, מטמא.
ח. גסטרה [כלי לקבלת פטופי כלים אחרים] שמניחין תחת
הכלים לקבל משקין הנוזלין מן הכלי, מקבלת טמאה.
ט. ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה
מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורין
בתורה - בין שהיתה של חרש בין של עץ, בין גדולה בין
קטנה.
י. כל הכלים שנשברו, ונפסדה צורתן - אין שבריהן
מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין
לתשמיש; חוץ משברי כלי חרש - שאם היה חרש הראוי
לקבל - הרי זה מקבל טמאה, שנאמר: "וכל כלי חרש";
מפי השמועה למדו, שזה לא בא, אלא לרבות שברי כלי
חרש. כמה דברים אמורים? בשניה לחרש זה תוף לקבל
בו המשקין כשהיה החרש יושב לא סמוך [על משהו];
אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם כן סומכין אותו, אינו
מקבל טמאה.
יא. החרש שאינו יכול לישב כדי שיקבל מפני אָזְנוֹ [אחז
הכלי], או שהיה בו חדוד [בליטה] והחדוד מכריעו לצד
אחד - הרי זה טהור; אף על פי שנטלה האזן או נשבר
החדוד - הרי זה טהור; שכל כלי חרש שטהר שעה אחת,
אין לו טמאה לעולם.
יב. כלי חרש ששוליהן [תחתיתן] חדין במזקקות, שנשברו,
והרי שוליהן מקבלין - אף על פי שאינן מקבלין אלא אם
כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות [ממקום ששמו קורפו] ושולי
הפוסות, הרי אלו מקבלין טמאה; שלכך נעשו מתחלתן,
שהיה מקבלין בסמיכה או באחיזה.
יג. כמה יקבל החרש, והיה מקבל טמאה? אם היה הכלי
כשהיה שלם מכיל כדי סיכת אדם קטן, עד חביות שהן
מקבלות כסאה או קרוב לה, ונשברו, ונשאר בחרשים - בין

מתוך מהדורת חזק

1 ה. גר שנטל פיו [מקום הפתילה], טהור; ושל אדמה שהסק
2 פיו בפתילה [ולא בכבשן], אינו מקבל טמאה, ואינו בכלל
3 כלי חרש, עד שיסק בלו בכבשן ככלי חרש.
4 ו. חבית שנפחתה [נחסרה], ויכשמיטין אותה על דפנה
5 מקבלת, או שנחלקה כמין שתי ערבות - צדין היא מקבלת
6 טמאה. נתרעצה [נהייתה רעועה], ואינה יכולה להטליט
7 בחצי קב גרוגרות - טהורה.
8 ז. חבית שנטלו אוניה - הרי היא [דינה] כגסטרה [כלי
9 המקבל דליפת כלים אחרים], אפלו און אחת; נסדקה למטה
10 מאוניה - אפלו אוניה קימות, היא כגסטרה. ואם מתחלה
11 עשאה שלא באוננים, נדונה כחבית.
12 ח. חבית שנסדקה בכבשן, ונמצאת שהיא כשתי גסטריות
13 - אם משנמרה מלאכתה נסדקה, מקבלת טמאה כל
14 גסטרה מהן; ואם קדם שתגמר מלאכתה נסדקה, ואחר כך
15 נשרפה בכבשן - טהורה. והיאך יודע דבר זה? אם היו
16 שכריה שוין [מקום השבר חלק], ותוכה מאדים - עד שלא
17 נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שכריה שוין, ואין תוכה
18 מאדים - בידוע שאחר שנמרה מלאכתה נשברה, ומקבלת
19 טמאה כשאר שכרי כלי חרש הראויין לתשימש.
20 ט. גסטרה שנתרעצה, ואינה מקבלת משקין - אף על פי
21 שמקבלת אכלין, טהורה; שאינה עשויה אלא לקבל משקין
22 הדולפין, כמו שבארנו. ואם היתה דולפת, אין עושין
23 גסטרה לגסטרה. וכן גסטרה שנפחתה או שנחלקה לשתיים,
24 טהורה; שלא אמרו שירים של שירים מטמאין, אלא שירי
25 כלי חרש בלבד הן שמטמאין.
26 י. גסטרה שהיו חדודין [בליטות] יוצאין ממנה, בין שהיתה
27 יושבת בין שהיתה מטה על צדה - כל המקבל מן החדודין
28 זיתים [כל החידודים שמקבלים זיתים] כשימלא הגסטרה
29 זיתים - מטמא במגע, וינגדו מטמא באויר; וכל שאין
30 מקבל עמה בזיתים - מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא
31 באויר.
32 יא. כיצד מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר? שאם
33 נגעה הטמאה בגסטרה מתוכה, מטמא החדוד; נכנסה
34 הטמאה באויר הגסטרה - אפלו היתה כנגד החדוד, לא
35 נטמא החדוד.
36 יב. וכיצד כנגדו מטמא באויר? שאם היתה הטמאה באויר
37 הגסטרה כנגד החדוד, נטמא החדוד עם הגסטרה. ועל דרך
38 זו, היא בכל מקום שנאמר בכלי חרש ובתנור ובכירים,
39 'מטמא במגע וכנגדו באויר', או 'אין מטמא כנגדו באויר'.
40 וכן כל טמאת מגע האמורה בענין טמאת כלי חרש או תנור
41 וכירים, הוא שתגע הטמאה בהם מתוכם; וכל טמאת אויר,
42 הוא שלא תגע הטמאה בהן מתוכן כלל, אלא תפגס לאויר
43 בלבד.
44 יג. חבית שנתרעצה, וטפלה [תיקנה] בגללים - אף על פי
45 שהוא נוטל את הגללים, והחרשים נופלים - הרי זו מקבלת
46 טמאה, מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה, ודבק
47 חרשיה אחר שפרשו, או שהביא חרשים ממקום אחר,

48 וטפלים בגללים - אף על פי שהוא נוטל את הגללים,
49 וחרשים עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל שם כלי
50 מעליה. הנה בהן [בין החרסים שהוסיף] חרש מחזיק
51 רביעית - כנגד אותו החרש בלבד מטמא באויר, מפני
52 שהוא כלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מטמא עד שתגע
53 בה הטמאה מתוכה, מפני שאינה כלי שלם.
54 יד. חבית שנקבה, וסתם את הנקב בצפת, ואחר כך נשברה
55 - אם יש בחרש הסתום בצפת כדי להחזיק רביעית, הרי זה
56 מקבל טמאה; מפני שהוא משכרי החבית, ולא בטל שם
57 כלי מעל החבית. אבל חרש שנבק אחר שפרש מן הכלי,
58 וסתם הנקב בצפת - אף על פי שהוא מחזיק רביעית, טהור;
59 שהחרש שנבק, בטל שם כלי שעליו וטהר; וכל שטהר
60 בכלי חרש שעה אחת, אין לו טמאה לעולם.
61 טו. קמקומוס שנבק, ועשהו [תיקנו] בצפת - טהור, שאינו
62 יכול לקבל את החמין בצונו. וכן כלי הנפת והשענה
63 וכיוצא בהן - טהורין, ואינן בכלל הכלים.
64 טז. משפך של חרש שפקקו [סתמו] בצפת - אינו מקבל
65 טמאה, שאין הנפת משים אותו כלי קבול; אבל משפך של
66 עץ שסתמו - הרי זה כלי קבול, ומחטמא.

פרק כ

67
68 א. כבר בארנו, שכל ידות הפלים [דברים המחוברים אליהם
69 ומשמישים אותם] שהכלי צריך לה בשעת תשימו, הרי היא
70 חשוכה כגופו של כלי להטמא ולטמא. לפיכך, הטופל
71 [ממחר] כלי חרש הבריא [חזק] - אם נטמא הכלי, הרי
72 אכלין ומשקין הנוגעין בטפלה טהורין; שאין הכלי צריך
73 לטפלה זו. אבל הטופל כלי חרש הרעוע, הרי הטפלה
74 חשוכה כגוף הכלי. וכן מההדק [מחזק] את הקדרה של
75 חרש שדולין בה את המים - אם חפה אותה בעור או בקלף
76 וכיוצא בהן - אם היתה רעועה, הרי הן כגופה.
77 ב. הטופל כלי חרש להיות מבשל בו, אינו חבור; טפל
78 כלים להיות זופת בהן [מכין בהם זפת לזפת כלים אחרים],
79 חבור.
80 ג. חבית שנקבה, ועשאה בעבץ בצפת ובגפרית בסיד
81 ובגבסים [גבס] - אינן חבור; ושאר כל הדברים, חבור.
82 ד. דברים הלחין המשוכין [סמיכים], שטופלין בהן
83 הפיטסין [כלי חרס גדול] של מים כדי שלא ידלף הכלי -
84 הרי הן כגופו של כלי; אפלו נטמא הכלי מאויר, אכלין
85 ומשקין הנוגעין בטפלה טמאין. וכן טפלו של תנור, הרי
86 הוא כחרשו; והוא - שיהיה בעבי הטפלה עד טפח, שהוא
87 צרכו של תנור; אבל יתר על טפח - אינו מצריך התנור,
88 והנוגעין ביתר על טפח מעביו טהורין. וטפלת הפירה, עביו
89 שלש אצבעות.
90 ה. חבית שנקבה, וסתמה בצפת יותר מצרפה - הנוגע
91 בצרפה, טמא; וביתר מצרפה, טהור. זפת שנטפה על
92 החבית, הנוגע בה טהור.
93 ו. מחם שטפלו בחמר או בחרסית, ונטמא - הנוגע בחמר,

מהעגלה לבין שתי הבהמות] ובקטרב [נעץ המונח על הבהמות
המושכות] ובעיץ [טבעת שסביב צוואר הבהמה] ובצבות
[קורה המחברת בין המחרישה לעגלה] אפלו בשעת מלאכה,
טהור; והנוגע בחרב [העץ שאוחז החורש] ובחרב [נעץ עקום]
וביצול [הגה המחרישה] ובעיץ [טבעת] של מתכת ובלחיים
[שני עצים התחבין בעול] ובעיראין [עצים המסייעים
למחרישה מצידיה], טמא. וכן מגרה [משור] שנטמאת -
הנוגע בידה מכאן ומכאן [בשני ידותיו שבשתי קצותיו],
טמא. והנוגע בחוט ובמשיחה [חבל] ובאמה [עץ של המסור]
ובסניפין [המותחין את הברזל] שלה - טהור, שאין אלו חבור
לה. אבל הנוגע במלכין [מסגרת עץ] של מטר הגדול, טמא.
טו. מכבש של חרש שנטמא הרמח [ברזל] שבו - הנוגע
במכבש, טהור. מקדח שנטמא - הנוגע בקשטנית שהיא
לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה,
והחץ מושך עמה, ונטמא החץ - הנוגע בחרב - החבל
המתוח על קצות הקשת] ובקשת - טהור, ואפלו כשהיא
מתוחה. וכן מצודת האישות [מין עכבר] שנטמא החץ שלה
- לא נטמאת המצודה, אפלו כשהיא מתוחה. וכן מסכת
נסוכה [כלי אריגה שכרוכים עליהם חוטי האריגה] שנטמאת
בשעת האריג - הנוגע בכבד [חלק] העליון [של כלי
האריגה], ובכבד התחתון, ובנירים [החוטם הארוגים על
הקנים], ובקרוס [מסרק], ובחוט שהעבירו על גבי ארזמן
[לשומרו בעת האריגה], ובעירה [חוטם היוצאים משפת הבגד]
שאינו עתיד להחזירה [אינו עתיד להשתמש בהן] - טהור;
שכל אלו אינן חבור לבגד. אבל הנוגע בנפש המסכת [חוטי
הערב שהוכנסו לשתי ולא הודקו], ובשתי העומד [בין העליון
לתחתון], ובכפול [חוט כפול] שהעבירו על גבי ארזמן,
ובעירה [חוטם היוצאים בשפת הבגד] שהוא עתיד להחזירה
- טמא, שכל אלו חבורין לבגד.
טז. הנוגע בצמר שעל העימה ובאשורה [סוגי מוטות
שעליהם כרוכים חוטי הצמר], טהור. הנוגע בפקה [אביזר
שכורכים עליו חוטי צמר] - עד שלא פרעה, טמא; משפרעה,
טהור.
יז. החוט שהשילו [השחילון] למחט - אפלו קשור משני
צדדין [ומונעין את המחט מלצאת], אינו חבור. הכניסו לבגד
- החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד. ואין החוט
כלו חבור לבגד, אלא כל שהוא לצרף התפירה חבור; וכל
שאינו לצרף התפירה, אינו חבור. החוט שפרש [נפרס] מן
הבגד, אפלו מאה אמה - כלו חבור. חבל שקשור בחרס [נפרס]
חרס, אפלו מאה אמה - כלו חבור. קשר בו חבל אחר -
מן הקשר ולפנים, חבור; מן הקשר ולחוץ, אינו חבור.
החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור, אלא אם תפר.

יום רביעי ח' מרחשון ה'תשע"ג

פרק כא

א. [שאריות -] החוטין היוצאין מן האריג, והחוטין

טמא; והנוגע בחרסית - טהור, שאין החרסית מתחבר
לכלי.
ז. מגופת [מכסה] החבית שטפל בטיט עליה ועל החבית -
אינה חבור לה. ואם נגעו משקין טמאין בחבית, לא נטמאת
המגופה; ואם נגעו במגופה, לא נטמאו אחורי החבית.
ח. כלי נחשת שזפתם, אין הזפת חבור; ואם ליין, הזפת
חבור כגוף הכלי.
ט. הבצק שביסדקי הערבה שנגע בו שרץ - אם בפסח -
הואיל ואסורו חשוב, חוצץ [נחשב כדבר בפני עצמו] ולא
נטמאת הערבה. ואם בשאר ימות השנה - אם היה מקפיד
עליו, הערבה טהורה; ואם רוצה בקיומו, הרי הוא כערבה,
ונטמאת הערבה.
י. המשיחות [חבלים] והרצועות שבמטפחות הספרים
ושבמטפחות התינוקות - תפורות, חבור; וקשורות, אינן
חבור. וכן שבמערד ושפשק ושכפפה; אבל שבאזני כלי
חרש - אפלו תפורות אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרש.
יא. יד קרדם [גרזן] היוצא מאחוריו [מאחורי אגרופו
כשמחזיקו] - שלש אצבעות, חבור; והיתר על שלש, הנוגע
בו טהור. יד הקרדם מלפניו [בין כף ידו לברזל] - טפח
הסמוך לברזל, חבור; יתר על כן, הנוגע בו טהור.
יב. שני הפנגל [מחוגה], טפח. יד מקבת [פטיש] של
מפתחי [מסתני] אבנים, טפח. יד קרנס [פטיש קטן] של
זהבים, טפחים. ושל חרשים [נגרים], שלשה טפחים. שני
מלמד [מוט ההכוונה של החרישה] הבקר, ארבעה טפחים
סמוך לדרך [נברזל החרישה]. יד קרדם שחופרין בו בדידן
של מים [סביב האילנות], ארבעה טפחים. יד קרדם של
נכש [ניכוש], חמשה. יד בן פטיש [פטיש קטן], חמשה;
ושל פטיש, ששה. וכן יד הקרדם של בקוע [עצים] ושל
עזיר [עידור טרום חרישה], ששה. יד מקבת של סתתין,
ששה. שני המרדע [דורבן ההכוונה של המחרשה] - הסמוך
לחרחור של מתכת שבראש [בקצה של] המרדע, שבעה
טפחים. יד מגרפה של בעלי בתים, שמונה טפחים; ושל
סדין, עשרה. וכל היותר על זה - אם רצה בקיומו, טמא.
יד כל משמשי האור [כלים שנכנסים לאש], כגון השפודין
והאסקלאות [ברזלי צליה] - אפלו ארבעין כל שנה, טמאין.
יג. מקל שעשהו יד לקרדם, הרי זה חבור לטמא בשעת
מלאכה. ואם נגעה טמא במקל כשהוא חורש או מבקע
בו, נטמא הקרדם; ואם נגעה בקרדם, נטמא המקל. וכן
הדיוסטר [כלי המורכב משני חלקים] שהן פשני בלים,
והמסמר מחבר אותן להיות מסך [להתחבר כמסכת], השתי
של האריגה] עליהן - הרי הן חבור בשעת מלאכה. קבע
הדיוסטר בקורה - הרי זה [הדיוסטר, לא מתבטל לקורה ו]
מקבל טמא, ואין הקורה חבור לו [אינה מעבירה טמאה
לדיוסטר]. עשה מקצת הקורה [חלק מה-] דיוסטר - כל
שהוא מן הקורה לצרף הדיוסטר, חבור לדיוסטר; והנוגע
בשאר הקורה - טהור, שאין כל הקורה חבור.
יד. עגלה [של חרישה] שנטמאת - הנוגע בעל [מוט היוצא

יִוצֵאָה מִן הַמָּטָה - עַד עֲשָׂרָה טַפָּחִים, הָרִי הוּא מִצָּרְכִי
הַמָּטָה; יֵתֵר עַל כֵּן, אֵינוֹ מִצָּרְכִי הַמָּטָה. וּמִזֶּרֶן שֶׁכֶּלֶה - אִם
נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ שְׂבָעָה טַפָּחִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חֶבֶק [שְׁמִנְיִין
עַל הַמִּדְּעָת] לְחֶמֶר, הָרִי זֶה מְקַבֵּל טַמְאָה.

ט. מָטָה שֶׁהִיתָה טַמְאָה מִדֶּרֶס [מִזֶּבֶן], וּמִזֶּרֶן יוֹצֵא מִמֶּנָּה -
עַד עֲשָׂרָה טַפָּחִים, הָרִי הוּא אֵב טַמְאָה כְּמָטָה, וְהַכֵּל מִדֶּרֶס;
מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ, הָרִי הוּא כְּמַגַּע מִדֶּרֶס. דֶּרֶס הֵנָּכָה עַל הַמִּזְרֵן
הַיּוֹצֵא - מִעֲשָׂרָה וְלִפְנֵים, הָרִי הַמָּטָה כֶּלֶה מִדֶּרֶס; מִעֲשָׂרָה
וְלַחוּץ, טְהוֹרָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְמִדֶּרֶס; אֲבָל לִשְׂאֵר
טַמְאוֹת - אֲפֹלוּ מֵאָה אֶמָּה, כֶּלֶה חֲבוּר. כִּי־צַד? מִזֶּרֶן שֶׁהִיהָ
כְּרוֹף עַל הַמָּטָה, וְהַכְּנִיס קֶצֶתוֹ לֵאחֹל הַמֵּת, אוֹ שְׁנַגַּע שְׂרָץ
בְּקֶצֶתוֹ, אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין טַמְאִין עַל קֶצֶתוֹ - נִטְמָאת
הַמָּטָה, וְאֲפֹלוּ הִיא הַקֶּצֶה שֶׁנִּטְמָא יוֹצֵא מִן הַמָּטָה מֵאָה
אֶמָּה.

י. מָטָה שֶׁהִיא טַמְאָה מִדֶּרֶס, וְכָרוֹף לָהּ מִזֶּרֶן [רְצוּעַת הַיְדוּק]
- הַכֵּל טַמָּא מִדֶּרֶס; הַפְּרִישׁוֹ - הַמָּטָה מִדֶּרֶס כִּשְׁהִיתָה,
וְהַמִּזְרֵן מִגַּע מִדֶּרֶס. הִיתָה טַמְאָה טַמְאָת שְׂבָעָה, וְכָרוֹף לָהּ
מִזֶּרֶן - כֶּלֶה טַמְאָה טַמְאָת שְׂבָעָה; הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טַמְאָה
טַמְאָת שְׂבָעָה כִּשְׁהִיתָה, וְהַמִּזְרֵן טַמָּא טַמְאָת עָרֵב. הִיתָה
טַמְאָה טַמְאָת עָרֵב, וְכָרוֹף לָהּ מִזֶּרֶן - הַכֵּל טַמָּא טַמְאָת עָרֵב;
הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טַמְאָה טַמְאָת עָרֵב כִּשְׁהִיתָה, וְהַמִּזְרֵן טְהוֹר.
י.א. מָטָה שֶׁכָּרוֹף לָהּ מִזֶּרֶן, וְנִגַּע בָּהֶן הַמֵּת - הַכֵּל טַמָּא
טַמְאָת שְׂבָעָה; פְּרִישׁוֹ, טַמְאִין טַמְאָת שְׂבָעָה. נִגַּע בָּהֶן שְׂרָץ
וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, טַמְאִין טַמְאָת עָרֵב; פְּרִישׁוֹ, טַמְאִין טַמְאָת עָרֵב.
י.ב. כָּרַע [נ - רַגַל הַמִּיטָה] שֶׁהִיתָה טַמְאָה מִדֶּרֶס, וְחִבְרָה לַמָּטָה
- הַמָּטָה כֶּלֶה מִדֶּרֶס; פְּרִישָׁה - הַכָּרַע טַמְאָה מִדֶּרֶס כִּשְׁהִיתָה,
וְהַמָּטָה מִגַּע מִדֶּרֶס. וְכֵן אִם הִיתָה הַכָּרַע טַמְאָה טַמְאָת
שְׂבָעָה, וְחִבְרָה לַמָּטָה - הַמָּטָה כֶּלֶה טַמְאָה טַמְאָת שְׂבָעָה,
כְּאִלוּ נִגַּע הַמֵּת בַּכָּרַע שֶׁלָּהּ [כִּשְׁהוּא מְחוּבָּר]; וְאִם הִיא עַל
הַמָּטָה, טְהוֹרָה הַכָּרַע בְּכֻלָּהּ. וְאִם פְּרִישָׁה קָדָם הִזְיָה - הַכָּרַע
טַמְאָה טַמְאָת שְׂבָעָה כִּשְׁהִיתָה, וְהַמָּטָה טַמְאָה טַמְאָת עָרֵב.
הִיתָה הַכָּרַע טַמְאָה טַמְאָת עָרֵב, וְחִבְרָה לַמָּטָה - הַכֵּל טַמָּא
טַמְאָת עָרֵב. פְּרִישָׁה - הִיא טַמְאָה טַמְאָת עָרֵב, וְהַמָּטָה
טְהוֹרָה; שְׂאִין הַטַּמָּא טַמְאָת עָרֵב מִן הַמֵּת מִטַּמְא אָדָם, וְלֹא
כֵלִים - מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכֵן הָיָה בִּשְׁנֵי שָׁל
מַעֲדָר שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת וְאַחֵר כִּף חֲבֵרוֹ לַמַּעֲדָר.

פֶּרֶק כֵּב

א. בְּמָה שְׁעוֹר הַבֶּגֶד לְהִטְמָא? שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים עַל שְׁלֹשָׁה
טַפָּחִים לְמִדֶּרֶס [טוֹמָאת הַזֶּבֶן], וְשֹׁלֵשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ
אֲצָבָעוֹת מְכַנּוֹת עִם הַמָּלֵל לְטַמְאָת הַמֵּת אוֹ לִשְׂאֵר טַמְאוֹת.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּבִגְדֵי צֹמֶר וּפְשִׁתִּים. אֲבָל בְּגָדִים שֶׁל
שְׂאֵר מִינֵין, אֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה מִכֵּל הַטַּמְאוֹת, אֲלֹא אִם הִיא
בָּהֶן שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים אוֹ יֵתֵר, שְׁנֶאֱמַר:
"אוֹ בְּגָד" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְרַבּוֹת
שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים בִּשְׂאֵר בְּגָדִים. בְּמָה

שֶׁבִּתְחִלַּת הַיְרִיעָה וְשֶׁבִּסּוּפָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'נִימִין' - בְּמָה
שְׁעוֹרָן [לְהִיחָשֵׁב כַּחֲלָק מִהַבְּגָד]? שֶׁל סָדִין, וְשֶׁל סוּדְרִין
[מִתְפַּחוֹת גְּדוּלוֹת], וְשֶׁל סַעֲיָף [צַעֲיָף], וְשֶׁל פְּלִיִּין [כּוּבַע] שֶׁל
רֹאשׁ - שֵׁשׁ אֲצָבָעוֹת. וְשֶׁל חֲלוּק שֶׁהוּא קְרוּעַ מִתְחִלָּתוֹ וְעַד
סוּפוֹ [פְּתוּחַ לְאוּרְכוֹ], וְאַחֵר שְׁלֹבְשִׁין אוֹתוֹ מְקַבְּצִין אוֹתוֹ
כְּלֹלָאוֹת - שְׁעוֹר חוּטִיו עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת. הַסָּגוֹס [בְּגַד עֵבֶה]
וְהַרְדִּיד [צַעֲיָף דָק] וְהַטְּלִית, שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת. וְכֵל הַיּוֹתֵר עַל
הַשְּׁעוֹרִין הָאֵלוּ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבֶּגֶד טַמָּא
בְּמִדֶּרֶס [הַזֶּבֶן] אוֹ בִּשְׂאֵר טַמְאוֹת; וְאֵין צָרִיף לֹמֵר, שְׂאֵם
נִגַּעַה טַמְאָה בִּיתֵר, שֶׁהַבֶּגֶד טְהוֹר.

ב. נִימִי הַכָּפַח שֶׁל רֹאשׁ [שֶׁל אִשָּׁה], וְהַמִּסְנָה שְׁמִנְיִין
הָעֶרְבִיִּים עַל פְּנֵיהֶם, וְהַקְּלִין [חֲגוּרוֹת צִמָּר] הַשְּׁזוּרִין מִן
הַשְּׁעוֹר, וְהַפְּנִדָה [גּוֹפִיָה] שְׁלֹבֶשׁ הָאָדָם עַל בִּשְׂרוֹ, וְהַשְּׁמָלָה,
וְהַפְּרוּגוֹר שְׁמִנְיִין עַל הַפְּתָחִים כְּמוֹ פֶּרֶקֶת - נִימִיָּהֶן כֹּל
שֶׁהֵן.

ג. מִשְׁקָלָת [חוּט הַמִּשְׁמַשׁ לְבִדִּיקַת יוֹשֵׁר הַכְּתָלִים] שֶׁנִּטְמָאת,
הָרִי שְׁנַיִם עֶשֶׂר טַפָּח מִן הַחוּט שֶׁלָּהּ חֲבוּר לָהּ; וְכֵל הַנוֹגֵעַ
בְּחוּץ לְשְׁנַיִם עֶשֶׂר טַפָּח, טְהוֹר. וּמִשְׁקָלָת שֶׁל חֲרָשִׁים
[נַגְרִים], שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר טַפָּח; וְשֶׁל בְּנָאִין, חֲמִשִּׁים אֶמָּה.
וְהַיּוֹתֵר עַל מִדּוֹת אֵלוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ,
טְהוֹר.

ד. וּמִשְׁקָלָת שֶׁל צִידִין וְשֶׁל צִירִין - אֲפֹלוּ אֲרָבִין כֹּל שֶׁהֵן,
טַמְאִין.

ה. חוּט מֵאֻזְנִים שֶׁל זֻהָבִים [מוֹכְרֵי זֹהָב], וְשֶׁל פֶּלֶס, וְשֶׁל
שׁוּקְלֵי אֲרָגְמָן טוֹב, שְׂאוּחֵז הַשׁוּקֵל בּוֹ וְתוֹלָה הַמֵּאֻזְנִים מִיָּדוֹ
- שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת. קֶנֶה שֶׁלָּהּ וְחוּטִין שֶׁלָּהּ - כֹּל שֶׁהֵן. חוּט
מֵאֻזְנִים שֶׁל מוֹכְרֵי עֲשָׂשִׁיּוֹת [גּוֹשִׁים] שֶׁל מִתְכּוֹת וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן, שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים; קֶנֶה שֶׁלָּהּ וְחוּטִין שֶׁלָּהּ, שְׁנַיִם עֶשֶׂר
טַפָּח. חוּט מֵאֻזְנִים שֶׁל חֲנֻנִים וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - טַפָּח;
קֶנֶה הַמֵּאֻזְנִים וְהַחוּטִין שֶׁלָּהּ, שְׁשֵׁה טַפָּחִים. חוּט מֵאֻזְנִים
שֶׁל צִמְרִים [מוֹכְרֵי צִמָּר] וְשֶׁל שׁוּקְלֵי זִכּוּכִית - טַפָּחִים; קֶנֶה
מֵאֻזְנִים וְהַחוּטִין שֶׁלָּהּ, תִּשְׁעָה טַפָּחִים. וְהַיּוֹתֵר עַל הַשְּׁעוֹרִין
הָאֵלוּ, אֵינוֹ חֲבוּר.

ו. הַחֵבֶל שֶׁמִּסְרָגִין [קוֹשֵׁרִים] בּוֹ הַמִּטּוֹת, מֵאִמְתִּי הוּא חֲבוּר
לַמָּטָה? מִשִּׁסְרָג בּוֹ שְׁלֹשָׁה בָּתִּים [נ - רִיבּוּעִים]. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֵבֶל
מִן הַקָּשֶׁר וְלִפְנֵים, טַמָּא; מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ עַד שְׁלֹשׁ
אֲצָבָעוֹת, טַמָּא - מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרְפוֹ שֶׁל קָשֶׁר, הָרִי הֵן מִכֵּל
הַמָּטָה. וְחוּץ לְשֹׁלֵשׁ אֲצָבָעוֹת, טְהוֹר - שְׂאִינוֹ מִצָּרְף הַכֵּלִי;
שֶׁאֲפֹלוּ פֶּסְקוֹ, אֵין הַקָּשֶׁר נִתֵּר.

ז. חֵבֶל הַיּוֹצֵא מִן הַמָּטָה שֶׁהִיא טַמְאָה - עַד סוֹף אֲרָבָעָה
טַפָּחִים, הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר; שְׂאִינוֹ מִצָּרְכִי הַמָּטָה, לְפִי שְׂאִינוֹ
רְאוּי לְכֻלּוֹם. מִתְחִלַּת חֲמִשָּׁה וְעַד סוֹף עֲשָׂרָה - טַמָּא, מִפְּנֵי
שֶׁתּוֹלִין בּוֹ אֶת הַמִּטּוֹת; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
יֵתֵר עַל צִרְף הַמָּטָה.

ח. אֲבָנִט שֶׁל אָרִיג שְׁמִקְפִּין אוֹתוֹ עַל הַמָּטָה כְּדִי לְקַבֵּץ
אֲבָרֶיהָ [לְהַדִּק חֲלָקֶיהָ], וְהוּא הַנִּקְרָא 'מִזְרֵן', שֶׁהִיתָה קֶצֶתוֹ

על שלש אצבעות. וכל הכלים הנארגין במחט, כגון כיס
ואנפליא [סוג נעל] - אין מקבלין טמאה, עד שתגמר
מלאכתן.
יג. וכל הכלים הנעשין על גבי מחט, כגון מצודה - כיון
שעשה בהן בית קבול מלאכתן, מקבלין טמאה.
יד. שכבה שמינית הברות בראשיהן - אם התחיל לעשות
אותה מפייה [- משפתה] - אינה מקבלת טמאה, עד שיגמר
קרקעיתה; ואם התחיל בה מקרקעיתה - אינה מקבלת
טמאה, עד שיגמר את פיה. ושכיס שלה [בד שעל השבכה]
מקבל טמאה בפני עצמו, והחוטין שלה חבור להטמא
ולטמא.
טו. ושכבה שנקרעה - אם אינה מקבלת רב השער של
ראש, טהורה.
טז. חלוק של בגד, או של לבד, או של ניר - מאימתי הוא
גמר מלאכתו? משיפתת את פיו [מקום הצוואר] - הגדול
לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. ואם נטמא החלוק, מאימתי
היא טהורה? משיכלה, ואינו משמש מעין מלאכתו
ראשונה. נשתפר בו רבו למעלה, עדין הוא בטמאה; רבו
מלמטה, טהור. ואם נקרע מבית פיו, טהור.
יז. העושה חגור מצדו של בגד, [או] - ומצדו של סדין -
אינו מקבל טמאה, עד שימלא [יתפור] שפתותיו; עשהו
מאמצע הבגד, ומאמצע הסדין - אינו מקבל טמאה, עד
שימלא [גם] - מצדו השני.
יח. חגור שכלו צדדיו, ואמצעיתו קימת - טמא.
יט. שפה שפרשה מן הבגד, והתקינה לחגור בה את מתניו
- מקבלת טמאה, מפני שהיא באבנט.
כ. טלית של עני שבלת - אם היו רב שפתותיה קימות -
אף על פי שאין בה שלש על שלש בריא [חזק], הרי זו
מקבלת טמאה. אין שפתותיה קימות - אם יש בה שלש על
שלש חזק ובריא, מקבלת טמאה; ואם לאו, אינה מקבלת
טמאה. וכן שאר בגדי עניים.
כא. מטלית שאין בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים,
אינן מקבלות טמאה. ואם חשב עליהן והכינן [לשימוש] -
מקבלות טמאה, עד שיהיו פחות משלש על שלש; שכל
פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות אינו מקבל טמאה
כלל, ואף על פי שהכינו.
כב. [בגד] פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים
שהתקינו לפקק בו את [החור שבקיר] המרחץ, וילנער
[לערבב] בו את הקדרה, וילקח [לנקות] בו את הרחים,
וכיוצא באלו - אם השליכו באשפה, אינו מקבל טמאה.
תלחו בבגדו או הניחו אחורי הדלת - הרי זה כמי שהניחו
בתוך בגדיו, ועדין הוא חשוב אצלו, ומקבל שאר טמאות
חוץ מטמאת מדרס, שהרי הוא פחות משלשה טפחים.
כג. שלשה טפחים על שלשה טפחים שהיה משלף
באשפה - אם היה בריא כדי לצרר בו רבע הקב מלח גס,
ולא יקרע - הרי זה מטמא במדרס; ואם לאו, אינו מטמא.

דברים אמורים? בקרעים הבאים מן הבגדים. אבל האורג
בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טמאות -
חוץ מטמאת מדרס, שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס.
ב. הבגדים העבים ביותר, כגון הלכדין והנמטין הקשין,
או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים
שהבשר נראה מתחתן - אינן מקבלין טמאה, עד שיהיה
בקרע שלשה טפחים על שלשה טפחים, בין למדרס, בין
לשאר טמאות.
ג. כל הקליעות, מקבלות טמאה בבגדים - אחד הקולע
חוטין ועשה אותן פיף [חגורה צרה], או האורג אותן ועשה
אותן אבנט [חגורה רחבה] וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושים
אותן הצמרין [מוכרי צמר] לקשר בה הצמר, שהיא טהורה.
הקלע [כלי ירית אבנים] שבית קבול אכן שבה אריג או עור,
מקבלת טמאה. נפסק בית אצבע שלה [מקום הנחת האצבע],
טהורה; נפסק בית הפקיע שלה בלבד [מקום אחיזת היד
השניה], עדין היא בטמאה. המכמראות [מלכודות]
והרשתות, מקבלין טמאה. והחרם [רשת לצידת דגים]
מקבל, מפני הזוטי [כיס מחזן לדגים], מפני שעיני אותה
השכבה [- הרווח שבין החוטין] דקין ביותר, והרי הוא
בבגד. העושה בגד מן החרם, טהור; מן הזוטי, מטמא.
ד. עשה חלוק מן המשמרת [מסננת] - אם יש בו שלשה
על שלשה, מקבל טמאה.
ה. משמרת של זין שבלת [- בלחת] - אם משמשת מעין
מלאכתה ראשונה, טמאה; ואם לאו, טהורה.
ו. מטפחות הספרים המצירות - אינן מקבלות טמאה, מפני
שאינן משמשי אדם; שהרי ציוןן מעיד עליהן, שלספר
נעשו. ושאין מצירות - מטמאות בשאר טמאות, חוץ
מטמאת מדרס, מפני שאומרין לו: [כביכול, לזב שעליה:]
צמד, ונעשה מלאכתנו [- היא מיועדת למלאכה אחרת], כמו
שבארנו בענין משקב ומושב.
ז. וכסת הסבלין שמיניתן על כתפיהם מפני המוט, מטמאה
במדרס. ומשמרת של זין, אינה מטמאה במדרס.
ח. בגד שחשב עליו לצורות [לצייר עליו], אינו מקבל
טמאה; בטל מחשבותו, הרי זה מקבל טמאה. בעל הבית
שעשה מטפחות לחפות [לכסות] בהן כתלים ועמודים, אינן
מקבלות טמאה.
ט. חלוק שהוא עשוי בסבכה [כרשת] כדי לשחק בו לשותי
שכר [כך היה דרכם של שתיינים], אינו מקבל טמאה.
י. כפה [כובע נשים] שנתנו על הספר [כיסה בו הספר], טהור
מלקבל טמאת מדרס; אבל מטמא במת ובשאר טמאות.
יא. העושה אקפלונית [תחבושת], בין על הבגד בין על
העור - אף על פי שיש בהן כשעור, טהורה. עשה להן
מלגמא [תחבושת מתאנים] - על הבגד - אינו מקבל טמאה,
שהרי נתלכלך ואינו ראוי; ועל העור - מקבל טמאה, מפני
שהוא מתקנח וראוי למשקב.
יב. מאימתי יקבל הבגד טמאה? משיארג בו שלש אצבעות

מתוך מהדורת חזק

הפֿלל: כֿל שֶׁהשֵׁלִים שְׁעוּרֵי בַחמור מִמֶּנּוּ, טָמֵא; הַשְּׁלִימוֹ
מִן הַקֵּל, טָהוֹר.
ה. בְּלוּיֵי נֶפֶס וּבִבְרָה שֶׁהִתְקִינָן לִישִׁיבָה, טָהוֹרִין; וְאִין
מִקְבְּלִין טָמְאָה עַד שֶׁיִּקְצַע [יִסְרִי] אוֹתָם [את הַרְשַׁת
מִמְסַגְרָתָהּ], וְאַחַר כֵּף יִהְיֶה כִּמְפִץ.
ו. חֲלוּקֵי שֵׁל קָטָן אֵינוֹ מִטְמֵא בַּמֶּדֶרֶס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּשֶׁעוֹר
שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים; וְנִמְדָּד כְּפּוֹל כְּבָרִיתוֹ
[כְּמוֹ שֶׁהוּא בַּעַת תַּשְׁמִישׁוֹ]. וְאֵלּוֹ נִמְדָּדִין כְּפּוֹלִין: בְּגָדִים
שֶׁמִּלְבִּישִׁין בֵּהֶן עַל הַרְגָּלִים, וְעַל הַשּׁוּקִים, וְאֵת הָרֹאשׁ,
וְהַמְּכַנְסִים, וְהַכּוֹבֵעַ, וְכִּסּ שֵׁל פִּנְדָּה [חֲגוּרָה]. וּמִטְלִית
שֶׁטְלָהּ [תַּפְרָה] עַל הַשֹּׁפָה [- שַׁפַּת הַבַּגָּד] - אִם פְּשׁוּטָה,
נִמְדָּדֶת פְּשׁוּטָה; וְאִם כְּפּוֹלָה, נִמְדָּדֶת כְּפּוֹלָה.
ז. הַבְּגָד שֶׁאֵרָג בּוֹ שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה, וְנִטְמָא בַּמֶּדֶרֶס, וְאַחַר
כֵּף הַשֵּׁלִים אֵת כָּל הַבְּגָד - הַבְּגָד כָּלוּ מֶדֶרֶס; נִטֵּל חוּט אֶחָד
מִתַּחֲלָתוֹ [- מִמָּה שֶׁנִּטְמָא בַּתַּחֲלִיל], טָהוֹר מִן הַמֶּדֶרֶס, אֲבָל
טָמֵא מִגַּע מֶדֶרֶס, וְהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן כְּכֹלִי שֶׁנִּגְעַע בַּמֶּדֶרֶס. נִטֵּל
חוּט אֶחָד מִתַּחֲלָתוֹ, וְאַחַר כֵּף הַשֵּׁלִים אֵת כָּל הַבְּגָד - כָּל
הַבְּגָד טָמֵא מִגַּע מֶדֶרֶס. וְכֵן בְּגָד שֶׁאֵרָג בּוֹ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת
עַל שְׁלֹשׁ, וְנִטְמָא בְּמַת, וְאַחַר כֵּף הַשֵּׁלִים עָלָיו אֵת כָּל הַבְּגָד
- הַבְּגָד כָּלוּ טָמֵא מַת; נִטֵּל חוּט אֶחָד מִתַּחֲלָתוֹ - טָהוֹר
מִטְמָא מַת, אֲבָל טָמֵא מִגַּע טָמֵא מַת. נִטֵּל חוּט אֶחָד
מִתַּחֲלָתוֹ, וְאַחַר כֵּף הַשֵּׁלִים אֵת כָּל הַבְּגָד - הַכֵּל טָהוֹר.
זֶלְמָה יִהְיֶה הַכֵּל טָהוֹר? מִפְּנֵי שֶׁאֵמְרוּ: שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ
[אֲצָבָעוֹת] שֶׁנִּתְמַעְטָה, טָהוֹרָה מִכָּלֵם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה עַל
שְׁלֹשָׁה [טַפְחִים] שֶׁנִּתְמַעְטָה - אֵף עַל פִּי שֶׁטְהַרָה מִן הַמֶּדֶרֶס,
הָרִי הִיא טָמְאָה בְּכָל הַטְּמָאוֹת.
ח. מִטְלִית שֶׁהִיא מֶדֶרֶס, וְטִלְאָה [עֲשָׂאָה טִלְאִי] עַל הַקֶּפֶה
[טֹל] אוֹ עַל הָעוֹר - נִעֲשֶׂה הַכֵּל רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה; הַפְּרִישׁ אֵת
הַמִּטְלִית - הָרִי הַקֶּפֶה אוֹ הָעוֹר רֹאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בַּמֶּדֶרֶס.
וְהַמִּטְלִית טָהוֹרָה - שֶׁפִּינִין שֶׁטְלָהּ וְהַפְּרִישָׁה, בְּטִלָּה. טִלְאָה
עַל הַבְּגָד אוֹ עַל הַשֶּׁק - נִעֲשֶׂה הַכֵּל מֶדֶרֶס, וְהָרִי הַכֵּל אֵב
טָמְאָה. הַפְּרִישָׁה - הָרִי הַבְּגָד אוֹ הַשֶּׁק רֹאשׁוֹן, שֶׁהָרִי נִגַּע
בַּמֶּדֶרֶס; וְהַמִּטְלִית אֵב טָמְאָה כְּשֶׁהִתְיַתָּה, שֶׁאֵינָה בְּטִלָּה עַל
הָאֵרִיג. תֵּפֶר הַמִּטְלִית עַל הַבְּגָד - כְּשֶׁטְלָהּ מְרוּחַ אַחַת אוֹ
מִשְׁתֵּי רוּחוֹת כְּמִין גַּם [- ג' יוּנוֹיִת] - אֵינָה חֲבוּר, וְלֹא נִעֲשֶׂה
הַכֵּל אֵב אֲלֹא מִגַּע מֶדֶרֶס בְּלָבָד; תֵּפֶרָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹת זֶה
כְּנִגְדֵּי זֶה - הָרִי הִיא חֲבוּר, וְנִעֲשֶׂה הַכֵּל אֵב.
ט. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּטְמָא בַּמֶּדֶרֶס, וְאַחַר כֵּף נִחְלַק -
טָהוֹר מִן הַמֶּדֶרֶס; וְאִין בִּקְרָעִים אֵלּוֹ טָמְאָה כָּלִל, וְהָרִי הֵן
כְּשֶׁבְּרִי כָּלִי שֶׁנִּטְמָא. אֲבָל בְּגָד שֶׁנִּטְמָא בַּמֶּדֶרֶס, וְקָרַע מִמֶּנּוּ
שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת - אוֹתוֹ הִקְרַע טָהוֹר מִן
הַמֶּדֶרֶס, אֲבָל טָמֵא מִגַּע מֶדֶרֶס; שֶׁבַע פְּרִישְׁתּוֹ מִן הַבְּגָד
הַגְּדוֹל, נִטְמָא בְּמִגַּעוֹ.
י. סָדִין שֶׁנִּטְמָא בַּמֶּדֶרֶס, וְאַחַר כֵּף עֲשָׂהוּ פְּרִכָּת - טָהוֹר מִן
הַמֶּדֶרֶס. וּמֵאִמְתִּי הִיא טְהוֹרָתוֹ מִן הַמֶּדֶרֶס? מִשְׁיָקָשׁ בּוֹ
הַלּוּלָאוֹת שֶׁהוּא נִתְּלָה בֵּהֶן כְּשֶׁאֵר הַפְּרוּכּוֹת.
יא. טִלִּית שֶׁהִיא מֶדֶרֶס, וְהַטְּבִילָה, וְקָרַם שֶׁיַּעֲרִיב שְׁמֶשָׁה

אֲבָל אִם הִיָּה בְּבִית - אִם הִיָּה בְּרִיא, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
לְצַרֵּר בּוֹ מִלַּח, אוֹ שֶׁהִיָּה צוֹרֵר מִלַּח, וְלֹא הִיָּה בְּרִיא - הָרִי
זֶה טָמֵא מֶדֶרֶס.
כד. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּקְרַע, וְלֹא הִבְדִּילוֹ הַקְּרָעִים - אִם
נִוְתְּנוֹ עַל הַפֶּסֶא, וּכְשִׁישָׁב עָלָיו יִגַּע בְּשָׂרוֹ בַּפֶּסֶא - הָרִי זֶה
טָהוֹר; וְאִם לֹא יִגַּע, הָרִי זֶה מִטְמָא בַּמֶּדֶרֶס.
כה. שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת שֶׁנִּמְקָה [נִחְלַשׁ] מִמֶּנּוּ
אֶפְלוֹ חוּט אֶחָד, אוֹ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ קֶשֶׁר, אוֹ שְׁנֵי חוּטִין
מִתְאִימִין [- וְאִינִם שְׁנֵי וְעוֹר] - הָרִי זֶה טָהוֹרָה.
כו. שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת שֶׁהִשְׁלִיכָה עַל
הָאֲשֵׁפָה, טָהוֹרָה; הַחֲזִירָה, מִקְבֵּלֶת טָמְאָה. לְעוֹלָם הַשְּׁלִכְתָּהּ
מִטְהַרְתָּהּ, וְהַחֲזִירָתָה מִטְמָאָתָה; חוּץ מִשֵּׁל אֲרָגָן וְשֵׁל
זְהוּרִית טוֹבָה, שֶׁאֶפְלוֹ הִיתָה עַל הָאֲשֵׁפָה - הָרִי הִיא מִקְבֵּלֶת
טָמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׂוּבָה.
כז. שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת שֶׁנִּתְּנָה בַּכְּדוּר, אוֹ
שֶׁעֲשִׂיהָ כְּדוּר בְּפָנֵי עֲצָמָה - טָהוֹרָה; אֲבָל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים שֶׁנִּתְּנוּ בַּכְּדוּר - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהִיָּה,
וּמִטְמָא בַּמֶּדֶרֶס. עֲשָׂהוּ כְּדוּר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - אֵינוֹ מִטְמָא
בַּמֶּדֶרֶס, שֶׁהָרִי הִתְפַּר מִמַּעֲטוֹ מִשְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה.
פֶּרֶק כג
א. הַמְּפִץ - הוּא הַמַּחְצֵלֶת שֶׁאוֹרְגִין אוֹתָהּ מִן הַחֲבָלִים וּמִן
[קִנָּה] [- הַסּוּף וְהַגִּמָּא [מִין עֲשָׂב] וְכִיּוּצָא בֵּהֶן]. וְאִין הַמְּפִץ
בְּכָלִל הַכֵּלִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן מִטְמָא הוּא
בַּמֶּדֶרֶס דִּין תּוֹרָה - שֶׁהָרִי רַבָּה הַכְּתוּב "כָּל הַמִּשְׁכָּב", וְזֶה
רֹאשׁוֹ לְמִשְׁכָּב וְעֲשׂוֹי לוֹ. וְכֵן מִטְמָא בְּמַת וּבִשְׂאֵר טְמָאוֹת
מִדְּבָרֵיהֶם, כְּכֹל פְּשׁוּטֵי כָּלִי עֵץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְזֶה כָּלִל
גְּדוֹל, שֶׁכָּל הַמִּטְמָא בַּמֶּדֶרֶס - מִטְמָא בִּשְׂאֵר טְמָאוֹת.
ב. כְּבֹר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַבְּגָד מִטְמָא בְּשֵׁלֶשׁ עַל שְׁלֹשׁ בִּשְׂאֵר
טְמָאוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים לְמֶדֶרֶס.
ג. הַשֶּׁק, שְׁעוּרֵי אֲרָבָעָה טַפְחִים עַל אֲרָבָעָה טַפְחִים; הָעוֹר,
חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה; הַמְּפִץ, שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה - בֵּין לְמֶדֶרֶס,
בֵּין לְשְׂאֵר טְמָאוֹת. וּפְחוֹת מִכָּל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, טָהוֹרִין
מִכָּלֵם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּקְרַע אֶחָד מֵהֶם שֶׁנִּקְרַע בְּלֹא
כּוֹנֵה. אֲבָל הַקּוֹצֵץ בְּכּוֹנֵה וְקָצַץ אֶפְלוֹ טֶפֶח עַל טֶפֶח
לְמוֹשָׁב, אוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים לְמִשְׁכָּב -
הָרִי זֶה מִטְמָא בַּמֶּדֶרֶס, בֵּין שֶׁהִיָּה הַטֶּפֶח עַל טֶפֶח שֶׁהִקְצִיעַ
אוֹ הַשְּׁלִשָּׁה עַל שְׁלֹשָׁה, בְּגָד אוֹ שֶׁק אוֹ עוֹר אוֹ מְפִץ. וְכֵן
הַמְּקַצֵּעַ מֵאֶחָד מֵהֶם לְאַחִיזָה [- כֹּפֶה] כְּדִי שֶׁיֵּאָחַז בּוֹ כִּידוֹ,
כְּדִרְךָ שְׁעוּשִׁין קוֹצֵצִי תֹאנִים שְׁלֹא יִקְרוּ אֲצָבָעוֹתֵיהֶן - הָרִי
זֶה טָמֵא בְּכָל שְׁהוּא; וְהוּא, שְׁלֹא יִהְיֶה פְחוֹת מִשְׁלֹשׁ
אֲצָבָעוֹת - שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ, טָהוֹר מִכָּלֵם.
ד. הַמַּחְבֵּר שְׁנֵי טַפְחִים מִן הַבְּגָד וְטֶפֶח מִן הַשֶּׁק, שְׁלֹשָׁה
מִן הַשֶּׁק וְאֶחָד מִן הָעוֹר, אֲרָבָעָה מִן הָעוֹר וְאֶחָד מִן הַמְּפִץ
- הָרִי זֶה טָהוֹר מִן הַמֶּדֶרֶס; אֲבָל אִם חֲבֵר חֲמִשָּׁה טַפְחִים
מִן הַמְּפִץ וְאֶחָד מִן הָעוֹר, אֲרָבָעָה מִן הָעוֹר וְאֶחָד מִן הַשֶּׁק,
שְׁלֹשָׁה מִן הַשֶּׁק וְאֶחָד מִן הַבְּגָד - הָרִי זֶה טָמֵא מֶדֶרֶס. זֶה

ז. אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינו שלו, 47
שנאמר: "והנוגע במשכבו". גזל משכב ודרס עליו בלא 48
נגיעה, הרי זה טהור; ואם נתיאשו הבעלים, טמא. גנב 49
משכב, וישב עליו - הרי זה טמא; שחזקתו שנתיאשו 50
הבעלים, שאינן יודעין מי גנבו. ואם ידוע שעדין לא 51
נתיאשו הבעלים, הרי זה טהור. לפיכך, גנב שגנב עור, 52
וחשב עליו לשכיבה - המחשבה מועלת לו, ומטמא 53
במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת, אלא אם 54
נתיאשו הבעלים. 55

ח. עור שננטמא במדרס, והתחיל לקרעו רצועות - הרי הוא 56
בטמאתו, עד שימצטנו פחות פחות מחמשה טפחים. 57
ט. כל כלי עור שננטמא במדרס הנזכר, ושנהו לכלי אחר - 58
אם שנהו מן הפשוט - [כלי ללא בית קיבול] לפשוט, הרי 59
הוא בטמאתו; שנהו מן הפשוט למקבל, ומן המקבל 60
לפשוט - טהור. ובבגד, הכל טמא. כיצד? חמת [נוד] 61
שעשה שטיח, ושטיח שעשה חמת - טהור; אבל חמת 62
שנטמאה במדרס, ועשה תרמל [ילקוט], או תרמל שעשהו 63
חמת - הרי הן מדרס כשהיו. 64

י. בר של בגד - [בד] שננטמא במדרס, ועשהו סדין, או סדין 65
שעשהו בר או כסת, בגד שעשהו מטפחת, או מטפחת 66
שעשהו כסת - הרי הן מדרס כשהיו. 67

יא. כלים שעקר צשיטתן לקבלה ולמשכב כאחד, כגון כרים 68
וכסתות והשקין והמרוצופין [שקים גדולים] - אם נפחתו - 69
אף על פי שטהרו מלהטמא בכת ובשאר טמאות, מפני 70
שאינן יכולין לקבל, הרי הן מטמאין במדרס, שעדין הן 71
ראויין למדרס. אבל כלים שעקר צשיטתן לקבלה בלבד, כגון 72
החמת והתרמל - אם היו גדולים כפי שיהיו ראויין לישב 73
עליהן - הואיל ויושבין עליהן מפני גדלן, הרי הם מטמאין 74
במדרס כל זמן שהן שלמין. נפחתו, ואף על פי שאפשר 75
עדין לישב עליהן - הרי אלו אין מטמאין במדרס; שעקר 76
צשיטתן לקבלה בלבד, והואיל ובטלו מלקבל, טהרו 77
מלהטמא לא בשאר טמאות ולא במדרס. וכמה הוא שעורן 78
ויהיו ראויין למדרס? החמת, שבצה קבין; והילקוט, 79
חמשת קבין; והקלסטר [שק קטן] שתולין בה השעורין 80
בראש הבמה, ארבעת קבין; והפרייתית [שק עור] שמערין 81
בהן המים, סאה. ופחות מן השעורין האלו - אינן ראויין 82
למדרס, ואין דרך העם לישב עליהן. נפחתו, וצרר - [קשר] 83
מקום הפחת - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר מקום 84
הפחת. וכל החמתות שנפחתו וצררן - טהורות, חוץ משל 85
ערבים; מפני שפך הוא דרכן תמיד לצררן. וחמת חלילין 86
[כלי זמר מעור] - אינה מתטמא במדרס, שהרי אינה ראויה 87
למדרס. 88

פרק כה

א. כל פשוטי כלי עץ - [כלים ללא בית קיבול] העשויין 90
לישיבה או לשכיבה או לרכיבה - מטמאין במדרס, כגון 91
המטה והכסא וכיוצא בהן. 92
ב. המטה והכר והכסת של מת, וכסא של כלה, ומשבר של 93

1 התחיל לקרע ממנה קרע - בין שנקרע בה רבה, שוב אינה
2 חבור וטהרה כלה, אף על פי שעדין נשתייר בה כדי מעפרת
3 [- סודר קטן] שלא נקרע, שהרי הוא נקרע והולך [סופו
4 ליקרע כולו]. במה דברים אמורים? בטבולת יום [שהוטבלה
5 היום]; בין שלא חס עליה [שמא תתקלקל] להטבילה, כף
6 לא יחוס לקרע את כלה, ולפיכך טהרה כלה.

יום חמישי ט' מרחשון ה'תשע"ג

פרק כד

א. אלו עורות מטמאין במדרס: עור שחשב עליו לשטחו 9
[- לשבת עליו], ועור שמניחין על המטות מלמעלה לישן 10
עליו, ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי, ועור 11
שמניחין בערס תחת הקטן, ועור הכר, ועור הכסת. וכן עור 12
שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו 13
הפרורין, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועור שחוגר החמר 14
עליו, ועור שחוגר נופץ [חובט] הפשתן עליו בעת שנופץ, 15
ועור שמניח הספל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח 16
הרופא על ברכיו בעת שמפסיד השחין [פותח מוגלה]; מפני 17
שכל אלו העורות, יושב עליהן. וכן עור הלב של קטן, 18
שרירו יורד עליו כדי שלא יפסיד [יקלקל] בגדיו; ועור 19
שעשהו להיות נותנו על לבו בעת הקציר מפני השרב, ועור 20
שלופפין [- כורכים] בו הכסות; ועור התפור כמו תבה 21
שמניחין בו הבגדים - שכל אלו מתהפכין עליהן [הופכים 22
ויושבים על צידם השני] ונשענין עליהן. 23

ב. וכל העורות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד שיהיו 24
כשעור חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מטמאין במדרס: 25
עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו 26
הצמר הסורק, ועור שלופף בו הארגמן ועור התפור 27
שמניחין בו הארגמן. וכלן מטמאות בשאר טמאות. 28
ג. עור שעשהו חפוי לכלים, טהור מכלים. עשהו חפוי 29
למשקלת [חוט שבקצהו עופרת המשמש למדידת כתלים] - 30
מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה; ואינו מטמא 31
במדרס. 32

ד. עור שעשהו לעקבו ולפרסתו [לחלק התחתון של הרגל] 33
- אם חופה את רב הרגל, מטמא; ואם לאו, טהור. 34
ה. מנעל שעל האמנים [מקום הנחת הנעל בשעת מלאכה] - 35
אף על פי שעדין לא לבשו אדם, הרי זה מטמא במדרס; 36
שקבר נגמרה מלאכתו, כמו שבארנו. 37

ו. כל עור הראוי להטמא במדרס, ואינו חסר מלאכה - 38
המחשבה מטמאתו; ואם חשב עליו להיות עור שלחן 39
וכיוצא בו, הרי זה מטמא במדרס. ואם חסר מלאכה - אין 40
המחשבה מועלת בו, עד שתגמר מלאכתו; חוץ מהעור 41
שמחפין בו המרכב [- מרכבה] מפני האבק - שמחשבה 42
מועלת בו, אף על פי שלא נגמרה מלאכתו. במה דברים 43
אמורים? בעורות בעל הבית; אבל עורות העבדנין [מעבדי 44
עורות למכירה], שסתמן למכירה - אין המחשבה מטמאתן, 45
עד שיעשה בהן מעשה ויכין אותן למדרס. 46

1 חיה, וכסא של כובס שהוא כורס עָלֵיו אֵת הַפְּלִים [עושה
2 ערימה], וכסא של [ילד] קָטָן שֵׁשׁ לוֹ רִגְלִים אֶף עַל פִּי
3 שְׁאִין בּוֹ גְבַה טֶפֶח - כָּל אֱלוֹ מִטְמְאִין בְּמִדְרָס.
4 ג. כסא של בְּרוֹל שְׁעוֹשִׁין בְּבֵית הַכֶּסֶּא, וְהַעוֹר נִתּוּן עָלָיו -
5 הָרִי הוּא מִטְמֵא בְּמִדְרָס וּבִשְׁאָר טִמְאוֹת. הַפְּרִישׁ הַעוֹר
6 הַמְחַפֵּה עַל הַבְּרוֹל - הַעוֹר מִטְמֵא בְּמִדְרָס, וְהַבְּרוֹל מִטְמֵא
7 בִּשְׁאָר טִמְאוֹת, אֲבָל לֹא בְּמִדְרָס.
8 ד. טֶרְסֶקֶל [סל קטן] שֶׁל גָּמִי וְכִיּוֹצָא בּוֹ הַמְחַפֵּה בַּעוֹר,
9 מִטְמֵא בְּמִדְרָס וּבִשְׁאָר טִמְאוֹת; הַפְּרִישׁ הַעוֹר מִעָלָיו - הַעוֹר
10 מִטְמֵא בְּמִדְרָס, אֲבָל הַטֶּרְסֶקֶל טָהוֹר מִכָּלּוּם, שֶׁהָרִי נֶעֱשֶׂה
11 כְּשֶׁבָרִי בָּלִים.
12 ה. סִפְסָלִין שֶׁבְּמִרְחָץ, שֶׁשְׁתֵּי רִגְלָיו שֶׁל סִפְסָל שֶׁל עֵץ -
13 מִטְמֵא בְּמִדְרָס. הֵיתָה אַחַת שֶׁל עֵץ, וְאַחַת שֶׁל שֵׁשׁ טָהוֹר.
14 ו. נִסְרִים שֶׁל מִרְחָץ שֶׁשָּׁגְמָן [החליקס] - טָהוֹרִין; שְׁאִינָן
15 עֲשׂוּיִין לִישִׁיבָה, אֲלֹא כְּדִי שִׁיחִי הַמִּים מֵהַלְכִין תַּחְתֵּיהֶן.
16 ז. הַסֵּל וְהַכִּלְפָּלָה שֶׁמִּלְאָן תָּבֵן אוֹ מוֹכִיץ [אגודות צמר] - אֶף
17 עַל פִּי שֶׁהִתְקִינָן לִישִׁיבָתוֹ - אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאַת מִדְרָס;
18 שְׁאִינָן רְאוּיִין לִישִׁיבָה. וְאִם סָרְגָן [תפרס] בְּגָמִי אוֹ בְּמִשְׁיחָה
19 עַל פִּיהֶן [שלא יצאו המוכיון], הָרִי אֱלוֹ מִטְמְאִין בְּמִדְרָס.
20 ח. קוֹרֶת בֵּית הַבֵּד [שבה סוחטין הזיתים] שֶׁעֲשֶׂה רֹאשָׁה
21 הָאֶחָד כֶּסֶּא [- חקק מקום ישיבה] - אֵינוֹ מִטְמֵא בְּמִדְרָס, מִפְּנֵי
22 שְׁאוּמְרִין לוֹ: [כביכול, לזב שיושב עליה:] 'עַמֵּד, וְנִעֲשֶׂה
23 מְלֹאכְתָּנוּ' [- אין תכליתה לשבת עליה]. אֲבָל אִם קָבַע אֵת
24 הַכֶּסֶּא [המוכין] בְּקוֹרֶת בֵּית הַבֵּד, הַכֶּסֶּא מִטְמֵא מִדְרָס; וְאִם
25 דָּרַס הַזָּב עַל הַקוֹרָה, לֹא נִטְמֵא הַכֶּסֶּא. וְכֵן אִם קָבַע הַכֶּסֶּא
26 בְּקוֹרָה גְּדוּלָּה. עֲשֶׂה רֹאשׁ הַקוֹרָה הַגְּדוּלָּה כֶּסֶּא - אֵין טִמָּא
27 אֲלֹא מְקוֹם הַכֶּסֶּא בְּלִבָּד, וּשְׁאָר הַקוֹרָה טָהוֹרָה. וְכֵן הַדִּין
28 בְּכֶסֶּא שֶׁקָּבַעוּ בַּעֲרֵבָה, שֶׁהוּא טָהוֹר.
29 ט. קָצֵת [- קצה] הַקוֹרָה שֶׁמִּתְקֵן אוֹתוֹ הַמְּסַתֵּת אֵת הָאָבֶן
30 לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב עָלָיו, הָרִי מְקוֹם יוֹשִׁיבָתוֹ מִטְמֵא בְּמִדְרָס. מְקוֹם
31 יוֹשִׁיבָה שֶׁאַחֲרֵי הַקֶּרוֹן - טָהוֹר, שְׁאִינָה אֲלֹא יוֹשִׁיבָתוֹ צֶעֶר.
32 י. רֹאשֵׁי כְּלוֹנְסוֹת [קורות גדולות] שֶׁהָאֲמִינִין יוֹשְׁבִין עֲלֵיהֶם,
33 וְשִׁפִּין אֵת הָאֲבָנִים וְכִיּוֹצָא בָּהֶן - טָהוֹרִין. וְכֵן כֶּפֶת [תחיתכת
34 עץ עבה] שֶׁל תְּמָרָה שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלָיו - אֶפְלוּ גְבַה טֶפֶח -
35 טָהוֹר, שְׁאִין זֶה כְּלִי. וְכֵן בּוֹל שֶׁל עֵץ - אֶף עַל פִּי שֶׁסָּרְקוּ
36 [צייר ציורים] וְכָרְקְמוּ [צבעו] וְעֲשֶׂהוּ פָּנִים [חזית לנוי] לְשִׁיעַר
37 וְכִיּוֹצָא בּוֹ, אֵינוֹ כְּלִי; וְלֹא מְקַבֵּל טִמְאַה, עַד שֶׁיַּחֲק [יחקק]
38 בּוֹ.
39 יא. רֹאשֵׁי כְּלוֹנְסוֹת שֶׁהֵן חֲקוּקִין [מקום ישיבה] - אִם חֲקָקָן
40 לְדַעַת, מְקַבְּלִין טִמְאַה. מִצָּאֵן חֲקוּקִין - אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן,
41 מְקַבְּלִין טִמְאַה מִכָּאֵן וְלִהְבָּא; אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן חֲרַשׁ שׁוֹטֵה
42 וְקָטָן, אוֹ אֲדָם שְׁאִינָן שְׁלוֹ - טָהוֹרוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן
43 מְדֻבְּרִים שְׁאִינָן מְקַבְּלִין טִמְאַה אֲלֹא בְּמִחְשְׁבָה; שְׁאִין לֶךְ
44 מִחְשְׁבָה מוֹעֵלָת, אֲלֹא מִחְשְׁבָתוֹ בְּעָלִים שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַה.
45 יב. הַעוֹשֶׂה כֶּפֶה [גוש] מִן הַשְּׂאוֹר, וְיִבְשֶׁה וְיִתְּנָה לִישִׁיבָה
46 - הָרִי בְּטִלָּה מִתּוֹרֶת אֲכָל, וּמִטְמֵאָה בְּמִדְרָס; שֶׁהָרִי הִיא
47 מִשְׁמֶשֶׁת תְּשִׁמִּישִׁי הָעֵץ.

48 יג. מִחְצָלֶת הַקֶּשׁ, מִטְמֵאָה בְּמִדְרָס; וּמִחְצָלֶת הַקְּנִים וְשֶׁל
49 חֶלֶף [מין עשב] - טָהוֹרָה, מִפְּנֵי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְמִדְרָס.
50 וּשְׁאָר הַמִּחְצָלוֹת - אִם עֲשֶׂהָ לִשְׁכִּיבָה, מְקַבְּלֶת טִמְאַה;
51 עֲשֶׂהָ לְסִפּוֹף, טָהוֹרָה. עֲשֶׂהָ סֶתֶם - אִם הֵיתָה גְּדוּלָּה,
52 סֶתֶם לְסִפּוֹף; וְהִקְטַנָּה, סֶתֶם לִשְׁכִּיבָה.
53 יד. וּמִחְצָלֶת שֶׁעֲשֶׂה לָּהּ קְנִים לְאַרְכָּה - טִמְאַה מִדְרָס,
54 שֶׁעֲדִין רְאוּיָה לִשְׁכִּיבָה; עֲשֶׂאֵן כְּמִין גַּם [ג' יוונית], טָהוֹרָה.
55 עֲשֶׂה קְנִים לְרַחְבָּה - אִם אֵין בֵּין קְנֵיהָ לְחִבְרוֹ אַרְבָּעָה
56 טֶפָּחִים, טָהוֹרָה. נִחְלָקָה לְרַחְבָּה, עֲדִין מְקַבְּלֶת טִמְאַה.
57 נִחְלָקָה לְאַרְכָּה, וְנִשְׁתַּפְּרִי בָּהּ שְׁלֹשָׁה מַעֲדָנִים [קשרים] שֶׁל
58 שֵׁשׁ טֶפָּחִים - עֲדִין הִיא רְאוּיָה לְמִדְרָס, וּמִטְמֵאָה; פָּחוֹת
59 מִכָּאֵן, טָהוֹרָה. וְכֵן אִם הִתִּיר רֹאשֵׁי מַעֲדָנִים, טָהוֹרָה. וְאֶף
60 טִמְאַת מִדְרָס לֹא תִקַּבֵּל הַמִּחְצָלָת, עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּהּ
61 וְתִתְקַנֵּב [יחתוך הבולט בקצוות], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
62 טו. תִּבָּה שֶׁפִּתְחָהּ מִלְּמַעַלָן - טָהוֹרָה מִן הַמִּדְרָס, שְׁאִינָה
63 רְאוּיָה לִישִׁב עָלֶיהָ; וּמְקַבְּלֶת שְׁאָר טִמְאוֹת. וְשִׁפְתָּהּ מַצְדָּה
64 - טִמְאַה בְּמִדְרָס וּבִשְׁאָר טִמְאוֹת.
65 טז. עֲגָלָה שֶׁל קָטָן - מִטְמֵאָה בְּמִדְרָס, שֶׁהָרִי נִשְׁעַן עָלֶיהָ.
66 יז. מִקָּל שֶׁל זָקָנִים - טָהוֹר מִכָּלּוּם, שְׁאִינָה אֲלֹא לְסִיעַ.
67 יח. סִנְדֵּל שֶׁל סִידִין, וְהוּא סִנְדֵּל שֶׁל עֵץ - מִטְמֵא בְּמִדְרָס,
68 מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיד פְּעָמִים מְטִיל בּוֹ עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵיתוֹ.
69 יט. קָב [רגל תותבת] שֶׁל קֶטַע [חגיר] שֵׁשׁ בּוֹ בֵּית קְבוּל
70 כְּתִיתִין [שארית רגל] - מִטְמֵא בִּשְׁאָר טִמְאוֹת, מִפְּנֵי בֵּית
71 קְבוּלוֹ, וּמִטְמֵא בְּמִדְרָס, שֶׁהָרִי נִשְׁעַן עָלָיו.
72 כ. וְאֱלוֹ טִמְאִין מִשּׁוּם מְרַכֵּב: מְרַדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר, וְטִפְטִין
73 שֶׁל סוּס [מקום הנחת רגלי הרוכב], וְכֵר הַגָּמֶל, וְאֶכָּף שֶׁל
74 נֶאֱקָה [גמל לבן], וְכָל פִּיּוּצָא בָּהֶן. הַלּוּחוֹת שֶׁמִּנְחִין עַל גְּבִי
75 הַחֲמוֹר, וְאַחֵר כָּף נוֹתֵנִין עָלָיו הַמְּשׁוּי - טָהוֹרוֹת; וְאִם הֵיתָה
76 רְאוּיָה לְמְרַכֵּב, טִמְאַה.

פָּרָק כו

78 א. כְּלִי עֵץ הָרְאוּי לְמִדְרָס שֶׁקָּבַעוּ [במסמרים] בְּכֶתֶל בְּתוֹךְ
79 הַבִּנְיָן - קָבַעוּ וְלֹא בָּנָה עַל גְּבִי, אוֹ בָּנָה עַל גְּבִי וְלֹא קָבַעוּ
80 - עֲדִין הוּא מִטְמֵא בְּמִדְרָס כְּשֶׁהִיא; קָבַעוּ בְּמִסְמָרִים וּבָנָה
81 עָלָיו - טָהוֹר. וְכֵן מִפֶּץ [מחצלת] שֶׁנָּתְנוּ עַל גְּבִי הַקוֹרוֹת
82 [מקום יציקת המעזיבה] - קָבַעוּ וְלֹא נָתַן עָלָיו אֵת הַמַּעֲזִיבָה
83 [שכבת הטיט], אוֹ שֶׁנָּתַן עָלָיו אֵת הַמַּעֲזִיבָה וְלֹא קָבַעוּ -
84 עֲדִין הוּא מִטְמֵא בְּמִדְרָס; קָבַעוּ וְנָתַן עָלָיו אֵת הַמַּעֲזִיבָה -
85 טָהוֹר.
86 ב. סִפְסָל שֶׁנִּשְׁטַל אֶחָד מִרְאשֵׁי [- רגליו] - עֲדִין הוּא רְאוּי
87 לְמִדְרָס; נִשְׁטַל הַשֵּׁנִי, טָהוֹר. וְאִם יָשׁ בּוֹ גְבַה טֶפֶח, מִטְמֵא
88 בְּמִדְרָס.
89 ג. כֶּסֶּא שֶׁל כֶּלֶה שֶׁנִּשְׁטַלוּ חֲפוּיָיו [כִּיטוּיין], טָהוֹר; וְאִם לֹא
90 הָיוּ חֲפוּיָיו יוֹצְאִין [בולטים], וְנִשְׁטַלוּ - עֲדִין הוּא רְאוּי
91 לְמִדְרָס, שֶׁכֵּן דִּרְכּוֹ לְהִיּוֹת מִטְמֵא עַל צִדּוֹ וְיִוָּשֵׁב עָלָיו.
92 ד. כֶּסֶּא שֶׁנִּשְׁטַלוּ חֲפוּיָיו, וְעֲדִין הוּא רְאוּי לִישִׁיבָה - מִטְמֵא;
93 נִשְׁטַלוּ שְׁנַיִם מִחֲפוּיָיו זֶה בְּצַד זֶה, טָהוֹר.

48 חציה או אבר, או שחלקיה אחין או שפתין - הרי זו
49 טהורה, שהרי זו ככלי שנשבר. החזירה, מקבלת טמאה
50 מכאן ולהבא. למה זה דומה? לעושה כלי אחד משברי כלי
51 שנשטמא - שהוא טהור, ומקבל טמאה להבא.
52 יג. מטה שנתפרקו אבריה - אם נשארה ארפה ושתי
53 פרעים, או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו מטמאין, מפני
54 שראויין לסמכן לכתל ולישן עליהן.
55 יד. ומטה שנטמאת כלה - אם הטבילה אברים אברים,
56 טהורה.
57 טו. המפרק את המטה להטבילה - הנוגע בכתליה, טהור.

יום שישי י' מרחשון ה'תשע"ג

פרק כז

59
60 א. שלש תבות הן: תבה שפתחה מצדה, טמאה מדרס;
61 פתחה מלמעלה, טמאה טמא מת; והבאה במדה [מחזיקה
62 מ' טאה], טהורה מכלום.
63 ב. שלש צרכות [קערות] הן: צרכה משני לגין ועד תשעת
64 קבין שנסדקה, טמאה מדרס; ושלמה, טמאה טמא מת;
65 והבאה במדה, טהורה מכלום.
66 ג. שלש עגלות הן: העשויה בפתירה [- כסא], טמאה
67 מדרס; והעשויה כמטה, טמאה טמא מת; ושל אבנים,
68 טהורה מכלום.
69 ד. שלשה תריסין [מגיני מלחמה] הן: תריס הכפוף, טמא
70 מדרס; ושמשחקין בו בקמפון [- שדה אימונים], טמא טמא
71 מת; וריצת הערביים [שמשחקין בו הילדים], טהורה מכלום
72 - לפי שהיא עשויה לצורה בלבד, ואינה ממשמשי אדם,
73 וכל כלי שאינו ממשמשי אדם, אינו מקבל טמאה כל עקר.
74 ה. שלשה תרבוסיין [- משטחים] של עור הן: של ספרים,
75 טמא מדרס; ושל אכלין שאוכלין עליו, טמא טמא מת;
76 וששוחטין עליו היתים, טהור מכלום - לפי שאינו
77 ממשמשי אדם.
78 ו. שלש בסיסות הן: שלפני [- לרגלי] המטה ושלפני
79 הסופרים, טמא מדרס; ושל שלחן, טמא טמא מת; ושל
80 מגדל [- מתחתיו], טהור מכלום - לפי שהוא כמו קצת
81 המגדל, וצורתו מוכחת עליו.
82 ז. שלש מטות הן: העשויה לשכיבה, טמאה מדרס; ושל
83 זגגין שנותנין בה כלי זכוכית, טמאה טמא מת; ושל סרגין
84 [אורגים] שמסרגין עליה את הסככות, טהורה מכלום - לפי
85 שאינה ממשמשי אדם.
86 ח. שלש משפלות [סלים גדולים] הן: של זבל, טמאה
87 מדרס; של תבן, טמאה טמא מת; והפחלץ [רשת מחבליים
88 עבים] של גמלים, טהור מכלום - לפי שהחבליים שלו קשים
89 ביותר ועבים ואינו ראוי לישיב עליו, ועניי שבכים [החלל
90 שבין חבל לחבל] רכים הרבה ואינו ראוי לקבל תבן וכיוצא
91 בו, ונמצא שאין עליו תורת כלי, אלא חבליים בלבד.
92 ט. שלשה מפצין [מחצלאות] הן: העשוי לשיבה, טמא

1 ה. שדה [קרונו בו שני מפלטי ישיבה] שנטל העליון שלה -
2 טמאה, מפני התחתון שהוא ראוי למדרס; נטל התחתון -
3 טמאה, מפני העליון שהוא ראוי. נטלו העליון והתחתון -
4 הרי הדפנים טהורין.
5 ו. תבה שנתפתה מצדה [בדפונה] - מטמאה במדרס כשאר
6 טמאות, מפני שהיא ראויה אף לשיבה והכל יושבין עליה.
7 נפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שהרי אינה ראויה
8 לשיבה; ומתטמאה בשאר טמאות, שעדין היא מקבלת.
9 נפתחה מלמעלה - טהורה מכל טמאה, אף על פי שאפשר
10 לישיב עליה ככסא, מפני שעקר מעשיה לקבלה, וכבר בטל
11 העקר; והמגורות [מגירות] שלה מטמאות, ואינן חבורות לה.
12 וכן משפלת [סל אשפה] שנתפתה מקבל רמונים - אף על
13 פי שהיא ראויה למדרס, הרי היא טהורה מכלום; מפני
14 שעקר מעשיה לקבלה, והואיל ובטל העקר, בטלה הטפלה.
15 ז. צרכה של עץ שמגבילין [מערבבים] בה הבנאין את
16 הגביסין [- גבס] - אף על פי שמקבלת שאר טמאות, אינה
17 מטמאה במדרס. צרכה של עץ שלשין בה הכצק, שהיא
18 מחזקת משני לגין ועד תשעת קבין, שנסדקה עד שאינו
19 יכול לרוחץ בה רגלו אחת מפני הסדק - הרי זו מטמאה
20 במדרס; שסתמה שהוא כופה אותה ויושב עליה [- מיעדת
21 גם לכר], לפי גדלה וסדק שלה. הניחה בגשמים עד
22 שנתפתה, ונסתם הסדק - אינה מטמאה במדרס, שהרי היא
23 ראויה ללוש בה, ותחלת מעשיה ללוש בה; ומקבלת שאר
24 טמאות. חזר והניחה בקדים [- רוח מזרחית לייבשה], ונפתח
25 הסדק - חזרה לקבל טמאת מדרס, וטהורה משאר טמאות.
26 ח. צרכה גדולה שהיא מחזקת יותר על תשעה קבין,
27 שנתפתה מקבל רמונים, והכינה [התכוון שתשמש -]
28 לשיבה - הרי זו טהורה אף מטמאת מדרס עד שיקציע
29 [יחתוך הקצוות]; שאין המחשבה מועלת בעצרה גדולה
30 שנתפתה, עד שיעשה בה מעשה. עשיה אבוס לבהמה -
31 אף על פי שקבעה בכתל, טמאה בכל הטמאות.
32 ט. מטה שנטלו ארכות [דפנות האורך] שלה אחר שנטמאת,
33 ועשה לה חדשות, ולא שנה את הנקבים [חריצים שבהם
34 מונחים הארכות], ונשתברו החדשות - עדין היא בטמאתה;
35 נשתברו הישנות - טהורה, שהכל הולך אחר הישנות.
36 י. מטה שהיתה טמאה מדרס, ונטלה קצרה [דופן הרחב]
37 ושתי פרעים [רגלי המיטה] - עדין היא בטמאתה, שעדין
38 צורת המטה עומדת; נטלה ארפה ושתי פרעים, טהורה.
39 יא. קצץ שתי לשונות של מטה [- קרשים שבהם תחובים
40 דפנות המיטה] באלקסון [כגון מזרחית דרומית ומערבית
41 צפונית], או שקצץ שתי פרעים טפח על טפח באלקסון, או
42 שמעטן [קצץ כל רגליה] פחות מטפח - הרי זו נשברה
43 וטהורה. נשברה ארפה, ותקנה - עדין היא אב טמאה
44 כשהיתה; נשברה הארפה השניה, ותקנה - טהורה מן
45 המדרס, אבל טמאה מגע מדרס. לא הספיק לתקן את
46 הראשונה עד שנשברה השניה - טהורה.
47 יב. מטה שהיתה טמאה מדרס, או בשאר טמאות, ונגנב

פרק כח

48

א. כל הכלים שיש להן בית קבול, שנטמאו אחוריהן
במשקין - לא נטמא תוכן לתרומה, ולא הגניהם [שפתיהם],
ולא אונניהם [בית יד שלהם], ולא ידניהם [כגון יד מחבת], ולא
מקום האצבע השוקע בשפת הכלי; נטמא תוכו של כלי,
נטמאו כלן. נפלו משקין טמאין על פני הכלים, או על
הגניהם, או על אונניהם, או על ידות הכלים המקבלין - הרי
זה מנגבן, וטהורין; ואפלו אחורי הכלי בלוי, לא נטמאו.
ב. אחד כלי השק, כגון השקין והמרחצותין [שקים גדולים],
או כלי העור, כגון הפרים והפסות, ואחד כלי העץ, אפלו
קפות ומשפלות [סלים גדולים] - אם נטמאו אחוריהן
במשקין, לא נטמא תוכן.
ג. פשוטי [ללא בית קיבול] כלי שטף [המיטהרים במקווה]
שאינן ראויין למדרס, כגון השלחן והטבלה שאין לה דפן
[מסגרת] - הואיל ואין מקבלין טמאה מן התורה - אם
נטמאו אחוריהן במשקין, לא נטמא תוכן. אבל פשוטי כלי
שטף הראויין למדרס - כגון המטה, והעור שישנים עליו,
והפסא, וכיוצא בהן - אין להן אחורים ותוף; אלא בין
שנגעו משקין בהן מתוכן, או מאחוריהן - נטמא הכלי בלוי.
וכן מדות יין ושמן, וזומי ליסטרה [מזלג צליה], ומסננת של
חרדל, ומשקנת של יין - אין להן אחורים ותוף; אלא אם
נפלו משקין על מקצתן, נטמאו כלן כמו הבגדים.
ד. המרדע, והוא המלמד [מוט הכוונת החרישה] - יש לשיגי
קצותיו אחורים ותוף. כיצד? נפלו משקין על התרחור
[החלק שנכנס לעומק האדמה] - לא נטמא מן העץ הסמוך
לתרחור אלא שבועה ספחים בלבד, ושאר העץ טהור; וכן
אם נפלו משקין על הדרבן [הברזל החורש], לא נטמא אלא
ארבעה ספחים הסמוכין לדרבן. נפלו חוץ לשבועה וחץ
לארבעה - הרי זה כלי קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא
נטמא אלא ממקום מגעו ולחוץ.
ה. פיס בתוף פיס, שנטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא
חברו. במה דברים אמורים? בשהיו שפתייהן שוין. אבל
אם היה החיצון עורף, ונטמא הפנימי - נטמא החיצון;
נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ - בין כף ובין כף
- אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חברו.
ו. החוקק רבע [הקב] וחצי רבע בעץ אחד, ונטמא אחד מהן
במשקין - לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד. כיצד?
נגעו משקין טמאין בתוף הרבע - הרבע ואחוריו טמא, וחצי
הרבע ואחוריו טהור; נגע בחצי הרבע מתוכו - חצי הרבע
ואחוריו טמאים, והרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל,
מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרבע, או אחורי חצי הרבע
במשקין - הרי אחורי הכל טמא; שאין חולקין את
האחורים.
ז. קמקומוס [קומקום] שהיו אחוריו טמאין, והיה מרתית -
אין חוששין שמה יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחזרו
לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.

מדרס; ושל צבעין שפניחין בו הכלים, טמא טמא מת; ושל
גתות שנותנין עליו ענבים ומחפין [מכסים] בו, טהור מכלום
- שאינן ממשמשי אדם.
י. שלש חממות [נודות עור] הן, ושלשה תרמלין [ילקוטים]
הן: המקבלין פשעור, טמאין מדרס; וכמה שעורן? החמת
ארבעת קבין, והתרמל חמשת קבין. ושאין מקבלין פשעור,
טמאין טמא מת; ושל עור הדג, טהורות מכלום.
יא. שלשה עורות הן: העשוי לשטיח, טמא מדרס; והעשוי
לתכריך [לכרוך בו כלים], טמא טמא מת; ושל רצועות ושל
סנדלין, טהור מכלום - לפי שאין עליו צורת כלי.
יב. שלשה סדינין הן: העשוי לשכיבה, טמא מדרס;
והעשוי לפרכת, טמא טמא מת; ושל צורות [ציורים]
שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם, טהור מכלום -
לפי שאינו ממשמשי אדם.
יג. שלש מטפחות הן: של ידים, טמאה מדרס; ושל
ספרים, טמאה טמא מת; ושל תכריכי המת ושל נבלי בני
לוי, טהורה מכלום - לפי שאינן ממשמשי אדם.
יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני
הצנה [כפפות] וההנזק וכיוצא בהן, והוא הנקרא 'פרקלים';
ושלשה פרקלימין הן: של צדי חיה ועוף, טמא מדרס -
שהרי נשען עליו; ושל חגבים, טמא טמא מת - מפני
שנותנין בו את החגבים; ושל קנצין [קוטפי פירות] שמקניצין
בו הפרות, טהור מכלום - לפי שאינו ממשמשי אדם.
טו. שלש סבכות [בגד עבה] הן: של ילדה [שמורידה אותה
לפעמים ויושבת עליה], טמאה מדרס; ושל זקנה [אינה
מורידה אותה], טמאה טמא מת; ושעושין לצחק בה לשותי
שכר [שתנינים], טהורה מכלום - לפי שאינה ממשמשי
אדם.
טז. שלשה סנדלין הן: של אדם, טמא מדרס; של מתכת
ושל בהמה, טמא טמא מת; של שצם [עץ רך] ושל צפירה
[גומי], טהור מכלום. כללו של דבר: כל כלי שאינו ראוי
למשקב או למרכב, או שהוא ראוי ולא נעשה לכך אלא
למלאכה אחרת - הרי הוא טהור מן המדרס. נעשה
למלאכה אחרת ומשמש עמה [גם] את הישיבה, כגון
הטלית והרדיד - מטמא במדרס; וכל המטמא במדרס, כמו
מטמא במת. ויש שמטמא במת ואינו מטמא במדרס, כמו
שבארנו. וכל המטמא במת - מטמא בשאר אבות הטמאות,
בין אבות של תורה בין של דבריהם; ומטמא במשקין.
יז. שלש קפות [שקים] הן: מהויה [בלויה] שטליה [עשאה
טלאי] על הבריאה, הולכין אחר הבריאה [לענין טומאה];
קטנה על הגדולה, הולכין אחר הגדולה. היו שתייהן שוות,
הולכין אחר הפנימית; כיצד הולכין אחריה? שאם נקבה
במוציא רמון, שתייהן טהורות.
יח. שלש פנקסיות [לוחות] הן: האפירין [לוחות כתיבה]
שפניחין עליו הספרים, טמא מדרס; ושיש בו בית קבול
שעורה, טמא טמא מת; וחלקה, טהורה מכלום - לפי שאין
עליו צורת כלי, ואינו ראוי למדרס.

הלכות מקוואות

מַצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהָיָה שִׁטְבָּל כָּל טָמֵא בְּמֵי מִקְוֶה וְאַחֵר
כֶּף יִטְהַר. וּבְאֹר מִצְוָה זֹה - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פָּרָק א

א. כָּל הַטָּמֵאִין - בֵּין אָדָם, בֵּין בְּלִים, בֵּין שְׁנֵטְמָאוּ בְּטִמְאָה
חֲמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, בֵּין שְׁנֵטְמָאוּ בְּטִמְאָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם
[מְדֻבָּנִין] - אֵין לָהֶם טְהוּרָה, אֲלָא בְּטִבְלָה בְּמֵים הַנִּקְוִין
בַּקֶּרֶע.

ב. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה רַחֲצֵת בְּשֵׁר וּכְבוֹס בְּגָדִים מִן
הַטָּמְאוֹת, אֵינֶן אֲלָא טְבִילַת כָּל הַגּוּף בַּמִּקְוֶה; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר
בְּזָב "וַיִּדְּיוּ לֹא שִׁטְף בְּמֵים", כְּלוּמַר שִׁטְבָּל גּוּפוֹ. וְהוּא
הַדִּין לְשַׁאֵר הַטָּמְאוֹת, שֶׁאִם טָבַל כְּלוּ חוּץ מֵרֹאשׁ אֶצְבְּעוֹ
הַקְּטָנָה, עֲדִין הוּא בְּטִמְאָתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - אֵף עַל
פִּי שֶׁהֵם מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִמִּשְׁחָה רַבִּינָן], הָרִי נֶאֱמַר "בְּמֵים
יֻכָּא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב"; בְּנִין אָב [יְלִידוֹת] לְכָל הַטָּמְאִים,
שִׁיבֹאוּ בְּמֵים.

ג. כָּל הַבְּלִים שְׁנֵטְמָאוּ - יֵשׁ לָהֶן טְהוּרָה בַּמִּקְוֶה, חוּץ מִכְּלִי
חֶרֶשׁ וּכְלִי זְכוּכִית; וְכֵן הַמֶּפֶץ [מִמְחַצְלָתוֹ]. וְכִלִּי חֶרֶשׁ, נֶאֱמַר
בּו "וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ" - אֵין לוֹ טְהוּרָה אֲלָא שְׁבִירָה. אֲפֹלוּ חֲבָרִי
בַּקֶּרֶע, וְאֲפֹלוּ קִבְעוֹ בְּמִסְמָר, וְאֲפֹלוּ מִלְּאָהוּ סִיד אוֹ גִּבְסִים
[גִּבְסִים] - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהִיָּה, עַד שִׁישְׁבֵּר. וְכִלִּי זְכוּכִית,
כְּלִי חֶרֶשׁ עֲשֵׂאוֹם בְּדָבָר זֶה.

ד. הַמֶּפֶץ אֵינוֹ בְּכָלל הַבְּלִים הַמִּקְבָּלִים שֶׁאֵר כָּל הַטָּמְאוֹת;
לְפִי שֶׁאֵינוֹ כְּלִי קְבוֹל, אֵינוֹ בְּכָלל כְּלִי עֵץ הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה;
וְהוֹאִיל וְהוּא רְאוּי לְמִשְׁכָּב, נִתְרַבָּה לְטִמְאָת מִדְּרָס [חֲזָב]
בְּלִבָּד דִּין תּוֹרָה; וְכִינֵן שֶׁאֵין לוֹ טָמֵא וְלֹא טְהוּרָה בְּפִירוּשׁ,
וְנִתְרַבָּה לְטִמְאָה - לֹא יִתְרַבָּה לְטַהַר בַּמִּקְוֶה, שֶׁאֵין מִטְהַר
בַּמִּקְוֶה אֲלָא הַבְּלִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה. וְאֵין לְמֶפֶץ טְהוּרָה
אֲלָא קְרִיעָתוֹ, עַד שִׁישְׁאֵר פְּחוֹת מִשְׁשֵׁה טַפְחִים עַל שִׁשָּׁה
טַפְחִים.

ה. הַזָּב - אֵין לוֹ טְהוּרָה אֲלָא בְּמַעֲנִין [שְׁמִימִיו וְזִרְמִיו], שֶׁהָרִי
נֶאֱמַר בּו "בְּמֵים חַיִּים"; אֲבָל הַזָּבִּה וְשֶׁאֵר הַטָּמְאִין, בֵּין
אָדָם בֵּין בְּלִים - טוֹבְלִין אֵף בַּמִּקְוֶה.

ו. כָּל חֲבִי טְבִילוֹת, טְבִילָתָן בְּיוֹם - חוּץ מִנְּהַר וְיוֹלְדָת,
שֶׁטְבִילָתָן בְּלִילָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיֵן נִדָּה. וּבַעַל קָרִי טוֹבֵל
וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ, מִתְחַלֵּת הַלִּילָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה
לְפָנוֹת עֶרֶב, יִרְחֹץ בְּמֵים", מִלְּמַד שֶׁטוֹבֵל וְהוֹלֵךְ מִתְחַלֵּת
הַלִּילָה עַד הָעֶרֶב שִׁמֵּשׁ.

ז. כָּל הַטוֹבֵל, צָרִיךְ שִׁיטְבָּל כָּל גּוּפוֹ כְּשֶׁהוּא עָרֵם, בְּבַת
אַחַת. וְאִם הָיָה בַּעַל שְׁעָר, יִטְבִּיל כָּל שְׁעָר רֹאשׁוֹ; וְהָרִי הוּא
כְּגוּפוֹ, דִּין תּוֹרָה. וְכָל הַטָּמְאִין שֶׁנִּטְבְּלוּ בְּבִגְדֵיהֶן, עֲלֵתָה
לָהֶן טְבִילָה - מִפְּנֵי שֶׁהֵמָּנִים בָּאִין בָּהֶם [עוֹבְרִים דְּרַכְסָא], אֵינֶן
חוֹצְצִין. וְכֵן הַנִּדָּה שֶׁטְבָּלָה בְּבִגְדֵיהָ, מִתְרַת לְבַעֲלָהּ.

ח. כָּל הַטוֹבֵל צָרִיךְ לְהַתְפּוֹן לְטְבִילָה; וְאִם לֹא נִתְפָּן,

עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה לְחָלִין [וְלֹא לְקַדְשִׁים]. אֲפֹלוּ נִדָּה שֶׁטְבָּלָה
כְּלוּ פְּנוּנָה, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַמֵּים אוֹ יָרְדָה לְהֶקֶר - הָרִי
זֶה מִתְרַת לְבַעֲלָהּ; אֲבָל לְתַרומָה וְקִדְשִׁים - אֵינָה טְהוּרָה,
עַד שֶׁתְּטַבֵּל בְּכוֹנָה.

ט. הַכּוֹפֶת יָדָיו וְרַגְלָיו, וְיִשָּׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמֵּים - אִם נִכְנְסוּ
מֵים דְּרָךְ כְּלוּ, טְהוּר. הַקּוֹפֵץ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה, הָרִי זֶה מְגָנָה
[לֹא נִרְאָה שְׁטוּבֵל לִשְׁם מִצְוָה]. וְהַטּוֹבֵל פְּעַמִּים בַּמִּקְוֶה,
הָרִי זֶה מְגָנָה [כֹּחַ]. וְהָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'כִּבְשׁ יָדְךָ עָלַי
בַּמִּקְוֶה', הָרִי זֶה מְגָנָה [כֹּחַ].

י. בֵּית הַסֵּתָרִים [מִקְוֹמוֹת בְּגוֹף שְׂאִינִם נְרִאִים] וּבֵית הַקְּמָטִים,
אֵינֶן צָרִיכִין שִׁיבֹאוּ בְּהֵן הַמֵּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּדְּיוּ לֹא שִׁטְף
בְּמֵים", אֲכָרִים הַנִּרְאִין בְּלִבָּד. וְאֵף עַל פִּי כֵן צָרִיכִין לְהִיָּת
רְאוּיִין שִׁיבֹאוּ בְּהֵן הַמֵּים, וְלֹא יִהְיֶה דְּבַר חוּצָץ. לְפִיכָךְ
אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם בַּתּוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה
מִדִּיתָה קְמָטִיָּה בְּמֵים וְאַחֵר כֶּף תְּטַבֵּל'. הָאִשָּׁה טוֹבֵלַת כְּדָרָךְ
גְּדִילָתָהּ בְּאוֹרְגָתָהּ, וְכַמִּנְיָקָה אֶת בְּנָהּ [כַּעֲמִידָתָהּ בַּעַת אֲרִיגָה
אוֹ הַנִּקְהָ].

יא. אִשָּׁה אֵינָה טוֹבֵלַת בְּנִמְל, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבַּשֵּׁשׁ מִבְּנֵי אָדָם
וְאֵינָה טוֹבֵלַת בְּהֵן; וְאִם הָקִיף לָהּ מֶפֶץ [מִמְחַצְלָתוֹ] וְכִיּוֹצֵא
בּוּ כְּדִי לְהַצְנִיעָהּ, טוֹבֵלַת בְּנִמְל. וְלֹא תְּטַבֵּל עַל גְּבִי כְּלִי
חֶרֶשׁ אוֹ סֵל וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְפַחֶדֶת וְלֹא תַעֲלֶה
לָהּ טְבִילָה.

יב. אֶחָד הָאָדָם וְאֶחָד הַבְּלִים, לֹא יִהְיֶה דְּבַר חוּצָץ בֵּינֶם
לְבֵין הַמֵּים; כְּגוֹן שֶׁהָיָה בָצָק אוֹ טִיט מְדַבֵּק עַל בְּשֵׁר הָאָדָם
אוֹ עַל גּוּף הַכְּלִי - הָרִי זֶה טָמֵא כְּשֶׁהָיָה, וְלֹא עֲלֵתָה לָהֶם
טְבִילָה. דְּבַר תּוֹרָה, אִם הָיָה דְּבַר חוּצָץ חוּפָה [מִכְסֵּה] אֶת
רֹב הָאָדָם אוֹ רֹב הַכְּלִי - לֹא עֲלֵתָה לָהֶם טְבִילָה. וְהוּא
שֶׁהָיָה הָאָדָם מִקְפִּיד עָלָיו, וְרוֹצֵה לְהַעֲבִירוֹ; אֲבָל אִם אֵינוֹ
מִקְפִּיד עָלָיו, וְלֹא שֵׁם אוֹתוֹ עַל לֵב בֵּין עֶבֶר בֵּין לֹא עֶבֶר
- אֵינוֹ חוּצָץ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּפָה אֶת רֹבּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה
חוּפָה מְעוּטָה - אֵינוֹ חוּצָץ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִקְפִּיד עָלָיו.
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁכָּל דְּבַר שֶׁהוּא חוּצָץ - אִם הָיָה מִקְפִּיד
עָלָיו - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עַל מְעוּטָה;
גְּזֵרָה, מִשּׁוֹם רֹבּוֹ. וְכָל דְּבַר חוּצָץ - אִם הָיָה חוּפָה אֶת
רֹבּוֹ - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד עָלָיו;
גְּזֵרָה, מִשּׁוֹם רֹבּוֹ הַמִּקְפִּיד עָלָיו. נִמְצְאָת אוֹמֵר, שֶׁאִם הָיָה
עַל בְּשֵׁר הָאָדָם אוֹ עַל גּוּף הַכְּלִי דְּבַר מִדְּבָרִים חוּצָצִין,
כְּגוֹן בָּצָק וְנֶפֶת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אֲפֹלוּ טַפָּה כְּחֶרֶדֶל, וְהוּא
מִקְפִּיד עָלֶיהָ - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה; וְאִם אֵינוֹ מִקְפִּיד עָלֶיהָ
- עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, אֲלָא אִם כֵּן הָיָה חוּפָה אֶת רֹב הַכְּלִי
אוֹ רֹב הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יום שבת קודש י"א מרחשון ה'תשע"ג

פָּרָק ב

א. אֵלּוּ חוּצְצִין בְּאָדָם: לְפָלּוּף [לִיחַת הָעֵין] שֶׁחוּץ לְעֵין
[שְׁנִדְבָקָת מַחוּץ לְעֵין], וְגִלְד [לִיחַת פִּצְעוֹ] שֶׁעַל גְּבִי הַמַּכָּה, וְסֵם

טבילה; שְׁמָא טיט הִיָּה בְּרַגְלֵי הַתִּינוּק אוּ בִידוֹ, וְנִדְבֶק
בְּאִשָּׁה בְּשַׁעַת טְבִילָה, וְחֻצֵּץ, וְאַחַר שְׁעָלָתָה נָפַל.
יג. נָדָה שְׁנִתְּנָה שְׁעָרָה בְּפִיָּה, אוּ שְׁקַפְצָה [הִידִקָּה] יָדָה, אוּ
שְׁקַרְצָה בְּשִׁפְתוֹתֶיהָ [הַדְבִיקָם זוּ לְזוֹ בַּחוּץ], אוּ שְׁנִמְצָא בְּצֶק
בְּשִׁפְתוֹתֶיהָ, אוּ שְׁנִמְצָא עֵצִים בֵּין שְׁנֵיהֶ - כָּאִלוּ לֹא טְבָלָה.
וכן שָׁאָר הַטְּמָאִים. נִתְּנָה מְעוֹת בְּפִיָּה, וְיִירָדָה וְטָבָלָה -
טְהֵרָה מִטְּמֵאֵת נָדָה, וְהָרִי הִיא טְמֵאָה עַל גִּבּ [מִמַּחֲמַת] רֶקֶה; וְנִמְצָאֵת רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה, כְּמִי שֶׁנִּגְעַע בְּרֶק הַנֶּגְדָה. וְכֵן הַדִּין
בְּזָב.
יד. וְאִלוּ שָׁאִין חוּצָצִין בְּאֶדָם: קֶלְקֵי [סִבָּךְ שַׁעֲרוֹת -] הָרֹאשׁ
וּבֵית הַשְּׁחִי וּבֵית הַסְּתָרִים שְׁבָאִישׁ, לְפָלְלוֹ [לִיחָה] שְׁבָעִין,
וְגִלְד שֶׁהָעֵלֶת הַמֶּכֶה, וְלִכְלוּכֵי צוּאָה שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ, וְצוּאָה
שֶׁמַּחַת הַצֶּפֶרֶן, וְצֶפֶרֶן הַמִּדְלָדֶלֶת, וּכְשׁוֹת הַקֶּטָן, וְהוּא
הַשְּׁעָר הַדֶּק שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ [שֶׁל יֶלֶד קָטָן] - כָּל אֵלּוּ אֵין חוּצָצִין.
טו. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אוּ יָתֵר שֶׁהֵיוּ קְשׁוּרִין כְּאַחַת קָשָׁר אֶחָד -
אֵין חוּצָצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים בָּאִין בָּהֶן. וְשְׁעָרָה אַחַת
שֶׁנִּקְשְׂרָה, חוּצָצֵת; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה מִקְפִּיד עָלֶיהָ; אֲבָל אִם
אֵינוֹ מִקְפִּיד עָלֶיהָ, עָלְתָה לוֹ טְבִילָה, עַד שִׁיְהִיָּה רַב שְׁעָרוֹ
קְשׁוּר, נִימָא נִימָא בְּפִנֵּי עֲצָמָה. כְּזֶה הוּרֵי הַגְּאוּנִים. וְיִרְאָה
לִי, שֶׁשְׁעָרוֹ שֶׁל אָדָם כְּגוֹפּוֹ הוּא חָשׁוּב לַעֲנִין טְבִילָה, וְאֵינוֹ
כְּגוֹף בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ כְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר 'רַב הַשְּׁעָר'; אֲלֹא אִף עַל פִּי
שֶׁכָּל שְׁעָר רֹאשׁוֹ קְשׁוּר נִימָא נִימָא - אִם אֵינוֹ מִקְפִּיד עָלָיו,
עָלְתָה לוֹ טְבִילָה, אֲלֹא אִם כֵּן נִצְטָרָף לַחוּצָץ אַחֵר עַל גּוֹפּוֹ,
כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ. וְאַחַד הַנֶּגְדָה, וְאַחַד שָׁאָר הַטְּמָאִין שִׁישׁ
בְּרֹאשׁ שְׁעָר.
טז. תִּקְנַת עֲזָרָה הִיא, שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה חוֹפֶפֶת שְׁעָרָה, וְאַחֵר
כָּף תִּטְבֹּל; וְאִם אֶפְשָׁר לָהּ לַחֹף בְּלִילָה וְתִטְבֹּל מִיָּד, תִּכְף
לַחֲפִיפָה - הָרִי זֶה מִשְׁבָּח. וּבִשְׁעַת הַדַּחֲק, אוּ מִפְּנֵי הַחֲלִי
- חוֹפֶפֶת אֶפְלוּ בְּעָרֵב שִׁבְתָּ, וְטוֹבָלָת לְמוֹצָאֵי שִׁבְתָּ.
יז. טְבָלָה וְעָלְתָה, וְנִמְצָא עָלֶיהָ דָּבָר חוּצָץ - אִם בְּאוֹתוֹ
הַיּוֹם שֶׁחִפְפָה טְבָלָה, אֵינָה צָרִיכָה לַחֹף פַּעַם שְׁנִיָּה, אֲלֹא
חוֹזֶרֶת וְטוֹבָלָת בְּלִבָּד. וְאִם לֹא, צָרִיכָה לַחֹף פַּעַם שְׁנִיָּה
וְלִטְבֹּל.
יח. לֹא תִחַף אִשָּׁה בְּנֶתֶר [אִבֵּן חֲפִיפָה], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְטָף
[מִנִּתָּק] אֶת הַשְּׁעָר, וְלֹא בִּאֲהָלָה [אִלּוּן], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִסְרֹף
[- מִסִּבָּךְ] אֶת הַשְּׁעָר; אֲלֹא בַּחֲמִין, וְאֶפְלוּ בַּחֲמִי חֲמָה [-
שִׁמְשֵׁם] - מִפְּנֵי שֶׁהַחֲמִין מִיִּשְׁרִין אֶת הַשְּׁעָר וּמִסְלָסְלִין
[מִפְרִידִים] אוֹתוֹ. אֲבָל הַצּוּנִין מִקְבָּצִין אֶת הַשְּׁעָר, וּמִבְלָבִלִין
אוֹתוֹ וּמִתְקָשֵׁר.
יט. נָדָה שְׁנִתְּנָה תְּכָשִׁיל לִבְנָה, וְטְבָלָה - לֹא עָלְתָה לָהּ
טְבִילָה, מִפְּנֵי הַשְּׁמִנוּתִית שֶׁעַל יָדָה.
כ. שְׂרָטָה בְּשָׂרָה וְהוֹצִיאָה דָם, וְטְבָלָה - בְּתוֹף שְׁלֹשָׁה
יָמִים, אֵין מְקוֹם הַשְּׂרִיטוֹת חוּצָץ; לְאַחֵר שְׁלֹשָׁה יָמִים, הָרִי
מְקוֹם הַשְּׂרִיטוֹת חוּצָץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵדֵם קוֹפֵה שָׁם, כְּגִלְד שֶׁעַל
גְּבִי הַמֶּכֶה. וְכֵן לְפָלְלוֹ שְׁבָעִין - אֵינוֹ חוּצָץ. אִם הָיָה יָבֵשׁ,
וְהוּא שֶׁהִתְחִיל לְהוֹרִיק [- צִבְע יִרוֹק], חוּצָץ בְּנֶגְדָה.
כא. כָּחַל שְׁבָעִין [צִבְע כָּחוֹל שְׁנוֹנָתָה בַּעֲיוֹן], אֵינוֹ חוּצָץ; וְנִדְבֶק

1 [חֹמֶר רְפוּאִי] יָבֵשׁ שֶׁעַל גְּבִי הַמֶּכֶה, וְהָרִטָּה שֶׁעָלֶיהָ, וְגִלְדִּי
2 צוּאָה שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ, וּבְצֶק אוּ טִיט שֶׁמַּחַת הַצֶּפֶרֶן, וְהַמְלִמּוּלִין
3 [שִׁיירֵי בִצָק] שֶׁעַל הַגּוֹף, וְטִיט הַיָּוֵן [- עֵבֶה], וְטִיט הַיּוֹצֵרִין
4 [יוֹצֵרֵי כְלֵי חֹרֶס], וְטִיט שֶׁל דְּרָכִים הַנִּמְצָא שָׁם תְּמִיד אֶפְלוּ
5 בִּימּוֹת הַחֲמָה - כָּל אֵלּוּ חוּצָצִין. וְשָׁאָר כָּל הַטִּיט - כִּשְׁהוּא
6 לַח - אֵינוֹ חוּצָץ, שֶׁהָרִי נִמְחָה בְּמִים; וּכִשְׁהוּא יָבֵשׁ, חוּצָץ.
7 ב. הַדִּיּוֹ, וְהַדְּבָשׁ, וְהַחֲלָב, וְהַדֶּם, וְשֶׁרֶף הַתּוֹת, וְשֶׁרֶף
8 הַתְּאֵנָה, וְשֶׁרֶף הַשְּׁקָמָה, וְשֶׁרֶף הַחֲרוּב - יָבֵשׁ, חוּצָצִין;
9 לַחִין, אֵינֶן חוּצָצִין. וְשָׁאָר כָּל הַשְּׂרָפִין - בֵּין לַחִין בֵּין יָבֵשׁ, חוּצָצִין.
10 חוּצָצִין, וְהַדֶּם שֶׁנִּצְרָף [נִדְבָק] בְּבָשָׂר - אֶפְלוּ לַח, חוּצָץ.
11 הָאֶבֶר וְהַבָּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִים [נִתְלָשׁוּ מִהַגּוֹף אֲךָ לֹא נִפְרְדוּ],
12 חוּצָצִין.
13 ג. בֵּית הַסְּתָרִים בְּאִשָּׁה - חוּצָץ, עַד שֶׁתִּדְּחֵת תַּחֲלָה; שֶׁהִנְעָה
14 שָׁם תְּמִיד, וְהָאֶבֶק מִתְקַבֵּץ וְחוּצָץ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?
15 בְּנִשְׁוֹאָה; אֲבָל בְּפִנִּיָּה - הוּאִיל וְאֵינָה מִקְפִּדָּת, אֵינוֹ חוּצָץ.
16 ד. הָאֶגֶד [תַּחְבוּשׁת] שֶׁעַל גְּבִי הַמֶּכֶה, וְהַשְּׁקָשִׁין [מִתְכּוֹת]
17 שֶׁעַל גְּבִי הַשְּׂבָר, וְהַשִּׁירִים [שִׁרְשָׁרוֹת] וְהַנְּזָמִים וְהַקְּטָלִיּוֹת
18 [מִחוּרּוֹת] וְהַטְּבָעוֹת - בְּזִמָּן שֶׁהֵן חֲזָקִין וְיִדְבָקִין בְּבָשָׂר,
19 חוּצָצִין; וּבְזִמָּן שֶׁהֵן רַפִּין, אֵינֶן חוּצָצִין.
20 ה. חוּטֵי הַצֶּמֶר, וְחוּטֵי פֶשֶׁת, וְהַרְצוּעוֹת שֶׁקוֹשְׁרוֹת הַנָּשִׁים
21 עַל רֹאשֵׁיהֶן לְנוּאֵי - חוּצָצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְבַדִּילִין בֵּין הַמִּים
22 וּבֵין הַגּוֹף. אֲבָל חוּטֵי שְׂעָר - אֵין חוּצָצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים
23 בָּאִין בָּהֶם אִף עַל פִּי שְׁאֵינֶן רַפִּין.
24 ו. חוּטִין שֶׁבִּצְוָאָר - אֵין חוּצָצִין, אֶפְלוּ שֶׁל פֶּשֶׁת; לְפִי
25 שָׁאִין אִשָּׁה חוֹנֶקֶת עֲצָמָה בָּהֶן. אֲבָל חֲבָקִין [תַּכְשִׁיטִים]
26 שֶׁבִּצְוָאָר, כְּגוֹן קְטָלִיּוֹת וְעֻנְקִים - חוּצָצִין; לְפִי שֶׁהִיא חוֹנֶקֶת
27 עֲצָמָה בָּהֶן, כְּדִי שֶׁתִּרְאָה בְּעֵלֶת בָּשָׂר.
28 ז. שְׁעָר שֶׁעַל הַלֵּב שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִעֲשֶׂה קֶלְקִין [- סִבָּךְ], וְכֵן
29 קֶלְקֵי הַזָּקֵן - חוּצָצִין.
30 ח. חֵץ שֶׁהוּא תָּחוּב בְּאֶדָם - בְּזִמָּן שֶׁהוּא נִרְאָה, חוּצָץ;
31 וּבְזִמָּן שֶׁאֵינוֹ נִרְאָה - טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתוֹרֵמָתוֹ לְעָרֵב, אִף עַל
32 פִּי שֶׁהוּא חֵץ טָמֵא. וְכֵן מִי שֶׁבָּלַע טְבַעַת טְמֵאָה, וְטָבַל -
33 הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם הִקְיָאָה אַחֵר שֶׁטָּבַל, נִטְמָא בְּמַנְעָה;
34 שֶׁכָּבֵר בֶּאֱרָנוּ, שֶׁכָּל הַבְּלוּעִים כְּגוֹף הַחִי, אֵינֶן מִטְּמָאִין וְלֹא
35 מִטְּמָאִין. נִכְנָסוּ צְרוּרוֹת [רַגְבֵי אֲדָמָה] וְקִיסְמִין בְּסִדְקֵי רִגְלָיו
36 מִלְמַטָּה, חוּצָצִין.
37 ט. אֶסְפְּלוּנִית, מְלֻגְמָא, וְרִטָּה [יְמִינֵי תַּחְבוּשׁוֹת] שֶׁעַל בֵּית
38 הַסְּתָרִים - חוּצָצִין; אִף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף שִׁיכְנָסוּ הַמִּים,
39 צָרִיכִין שִׁיְהִיּוּ רְאוּיִין וְלֹא יִהְיֶה עָלֶיהֶן דָּבָר חוּצָץ, כְּמוֹ
40 שֶׁבֶּאֱרָנוּ. הָיְתָה בּוֹ שְׁעָרָה אוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת חוּץ לַמֶּכֶה וְרֹאשׁוֹ
41 מְדָבֶק לַמֶּכֶה, אוּ שֶׁהֵיוּ מְדָבְקִין בְּטִיט אוּ בְּצוּאָה, אוּ שֶׁהֵיוּ
42 בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּרִיסֵי עֵינָיו מִלְמַעְלָה - הָרִי אֵלּוּ חוּצָצִין.
43 י. לֹא יִטְבֹּל אָדָם בְּעָפָר שֶׁעַל רִגְלָיו; וְאִם טָבַל, אֵינוֹ חוּצָץ.
44 יא. הָאוֹחַז בְּאֶדָם וּבְכִלִּים, וְהַטְּבִילָן - הָרִי הֵן בְּטְמֵאָתָן,
45 וְאִף עַל פִּי שֶׁרָפָה יָדָיו עַד שֶׁבָּאוּ בָּהֶן הַמִּים; גְּזֵרָה, שְׁמָא
46 לֹא יִרְפָּה. וְאִם הָיָה יָדָיו בְּמִים תַּחֲלָה, עָלְתָה לָּהֶן טְבִילָה.
47 יב. הַמִּפְשָׁלֶת בְּנָה לְאַחוּרֶיהָ, וְטְבָלָה - לֹא עָלְתָה לָהּ

ח. הנה הזפת או החמר וכיוצא בהן על הסנדל מתוכו - 47
מלמעה, חוצץ; ומלמטה, אינו חוצץ. על הספסל - 48
מלמעה או מן הצדדין, חוצץ; מלמטה, אינו חוצץ. 49
ט. לכלוכי צואה שבכסא ושבקתדרה המכבשין [יבשמים] - 50
בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטן בין מן הצדדין - אינן 51
חוצצין, מפני שהמים מעבירין אותם. אבל לכלוכי שמרים 52
שבכוס ושבצלוחית, והמוף שבשיר [תכשיט] ושבזוג 53
[פנעמון], והטיט והבצק שעל יד [קת] הקרדס ושעל יד 54
המגרפה - חוצצין. 55
י. דבר ברור הוא, שכל מקום שאמרנו בזפת ובחמר וכיוצא 56
בהן שאינן חוצצין בכלים, מפני שאינו מקפיד עליהן. 57
לפיכך, אם היה רב הפלי חפוי בזפת או בחמר וכיוצא בהן 58
- לא עלתה לו טבילה, כמו שבארנו, אף על פי שאינו 59
מקפיד. ואין בדבר זה הפרש בכלי מן הכלים, אלא כל 60
הכלים שוין בדבר זה. 61
יא. כל ידות הכלים שהן חלולין שהכניסן שלא כדרךן - 62
והמים לא נכנסים לתוכן, או שהכניסן כדרךן ולא מרן [לא] 63
הכניסם לגמרין, או שהיו של מתכת ונשברו - לא עלתה 64
להן טבילה. 65
יב. כלי שהפך פיו למטה, והטבילו - כאלו לא טבל, מפני 66
שאין המים נכנסין בכלו. היה בו מקום שאינן נכנסין בו 67
עד שיטנו - לא עלתה לו טבילה, עד שיטנו על צדו. 68
יג. כלי שהוא צר מפאן ומפאן, ורחב מן האמצע - אינו 69
טהור, עד שיטנו על צדו. 70
יד. צלוחית שפיה שוקע - אינה טהורה, עד שיטנה על 71
צדה. 72
טו. קלמרין [כלי לדין] - אינה טהורה, עד שיקנה מצדה 73
כדי שיכנסו המים לעקמומית שבה. 74
טז. בהמה שהיה השיר [תכשיט] עליה רפוי ונטמא, 75
מטבילין אותו במקומו [בצווארה]. 76
יז. ולא יטביל את הקמקמוס [קומקום] בפחמין שבו, אלא 77
אם בן שפשה. 78
יח. כלי שהוא מלא משקין, והטבילו - כאלו לא טבל. 79
היה מלא מים, והטבילו - הרי המים והפלי טהורין פאחת, 80
מפני שהמים יש להן טהרה, כמו שבארנו בטמאת אכלין 81
ומשקין. היה הפלי מלא מים רגלים, ואין אותו כאלו הן 82
מים. היה בו מי חטאת [פרה אדומה] - אם היה רב הפלי 83
פנוי, כדי שירבו מי מקנה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה 84
טהור; ואם לאו - צדין הוא בטמאתו, וכאלו הן שאר 85
משקין שחוצצין בין גוף הפלי ובין מי המקנה. 86
יט. כלי שתוכו טהור וגבו טמא, והיה מלא מים לזן או 87
חלב, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הפלי פנוי, 88
כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהם 89
[מדברנן]. אבל אם היה בו מים אדם או שאר משקין, לא 90
עלתה לו טבילה. 91
כ. לגין [כד] שהוא מלא מים טמאין, ונתן על פיו טיט 92
טופח [לח], והיה הטיט שוקע במים, והטבילו - טהור; ואם 93

שעל גבי העין, חוצץ. ואם היה עיניה פרוחת [עוצמת 1
ופותחת תמיד], אף על גבי העין אינו חוצץ. 2
כב. פתחה עיניה ביותר, או שעצמה עיניה ביותר - לא 3
עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות; 4
אבל להתיירה לבעלה, מתרת. אף על פי שנתנה תכשיל 5
לכנה, או שהיה בה שרט ישן, או שהיה על גב עיניה כחל, 6
ובין פתחה עיניה או עצמה אותן - הרי זו מתרת לבעלה; 7
שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא מדבריהם, 8
ולענין טהרות גזרו, לענין בעילה לא גזרו. וכל החוצץ 9
בגדה לטהרות - חוצץ בשאר טמאות לענין טהרות, (וחוצץ 10
בגד בשעת טבילה) וחוצץ בבגד בשעת טבילה. 11
כג. מי שטבל, ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ - אף על פי 12
שנתעסק באותו המין כל היום, הרי הוא בטמאתו, עד 13
שיאמר: "ידע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם טבילה"; 14
הואיל והחזק טמא, העמד טמא על טמאתו, עד שתדע 15
בודאי שטהרה. 16

פרק ג

א. ואלו חוצצין בכלים: הזפת, והחמר, וכיוצא בהן. הזפת 18
שבכוס ושבצלוחית - מתוכן [בתוכן], חוצצין; 19
ומאחוריהן, אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית 20
האמן; אבל מבצל הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן, 21
חוצצין. הזפת שבתמחוי [קערה גדולה] ושבקערה - בין כף 22
ובין כף, בין מבצל הבית בין מבית האמן - חוצצין. 23
ב. המר [מין בושם] והקמוס [אחד ממרכיבי דין] - בין בכוס 24
וצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מבצל הבית בין מבית 25
האמן, בין כף ובין כף - חוצצין. היה זפת או חמר וכיוצא 26
בהן על הטבילה, ועל השלחן, ועל הדרגש [כסא קטן] - אם 27
היו נקיים - חוצצין, מפני שהוא מקפיד עליהן; ועל הכלוסין 28
[מלובכים] - אינן חוצצין, מפני שאינו מקפיד עליהן. 29
ג. היו על משות בעל הבית, חוצצין; ועל של עני, אינן 30
חוצצין. ועל אכף בעל הבית, חוצץ; ועל של זקקין [נודות 31
עור], אינו חוצץ. על המרדעת [של חמור] משני צדדין [32
החציצה היא לכל אורכה], חוצץ. 33
ד. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים 34
- אפלו מצד אחד חוצץ, מפני שהן מקפידין על מלבושן 35
להיות נקיי. על בגדי עמי הארץ - משני צדדין, חוצץ; מצד 36
אחד, אינו חוצץ. 37
ה. היו על מטפחות של זפתין, ושל יוצרין, ושל מפסלי 38
אילנות [כורתי ענפים] - אינן חוצצין. 39
ו. טבח שהיה דם על בגדו - אינו חוצץ, מפני שאינו 40
מקפיד. 41
ז. מוכר רכב [כל דבר שנבלע בבגד] שהיה רכב על בגדו, 42
אינו חוצץ; וכן כל פיוצא בזה. היה הטבח מוכר רכב, והיה 43
על בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצץ, מפני שהם 44
שנים מקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו היא ואינו 45
מקפיד. 46

על אמה ברום שלש אמות; ושעור זה הוא מחזיק ארבעים
סאה מים, בין שאובין בין שאינן שאובין.
ב. ומדברי סופרים, שהמים השאובין פסולין לטבילה;
ולא עוד, אלא מקנה מים שאינן שאובין, שנפל לתוכן
שלשית לגין מים שאובין - פסלו הכל. אף על פי שפסול
מים שאובין מדברי סופרים, למדוהו בהקש; שהרי הוא
אומר: "אף מעין ובור מקנה מים, והנה טהור" - המעין
אין בו תפוסת נ- (התערבות) יד אדם כלל, והבור פלו בידי
אדם, שהרי כלן מים שאובין; אמרו חכמים: המקנה לא
יהיה פלו שאוב בבור, ואינו צריך להיות פלו בידי שמים
כמעין, אלא אם יש בו תפוסת יד אדם, כשר.
ג. ביצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבן, וירדו להן
גשמים ונתמלאו - אף על פי שהיא עונת הגשמים, הרי זה
ישבר הקנקנים או יכפה [יהפוך] אותן, והמים הנקנים
כשרים לטבילה, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים,
שהרי לא מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה הקנקנים, והערה
אותן - הרי כל המים שבהן שאובין.
ד. המניח כלים תחת הצנור תמיד בכל עת ובכל זמן, אחד
כלים גדולים ואחד כלים קטנים, אפלו כלי אבנים וכיוצא
בהן מכלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי גשמים -
הרי אלו פסולין. ואם כפון על פיהן, או שברן - המים
הנקיין מהם כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו;
שחזקת הצנור לקלח מים. ואפלו שכח הכלים תחת הצנור,
פסולין - גזרו על השוכח, מפני המניח. וכן המניח את
הכלים בחצר בעת קשור עבים [התאסף העננים לקראת
גשמים], ונתמלאו - המים שבהן פסולין, שהרי לדעתו
נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחצר בשעת קשור עבים,
משום מניח. הניחן בחצר בשעת פזור עבים, וכאו עבים,
ונתמלאו - הרי אלו כשרין, כמו שהניחן בראש הגג לנגבן.
וכן אם הניחן בשעת קשור עבים, ונתפזרו, וחרזו ונתקשרו,
ונתמלאו - הרי אלו כשרין. ואם שברן או כפון, המים
הנקיין מהם כשרין.
ה. הסיד ששכח עציץ במקנה, ונתמלא מים - אף על פי
שלא נשאר במקנה אלא מעט, והרי העציץ יש בו רב
המקנה - הרי זה ישבר את העציץ במקומו, ונמצא המקנה
פלו כשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקנה, כדי
לחסמן [- למלאותם], ונתמלאו מים - אף על פי שכלע
המקנה את מימיו, ולא נשאר שם מים כלל אלא מים
שבתוף הקנקנים - הרי זה ישבר הקנקנים, והמים הנקין
מהם מקנה כשר.
ו. ביצד פוסלין המים השאובין את המקנה בשלשית לגין?
שאל הנה במקנה פחות מארבעים סאה, ונפלו לו שלשית
לגין והשלימוהו לארבעים - הרי הכל פסול. אבל מקנה
שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שאובין, ושאר בכר,
ושפך לתוכו כל היום פלו - הרי זה כשר. ולא עוד, אלא
מקנה עליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרין, והנה ממלא

היה טיט הין [עבה] וכיוצא בו, כאלו לא טבל. וכן טבעת
שנתנה בלבנה של טיט טופח, והטבילה - טהורה; ואם
היה טיט יון, כאלו לא טבלה.
כא. אלו שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי בגדי
עניים; ואם הקפיד עליהן, חוצצין. וקשרי בגדי בעלי
בתים, סתמן חוצצין; ואם אינו מקפיד על הקשרים, אינן
חוצצין. וקשרי נימי הבגדים [בשפת הבגד] שנקשרו
מאליהן, וקבט [- לולאה] הסנדל, ותפלה [תפילין] של ראש
בזמן שהקציצה דבוקה עם הרצועה בבית הרצועה שלה
וחזקה, ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת [רצועתו
אינה חזה], ואזני החמת [נוד] ואזני התרמל [ילקוט], וכל
כיוצא באלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתירן.
כב. ואלו שהן צריכין שיבואו בהן המים: הקשרים
שכפתחי החלוק שהם עשויין בלולאות, וכן קשרי לולאות
שבפתח, ושפה של סדין צריך למתח, ותפלה של ראש
בזמן שאינה ברצועה, ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת,
ושגן [רצועה] של סנדל, וקשרי נימי הבגדים שקשר אותן,
וכן כל כיוצא באלו ממקומות שהוא עתיד לגלותן ולמתחן.
הסלין של גת [בית היין] ושל בד [בית השמן] - אם היו
חזקים, צריך לחטט [לנקותם]; ואם היו רפים, צריך לנער.
הפר והקסת של עור, צריכים שיבואו המים בהן.
כג. קסת עגלה, והפדור, והאמון [עוד ממולא בדים],
והקמיע, והתפלה - אינן צריכין שיבואו בהן המים לחללן.
זה הכלל: כל שאין דרכו להכניס ולהוציא, טובל סתום.
כד. המטביל בגדים קשהו מכתסין [ועדיין רטובים], צריכין
שיפנסו בהן המים עד שיבעבעו; הטבילן גנובין, עד
שיבעבעו ויגורו מבבעבען.
כה. כל ידות הכלים שהן ארפין יתר מצרפן, ועתיד לקוצן
- מטבילן עד מקום המדה [- שצריך לה]. ביצד? שלשלת
דלי גדול [- מידתה] - ארבעה טפחים, וקטן - עשרה;
מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד, והשאר טהור.
כו. כלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים, והטביל הכל -
עלתה להן טבילה, אף על פי שפי הכלי צר ביותר; שהרי
המים נכנסין לו, ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול, עלתה
טבילה לכלים שבתוכו. ואם הטהו על צדו, והטביל - לא
עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. וכן
אם היה הכלי טהור, ונתן לתוכו כלים טמאים, והטבילן -
לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד.
כז. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל לקדשים - אין
מטבילין כלים בתוך כלים טהורין כלל, ואפלו היו בסל או
בקפה [שק גדול] כמו שבארנו.

פרק ד

א. דין תורה, שכל מים מכנסין, טובלין בהן - שנאמר:
"מקנה מים", מכל מקום. והוא, שיהיה בהן כדי להעלות
טבילה בהן לכל גוף האדם בבת אחת; שערו חכמים, אמה

ט. הורו מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים
'שאוובה שהמשיכה בלה טהורה', אין אנו צריכין שיהיו
שם רב מים פשרין; וזה שהצריך רב והמשכה, דברי יחיד
הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף 'שאוובה שהמשיכה בלה
טהורה'. ולפי דבר זה - אם היה ממלא בכלי ושופך,
והמים נזחלין והולכין למקום אחד, הרי זה מקנה פשר.
וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוות פשרין, שהרי כל
המים שבהן שאוב שנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי
שעשה מעשה בדבר זה.
י. מי גשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחצר, ונמשכין
ויורדין לעוקה [גומא] שבחצר, או שהיו מתערבין על
מעלות [מדריגות] המערה, ויורדין למערה - אם רב מן
הפשר, פשר; ואם רב מן הפסול, פסול; מחצה למחצה,
פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקנה,
ונמשכין ויורדין. אבל אם היו הפשרין והפסולין מקלחין
לתוך המקנה - אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים
פשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לגין מים שאובין, פשר;
ואם לאו, פסול.

בכלי ונותן לתוכו עד שרבו המים, וירדו למקנה תחתון
ארבעים סאה - הרי התחתון פשר.
ז. מקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות [- בדיוק], ונתן
לתוכו סאה מים שאובין, ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי
זה פשר; וכן נותן סאה ונטל סאה, והוא פשר - עד רבו.
ח. אין המים השאובין פוסלין את המקנה בשלשת לגין,
עד שיפלו לתוך המקנה מן הכלי; אבל אם נגררו [על
הקרקע] המים השאובין חוץ למקנה, ונמשכו וירדו למקנה
- אינן פוסלין המקנה, אלא עד שיהיו מחצה למחצה; אבל
אם היה רב מן הפשרים, המקנה פשר. ביצד? מקנה שיש
בו עשרים סאה ומשהו מים פשרין, והיה ממלא ושואב
חוץ למקנה, והמים נמשכין ויורדין למקנה - בין שהיו
נמשכין על הקרקע, או בתוך הסילון וכיוצא בו מדברים
שאינן פוסלין את המקנה - פשר, ואפלו השלימו לאלף
סאה; שהשאוובה שהמשיכה [- שאובין שנגררו למקוה -]
פשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הפשר. וכן גג
שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי גשמים, ומלא בכתפו
ונתן לתוכו פחות מעשרים, שנמצא הכל פסול, ופתח
הצנור ומשכו הכל למקום אחד - הרי זה מקנה פשר;
שהשאוובה שהמשיכה בלה - פשרה, הואיל והיה שם רב
פשר. וכיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ה'י"א מרחשון ה'תשע"ג

אף על פי שאין מפירין. והאשה נותנת שכר הסופר בכל
מקום.
ה. וצריך שיאמר הבעל עצמו לסופר: 'כתב', ולעדים:
'חתמו'. הרי שאמרו לו בית דין או שנים: 'נכתב גט
לאשתך'; ואמר להם: 'כתובו', וכתבו הן עצמן וחתמו בו,
הרי זה פשר; אבל אם אמרו הן לסופר וכתב ולעדים וחתמו
- אף על פי שחזרו ונתניהו לבעל, וחזר ונתן גט זה לאשתו
בפני עדים - הרי זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא אמר לו
הבעל לכתבו.
ו. אמר לשנים או לשלשה: 'אמרו לסופר וכתב גט לאשתי,
ואמרו לעדים וחתמו' ואמרו לסופר וכתב, ולעדים וחתמו,
או שאמר לשנים: 'אמרו לסופר וכתב גט לאשתי, ואתם
חתמו' - הרי זה גט פסול; ומתשיבין בדבר זה הרבה, מפני
שהוא קרוב להיות גט בטל.
ז. ומה בין פסול לבטל? שכל מקום שנאמר בחבור זה בגט
שהוא 'בטל', הוא בטל מן התורה; וכל מקום שנאמר
'פסול', הוא פסול מדברי סופרים.
ח. הבעל שהביא גט בידו חתום, ואמר: 'תנו גט זה לאשתי'
- הרי אלו יתנו לה. אמר לאחרים לכתב גט ולחתם בו ולתנו
לאשתו, וכתבו וחתמו ונתנו לה, ונמצא הגט בטל או פסול
- הרי אלו כותבין אחר, אפלו מאה, עד שיגיע לידה גט
פשר.

יום ראשון ה' מרחשון ה'תשע"ג

הלכות גירושין

פרק ב

א. זה שנאמר בתורה "וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה" -
אחד הכותב בידו, או שאמר לאחר לכתב לו, ואחד הנותן
בידו, או שאמר לאחר לתן לה; לא נאמר "וכתב", אלא
להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב; "ונתן", שלא תקח
מעצמה.
ב. אמר לשנים: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - הרי אלו
כותבין וחותמין ונותנין לה, והן הן שלוחיו והן הן עדיהם
שלוחי הגט והם גם החתומים עליו ועדי המסירה שלו; וכן אם
אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', ואמר לעדים לחתם -
כותבין וחותמין ונותנין לו, והוא מגרש בו בכל עת שירצה.
ג. וכותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו, והוא
שהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מפירין ויודעין שזה
הוא פלוני ואשתו היא פלונית. ואם היו באותו מקום שנים
ששמותיהן שונים ושמות נשותיהן שונים - אין מגרש אחד
מהן אלא במעמד חברו; שמה כתב גט ויוליכו לאשת חברו
ויגרשנה עליו.
ד. ובשעת הספנה [כגון שהבעל נוטה למוות] - כותבין ונותנין

טז. מי שנשפתק [נתאלם] והרי דעתו נכונה, אמרו לו: 46
 'נכתב גט לאשתך' והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה 47
 פעמים בסרוגין: אם אמר על לאו 'לאו', ועל הן 'הן' - הרי 48
 אלו יכתבו ויתנו; וצריכין לבדקו יפה יפה, שמא נטרפה 49
 דעתו. וכן אם כתב בידו: 'כתבו ותנו גט לאשתי' - הרי אלו 50
 כותבין ונותנין לה, אם היתה דעתו מישכת עליו; שאין דין 51
 מי שנשפתק בדין החרש. 52
 יז. מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש, ואין צריך לומר נשפתק 53
 - אינו מוציא לעולם עד שיבריא; ואין סומכין על רמיות 54
 החרש ולא על כתבו, אף על פי שדעתו נכונה ומישכת. אבל 55
 אם נשא כשהוא חרש, מגרש ברמיה - שאין קדושי 56
 קדושין מן התורה, כמו שבארנו, וכשם שפוגם ברמיה, כך 57
 מוציא ברמיה. 58
 יח. המקדש קטנה על ידי אביה [נתן קידושה לאביה], 59
 וגרשה כשהיא קטנה - אביה מקבל את גטה; ומשיגיגה הגט 60
 ליד האב, נתגרשה. גרשה כשהיא נערה - אם הגיע הגט 61
 לידיה או ליד אביה, נתגרשה. ואין נערה מארשה עושה 62
 שליח לקבל גטה מיד בעלה בחיי אביה; אבל האב עושה 63
 שליח לקבל הגט לבתו המארשת, בין קטנה בין נערה. 64
 יט. קדשה אביה כשהיא קטנה ומת - אם מבחנת בין גטה 65
 לדבר אחר, הרי זו מתגרשת משיגיגה הגט לידיה. ואם לאו, 66
 אינה מתגרשת עד שתבחין; ואם גרשה, אינה מגרשת. 67
 כ. מי שהדין נותן שפופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה 68
 לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו 69
 עד שיאמר 'רוצה אני', ויכתב הגט והוא גט כשר. וכן אם 70
 הפוהו גזיים ואמרו לו: 'עשה מה שישאל אומרין לך', 71
 ולחצו אותו ישראל ביד הגזיים עד שגרש - הרי זה כשר; 72
 ואם הגזיים מעצמן אנסוהו עד שכתב - הואיל והדין נותן 73
 שיכתב, הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא 74
 אנוס, בין ביד גזיים בין ביד ישראל? שאין אומרין 'אנוס' 75
 אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו חייב מן התורה 76
 לעשותו, כגון מי שהכה עד שמכר או נתן; אבל מי שהקפו 77
 יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה, והכה עד שעשה 78
 דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו 79
 - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס מעצמו בדעתו הרעה. 80
 לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות 81
 מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן 82
 העברות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהכה עד שתשש יצרו 83
 ואמר 'רוצה אני' - כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן 84
 שפופין אותו לגרש, וטעו בית דין של ישראל, או שהיו 85
 הדייטות, ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול; הואיל 86
 וישראל אנסוהו, יגמר ויגרש. ואם הגזיים אנסוהו לגרש 87
 שלא בדין - אינו גט; אף על פי שאמר בגזיים 'רוצה אני', 88
 ואמר לישראל 'כתבו ותתמו' - הואיל ואין הדין מחייבו 89
 להוציא והגזיים אנסוהו, אינו גט. 90

ט. אמר להם הבעל: 'כתבו ותתמו ותנו לשליח להוליך לה', 1
 וכתבו ותתמו ונתנו לשליח, ונמצא הגט בטל - אין כותבין 2
 אחר עד שימלכו בפעל; שהרי לא עשה אותן שלוחין 3
 לגרושין [אלא למוסרו לשליח], ושמא לא רצה אלא שיכתבו 4
 ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה אחר, והרי 5
 כתבו ונתנו. לפיכך לא יכתבו אחר; ואם כתבו גט אחר כשר, 6
 ונתנהו לשליח, ונתנו לה - הרי זה ספק מגרשת. 7
 י. האומר לשנים או ליתר על שנים: 'כתבו גט ותנו לאשתי', 8
 'גרשוה', 'שלחוה', 'שקוה', 'תרכוה' [גרשוה], 'כתבו אגרת 9
 ותנו לה' - הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה. אמר להם: 10
 'פטרונה', 'פרנסיה', 'עשו לה פדת', 'עשו לה פנימוס', 'עשו 11
 לה פראוי' - לא אמר כלום; ואם כתבו גט ונתנו לה, הרי זה 12
 בטל. 13
 יא. אמר להם: 'הוציאוה', 'עבדוה', 'התירוה', 'הניחוה', 14
 'העילוה' - הרי זה ספק אם משמע מלות אלו הגרושין, או 15
 דבר אחר. לפיכך אין כותבין לה; ואם כתבו גט ונתנו לה, 16
 הרי זה ספק מגרשת. 17
 יב. האומר: 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו כותבין וחותמין 18
 ונותנין לבצל בידו, ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם לתן 19
 לה; ואם נתנו לה, אינו גט. במה דברים אמורים? בבריא; 20
 אבל המסכן, והוא אדם שקפץ עליו החלי במהרה והכבד 21
 חלו מיד, והוציא בקולר [בשלשלת בצווארו להתדיין לפני 22
 המלך], אפלו על עסקי ממון, והמפרש בים, והיוצא בשירה, 23
 ואמר 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויתתמו ויתנו לה, 24
 שהדבר ידוע שלא נתפס זה אלא לכתב ולתן לה. 25
 יג. בריא שאמר: 'כתבו גט לאשתי', וכתבו ונתנו לה, והרג 26
 עצמו מיד, כגון שהשליף עצמו מן הגג, או הפיל עצמו לים 27
 - הרי זה גט כשר; עלה לגג ודחפתו הרוח ומת - אינו גט; 28
 ספק הפיל עצמו, ספק דחפתו הרוח - הרי זה גט, עד שידע 29
 לך בודאי שהרוח דחפתו. וכן מי שהיה משלף בבור ואמר: 30
 'כל השומע קולי יכתב גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויתנו; 31
 והוא שידעו אותו [יכירוהו שהוא בעלה]. ואף על פי 32
 שהעלוהו ולא הפירוהו - הרי זה כשר; שזה כשעת הסכנה 33
 הוא, שכותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין. וכן מי שנפלו 34
 בו מפות רעות שאי אפשר שיחיה מהן, אפלו נשחט בו רב 35
 שני הסימנין [קנה וושט], ורמו ואמר: 'כתבו גט לאשתי' - הרי 36
 אלו יכתבו ויתנו; שהרי עתה חי הוא, אף על פי שפופו למות. 37
 יד. מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו, ואמר כשהתחיל בו 38
 החלי: 'כתבו גט לאשתי' - לא אמר כלום, מפני שאין דעתו 39
 נכונה ומישכת. וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט; ואם 40
 לא הגיע, הרי זה ספק. 41
 טו. אמר כשהוא בריא: 'כתבו גט ותנו לאשתי', ואחר כך 42
 נבעת [חלה] - ממתינין עד שיבריא, וכותבין ונותנין לה, ואין 43
 צריך לחזר ולהמלך בו אחר שהבריא; ואם כתבו ונתנו קדם 44
 שיבריא, הרי זה פסול. 45

פרק ג

א. כל גט שנכתב שלא לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד [תלמידיו] או להתלמד [בעצמו], ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה בשמו, ושם האשה בשם אשתו, ושם העיר בשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט.

ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו, ומצאו בן עירו ואמר לו: 'שמי בשמך, ושם אשתי בשם אשתך', ונטלו ממנו וגרש בו - אינו גט, אף על פי שנכתב לשם גרושין.

ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוין, וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את הקטנה - אינו גט; אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו.

ד. יתר על כן: אמר לסופר: 'כתב, ואיזו שארצה אגרש בו', וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת מהן - הרי זה ספק גרושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה - אף על פי שהעביר עליו [על אותיות הגט] קולמוס [קנה עם דיו] לשמה, אינו גט.

ה. מי שכתב גט לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, ונתיחד עמה אחר שכתבו לה - לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הנישן - הרי זו מגרשת, ותנשא בו לכתחלה; שהרי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרש בו לכתחלה? גזירה, שמא יאמרו גשה קדם לכנה [שנתגרשה ואח"כ ילדה ממנו ילדים].

ו. אמר לסופר: 'כתב גט לפלונית, יהיה עמי, לכשאשאנה אגרשנה בו', ונכתב, ונשאה, וגרשה בו - אינו גט, מפני שלא היתה בת גרושין ממנו כשנכתב גט זה, ונמצא כנכתב שלא לשם גרושין. אבל אמר לו: 'כתב אותו לארוסתי, לכשאשאנה אגרשנה בו', וכנסה, וגרשה בו - כשר כתבו ליבמתו, ואחר שיבמה גרשה בו - הרי זה ספק גרושין, הואיל ואינה אשה גמורה כשכתבו.

ז. מפני תקנת סופר [להקל מעליו, שיהיו בידו גיטין מוכנים], התירו חכמים לסופר שכתב טפסי גטין [הנוסח הכללי], ויניח [ישאיר חלק] מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן, ומקום 'הרי את מתרת לכל אדם' - עד שיקתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, וכן יחתמו העדים לשמו ולשמה.

ח. סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו, וחתמו העדים שלא לשמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי זה פסול [מדרבנן], שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם [שלא תישאר עגונה]. ויש מי שאומר, שאם חתמו העדים שלא לשמה, הואיל והוא כמזין מתוכו, הרי זה גט בטל; וכן אם הנה אחד מעדיו פסול, או שהיה עד אחד

בלבד כשר - אף על פי שנמסר בעדים, הרי זה בטל. ולא יראה לי דבר זה; אלא כמזין, לא מזין ודאי, והואיל ונמסר בעדים כשרים, הרי זה פסול מדבריהם.

ט. המביא גט [בשליחות הבעל], ואבד ממנו ומצאו - אם אבד ממנו במקום שאין השירות מצויות, אפלו מצאו לאחר זמן מרבה - הרי זה בתוקף שהגט שאבד ממנו הוא הגט הנמצא, ותתגרש בו. אבל במקום שהשירות מצויות - אם מצאו מיד, ועדין לא שקה שם אדם מן העוברין, או שמצאו בפלי שהניחו בו, ויש לו טביעות עין [הכרת הגט במראהו] בארכו ורחבו של גט כשיהיה כרוך [קשור] - הרי הוא בתוקף, ותתגרש בו.

י. החזק באותו המקום איש אחר ששמו בשם שבגט - חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם, ואף על פי שלא שקה; ואם נתגרשה בו, הרי זו ספק מגרשת. אבל אם לא עבר אדם שם - הרי זה בתוקף, אף על פי שהחזיקו שם שנים ששמותיהן שוין.

יא. היה לעדים בגט סימן מבהק - כגון שאמרו: 'נקב יש בו בצד אות פלונית', או שאמרו: 'מעולם לא חתמנו על גט אחר שיש בו שמות כשמות אלו' - הרי זה בתוקף, ותתגרש בו; ואף על פי שמצאו אחר זמן מרבה, ובמקום שהשירות מצויות, והחזיקו שם שנים ששמותיהן שוין.

יב. שנים ששאלו שני גטין ונתעברו - נותנין שניהן לזו ושניהן לזו בעדי מסירה; לפיכך אם אבד אחד מהן, הרי השני בטל.

יג. מי שהיו לו שני שמות, וכן אשה שיש לה שני שמות - כשמגרש כותב שמה ושמו שיהו רגילין בו וידועין בו ביותר, ואומר: 'איש פלוני וכל שם שיש לו, גרש אשה פלונית וכל שם שיש לה'; ואם כתב חניכתו וחינכתה [שם לזו שלו ושלח], כשר.

יד. כתב השם שאינן ידועין בו ביותר, וכתב 'כל שם שיש לו' - הרי זה ספק גרושין. שנה שמו או שמה, ושם עירו או שם עירה - אף על פי שכתב 'וכל שם שיש לו וכל שם שיש לה' - אינו גט.

טו. הכל כשרין לכתב את הגט, חוץ מחמשה - גוי, ועבד, וחרש, ושוטה, וקטן; אפלו האשה עצמה כותבת את הגט שלה. ישראל שנשתמד לעבודה זרה, או שהוא מחלל שבת בפריהסיא - הרי הוא כגוי לכל דבריו.

טז. ולמה אין כותבין אלו החמשה? מפני שצריך הכותב לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, והגוי - על דעת עצמו הוא כותב; וחרש שוטה וקטן - אינן בני דעת; והעבד - אינו בתורת גטין וקדושין, ולפיכך הוא פסול כגוי לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו - אינו גט, אף על פי שחתמו בו כשרים ונמסר לה כשרים.

יז. כתב אחד מן החמשה טפס הגט, והניח מקום התרף, שהוא מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן, ומקום

1 'הרי את מתרת לכל אדם', וכתבם הפקח הגדול הישראלי
2 לשמה - הרי זה גט כשר.
3 יח. מתר להניח חרש שוטה וקטן לכתב טפס הגט
4 לכתחלה, והוא שיהיה גדול עומד על גבן. אבל הגוי
5 והעבד אין כותבין הטפס לכתחלה, ואפלו ישראל על גבן;
6 שלא התיירו לכתב טפסי גטין שלא לשמה לכתחלה אלא
7 מפני תקנת סופר, כמו שבארנו.
8 יט. הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה
9 - הרי זו מגרשת. כתבו וחתמו בו ביום טוב בדרון ונתנהו
10 לה - אינה מגרשת, שהרי העדים פסולין מן התורה; כתבו
11 ביום טוב בדרון, ונמסר לה בפני עדים כשרים ביום טוב
12 - הרי זה פסול.

יום שלישי ז' מרחשון ה'תשע"ג

פרק ד

14
15 א. אין כותבין את הגט אלא בדבר שרשומו [כתבו] עומד
16 [מתקיים], כגון דיו וסקרא [טיט אדום] וקמוס [שרף אילן]
17 וקלקנתוס [מין גפרית] וכיוצא בהן; אבל אם כתבו בדבר
18 שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות וכיוצא בהן - אינו גט.
19 כתבו באבר [עופרת] בשחור ובשיחור [כלי ברזל וגחלים],
20 כשר; ואין כותבין בהן לכתחלה.
21 ב. כותבין במי עפצין [מי פרי האלון] לכתחלה על גבי הנזיר
22 והעור וכיוצא בהן, אבל לא על גבי מגלה עפוצה [מעובדת
23 במי עפצין], מפני שאינו נכר [צבע הקלף והדיו שוים]; ואם
24 כתב, אינו גט. וכן כל פיוצא בו. על הכל כותבין את הגט,
25 אפלו על אסורי הנאה; וכותבין על דבר שיכול להזדית,
26 והוא שיתנו לה בעדי מסירה.
27 ג. פיצד? כותב לה על הנזיר המחוק [שנמחק כתבו], ועל
28 הדפתרא [עור בלתי מעובד כל צרכו], ועל הסרש [חרס], ועל
29 העלין, ועל ידו של עבד, ועל קרן הפרה; ומוסר לה העבד
30 והפרה או הנזיר המחוק והדפתרא וכיוצא בו, בפני עדים.
31 ד. היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתבת קצקע, והיה
32 יוצא [נמצא] מתחת ידה, והיו העדים חקוקים על ידו - הרי
33 זו מגרשת, אף על פי שאין לה עדי מסירה, שהרי אין יכול
34 להזדית. אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על
35 ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: 'בעדים נמסר לי'
36 - הרי זו ספק מגרשת; שמה מעצמו נכנס לה, שהגזירות
37 [בעלי חיים] אין להן חזקה [אין הימצאותם בידי מישהו
38 מהווה הוכחה על בעלותו עליהם].
39 ה. היה הגט חקוק על הטבלה [לוח], והעדים עליו, והוא
40 יוצא [נמצא] מתחת ידה - אף על פי שהם מחזקין בטבלה
41 שהיא שלה, הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה כותבת [מוותר
42 לה לכתוב] גטה, שאין קיים הגט אלא בחותמיו אם אין שם
43 עדי מסירה.
44 ו. חקק הגט על הלוח, או על האבן, או על סל מתכת
45 - אם חפר רכבי [גופי] האותיות, כשר; שזה כתב הוא - הרי

46 הוא אומר: "כתובה בעט ברזל", כלומר שהוא חופר [חורט].
47 וקראו הכתוב כותב]. וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד
48 שכלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוך האות, עד שיראו
49 הירכות גבוהות [בולטות] מכאן ומכאן, ככתב דיגרי הזקב
50 - אינו גט, שאין זה כתב.
51 ז. המקרע [חורט] על העור תבנית כתב [ללא דיו], או
52 שרשם על העור תבנית כתב - הרי זה כשר. כותבין את
53 הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שכתוב בכתב מן הלשונות,
54 ועדיו חותמין בכתב אחר - כשר, והוא שיהיו מפירין לשון
55 הפתב וכתבה.
56 ח. אחד מן העדים חתם בכתב, והעד השני בכתב לשון
57 אחרת - כשר; אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת,
58 ומקצתו בלשון אחרת - פסול.
59 ט. כל לשון שכתב בה הגט, צריך שיזהר הסופר בדברי
60 הגט, שלא יהיה משמעו שני ענינות, עד שנמצא הקורא
61 אומר: 'שמה לכך וכך נתפנו, שאין משמעו לשון גרושין,
62 או שמה לענין זה נתפנו שמשמעו לשון גרושין'; אלא יהיו
63 דברים שאין בהן ספק באותה הלשון, אלא משמעו ענין
64 אחד, שגרש ושלח פלוני לפלונית.
65 י. וכן צריך שיהיה הפתב מבאר היטב באותו הפתב
66 שכתב, עד שיגיעו לקרותו הקטנים שמפירין אותו פתב,
67 שאין לא נבונים ולא סכלים [טפשים] בקטנים, אלא
68 בינוניים; ולא יהיה כתב מעקם ומבלבל, שמה תדמה אות
69 לאות, ונמצא הענין משתנה.
70 יא. היה בו משמע שני ענינות, או שהיה בכתבו עקום או
71 בלבוש עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל ונקרא
72 לענין הגרושין ויש בו משמע גרושין, הרי זה פסול. כבר
73 נהגו ישראל כלם לכתב הגט בלשון ארמי ובגסס זה, אף
74 על פי שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה.
75 יב. וזה הוא גסס הגט: בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני
76 בשנת כך וכך ליצירה או לשטרות למניאנא די רגילנא
77 למימני בה [למנין שרגילים אנו למנות בו] במקום פלוני, איך
78 אנא פלוני בן פלוני דמקום פלוני וכל שום אחרן וחנוכה
79 דאית לי ולאבתי וילאתי וילאתיהון דאבתי [וכל שם
80 אחר וכינוי שיש לי ולאבתי ולמקומי ולמקום אבותי], צביתי
81 ברעות נפשי כיד לא אניסנא [רציתי ברצון נפשי, בלא אונס],
82 ופטריתי ושבקתי ותרוכית יתיכי ליכי, אנת אנתתי [פטרתי
83 ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך] פלונית בת פלוני דממטא
84 [מעיר] פלונית וכל שום אחרן וחנוכה דאית ליכי
85 ולאבתי וילאתי וילאתיהון דאבתי וילאתי [וכל שם אחר
86 וכינוי שיש לך ולאבתיך ולמקומך ולמקום אבותיך], די תינת
87 אנתתי מקדמת דנא [שהיית אישתי מכבר], וכדו פטריתי
88 ושבקתי ותרוכית יתיכי ליכי, די תהיונין רשאה ושלטאה
89 בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר די תצביין, ואנש לא
90 ימחה בדיכי מן שמי מן יומא דנן ויעלם [נוכעת פטרתי
91 ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך שתהיי רשאית ושולטת בנפשך,
92 לילך ולהנשא לכל אדם שתוצי, ואיש לא ימחה בידך, מיום זה

1 ועד עולם, וְהָרִי אֶת מִתְרָת לְכָל אָדָם, וְדָן דִּיהָרִי לִיכִי מִנִּי
2 סֵפֶר תְּרוּכִין [וְהָיָה לָךְ מִמֶּנִּי סֵפֶר גִּירוּשִׁין] וְגַט פְּטוּרִין
3 וְאִגָּרַת שְׂבוּקִין [עֲזוּבִין] כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל. וְהָעֵדִים חוֹתְמִין
4 לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
5 יג. כְּשִׁיכְתָּב הַגֵּט בְּלִשׁוֹן זֶה וּבִנְסָח זֶה, לֹא יִכְתֹּב 'וְדִין' בִּיּוֹד
6 - שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא 'וְדִין', כְּלוּמַר מִשְׁפָּט יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ;
7 וְלֹא יִכְתֹּב 'וְאִגָּרַת' בִּיּוֹד - שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא 'וְאִי גִרְתָּ',
8 כְּלוּמַר אִם זָנִית; וְלֹא יִכְתֹּב 'לִימְהָךְ' בִּיּוֹד - שְׁמָא יִקְרָא
9 הַקּוּרָא 'לִי מִהָךְ', כְּלוּמַר לִי שְׁחוּק; וְלֹא יִכְתֹּב 'תְּהוֹרִין'
10 'וְתִצְבִּין' בִּשְׁתֵּי יוֹדִין - שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא 'תְּהוֹרִין'
11 'וְתִצְבִּין', כְּלוּמַר שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם שְׁתֵּי נָשִׁים, וְנִמְצָא שְׁאִינוּ
12 מְגַרְשׁ לֹז, אֲלָא לְשִׁתִּים אַחֲרוֹת. וְכֵן יֵאָרֵץ לָנוּ דִּיכּוּדֵי -
13 שְׁמָא תִּדְמָה לִיּוֹד, וְיִהְיֶה מִשְׁמַע 'כְּדִי', כְּלוּמַר בְּתַנָּא זֶה
14 אֶפְסֵר אוֹתָךְ; וְכֵן יֵאָרֵץ לָנוּ דִּי תְּרוּכִין 'וְשְׂבוּקִין' - שְׁמָא
15 תִּדְמָה לִיּוֹד, וְיִהְיֶה מִשְׁמַעוֹ 'תְּרוּכִין' 'וְשְׂבוּקִין', כְּלוּמַר
16 שֶׁהוּא אוֹמֵר לָהּ שֶׁהִיא שְׂבָקָה וְגִרְשָׁה אוֹתָהּ. וְעַל דָּרָךְ זֶה
17 צָרִיךְ לְהַזְהִיר בְּכָל לִשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב שִׁיכְתָּב - שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ
18 מִשְׁמַע שְׁנֵי עֲנִינֹת.
19 יד. הָרִי שֶׁכְּתָב בְּנִסָּח זֶה, וְלֹא הָאֲרִיךְ וְיִין אֵלּוּ, אוֹ לֹא כְּתָב
20 הַיּוֹדִין הַיְתָרוֹת, אוֹ שֶׁכְּתָב הַיּוֹדִין שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ -
21 הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה בְּכָל לִשׁוֹן - פְּסוּל.
22 טו. גֵּט שֶׁמְחַק בּוֹ אוֹת אוֹ תִּכָּה, אוֹ שֶׁתִּלָּה בֵּין הַשִּׁטִּין
23 [הַשּׁוּרוֹת] - אִם מִטְּפָס הַגֵּט [הַנוֹסֵחַ הַכִּלְי וְהַפְחוֹת חֲשׁוּב],
24 הָרִי זֶה כָּשֵׁר. וְאִם מִן הַתֶּרֶף [נוֹסֵחַ הַעִיָּקָרִי וְהַפְּרָסִים
25 הַמִּשְׁתַּנִּים], אִינוּ גֵּט; וְאִם הַחֲזִיר וּפְרֶשׁ בְּסוֹף הַגֵּט שְׂאוֹת
26 פְּלוּנִית תְּלוּיָה אוֹ עַל מַחֵק, אֶפְלוּ מִתֶּרֶף הַגֵּט - כָּשֵׁר, כְּשֶׁאֵר
27 שְׁטָרוֹת. וְכֵן גֵּט שֶׁנִּמְצָא קְרוּעַ שְׁתֵּי וְעָרַב, שֶׁהוּא קְרוּעַ שֶׁל
28 בֵּית דִּין - הָרִי זֶה גֵּט בָּטֵל, כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת; אֲבָל אִם
29 נִקְרַע, וְאִינוּ קְרוּעַ שֶׁל בֵּית דִּין - כָּשֵׁר.
30 טז. נִמוּק, אוֹ שֶׁהֲרָקִיב, אוֹ שֶׁנִּעְשָׂה כְּכִבְרָה [מְחוּרָר] - כָּשֵׁר.
31 נִמְחַק אוֹ נִשְׁטָטֵשׁ, וּכְבוּאָה [רוֹשֵׁם הַכֹּתֵב] שְׁלוֹ קִיָּמָה - אִם
32 יָכוֹל לְהַקְרוֹת, כָּשֵׁר; וְאִם לֹא, אִינוּ גֵּט.
33 יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁהִיָּה הַגֵּט יוּצֵא מִתַּחַת יָדָהּ
34 בְּעֵדִי חֲתִימָה, וְאִין שֵׁם עֵדִי מְסִירָה. אֲבָל אִם יֵשׁ שֵׁם עֵדִים
35 שֶׁנִּמְסַר לָהּ הַגֵּט בְּפִגְיָהּ, וְהָיָה כָּשֵׁר - הָרִי זֶה כָּשֵׁר, אִף
36 עַל פִּי שֶׁהָיָה תֶּרֶף הַגֵּט עַל הַמַּחֵק, אוֹ בֵּין הַשִּׁטִּין, אוֹ
37 שֶׁהָיָה קְרוּעַ שְׁתֵּי וְעָרַב כְּשֶׁנִּתֵּן לָהּ בְּפִגְיָהּ.
38 יח. חֲמִשָּׁה שֶׁכְּתָבוּ גֵּט אַחֵד לְחֻמַּשׁ נְשׁוֹתֵיהֶם - אִם כְּתוּבוֹהוּ
39 בְּכָל [נוֹסַח אֶחָד לְכוּל], כְּגוֹן שֶׁכְּתָבוּ: 'בְּכֶךְ בְּשִׁבְתָּ גִרְשׁ
40 פְּלוּנִי לְפְלוּנִית וּפְלוּנִי לְפְלוּנִית, וְכֶךְ אֲמַר כָּל אַחֵד מֵהֶן
41 לְאִשְׁתּוֹ, לִיכִי דִי תְּהוֹרִין', וְכָל טְפָס הַגֵּט, וְשְׁנֵי עֵדִים חוֹתְמִין
42 מִלְּמִטָּה - הָרִי זֶה כָּשֵׁר, וְיִנָּתֵן לְכָל אַחַת מֵהֶן בְּעֵדִי מְסִירָה;
43 וְאִם אִין שֵׁם עֵדִי מְסִירָה - כָּל שֶׁתִּצָּא מִגְּלָה זֶה מִתַּחַת יָדָהּ,
44 מְגִרְשָׁתָה. אֲבָל אִם כְּתָב: 'בְּכֶךְ בְּשִׁבְתָּ גִרְשׁ פְּלוּנִי לְפְלוּנִית'
45 וְהַשְּׁלִים הַגֵּט, וְהַתְחִיל תַּחְתּוֹ גֵּט אַחֵר בְּאוֹתָהּ מִגְּלָה, וְכְתָב:
46 'וְכִיּוֹם זֶה אוֹ בְּכֶךְ בְּשִׁבְתָּ גִרְשׁ פְּלוּנִי לְפְלוּנִית' וְהַשְּׁלִים הַגֵּט

הַשְּׁנִי, וְכֵן עַד שֶׁהַשְּׁלִים כָּל הַגִּטִּין, וְהָעֵדִים מִלְּמִטָּה - אִם
נִתְּנָה מִגְּלָה זֶה לְכָל אַחַת מֵהֶן בְּעֵדִי מְסִירָה, הָרִי בְּלִין
מְגִרְשָׁתָה. וְאִם אִין שֵׁם עֵדִי מְסִירָה, וְהָיָה מִגְּלָה זֶה יוּצָאָה
מִתַּחַת יָד אַחַת מֵהֶן - אִם הָיָה זֶה שֶׁגִּטָּה בְּאִחְרוֹנָה שֶׁהָעֵדִים
נִקְרְאוּ עִמּוֹ, הָרִי זֶה מְגִרְשָׁתָה; וְאִם הָיָה מִגְּלָה יוּצָאָה
מִתַּחַת יָד אַחַת מִן הָרִאשׁוֹנוֹת, הָרִי זֶה סֵפֶק מְגִרְשָׁתָה.
יט. כְּתָב: 'אֲנִי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי גִרְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוּנִית
וּפְלוּנִית וּפְלוּנִית', וְהַשְּׁלִים הַגֵּט - אִף עַל פִּי שֶׁנִּמְסַר לְכָל
אַחַת מֵהֶן בְּעֵדִים, אִינוּ גֵּט; שְׁאִין שְׁתֵּי נָשִׁים מִתְּגִרְשׁוֹת בְּגֵט
אַחֵד - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָתֹב לָהּ", לֹא לָהּ וְלַחֲבֵרְתָּהּ. חֲזֹר וּפְרִטֵן
בְּתוֹךְ הַגֵּט, וְכְתָב: 'פְּלוּנִי גִרְשׁ פְּלוּנִית וּפְלוּנִי גִרְשׁ פְּלוּנִית
וּפְלוּנִי גִרְשׁ פְּלוּנִית בְּזִמְן פְּלוּנִי' - הָרִי אֵלּוּ כָּשֵׁרִים.
כ. כְּתָב שְׁנֵי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִין [טוֹרִים] בְּמִגְלָה אַחַת זֶה בְּצֹד
זֶה - אִם יֵשׁ שְׁנֵי עֵדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גֵּט זֶה וְשְׁנֵי עֵדִים בְּסוֹף
גֵּט זֶה - הָרִי זֶה כָּשֵׁר; וְכָל שֶׁתִּצָּא מִגְּלָה זֶה מִתַּחַת יָדָהּ,
מְגִרְשָׁתָה.
כא. הָיָה שְׁנֵי עֵדִים בְּלִבָּד בְּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה
[שְׁחִתְיִמָתָן מִתְחִילָה מִתַּחַת לְגַט הָרִאשׁוֹן וּמִסְתַּיִמָת תַּחַת הַשְּׁנִי]
- אִם יוּצֵא מִתַּחַת יָד אִשָּׁה שֶׁהָעֵדִים [תַּחֲלִיל תַּחֲמִימָתָן]
נִקְרְאוּ עִם גִּטָּה - הָרִי זֶה מְגִרְשָׁתָה; וְאִם יוּצֵא מִתַּחַת יָד
הַשְּׁנִיָּה שְׁאִין הָעֵדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ - אִינוּ גֵּט, עַד שִׁיִּמְסַר לָהּ
בְּעֵדִים.
כב. כְּתָב שְׁנֵי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִין זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְהָעֵדִים בֵּין
שְׁנֵי הַגִּטִּין, שֶׁנִּמְצָאוּ בְּסוֹף הָרִאשׁוֹן וּלְמַעְלָה מִן הַשְּׁנִי - אִם
הָיָה יוּצֵא מִתַּחַת יָד שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גִּטָּה, הָרִי זֶה
מְגִרְשָׁתָה. וְזֶה שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ בְּרִאשׁ גִּטָּה לְמַעְלָה אִינֵה
מְגִרְשָׁתָה; שֶׁהָעֵדִים שֶׁחֲתָמוּ בְּרִאשׁ הַדֶּף שֶׁל גֵּט, אוֹ מִצְדּוֹ,
אוֹ מֵאַחֲרָיו - אִינוּ גֵּט. וְאִם נִמְסַר לָהּ בְּעֵדִים - כָּשֵׁר.
כג. הַקִּיף [חִיבָר] רֹאשׁ דֶּף [גַּט] זֶה לְרֹאשׁ דֶּף זֶה [כְּתָב גֵּט
אֶחָד מֵאַמְצַע הַגִּלּוּן עַד לְמִטָּה וְגִט שְׁנֵי מֵאַמְצַע לְכוּוֹן מַעְלָה]
וְהָעֵדִים [חֲתִמָּן] בְּאַמְצַע, שֶׁנִּמְצָאוּ הָעֵדִים בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַגִּטִּין
- שְׁנֵיהֶן בְּטָלִין; וְאִם נִמְסְרוּ לָהֶן בְּעֵדִים - שְׁנֵיהֶן כָּשֵׁרִים.
כד. שִׁיר מִקְצַת הַגֵּט וְכְתָבוּ בְּדֶף הַשְּׁנִי, וְהָעֵדִים מִלְּמִטָּה
בְּסוֹף הַדֶּף הַשְּׁנִי - כָּשֵׁר; וְהוּא שִׁיְהִיָּה נִכָּר בְּמִגְלָה שֶׁלֹּא
נִחְתְּכָה, וְשֶׁלְּכֶךְ נִתְּכָן הַסּוֹפֵר שִׁישְׁלִים בְּדֶף הַשְּׁנִי. אֲבָל אִם
אִינוּ נִכָּר - אִף עַל פִּי שֶׁנִּמְסַר בְּעֵדִים, הָרִי זֶה סֵפֶק מְגִרְשָׁתָה;
שְׁמָא שְׁנֵי גִטִּין הֵיוּ, וְנִחְתְּפוּ מִקְצַת זֶה מִסּוֹף הַדֶּף, וּמִקְצַת
הַשְּׁנִי מִרֹאשׁ הַדֶּף.
כה. הָרִי שֶׁכְּתָב אֶת הַגֵּט, וְאַחֵר שֶׁגִּמַּר כְּתָב: 'שְׁאֵלּוּ בְּשָׁלוֹם
פְּלוּנִי', אוֹ 'שְׁלוֹם עָלֶיךָ פְּלוּנִי רַעִי' וְכִיּוּצָא בְּזֶה, וְחֲתָמוּ
הָעֵדִים מִלְּמִטָּה, וְהָרִי גֵּט זֶה יוּצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - הָרִי זֶה סֵפֶק
מְגִרְשָׁתָה, שְׁמָא לֹא חֲתָמוּ אֲלָא עַל שְׂאִילַת שְׁלוֹם. אֲבָל אִם
כְּתָב: 'שְׁאֵלּוּ בְּשָׁלוֹם פְּלוּנִי', אוֹ 'שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַעִי' וְכִיּוּצָא
בְּזֶה, שֶׁהָרִי לָהּ [צִירָף] דְּבָרִים אֵלּוּ עַל דְּבָרִי הַגֵּט, וְעַל
שְׁנֵיהֶן חֲתָמוּ - הָרִי זֶה מְגִרְשָׁתָה. וְאִם נִמְסַר לָהּ בְּעֵדִים - בֵּין
כֶּךְ וּבֵין כֶּךְ, הָרִי זֶה גֵּט כָּשֵׁר.

יום רביעי ח' מרחשון ה'תשע"ג

פרק ה

א. זה שנאמר בתורה "ונתן כִּידָה" - אין ענין הכתוב אלא שייגיע הגט לה; ואחד ידָה, או חיקה, או חצרה, או שלוחה שעשת ידו כִּידָה - הכל אחד הוא. ואחת חצרה הקנויה לה, או חצרה המשכרת או השאולה לה - הכל רשותה היא; ומשיגיע גט לרשותה, נתגורשה.

ב. הזרק גט לאשתו לתוך חצרה - אם היתה עומדת שם בצד חצרה, נתגורשה; ואם לאו, לא נתגורשה עד שתעמד בצד חצרה, ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה - שחובה היא לה הגרושין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.

ג. היתה עומדת בראש הגג שלה, והוא מלמטה בחצרו, וזרקו לה למעלה - בין שהגיע לאויר מחיצות המעקה, או לפחות משלשה סמוך לגג - נתגורשה, ובלבד שיגנוח [על הגג]. אבל אם נמחק או נשרף קדם שיגיע לה - אף על פי שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות משלשה סמוך לגג, כגון שנשברה הרוח והעלתו ונמחק או נשרף - הואיל ואינו הולך לנוח, אינו גט ולא נתגורשה.

ד. היה הגג שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה בחצר שלה, וזרק לה גטה - בין שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות מקומה שהיא עומדת בו [- החצר], נתגורשה.

ה. זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף, או לתוך המים ואבד - אינו גט; אבל אם הגיע לרשותה, ואחר כך באה אש ושרפתו - הרי זה גט.

ו. זרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה, אינו גט - עד שיגנוח במקום המשתמר בו. שתי חצרות זו לפנים מזו, הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על הפנימית, בין שזרק הגט לתוך אויר החיצונה, נתגורשה; שהפנימית בכתלי החיצונה משתמרת, מה שאין כן בנפוחות.

ז. ביצר? שתי קפות [סלים] זו לפנים מזו, הפנימית שלה והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוכן - אפלו הגיע לאויר הפנימית, אינה מגרשת עד שיגנוח על צד הקפה הפנימית. במה דברים אמורים? בשהיתה מטה על צדה ואין לה שולים [תחתית], אבל יש לה שולים - אפלו נח בקרקעיתה, אינה מגרשת; שפליה של אשה ברשות הבעל אינו קונה לה הגט, אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.

ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה או לחיקה, או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומן, כגון צלוחית או קפידה [סל] קטנה וכיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים - הרי זה מגרשת, שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הבעל מקפיד על מקום פרעי המטה.

ט. השאילה הבעל מקום בחצרו ולא יחדו ולא ציין מקום [מדויק], וזרק לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן - הרי זה מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה או סלע רחוק ממנה - אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה, ואין לו שם לוי [נוסח] - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והוא [האשה והגט] במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו - חלק רשות לעצמו, ומקום אחד השאיל לה, שני מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיגיע לה הגט.

י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת בה, ונפל חוץ לרשותה - אף על פי שעבר בפחות משלשה סמוך לארץ, אינה מגרשת, עד שיגנוח ברשותה.

יא. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר סמוך לו - אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זה מגרשת; שאף על פי שדיורין [שכנים] חלוקין למעלה [בגג] כשם שהם חלוקין למטה [בדירתם], אין בגי אדם מקפידין על מקום פיוצא בזה.

יב. היתה ידה קטפרס [מוטה כלפי מטה], וזרק הגט על ידה, ונפל לארץ - אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח, הרי זה מגרשת; נפל לתוך הים או לתוך האש, אינה מגרשת - והוא שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת נפילתו לאבוד היה עומד.

יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם - קרוב לו, אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה, וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זה ספק מגרשת; היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו - הרי זה פסול, עד שיגיע גט לידה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.

יד. ביצר הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו; שניהן יכולין לשמרו, או שניהן אין יכולין לשמרו - זה הוא 'מחצה למחצה'.

טו. בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו, וזרקו לה - אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה מגרשת, אף על פי שאם תשוח תטלנו. עמדה היא תחלה, ובא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה - אף על פי שהוא מחצה למחצה, הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה, הרי זה פסול, עד שיגיע גט לידה.

טז. זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה [חבל דק] וקצת המשיחה בידו - אם יכול לנתקו [להוציא הגט מידה במשיכת החבל] ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד שתפסק [תיחתך] המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זה מגרשת.

יז. נתן את הגט ביד עבדה, והוא געור והיא משמרתו - אם היה פסול, הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצרה שהיא עומדת בצדה; ואם אינו פסול, נתנו ביד העבד, והוא ישן והיא משמרתו - הרי זה פסול; ואם היה פסול, הרי זה מגרשת.

יח. כתב גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו - בין שזכת בעבד זכת בגט ונתגורשה, אם היה פסול. ואם אינו פסול ונעור, קנת העבד, ואינה מגרשת עד שיגיע הגט

45 גטשה מיד שלוחו של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח
46 לקבלה, אף על פי שחצרה קונה לה גטשה כגדולה, מפני
47 ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעידין על הקטן שאינו בן
48 דעת גמורה.

49 י. האשה שעשת שליח לקבלה, ואמר לו הבעל: 'אין רצוני
50 שתקבל לה, אלא הרי זה גטשה, הולך אותו לה' - הרשות
51 בידי הבעל, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח קבלה; אבל
52 אם אמר לו: 'התקבל לה', או 'זכה לה', או 'הא לה' - לא
53 עקר שליחות הקבלה. אמר לו: 'הולך לה' - עקר שליחות
54 הקבלה, ונעשה שליח הבעל; וכן אם אמר לו: 'הולך ותן
55 לה' - עקר שליחות הקבלה.

56 יא. שליח האשה שבא לטל גט מן הבעל, ואמר לו: 'שליח
57 קבלה אני', ואמר לו הבעל: 'הולך גט זה כמו שאמרתי',
58 כלומר: 'אני עוקר שליחותה, אלא בין שעשת אותך שליח
59 קבלה או שליח הבאה, הרי אתה כמה שאמרתי, והביא את
60 הגט, ואמר לו: 'לא שמתוך אלא שליח הבאה' - אפלו
61 הגיע הגט לידיה, אינה מגרשת; שהרי עקר השליח
62 השליחות שאמרתי היא, ואמר לבעל: 'מעולם לא נעשיתי
63 שליח הבאה לה'.

64 יב. אמר השליח לבעל: 'שליח הבאה אני', ואמר לו
65 הבעל: 'הא לה כמה שאמרתי, והביא את הגט, ואמר לו:
66 'שליח קבלה שמתוך' - בין שהגיע הגט לידיה, מגרשת;
67 שהרי לא עקר שליחות שאמרתי, אלא גרע אותה [הטריחה
68 להתגרש רק בקבלת הגט], שהרי היא אומרת לקבלה, והוא
69 אומר לבעל להבאה בלבד.

70 יג. הבעל ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה, לא
71 נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים: 'יהיה לי גט זה פקדון
72 אצליך', או שאמר לו: 'הרי את שליח לקבלו לי' - הרי זו
73 מגרשת בספק, עד שיעצב גט לידיה; ומשיגיע גט לידיה,
74 תתגרש ודאי.

75 יד. שליח שהביא גט - פשהוא נותנו לה, נותנו בפני שנים,
76 ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך ינתן לה בפניהם;
77 שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה, שתחתיו הוא
78 קם. לפיכך אם נתנו השליח לה, ולא קראוהו עדי מסירה,
79 ונטלתו וזרקתו לים - הרי זו ספק מגרשת.

80 טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לביתה - יטלנו ממנה,
81 ויחזור וינתנו בפני שנים; ואם מת, הואיל והגט יוצא מתחת
82 ידה ומקדים בחותמיו [העדים מעידים שחתמוניהם נכונות] -
83 הרי זה פשר.

84 טז. שליח שנטל את הגט, וקדם שיעצב ליד האשה חזר
85 הבעל ואמר לו: 'גט ששלחתי עמך בטל', או שקדם ואמר
86 לאשה: 'גט ששלחתי לך בטל', או ששלח שליח אחר
87 לבטלו, או שאמר לאחרים: 'גט ששלחתי לאשתי בטל' -
88 הרי זה בטל, ואף על פי שהגיע גט לידיה. וכל המבטל
89 בפני אחרים, צריך לבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט
90 לידיה או ליד שליח קבלה - אינו יכול לבטלו; ואף על פי

1 לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה
2 - בין שקנת החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרשה.

יום חמישי ט' מרחשון ה'תשע"ג

פרק ו

5 א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטשה מיד בעלה, הוא
6 הנקרא 'שליח קבלה'; ומשיגיע הגט לידיה, תתגרש באלו
7 הגיע לידיה. וצריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריכה שני
8 עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שליחה; ואפלו הן
9 הראשונים [אותם שמינתה בפניהם השליח], או אחד מן
10 הראשונים ואחד [אחר] - הרי זו עדות גמורה.

11 ב. כמה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע. אבל אם
12 היה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים,
13 בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הבעל בינו לביתו -
14 יציאתו [הימצאותו] מתחת ידו, כיצאתו מתחת ידי האשה.
15 ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה,
16 כמו האשה עצמה.

17 ג. הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל
18 נותן הגט לשליח להולידה הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא
19 'שליח הולכה'.

20 ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטשה מיד בעלה,
21 וזה הוא הנקרא 'שליח הבאה'. ואין שליח הולכה והבאה
22 צריך עדים.

23 ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל, או שהביא לה
24 שליח הבאה, עד שיעצב גט לידיה. וכל מקום שנאמר בענין
25 הגטין 'שליח' סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.
26 ו. הכל כשרים לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח
27 הולכה והבאה, חוץ מן החמשה - הנכרי, והחרש, והעבד,
28 והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו
29 גט.

30 ז. אבל הנשים והקורבים, כשרים; ואפלו הפסולין מדברי
31 סופרים בעברה, כשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה
32 מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה
33 פסול. כמה דברים אמורים? בשנתקים הגט בחותמיו
34 [העדים העידו על חתימותיהם]; אבל אם לא נסמך בו אלא
35 על דברי פסול מן התורה בעברה - אינו גט.

36 ח. היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש
37 ונתפקח, שוטה ונשתפה [וחזרה דעתו], נכרי ונתגיר, עבד
38 ונשתחרר - הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח
39 ונתחרש וחזר ונתפקח, היה שפוי כשנתן לו ונשתפה וחזר
40 ונשתפה כשהביאו ליד האשה - הרי זה גט פשר, מפני
41 שתחלתו וסופו בדעת.

42 ט. האשה שעשת שליח בעדים, ואמר לו: 'טל לי גטי,
43 והא לי בגדך' - הרי זה שליח קבלה, וכאלו אמרה לו:
44 'התקבל לי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה

1 שְׁחֹר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבִיר וּבִטְלוּ, הוּאִיל וְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְיָדָהּ או
2 לִיד שְׁלִיחַ קְבֻלָּה או לְחֻצְרָה בְּטָלוּ - אֵינוּ בְּטָל, וְהָרִי זֶה גָט
3 כָּשֶׁר.
4 יז. הִיָּה מִחֹר וּמִבִּקֵּשׁ הַשְּׁלִיחַ כְּדֵי לְבַטְלוּ, או שֶׁהִיָּה מִבִּקֵּשׁ
5 שְׁנִים שִׁיבְטָלוּ בַּפְּנִיָּה, וּבֵין שֶׁהוּא מִחֹר וְרוֹדֵף הִגִּיעַ הַגָּט
6 לְיָדָהּ, וְאַחַר כֵּן בְּטָל - אֵינוּ בְּטָל, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה מִחֹר
7 לְבַטְלוּ קֹדֶם שִׁגְיַע לְיָדָהּ.
8 יח. אָמַר לַעֲשֶׂרָה: 'כְּתֹבוּ גִט וְתָנוּ לְאִשְׁתִּי' - יָכוֹל לְבַטֵּל
9 זֶה שְׁלֹא בַּפְּנִי זֶה, וְאִפְלוּ בַּפְּנֵי שְׁנִים אֲחֵרִים. שָׁלַח הַגָּט בְּיַד
10 שְׁנִים, הָרִי זֶה יָכוֹל לְבַטְלוּ זֶה שְׁלֹא בַּפְּנֵי זֶה; וְאִפְלוּ הָיוּ
11 עֲשָׂרָה, מִשְׁבְּטָלוּ בַּפְּנֵי אֶחָד מֵהֶן, בְּטָל הַגָּט.
12 יט. וְכֵן מִי שֶׁאָמַר לְשְׁנִים: 'גִּט שְׂאֵנִי כּוֹתֵב לְאִשְׁתִּי בְּטָל
13 הוּא', וְכּוֹתֵב אַחֵר כֵּן גִּט, וְתָנוּ לָהּ בַּפְּנֵי שְׁנִים אֲחֵרִים - הָרִי
14 זֶה גִּט בְּטָל; וְזֶה הָיָה מִסִּרִּית הַמּוֹדֵעָא עַל הַגָּט. וְכֵן אִם
15 יֹאמַר לָהֶם: 'כָּל גִּט שִׁיכְתֹּב לִי פְלוֹנִי בְּטָל', או 'כָּל גִּט
16 שֶׁאֲכַתֵּב בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הָרִי הוּא בְּטָל', או 'כָּל גִּט
17 שֶׁאֲכַתֵּב מֵהַיּוֹם עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּטָל' - הָרִי זֶה בְּטָל. וְכֵן
18 אִם אָמַר לְשְׁנִים: 'כָּל גִּט שֶׁאֲכַתֵּב לְפְלוֹנִית אִשְׁתִּי בְּטָל הוּא,
19 וְכָל דָּבָר שֶׁאֲכַתֵּב בּוֹ מוֹדָעָא זֶה, הָרִי הוּא בְּטָל', וְכּוֹתֵב אַחֵר
20 כֵּן גִּט וְתָנוּ לָהּ - אֵף עַל פִּי שֶׁבְּטָל הַמּוֹדָעָא קֹדֶם שִׁיכְתֹּב
21 הַגָּט, הָרִי הַגָּט בְּטָל.
22 כ. אִם כֵּן, מַה תַּקְנַת דָּבָר זֶה? שִׁיאֲמָרוּ לוֹ הַעֲדִים קֹדֶם
23 כְּתִיבַת הַגָּט: 'אָמַר בַּפְּנִיָּנוּ, שְׁכָל הַדְּבָרִים שֶׁמִּסְתַּרְתָּ שְׁגוּרִמִּין
24 כְּשִׁיתְקַיְמוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים לְבַטֵּל גִּט זֶה, הָרִי הֵן בְּטָלִים',
25 וְהוּא אָמַר: 'הֵן'; וְאַחַר כֵּן אוֹמַר לָהֶן לְכַתֵּב וּלְחַתֵּם וּלְתַן
26 לָהּ; וְלֹא יִגְיחוּהוּ לִילָף עַד שִׁגְיַע הַגָּט לְיָדָהּ, כְּדֵי שְׁלֹא יֵצֵא
27 וּיְבַטְלוּ. וְאֵין הַמוֹסֵר מוֹדָעָא וְלֹא הַמְּבַטֵּל מוֹדָעָא צָרִיךְ קִנְיָן
28 [וְסוּד].
29 כא. הַשּׁוֹלֵחַ גִּט לְאִשְׁתּוֹ בְּיַד שְׁלִיחַ, וּבִטְלָה הַגָּט - הָרִי זֶה
30 חֹזֵר וּמִגְרֵשׁ בּוֹ כְּשִׁירְצָה, שְׁלֹא בְּטָלוֹ מִתּוֹרַת גִּט אֲלָא
31 מִתּוֹרַת שְׁלִיחוֹת. לְפִיכָּךְ אִם הִיָּה הַגָּט בְּיַד הַבַּעַל וּבִטְלוֹ,
32 כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'גִּט זֶה בְּטָל הוּא' - אֵינוּ מִגְרֵשׁ בּוֹ לַעֲוִלָם,
33 וְהָרִי הוּא כְּתָרֵשׁ, וְאִם גִּרֵּשׁ בּוֹ אֵינָהּ מִגְרֵשֶׁת. וְכֵן אִם פָּרַשׁ
34 בַּעַת שְׁבִטְלוֹ, וְהוּא בְּיַד הַשְּׁלִיחַ, וְאָמַר: 'גִּט שֶׁשְּׁלַחְתִּי הָרִי
35 הוּא בְּטָל מִלְּהִיּוֹת גִּט' - אֵינוּ מִגְרֵשׁ בּוֹ לַעֲוִלָם.
36 כב. בְּאִזְיָה לְשׁוֹנוֹת מְבַטֵּל הַגָּט? אָמַר: 'בְּטָל הוּא', 'אִי
37 אֶפְשִׁי [אֵין רְצוֹנִי] בּוֹ', 'גִּט זֶה לֹא יוֹעִיל', 'לֹא יַעֲזֹב', 'לֹא
38 יִשְׁלַח', 'לֹא יִגְרֵשׁ', 'יֵהָא כְּתָרֵשׁ', 'יֵהָא חֲרֵשׁ', 'הָרִי הוּא
39 כְּתָרֵשׁ' - אִם אָמַר אֶחָד מֵאלוֹ וּמִן הַדּוּמָה לָהֶן - הָרִי זֶה
40 בְּטָלוֹ.
41 כג. אֲבָל אִם אָמַר: 'גִּט זֶה אֵינוּ גִט', 'פְּסוּל הוּא', 'אֵינוּ
42 מוֹעִיל', 'אֵינוּ מִתִּיר', 'אֵינוּ מְשַׁלַּח', 'אֵינוּ מִגְרֵשׁ', 'חֲרֵשׁ
43 הוּא' - לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׂאֵין זֶה לְשׁוֹן מְבַטֵּל, אֲלָא לְשׁוֹן
44 מוֹדִיעַ אֲמַתַּת הַדְּבָר; וְהָרִי הוֹדִיעַ לָנוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כֵּן [שְׂאֵינוֹ
45 נְכוּן] - כְּמִי שֶׁאָמַר עַל דָּבָר הָאָסוּר שֶׁהוּא מִתֵּר, או עַל
46 הַטָּמֵא שֶׁהוּא טָהוֹר.
47 כד. אָמַר: 'גִּט זֶה בְּטָל', שֶׁמִּשְׁמַעוֹ פָּעַל שָׁעֲבַר, כְּגוֹן:

48 "חֲמַק עֲבָר" - הָרִי זֶה סָפֵק; לְפִיכָּךְ אִם נִתְגַּרְשָׁה בְּגִט זֶה,
49 הָרִי הִיא סָפֵק מִגְרֵשֶׁת.
50 כה. מִי שֶׁשָּׁלַח גִּט לְאִשְׁתּוֹ, וְכֵן הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ: 'לֹא
51 מִצְאִיתִי', או 'לֹא רָצַת לְקַח הַגָּט', וְאָמַר הַבַּעַל: 'כְּרוּף
52 הַטּוֹב וְהַמְּטִיב', או פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁמִּשְׁמַעֲנָן שְׂאֵין
53 בְּדַעְתּוֹ לְגִרְשָׁה, שֶׁהָרִי הוּא שְׁמַת בְּעַכּוּב הַגָּט - לֹא בְּטָל
54 הַגָּט, אֲלָא יִתֵּן וְתִהְיֶה מִגְרֵשֶׁת, עַד שִׁיאֲמַר לוֹ כְּפִרוּשׁ 'לֹא
55 תִּתֵּן', או יְבַטֵּל כְּפִרוּשׁ.
56 כו. מִי שֶׁשָּׁלַח גִּט לְאִשְׁתּוֹ, וְחֹזֵר וּבִטְלוֹ בַּפְּנֵי שְׁנִים אֲחֵרִים,
57 וְכֵן מִי שֶׁמִּסֵּר מוֹדָעָא עַל הַגָּט - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת
58 [מַלְקוֹת מְדַבְּרָנָן], מִפְּנֵי שְׁגוּרָם לְהִיּוֹת הַפְּנִים מִמְּזוּרִים, שֶׁהָרִי
59 יֵגִיעַ גִּט לְיָדָהּ וְתִנְשֵׂא בּוֹ, וְאַחֵר זְמַן יֵצֵאוּ הַעֲדִים שְׁבִטְלוֹ
60 בַּפְּנִיָּה אוֹ שֶׁמִּסֵּר מוֹדָעָא בַּפְּנִיָּה קֹדֶם שִׁיכְתֹּב הַגָּט, וְנִמְצָא
61 הַוָּלָד [שֶׁנּוֹלַד מִמִּי שֶׁהוֹתַחְתָּה עִימוֹ] מִמְּזוּר.
62 כז. שְׁלִיחַ שֶׁהִבִּיא גִט וְתָנוּ לְאִשָּׁה - אֵין אוֹמְרִין שְׂמָא
63 בְּטָלוֹ הַבַּעַל, אֲלָא נוֹתְנִין אוֹתוֹ לָהּ בְּחֻזְקָתָה שֶׁהוּא כָּשֶׁר,
64 וְתִנְשֵׂא בּוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֵר כֵּן שְׁבִטְלוֹ, תֵּצֵא וְהַוָּלָד מִמְּזוּר.
65 וְכֵן הַכּוֹתֵב גִּט וְתָנוּ לְאִשְׁתּוֹ, אֵין אוֹמְרִין שְׂמָא כִּסֵּר מוֹדָעָא
66 עַל גִּט זֶה, אֲלָא הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת פִּשְׁרוֹת, וְתִנְשֵׂא בּוֹ.
67 כח. וְכֵן הַמְּבִיא גִט, וְהַנִּיחַ [הַשְּׁלִיחַ] הַבַּעַל חוֹלָה אוֹ שֶׁהִיָּה
68 זָקֵן - נוֹתְנֵהוּ לָהּ בְּחֻזְקָתָה שֶׁהוּא קָיָם. אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ גּוֹסֵס,
69 רַב הַגּוֹסְסִין לְמִיתָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנָּתְנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סָפֵק
70 גְּרוּשִׁין, שְׂאֵין גִּט לְאַחֵר מִיתָה. וְכֵן עִיר שֶׁהִקִּיפָה הַחִיל
71 וְהָיָא כְּמַצוּר, וְסָפִינָה הַמְּטָרְפָה [מִיִּטְלָטְלוֹת] בָּיִם, וְהִיּוֹצָא
72 לְדוֹן [בְּדִינֵי נַפְשוֹת] - הָרִי אֵלּוּ בְּחֻזְקַת חַיִּים; וְאִם הִיָּה גִט
73 אֶחָד מֵהֶם בְּיַד הַשְּׁלִיחַ - נוֹתְנֵהוּ לְאִשְׁתּוֹ, וְתִהְיֶה בְּחֻזְקַת
74 מִגְרֵשֶׁת.
75 כט. אֲבָל עִיר שֶׁכָּבְשָׁה הַגִּים וְהַבְּקָעָה, וְסָפִינָה שֶׁאֲבָדָה
76 בָּיִם, וְהִיּוֹצָא לְהַרְגַּם מִבֵּית דִּין שֶׁל גּוֹיִים, וּמִי שֶׁגִּירְתּוֹ חֵיהָ,
77 או שֶׁטְפוּ נֶהָר, או נָפְלָה עָלָיו מַפְלַת - נוֹתְנִין עָלֶיהָ חֲמָרֵי
78 חַיִּים וְחֲמָרֵי מֵתִים. וְאִם הִיָּה גִט אֶחָד מֵהֶן בְּיַד הַשְּׁלִיחַ,
79 אֵינוּ נוֹתְנֵהוּ לְאִשְׁתּוֹ; וְאִם נָתְנוּ לָהּ, הָרִי זֶה סָפֵק מִגְרֵשֶׁת. וְאִם
80 נּוֹדַע שְׁמַת הַבַּעַל קֹדֶם שִׁגְיַע גִּט לְיָדָהּ, אֵינוּ גִט.
81 ל. הַבַּעַל שֶׁשָּׁלַח גִּט לְאִשְׁתּוֹ, הָרִי הוּא חֵיב בְּמִזְוֹנוּתֶיהָ וּבְכָל
82 תְּנָאֵי כְּתוּבָה, עַד שִׁגְיַע הַגָּט לְיָדָהּ או לִיד שְׁלִיחַ קְבֻלָּה.

יום שישי י' מרחשון ה'תשע"ג

פרק ז

84
85 א. שְׁלִיחַ שֶׁהִבִּיא גִט מִמְּקוֹם לְמִקוֹם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵף
86 עַל פִּי שְׁלֹא רָאָה כְּתִיבַת הַגָּט וְלֹא יָדַע מִי הֵן עֲדָיו, אֲלָא
87 נִתֵּן לוֹ הַבַּעַל גִּט וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן גִּט זֶה לְאִשְׁתִּי' - הָרִי זֶה
88 נוֹתְנֵהוּ לָהּ בַּפְּנֵי שְׁנִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין עֲדָיו [עַדִּי הַחֲתִימָה]
89 יְדוּעִין [מּוֹכְרִים] אֲצִלָּנוּ, וְתִהְיֶה מִגְרֵשֶׁת, וְתִנְשֵׂא בּוֹ.
90 ב. כֹּא הַבַּעַל וְעָרַעַר וְאָמַר: 'לֹא גִרְשִׁיתִי מַעוֹלָם, וְגִט זֶה
91 שֶׁהוּבָא לָהּ מִזֵּיף הוּא' - יִתְקַבֵּל בְּחֻזְמִיו [יַעֲיִדוּ הַעֲדִים עַל
92 נְכוֹנוֹת חֲתִימָתוֹ]. וְאִם לֹא נִתְקַבֵּל, או לֹא נּוֹדַעוּ עֲדָיו כָּלָל -

48 'בפני נכתב ובפני נחתם'; כתבו בחוצה לארץ וחתמו בארץ
 49 - אינו צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'.
 50 יב. נכתב מקצת הגט לפניו, ונחתם כלו בפניו - אם מקצתו
 51 הראשון הוא, הרי זה אומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'; אפלו
 52 לא נכתב בו אלא שטה אחת בפניו, ואפלו שמע קן
 53 הקולמוס כותב, וחתמו העדים בפניו - הרי זה אומר 'בפני
 54 נכתב ובפני נחתם'. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים
 55 את הגט - אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם
 56 איש אחר כתבו, אלא אומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'.
 57 יג. אומר 'בפני נכתב אכל לא בפני נחתם', 'בפני נחתם
 58 אכל לא בפני נכתב', 'בפני נכתב וחתם עד אחד אכל לא
 59 העד השני', אפלו היה הוא העד השני - הרי זה יתקיים
 60 בחותמיו ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד
 61 השני שלא חתם בפניו, הרי זה כשר וינתן לה; ואין צריך
 62 לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני, שזה
 63 כשר.
 64 יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ - אף על פי שלא נכתב
 65 ונחתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל לתנו לאשתו, הרי
 66 אלו נותנין לה, ותהיה מגרשת; שהרי אין הבעל יכול
 67 לערער בגט זה, אף על פי שאינו מקיים - שהרי שלוהיו
 68 הן עדיו, שאילו אמרו השנים 'בפנינו נתגרשה', הרי זה
 69 מגרשת, אף על פי שאין שם גט.
 70 טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא [נמצא] מתחת
 71 ידי שניהם [שניהם שלוחים]; אכל בזמן שאינו יוצא מתחת
 72 ידם [רק אחד שליח], צריכין לומר 'בפנינו נכתב ונחתם'.
 73 לפיכך אם אמר אחד 'בפני נכתב' והאחד אומר 'בפני
 74 נחתם', אפלו שנים אומרים 'בפנינו נכתב' ואחד אומר 'בפני
 75 נחתם' - הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהם, לא ינתן לה,
 76 עד שיתקיים בחותמיו.
 77 טז. אומר אחד 'בפני נכתב', ושנים אומרים 'בפנינו נחתם'
 78 - כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם; שהרי נתקיים
 79 בחותמיו.
 80 יז. שליח שהביא גט בחוצה לארץ, ונתנו לה בינו לבינה
 81 [ללא עדים], או שנתנו בפני שנים ולא אמר 'בפני נכתב
 82 ובפני נחתם' - אף על פי שנשאת, נוטלו ממנה וחזר
 83 ונתנו לה בפני שנים ואומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני
 84 נחתם'; ואם לא נוטלו ממנה - הרי זה פסול, עד שיתקיים
 85 בחותמיו.
 86 יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'
 87 עד שנשפתח - הרי זה יתקיים בחותמיו, ואחר כך ינתן לה.
 88 יט. הסומא אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ, מפני
 89 שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'; לפיכך אם
 90 נכתב ונחתם לפניו כשהיה פתח [כשהיה רואה], ונסתמא
 91 [נתעורר] - הרי זה אומר בפני שלישה 'בפני נכתב ובפני
 92 נחתם', ונתנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה
 93 לארץ, צריכה לשלשה לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני
 94 נחתם' - שלא אמרו 'בפני שנים' אלא בזמן שהשליח כשר

1 תצא, והולך ממזר, שהרי אינה מגרשת. אבד הגט, הרי זה
 2 ספק מגרשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו,
 3 אינן נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו - שמא מזג
 4 הוא, ונתפנו לקלקל אותה, כדי שתנשא ותאסר על בעלה.
 5 ג. ואלי הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו: חמותה;
 6 ובת חמותה; וצרתה [אשתו השניה של בעלה], אפלו היתה
 7 הצרה נשואה [כעת] לאחר; ויבמתה [אשת אחי בעלה],
 8 אפלו היתה אחותה; ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים
 9 כשרות.
 10 ד. המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, וחלה או נאנס
 11 - משלחו ביד אחר; וכן השני, אם חלה - משלחו ביד
 12 אחר; אפלו מאה. ואינו צריך עדים לעשות שליח בפניהם.
 13 והאחרון שיעז הגט לידו נותנו לה בפני שנים ונתגרש בו,
 14 אף על פי שמת השליח הראשון.
 15 ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או
 16 מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ ישראל
 17 - אם היה השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט וחתמתו,
 18 הרי זה אומר בפני שנים 'בפני נכתב ובפני נחתם', ואחר
 19 כך ינתן לה בפניהם, ונתגרש בו; ואף על פי שאין עדיו
 20 ידועין [מוכרים] אצלנו, ואפלו היו עדיו כשמות הגז'ים, אין
 21 חוששין להן.
 22 ו. בא הבעל וערער, אין משגיחין בו; לפיכך אף הנשים
 23 ששונאות זו את זו, נאמנות להביא גט זה ולומר 'בפני
 24 נכתב ובפני נחתם'.
 25 ז. וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר: 'בפני נכתב
 26 ובפני נחתם', אף על פי שאינו צריך - אם יבוא הבעל
 27 ויערער, אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת
 28 כתיבה וחתמה, לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמיו
 29 [יעידו עדים על כשרות החתימות]; ויש [מותר] לשליח
 30 להיות מפלל השלשה שקימו אותו בחותמיו. ואם לא
 31 נתקיים ונתן לה - הרי זה פסול עד שיתקיים; ואם בא הבעל
 32 ויערער ולא נתקיים - אינה מגרשת. אבד הגט, הרי זה ספק
 33 מגרשת.
 34 ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'
 35 בחוצה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו אם
 36 יבוא הבעל ויערער, מפני שאין העדים מצויין לקימו
 37 ממקום למקום בחוצה לארץ.
 38 ט. בעל שהביא ראיה ברורה, שגט זה שנאמר בו 'בפני
 39 נכתב ובפני נחתם' מזג [הוכיח שהשליח שקר] - הרי זה
 40 בטל; שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב
 41 ובפני נחתם', אלא לרחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה;
 42 אבל במקום עדים שמכחישין אותו, לא האמינוהו.
 43 י. הנזירות שבארץ ישראל, והנזסין [איים] שבבס הגדול
 44 שבתוך התחום של ארץ ישראל, הרי הן בארץ ישראל;
 45 ושחיוץ לתחום, בחוצה לארץ. ובהלכות תרומות יתבאר
 46 תחומי ארץ ישראל; ובכל בארץ ישראל לגטין.
 47 יא. גט שכתבו בארץ וחתמו בחוצה לארץ - צריך שיאמר

1 לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים, ונמצא מפלל
2 השלשה שקימו גט זה בדבריו; שהעד נעשה דין בדבר
3 שהוא מדבריהם [מדברנו].

4 כ. חלה השליח או נאנס - בא לבית דין ואומר לה: 'גט
5 זה בפני נכתב ובפני נחתם', והן משלחין אותו ביד שליח
6 אחר; ואין האחרון צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם',
7 אלא אומר 'שליח בית דין אני', ונותנו לה בפני עדים.

8 כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין,
9 אפלו מאה; והאחרון אומר: 'שליח בית דין אני', ונותנו
10 לה, אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית
11 דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם';
12 אבל אם נתקם הגט בחותמי - אף על פי שנתנו שליח
13 לשליח, ואפלו מאה בינו לבין עצמן, עד שהגיע הגט לידה
14 - הרי זה כשר. ואף על פי שלא פירש הבעל ולא אמר לו
15 'שלחו ביד אחר', אם חלה או נאנס - הרי זה משלחו.

16 כב. כל העושה שליח, אינו צריך שיהיה השליח צמו בבית
17 דין, אלא אומר לה: 'הרי פלוני שלוחי', ואפלו שלא
18 בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן
19 מאה.

20 כג. האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר
21 לה: 'הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני, והם
22 יעמידו שליח ויתנו לך גט זה ותתגרשי בו' - הרי זה
23 נאמנת לומר בפניה 'בפני נכתב ובפני נחתם', והן נוטלין
24 אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה, כמאמר הבעל.

25 כד. במה דברים אמורים? בשהתנה עליה הבעל תנאי זה;
26 אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גט, והרי הגט יוצא
27 מתחת ידה - אינה צריכה לומר כלום; והרי היא בחזקת
28 מגרשת, הואיל וגט שבידה כתוב בהלכתו והעדים חותמין
29 עליו. ואף על פי שאין אנו מפירין כתב העדים, ולא נתקם
30 - אין חוששין לה ששם זיפה אותו, שהרי אינה מקלקלת
31 על עצמה; ועוד, שהעדים החותמין על הגט, הרי הן כמי
32 שנתקרה עדותן בבית דין, עד שיהיה שם מערער. לפיכך
33 נצמיד הגט בחזקתו ותנשאו בו, ואין חוששין ששם ימצא
34 מזיף, כמו שנצמיד הגט בחזקת כשר, כשיביא אותו השליח
35 - עד שיערער הבעל, או עד שיביא ראיה שהוא מזיף או
36 בטל. שאם תבוא לחש לדברים אלו וכיוצא בהן, כך היה
37 לנו לחש לגט שיתן אותו הבעל בפנינו, ששם בטלו ואחר
38 כך נתנו, או ששם עדים פסולין תתמו בו והרי הוא כמזיף
39 מתוכו, או ששם שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין
40 לזה וכיוצא בו, אלא נצמידו על חזקתו עד שיודע שהוא
41 בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט
42 יוצא מתחת ידה, שאין דיני האסורין כדיני הממונות.

43 יום שבת קודש י"א מרחשון ה'תשע"ג

פרק ח

44 א. המקגרש על תנאי - אם נתקם התנאי, הרי זה מגרשת;

46 ואם לא נתקם התנאי, אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק
47 ששי מהלכות אישות, משפטי התנאין פלן; ושם נתבאר,
48 שהמגרש על תנאי - כשיתקם התנאי - תהיה מגרשת
49 בשעה שיתקם, לא בשעת נתינת הגט לידה; לפיכך יש
50 לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי
51 אחר - כל זמן שלא נתקם התנאי הראשון, אף על פי
52 שהגיע הגט לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או נשרף,
53 קדם שיתקם התנאי - אינה מגרשת. ולכתחלה לא תנשא
54 עד שיתקם התנאי; ואם נשאת - לא תצא אלא אם כן לא
55 נשאר בידי לקימו, שהרי בטל הגט. ושם נתבאר, שאם
56 אמר לה: 'הרי את מגרשת מעכשיו', או 'מהיום', על תנאי
57 כך וכך, או שאמר לה: 'הרי את מגרשת על מנת כך וכך'
58 - כשיתקם התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה;
59 לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע
60 הגט לידה. ואם אבד או נשרף, אפלו מת הבעל, קדם
61 שיתקם התנאי - הרי זה מקימת התנאי אחרי מותו, וכבר
62 נתגרשה משעת נתינת הגט לידה. ויש לה להנשא לכתחלה,
63 אף על פי שעדין לא נתקם התנאי; ואין חוששין ששם לא
64 יתקם, הואיל והיה התנאי ב'מעכשיו' או ב'על מנת'.

65 ב. כל המקגרש על תנאי - בין שאמר 'מעכשיו', בין שאמר
66 'אם יהיה ואם לא יהיה' - הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל
67 זמן שלא נתקם התנאי אלא בפני עד, אפלו עבד אפלו
68 שפחה, חוץ משפחה או בנה הקטן, מפני שאינה בשה
69 מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם נתיחד עמה לבדה
70 בפני שני עדים כאחד, אפלו לאחר שנתקם התנאי - הרי
71 זה ספק מגרשת, ששם נבעלה ויבטל הגט, כמו שיתבאר
72 בהלכות אלו.

73 ג. כיצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר 'כתבו גט
74 לאשתי על תנאי', או 'כתבו ותנו לה על תנאי', ואין צריך
75 לומר שלא יכתב בתוך הגט 'על תנאי זה גרש פלוני את
76 פלונית', אלא כיצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים
77 לחתם, וכותבין גט כשר בלא שם תנאי בעולם; ואחר כך
78 נותן לה הגט ואומר לה: 'הרי זה גטך', או 'הרי את מגרשת
79 בזה על מנת כך וכך', או יאמר להם, או לשליח: 'תנו לה
80 גט זה על מנת כך וכך'.

81 ד. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרף הגט [עיקר הגט];
82 הפרטים האישיים של האיש והאשה] - הרי זה כשר, בין
83 שכתבו קדם חתימת העדים, בין שכתבו אחר חתימת
84 העדים. אבל אם כתבו קדם התרף, אפלו כתב 'על מנת כך
85 וכך' - הרי זה ספק גירושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של
86 גט; וכן אם התנה בפה קדם חתימת התרף, הרי זה ספק
87 גירושין.

88 ה. המקגרש את אשתו, והתנה עליה, בין בכתב אחר התרף,
89 בין על פה אחר התרף, ואמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם
90 חוץ מאיש פלוני', או 'אלא לאיש פלוני', ונתן לה הגט על
91 תנאי זה - אם היה אותו האיש גוי או עבד, או אסור עליה
92 משום ערוה, כגון אביה ואחיה או אבי ואחיו - הרי זה

1 ואם נשאת, בטל הגט למפרע. ונת עמו - הולד ממנו כשר, 47
2 והגט כשר; שלא התנה עמה אלא על הנשואין. 48
3 יג. 'הרי זה גט' על מנת שתנשאי לפלוני - אם נשאת לו, 49
4 הרי זה גט כשר; אבל התנאים; אבל אמרו חכמים: לא 50
5 תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא, 51
6 שמה יאמרו נשיהן נותנין זה לזה במתנה; ולאחר לא 52
7 תנשא, שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו 53
8 פלוני, לא תצא. נשאת לאחר, קדם שתנשא לו - בטל הגט, 54
9 ותצא והולד ממנו; וצריכה גט משני. 55
10 יד. 'הרי זה גט' והניר שלי' - אינה מגרשת, שאין זה 56
11 כריתות; 'על מנת שתתני לי את הניר', הרי זה גט ותתן. 57
12 טו. חקק הגט על טס של זהב, ונתנו לה ואמר לה: 'הרי 58
13 זה גט' וכתבתה' [דמי כתובתך] - כשר, ונתקבלה כתבתה 59
14 אם יש בטס כדי כתבתה; ואם אין בו, ושלם לה כתבתה. 60
15 טז. כל המגרש על תנאי שמבטל את הגט, כגון שהתנה 61
16 עליה שלא תשנה בין כל ימי חייה, או שתהיה מתרת לכל 62
17 אדם חוץ מפלוני, או שהתנה שאר תנאים קדם כתיבת 63
18 התרף - אם היה התנאי כתוב בגט, וחזר ומחקו ונתנו לה 64
19 - הרי זה ספק מגרשת; ואם היה התנאי על פה - הרי זה 65
20 נוטל הגט ממנה, וחזר ונתנו לה בתנאי כשר, או בלא 66
21 תנאי כלל. 67
22 יז. כיצד? הרי שנתן הגט לאשתו ואמר לה: 'הרי את 68
23 מגרשת בזה ויתרת לכל אדם חוץ מפלוני' - אם נטלו 69
24 ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה: 'הרי את מתרת בו לכל 70
25 אדם', או 'הרי זה גט' - הרי זה מגרשת. וכן כל פיוצא 71
72 בזה. 73
26 יח. הנותן גט לאשתו על מנת שתתן לו מאתים וזו, וחזר 74
27 והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים, שתשמש אביו שתי 75
28 שנים - לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי 76
29 זה כאומר לה: 'עשי אחד משני התנאים'; רצת משמשת 77
30 רצת נותנת, ואין אחד מן [העדים] הראשונים [על התנאי 78
31 הראשון] ואחד מן האחרונים [העדים על התנאי השני] 79
32 מצטרפין [להעיד שהיה כאן תנאי]. אבל אם התנה עליה 80
33 שתתן לו מאתים וזו, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו 81
34 שלש מאות וזו - ככר בטל תנאי של מאתים, וצריכה לתן 82
35 שלש מאות. וכן כל פיוצא בזה. 83
36 יט. התנה עליה שתעשה דבר זה סתם, הרי זה כמפרש יום 84
37 אחד, הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה. כיצד? אמר לה: 85
38 'הרי זה גט' על מנת שתעשי עמי מלאכה, 'על מנת 86
39 שתשמיש את אבא', 'על מנת שתניקי את בני' - אם עשת 87
40 עמו מלאכה יום אחד, או שמשא את אביו יום אחד, או 88
41 שהניקה את בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יוגב בו והוא 89
42 בתוך ארבעה וצעירים חדש - הרי זה גט. מת הבן או האב 90
43 קדם שתניק או תשמש - אינו גט. 91
44 כ. אמר לה: 'על מנת שתניקי את בני', או 'תשמיש את 92
45 אבא', 'שתי שנים' - הרי זה משלמת הזמן שפרש; מת הבן

1 גט כשר. ואם היה אותו האיש יש לו בזה [חלים ביניהם] - 2
3 קדושין - אף על פי שהוא מחייב לאוין, ואף על פי שהוא 4
5 קטן - אינו גט; שהרי שיר בגט, ואין זה כריתות. היה בעל 6
7 אחותה, שאף על פי שהוא היום אסור עליה משום ערוה, 8
9 אם תמות אחותה יהיה מתר לה - הרי זה ספק מגרשת. 10
11 ו. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממי שילד 12
13 שאינו עתה בעולם', או 'חוץ מזנותך', כלומר תהיה מתרת 14
15 להנשא לכל אדם, אבל לזנות הרי את באסור אשת איש, 16
17 או 'הרי את מתרת לכל מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ, 18
19 אבל שלא בדרך הרי את באסור', או 'הרי את מתרת לכל 20
21 אדם חוץ ממקדש בשטר', כלומר שהיא מתרת להתקדש 22
23 בכסף ובעבא, אבל בשטר הרי את באסור אשת איש, או 24
25 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת נדריך', כלומר שלא 26
27 נשאר לי עליך שום אישות כלל חוץ מהפרת נדריך, שאם 28
29 אשתי לענן הפרת נדרים, או לענן אכילת תרומה, או 30
31 לענן ירשה, שאם מתה יירשנה - בכל אחד מאלו, הרי זה 32
33 ספק מגרשת. 34
35 ז. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן 36
37 ושמעון', וחזר ואמר לה: 'הרי את מתרת לראובן ושמעון' 38
39 - הרי זה מגרשת; שהאנשים שהתנה בהן, היתרים ובטל 40
41 התנאי. 42
43 ח. אמר לה: 'הרי את מתרת לראובן' - הרי זה אינה 44
45 מגרשת, שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה: 'הרי 46
47 את מתרת לשמעון', או 'הרי את מתרת אף לשמעון' - הרי 48
49 זה ספק גירושין; שמה לא התיירא אלא לשמעון, וראובן 50
51 באסורו עומד, וזה שאמר 'לשמעון', כלומר לכל אדם אף 52
53 לשמעון, או שמה התיירא לכל, וזה שאמר 'אף לשמעון' 54
55 והוא הדין לראובן, ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו. 56
57 ט. התנה עליה ואמר: 'היום אין את אשתי, ולמחר את 58
59 אשתי' - אינה מגרשת, ואף על פי שפרת בינו לבינה היום; 60
61 לפיכך כותבין בגטין 'מן היום ולעולם'. 62
63 י. 'הרי זה גט' על מנת שלא תשתי בין כל ימי חייך - 64
65 אינו גט, שאין זה כריתות [נתיק מוחלט]; 'כל ימי חיי', או 66
67 'כל ימי חיי פלוני' - הרי זה גט, שהרי פרט בינו לבינה, 68
69 ולא ישאר לו עליה רשות כשימות אותו פלוני. 70
71 יא. 'הרי זה גט' על מנת שלא תלכי לבית אביך עד 72
73 שלשים יום' - הרי זה גט; 'שלא תלכי לבית אביך לעולם' 74
75 - אינו גט, שאין זה כריתות. לפיכך האומר לאשה: 'הרי 76
77 זה גט' על מנת שלא תאכלי בשר זה לעולם, 'על מנת 78
79 שלא תשתי בין זה לעולם' - אינו גט, שאין זה כריתות; 80
81 'עד שלשים יום', הרי זה גט. 82
83 יב. 'הרי זה גט' על מנת שלא תנשאי לפלוני' - אינו גט; 84
85 הא למה זה דומה? לאומר לה: 'על מנת שלא תשתי בין 86
87 זה לעולם', או 'שלא תלכי לבית אביך לעולם', או 'כל ימי 88
89 חייך'. אבל אם אמר לה: 'על מנת שלא תנשאי לפלוני עד 90
91 חמשים שנה' - הרי זה גט, ולא תנשא לו כל זמן שהתנה; 92

15 שִׁימוּת - הָרִי זֶה מִגִּרְשָׁת, וְלֹא תִנְשֵׂא לָזֶר עַד שֶׁתְּחַלֵּץ
16 [לִיבְמָה].
17 כג. 'הָרִי זֶה גִּטָּף עַל מִנֵּת שֶׁתִּתְּנִי לִי כְּלִי פְּלוֹנִי אוֹ בְּגָד
18 פְּלוֹנִי, וְאֶבֶד אוֹתוֹ כְּלִי אוֹ נִגְנֵב - אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ אֶלֶף
19 בְּדָמָיו - אִינוּ גִט, עַד שֶׁתִּתֵּן אוֹתוֹ כְּלִי עֲצָמוֹ, אוֹ עַד שֶׁיִּבְטֵל
20 הַתְּנָא.
21 כד. מִי שֶׁנִּתְּנָה עַל תְּנֵא, וְקִדְּשָׁה אַחֵר קִדְּם שִׁיחֲקִים
22 הַתְּנָא - אִם נִתְּקִים הַתְּנָא הָרִי זֶה מִקְדָּשָׁת; וְאִם לֹא נִתְּקִים
23 הַתְּנָא, וְכֵטֵל הִגָּט - אִינָה צְרִיכָה גִט מִשְׁנִי, שֶׁהָרִי אֵין
24 קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. אָכֵל אִם נִשְׁאָת, וְלֹא נִתְּקִים הַתְּנָא
25 וְכֵטֵל הִגָּט - צְרִיכָה גִט מִשְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

1 אוֹ הָאֵב בְּתוֹף הַזְּמָן, אוֹ שֶׁאִמְר הָאֵב אֵין רְצוֹנִי שֶׁתִּשְׁמַשְׁנִי
2 - אִינוּ גִט, שֶׁהָרִי לֹא נִתְּקִים הַתְּנָא. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בָּזָה.
3 כא. 'הָרִי זֶה גִּטָּף עַל מִנֵּת שֶׁתִּתְּנִי לִי מֵאֲתִים זֶהוּ מִכָּאן וְעַד
4 שְׁלֹשִׁים יוֹם' - נִתְּנָה בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם מִדְּעֵתוֹ [בַּהֲסַכְמָתוֹ],
5 הָרִי זֶה מִגִּרְשָׁת; לֹאֲחֹר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִינָה מִגִּרְשָׁת. נִתְּנָה לוֹ
6 בְּעַל כְּרָחוּ, וְהוּא אִינוּ רוֹצֶה לְקַבֵּל - הָרִי זֶה גִט פָּסוּל, עַד
7 שֶׁתִּתֵּן מִדְּעֵתוֹ. חֲזֹר וְאִמְר לָהּ בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם: 'הָרִי הֵן
8 מְחוּלִין לָךְ', אִינָה מִגִּרְשָׁת, שֶׁהָרִי לֹא נִעֲשֶׂה הַתְּנָא; מֵת
9 בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, הוּאִיל וְשִׁלְמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נִתְּנָה
10 - {אִינָה} מִגִּרְשָׁת.
11 כב. אִמְר לָהּ: 'הָרִי זֶה גִּטָּף עַל מִנֵּת שֶׁתִּתְּנִי לִי מֵאֲתִים זֶהוּ,
12 וְלֹא קָבַע זְמָן, וּמֵת קִדְּם שֶׁתִּתֵּן - אִינָה יְכוּלָה לִתֵּן לְיוֹרְשֵׁיו,
13 שְׁלֹא הִתְּנָה עָלֶיהָ אֶלָּא שֶׁתִּתֵּן לוֹ; וְלֹא בִטֵּל הִגָּט, שֶׁהָרִי לֹא
14 קָבַע זְמָן. לְפִיכָף, אִף עַל פִּי שֶׁאֵבֶד הִגָּט אוֹ נִקְרַע קִדְּם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א מרחשון ה'תשע"ג

49 מִמִּינֵי הַטְּמָאוֹת, וְהוּא: זֶה שֶׁאִנּוּ מוֹנִים כָּל-מִין וּמִין
50 מִן-הַטְּמָאוֹת כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵין עֲנִינוּ שֶׁאִנּוּ חִיבִים לְהַטְמִיא
51 בְּטִמְאָה זֶה, וְגַם לֹא שֶׁאִנּוּ מִן-הָרִים מִלְּהַטְמִיא בָּהּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה
52 (אוֹ בְּכָל) מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֶלָּא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי
53 הַנּוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נִטְמָא, אוֹ שֶׁדָּבָר זֶה מִטְמָא בְּאִפְּן כְּזֶה, לְמִי
54 שֶׁנּוֹגֵעַ בּוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּלוּמֹר: דִּין זֶה שֶׁנִּצְטַוְנוּ בּוֹ הוּא
55 מִצְוָה, הֵינּוּ שֶׁאִנּוּ אוֹמְרִים שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוֹנִי בְּאִפְּן כְּזֶה
56 נִטְמָא; וְאִם הוּא בְּמַצֵּב אַחֵר, אִינוּ נִטְמָא. אִף עֲצָם
57 הַהַטְמָאוֹת הוּא דָּבָר שֶׁל רְשׁוּת: אִם רוֹצֶה מִטְמָא וְאִם לֹא
58 אִינוּ מִטְמָא. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁי שְׁמִינִי): "וְכִנְבָּלְתֶּם לֹא
59 תַעֲשׂוּ" (ויקרא יא, ח) — "יְכוּל אִם נִגַּע אָדָם בְּנִבְלָה יִלְקָה
60 אַרְבָּעִים? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "וְלֹאֲלָהּ תִּטְמָאוּ" (שם יא, כד);
61 יְכוּל אִם רָאָה אָדָם נִבְלָה יִלֵּךְ וַיִּטְמָא לָהּ? תִּלְמִיד לּוֹמֵר:
62 "וְכִנְבָּלְתֶּם לֹא תַעֲשׂוּ", הָא כִּיּוֹצָא? הֵינּוּ אוֹמְרִים: רְשׁוּת. אִם
63 כֵּן הַמִּצְוָה הִיא — הִדִּין אֲשֶׁר נִצְטַוְנוּ בְּדִינִים אֵלּוּ וְנִצְטַוְנוּ
64 לָנוּ שֶׁהַנּוֹגֵעַ בָּזָה נִטְמָא וְנִעֲשֶׂה טְמָא וְחִיב בְּכָל-חִיבוּבֵי
65 הַטְּמָאִים: לְצַאת חוּץ לְמַחֲנֶה שְׁכִינָה (מִעֲזֵרֵי יִשְׂרָאֵל
66 שְׁבַמְקֹדֶשׁ וּפְנִימָה) וְשִׁלָּא לְאָכֵל קִדְּשׁ וְלֹא לְנִגַּע בּוֹ וְכִיּוֹצָא
67 בָּזָה — וְזֶהוּ הַצְּוִי, כְּלוּמֹר: שֶׁנִּעֲשֶׂה טְמָא אִם נִגַּע בְּדָבָר
68 זֶה, אוֹ אִם הָיָה בְּקִרְבָּתוֹ בְּאִפְּן כָּךְ. וְיִזְכּוֹר עֲנִינֵן זֶה בְּכָל-מִין
69 מִמִּינֵי הַטְּמָאוֹת.

70 יום שישי י' מרחשון ה'תשע"ג

71 יום שבת קודש י"א מרחשון ה'תשע"ג

72 מצות עשה קט.
73 המצוה הק"ט — הצווי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְטָבֹל בְּמִי מִקְנֶה וְאֶז
74 נִטְהַר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטְּמָאוֹת שֶׁנִּטְמָאוּ בּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ
75 יְתַעֲלֶה: "וְרָחֵץ בְּמִים אֶת-כָּל-בָּשָׂרוֹ" (ויקרא טו, טז), וְכֵא

26 יום ראשון ה' מרחשון ה'תשע"ג

27 מצות עשה צט.
28 המצוה הצ"ט — הצווי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִיּוֹת הַנֶּהֱדָה טְמָאָה
29 [מִטְמָאָה]. וּמִצְוָה זֶה כּוֹלֵלֶת טְמָאָת נִדָּה וְכָל-דִּינֶיהָ.

30 יום שני ו' מרחשון ה'תשע"ג

31 מצות עשה ק.
32 המצוה המשלמת מֵאָה — הצווי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִיּוֹת
33 הַיּוֹלֵדֶת טְמָאָה. וּמִצְוָה זֶה כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי הַיּוֹלֵדֶת.

34 יום שלישי ז' מרחשון ה'תשע"ג

35 מצות עשה קו.
36 המצוה הק"ו — הצווי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִיּוֹת זָכָה מִטְמָאָה,
37 וּמִצְוָה זֶה כּוֹלֵלֶת הַלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נִעֲשִׂית זָכָה,
38 וְאִיךָ מִטְמָאָה זוֹלָתָה אַחֵר שֶׁנִּעֲשִׂתָה זָכָה.

39 יום רביעי ח' מרחשון ה'תשע"ג

40 מצות עשה קד.
41 המצוה הק"ד — הצווי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִיּוֹת הִזָּב מִטְמָא,
42 וּמִצְוָה זֶה כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נִעֲשֶׂה זָב,
43 וּבִאֲיָזָה אִפְּן הוּא מִטְמָא לְזוּלָתוֹ.

44 יום חמישי ט' מרחשון ה'תשע"ג

45 מצות עשה צו.
46 המצוה הצ"ו — הצווי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִיּוֹת הַנִּבְלָה מִטְמָאָה,
47 וּמִצְוָה זֶה כּוֹלֵלֶת טְמָאָת נִבְלָה וְכָל-דִּינֶיהָ. וְהִנֵּנִי מְזַכֵּר לָךְ
48 עֲתָה הַקִּדְּמָה, אֲשֶׁר רָאוּי שֶׁתּוֹכְרָנָה בְּכָל מַה-שִּׁיזְכּוֹר לְקִמָּן

14 שְׁבָאֲרֵי לָךְ: שָׁזָה דִּין בְּלִבְךָ לְמִי שָׁרוּצָה לְהִטְהָר שְׂעִשְׂעָה-
15 כָּךְ — וְדִין זֶה הוּא הַמְצָוָה; אָכֵל לֹא שִׁנְחִיבָהּ טְבִילָה
16 דִּןֶקָא, אֲלֵא הַרְוָצָה לְהִשְׁאָר בְּטַמְאָתוֹ וְלֹא יִכְנַס לְמַחְנָה
17 שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים) אֵינָה זָמֵן —
18 רְשָׁאִי. וְכִכֵּר בְּאֵר סֶפֶר הָאֱמֶת ("ספר התורה") שְׁפִל־מִי
19 שִׁנְטָמָא וְטָבֵל שֶׁהוּא טְהוֹר, אֲלֵא שְׂאִין טְהָרְתוֹ שְׁלֵמָה עַד
20 שְׂעִיָּרִיב שְׁמָשׁוֹ (שתשקע השמש ביום הטבילה). וְכֵן בָּא גַם
21 בְּפִרוּשׁ הַמֶּקְבֵּל, שְׂצָרִיף לְטָבֵל וְגוֹפֹז עֲרוֹם נֹגֵעַ בְּשִׁטָּח
22 הַמַּיִם. אֲמָרוּ (עירובין ד:): "כֹּל־בְּשָׁרוֹ — שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר
23 חוֹצֵץ בֵּינוּ וּבֵין הַמַּיִם". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׁמַצָּנָה זֶה —
24 וְהִיא מְצוֹת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה
25 וְדִינֵי טָבֵל יוֹם (זה שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו).
26 וּמְצָוָה זֶה מְבַאֵר בְּמַסְכֵּת מְקוֹאוֹת וּבְמַסְכֵּת טָבִיל יוֹם.

1 בְּקֶבֶלָה (ספרא פרשת מצורע): "מִיָּם שְׁפִל־בְּשָׁרוֹ עוֹלָה בָּהֶם
2 וְהוּא שְׁעוֹר מְקוֹה", אֲלֵא אִם הָיוּ מִיָּם נֹבְעִים (ממעין),
3 שְׁלֵהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שְׂחִיבָאָר בְּהִלְכוֹת מְצָנָה זֶה (הלכות
4 מקוואות). וּמִתְנַאֲרִי, שֶׁהִזָּב בְּלִבְךָ יִהְיוּ הַמַּיִם שְׂחִיטָה בָּהֶם
5 נֹבְעִים, כְּמוֹ שְׁאָמַר בּוֹ הַכְּתוּב: "בְּמַיִם חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין
6 הַכּוֹנֵה בְּאֲמָרָנוּ שֶׁהִטְבִּילָה מְצוֹת עֲשֵׂה, שְׁפִל־טָמֵא חֵיב
7 לְטָבֵל בְּהִכְרָת, כִּדְרָךְ שְׁפִל־הַמֶּתַעֲטָף בְּטָלִית חֵיב לַעֲשׂוֹת
8 צִיצִית, אוֹ שְׁפִל־מִי שֵׁישׁ לוֹ בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה —
9 אֲלֵא פִּנְחֵי בְּכָךְ לְדִין טְבִילָה שְׁאֵנוּ נִצְטָוִינוּ שְׁפִל־הַרְוָצָה
10 לְהִטְהָר מִטַּמְאָתוֹ לֹא יִתְכַּד דָּבָר זֶה אֲלֵא בְּטְבִילָה בְּמַיִם, וְאֵז
11 יִטְהָר. וְלִשׁוֹן סֶפֶרָא (פרשת אחרי מות): "וְיִרְחֹץ בְּמַיִם, יָכוֹל
12 גִּזְרֵת מֶלֶךְ (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמוּד לֹמַר: וְאֶחָד
13 יָבֹא אֶל הַמַּחְנָה — מִפְּנֵי הַטַּמְאָה". הִרְיָהּוּ רוֹמְזוֹ לְפָלֵל הִזָּה

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

35 מביאה הגמרא מעשה המסייע לדברי רב: הָחֹזֵא דְאִמֵּר לָהּ — מעשה
36 הִיא באחד שאמר מֵאֵן בְּעֵי אֲחֻנוּנָא — מי רוצה לקנות 'אחוונוא',
37 אֲשֶׁתְּכָח עֲרֵבְתָא — ונמצא שהיה זה עצי ערבה.
38 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין הדלקת מדורה של קנים או
39 של גרעיני תמרים סמוך לשבת: אָמַר רַב הוֹנָא, קָנִים אֵין צָרִיכִין
40 רוֹב — המדליק מדורת קנים בערב שבת סמוך לחשיכה אינו צריך
41 להצית את האש ברובם קודם שבת, אלא די בכך שיאחזי בהם את
42 האש מבעוד יום מעט, לפי שדרכם להיות דולקים והולכים, ואין
43 חשש שיבוא לחתות בהם בשבת. אבל אם אֲנִיָּן — עשאו אגודה
44 אחת, צָרִיכִין רוֹב — צריך להצית האש ברובם מבעוד יום, שמאחר
45 והם אגודים יחדיו אין השלהבת יכולה להכנס בתוכם, ויש לחוש
46 שמא יחתה בהם בשבת כדי להבעירם.
47 וכן הוא הדין לגבי גִּרְעִינִין — גרעיני תמרים, שייבשם ועשה מהם
48 מדורה, אם מפחרים הם אֵין צָרִיכִין רוֹב — אין צריך להצית האש
49 ברובם מערב שבת, לפי שהם דולקים והולכים, אבל אם נִתְנָן
50 בְּחוֹתְלוֹת — בתוך כלים העשויים מעלי לולבים, ולאחר מכן נתנם עם
51 הכלים בתוך המדורה, צָרִיכִין רוֹב — צריך שתאחז האש ברובם
52 מערב שבת, שמאחר והגרעינים צבורים יחדיו אין השלהבת יכולה
53 להכנס בתוכם, ויש חשש שמא יבוא לחתות בהם בשבת.
54 הגמרא מביאה דעת החולק: מִתְקִיף לָהּ וְהִקְשָׁה עַל כֵּן רוֹב חֲסָדָא,
55 אֲדִרְבָּה, אִיפְכָא מְסַתְבָּרָא — מסתבר לומר להיפך, קָנִים מְפָרְדִּין —
56 קנים שאינם אגודים יחד הרי הם מתפורים, זה לכאן וזה לכאן,
57 ולפיכך אף אם אחוזת האש באחד מן הקנים אין הוא מצית את
58 חבירו, ועל כן צריך שתאחז האש ברוב כל קנה וקנה מערב שבת,
59 אבל אם אֲנִיָּן לכל הקנים יחדיו לֹא מְפָרְדִּין — אין הם מתפורים, וקנה
60 אחד מדליק את השני, ועל כן די להאחזי האש במיעוט קנים מבעוד
61 יום.
62 וכן גִּרְעִינִין — גרעיני תמרים שאינם נתונים בכלי, מְפָרְדִּין — הרי הם
63 מתפורים, ולפיכך צריך להצית האש ברובם מערב שבת, אבל אם
64 נִתְנָן בְּחוֹתְלוֹת — בתוך כלי העשוי מעלי לולבים, לֹא מְפָרְדִּין — אינם
65 מתפורים, ומציתים זה את זה, ולפיכך די שתאחז האש במיעוטם.
66 הגמרא מביאה דעה שלישית בזה: אִיתְמַר (נמי) — נאמרה דעה
67 נוספת בבית המדרש בענין זה,

1 השלהבת עולה מאליה בלא סיוע של דבר אחר, ואין צריך שתאחז
2 האש ברוב הפתילה, כך לענין הדלקת מדורה בערב שבת סמוך
3 לחשיכה אין צריך שתאחז האש ברובו של כל עץ, אלא די שתהא
4 השלהבת עולה בלא סיוע, וכדברי שמואל.
5 הגמרא מבארת את הדין במדליק עץ אחד בערב שבת קודם חשיכה:
6 אדם המדליק גזע עץ יְחִידִי סמוך לחשיכה, נחלקו אמוראים מה הוא
7 השיעור שצריך שתאחז בו האש קודם כניסת השבת. רַב אִמֵּר, צריך
8 שתאחז האש ברוֹב עֲבִיזֵי של הגזע, כלומר, שתכנס האש בתוך עוביו
9 עד רובו. וְאָמַרִי לָהּ — ויש אומרים, שצריך שתאחז האש בְּרוֹב
10 הִיקְפּוֹ של גזע העץ מסביב.
11 אָמַר רַב פָּפָא, הִלְכָה — מאחר ונחלקו אמוראים בענין זה, נוקטים
12 אנו להחמיר כדברי שניהם, וְעֵינֵינוּ רוֹב עֲבִיזֵי וְעֵינֵינוּ רוֹב הִיקְפּוֹ —
13 צריך שתאחז האש בעץ יחיד בין ברוב עביו מבפנים ובין ברוב היקפו
14 מסביב.
15 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה: בְּתַנְיָא — ענין זה, אם צריך
16 שתאחז האש ברוב עוביו של עץ יחיד או ברוב היקפו, נחלקו בו
17 תנאים. שכן שנינו בברייתא, רַבִּי הֵיאֵא אִמֵּר, השיעור שצריך
18 שתאחז האש בעץ יחיד קודם חשיכה, הוא כְּדִי שִׂישְׁתָּת הָעֵץ
19 מְמַלְאֶבֶת הָאוּמָן, כלומר, שלא יהא ראוי מעתה לעשות בו מלאכה,
20 ודיינו, משעה שנכנסת האש ברוב עביו של העץ מבפנים. רַבִּי יְהוּדָה
21 בֵּן בְּתִירָא אִמֵּר, כְּדִי שֶׁתֵּאָחַז הָאֵשׁ מִשְׁנֵי צַדִּדִּין של העץ, דהיינו
22 ברוב היקפו מסביב, וְאָפֵי עַל פִּי שְׂאִין רִאָּה גְמוּרָה לְדָבָר מִן הַמִּקְרָא,
23 מכל מקום יש וְכָךְ לְדָבָר — קצת ראיה, ממקרא זה (ויחזקאל טו ד) 'אֵת
24 שְׁנֵי קְצוֹתָיו אֶבְלָה הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נָחַר הִנְיָחָה לְמַלְאָכָה'. כלומר,
25 שמשעה שאחוזת האש בשני קצות העץ, הדבר ידוע שהליחה
26 שבתוך העץ התייבשה, ושוב אינו ראוי עוד למלאכה. ויש ללמוד
27 ממקרא זה, שמשעה שאחזה האש ברוב היקפו של העץ בוערת
28 והולכת היא מעצמה ואינה כבה.
29 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור מקרא שבו נזכרת מדורת
30 עצים: נאמר בכתוב על יהויקים כשרף את מגילת איכה (ירמיה לו כב)
31 'וְאֵת הָאֵשׁ לִפְנֵי מִבְּעֶרֶת'. ונחלקו אמוראים מֵאֵי אֵח — מה הוא 'אח'
32 זה שהיה בוער לפניו. אָמַר רַב, אֲחֻנוּנָא — מדורה מעצי ערבה.
33 וּשְׁמוּאֵל אִמֵּר, 'אח' היינו מדורת עצים שְׁנִדְלָקוּ (באחוונוא)
34 [בְּאֲחֻנָּה], כלומר, שנדלקים זה מזה, העץ הקטן מדליק את הגדול.

מלכים א ו כ"ט

ו כ ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו זהב סגור ויצף מזבח ארו: כא ויצף שלמה את הבית מפנימה זהב סגור ויעבר (ברתיקות) ברתוקות זהב לפני הדביר ויצפהו זהב: כב ואת פל הבית צפה זהב עד תם פל הבית וכל המזבח אשר לדביר צפה זהב: כג ויעש בדביר שני כרובים עצי שמן עשר אמות קומתו: כד וחמש אמות פנה הכרוב האחת וחמש אמות פנה הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו: כה ועשר באמה הכרוב הכרוב השני מדה אחת וקצב אחד לשני הכרובים: כו קומת הכרוב האחד עשר באמה וכן הכרוב השני: כז ויתן את הכרובים בתוך הבית הפנימי ויפרשו את כנפיהם הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נגעת כנף אל כנף: כח ויצף את הכרובים זהב: כט ואת פל קירות הבית מסב קלע פתוחי מקלעות כרובים ותמורת ופסוטי ציצים מלפנים ולחיצון:

רש"י

בפתח הדביר בפרוכת שכנגד הפתח, ובדיו נתונן בראשי ארכן, כדי שיהיו שני לויים יכולים ליכנס ביניהם, כשנושאין אותו במדבר: (כד) עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. כשהן פרושות, נמצאות כנפות שניהם שהיו נוגעות זו בזו, ממלאות כל חלל עשרים אמה, וגוף הכרובים אינו מן המדה, ועומד בנס (כבא בתרא זט א): (כז) ותגע כנף האחד בקיר. צפון: וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר. הדרום, סוככים על הארון ועל בדיו: וכנפיהם אל תוך הבית. וראשי הכנפים אשר באמצע הבית: נוגעות כנף אל כנף. שכל חלל הבית עשרים: (כט) ואת כל קירות הבית. קירות העץ: מסב קלע. מוקפות ציורין: פתוחי מקלעות כרובים. חקוקי צורת כרובים ודקלים וחבלים ופרחים: מלפנים ולחיצון. לבית הכפורת הפנימי, ולהיכל החיצון:

מצודת ציון

(כ) סגור. רוצה לומר: הסגר בכור הצורך לטהרו מסיג: (כא) ויעבר. הוא התרגום של בריחים: ברתוקות. בשלשלות, כמו (ישעיהו מ יט) ורתוקות כסף: (כב) תום. נשלם: (כג) כרובים. צורת תינוק להם, כי תנוק הוא 'רביא' בלשון ארמי (סוכה ה ב): עצי שמן. תרגם יונתן: דאעי זיתא: (כד) וקצב. ענין חתוך וכריתה, כמו (מלכים ב ו י) ויקצב עץ, ורוצה לומר: שוים כאלו נחתכו כאחת: (כט) פתוחי. ענין חקיקה, כמו (שמות כח יא) פתוחי חותם: ותמורת. ציורי אילני תמר:

מצודת דוד

(כ) ולפני הדביר. החלל הפנימה לה לצד המערב: ועשרים אמה קומתו. ולמעלה (פסוק) אמר: שלשים אמה קומתו, כי ההיכל לבד היתה שלשים אמה, אבל עליית בית קודש הקדשים היתה נמוכה משל ההיכל 'אמות. ורבותינו ז"ל אמרו (בבבא בתרא צח ב): שחושב כאן משפת כרובים ולמעלה, שהיו קומתו 'אמות כמו שנאמר למטה (פסוק כג): ויצפהו זהב סגור. חזר וכתבו, לומר שזהב הצפוי היה זהב סגור: ויצף מזבח ארז. זהו מזבח הקטורת, ועשאו מאבנים, וארז ממעל, ועל הארז צפהו זהב, והיה אם כן מעשה המזבח דומה

למעשה קירות הבית, ולזה סמכו כאן: (כא) ויצף שלמה וגו'. בא לומר שזהב צפוי ההיכל הנעשה בפנים, היה זהב סגור, כמו של בית קדשי הקדשים: ויעבר. עשה בריחים משלשלות זהב לפני המחיצה: ויצפהו. על המחיצה יאמר: (כב) ואת כל הבית. בא לומר שהכל חפה, ואף התקרה שלא למעלה: וכל המזבח. בכל ששת השטחים: אשר לדביר. העומד סמוך להדביר: (כג) ויעש בדביר. בחלל בית קודש הקדשים: קומתו. וכל הכרובים ההם עמדו בארץ (סוכה ה ב): (כד) כנף הכרוב. רוחב הכנף מצפון לדרום: השנית. מוסב על הכנף: (כה) הכרוב השני. רוחב כנפי כרוב השני. ואם כן ארבעת הכנפים מלאו כל רוחב חלל בית קודש הקדשים: (כו) קומת וגו'. רוצה לומר: כמו שקומת הכרוב האחד היה עשר אמות, כן קומת הכרוב השני: (כז) הבית הפנימי. זהו בית קודש הקדשים: ויפרשו. רוצה לומר: עשאו פרושים: אל תוך הבית. אשר אל אויר חלל הבית: כנף אל כנף. כנף כרוב האחד, בכנף כרוב השני: (כט) קירות הבית. הם הצלעות שבפנים: מסב קלע. מסובב בציורים, וחזר ומפרש מה היו הציורים, ואמר שהיו פתוחי ציורי כרובים וגו': מלפנים ולחיצון. לבית קודש הקדשים ולהיכל:

תהלים סו א-כ

סו. א לִמְנִצַּח שִׁיר מִזְמוֹר הָרִיעוּ לְאֱלֹהִים פְּלִהֶאָרִץ: ב זָמְרוּ כְבוֹד־שִׁמּוֹ שִׁימוּ כְבוֹד תְּהִלָּתוֹ: ג אָמְרוּ לְאֱלֹהִים מַה־נּוֹרָא מַעֲשֵׂיךָ בְּרַב עֲזָרְךָ יִכְחָשׁוּ לָךְ אוֹיְבֶיךָ: ד פְּלִהֶאָרִץ | יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ וַיִּזְמְרוּ־לָךְ וַיִּזְמְרוּ שִׁמְךָ סִלָּה: ה לָכוּ וְרֹאוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים נּוֹרָא עֲלִילָה עַל־בְּנֵי אָדָם: ו הִפֵּךְ יָם | לִיבִשָּׁה בְּנֶהָר יַעֲבֹרוּ בְּרִגְלָם שָׁם נִשְׁמַחַה־בּוֹ: ז מִשָּׁל בְּגִבּוֹרָתוֹ | עוֹלָם עֵינָיו בְּגוֹיִם תַּצְפִּינָה הַסּוֹרְרִים | אֶל־ (כתיב ירמו) יְרוֹמוּ לָמוּ סִלָּה: ח בָּרְכוּ עַמִּים | אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁמִיעוּ קוֹל תְּהִלָּתוֹ: ט הַשֵּׁם גִּפְשָׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן לָמוֹט רִגְלָנוּ: י בִּי־בַחֲנֻתָנוּ אֱלֹהִים צִרְפָּתָנוּ בְּצֶרֶף־כֶּסֶף: יא הִבֵּאתָנוּ בְּמִצּוֹדָה שְׁמֹת מוֹעֵקָה בְּמַתְּנֵינוּ: יב הִרְכַּבְתָּ אֲנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בְּאֲנוֹ־כֶּאֱשׁ וּבַמִּים וְתוֹצִיאָנוּ לָרוּיָה: יג אָבּוֹא בֵּיתְךָ בְּעוֹלוֹת אֲשֵׁלָם לָךְ נִדְרֵי: יד אֲשֶׁר־פָּצוּ שִׁפְתֵי וְדַבְּרֵי בְּצֶרֶף־לִי: טו עֲלוֹת מַחִים אֲעִלֶּה־לָּךְ עִם־קִמְרַת אֵילִים אֲעִשֶׂה בְּקֶר עִם־עֲתוּדִים סִלָּה: טז לְכוּ־שִׁמְעוּ וְאִסְפְּרָה פְּלִי־רֵאִי אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה לְנַפְשִׁי: ז' אֱלֹו פִּי־קִרְאָתִי וְרוֹמֶם תַּחַת לְשׁוֹנִי: יח אֹן אִם־רֵאִיתִי בְּלִפִּי לֹא יִשְׁמַע | אֲדַנִּי: יט אֲכֵן שִׁמְעַ אֱלֹהִים הִקְשִׁיב בְּקוֹל תְּפִלָּתִי: כ בְּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־הִסִּיר תְּפִלָּתִי וְחִסְדּוֹ מֵאֵתִי:

רש"י

(ב) זמרו כבוד שמו. זמרו בכבוד שמו א"נ ספרו כבוד שמו בזמרו ושיר: **(ג)** מה נורא. כל אחד ממעשיך: **ברוב עוזך**. כשאתה מראה לעולם עוזך על ידי דבר או חרב או רעב או ברקים: **אויביך**. הרשעים מרוב פחד מודים על כחש ועבירות שבידם **(ע"כ התוס')**: **(ה)** נורא עלילה. יראוי על בני אדם פן ימצא להם פשע כי כל מעשיהם גלוים לך: **(ו)** הפך ים ליבשה. ים סוף: שם נשמחה בו. מצאתי שם היה דבר שהיה נשמח בו כלומר שראה הים את הקב"ה: **(ז)** אל ירמו. אל תהי ידם רמה: **(ח)** ברכו עמים אלהינו. על נפלאותיו שהוא שם נפשנו בחיים בגלות ואינכם יכולים להשמיד אותנו: **(י)** כי בחנתנו. בצרה בגולה: צרפתנו. להסיר הסיגים ממנו שנשוב בתשובה לפניך כמו שצורפים הכסף להסיר הסיגים ממנו: **(יא)** הִבֵּאתָנוּ בְּמִצּוֹדָה. במקום צר כמו במאסר: מועקה. לשון מסגר וכל המעיק והמציק כמוהו: **(יב)** הרכבת אנוש לראשינו. מלכי כל אומה ואומה: **(יג)** אבוא ביתך. בבנותך בית המקדש נשלם נדרינו שנדרנו בגולה: **(טו)** מיחים. שמנים לשון מוח: **(טז)** כל יראי אלהים. הם הגרים שיתגייירו: **(יז)** אליו פי קראתי. כשהיינו בגולה קראנוהו וספרנו רוממותיו בלשוננו: **ורומם**. כמו ונתרומם, מצאתי בפי קראתי אליו ורומם שם מלה רוממות שלו מוכן תחת לשוני להוציאו בפה כמו **(איוב כ)** יכחידנה תחת לשוני: **(יח)** און אם ראיתי וגו'. לא פעל עמנו כחטאתינו עשה עמנו כלא רואה ולא שומע און שבלבבנו: **(יט)** אכן. באמת יש לדעת: **(כ)** אשר לא הסיר תפילתי. מלפניו וחסדו לא הסיר מאתי:

מצודת דוד

מצודת ציון

(א) הריעו. בעת בוא מלך המשיח יריעו כל העמים תרועת מלך לקבל את ה' לאלוה: **(ב)** כבוד שמו. כפי הכבוד הראוי לשמו: שימו. הללוהו בכבוד הראוי לו וכפל הדבר במ"ש: **(ג)** אמרו לאלהים. אמרו על אלהים: מה נורא. מה מאוד נוראים ונפלאים מעשיך: ברוב. בעבור רוב חזקך יכחשו לך אויביך לאמר שהמה אוהביך: **(ד)** יזמרו שמך סלה. לעולם יזמרו לשמך ולא יחזרו לסורם: **(ה)** לכו. אז יאמרו ישראל זה לזה לכו וראו וגו': נורא עלילה. מעשיו נוראים בעבור בני אדם:

(ו) הפך ים. בעת יצאו ממצרים: בנהר יעברו ברגל. בימי יהושע עברו בירדן ברגלם: בו. בהישועה הבאה ממנו: **(ז)** מושל. עתה הנה מושל בגבורתו על כל העולם ועיניו צופים באנשים להשיב להם גמול: הסוררים. הסרים מדרך הטוב לא יהיה להם עוד התרוממות עד עולם: **(ט)** השם וגו'. ולא יכלו לכלות אותנו: למוט רגלינו. להיות נופלים מאין תקומה: **(י)** כי בחנתנו. הצרות אשר באו עלינו המה היו לבחון אותנו אם נהיה עומדים באמונת ה': צרפתנו. כמו הצורף מסיר סיג הכסף ע"י הצירוף כן נתמקרו עונינו ע"י הצרות: **(יא)** הִבֵּאתָנוּ בְּמִצּוֹדָה. אף כי ישבנו במאסר הוספת עוד להשים במתנינו דבר המעיק ומיצר: **(יב)** ותוציאנו. אבל עכ"ז סוף הדבר הוצאת אותנו לרוייה ולא כלינו: **(יג)** אבוא. ולזה אבוא לביתך בעולות וכו': **(יד)** אשר פצו וכו'. לנדרו לה': **(טו)** קטורת אילים. הקטרת אימורי אילים: סלה. לעולם מבלי הפסק כי הבה"מ האחרון לא יחרב עוד: **(טז)** לכו שמעו. אמר דוד אל יפג לבבכם מלהאמין כי שמעו וכו' את אשר עשו לנפשי וזוה תאמינו שגם לכם יעשה כזאת: **(יז)** אליו פי קראתי. בעת הייתי בצרה: **ורומם**. רוממות ה' היתה תחת לשוני ר"ל ספרתי רוממות האל: **(יח)** און וגו'. אף כשראיתי בלבי און ר"ל אף אם חשבתי לעשות און מה עכ"ז לא ישמע ה' ר"ל עשה עצמו כאלו לא ישמע ולא יודע מחשבתי כי אינו מצרף מחשבה רעה למעשה ולא דחה את תפילתי בעבור המחשבה ההיא: **(כ)** לא הסיר תפילתי. לא דחה תפילתי מלפניו בעבור רוע המחשבה ההיא: וחסדו. מוסב על לא הסיר חסדו מאתי וחזרו למעלה לומר מזה תדעו כאשר שמע אלי כן ישמע אליכם ותצאו מן הגולה:

ט הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן; התחיל מונה את שלו, ואחר כך נולד לו בן – משלים את שלו, ואחר כך מונה את שלו בננו. הריני נזיר כשיהיה לי בן, ונזיר; התחיל מונה את שלו, ואחר כך נולד לו בן – מניח את שלו ומונה את שלו בננו ואחר כך משלים את שלו.

י הריני נזיר לכשיהא לי בן, ונזיר מאה יום; נולד לו בן עד שבעים – לא הפסיד כלום; לאחר שבעים – סותר שבעים, שאין תגלחת פחות משלשים יום.

פירוש ברטנורא

ט הריני נזיר ונזיר לכשיהיה לי בן. מי שקבל עליו נזירות סתם, ועוד קבל עליו נזירות אחרת כשיהיה לו בן; משלים את שלו. תחלה, ומגלה ומביא קרבן, ואח"כ מונה את של בננו: הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר. שקיבל עליו תחלה נזירות בננו: והתחיל מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן. קודם שישלמו שלשים יום: מניח את שלו ומונה את של בננו. דכיון שקיבל עליו נזירות בננו תחלה, מיד כשנולד לו בן צריך להניח את שלו ולמנות של בננו ואח"כ משלים את שלו:

י עד שבעים לא הפסיד כלום. שכשהוא מפסיק נזירותו ומונה נזירות בננו ומגלה וחוזר ומשלים את שלו להשלמת נזירותו מן השבעים שמנה כבר עד המאה שנדר, הם ל' יום, נמצא בין תגלחת של נזירות בננו לתגלחת של תשלום נזירותו ל' יום ואינו מפסיד כלום. אבל אם מנה יותר משבעים יום קודם שהתחיל בנזירות בננו ובא להפסיק נזירותו כדי להתחיל נזירות בננו, כשיגלה על נזירות בננו ובא להשלים נזירותו עד מאה יום שנדר נמצאו פחות משלשים יום בין תגלחת של נזירות בננו לתגלחת של נזירותו, ואי אפשר להיות בין תגלחת לתגלחת פחות מל' יום, ונמצא מפסיד כל אותן הימים שמנה יותר מע':

משניות מבוארות – קהתי

שאף על פי שנשאר לו להשלמת הנזירות שלו פחות משלושים יום, מכל מקום לאחר הנזירות של בננו הריהו מגלח ומביא קרבנותיו כדינו, ואחזר כן משלים את שלו – כלומר שחוזר ומונה שלושים יום לנזירותו שלו, מהטעם שהזכרנו לעיל, "שאין תגלחת פחות משלושים יום", ושוב מגלח ומביא קרבנותיו (דמב"ט).

באור משנה י

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ולפי הרמב"ם הרי היא באה לפרש את הסיפא שבמשנה הקודמת, והיינו: כיצד הוא משלים את שלו?

האומר: הריני נזיר לכשיהא לי בן, ונזיר מאה יום – שקיבל עליו שתי נזירות: אחת כשיולד לו בן, נזירות סתם, שהיא שלושים יום, ואחת מצד עצמו, נזירות למאה יום, והתחיל למנות את ימי הנזירות שלו, ואחר כך נולד לו בן קודם שהשלים את שלו, שבכגון זה כבר שנינו במשנה הקודמת: "מניח את שלו ומונה את של בננו, ואחזר כן משלים את שלו: נולד לו בן עד שבעים – אם נולד הבן בתוך שבעים יום למנין הנזירות שלו, ויש לו להשלים לאחר הנזירות של בננו עוד שלושים יום ויותר, לא הפסיד כלום – שכן מניח את שלו ומונה את הנזירות משום לידת בננו, ומגלח ומביא קרבנות, וחוזר ומשלים את הימים החסרים למנין הנזירות שלו, ונמצא שלא הפסיד כלום בהפסקת מניינו עם לידת בננו, שהרי אינו מונה בסך הכל אלא מאה ושלושים יום כמנין שתי הנזירות שקיבל עליו: לאחר שבעים – אבל אם נולד לו הבן לאחר שמנה כבר לנזירותו יותר משבעים יום, וחסר למנינו פחות משלושים יום, סותר שבעים – סותר עד שבעים (דמב"ט), כלומר שהימים היתרים על שבעים, שנהג בהם נזירות עד שנולד הבן, נופלים ממניינו, ולאחר שמנה את ימי הנזירות משום לידת בננו, הריהו מגלח ומביא קרבנות, וחוזר ומונה עוד שלושים יום להשלמת הנזירות שלו, שאין תגלחת פחות משלשים יום – שאין דין תגלחת בנזיר שגידל שער פחות משלושים יום. נמצא, שאם נולד לו בן לאחר שבעים יום למנין נזירותו, הרי הוא מפסיד את הימים היתרים על שבעים שכבר מנה, שכן מונה הוא לשתי הנזירות יתיר על מאה ושלושים יום כמנין אותם הימים היתרים על שבעים, כגון אם מנה שמונים יום לנזירותו ונולד הבן, הרי מניח את שלו, ומונה שלושים יום של הנזירות שקיבל עליו מיום לידת בננו, ואחר כך חוזר ומונה עוד שלושים יום להשלמת הנזירות שלו, אף על פי שלא היו חסרים למנינו אלא עשרים יום בלבד, ונמצא מפסיד עשרה ימים היתרים על שבעים שמנה עד שנולד הבן, מהטעם המבואר לעיל, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלושים יום.

בארנו משנתנו לפי הרמב"ם; וכן פירשו רוב מפרשי המשנה. אבל בתוספות

באור משנה ט

משנתנו דנה במי שנדר שתי נזירות: אחת שיתחיל בה מיד, ואחת כשיולד לו בן, ויש בה שתי אפשרויות: א. שהקדים בלשון נדרו קבלת נזירות מצד עצמו לנזירות המותנית בלידת בננו, כמבואר ברישא של משנתנו; ב. שהקדים בנדרו נזירות בשל לידת בננו לפני נזירות מצד עצמו, כמבואר בסופא. משנתנו באה ללמד בשתי האפשרויות הללו, אם התחיל לנהוג בנזירות שלו, וקודם שהשלמה נולד לו בן.

האומר: הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן – שקיבל עליו בנדר זה שתי נזירות, אחת מיד ואחת לכשיהא לו בן, והזכיר נזירות שלו לפני נזירות של לידת בננו: התחיל מונה את שלו – התחיל הנודר למנות את ימי הנזירות שלו, כפי שקיבל עליו, ואחר כך נולד לו בן – בתוך ימי מניינו, משלים את שלו – הרי זה משלים את מנין ימי הנזירות שלו, ואחר כך מונה את שלו בננו – ואחרי שהשלים את שלו, הרי הוא מתחיל למנות את ימי הנזירות השנייה, שקיבל עליו משום לידת בננו, שהואיל והקדים בלשון נדרו את הנזירות שקיבל עליו מצד עצמו, לא חלה עליו הנזירות בשל לידת בננו עד שישלים את ימי הנזירות שלו, שקיבל עליו תחילה; והרי זה נוהג שתי נזירות זו אחר זו, ומגלח ומביא קרבנות לאחר כל נזירות ונזירות, כדין הנזיר ביום מלאת ימי נדרו. אומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, ונזיר – שאף בזה קיבל עליו שתי נזירות כדלעיל, אלא שהזכיר קבלת נזירות בשל לידת בננו לפני נזירות של עצמו; ומכל מקום יכול הוא להתחיל בנזירות שלו מיד, ואם השלימה קודם שנולד לו בן, הריהו מגלח ומביא קרבנותיו, וכשיהיה לו בן, יתחיל בנזירות שקיבל עליו משום לידת בננו; ואם התחיל מונה את שלו – את ימי הנזירות שלו, מניח את שלו – מפסיק את מניינו, ומונה את שלו בננו – ומתחיל למנות את ימי הנזירות משום לידת בננו, הואיל וקיבל אותה עליו תחילה. ואחר כך משלים את שלו – את הימים החסרים לו להשלמת הנזירות שלו; ואינו מגלח לאחר נזירות בננו, אלא לאחר שהשלים את שלו, הריהו מגלח על שתיהן ומביא קרבנות נזיר פעמיים, בשביל נזירות של בננו ונזירות שלו. ואמנם אם קיבל עליו נזירות שלו ליותר משלושים יום, ונשאר לו עוד להשלים לאחר הנזירות של בננו לכל הפחות שלושים יום, יכול הוא לגלח לאחר נזירות בננו ולהביא את הקרבנות בשביל נזירות זו, ואחר כך להשלים את הנזירות שלו ושוב לגלח ולהביא קרבנותיו, אבל הואיל ומשנתנו עוסקת בנזירות סתם, שהיא שלושים יום, ונמצא שאם יגלח לאחר הנזירות של בננו, לא יוכל שוב לגלח על השלמת הנזירות שלו, שהיא פחותה משלושים יום, מפני "שאין תגלחת פחות משלושים יום". כמבואר במשנה הבאה, לפיכך לא יגלח לאחר נזירות בננו, אלא לאחר שישלים את הנזירות שלו יגלח על שתיהן ויביא קרבנות פעמיים, כמו שבארנו לעיל (רש"י; תוספות). ויש מפרשים,

פ ר ק ש ל י ש י

א מי שְׁאָמַר: הָרִינִי נְזִיר – מְגַלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַחַד. וְאִם גָּלַח לְיוֹם שְׁלֹשִׁים – יָצָא. הָרִינִי נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם גָּלַח לְיוֹם שְׁלֹשִׁים – לֹא יָצָא.

ב מִי שֶׁנָּזַר שְׁתֵּי נְזִירִיּוֹת – מְגַלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַחַד, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה יוֹם שְׁשִׁים וְאַחַד. וְאִם גָּלַח אֶת הָרִאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים – מְגַלַּח אֶת הַשְּׁנִיָּה יוֹם שְׁשִׁים; וְאִם גָּלַח יוֹם שְׁשִׁים חֹסֵר אֶחָד – יָצָא. וְזוֹ עֲדוּת הָעֵיד רַבִּי פְּפִינָס עַל מִי שֶׁנָּזַר שְׁתֵּי נְזִירִיּוֹת: שֶׁאִם גָּלַח אֶת הָרִאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים – מְגַלַּח אֶת הַשְּׁנִיָּה יוֹם שְׁשִׁים; וְאִם גָּלַח לְיוֹם שְׁשִׁים חֹסֵר אֶחָד – יָצָא, שְׂוִים שְׁלֹשִׁים עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן.

ג מִי שֶׁאָמַר: הָרִינִי נְזִיר; נִטְמָא יוֹם שְׁלֹשִׁים – סוֹתֵר אֶת הַכֹּל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא שְׁבַעַת. הָרִינִי נְזִיר

פירוש ברטנורא

ג א מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד. דסתם נזירות שלשים יום; ואם גלח יום שלשים יצא. דמקצת היום ככולו: הריני נזיר שלשים יום אם גלח יום ל' לא יצא. דהואיל ופירש שלשים יום שלמים קאמר:

ב ואם גלח יום ששים חסר א' יצא. שיום ל' של נזירות ראשונה עולה לכאן ולכאן, וכיון שיום ל' של הראשונה נמנה גם מן הנזירות השניה נמצאו שלשים יום של נזירות שנה כלים בששים חסר א':

ג נטמא יום שלשים סתר את הכל. שהרי נטמא בתוך ימי הנזירות. ולא אמרינן דיום ל' עולה לכאן ולכאן דמקצת היום ככולו אלא כשגלח והביא קרבנותיו

משניות מבוארות – קהתי

במבוארת משנתנו בדרך אחרת.
ורש"י מפרש: לאחר שבנעם, סותר שבנעם – "סותר את הכל, ומתחיל למנות את של בנו ומגלח, ואחר כך מונה מאה שלו. במה דברים אמורים? בנזירות מרובה, אבל בנזירות מועטת אינו סותר כלל, כמו ששינונו במשנה הקודמת: מניח את שלו ומונה את של בנו. ואחר כך משלים את שלו ואינו סותר, והטעם הוא, לפי שאין תגלחת בינתיים (כמו שבארנו שם) והרי היא כנזירות אחת ארוכה.

באור משנה א
כבר הזכרנו, כי "ביום מלאת ימי נזרו" מגלח הנזיר את שער ראשו ומביא שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים, כמפורש בפרשת נזיר (במדבר ו, יג-יח); והוא הנקרא בלשון המשנה: "תגלחת" – משנתנו באה ללמד, מתי חל יום התגלחת בנזירות של שלשים יום. ושני סוגי נזירים הם שנזירותם של שלשים יום: א. מי שנדר סתם ואמר: "הריני נזיר", שכן שנינו לעיל א, ג: "סתם נזירות של שלשים יום"; ב. מי שפירש ואמר בנדרו: "הריני נזיר של שלשים יום". ובאה המשנה להשמיענו, שיש הבדל בין שני הסוגים הללו לגבי יום התגלחת.

מי שְׁאָמַר: הָרִינִי נְזִיר – שקיבל עליו נזירות סתם, והרי הוא נזיר של שלשים יום, כמו שבארנו לעיל, מְגַלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַחַד – הריהו מגלח שערו ומביא קרבנותיו ביום שלשים ואחד, היינו לאחר שמנה שלשים יום שלמים לנזירותו. וְאִם גָּלַח לְיוֹם שְׁלֹשִׁים – ואם הקדים הנזיר וגילח ביום השלושים לנזירותו, יָצָא – בדיעבד ידי חובת נזירותו ותגלחתו, שכן "מקצת היום ככולו", וכיון שנהג נזירות בתחילת יום השלושים, קודם שגילח שער ראשו, הרי זה כאלו נהג נזירות כל אותו היום, ונמצא שהשלים את שלשים ימי נזירותו. אבל מי שפירש ואמר: הָרִינִי נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם – שאף זה נהג נזירות של שלשים יום, כפי שקיבל עליו, ומגלח יום שלשים ואחד, אִם גָּלַח לְיוֹם שְׁלֹשִׁים – אם הקדים תגלחתו ליום שלשים, לֹא יָצָא – שהואיל ופירש שלשים יום, כוונתו היתה לשלושים יום שלמים. ואין אמורים כאן מקצת היום ככולו; הלכך דינו כנזיר שנתגלח בתוך ימי נזירותו, וחייב הוא למנות מחדש שלשים יום של נזירותו.

באור משנה ב

משנה זו באה בעיקר להשמיענו, שהואיל ובנזירות סתם אמורים "מקצת היום ככולו", כפי ששינונו במשנה הקודמת, לפיכך יש ויום השלושים של הנזירות נמנה כשני ימים, והיינו שהוא נחשב כיום אחרון של נזירות אחת וכיום ראשון של נזירות שנייה הבאה אחריו.

מי שֶׁנָּזַר שְׁתֵּי נְזִירִיּוֹת – כגון שאמר: הריני נזיר שתי נזירות; ודינו, שמונה שלשים יום ומגלח ומביא קרבנות, ומתחיל מיד למנות נזירותו השנייה, מְגַלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַחַד – הרי זה מגלח לסוף נזירותו הראשונה ביום שלשים ואחד, כמו ששינונו

באור משנה ג

נזיר שנטמא למת בתוך ימי נזירותו, הרי זה סותר את כל הימים שמנה לנזירותו. וכיצד הוא נוהג? מטהר עצמו תחילה, כדין כל טמא מת, על ידי הזאת מי האפר של פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו (ענין במדבר יט, יא-יט). ולסוף שבעה ימים הרי הוא מגלח שער, כמו שנאמר בפרשת נזיר (במדבר ו, ט-יב): "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום, וסמא ראש נזרו, וגלח ראשו ביום סהרתו, ביום השביעי יגלחנו. וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה... ועשה הכן אחד לחטאת ואחד לעולה... והביא כבש בן שנתו לאשם"; והרי דין "תגלחת הסומא" (כמבואר להלן ו, ו). אחר כך הוא מתחיל למנות מחדש את נזירותו כמנין הימים שקיבל עליו, כמו שנאמר (שם שם, יב): "זהויר לה את ימי נזרו... והימים הראשונים יפלו, כי סמא נזרו". ברם, אם נטמא למת לאחר מלאת ימי נזירותו, ביום תגלחת הטהרה, אלא שלא הספיק עדיין לגלח ולהביא קרבנותיו דין תורה הוא, שאינו סותר נזירותו כלל, אלא ממתיך שבעה ימים לשם הזאה, כדי להיטהר מטומאתו, ואחר כך מקיים את תגלחת הטהרה. – משנתנו דנה בנזיר סתם, שנטמא ביום השלושים לנזירותו; והרי שנינו לעיל (משנה א), שמי שנדר נזירות סתם – אם גלח ליום שלשים, יצא, מכאן, נחלקו חכמים ורבי אליעזר במשנתנו במי שקיבל עליו נזירות סתם, ונטמא ביום השלושים לנזירותו.

מי שְׁאָמַר: הָרִינִי נְזִיר – שקיבל עליו נזירות סתם, שהיא שלשים יום, נִטְמָא יוֹם שְׁלֹשִׁים – אם נטמא למת ביום השלושים לנזירותו, סוֹתֵר אֶת הַכֹּל – הרי זה סותר את כל הימים שמנה לנזירותו, וממתיך שבעה ימים לטהרתו, ומגלח ומביא קרבנות הטומאה, וחוזר ומונה

שְׁלֹשִׁים יוֹם; נִטְמָא יוֹם שְׁלֹשִׁים – סוֹתֵר אֶת הַכֵּל.

ד הֲרִינִי נֹזֵר מֵאָה יוֹם; נִטְמָא יוֹם מֵאָה – סוֹתֵר אֶת הַכֵּל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא שְׁלֹשִׁים. נִטְמָא יוֹם מֵאָה וְאַחַד – סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא שְׁבַעֲהָ.
ה מִי שֶׁנֶּזֶר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אֶפְלוּ הִיָּה שֵׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם – אֵין עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנְיָן, וְאֵינוֹ מְבִיא קָרְבַּן טָמְאָה.

פירוש ברטנורא

בו ביום: ר"א אומר אינו סותר אלא שבעה. דסבירא ליה אמרין מקצת היום ככולו וכאילו נטמא לאחר מלאת, וטומאה דלאחר מלאת לר"א אינה סותרת אלא שבעה: הריני נזיר שלשים יום נטמא יום ל' סתר את הכל. בין לר"א בין לרבנן. דכיון דאמר הריני נזיר שלשים יום, הכל מודים דל' יום שלמים בעינן, ולא אמרין בהא מקצת היום ככולו. ור"א דסבירא ליה שהנטמא ביום מלאת ממש סותר שלשים בלבד ואינו סותר הכל, וליף לה מקרא דכתיב (במדבר ו') וזאת תורת הנזיר ביום מלאת, נטמא ביום מלאת תן לו תורת הנזיר, כלומר סתם נזירות שלשים יום, הכא שאמר הריני נזיר ל' יום ונטמא ביום ל' שהוא יום מלאת, לכי סתר כל השלשים, סתר את הכל. ורבנן נמי דפליגי עליה דר"א ואמרי שהנטמא ביום מלאת סותר את הכל ואפילו מנה כמה ימים, הכא כי אמר הריני נזיר ל' יום ונטמא ביום מלאת לכי נמי סתר ל' סתר את הכל, הלכך בין לר"א בין לרבנן סתר את הכל. ובכלל הא דאפליגו ר"א וחכמים הלכה כחכמים:

ד הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סתר את הכל. רבנן למעמידיה דאמרי נטמא יום מלאת כאילו נטמא בתוך זמנו וסותר את הכל: ר"א אומר לא סתר אלא ל'. דסבירא ליה נטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שלשים: נטמא יום מאה ואחד. לרבנן סותר שלשים, דגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת אמו יום מאה. ומ"מ לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה שהוא יום מלאת שהוא סותר הכל, וגזרו שיסתור סתם נזירות שהוא שלשים יום בלבד: ור"א אומר אינו סותר אלא שבעה. ואזידא למעמיה דאפילו ביום שלשים לא גזר באומר הריני נזיר סתם:

ה ואינו מביא קרבן טומאה. דכי כתיב קרבן טומאה, בניזיר טהור שנטמא הוא דכתיב. ומ"מ אם התרו בו חייב מלקות: יצא ונכנס עולין לו מן המניין

משניות מבוארות – קהתי

אלא חוזר ומונה לאחר טהרתו שלשים יום; טעמו של רבי אליעזר מבואר בגמרא (נזיר ו, ב), שנאמר בפרשת נזיר (במדבר ו, ג): "וזה תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו" – אמרה התורה: נטמא ביום מלאת, תן לו תורת נזיר, היינו נזירות סתם, שהיא שלשים יום. נִטְמָא יוֹם מֵאָה וְאַחַד – היינו לאחר מלאת ימי נזרו, ביום שצריך לגלח ולהביא קרבנותיו, והוא נטמא קודם שהספיק לקיים תגלחתו, סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם – שגזרו חכמים על הנזיר שנטמא ביום מאה ואחד משום יום המאה, ומכל מקום לא החמירו עליו לסתור הכל כדין הנטמא ביום המאה, אלא גזרו שיסתור נזירות סתם שהיא שלשים יום בלבד (והדאש; ברטנורא). ויש מבארים טעמם של חכמים, שגזרו ביום תגלחת זה, היינו יום מאה ואחד, משום יום השלושים של נזיר סתם, שהוא יום תגלחת מן התורה, ולדעת חכמים (במשנה הקודמת) נטמא יום שלשים סותר את הכל, היינו כל שלשים הימים שמנה לנזירותו, מדין תורה, הלכך אף כאן אינו סותר אלא שלשים יום (תוספות; ועיי' תוספות יום טוב).
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא שְׁבַעֲהָ – הואיל וראוי באותו יום להביא קרבנותיו, אינו סותר נזירותו כלל, אלא ממתין שבעה ימים לטהרתו, ואחר כך מקיים את תגלחת הטהרה, כדין תורה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת בניזיר סתם שנטמא יום שלשים, והלכה כחכמים.

נזירותו מחדש. ואמנם אילו היה מגלח ומביא קרבנותיו ביום השלושים לפני שנטמא, לא היה סותר את שלשים ימי נזירותו, שהרי כבר יצא ידי חובת נזירותו, כמו ששנינו לעיל (משנה א): "ואם גילח ליום שלשים, יצא". אבל הואיל ונטמא קודם שהביא קרבנותיו, עדיין לא כלתה נזירותו, ולפיכך סותר את הכל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא שְׁבַעֲהָ – כלומר אף על פי שנטמא קודם שהביא קרבנותיו, אינו סותר נזירותו כלל, אלא ממתין שבעה ימים לטהרתו. ואחר כך מגלח תגלחת הטהרה, היינו שמגלח ומביא קרבנותיו כדין נזיר שהשלם נזירותו בטהרה, שהואיל ואם גילח והביא קרבנותיו ביום שלשים יצא, מפני שמקצת היום ככולו, הרי זה כאילו נטמא לאחר מלאת ימי נזירותו, וסובר רבי אליעזר, שנוזיר שנטמא לאחר מלאת ימי נזירותו קודם שהביא קרבנותיו, אינו סותר אלא שבעה (כמבואר במשנה הבאה). אבל האומר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם – ששנינו לעיל (משנה א), שאם גילח ליום שלשים, לא יצא, נִטְמָא יוֹם שְׁלֹשִׁים – אם נטמא הנזיר ביום שלשים לנזירותו, סוֹתֵר אֶת הַכֵּל – אף לדעת רבי אליעזר, שהואיל ואינו ראוי להביא קרבנותיו ביום שלשים, שאין אומרים כאן "מקצת היום ככולו", כמו שבארנו לעיל (משנה א), נמצא שנטמא קודם שכלתה נזירותו, הלכך סותר את כל שלשים הימים שמנה.

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמדנו בדין סתירת נזירות משום טומאה, שנחלקו חכמים ורבי אליעזר בשני העניינים דלהלן: א. אם נטמא הנזיר ביום מלאת ימי נזירותו – חכמים סוברים, שאף בניזירות מרובה סותר הכל, כדין נזיר שנטמא בתוך ימי נזירותו; ורבי אליעזר סובר, שאינו סותר אלא שלשים יום, בין בניזירות מועטת ובין בניזירות מרובה, כמבואר במשנה. ב. אם נטמא לאחר מלאת ימי נזירותו, שליש דין תורה אין זה סותר נזירותו, כמו שהזכרנו כבר בהקדמה לבאור המשנה הקודמת – חכמים סוברים, שהואיל ונטמא לפני הבאת הקרבנות, הריהו סותר מדרבנן שלשים יום; ורבי אליעזר סובר, שאינו סותר אלא שבעה, כדין נזיר סתם שנטמא ביום שלשים, כמו ששנינו במשנה הקודמת.

מי שאמר: הֲרִינִי נֹזֵר מֵאָה יוֹם – והרי דינו שאינו ראוי לגלח ולהביא קרבנותיו במלאת ימי נזירותו, אלא ביום מאה ואחד, נִטְמָא יוֹם מֵאָה – אם נטמא למת ביום המאה לנזירותו, סוֹתֵר אֶת הַכֵּל – את כל מאת הימים שמנה לנזירותו, וממתין שבעה ימים לטהרתו, ומגלח ומביא קרבנות הטומאה, וחוזר ומונה מחדש מאה יום לנזירותו; חכמים הולכים לשיטתם (במשנה הקודמת), שנוזיר שנטמא ביום מלאת ימי נזרו דינו כמי שנטמא בתוך זמנו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא שְׁלֹשִׁים – הואיל ונטמא ביום מלאת ימי נזרו, אינו סותר הכל,

באור משנה ה

במשניות הקודמות למדנו דין נזיר שנטמא למת, שסותר מניין נזירותו, וחייב בתגלחת הטומאה, וחוזר ומונה נזירותו מחדש. ולהלן (בפרק ז) נלמד, שיש טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, ואינו סותר את הימים שמנה לנזירותו קודם שנטמא, ואפילו נטמא טומאת שבעה ימים. ברם, אף בטומאה כגון זו אין ימי הטומאה עולים לו ממנין נזירותו, אלא לאחר שטהר מטומאתו הריהו משלים את מניניו; ואף בימי הטומאה נוהג הוא נזירות הנקראת "נזירות טומאה", היינו שאסור בתגלחת ובניזירות טומאה. – משנתנו דנה בטמא שקיבל עליו נזירות, ודינו הוא שחלה עליו "נזירות טומאה" מיד, ולאחר שמתהר עצמו מטומאתו, חלה עליו נזירות טהרה.

מִי שֶׁנֶּזֶר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת – כלומר שנוזיר שנוזר בניזירות כשהוא טמא, אֶפְלוּ הִיָּה שֵׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם – אפילו שהיה בבית הקברות כל ימי הנזירות שקיבל עליו, ונהג בהם בכל דקדוקי הנזירות, שלא שתה יין ולא גילח שערו ולא נטמא למת, אֵין עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנְיָן – אין הימים הללו עולים לו ממנין ימי נזירות, אלא לאחר שיצא מבית הקברות וטהר מטומאתו, הריהו חייב לנהוג נזירות בטהרה כמנין הימים שקיבל עליו, וְאֵינוֹ מְבִיא קָרְבַּן טָמְאָה – כלומר אם נטמא בבית הקברות בטומאת מת, שנוזיר חייב לגלח עליה, אין זה מגלח

יָצָא וּנְכַנֵּס – עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנּוּן, וּמֵבִיא קֶרֶבֶן טָמְאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: לֹא בֹ בַיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו, יב): "וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ" – עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ יָמִים רִאשׁוֹנִים.

וּמִי שֶׁנִּזְרָה הֶרְבֵּה, וְהַשְׁלִים אֶת נִזְרוֹתָיו, וְאַחֵר כֶּךָּ בָּא לְאַרְץ – בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: נִזִּיר שְׁלֹשִׁים יוֹם; וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: נִזִּיר בִּתְחִלָּה. מַעֲשֵׂה בְּהִילָנִי הַמְּלָכָה, שֶׁהֵלֵךְ בָּנָה לְמַלְחָמָה, וְאָמְרָה: אִם יָבֹא בְּנִי מִן הַמְּלָחָמָה בְּשָׁלוֹם, אֶהְיָ נִזְרָה שֶׁבַע שָׁנִים; וְכֹא בָּנָה מִן הַמְּלָחָמָה, וְהִיתָה נִזְרָה שֶׁבַע שָׁנִים. וּבִסּוֹף שֶׁבַע שָׁנִים עָלְתָה לְאַרְץ; וְהוֹדָה בֵּית הַלֵּל, שֶׁתִּהְיֶה נִזְרָה עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים אַחֲרָיו. וּבִסּוֹף שֶׁבַע שָׁנִים נִטְמָאתָ, וְנִמְצְאתָ נִזְרָה עֲשָׂרִים וְאַחַת שָׁנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא הִיתָה נִזְרָה אֶלָּא אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה.

פירוש ברטנורא

ומביא קרבן טומאה. הא מתניתין מפרשא בגמרא הכי, יצא מבית הקברות והוא שלישי ושביעי וטבל וטהר מטומאתו והתחיל למנות ימי נזירותו, אע"פ שחזר ונכנס אח"כ לבית הקברות, עולין לו מן המנין אלו הימים שמנה אחר שטהר, הואיל והפסקה טהרה בין הימים הראשונים שנזר והוא בבית הקברות ובין אלו הימים האחרונים. ואע"פ שחזר ונכנס לבית הקברות, טומאת בית הקברות אינה סותרת מנין הימים שנמנו בטהרה, שאין סותר בניור אלא י"ב טומאות האמורות בו. והאי דקאמר תו ומביא קרבן טומאה, ה"ק אם נטמא שוב באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח, מביא קרבן טומאה וסותר: ר"א אומר לא בו ביום. כלומר אם בו ביום שטבל וטהר בו ביום נטמא באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח, אינו סותר אותו היום, דכתב והימים הראשונים יפלו, אין הטומאה סותרת עד שיהיו לו ב' ימים של נזירות מניין. וה"ה בניור בעלמא שנטמא ביום ראשון של מנין נזירותו, שאין הטומאה סותרת אותו היום, אלא משלים עליו מנין ימי נזירותו. והלכה כרבי אליעזר: **והשלים את נזירותו ואח"כ בא לארץ.** שאין נזירות נוגעת אלא בארץ, משום טומאת ארץ העמים. ומי שנזר בחוצה לארץ מחייבין אותו לעלות לארץ ישראל ולחיות נהג שם נזירותו: **נזיר בתחלה.** צריך לנהוג בארץ ישראל כמנין הימים שנזר בניירותו, והימים שנהג בניירותו בחוצה לארץ כאילו לא נהג בהם נזירות כלל: **אמר רבי לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה.** רבי יהודה סבירא ליה כר"א דאמר לעיל בפרקין הנטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שלשים יום, ומשום הכי קאמר דהילני המלכה שננטמא בסוף ארבע עשרה שנה שהיה ביום מלאת לא סתרה הכל ולא הוצרכה למנות עוד שבע שנים אחרות אלא ל' יום בלבד. ולפי שלא היתה שנה שלימה לא מנאה בחשבון והרי הוא כאילו אמר לא היתה נזירה אלא י"ד שנה ושלושים יום: **משניות מבוארות קהתי**

חייב לעלות לארץ ישראל ולחזור ולמנות ימי נזירותו בטהרה ולהביא במלאת ימי נזירותו את קרבנותיו. וכיצד הוא נהג במנין ימי נזירותו בארץ ישראל? על כך נחלקו במשנתנו בית שמאי ובית הלל.

מי ששנזר – בחוץ לארץ, **נזירות הרבה** – שקיבל עליו נזירות של הרבה ימים, היינו למעלה משלושים יום; ויש גורסים: נזירות מרובה (עין משנה עדויות ד, יא), **והשלים את נזירותו** – שם, כמנין הימים שקיבל עליו, **ואחר כך בא לארץ** – שכל זמן שהוא שוהה בחוץ לארץ, הרי אינו יכול לקיים את תורת הנזיר, מפני טומאת ארץ העמים, כמו שבארנו לעיל, ולפיכך מחייבים אותו לעלות לארץ ישראל כדי לחזור ולמנות נזירותו בטהרה ולגלח ולהביא קרבנות, **בית שמאי אומרים: נזיר שלשים יום** – אחרי שיטהר מטומאת ארץ העמים, הרי הוא נהג נזירות שלשים יום בלבד, שהיא סתם נזירות, אף על פי שנזר נזירות מרובה, שהואיל וטומאת ארץ העמים אינה אלא מדרבנן, ולא חייבוהו חכמים לעלות לארץ ישראל אלא משום קנס, לפיכך סוברים בית שמאי, שמקילים עליו בבואו לארץ ישראל, ואין מחייבים אותו אלא להשלים נזירות סתם. **ובית הלל אומרים: נזיר בתחלה** – צריך הוא לחזור ולמנות נזירותו בארץ ישראל כמנין הימים שנזר בתחילה, לפי שימי הנזירות שמנה בחוץ לארץ אינם עולים לו כלל. **מעשה בהילני המלכה** – מלכת חדייב הסמוכה לאשור, שנתגיירה היא ובני ביתה בימי הבית השני, **שההלך בנה למלחמה, ואמרה: אם יבא בני מן המלחמה בשלום, אהא נזירה שבע שנים; וכא בנה מן המלחמה, והיתה נזירה שבע שנים** – בהיותה בארצה, **ובסוף שבע שנים עלתה לארץ** – להשלים נזירותה ולקיים תורת הנזיר; **והודתה בית הלל, שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות** – בארץ ישראל, כדבריהם לעיל; ועשתה הילני המלכה כהוראת בית הלל, ונהגה נזירות בארץ ישראל עוד שבע שנים, **ובסוף שבע שנים נטמאת** – נטמאה למת, וסתרה כל ימי נזירותה, וחזרה ומנתה מחדש שבע שנים נזירות, **ונמצאת נזירה עשרים ואחת שנה** – שבע שנים בחוץ לארץ, וארבע עשרה שנה בארץ ישראל. **אמר רבי יהודה: לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה** – שלא נטמאה כלל (גמרא). ויש מפרשים שלדעת רבי יהודה נטמאה ביום מלאת ימי נזרה, והוא סובר כרבי אליעזר (משנה ד), שנזיר שננטמא ביום מלאת ימי נזרו אינו סותר אלא שלשים יום, הלכך כשנטמאה בסוף ארבע עשרה שנה לא הוצרכה לחזור ולמנות אלא שלשים יום בלבד, ואילו אינם נזכרים בחשבון רבי יהודה, וכאילו אמר: לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה ושלושים יום (רמב"ם; ברטנורא).

עליה ואינו מביא קרבנות הטומאה, שאין תגלחת הטומאה נוגעת אלא במי שהתחיל נזירות בטהרה ואחר כך נטמא למת בתוך ימי נזירותו, ולא בטמא שקיבל עליו נזירות ועדיין לא התחיל בנזירות טהרה. **יצא ונכנס** – אם יצא מבית הקברות והזיז עליו מי אפר פרה בשלישי ובשביעי, וטבל וטהר מטומאתו, והתחיל למנות נזירות טהרה, ואחר כך חזר ונכנס לבית הקברות, **עולין לו מן המנין** – כלומר אותם הימים שנהג בהם נזירות בטהרה, קודם שחזר ונכנס לבית הקברות, עולים לו ממנין ימי נזירותו, שכן טומאת בית הקברות היא מאותן הטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן, ואינו סותר את הימים שמנה בטהרה, אלא שחייב הוא לנהוג "נזירות טומאה", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, וכשיצא מבית הקברות ויטהר מטומאתו, ישלים את מנין ימי נזירותו בטהרה; **ומביא קרבן טמאה** – כלומר אם נטמא לאחר שחזר לבית הקברות באחת מטומאות המת שהנזיר מגלח עליהן, הרי זה סותר מניינו, ומגלח ומביא קרבנות טומאה, שהואיל והתחיל כבר בנזירות טהרה קודם שחזר לבית הקברות דינו כנזיר טהור שננטמא. **רבי אליעזר אומר: לא בו ביום** – לא כשנטמא בו ביום שהתחיל בנזירות הטהרה. שאם נטמא ביום שהתחיל נזירותו בטהרה, אינו סותר אותו היום ואינו מביא קרבן טומאה, **שנאמר: "והימים הראשונים יפלו", עד שיהיו לו ימים ראשונים** – כלומר שדין תגלחת הטומאה וסתירת נזירות אינו נוהג אלא אם כן יהיו לנזיר ימים ראשונים שיפלו ממנין נזירותו על ידי הטומאה, והיינו כשנטמא לאחר שנהג לכל הפחות שני ימים של נזירות בטהרה, שמיעוט "ימים" שניים. אבל אם נטמא ביום הראשון או אפילו ביום השני לנזירותו, אינו סותר אותם הימים, ואינו מביא קרבן טומאה, אלא לאחר שטהר מטומאתו משלים על היום הראשון (אם נטמא ביום הראשון) או על שני הימים הראשונים (אם נטמא ביום השני) את מנין ימי נזירותו (רמב"ם). ויש מפרשים, שדווקא אם נטמא ביום הראשון לנזירותו, אינו סותר אותו היום, אבל אם נטמא ביום השני לנזירותו, הרי זה סותר (תוספות). והלכה כרבי אליעזר (רמב"ם).

באור משנה ו

חכמים גזרו טומאה על ארץ העמים משום ספק קברות הנכרים, והמהלך בה או נוגע בעפרה, הרי הוא כטמא מת; ולאחר ששנינו במשנה הקודמת דין "מי שנזר והוא בבית הקברות", באה משנתנו ללמד דין המקבל עליו נזירות והוא בחוץ לארץ. ואנחנו מי שנזר בחוץ לארץ בניירותו, כל דקדוקי נזירות עליו, אלא שמחמת טומאת ארץ העמים קנסוהו חכמים שאין נזירותו שבחוץ לארץ עולה לו למנין הנזירות שקיבל עליו, והוא

ז מי שהיו שתי פתי עדים מעידות אותו: אלו מעידים שְׁנֹר שְׁתִּים, ואלו מעידים שְׁנֹר חֲמֹשׁ – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: נְחֻלָּקָה הָעֵדוּת, וְאֵין פָּאן נְזִירוּת. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: יֵשׁ בְּכָלֵל חֲמֹשׁ שְׁתִּים, שְׂיֵהָא נְזִיר שְׁתִּים.

פ ר ק ר ב י ע י

א מי שְׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ, וְאָמַר: וְאֵנִי, וְאֵנִי – פֶּלֶם נְזִירִים. הֵתֵר הָרֹאשׁוֹן – הֵתֵרוּ פֶלֶן; הֵתֵר הָאֲחֵרוֹן – הָאֲחֵרוֹן מִתֵּר, וְכֹלָם אֶסְוִרִין. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ, וְאָמַר: פִּי כָפִי, וְשִׁעְרִי בִשְׁעָרוֹ – הֲרִי זֶה נְזִיר. הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע אֶשְׁתּוֹ, וְאָמְרָהּ: וְאֵנִי – מִפֶּר אֶת שְׁלָה וְשָׁלוֹ קָם. הֲרִינִי נְזִירָה; וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ, וְאָמַר: וְאֵנִי – אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֵּר. ב הֲרִינִי נְזִיר; וְאֵתָּ? וְאָמְרָהּ: אֲמֵן – מִפֶּר אֶת שְׁלָה, וְשָׁלוֹ קָם. הֲרִינִי נְזִירָה; וְאֵתָּה? וְאָמַר: אֲמֵן – אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֵּר.

פירוש ברטנורא

ז אלו מעידים שנדר שתיים. שתי נזירות: ואלו מעידים שנדר חמש, באותה שעה שאתם אומרים שנדר שתיים, אנו מעידים שנדר חמש נזירות. והוא אומר שלא נדר כלל: בש"א נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו נתבטלו דבריהם ואין כאן עדות כלל: ובי"א אומר יש בכלל חמש שתיים. והוא נזיר שתיים: ד א מי שאמר הריני נזיר. כולם נזירים. והוא שהתפס כל אחד מהן בתוך דברי חבירו בכדי שאלת שלום תלמיד לרב, שהוא כדי שיאמר שלום עליך רבי: פי כפיו כל. והוא שיאמר פי כפיו מין ושערי כשערו מלהגז: ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפיר. שכבר קיים נדרה כשאמר ואני. ואם אשה נדרה בנזיר ושמע אחר ואמר ואני, ואח"כ הפיר לה בעלה, אינו מופר לזה שאמר ואני, שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו כמו החכם: ב הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה. ודוקא כי אמר לה כלשון שאלה, כלומר ואת מה תאמרי תיהי נזירה כמוני אם לאו, או יכול להפיר. אבל אם אמר הריני נזיר ואח, בניהותא, וענתה אמן, אינו יכול להפיר שהרי קיים לה:

משניות מבוארות – קהתי

נדרו, וְאָמַר: פִּי כָפִי – כלומר שיהא נזיר מן היין, וְשִׁעְרִי בִשְׁעָרוֹ – או שאמר: "שערי כשערו", כלומר שיהא אסור להגזז (תוספות); ויש מפרשים (על פי הגמרא), שכונת המשנה דווקא אם אמר המתפס במפורש: "פי כפיו מין", או "שערי כשערו מלהגזז" (נזיר כא, ב; רמב"ם; בדטנורא). הֲרִי זֶה נְזִיר – שכן בלשון זה התפס עצמו בנזירותו של הראשון. מי שאמר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע אֶשְׁתּוֹ, וְאָמְרָהּ: וְאֵנִי – שהתפסה עצמה בנזירות בעלה, מִפֶּר אֶת שְׁלָה – יכול הבעל להפיר את נזירותה, כשם שהוא מפר כל נדר שיש בו משום עינוי נפש או משום דברים שבינו לבניה, וְשָׁלוֹ קָם – נזירותו קיימת; ואף על פי שתלתה נזירותה בנזירותו, אין הפרתו מבטלת אלא את נזירותה. אבל אם אמרה האשה: הֲרִינִי נְזִירָה; וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ, וְאָמַר: וְאֵנִי – שהתפס עצמו בנזירותה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֵּר – את נזירות אשתו, שבאמרו "ואני" כבר קיים נזירותה, שהרי אי אפשר שיהיה נזיר אם אינו מקיים נדרה, ולאחר שהבעל מקיים נדרי אשתו, שוב אינו יכול להפיר. ברם, אם אחר התפס עצמו בנדרה, ואחר כך הפיר לה בעלה, לא הותרה נזירותו של האחר, שאין הבעל המפר את נדר אשתו עוקר את הנדר מעיקרו כמו החכם המתיר את הנדר, אלא מבטלו מכאן ולהבא, כמו שבארנו כבר במקומות אחדים במסכת נדרים.

באור משנה ב

במשנה הקודמת שנינו (בספא), שאם נדרה האשה בנזירות, ובעלה התפס עצמו בנדרה, אינו יכול להפיר לה נזירותה, שעל ידי התפסה זו כבר קיים לה את נדרה. והוא הדין אם הבעל נדר בנזירות, ואמר לאשתו, שתהא כמותו, כגון שאמר: "הריני נזיר, ואת!" ואמרה האשה: אמן, אין הבעל יכול להפיר לה נזירותה (גמרא נזיר כב, ב). – משנתנו דנה במי שנדר בנזירות ושאל את אשתו, אם רוצה היא להיות כמותו, ואמרה: אמן; וכן באשה שנדרה בנזירות ושאלה את בעלה, אם הוא רוצה להיות כמותה, ואמר: אמן. אמר הבבלי: הֲרִינִי נְזִיר, ופנה לאשתו בלשון שאלה: וְאֵתָּה? – כלומר ואת רוצה להיות נזירה כמוני? וְאָמְרָהּ: אֲמֵן – היינו שהביעה בזה את רצונה לקבל עליה נזירות, מִפֶּר אֶת שְׁלָה – יכול הבעל להפיר נזירותה, לפי שלא אמר לה להיות נזירה, אלא שאל אותה, אם גם ברצונה להיות נזירה, והיא על דעת עצמה קיבלה עליה נזירות, הלכך מפר לה בעלה את נזירותה, וְשָׁלוֹ קָם – אבל נזירותו קיימת, אף על פי שהפיר את שלה, שלא תלה נזירותו בנזירותה. אמרה האשה: הֲרִינִי נְזִירָה, ופנתה לבעלה בלשון שאלה: וְאֵתָּה? – כלומר: ואתה רוצה להיות נזיר כמותי? וְאָמַר: אֲמֵן – שהסכים להיות נזיר כמותה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֵּר – אין הבעל יכול להפיר נזירות אשתו, שהרי קיים לה נזירותה כשאמר "אמן", וכבר הזכרנו, שלאחר שהבעל מקיים נדרי אשתו, שוב אינו יכול להפיר אותם.

באור משנה ז

כלל הוא בדיני ממונות, שאם שתי כיתות עדים מכחישות זו את זו, עדותם בטלה, ואין מאמינים לא לזו ולא לזו. ברם, אם כח אחת מעידה, שהנתבע חייב לחובע מאתיים וזו, וכת שנייה מעידה, שאינו חייב אלא מנה, הריהו חייב לשלם לו מנה, שיש בכלל מאתיים מנה. – משנתנו דנה בשתי כיתות עדים המעידות על אדם שקיבל נזירות. מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי פִתֵּי עֵדִים מְעִידוֹת אוֹתוֹ – שתי כיתות של עדים מעידות עליו שנדר בנזירות: אֲלוּ מְעִידִים שְׁנֹר שְׁתִּים – עדי כת אחת מעידים, שקיבל עליו שתי נזירות, וְאֲלוּ מְעִידִים שְׁנֹר חֲמֹשׁ – ועדי הכת האחרת מעידים, שקיבל עליו חמש נזירות; והוא שותק, או שאומר שאינו זוכר את נדרו, או שמכחיש אותם ואומר שלא נדר כלל, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: נְחֻלָּקָה הָעֵדוּת – יש כאן מחלוקת בין שתי הכיתות, שהרי מכחישות הן זו את זו, וְאֵין פָּאן נְזִירוּת – שעדותם בטלה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: יֵשׁ בְּכָלֵל חֲמֹשׁ שְׁתִּים – אף המעידים שנדר חמש נזירות מעידים שנדר שתיים, שהרי במנין חמש כלול גם המנין שתיים, ונמצא הכל מודים שקיבל עליו שתי נזירות, לפיכך מן הדין, שְׂיֵהָא נְזִיר שְׁתִּים – וחייב לנהוג שתי נזירות, היינו פעמיים שלושים יום.

באור משנה א

משנה זו באה ללמדנו, שיכול אדם לקבל עליו נזירות בדרך התפסה, על ידי שמתפס עצמו בנזירות חבירו, כגון אם שמע את חבירו נזיר בנזיר, ואמר: "ואני כמותך", חלה עליו נזירות. וזה אחד ההבדלים שבין נדרים לשבועות, שהמתפס בשבועה פטור, ואילו המתפס בנדרים חייב. ברם, אין התפסה זו מועילה, אלא אם כן אמר המתפס "ואני כמותך", או "ואני" בלבד, בתוך כדי דיבורו של הנזיר. וכן מי שהתפס עצמו במתפס, שאמר "ואני כמותך" בתוך כדי דיבורו של המתפס, אף הוא חייב בנזירות. ו"תוך כדי דיבור" היינו כדי שאילת שלום של תלמיד לרבו, שהוא כדי שיאמר: "שלום עליך רבי". וקבעו חכמים שיעור זה, כדי שיהא פנאי לכל תלמיד הנושא ונותן באיזה ענין, אם יבוא רבו לשם, שיהא שואל בשלומו, ותחור לפסקיו (המאריך).

מִי שֶׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ – את נדרו, וְאָמַר – בתוך כדי דיבורו, כמו שבארנו לעיל: וְאֵנִי – כלומר: "ואני כמותך". שהתפס עצמו בנדרו של הראשון; ושמע אחר, ואמר אף הוא תוך כדי דיבור: וְאֵנִי – ואפילו היו הרבה, שכל אחד התפס עצמו בקודמו, תוך כדי דיבורו, פֶּלֶם נְזִירִים – שכן התפסה זו של כל אחד בחבירו מועילה לידורו בנזירות. הֵתֵר הָרֹאשׁוֹן – אם הנזיר נשאל לחכם והתיר לו נזירותו, הֵתֵרוּ פֶלֶן – הואיל ונדרו בדרך התפסה, נמצא שכולם נזירים מכוחו של הנזיר הראשון, הלכך כשהותר הראשון הותרו כולם; הֵתֵר הָאֲחֵרוֹן – אבל אם המתפס האחרון נשאל על נדרו והותר לו, הֵתֵרוּ מִתֵּר, וְכֹלָם אֶסְוִרִין – כלומר שחזן מהאחרון כולם חייבים להמשיך בנזירותם. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ – את

ג האשה שגדרה בנזיר, והיתה שותה ביין, ומטמאה למתים – הרי זו סופגת את הארבעים. הפר לה בעלה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים – אינה סופגת את הארבעים; רבי יהודה אומר: אם אינה סופגת את הארבעים, תספג מכת מרדות.

ד האשה שגדרה בנזיר, והפרישה את בהמתה, ואחר כך הפר לה בעלה; אם שלו היתה בהמתה – תצא ותרעה בעדר. ואם שלו היתה בהמתה – תחטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם. היו לה מעות סתומים – יפלו לגרבה; מעות מפרשים, דמי חטאת – ילכו לים המלח, לא נהנים ולא מועלים בהן; דמי עולה – יביאו עולה, ומועלים בהן; דמי שלמים – יביאו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם.

פירוש ברטנורא

ג והיתה שותה יין ומטמאה למתים. ואחר כך הפר לה בעלה: הרי זו סופגת את הארבעים. על שעברה קודם הפרה: תספוג מכת מרדות. מדברי סופרים. ומכות מרדות האמורה בכל מקום, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה. ודוקא עבירה שכבר נעשתה, אבל גבי מצות עשה כגון עשה סוכה ואינו עושה, מול לולב ואינו נוטל, מכין אותו עד שיעשה או עד שתצא נפשו:

ד ואם שלה. כגון שנתן לה אחר במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן. דרכי מלוו ונכסי צאן ברזל כולן משועבדים לבעלה: חטאת תמות. ממתנין לה עד שתמות: ונאכלין ליום אחד. כשלמי נזיר שאין נאכלים אלא ליום ולילה: ואין טעונין לחם. שכל שלמי נזיר טעונים לחם, וזו הואיל והפר לה בעלה אין שלמים הללו טעונין לחם: היו לה מעות סתומים. שהפרישתן סתם לקרבות נזיר, ולא פירשה אלו הם לחטאת ואלו הם לעולה ואלו הם לשלמים: יפלו לגרבה. לתיבות שבמקדש שמשליכים בהם שאר מעות נדבה וקונים מהן קרבות שכולן עולות: לא נהנין ולא מועלין. לכתחילה אסור ליהנות בהן, ואם נהנה אינו חייב להביא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

נזיר שעבר על אחת ממצוות "לא תעשה" שהוא חייב בהן, הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "לא יחל דבריו", הכולל כל הדרים, ואחת משום עבירתו על אחד מאיסורי הנזירות שבתורה (רמב"ם הל' נזירות א. ב.). מלקיות אלו שהן מן התורה, מספרן ארבעים חסר אחת (דברים כה. ב-ג: משנה מכות ג. י.). ויש גם מלקיות מדברנן הנקראות "מכות מרדות", והן כפי ארצות עיני הדיין וכפי צורך השעה. "ולמה קוראים אותן 'מכות מרדות'?" שמכים את העבריין מפני שמרד בדברי תורה (שאינו מקיים מצוות עשה) ובדברי סופרים (הר"ן בכתובות פקד ד. ויש דעות שונות בענין ההבדל שבין מלקות ארבעים למכת מרדות: יש אומרים, שחכמים עשו חזק לרביהם, והחמירו במכת מרדות במבטלות של תורה, שכן מכים את העבריין בלא אומדן ובלא מספר; ויש שמכים אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו דברי חכמים. ויש אומרים, שבמכת מרדות הקלו במבטלות של תורה, שאין המלקיות כל כך חזקות, ואין מדקדקים בהן ברצועה; ויש גם דעה, שאינן אלא שליש ממספר המלקיות של תורה (עיין 'תוספות יום טוב' על משנתנו, וכן 'תפארת ישראל' על משנה מכות ג. א.).

האשה שגדרה בנזיר – שקיבלה עליה נזירות, והיתה שותה ביין, ומטמאה למתים – כלומר שלא שמרה על איסורי הנזירות שבתורה, הרי זו סופגת את הארבעים – לוקה מלקות ארבעים, והיינו ארבעים חסר אחת, כדין העובר על "לא תעשה" שבתורה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; ומבואר בגמרא, שאף על פי שבעלה הפר לה אחר כך את נזירותה ביום שמעו, מכל מקום היא לוקה על שעברה לפני ההפרה, שאין הבעל עוקר את הנדר מעיקרו, אלא מבטל אותו מכאן ולהבא. הפר לה בעלה – את נזירותה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה – שכן הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו שלא בפניה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים – לאחר שהפר לה בעלה, אינה סופגת את הארבעים – ואף על פי שלא ידעה שהפר לה בעלה ועברה בודוין על איסורי הנזירות, מכל מקום אינה לוקה, לפי שלא היתה כבר נזירה בשעה שהיתה שותה יין ומטמאה למתים, ולא נתחייבה במלקות. רבי יהודה אומר: אם אינה סופגת את הארבעים, תספג מכת מרדות – אמנם אין היא חייבת מלקות, משום שלא עברה על לאו שבתורה, אבל הואיל והתכוונה לעשות עבירה בודוין ולמרוד בדברי תורה, הרי היא חייבת מכות מרדות, שהן מלקות מדברי סופרים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו.

הרמב"ם פוסק כרבי יהודה, וכותב בעל "כסף משנה", שלשיטת הרמב"ם לא בא רבי יהודה לחלוק על תנא קמא אלא לפרש את דבריו (הל' נדרים יב. יח.).

באור משנה ד

האשה שגדרה בנזיר – שקיבלה עליה נזירות, והשלימה זמן נזירותה, והפרישה את בהמתה – שלש הבהמות שבביל הקרבות שהיא חייבת להקריב לאחר מלאת ימי נזרה, והם: כבש לעולה, כבשה

לחטאת, ואיל שלמים, ואחר כך הפר לה בעלה – את נזירותה, שכל עוד לא נזרק על המזבח דמו של אחד מקרבותיה, יכול הבעל להפר נזירותה, וכיון שהפר לה, שוב אינה מביאה קרבותיה, שאין קרבות הטהרה באים אלא כשהיא נזירה, והרי אין היא נזירה ואינה צריכה לקרבות; ומה דינם, איפוא, של הקרבות שהפרישה? אם שלו היתה בהמתה – אם הבהמות שהפרישה היו משל בעלה, כגון שהעמיד בהמות לרשותה, שאם תצטרך להביא קרבות, תביא מהן, ותרעה בעדר עם שאר בהמות חולין, שהואיל והפר לה נזירותה, הרי אין היא צריכה לקרבות, ונמצא שלא היו הבהמות בידה להקדישן, לפי שלא הקנה לה בעלה את הבהמות לשם קרבות שאינה צריכה להביאם, הלכך לא חלה עליהן קדושה כלל. ואם שלו היתה בהמתה – ואם הבהמות שהפרישה היו שלה, כגון שניתנו לה במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהן (עיין נדרים יא. ח), ונמצא שחלה עליהן קדושה, ולא פקעה מהן על ידי הפרת הבעל, תחטאת – הבהמה שהופרשה לחטאת, תמות – סוגרים אותה ברפת ומונעים ממנה מזון עד שתמות, כדין חטאת שמתו בעליה (רש"י), והעולה – הבהמה שהופרשה לעולה, תקרב עולה – בתורת עולת נדבה, והשלמים – הבהמה שהופרשה לשלמים, יקרבו שלמים – בתורת שלמי נדבה, ונאכלין ליום אחד – לא ככל שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, שהואיל והופרשו לשם נזירות דינם כשלמי נזיר, שאינם נאכלים אלא ליום ולילה, ואינן טעונין לחם – שכן שלמי נזיר טעונים לחם, כמו שכתוב בפרשת נזיר (במדבר ו. יט): "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל וריקע מצה אחד", אבל שלמים אלו אינם צריכים לחם, שכן בלחם נאמר (שם): "ונתן על כפי הנזיר", והרי אין כאן כפי נזיר (תוספות). היו לה מעות סתומים – שלא הפרישה בהמות אלא מעות לקנות בהן קרבות נזיר, ולא פירשה: אלו הן לחטאת, ואלו הן לעולה, ואלו הן לשלמים, יפלו לגרבה – לתיבות שבמקדש, שהקריבו ממעותיהן עולות נדבה (עיין שקלים ו. ה-ו); מעות מפרשים – ואם היו לה מעות שפירשה בהן: אלו לחטאת, ואלו לעולה, ואלו לשלמים, דמי חטאת, ילכו לים המלח – כלומר שצריך לזרוק אותם למקום שאי אפשר להוציאם משם, לא נהנים ולא מועלים בהן – לכתחילה אסור ליהנות ממעות אלו, אלא שבדיעבד אם נהנו מהן, אין חייבים להביא קרבן מעילה כשם שחייב הנהנה מהקדש גמור, שהואיל והולכות לים המלח, אין להן דין הקדש גמור; דמי עולה – מהמעות שהפרישה לעולה, יביאו עולה – עולת נדבה, ומועלים בהן – הנהנה מהן חייב

ה נזרק עליה אחד מן הדמים – אינו יכול להפריש. רבי עקיבא אומר: אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות – אינו יכול להפריש. במה דברים אמורים? בתגלחת הטהרה; אבל בתגלחת הטמאה – יפר, שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מנוולת. רבי אומר: אף בתגלחת הטהרה – יפר, שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מנוולת.

פירוש ברטנורא

קרבן מעילה האמור בכל מי שנתנה מן ההקדש:

ה נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפריש. דלאחר שנוקד הדם היא יכולה לשתות יין ולשתא למתים, ואין כאן יותר נדר של עניי נפש: רבי עקיבא אומר אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפריש. משום הפסד קדשים: תגלחת טומאה יפר. שצריכים לחזור ולמנות נזירות טהרה, ויכול לומר אי אפשי באשה מנוולת, כלומר מעונה ומנועה משתיית יין: אף בתגלחת הטהרה יפר. כדי שלא תצטרך להתנוול בגילוח, דגילוח באשה ניוול הוא. ותנא קמא סבר אין גילוח ניוול שהרי יכולה לעשות פאה נכרית. ואין חלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי:

משניות מבוארות – קהתי

הטהרה – שהשלימה נזירותה והביאה קרבנות הטהרה ביום תגלחתה, ונשחטה עליה אחת מן הבהמות (לדעת רבי עקיבא), או שנוקד עליה אחד מן הדמים (לדעת תנא קמא), שהואיל ונשלמה נזירותה ואינה חייבת אלא בגילוח, כבר הותרה ביין, ושוב אין כאן עינוי נפש, כמו שבארנו לעיל, הלכך אין הבעל יכול להפריש; אבל בתגלחת הטמאה – שנטמאה למת בתוך ימי נזירותה, והביאה קרבנות הטומאה, כמו שלמדנו בפרק הקודם, יפר – יכול הבעל להפריש נזירותה, שהוא יכול לומר – הואיל והיא צריכה לחזור ולמנות נזירות כטהרה, יכול הבעל עצמה משתיית יין, ומענה את נפשה ומתנוולת על ידי כך, הלכך מפר הבעל את נזירותה. רבי אומר: אף בתגלחת הטהרה – אף לאחר זריקת הדמים של קרבנות הטהרה, כל עוד לא גילחה שער ראשה, יפר – יכול הבעל להפריש נזירותה, כדי שלא תתגלח, מפני שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מנוולת – אין רצוני באשה נזירה, המונעת עצמה משתיית יין, ומענה את נפשה ומתנוולת על ידי כך, הלכך מפר הבעל את נזירותה. רבי אומר: אף בתגלחת הטהרה – אף לאחר זריקת הדמים של קרבנות הטהרה, כל עוד לא גילחה שער ראשה, יפר – יכול הבעל להפריש נזירותה, כדי שלא תתגלח, מפני שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מנוולת – אין רצוני באשה מגולחת, שהגילוח באשה ניוול הוא. בגמרא מבואר, שתנא קמא אינו חושש לטענתו זו, שהרי יכולה היא להשתמש בפאה נכרית. אבל לדעת רבי יכול הבעל לטעון, שאף מפאה נכרית אין דעתו נוחה.

להביא קרבן מעילה, ולשלם קרן וחומש (עין ויקרא ה, טו-טז); דמי שלמים – מן המעות שהפרישה לשלמים, יביאו שלמים – ואין מעילה בשלמים לפני זריקת דם, ונאכלין – השלמים, ליום אחד – ליום ולילה, ואין טעונים להם – כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדון באשה שנדרה בנזירות והפרישה שלוש הבהמות לקרבנות כמלאת ימי נדרה.

נזרק עליה אחד מן הדמים – לאחר שנוקד לשמה על המזבח דמו של אחד מקרבנותיה, אינו יכול להפריש – שוב אין הבעל יכול להפריש נזירותה; ואף על פי שעדיין לא גילחה שער ולא הביאה שאר קרבנותיה, אין הפרתו מועילה, שמשנוקד עליה אחד מן הדמים, הותרה לשתות יין (ולשתא למתים), ואין כאן עוד נדר של עינוי נפש. רבי עקיבא אומר: אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות – ולא נזרק הדם עדיין, אינו יכול להפריש – נזירותה; ומבואר הטעם בגמרא: "משום הפסד קדשים", כלומר שאם יפר, יביא להפסד הקרבן שנשחט. במה דברים אמורים – שאינו יכול להפריש בתגלחת

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

מהפסוק. שלשון 'להעלות' מלמד שצריך להדליק בשמן ופתילה הדולקים היטב, כדי שתהא שלהבת שבהם עולה מאליה, ולא שתהא השלהבת עולה על ידי דבר אחר – על ידי תיקון והטיה הנצרכים בפתילות ושמינים הפסולים להדלקה בשבת.

הגמרא מנסה להוכיח ממשנה שלא כדברי רמי בר חמא: הנין (סוכה נא), מפלאי מנסי כהנים, ומהמיניהם – וכן מאבנטיהם שבלו, היו מפקיעין – קורעים אותם לרצועות ועושים מהם פתילות, ומתן מדליקין המנורות שהיו בשמחת בית השואבה שהיתה מתקיימת בליל סוכות בעזרת נשים שבבית המקדש. הרי שאף שהאבנטים היו עשויים מפשתן ושלשת מיני צמר, ולעיל (ב) שנינו בברייתא שהצמר פסול להדלקה בשבת, מכל מקום הדליקו בהם את המנורות שבמקדש בשמחת בית השואבה, ומוכח שמוותר להדליק במקדש גם בפתילות הפסולות לנר שבת.

דוחה הגמרא: נרות שמחת בית השואבה שאני, כיון שלא נאמר בתורה חיוב הדלקתם ולא נכתב עליהם 'להעלות', ולכן כל הפתילות והשמינים כשרים להם, מה שאין כן בנרות המנורה.

שוב מנסה הגמרא להוכיח שלא כדברי רמי בר חמא: תא שמע, דתני רבה בר מתנה, בגדי כהונה שפלו, מפקיעין אותן לרצועות, ומתן היו עושין פתילות למנורה שבמקדש. מוכיחה הגמרא, מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא גם לבגדי כהונה דכלאים – העשויים מצמר ופשתן יחידיו, והיינו האבנטים, הרי שהצמר הפסול להדלקה

בשבת כשר להדלקה במקדש.

דוחה הגמרא: לא, כוונת הברייתא רק לבגדי כהונה דבזין – פשתן, והיינו הכתונות.

הגמרא מביאה מחלוקת בדינם של הפתילות והשמינים הפסולים לנר שבת, לענין כשרותם להדלקת נר חנוכה, ואגב כן עוברת הגמרא לעסוק בטעמו של חג החנוכה, ובהלכותיו: אמר רב הונא, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן בחנוכה, בין בשבת של חנוכה, ובין בחול.

הגמרא מבארת את הטעם: אמר רבא, מאי טעמא דרב הונא, קסבר, כבתה נר חנוכה בתוך הזמן שקבעו חכמים (להלן ע"ב), קוץ לה – חייב לשוב ולהדליקה. ולכן צריך להדליקה בפתילות ושמינים הדולקים היטב, שאם לא כן יש לחשוש שתכבה בתוך הזמן, ויפסע ולא יחזור וידליקה. מוסיף רבא, וגם סבר רב הונא שמוותר להשתמש לאורה של נר חנוכה, ולכן אסור להדליק נר חנוכה בשבת בפתילות ושמינים האסורים להדלקת נר שבת, שגם בנר חנוכה יש לחוש שמא כשישתמש לאורה ולא תדלק יפה יבא להטותה, ויעבור על מלאכת מבטיר.

דעה שניה: ורב חסדא אמר, מדליקין נר חנוכה בהן – בפתילות ושמינים הפסולים לנר שבת בחול, אבל לא בשבת.

הגמרא מבארת את הטעם: קסבר רב חסדא, כבתה נר חנוכה בתוך הזמן,

22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מא עמ' ב: ומפרש עולא את דבריו: נאמר בפרשת פרה (במדבר יט ג) **וְנִתְּתָם אֶתָּה אֶל אֱלֹעֶז הַכֹּהֵן**, ויש לדרוש מפסוק זה, דווקא **אֶתָּה** - את הפרה שנעשתה בימי משה, יש לתת ל**אֱלֹעֶז** שהוא סגן, **וְלֹא לְדֹרֹת לְאֱלֹעֶז** - אבל פרה שנעשית בדורות הבאים אינה נעשית על ידי אלעזר. ונחלקו בזה, מה מתמעט מהפסוק. **אִיכָּא דְאָמְרִי**, כוונת הפסוק למעט שלדורות צריך שתיעשה דווקא **כְּכֹהֵן גָּדוֹל**, ולא מועיל סגן. **דְאָמְרִי**, כוונת הפסוק למעט, שלדורות נעשית אף **כְּכֹהֵן הַדְיוּט**, ואין צריך סגן. שואלת הגמרא: **כְּשֶׁלָּמָא לְמָאן דְאָמְרִי לְדֹרֹת כְּכֹהֵן הַדְיוּט**, שפיר - מובן הלימוד, כיון שהתמעט שאין חיוב לדורות לעשותה בסגן, ולא נאמר שצריך כהן גדול, לכך מסתבר שכשרה בכל הכהנים. **אֵלָּא לְמָאן דְאָמְרִי לְדֹרֹת כְּכֹהֵן גָּדוֹל**, מנא ליה - מנין לו דין זה, והרי אפילו פרה שעשה משה לא נעשתה על ידי כהן הגדול. משיבה הגמרא: **גָּמַר** - דין זה נלמד בגזרה שוה, 'חֹקֶה' 'חֹקֶה' **מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים**, והיינו, נאמר בעשיית הפרה (שם יט ב) 'זאת חֹקֶת הַתּוֹרָה', ונאמר בעבודת יום הכפורים (ויקרא טז כט) 'וְהִיטָה לָכֶם לְחֻקֶּת עוֹלָם', מה עבודת יום הכפורים היא דווקא ככהן גדול אף עשיית הפרה היא דווקא ככהן גדול.

הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים: נאמר בהמשך הפסוק (שם), **וְהוֹצִיאָה אֶתָּה אֶל מִחוּץ לַמִּחְנֶה**, ויש ללמוד מפסוק זה, **שֶׁלֹּא יוֹצִיאָה פְּרָה אַחֲרֵת עִמָּה**. וטעם הדין הוא, **כִּדְתָנָן** (פרה פ"ג מ"ז), אם לא הִיטָה פְּרָה רֹצֵחַ לְצִאתָהּ לְמִקּוֹם עֲשִׂיתָהּ, אֵין מוֹצִיאִין עִמָּה שְׁחוּרָה כדי שתנצח לצאת עמה, כדי **שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שְׁחוּרָה שְׁחָטוּ, וְאֵין מוֹצִיאִין עִמָּה אֲדוּמָה**, כדי **שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שְׁתִּים שְׁחָטוּ**, ופסולה, שהרי כל המלאכות הנעשות עמה פוסלות אותה, וכמו שנאמר לקמן (מג.) 'וְשָׁחַט אוֹתָהּ' שלא ישחוט אחרת עמה. **רַבִּי אוֹמֵר, לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה** - לא זה הטעם שאין מוציאים אחרת עמה, **אֵלָּא מִשּׁוּם שְׁנֵאמֵר וְהוֹצִיאָה אֶתָּה**, וממעטים מהמילה 'אותה' יוציאה לְבִדָּה. שואלת הגמרא: **וְתָנָא קָמָא** שביאר שלא יוציא אחרת עמה, כדי שלא יאמרו שתיים שחטו, **הָא בְּתִיב וְהוֹצִיאָה אֶתָּה**, שמשמעותו אותה לבדה, ומדוע הוצרך לפרש שהטעם הוא 'שלא יאמרו'. משיבה הגמרא: **מָאן תָּנָא קָמָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דְּדִרִּישׁ מִעֲמִיָּה דְקָרָא** - שדורש ומפרש את טעם דיני התורה, ולכך פירש שהטעם שנאמר 'וְהוֹצִיאָה אֶתָּה', הוא כדי שלא יאמרו שחורה שחטו או שתיים שחטו.

שואלת הגמרא: **מָאִי בִּינְיָהוּ** - מה ההבדל בין דברי תנא קמא לדברי רבי. משיבה הגמרא: **אִיכָּא בִּינְיָהוּ**,

לְאֱלֹעֶז. שהוא סגן: **כְּשֶׁלָּמָא לְמָאן דְאָמְרִי לְדֹרֹת כְּכֹהֵן הַדְיוּט שְׁפִיר**. דכיון דלא קבע לה קרא בהדיא סגן או כהן גדול. כל כהנים כשרין בה: **שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שְׁתִּים שְׁחָטוּ**. וק"ל שכל מלאכות הנעשות עמה פוסלות אותה כדתנן (פרה פ"ד משנה ד'): כל העוסק בפרה מתחילה ועד סוף פוסלין אותה במלאכה ולקמן (דף מג.) נמי אמרינן ושחט אותה שלא ישחוט אחרת עמה: **מִשּׁוּם שְׁנֵאמֵר אוֹתָהּ**. והוציא אותה: **דְּדִרִּישׁ מִעֲמִיָּה דְקָרָא**. בבבא מציעא (דף קטו.) אלמנה עשירה ממשכנין אותה עניה אין ממשכנין אותה מפני שאתה צריך להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכינותיה: **דְאִפִּיק חֲמוּר בַּהֲדָה**. דלתנא קמא שרי דליכא שמא יאמרו. לרבי אסור דהא אותה כתיב: **וְלָקַח אֱלֹעֶז הַכֹּהֵן**. בקבלת דמה: **לְשִׁמוּאֵל**. דדייק לפניו לומר שהזר כשר לשחיטה איצטריך למיכתב בקבלת דמה אלעזר לאהדרה לאלעזר דאי כתב ולקח מדמה (והוה באצבעו) הוה משמע דאשוחט קאי: **לְרַב**. נמי דאמר שחיטה באלעזר היא לא הוה ליה למיכתב בקבלה אלעזר וכי כתיב הוי מיעוט אחר מיעוט לאלעזר ולא אחר ואין מיעוט אחר מיעוט כו':

דף מג עמ' א: **דְאִפִּיק** - שהוציא **חֲמוּר בַּהֲדָה** - עם הפרה, לתנא קמא שהחשש הוא 'שמא יאמרו', אין חשש כיון שהכל יודעים שאין שוחטים חמור. ולרבי שדורש שגזירת הכתוב היא שתצא לבדה, אף הוצאת חמור אסורה.

הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, **וְשָׁחַט אֶתָּה, וּמִשְׁמַע שֶׁלֹּא יִשְׁחָטוּ** עוד פרה **אַחֲרֵת עִמָּה**, באותו מעשה, והיינו בסכין ארוכה. הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, **וְשָׁחַט אֶתָּה לְפָנָיו, לְרַב** שפוסל שחיטת זר בפרה, יש לדרוש **שֶׁלֹּא יִפְסִיחַ דִּעְתּוֹ מִמֶּנָּה** בשחיטה, **וְלְשִׁמוּאֵל** שמכשיר שחיטת זר בפרה, יש לפרש **שִׁיחָה זֶר שׁוֹחֵט וְאֱלֹעֶז רֹאֶה**.

הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, **וְלָקַח אֱלֹעֶז הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהָזָה**, ולקחה זו, היא קבלת הדם. **לְשִׁמוּאֵל** שדורש מהפסוק הקודם ששחיטת זר כשרה, נאמר 'אלעזר הכהן' כדי **לְאַהֲדוּרְיָהּ** - להחזיר את עבודת הפרה ל**אֱלֹעֶזר**, שתיעשה קבלת הדם רק על ידו. **וְלְרַב** שסובר שאף שחיטה כשרה רק באלעזר, הֵנוּ מה שנאמר בקבלת הדם 'אלעזר', **מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט, וְאֵין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֵלָּא לְרַבּוֹת**, והיינו, **דְאִפִּילוּ בְּהֵן הַדְיוּט** כשר בקבלה.

הרי שפסוק זה הוא 'מוציא מיד משמע'. כלומר, לשמואל, הפסוק מוציא משחיטה שכשרה בזר, ללמוד שקבלה כשרה רק באלעזר. ואילו לרב, הפסוק מוציא מדין שחיטה שכשרה רק באלעזר, ומכשיר קבלה על ידי כהן הדיוט.

הַשְּׁמֵשׁ – אם עושה כן בעוד החמה זורחת.
 מוסיפה המשנה: **אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**, נִזְהָגִין הָיוּ בֵּית אֲמָא
 – בית רבן גמליאל, שֶׁהָיוּ נִזְהָגִין כְּלִי לֶבַד – בגדי פשתן לְכֹנֶסם נִבְרִי
 שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת, כִּיּוֹן שִׁקְשָׁה לְנִקּוּתם וצריך לכבסם במשך
 שלשה ימים, ואם יתנום לו פחות משלשה ימים לפני השבת יכבסם
 גם בשבת. ואף שבית רבן גמליאל היו מבית הלל, החמירו לעצמם
 בענין זה כבית שמאי.
 מלאכות שלא נחלקו בהן בית שמאי ובית הלל: וְשֹׁוֹן אֱלוֹ וְאֵלוֹ –
 בית שמאי ובית הלל, שֶׁשְׁוֹעֲצִין את קֹדֶרֶת בֵּית הַכֹּדֶר – שאחרי ריסקו
 היותם בבית הכר מותר להניח עליהם קורה כבדה מבעוד יום כדי
 שיסחט מהם שמנם בשבת. וכן שטוענים את עֲגוּלֵי הַנֶּת – אחר
 דריכת הענבים בגת מותר להניח עליהם מבעוד יום חתיכות עצים
 עגולות וכבדות כדי שיסחט מהם יינם בשבת.

גמרא

במשנתנו נחלקו בית שמאי ובית הלל לגבי שריית סממנים בערב
 שבת, ומשמע ששרייתם בשבת עצמה אסורה גם לפי בית הלל.
 הגמרא מבררת היכן מצינו תנא הסובר ששרייה כזו נחשבת
 למלאכה גמורה: **מֵאֵן תֵּנָא** – מידו התנא הסובר שנתנית המים לתוך
 הדיו, אף על פי שלא גיבל בהם את הדיו, וזו היא שְׁרִייתָהּ, כלומר,
 שרייה זו נחשבת כלישה של הדיו כיון שהוא מתערב מאליו במים,
 והעושה כן עובר משום 'לש' שהוא אב מלאכה בשבת. משיבה
 הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף, רַבִּי הֵיא, דְּתֵנָא**, אם אָחַד נִזְהָגִין אֶת הַקֶּמַח
 בקערה, וְאָחַד נִזְהָגִין אֶת הַמֵּיִם על הקמח, הֶאֱחָרוֹן חַיִּיב מִשּׁוּם
 מלאכת 'לש', אף שלא גיבל את הקמח במים בידיו, דְּכָרִי רַבִּי. רַבִּי
 יוֹסִי [רַבִּי יְהוֹדָה] חולק ואומר, אֵינִי חַיִּיב עַד שְׁיִנְבֵּל את הקמח
 במים. וכן יש לומר לגבי נתינת המים על סממני הדיו, שלדעת רבי
 חייב עליה בשבת משום לש, אבל לדעת רבי יוסי פטור, כיון שאינו
 מגבל בידיו את הדיו במים, ומשנתנו כדברי רבי.
 מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיה אֲבִי רַב יוֹסֵף, וְדִלְמָא עַד כָּאֵן לֹא**
קָאָמַר רַבִּי יוֹסִי שנתנית המים אינה נחשבת כלישה, אֲמַר דווקא
בְּקֶמַח, דְּכָרִי גִיבול הוּא – שהוא מתגבל לעיסה ומתדבקים חלקיו זה
 לזה, לפיכך הגיבול הוא עיקר המלאכה, ואינו מתחייב על עירובו
 במים מבלי לגבולו. **אָבֵל דִּין, דְּלֹא פֶר גִּיבול הוּא** – שאינו מתגבל
 לעיסה אלא רק מתערב עם המים, אֲמַר לִיחִיב – אולי נאמר
 שהנותן עליו מים בשבת יתחייב חטאת גם לדעת רבי יוסי, כיון שהוא
 מתערב היטב במים מעצמו, ומשנתנו כדברי הכל.
 מתרצת הגמרא: **לֹא סָלָא דַּעְתָּהּ, דְּתֵנָא, אָחַד נִזְהָגִין אֶת הָאֶפֶר**
בְּכֵלִי, וְאָחַד נִזְהָגִין אֶת הַמֵּיִם על האפר, הֶאֱחָרוֹן חַיִּיב מִשּׁוּם מלאכת
 לש, אף שלא גיבל את האפר במים בידיו, דְּכָרִי רַבִּי. וְרַבִּי יוֹסִי פֶרֶרֶבִי
יְהוֹדָה אומר, אינו חייב עַד שְׁיִנְבֵּל. והרי אפר אינו בר גיבול שהרי
 אין חלקיו מתדבקים זה לזה על ידי המים, ואף על פי כן סבר רבי יוסי
 שנתנית מים עליו ללא גיבול אינה נחשבת כלישה. וכמו כן לגבי
 נתינת מים על סממני הדיו, כיון שאינו מגבל את הדיו במים סובר רבי
 יוסי שאינה נחשבת כלישה.
 חוזרת ומקשה הגמרא: **וְדִלְמָא מֵאֵי אֶפֶר** שהזכירה הברייתא, היינו
עָפֵר, דְּכָרִי גִיבול הוּא – שהוא מתגבל לטיט של בנין ומתדבקים
 חלקיו זה לזה, ולכן אמר רבי יוסי שאינו חייב עד שייגבלנו. אבל
 באפר, שאינו בר גיבול, וכן בסממנים של דיו, מודה רבי יוסי שחייב
 בנתינת המים עליהם בלבד. מתרצת הגמרא: **וְהֵתֵנָא אֶפֶר**, וְהֵתֵנָא
עָפֵר – והרי שנינו שתי ברייתות בענין מחלוקת זו של רבי ורבי יוסי,
 באחת מהן נאמר 'אפר', ובשניה נאמר 'עפר', ומוכח משינוי הלשון
 שמחלוקתם היא בין בעפר ובין באפר.
 דוחה הגמרא את התיורין: **מִדִּי גַבִּי תִרְדִּי תֵנָא** – וכי שתי הברייתות
 נשנו יחדיו כדי שנוכל לדייק משינוי הלשון ביניהן. הרי הן לא נשנו
 יחדיו, אלא ברייתא אחת נשנתה מפי רבי חייא וברייתא שניה מפי
 רבי אושעיא, ויש לומר ששניהם דיברו על עפר אלא שאחד מהם

קרא לו 'אפר'. אבל לגבי אפר ממש יתכן שמודה רבי יוסי לרבי
 שנתנית מים עליו נחשבת כלישה מפני שאינו בר גיבול. ומשנתנו
 כדברי הכל.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין מלאכות נוספות שמתחיל אותן בערב
 שבת ונגמרות מאליו בשבת: **תֵּנָא רַבִּנָּה, פוֹתְקִין מֵיִם** – פותחים את
 המים, כלומר עושים חריץ צר להביא את המים משפת המעיין לַיִנָּה
בערב שַׁבָּת עִם חֲשִׁיכָה – קודם שקיעת החמה, וְהִיגִינָה מִתְּמִלָּאָתָא
וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוֹלָא, וכן מְנִיחִין מוֹגֶמֶר – לבונה ומיני בשמים על
 גבי גחלים תחת הַפְּלִיִם – ממשכיכים להתבשם מן המוגמר כָּל
הַיּוֹם כּוֹלָא, וכן מְנִיחִין גְּפִירִית על גחלים תחת הַפְּלִיִם – כלי כסף,
 כדי שהעשן ישחר ויבליט את קוי הציוורים החרוטים עליהם (בְּעֶרֶב
שַׁבָּת עִם חֲשִׁיכָה), והם מְתַגְפְּרִין וְהוֹלְכִין – ממשכיכים להתעשן מן
 הגופרית כָּל הַשַּׁבָּת כּוֹלָא, וּמְנִיחִין קִילֹר – תחבושת לרפואת העין
 עַל גַּב הָעֵין, וכן אִיסְפְּלִינָתָא – רטייה עַל גַּבִּי מִכָּה (עֶרֶב שַׁבָּת עִם
חֲשִׁיכָה), וּמִתְרַפָּאָת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוֹלָא, אָבֵל אֵין נִזְהָגִין בערב
 שבת חֲפִיִן לְתוֹךְ הַרְיָתִים שֶׁל מֵיִם – שפעולתן נעשית בכח המים,
 אף שהן טוחנות מאליו, אֲמַר בְּכִדִּי שְׁיִמְתְּנוּ חֲסִים מִבְּעוֹד יוֹם.
 מבררת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמָא** נאסרה נתינת חטים לתוך הריחים יותר
 משאר המלאכות שבברייתא. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּה, מִפְּנֵי**
שְׁפִעוּלַת הַרְיָתִים מִשְׁמַעַת קוֹל, ונשמע הדבר שנעשית כאן מלאכה
 בשבת, והוא זלזול בכבוד השבת.
 מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיה רַב יוֹסֵף לרבה, וְלִימָא מַר** שהאיסור
 בברייתא הוא מִשּׁוּם דִּין שְׁבִיתָתָא כְּלִים – שחייב אדם להשבית את
 כליו שלא יעשו מלאכה בשבת. שהוא איסור דאורייתא, דְּתֵנָא לגבי
 חיוב השביתה בשבת שנאמר בו (שמות כג יב–יג) **וְיָבוֹים הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת**
לְמַעַן יִנַּח שׁוֹרְךָ וְגו' ו**כָּבֵל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ** וגו', שלשון
 הכתוב 'זכבלי' וגו' באה לרְבּוּת שְׁבִיתָתָא כְּלִים.
 ולפיכך מבאר רבי יוסף את טעם הברייתא שלא כדברי רבה: **אֲמַר**
רַב יוֹסֵף, הטעם שאסרה הברייתא לתת חטים לתוך ריחים של
 מים בערב שבת, מִשּׁוּם דִּין שְׁבִיתָתָא כְּלִים.
 שואלת הגמרא: **וְהִשְׁתָּא דְּאֲמַרְתָּ – ועכשיו שאמר רבי יוסף שְׁבִיתָתָא**
הַלֵּל אֵית לָהּ שְׁבִיתָתָא כְּלִים מִדְּאֲוִיִּיתָא, שהרי ברייתא זו
 שהחמירה בריחים של מים משום שביתת כלים היא לכאורה כדברי
 בית הלל, משום שהתירה כמה מלאכות שנגמרות בשבת מאליו
 כדעת בית הלל במשנתנו, אם כן גְּפִירִית וּמוֹגֶמֶר שהתירה הברייתא,
מֵאֵי טַעְמָא שָׂרוּ – מאיזה טעם התירום בית הלל, הרי הדרך היא
 לתת את הגפירית והמוגמר בתוך כלי, ונמצא הכלי עושה מלאכה
 בשבת. מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְּלֹא קָעִיד דְּלֹא עָבִיד מַעֲשֶׂה – שאין הכלי
 עושה שום פעולה, אלא הוא מונח על הארץ והגפירית והמוגמר
 מונחים בתוכו ועושים את פעולתם מבלי עזרתו. מה שאין כן ריחים
 של מים, שעושים מעשה בטחינתם ועובר בזה על שביתת כלי.
 מוסיפה הגמרא ושואלת: **אוּנִיִן שֶׁל פְּשָׁתָן** שהתירו בית הלל
 במשנתנו ליתן לתנור מבעוד יום, **מֵאֵי טַעְמָא שָׂרוּ**, הרי התנור עושה
 מלאכת ליבון בשבת. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם דְּלֹא עָבִיד מַעֲשֶׂה
וּמִינָהּ נִיחָא – מפני שהתנור אינו עושה שום פעולה, אלא הוא מונח
 על הארץ, והאש שבתוכו היא העושה את פעולת הליבון.
 שואלת הגמרא: מִצְוֹתָתָא חִיָּה וְעוֹפֵה וְדָגִים שהתירו בית הלל במשנתנו
 לפרוס מבעוד יום, דְּקָא עָבִיד מַעֲשֶׂה – שעושה פעולת צידה בשבת,
 כגון מלכודת של עופות שהחבל נקשר ולוכד את העוף, וכן מלכודת
 לית חיות שכאשר החיה דורכת עליה נסגרת המלכודת במהירות
 ותופסת את רגלה, **מֵאֵי טַעְמָא שָׂרוּ**, מתרצת הגמרא: הֵתֵם נָמִי אֵין
 מדובר בכל מצודה אלא כגון פְּלָחִי – בחכות של דייגים, שהרג בולע
 את הקרס של החכה ונתפס בה מעצמו, וכן בקוֹקְרִי – מלכודות דגים
 העשויות כעין סל של קנים עם פתח רחב מצד אחד ופתח צר מצד
 שני, שהדג נכנס בפתח הרחב ומוציא ראשו בפתח הצר שכנגדו,
 ונתפס שם מעצמו, כיון שהפתח צר מגופו ואינו יכול לצאת דרכו,

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

קט

תוספות

עם השמש. בעוד החמה זורחת: כלי לכן. שהוא קשה לכבס, וצריך ג' ימים. ומחמירין על עצמן כבשׁ: שטוּעִינִי. את היתים בקורות בית הכד, ואת העגבים בעיגולי הגת. שלא יהיו עוצרין אותן בגלגל כמו שלנו. אלא טוענין אותן בקורות כבדין. והני דגת קרי עיגולין, שהיו דפי עבין עשין כעיגולין. ושוין שטוענין אותן מבעוד יום, והמשקה הולך וזב כל השבת. ובגמרא (דף

יט.) פריך: מאי שנא דלא פליגי ב"ש בהא? ומפרש: משום דאי נמי עבדי להו בשבת – ליכא חיוב חטאת. דכי אמרי' סחיטת זיתים ועגבים אב מלאכה, כפי' "חבית שנשברה" (לקמן דף קמג) – הני מילי ביותים ועגבים שלא ריסקו מבעוד יום, דהנה ליה מפרק דבר ממשאו הגדל בתוכו, והיא תולדה דדש. אבל הקא – אין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוענין תחלה בריחים, וכן עגבים דורכין אותן תחלה ברגל. ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא, אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, ולא דמי לדש: גמ' מאי שנא כבולחו בו ל"ג לה הא, אלא לקמן במשנה "ושוין שטוענין: מאי תנא נתינת פיס לדין. ואע"פ שלא גיבול הדיו – זו היא שריפתו, והיו לשה דידהי בהכי, ומיחייב משום לש. דהא מתני' ליכא גבול, ואפילו בה מבעוד יום, מקלל דבשבת חייב חטאת הוא: האחרון חייב. משום לש, שהוא אב מלאכה: אפר. לאו בר גיבול הוא: עפר. בר גיבול הוא לטש של בנק: והא תנא. תרתי מתניתא. חדא דאפר וחדא דעפר: מיד גבי הדרי *תניניהו. חדא תנא ר' חייא, וחדא תנא רבי אושעיא. וחדא מנייהו תנא לעפר בלשון אפר: פותקין. פותקין. עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: מונקין. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הגגדים. שהיו ריחן נודף: גפרית. תחת כלי כסף שמצירין בהם פרחים וגזרות בחרט, ומעשנין בגפרית וכן משחירות וגיורות, וקורין גיילר: קילור. תחבושת, שקורין לז"א: ואספגנית. רסיה: בריחים של מים. וכ"ש ברחיים של ד' ושל חמור, דאדם מצוה על שביבת בהמתו: שטעניו מבעוד יום. מפני שמשמעת את הקול, ואושא מילתא בשבת. ואיכא זילותא: לרבות שביבת כלים. דכתיב לעיל מניה "למען ינוח שורך ותמורה" גר: והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביבת כלים. דהא על כרחיך האי מתניתא בית הלל, מדשרי בהך. וקנהי דרחיים אסור – משום שביבת כלים: מונקין ונפירת אמאי שרי. וד"ה לכל הך דמתני', וזרי המונק מונח בערסוקאות – ונגמץ כלי עושה מלאכה! לא קא עביד הכלי שום מעשה. אלא מונח על הארץ וזן בתוכו. אבל הרחים עבדי מעשה. ולב"ש, כיון דמונחין בגוה – היינו מעשה ודיליה: מצודות דקא עבדי מעשה. שהפך נקשר ותופס העוף. וכן קוש שפושטים לחיות ללוצק ברגליהם. כשנוגצין בו קופץ ומתחרב מאליה ולוכד: בלחי. חכה שקורין איימא, שהדך בולעו ומהדק, והכלי אינו זן ממקומו: וקוקרי. שעושין סלים, פיה אחר רחב ופיה השני קצר מאד, וחדק (ס"א והחידה) נכנס שם ומוציא ראשו כפי הקצר ואין גופו יכול לצאת, ובשכא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו. דהשתא לא עבדי כלי מדי: והשתא דאמרת בו ב"ש הוא. והא דריחים ב"ש. וב"ש לא שני להו בין היכא דעבדי כלי מעשה בין היכא דלא עבדי, דהא אסרי באונן דמתני'. וכיון דב"ש היא:

מונמר

השמש. אמר רשב"ג: נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לכן לכוכם גוי שלשה ימים קודם לשבת. ושוין אלו ואלו שטוענין קורת בית הכד ועגולי הגת. גמ' מאי תנא נתינת מים לדין זו היא שרייתו? – אמר רב יוסף: רבי היא, דתנא: אחד נותן את הקפח וא' נותן את הפנים – האחרון חייב, דברי רבי. רבי יוסי אומר: אינו חייב עד שיגבול. א"ל אביי: ודילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי – אלא בקפח דבר גיבול הוא, אבל דיו דלאו בר גיבול הוא – אימא ליחיב! – לא סלקא דעתך, דתנא: אחד נותן את האפר ואחד נותן את הפנים – האחרון חייב, דברי רבי. ר' יוסי ברבי יהודה אומר: עד שיגבול. ודילמא: מאי אפר – עפר, דבר גיבול הוא. – והתנא: אפר, והתנא: עפר! – מידי גבי הדרי תנא? ת"ר: פותקין מים לגנה ע"ש עם חשיכה, ומתמלאה והולכת כל היום כולו. ומניחין מונקין תחת הכלים (ע"ש) ומתמנחין והולכין כל היום כולו. ומניחין גפרית תחת הכלים (ע"ש) עם חשיכה) ומתמנחין והולכין כל השבת כולה. ומניחין קילור ע"ג העין, ואיספגנית על גבי מפה (ע"ש עם חשיכה) ומתרפאת והולכת כל היום כולו. אבל אין נותנין חמין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שישטענו מבעוד יום. מאי טעמא? – אמר רבה: מפני שמשמעת קול. א"ל רב יוסף: ולימא מר משום שביבת כלים! דתנא: "וככל אשר אמרתי אליכם תשמרו" – לרבות שביבת כלים. אלא אמר רב יוסף: משום שביבת כלים. והשתא דאמרת לבי' אית להו שביבת כלים דאורייתא – גפרית ומונמר, מאי טעמא שרו? – משום דלא קעביד מעשה. אונן של פשתן מאי טעמא שרו? – משום דלא עבדי מעשה, ומינה נייחא. מצודת חיה ועוף ורגים, דקא עבדי מעשה, מאי טעמא שרו? – התם נמי, בלחי וקוקרי, דלא קעביד מעשה. והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי: מאן לב"ש, בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה – אסור. לבית הלל, אע"ג דקעביד מעשה – שרי. והשתא דאמרת: דלב"ש אע"ג דלא עבדי מעשה – אסור, אי הכי מונמר

מונמר

אבל בשכר אסור פירוש שכיר יום. בד"א – בתלוש, אבל במחזר אסור, ובעיר אחרת, בין בתלוש בין במחזר – מותר. אמר ר"ש בר כהנא בשם רבי אחא: בשבת ובאבל ובע"ז – הלכה כר"ש בן אלעזר. ורבינו תם נמי, כשבנה את ביתו – לא סמך על תשובתו, ולא רצה להתיר: ומידו בשדה מותר כרשב"ג. דבשדה רגילות לעשות בארסות ולא בשכירות יום, וכשישראל אומר לגוי לתקן מעלים, או לקנות, אל יאמר "תעשה למחר" – דא"כ הות כשכיר יום, אלא: תעשה לשבתרצה. ואם הביא לו גוי כלי, ויודע שכבשן בשבת אסור ללבושן בשבת, דאמר לקמן (קכב). גוי שהדליק גר בשביל ישראל – אסור להשתמש לאורה (תוספות ישנים): אבל דיו דלאו בר גיבול הוא – והא דאמר ב"במה מולדיקין" (לקמן דף כג, ושם) כל השמנים יפים לדין, איבעיא להו: לגבול או לעשן? לאו דוקא גיבול. אלא האי גיבול – היינו עירוב בעלמא. ואם תאמר, והא מורסן, דאמר בפרק בתרא (דף קנה: ושם) דלאו בר גיבול הוא, וקאמר התם ר' יוסי ברבי יהודה: אינו חייב עד שיגבול! וי"ל: דהתם לגבי קמח קאמר, דאינו בר גיבול. אבל בר גיבול הוא טפי מדי, ולהכי לא מייילי מניח הכא ארזי. ומכאן קשה על המפרש אהא דאמר בבבבא בפרק "המביא" (דף לב: ושם) קיטמא שרי – היינו כשנותנין מים לתוכו לשרוק התנור סביב, והואיל ולא בר גיבול הוא, והכא משמע דאדרבה, דמידי דלאו בר גיבול הוא – חייב טפי. אלא יש לפרש "קיטמא שרי" – בלא מים, לשרוק התנור סביבו. וקמיל: דלא גזרינן שמא יגבול בי"ט:

ומתרפאת והולכת כל השבת כולה – ואם תאמר: הא דאמר בפרק "שמונה טריצין" (לקמן דף קח:) שורין קילורין מע"ש, ומניח תחת העין בשבת? וא"כ: בשבת נמי שרי להניח – ויש לומר: דלקמן מייירי באדם בריא, ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג, וליכא למיחש לשחיקת סממנים. והכא – מניח בעין לרפואה, ולא שריא אלא מערב שבת:

אונן של פשתן מאי טעמא שרו – הא דנקיט אונן טפי מדיו וסממנין וכרשינין – משום דהתם פשיטא דליכא מעשה כלל, אבל באונן התנור עושין קצת מעשה כשמתמנח. ועוד, דבתך לא חזכיר כלי, אבל גבי אונן החובר התנור:

וליאמא מר משום שביבת כלים ואם תאמר: למאי דמסיק "מאן תנא שביבת כלים דאורייתא ב"ש" מאי פריך רב יוסף: ולימא מר משום שביבת כלים? וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה: שמשמעת הקול, ואחי כב"ה – וי"ל: דלא סבידא ליה לרב יוסף טעמא דהשמעת הקול כלל, ומסתברא ליה טפי לאוקמה בב"ש משום שביבת כלים. ונראה דרבה סבר דטעמא דבית שמאי לאו משום שביבת כלים הוא, אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן דילמא אתי למעבד שבת. דאי לרבה נמי טעמא דב"ש משום שביבת כלים – למא דהי עריך רב יוסף להביא הברייתא. והא מניח היא דאסרי בית שמאי משום שביבת כלים: ועוד, דאמר לקמן (דף יט.) הני דאי עבדי להו בשבת חייב חטאת גזרו בית שמאי עם חשכה. משמע דטעמא דבית שמאי משום גזירה, ולא משום שביבת כלים. ולרב יוסף לא תקשה אמאי (ולא) אסרי בית שמאי טענת קורה משום שביבת כלים – דהתם אתי ממילא טפי מכל הך דמתניתין. ואם תאמר: לרבה, הך ברייתא דשביבת כלים אמאן תרמייה: ויש לומר: דרבה סבר דברייתא דשביבת כלים – בית שמאי היא, והכא דעבדי מעשה. אבל האיכא דלא עבדי מעשה כי הך דמתני' – טעמייהו משום גזירה, ומצודות דמתני' בלחי וקוקרי:

והשתא דאמר רב אושעיה הא מני ב"ש היא אומר ר"ה דהלכתא כרב יוסף, דמוקי ברייתא כב"ש, דהא רב אושעיא קאי כוותיה. ולפ"ז ריחים מותרים, לדלידיה לבי'ה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה, ולא חייש להשמעת קול. ולי נראה דרב אושעיא לא מוקי לה

לה כב"ש. אלא חש"ש הוא דקאמר הכי: הא מני – ב"ש היא, אליבא דרב יוסף דמוקי לה משום שביתת כלים. אבל לרב אושעיא מצינן לממר דמוקי לה כב"ה, ואית ליה השמעת קול כרבה. וכן פסק ר"ת: דטעמא דריחים משום השמעת קול, ואתי כב"ה. ועוד: דסוגיא דלקמן לא מיתוקמא אלא כרבה, כדפי'. וק"ל כרב אושעיא, דמאן תנא שביתת כלים –

בית שמאי דהא, ומותר להשאל כלים לגוי, ואין

לחוש במה שיעשה בו הגוי מלאכה, אבל בהמתו

– אסור להשאל, דשביתת בהמתו עליו

דאורייתא: ולבית שמאי אף על גב דלא

קעביד מעשה וכו' – השתא דטעמא דב"ש

משום שביתת כלים, הך ג' בבית קמייתא "אין

שורין דיו וסממנים ואונין ומצודות" – הו' משום

שביתת כלים, שהמלאכה נעשית בתוך הכלי,

ונמצא שהכלי עושה המלאכה. אבל "מוכרין

לגוי ועורות לעבדן וכלים לכובס" – לא הו'

משום שביתת כלים. בדמה שהעורות מתעבדין

אין העור עושה המלאכה, אלא האדם המעבד

עושה המלאכה. וכן בגד המתלבן האדם

המלבנו עושה המלאכה, אלא טעמא דאסרי בית

שמאי משום דמיחלף בשלוחו. ולהכי נמי מונגמר

וגפירת דמוקי בסמוך דמוציא אארעא, אף על גב

שהכלים העליונים מתגפרים ונצבעים – לא שייך

שביתת כלים, כדפירש' שהכלי שאין המלאכה

נעשית בו – אין בהן משום שביתת כלים:

דמפקרא להו אפקורי – אע"ג דאמר

בגדירם (דף מה). דבעינן הפקר

בפני ג' הכא לא בעינן, דמסתמא מפקיר להו.

ואין לסמוך על זה להשכיח סוס לגוי ולהפקיר –

דחכא שאני משום דלא אפשר בענין אחר. ועוד:

שאין הדבר מפורסם: **לא** ימלא נחתום כו' –

כדמסיק. גזירה שמא יחתה. אף ע"פ שיש שהות

דחבה להתחמם דיישין שמא יצטון, לפי

שרגילים לחם על אש רפה, ויהא צריך לחתות:

גזירה שמא יחתה – ואם תאמר: מעיקרא דלא

ידע האי טעמא, תקשי ליה מתני' דבשר בצל

וביצה ותרירוהו ויש לומר: דהתם ידע שפיר דהו'

טעמא משום "שמא יחתה" – שאין דבר מפסיק

בינו לגחלים:

דילמא מגיס בה – והוי צובע: **ביורה**

עקור' וטוחה – ואין לחוש שמא יגלה

ויגיס, שאין דרך להגיס כמו לחתות. ועוד: דשמא

מידק טפי: **בשיל** ולא בשיל אסור – צ"ל:

דלא הוי כמאכל בן דרוסאי. דאי הוה כמאכל בן

דרוסאי – שרי להשהותו על גבי כירה, אע"פ

שאניה גרופה וקטומה:

האי בישרא דגדיא ושריק – מפרש בה"ג

דמכאן ואילך איירי בצלי. וכן משמע,

דמדיית עלה "אין צולין בשר בצל וביצה",

ולקמן בפרקין נמי מייח' לה "משלשלים את

הפסח", ולהכי: ברחא ולא שריק – אסור אפי'

בחיאי, כיון דמייירי בצלי – ראוי לאוכלה, ואתי

לחתוי: **התם** בבשרא אגומרי. וא"ת: לרב

אשי דשרי ברחא ולא שריק, ולא אסר אלא

בשרא אגומרי, תיקשי ליה מתני' ד"אין נוטין

הפת בתוך התנור" (דף יט). ועוד: "משלשלים את הפסח" (א) אמרי: מאי טעמא

משום דבני חבורה דריזין הן, כדמפרש לקמן (דף כו). והא בלאו הכי נמי שרי: ויש לומר: דמייירי שהתנור

פתוח, דהוי כמו בשרא אגומרי. ונראה דאין הלבב כרב אשי בהאי לישנא דשרי ברחא ולא שריק. דסוגיא דלעיל דקאמר: כיון דקשי ליה וקא לא מגלה לה לא אתיה כוונתה. וכן סוגיא

דלקמן גבי "בני חבורה דריזין הם", דמשני "האי מנתה" פי': וקשי ליה וקא, והאי לא מנתה. ולרב אשי אפי' היכא דלא קשי ליה וקא שרי:

ולא ישאילנו כו' אלא כרי שניגע לביתו לא מייירי בכלים דאסור לב"ש משום שביתת כלים, דאפילו דבריעי או בחמישי נמי. אלא כגון חלוק ושאר דברים, וטעמא משום הרצאה,

ונראה כשלוחו כדפי':

מוגמר וגפירת מ"ט שרי. הא מניח בכלים: כגון דמניח מוגמר וגפירת **בארעא**. ולא בכלי: גיגית. שהשקר בתוכו, ואי אפשר לשופכו לארץ, והשעורין גשורין כל השבת יותר מח' ימים, והשבת בכלל. וכן נר הדולק בשבת, וכן קדרה שעל גבי כירה שאי אפשר שלא תצטמק בשבת, וכן שפור המונח בתנור, כדנתן (דף יט) "משלשלים את

הפסח", ולא פליגי ב"ש: דמפקר להו.

לכלים, ושוב אינו מצווה על שביתתן:

עפסיות ותורמסין. מיני קטניות, וצריכין

בישול יותר: **בכרי שניעשו**. כרי שלא יתנה

ממלאכת שבת: יחתה בגחלים. למחר

בישולן: סליק בהו קוטרא. של עצים,

ומשחיר הבגדים. וגשון העצים קשה להם, וכן

בגפירת: **לא** מגלי. משטח פי תנור, וליכא

למגור שמא יחתה בגחלים: לגזיר. שמא

יחתה בגחלים: עקורה. מעל האור: מגיס.

מהפך בה, ובמבוסל הוי בישול: וטוחה.

מכוסה בכיסוי שלה, וטוחה בטוי סביב.

דכולי האי לא טרח, ומידבר: **והשתא דאמר**

מר. דתנתן קדרה לא אסירא אלא משום

חתיה: **האי קדר'** חיינתא שפיר דמי.

להשהותה לכתחילה מבעוד יום בתנור, והיא

מתבשלת כל הלילה. דודאי חיינתא לאו

אדעתא למיכלה לאורתא אנתה התם.

ונשום למחר – לא אתי לחתוי. שהרי יש לה

שהות גדול. ולא דמי לעפסיות ותורמסין

שאין כל הלילה והיום די להן: **שפיר שפיר**

דמי. מבושלת כל צרכה – שפיר דמי להניחיה,

דלא בעי חיתוי: **שדא ביה גרמא חיאי**. דלאו

דעתיה למיכליה לאורתא: **גרמא**. קשי ליה

זקא: שריק. פי התנור בטוי סביב כיסוי, אינו

מוכן לחתות: **ברמא**. איל גדול. לא קשיא

ליה, זקא ואתי לגלוי פי התנור לטיול כיסוי

לחתות: **דגרמא** ולא שריק, איכא שדא

לאיסורא וחדא דהיתרא: **בבשרא אגומרי**.

שאינו בתנור, דאפילו כיסוי ליכא, ומוכן

להפוך בו ולחתות: **לא** ישאילנו. שאלה –

דבר החוזר בעין. הלכא – בדבר הניתן

להוצאה: **אלא** כרי שניעשו. הנכרי לביתו

מבעוד יום. ואע"ג דבדידיה קטרח – מחמירין

ב"ש, דמיחלף בשלוחו: בית הספוד לחומה.

של עיר אחרת שהנכרי דר שם, שהרי יכול

להניחו שם: **מפתח ביתו**. של ישראלי: הן הן

דכרי בו. לא בא ר"ע לחלוק על ב"ה, אלא

לחלוק על תנא בן מחלוקתו שאמר אליבא

דב"ה: לבית הספוד לחומה. ובא ר"ע לומר:

לא אגמרו ב"ה בן, אלא כו:

כותח

שניגע לביתו. וב"ה אומרים: כדי שניגע לבית הספוד לחומה. רבי עקיבא אומר: כדי שניצא מפתח

ביתו. א"ר יוסי בר' יהודה: הן הן דברי רבי עקיבא, הן הן דברי בית הלל, לא בא רבי עקיבא

אלא לפרש דברי ב"ה. ת"ר בש"א: לא ימפור אדם חמצו לגוי אלא אם כן יודע בו שיהיה קודם

הפסח, דברי ב"ש. ובית הלל אומרים: כל זמן שמוותר לאוכלו מותר למוכרו, רבי יהודה אומר:

כותח

הפת בתוך התנור" (דף יט). ועוד: "משלשלים את הפסח" (א) אמרי: מאי טעמא משום דבני חבורה דריזין הן, כדמפרש לקמן (דף כו). והא בלאו הכי נמי שרי: ויש לומר: דמייירי שהתנור

פתוח, דהוי כמו בשרא אגומרי. ונראה דאין הלבב כרב אשי בהאי לישנא דשרי ברחא ולא שריק. דסוגיא דלעיל דקאמר: כיון דקשי ליה וקא לא מגלה לה לא אתיה כוונתה. וכן סוגיא

דלקמן גבי "בני חבורה דריזין הם", דמשני "האי מנתה" פי': וקשי ליה וקא, והאי לא מנתה. ולרב אשי אפי' היכא דלא קשי ליה וקא שרי:

ולא ישאילנו כו' אלא כרי שניגע לביתו לא מייירי בכלים דאסור לב"ש משום שביתת כלים, דאפילו דבריעי או בחמישי נמי. אלא כגון חלוק ושאר דברים, וטעמא משום הרצאה,

ונראה כשלוחו כדפי':

נחתן

שבת דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קיא

אבל אם המאכל **בְּשִׁיל** וְלֹא **בְּשִׁיל**, כלומר שמבושל במקצת ולא כל צרכו, **אָסִיר** – אסור להניח הקדירה בתנור, שמא יחתה בשבת למחר בישולו.

וְאִי שְׂרָא בִּיה גְּרָמָא חֵיִיא – אך אם נתן לתוך המאכל המבושל במקצת, אפילו אבר אחד שאינו מבושל כלל, **שְׁפִיר דְּמִי**, כי בכך מגלה דעתו שצריך את התבשיל כולו רק למחר, ואין לחוש שמא יחתה.

מוסיפה הגמרא: וְהִשְׁתָּא דְּאָמֵר מִר בגמרא לעיל, שכל מִידִי דְּקָשִׁי לִיה זִיקָא לֹא מְגַלֵּי לִיה – כל דבר שהרוח מזיקה לו אין לחוש שיגלו את פי התנור לחתות בגחלים, הֵאֵי בְּשִׂרָא דְּגִדְיָא – בשר גדי, וְשָׂרִיק – וטח בטיט סביב כיסוי התנור, שְׁפִיר דְּמִי – מותר להניחו בתנור בערב שבת עם חשיכה שיצלה בשבת. לפי שאין חשש שיגלה פי התנור ויחתה בגחלים, משני טעמים: א. מפני שהרוח מזיקה לבשר הגדי. ב. מפני שעד שיתור הטטח לפתוח הכיסוי יזכר שאסור לחתות.

ואם הוא דְּבִרְחָא – בשר איל גדול, וְלֹא שָׂרִיק – ולא טח בטיט סביב כיסוי התנור, **אָסִיר**. לפי שיש לחוש שיגלה פי התנור ויחתה בגחלים, משני טעמים: א. מפני שבשר איל גדול אין הרוח מזיקה לו. ב. מפני שיכול לגלות פי התנור בנקל ואין מה שיוכירנו.

ואם הוא דְּגִדְיָא וְלֹא שָׂרִיק – בשר גדי, אבל לא טח בטיט, שיש כאן טעם אחד להתיר, שהרוח מזיקה לו, וטעם אחד לאסור, שיכול לגלות פי התנור בנקל, וכן דְּבִרְחָא וְשָׂרִיק – בשר איל גדול, אבל טח בטיט, שיש כאן טעם אחד לאסור, שאין הרוח מזיקה לו, וטעם אחד להתיר, שאינו יכול לגלות פי התנור בנקל, רַב אֲשִׁי שָׂרִי, כי סבר שדי בטעם אחד להתיר. וְרַב יְרֵמְיָה מְדִיפְתִי אָסִיר, כי סבר שצריך דווקא שני טעמים להתיר.

מקשה הגמרא: וְלָרַב אֲשִׁי דְּשָׂרִי, (וְהִתְנַנֵּא) במשנה להלן (ט) אֵין צוּלִין בערב שבת בְּשִׂר בָּצֵל וּבִיצָה אֱלָא אם יש שהות בְּרִי שְׂיֻצְלוּ מִבְּעוֹד יוֹם. ומשמע שהאסור הוא בין בבשר גדי ובין בבשר איל.

מתרצת הגמרא: הָתָם דְּבִרְחָא וְלֹא שָׂרִיק – לדעת רב אשי מדובר שם בבשר איל גדול וכשלא טח בטיט, שיש בכך שני טעמים לאסור, ולפיכך אסרוהו.

אִיבָא דְּאָמֵרִי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, דְּגִדְיָא, בֵּין שָׂרִיק בֵּין לֹא שָׂרִיק – בין אם טח בטיט ובין אם לא טח בטיט סביב הכיסוי, שְׁפִיר דְּמִי, ואין לחוש שמא יגלה פי התנור ויחתה, כי הרוח מזיקה לו. דְּבִרְחָא נְמִי וְשָׂרִיק, שְׁפִיר דְּמִי, כי עד שיתור הטטח לפתוח הכיסוי יזכר שאסור לחתות, וכל טעם לעצמו די בו כדי להתיר. בִּי פְלִיגִי – ומחלוקת האמוראים היא דווקא על דְּבִרְחָא וְלֹא שָׂרִיק, דְּרַב אֲשִׁי שָׂרִי, וְרַב יְרֵמְיָה מְדִיפְתִי אָסִיר.

מקשה הגמרא: וְלָרַב אֲשִׁי דְּשָׂרִי ואפילו כשלא טח בטיט, (וְהִתְנַנֵּא) במשנה להלן (ט) אֵין צוּלִין בְּשִׂר בָּצֵל וּבִיצָה אֱלָא אם יש שהות בְּרִי שְׂיֻצְלוּ מִבְּעוֹד יוֹם, ובמדה יעמיד רב אשי משנה זו. מתרצת הגמרא: הָתָם בְּבִשְׂרָא אֲנוּמְרִי – לדעת רב אשי מדובר שם בבשר המונח על גבי גחלים שעל הארץ, שאפשר בנקל לחתות בגחלים לפי שאין שם כיסוי כלל, אבל כשהוא בתוך התנור, אין דרך לחתות בגחלים, מפני שיתלכלך הבשר מן האפר.

לגבי בשר גדי אמרה הגמרא לעיל שהרוח מזיקה לו ואין לחוש שיפתח פי התנור ויחתה בגחלים. הגמרא לומדת מכך דין נוסף: **אָמֵר רַבִּינָא, הֵאֵי קָרָא חֵיִיא** – דלעת שאינה מבושלת, שְׁפִיר דְּמִי – מותר להניחה בתנור בערב שבת עם חשיכה שתהיה נצלית בשבת, בֵּין דְּקָשִׁי לִיה זִיקָא – מכיון שהרוח מזיקה לה, בְּבִשְׂרָא דְּגִדְיָא דְּמִי, ואין לחוש שמא יחתה.

שנינו במשנה: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין מוֹכְרִין לנכרי וכו' אלא כדי שיגיע למקום קרוב, ובית הלל מיתירין.

הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִמְכּוּר אָדָם בערב שבת את חֲפָצוֹ לנכרי, וְלֹא יִשְׁאִילֵנוּ חֶפֶץ להשתמש בו ולהחזיר אותו כמו שהוא, וְלֹא יִלְוֶנוּ – ולא ילוה לו

מוֹנְמֵר וְנִפְרִית שהתירה הבריייתא, **מֵאֵי מַעְמָא שָׂרוּ** (–היתירום) בֵּית שְׁמַאי, הרי הדרך היא לנותנם בכלי, ונמצא הכלי עושה מלאכה בשבת. מתרצת הגמרא: הָתָם מִנָּח אֲחֵרְעָא – מדובר שם כשהגפרית והמוגמר מונחים על הארץ, ולא בכלי.

מוסיפה הגמרא ומקשה: גִּיטִית שעושים בה שיכר, שהשעורים שרויים בה יותר משמונה ימים ושבת בכלל זה, והגיגית עושה מלאכה בשבת, וְנָר שהוא כלי שמדליקים בו מערב שבת, וְקִדְרָה שנותנים בערב שבת על הכירה והמאכל ממשיך להשתבח בשבת, וְשָׂפִיד המונח בתנור מערב שבת והבשר שעליו ממשיך להיצלות בשבת, שלא מצאנו שאסרו אותם בית שמאי, **מֵאֵי מַעְמָא שָׂרוּ** בֵּית שְׁמַאי. משיבה הגמרא: משום דְּמַפְקָר לֵהוּ אִפְקוּרִי – שהוא מפקדים בליבו, לפי שאין ברצונו לעבור על איסור שביתת כלים, וכשמפקדים אינו מצווה על שביתתם.

מבררת הגמרא: **מֵאֵן תַּנָּא לְהָא דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ** – מיהו התנא ששנה ברייתא זו, **לֹא תַמְלֵא אִשָּׁה קִדְרָה בַּעֲסָסִית וְתוֹרְמָסִין** – מיני קטניות שצריכים בישול הרבה, וְתַנִּית אותה לְתוֹף הַתַּנּוּר בַּעֲרַב שָׁבֶת עִם חֲשֵׁכָה כדי שיתבשלו עד מוצאי שבת, וְאֵם עברה וְתַנִּין בתנור, אף לְמוֹצָאֵי שָׁבֶת הקטניות אֲסוּרִין באכילה, בְּכָרִי שְׂעֵשׂוּ – עד שיעבור שיעור זמן שתהיה יכולה לבשלם אחר השבת. בְּיוֹצֵא בּוֹ לֹא יִמְלֵא הַנְּחָתוֹם כִּבְרֵת שֶׁל מִים וְיִנִּית לְתוֹף הַתַּנּוּר בַּעֲרַב שָׁבֶת עִם חֲשֵׁכָה כדי שירתחו המים במשך השבת, וְאֵם עָשָׂה בּוֹ, לְמוֹצָאֵי שָׁבֶת אֲסוּרִין בְּכָרִי שְׂעֵשׂוּ, והרי האיסור בזה הוא לכאורה מדין שביתת כלים. לְמֵאָה שהבריייתא בֵּית שְׁמַאי הִיא, הסוברים דין זה, וְלֹא בֵּית הַלֵּל.

דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תַמְלֵא שהבריייתא כְּבִית הַלֵּל, אין זה קשה, כי טעם האיסור בקדירה ובחבית אינו משום שביתת כלים, אלא גִזְרָה שְׁמַאי יָחַתָּה בְּנִחְלִים – שמא יחפך בגחלים כדרך שעושה בחול כשרוצה למחר בישול הקדירה, ויכבה את הגחלים העליונות ויבעיר את התחתונות.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם בית הלל גזרו שמא יחתה, מוֹנְמֵר וְנִפְרִית נְמִי לְגִזְרוֹ, שמא יחתה בגחליהם, ומדוע היתירם בבריייתא. מתרצת הגמרא: הָתָם לֹא מִחְתִּי לֵהוּ – אין חשש שיחתה בהם, דְּאִי מִחְתִּי סָלִיק בְּהוּ קוֹמְרָא וְקָשִׁי לֵהוּ – כי אם יחתה, יעלה עשן הגחלים אל הבגדים וכלי הכסף ויזיק להם.

מוסיפה הגמרא ומקשה: אֲנוּנִין שֶׁל פֶּשֶׁתִּין שהתירו בית הלל במשנתנו, נְמִי לְגִזְרוֹר שמא יחתה. מתרצת הגמרא: הָתָם בֵּין דְּקָשִׁי לֵהוּ זִיקָא לֹא מְגַלֵּי לִיה – שם כיון שהרוח הנכנסת לתנור קשה ומזיקה לפשתן, אין לחוש שיגלה פי התנור ויחתה בגחלים.

מוסיפה הגמרא ומקשה: נתינת צֶמֶר לְיוֹרָה שהתירו בית הלל במשנתנו, לְגִזְרוֹר שמא יחתה. מתרצת הגמרא: אָמֵר שְׁמוּאֵל, במשנה מדובר בְּיוֹרָה עֶקְרוֹהָ מעל האש, שאין גחלים תחתיה.

מקשה הגמרא: וְגִיטִית שְׂמַאי מְנִים בָּהּ – והרי גם לאחר שהורידה עדיין יש לחוש שמא יבחוש בה, ויעבור בכך על איסור צביעה בשבת. מתרצת הגמרא: מדובר בְּיוֹרָה עֶקְרוֹהָ מעל האש, וְמִוֹחָה – וטח בטיט סביב כיסויה לסותמה, שעד שיתור הטטח ויפתחנה יזכר שאסור להגיס.

הגמרא לומדת הלכות נוספות ממה שאמר התרצן לעיל, שבית הלל גזרו בעססיות ותורמסין שמא יחתה בגחלים: וְהִשְׁתָּא דְּאָמֵר מִר שיש גִּיזְרָה שְׁמַאי יָחַתָּה בְּנִחְלִים, הֵאֵי קִדְרָה חֵיִיתָא – קדירה חיה, כלומר שהמאכל שבה אינו מבושל כלל, שָׂרִי לְאֲנוּחָה – מותר להניחה בַּעֲרַב שָׁבֶת עִם חֲשֵׁכָה בַּתַּנּוּרָא כדי שתתבשל בשבת, מֵאֵי מַעְמָא, בֵּין דְּקָשִׁי לִיה זִיקָא – מכיון שלא תהיה ראויה לאכילה בלילה אפילו אם יחתה בגחלים, אֲסוּחִי מִסָּח דְּעָתִיהָ מִינִיהּ – מסיח דעתו ממנה עד למחר, וְלֹא אֲתִי – ולא יבוא לְחִתּוּי גָּחִלִים, שהרי עד למחר תתבשל כראוי גם אם לא יחתה.

וּבְשִׁיל – ולהניח בתנור קדירה שהמאכל שבה מבושל כל צורכו, שְׁפִיר דְּמִי – מותר, שהרי אינה צריכה חיתוי ואין לחוש שמא יחתה.

1 בּוֹתֵחַ הַבְּכִי – מִיָּן מֵאֵכֶל שֶׁל בְּנֵי בָבֶל שֶׁעָשׂוּ לִטְבֵּל בּו פֶּת וּשְׂאֵר
2 דְּבָרִים, וְכֵן כָּל מִיָּנִי בּוֹתֵחַ אַחֲרֵיהֶם, אֲסוּר לְמַבּוֹר לִנְכָרִי בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
3 יוֹם קוֹרֵם הַפֶּסֶחַ, מִפְּנֵי שֶׁבַע־עִשְׂרֵת הַכּוֹתֵחַ נוֹתֵנִים בּו פִּירוּרֵי לֶחֶם, וְכֵיּוֹן
4 שְׂאִינוּ נֹאכֵל בְּבֵת אַחַת אֲלֵא מִטְבָּלִים בּו מַעַט מַעַט אֵינוּ כֹּלֵה עַד זְמַן
5 מְרֻבֵּה, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמֵא יִישָׁאֵר מִמֶּנּוּ בִיד הַנִּכְרִי בַפֶּסֶחַ.
6 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּעֵנִן נִתְיֵנָה מְזוּנוֹת שִׁבְשֶׁת לִפְנֵי כָּלֹא אוֹ גוֹי
7 תָּנִי רַבִּנָּה, נִתְּנִין מְזוּנוֹת שִׁבְשֶׁת לִפְנֵי הַכֶּלֶב בְּהֶצֶר, וְאֵם נִטְּלוּ הַכֶּלֶב
8 לְאוֹתוֹ מְזוֹן וַיֵּצֵא לְחוּץ אֵין נִזְקָקִין לוֹ, כְּלוּמַר, אֵין צָרִיךְ לְמַנּוּעַ מִמֶּנּוּ
9 לְהוֹצִיאָו.
10 בְּיוֹצֵא בּו – דִּין נֹסֵף כְּעֵין זֶה, נִתְּנִין מְזוּנוֹת שִׁבְשֶׁת לִפְנֵי הַנִּכְרִי
11 בְּהֶצֶר, וְאֵם נִטְּלוּ הַנִּכְרִי לְאוֹתוֹ מְזוֹן וַיֵּצֵא לְחוּץ אֵין נִזְקָקִין לוֹ.
12 שְׂוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: הָא תָּנִי לָמָּה לִי – מִדּוּעַ הוֹרָצְכָה הַבְּרִייתָא
13 לְהַשְׁמִיעֵנּוּ אֵף אֵת הַדִּין הַשֵּׁנִי שְׁמוּתָר לִיתֵן מְזוֹן לִפְנֵי נִכְרִי בַחֲצֵר,
14 הֵינָּה הֵךְ – הִרִי זֶה כְּמוֹ הַדִּין הָרִאשׁוֹן שְׁמוּתָר לִיתֵן מְזוֹן לִפְנֵי הַכֶּלֶב.
15 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מִהוּ דְּתִימָא – שְׂמֵא תֵּאֲמַר, הָא – זֶה, הַכֶּלֶב, רָמִי
16 עָלֶיהָ – מוּטֵל עַל הָאֲדָם לִזְנוֹה, וּלְפִיכָךְ רִשְׁאִי הוּא לִיתֵן לִפְנֵי מְזוּנוֹת
17 בִּשְׁבֶּת, וְהָא – אֲבָל זֶה, הַנִּכְרִי, לֹא רָמִי עָלֶיהָ – אֵין מוּטֵל עַל
18 הַיִּשְׂרָאֵל לִזְנוֹה, וּלְפִיכָךְ אֵין לוֹ לִיתֵן לִפְנֵי מְזוּנוֹת בִּשְׁבֶּת, קָא מְשַׁמְעָה
19 לָן – לִכְךָ מְשַׁמְעִיָה הַבְּרִייתָא, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵין מְזוּנוֹתָיו שֶׁל הַנִּכְרִי
20 מוּטָלִים עַל הַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם רִשְׁאִי הוּא לִיתֵן לִפְנֵי מְזוֹן בַּחֲצֵר.
21 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּדִינֵי הַתַּעֲסָקוֹת עִם נִכְרִי קוֹדֵם הַשְּׁבֶת: תָּנִי
22 רַבִּנָּה, לֹא יִשְׁכִּיר אָדָם בְּלִי לְנִכְרִי בְּעֶרֶב שָׁבֶת, כִּיּוֹן שֶׁנִּרְאָה הַדָּבָר
23 שֶׁמִּשְׁכִּירִים לוֹ לְצוּרֶךְ הַשְּׁבֶת, אֲבָל בְּיוֹם רַבִּיעִי וּבְיוֹם חֲמִישִׁי מוֹתֵר
24 לְהַשְׁכִּיר, אֵף עַל פִּי שֶׁהַנִּכְרִי יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִים אֵלּוּ בִּשְׁבֶּת. בְּיוֹצֵא בּו –
25 דִּין נֹסֵף כְּעֵין זֶה, אֵין מְשַׁלְּחִין אֲיִרּוֹת בֵּיד שְׁלִיחַ נִכְרִי בְּעֶרֶב שָׁבֶת,
26 לְפִי שֶׁנִּרְאָה הַדָּבָר שֶׁשּׁוֹלְחוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עֹבְרוֹ בִּשְׁבֶּת, אֲבָל
27 בְּרַבִּיעִי וּבְחֲמִישִׁי מוֹתֵר. אֲמַרְוּ עָלָיו עַל רַבִּי יוֹסִי הַבְּהֵן, וְאֲמַרְוּ לָהּ
28 – וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שְׂאִמְרוּ כֵן עַל רַבִּי יוֹסִי הַחֲסִיד, שְׁלֹא נִמְצָא בְּתֵב
29 יְדֵי בֵּיד נִכְרִי מְעוּלָם, כְּדִי שְׁלֹא יוֹלִיכֵנוּ בִּשְׁבֶּת.
30 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נֹסֶפֶת הַעוֹסֶקֶת בְּדִין שְׁלִיחַת אַגְרוֹת עִם נִכְרִי
31 קוֹדֵם הַשְּׁבֶת: תָּנִי רַבִּנָּה, אֵין מְשַׁלְּחִין אֲיִרּוֹת בֵּיד נִכְרִי בְּעֶרֶב שָׁבֶת,
32 אֲלֵא אִם בֵּין קוֹצֵץ לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל דְּמִיָּם. כְּלוּמַר, אִם פֶּסֶק הַמִּשְׁלַח
33 לְנִכְרִי אֵת שְׂכָרוֹ עֹבֵר שְׁלִיחוֹת זֶה, רִשְׁאִי הוּא לְשַׁלּוֹחַ בִּידוֹ אֵת
34 הָאִיגֶרֶת אֵף בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, שִׁמְעָתָה אֵין הִגִּי נִרְאָה כְּטוֹרַח בְּשִׁלְחוֹת
35 הַיִּשְׂרָאֵל, אֲלֵא עוֹשֶׂה כֵן עֹבֵר קְבֵלָת שְׂכָרוֹ.
36 וּמְבִיאָה הַבְּרִייתָא מַחְלוקֶת תְּנָאִים בְּדִין זֶה: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין
37 לְשַׁלּוֹחַ אִיגֶרֶת בִּיד נִכְרִי בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁהוֹת בֵּיד שְׁנִיעִי
38 הַנִּכְרִי קוֹדֵם שֶׁבֶת לְבִיתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלַּח אֵלָיו, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים,
39 דִּי בִּכְךָ שִׁישׁ שְׁהוֹת בֵּיד שְׁנִיעִי לְבֵית הָרִאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְחוּמָה שֶׁל
40 הָעִיר שֶׁנִּשְׁתַּלַּח לָכֵן.
41 סִבְרָה הַגְמָרָא כְּכוּנוֹת הַבְּרִייתָא, שְׂאִפִּילוּ בְּאוֹפֵן שְׂקָצִין הַיִּשְׂרָאֵל
42 דְּמִיָּם לְשַׁלְּחַי הַנִּכְרִי אֵינוּ רִשְׁאִי לְשַׁלּוֹחַ בִּידוֹ אִיגֶרֶת מִעֶרֶב שֶׁבֶת, אֲלֵא
43 אִם כֵּן יוֹכֵל הוּא לְהִגִּיעַ קוֹדֵם כְּנִיסַת הַשְּׁבֶת לְבֵית הַסְּמוּךְ לְחוּמָה,
44 לְדַבְרֵי בֵית הֶלֶל.
45 וְעַל כֵּךְ מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהֵלֵא קָצִין עֲמוֹ שְׂכָר, וְנִמְצָא שְׂאֵין הִגִּי עוֹשֶׂה
46 בְּעֹבֵר הַיִּשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּעֹבֵר הַשְּׂכָר, וְנִתְבָּאֵר לַעֲלִי (דף) שְׁבִית הֶלֶל
47 מְתִירִים בְּאוֹפֵן כֹּזֵה.
48 מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא: אֲמַר רַב שְׁשֶׁת, הֵכִי קָאָמַר – כֵּךְ הִיא כּוּנוֹת
49 הַבְּרִייתָא לִזְמַר, שְׂאֵם קָצִין הַיִּשְׂרָאֵל שְׂכָר עִם הַנִּכְרִי רִשְׁאִי הוּא
50 לְשַׁלְּחוֹ בְּעֶרֶב שֶׁבֶת בְּכָל עֵנִין, לְדַבְרֵי בֵית הֶלֶל, מֵאַחַר וְהַשְׁלִיחַ עוֹשֶׂה
51 בְּעֹבֵר עֲצוּמוֹ. וְאִם לֹא קָצִין עֲמוֹ אֵת שְׂכָרוֹ, אוֹי בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים
52 שְׂאִינוּ רִשְׁאִי לְשַׁלּוֹחַ בִּידוֹ אִיגֶרֶת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁהוֹת
53 בְּיוֹם עַד שְׁנִיעִי לְבִיתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלַּח אֵלָיו, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים,
54 עַד שְׁנִיעִי לְבֵית הָרִאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְחוּמָה שֶׁל הָעִיר שֶׁנִּשְׁתַּלַּח אֵלָיו.
55 שְׁבֵה הַגְמָרָא וּמִקְשָׁה: כִּיֶּצֶד יִתְכֵן לְפָרֵשׁ בְּסִיפָא שֶׁל הַבְּרִייתָא שִׁישְׁנוּ
56 אוֹפֵן שְׂרִשְׁאִי אָדָם לְשַׁלּוֹחַ אִיגֶרֶת בִּיד נִכְרִי מִעֶרֶב שֶׁבֶת אֵף אִם לֹא
57 קָצִין אֵת שְׂכָרוֹ, וְהָאֲמַרְתָּ רִישָׁא – וְהִרִי נִתְבָּאֵר בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא

58 שְׂאֵין מְשַׁלְּחִין אִיגֶרֶת בִּיד נִכְרִי אֲלֵא אִם כֵּן קָצִין לוֹ דְּמִיָּם, וּמִשְׁמַע
59 מִכָּךְ שְׂאֵף אִם יוֹכֵל הַשְׁלִיחַ לְהִגִּיעַ קוֹדֵם הַשְּׁבֶת לְבִיתוֹ שֶׁל זֶה
60 שֶׁנִּשְׁתַּלַּח אֵלָיו מִכָּל מָקוֹם אֲסוּר לְשַׁלּוֹחַ בִּידוֹ.
61 מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא: לֹא קָשְׁיָא – אֵין לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה בֵּין הָרִישָׁא שֶׁל
62 הַבְּרִייתָא לְסִיפָא, לְפִי שְׁכָל אַחַת מֵהֶן עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן אַחֵר. הָא –
63 הַסִּיפָא שֶׁל הַבְּרִייתָא הַמְתִּירָה לְשַׁלּוֹחַ אִיגֶרֶת בִּיד נִכְרִי בְּעֶרֶב שֶׁבֶת
64 אֵף אִם לֹא קָצִין שְׂכָרוֹ, אִם יוֹכֵל הוּא לְהִגִּיעַ לְשֵׁם מִבְּעוּד יוֹם, עוֹסֶקֶת
65 בְּאוֹפֵן דְּקָבִיעִי בִּי דְּוָאָר בְּמִתָּא – שֶׁהַשְׁלִיחַ וְשְׂאֵלָיו מִיּוֹעֶדֶת אִיגֶרֶת זֶה
66 דֵּר בְּקִבְעוֹת בְּאוֹתָה הָעִיר, וְהָא – וְאֵילוּ הָרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא
67 הָאוֹסֶרֶת לְשַׁלּוֹחַ אִיגֶרֶת בִּיד נִכְרִי בְּעֶרֶב שֶׁבֶת אִם לֹא קָצִין שְׂכָרוֹ,
68 עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן דְּלֹא קָבִיעִי בִּי דְּוָאָר בְּמִתָּא – שְׂאֵין דִּירַת הַשְׁלִיחַ
69 קְבוּעָה בְּאוֹתָה הָעִיר, אֲלֵא פְעָמִים שְׂהוּא הוֹלֵךְ לַעֲיֵר אַחֲרָת.
70 כְּלוּמַר, כּוּנוֹת הַגְמָרָא כֵּךְ הִיא, שְׂרִשְׁאִי אָדָם לְשַׁלּוֹחַ אִיגֶרֶת בִּיד נִכְרִי
71 בְּעֶרֶב שֶׁבֶת לְאָדָם הָדָר בְּעִיר אַחֲרָת, אִם מִקְבֵּל הָאִיגֶרֶת דֵּר בְּאוֹתָה
72 הָעִיר בְּקִבְעוֹת, וְיֵשׁ שְׁהוֹת בִּיד הַשְׁלִיחַ לְהִגִּיעַ לְבִיתוֹ קוֹדֵם הַשְּׁבֶת,
73 וְאִפִּילוֹ אִם לֹא קָצִין אֵת שְׂכָרוֹ שֶׁל הַשְׁלִיחַ, לְפִי שְׂיוֹכֵל הַנִּכְרִי לַעֲשׂוֹת
74 שְׁלִיחוֹתוֹ קוֹדֵם הַשְּׁבֶת. אֲבָל אִם מִקְבֵּל הָאִיגֶרֶת אֵינוּ דֵּר בְּקִבְעוֹת
75 בְּאוֹתָה הָעִיר, אוֹי יֵשׁ מָקוֹם לְחוּשׁ שְׁלֹא יִמְצָאוּ הַשְׁלִיחַ בְּבִיתוֹ, וְיוֹצֵרֵךְ
76 לִילָךְ אַחֲרָיו לַעֲיֵר אַחֲרָת בִּשְׁבֶּת, וּלְפִיכָךְ אֲסוּר לְשַׁלּוֹחַ לוֹ אִיגֶרֶת בִּיד
77 נִכְרִי מִעֶרֶב שֶׁבֶת, אֵף אִם יֵשׁ שְׁהוֹת לְהִגִּיעַ לְבִיתוֹ קוֹדֵם הַשְּׁבֶת, אֲלֵא
78 אִם כֵּן קָצִין הַמִּשְׁלַח אֵת שְׂכָרוֹ שֶׁל הַנִּכְרִי וְשְׂאֵא רִשְׁאִי הוּא לְשַׁלּוֹחוֹ
79 לְשִׁיטָּה בֵּית הֶלֶל.
80 וְזֶה שֶׁנִּקְטָה הַגְמָרָא בְּתִירוֹךְ זֶה שֶׁהָאִיגֶרֶת מִיּוֹעֶדֶת לְשִׁיטָּה הָעִיר, לֹא
81 נִקְטָה כֵּן אֲלֵא לְדוּגְמָא בְּעִלְמָא, שְׁכֵן רִגִּילִים הִיוּ הָאֲנָשִׁים לְשַׁלּוֹחַ
82 אִיגֶרֶת לְשִׁלְטוֹנוֹת, וּלְפִיכָךְ אוֹמְרָת הַגְמָרָא שְׂאֵם שוֹלַח אָדָם אִיגֶרֶת
83 לְשִׁלְטוֹן צָרִיךְ שִׁיהֵא אוֹתוֹ הַשְּׁלִטוֹן דֵּר בְּעִיר בְּקִבְעוֹת, אֲבָל כֵּן הוּא
84 הַדִּין אֵף בְּאוֹפֵן שְׁשׁוֹלַח אָדָם אִיגֶרֶת לְחִבְרִי, שְׂאִינוּ רִשְׁאִי לְשַׁלּוֹחַ לוֹ
85 בִּיד נִכְרִי מִעֶרֶב שֶׁבֶת אֲלֵא אִם כֵּן הַמִּקְבֵּל דֵּר בְּאוֹתָה הָעִיר בְּקִבְעוֹת.
86 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַעוֹסֶקֶת בְּדִין הַפְּלָגָה בְּסִפִּינָה קוֹדֵם שֶׁבֶת:
87 תָּנִי רַבִּנָּה, אֵין מְפַלְגִין בְּסִפִּינָה לְצֵאתָ לְמָקוֹם רְחוֹק פְּחוֹת מְשַׁלְּשָׁה
88 יָמִים קוֹדֵם יִשְׁבֶּת. בְּמָה דְּכָרִים וְאֲמוּרִים, בְּיוֹצֵא לְדָבָר הִרְשׁוּתָהּ,
89 אֲבָל בְּיוֹצֵא לְדָבָר מִצְוָה שְׁפִיר דְּמִי – רִשְׁאִי הוּא לְיֵצֵא אִפִּילוֹ בְּעֶרֶב
90 שֶׁבֶת.
91 וּפְסִיק עָמֹ – וְצָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְהַתְּנוּת עִם בַּעַל הַסִּפִּינָה שְׁנוּסַע עֲמוֹ
92 עַל מְנַת לְשִׁבּוֹת – שִׁיעוֹצוֹר אֵת הַסִּפִּינָה מִהִילּוּכָה בִּשְׁבֶּת, וְאֵף אִם
93 לְבִסּוֹף אֵינוֹ שׁוֹבֵת בְּפוּעֵל, אֵין בִּכְךָ כְּלוֹם. אֲלוֹ דְּבָרֵי רַבִּי. רַבִּין שְׁמַעוֹן
94 בֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמְרִי, אֵינוֹ צָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְהַתְּנוּת עִם בַּעַל הַסִּפִּינָה
95 הַנִּכְרִי שִׁישְׁבוֹת.
96 וְאָדָם הַמִּפְלִיג בְּסִפִּינָה מִן הָעִיר צוֹר לַעֲיֵר צִידוֹ, אִפִּילוֹ בְּעֶרֶב שָׁבֶת
97 מוֹתֵר לוֹ הַדָּבָר, שְׁכֵן יוֹכֵל הוּא לְהִגִּיעַ לְצִידוֹן קוֹדֵם הַשְּׁבֶת.
98 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּעֵנִין עֲרִיכָת מְצוֹר קוֹדֵם הַשְּׁבֶת: תָּנִי רַבִּנָּה,
99 אֵין צָרִין וְעוֹשִׂים מְצוֹר, הִיקָף סָבִיב הָעִיר עַל עֲיִירוֹת שְׁלֵשׁ נִכְרִים
100 פְּחוֹת מְשַׁלְּשָׁה יָמִים קוֹדֵם לְשִׁבֶּת, וְאִם הִתְחִילוּ בְּעֲרִיכָת מְצוֹר
101 אֵין מְפַסְקִין. וְכֵן הִיָּה שְׁמַאי אוֹמְרִי, שֶׁמְדַבְּרִי הַכְּתוּב (דברים כ ב)
102 וְכִנִּית מְצוֹר עַל הָעִיר אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד דְּרִתָּהּ,
103 מִשְׁמַע שְׂאִפִּילוֹ בְּשִׁבֶּת הוֹתֵר לְהַמְשִׁיךְ וּלְצוֹר עַל יוֹשְׁבֵי אוֹתָה הָעִיר,
104 עַד לְכַנְיַעָתָהּ.
105 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: אֲמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל נִתְּנִין הִיוּ וְכו' בֵּית אַבָּא
106 שְׁהִיוּ נוֹתֵנִין כָּלִי לָבֵן לְכוֹבֵס נִכְרִי שְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֵם לְשִׁבֶּת.
107 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּעֵנִין זֶה: תִּנְיָא אֲמַר רַבִּי צְדוֹק, בֵּין הִיָּה
108 מִנְהַגוֹ שְׁלֵשׁ יָמִים קוֹדֵם לְשִׁבֶּת, שְׁהִיוּ נוֹתֵנִין כָּל וְכו' (בגדלי) לָבֵן לְכוֹבֵס
109 נִכְרִי שְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֵם לְשִׁבֶּת, לְפִי שְׁמִלְאכָת כִּיבוּס מְרֻבֵּה הִיא,
110 וּמִחֲמִמִּירִים הִיוּ עַל עֲצָמָם כְּדַבְּרֵי בֵית שְׁמַאי, שְׁלֹא לְמַסּוֹר לְנִכְרִי
111 מִלְאכָה אִם אֵין הוּא יוֹכֵל לְסִימָה קוֹדֵם הַשְּׁבֶת, וְגִבְדִּים צְבוּעִים הִיוּ
112 מוֹסְרִים לְכוֹבֵס אִפִּילוֹ בְּעֶרֶב שָׁבֶת, לְפִי שְׁמִלְאכָת כִּיבוּס מוֹעֲטָה,
113 וְיוֹכֵל הַנִּכְרִי לְגַמּוֹר אֵת הַכִּיבוּס קוֹדֵם כְּנִיסַת הַשְּׁבֶת. וּמִדְּבָרֵיהֶם
114 לְמִדּוֹנָה, שֶׁהַגְּדִים הַלְּבָנִים קָשִׁים לְכַבֵּס וְיִתֵּר מִן הַגְּדִים הַצְּבוּעִין.

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קיג

נותנין מזונות לגוי בחצר – בשבת אפילו לב"ש, דרגיל לאוכלו מיד. ודוקא מזונות, אבל שאר חפצים – אסורים אפילו לב"ה. דלא שרי ב"ה אלא בע"ש, אבל בשבת לא. וא"ת: ואמאי נותנין מזונות לגוי בשבת? הא כיון דאין מזונותיהן עליך, כדאמרין הכא ובפ"ב דביצה (דף כא): דמוציא אני את הגוי שאין מזונותיהן עליך, ליחסרו כדאמרין בפרק בתרא (דף קנה) דאסור לטרוח בשבת לתת מזונות לפני חיה – משום דאין מזונותיה עליך, ה"י היל למיזר בגויה ויש לומר: כיון דמפרנסים עני גוים עם עני ישראל משום דרכי שלום חשיב קצת "מזונותו עליך" לענין איסור טרוח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסור דאורייתא לא חשיב "מזונותו עליך":

כתוב בא"ב: "שפ"א חלה גוי ושלח ליהורא א' בי"ט שישלח לו מינו, ואם לא ישלח לו – ימות. והגוי היה מוחזק בעיר, והתיר לשלוח לו ע"י גוי משום דרכי שלום. ושלח אל רבינו שמחה והתיר לו, אבל לא ע"י ישראל, ולהיר יצחק נראה דהוא הדין בשבת אם היה הענין כך, שהיה דבר ששייך דרכי שלום כגון שהיה הגוי אלם – נראה שמותר לשלוח לו על ידי גוי, לדידן דלית לן השתא רשות הרבים דאורייתא וחס' ישינאו:

לא ישיכיר – אין לפרש משום שביתת כלים ובכ"ש, דאיכ' – אפי' ברביעי ובחמישי נמי, אלא כב"ה היא, דלית להו שביתת כלים, או בחלוק וטלית וכיוצא בהן איירי דלא שייך שביתת כלים. ואסור לפי שנראה כנוטל שבר שבת אף על פי שמשיכירו יחד חדש או שבוע דאם משיכירו ליום אפילו ברביעי ובחמישי אסור כדמשמע בסוף "חזקוני" (ב"מ דף נה) גבי שוכר פועלים לשמור פרה או תיבתו, ודוקא לשוכרו, דמחייב כנוטל שבר שבת, אבל שאלה – שריא: **אלא** אם כן קורצין לו דמים – מתני' נמי דנותנים כלים לכוכב ועורות לעבון איירי נמי בקורצין, והא דפריך "והלא קרצין" – לב"ה פריך:

אין מפליגין בספינה – אפילו תוך התחום אסור משום שט, כדמוכח בפ' "תולין" (לקמן קלט; ושם) גבי ההוא צורבא מדרבנן דאמר: למינב בעינא, ואילו לאידך גיסא ושמר פירי, משמע דתוך התחום היה, ואפ"ה – בלא הערמה אסור:

השום והבוסר והמלילות – למאי דקאמר בריש "חבית" (לקמן קמג): מודים חכמים לר' יהודה בשאר פירות, ומייתי מדרגא: סוחטין בפגעיקא) ועוזרין, אבל לא ברמנים. צ"ל: דשום ובוסר יותר עשוין למשקין מפגעין ועוזרין, ומיהו, התם מסיק דתרידן, אע"ג דלאו בני סחיטה נינהו – הואיל ואחשבינהו ה"ל משקין, ולפ"ז הא דקתני "סוחטין בפגעים" – לאו סחיטה גמורה קאמר, אלא מיתוק בעלמא: **רבי** ישמעאל אומר יגמור – פי': אינו צריך לסלק הסחיטה ממנו לחשבה, אלא מניח כל השבת קשה לר"ה, היכי מוכח דסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא, אפי' עבד בשבת – ליכא חיוב חטאת? דילמא ר' ישמעאל סבר בבית הלל דשרו אפי' בהנך דלא אתי ממילא, והא דנקט "ריסקן" – משום רבותא דר"ע ועוד תימה: דר"ע דאמר "לא יגמור" – לא כב"ש ולא כב"ה ונראה לר"י: ד"גמור" – היינו דיגמור ואכל בשבת, ולא דמי למשקין שובו שאסורין – דגורנין שמא יסחוט. דהבא, אפילו יסחוט – ליכא איסור דאורייתא, משום דאתי ממילא. והשתא מייתי שפיר דקסבר ר' ישמעאל "כל דאתי ממילא – ש"ד" אפילו לב"ש, כיון דאי עביד ליה בשבת לא מייחב. ור"ע דאמר "לא יגמור" לא שצריך להסיר הקורה, דסבר כב"ה. אלא – שלא יגמור כדי לאכול משקדש היום, דאסורין אפי' לב"ה כשאר משקין שובו דאסורין, דהך סחיטה נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא. ועי'ל: דיגמור בידים משתחשך, דלא דמי למתני' דלא שרו ב"ה אלא טעינת קורה, אבל בידים לא. דהבא כשאין מחוסרין דיבה, כדאמר בסמוך. והשתא מייתי שפיר דכיון דשרי ר' ישמעאל לסחוט בידים, ולא גזר מחוסרין דיבה, איכ' במחוסרין דיבה נמי סבר דלא מייחב. והנך הכי קאמר דלרבי ישמעאל במחוסרין דיבה מייחב – ואפ"ה: כשאין מחוסרין שרי בידים, ולא גזר אטו מחוסרין. כיון דאסר בשאן מחוסרין דיבה – מכלל דמחוסרין דיבה מייחב, ואיכ' אסור עם חשבה לב"ש:

ביתא הפבלי. נותנין בו חמין, כדאמר ר' ב"אלו עוברין", ואינו עשוי לאכול יחד אלא לטבול בו, ואינו קלה עד זמן מרובה: **שליש** יום. משמתחילין לדרוש בהלכות הפסח קלה אזהרת פסח עליו: **כלב**, רמי עליה לזונו: **לא** ישיכיר **אדם** כליו. לעשות כן מלאכה בע"ש, דנראה שמשכירו לו לצורך השבת: **שפ"א** נמצא **בתב** ידו. שלא יוליכנו בשבת: **אלא אם** כן קרצין לו דמים.

דכיון דקורצין לו דמים – בדידיה טרוח: וב"ש לא מודו בקרצין, דאפילו בקרצין פליגי, דהא לא עדיף ממוכר ומשאל ונותן מתנה. אלא מילתא דב"ה אשמעינן, דבדלא קורצין לא פליגי דאסור: **לביטו**, של מי שנשתלח לו: **לביט** הסמוך. לחומת העיר שנשתלח שם: **והלא** קרצין, ואמאי אסרי ב"ה, הא אינהו שרו לעילו וקא מפרת רישא אין משלחין. אא"כ קרצין: **דואר**, שלטון העיר, ולו רגילין לשלוח איגרות: **שביחא** **במתא**, משלחין בלא קורצין. בכדי שגיגה השלית, למר – לבית הדואר, ולמר – לבית הסמוך לחומה, ורישא דאין משלחין – בלא קורצין כלל, דלא קביע במתא, ואם לא ימצאנו וקא צריך לילך אחריו בשבת: **מפליגין**, מפרשין מן היבשה לים. וזהו לשון והפליגו (ספירה, על שם שמשפליג עצמו מן הישוב, ומרביני יעקב שמעתי בעירובין, שאמצעיתו של ים נקרא פילגוס, ואף בלשון לעז פילגוס: ופוסק, עם הנכרי ע"מ לשבות, ואין צריך לשבות, ומצור לצידו. אין אלא מהלך יום, ובע"ש היה שם יום השוק כדאמרין בפסחים ב"מקום שנהגו" (דף נ:): **ומדבריהם** למדנו כו', ונקמא מניה לשכר הכובס: **לקצרא**, כובס: **במה** בעית עלויה. בשכר כיבוס: **בכר** קדמוך רבנן. שלמדנו שהלכנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים: **לימשיחיה**, ימדדנו בנתינתו ובחירתו: **דכווצי**, ברותחין: **דאיתי** **מפילא**, כגון משקין הללו שנקטשים מאליהם, ובלבד שיתחיל מבעוד יום: **בוסר**, ענבים בתחילתן כשהן דקים. מוציא מהן משקין לטבול בו בשיר, לפי שהוא חזק וקורב להחמיץ: **מלילות**, שובלין שלא בשלו כל צרכן, מרסקן וטוענן באבנים, ומשקהו כל מין ומטבול בו: **יגמור**, מאחר שרסקן וצברם בכובד – יניחם בכלים ויצאו מעצמן, ומותר לבתחילה:

בכר קדמוך רבנן. **אמר** **אפי'**: **האי** **מאן** **דיהיב** **מנא** **לקצרא** – **במשחא** **גיתבי** **ליה**, **ובמשחא** **גשקול** **מיניה**. **דאי** **טפי** – **אפסדיה**, דמתחיה, **ואי** **בציר** – **אפסדיה**, דכווציה. **"ישון** **אלו** **ואלו** **שפוענין** **כו"**, **מאי** **שנא** **פוליה** **דגזרו** **בהו** **ב"ש**, **ומ"ש** **קורות** **בית** **הבד** **ועיגולי** **הנת** **דלא** **גזרו**? **הנך** **דאי** **עבד** **להו** **בשבת** – **מיחייב** **חטאת** – **גזרו** **בהו** **ב"ש** **ע"ש** **עם** **חשכה**, **קורות** **בית** **הבד** **ועיגולי** **הנת** **דאי** **עבד** **להו** **בשבת** **לא** **מיחייב** **חטאת** – **לא** **גזרו**. **מאן** **תנא** **דכל** **מודי** **דאיתי** **מפילא** **שפיר** **דמי?** – **אמר** **רבי** **יוסי** **(בר)** **חנינא**: **רבי** **ישמעאל** **היא**. **דתנן**: **השום** **והבוסר** **והמלילות** **שרסקן** **מבעוד** **יום**, **רבי** **ישמעאל** **אומר**: **יגמור** **משחחשך**, **ורבי** **עקיבא** **אומר**:

לא

שמן של בדידן – פיה: המשמיר בוית בית הבד. וקשה לר"י דמה לו להזכיר כאן דין מוקצה? ועוד: דלמה יהיה השמן מוקצה? ויתיר ר"י דקאי אדלעיל, דקאמר דאם טען בית הבד מבעוד יום, והשמן זכ והולכת כל השבת – רב אסר אותו שמן משום מוקצה. דהוי גזל גמור. דמחמת קדושתו והענין שלעיל לא היה ראוי בין השמשות לאכילה, אע"ג דע"מ כן הניחו, וסמך על זה שזיב כל השבת.

כיון דאין משקין בעולם – האי סמיכה לאו מיד
הוא, והוי גזל גמור. ולא דמי לקדשה חייטא
דשרי. אע"ג דבין השמשות לא חזי לאכילה –
דהתם כיון דהבשר בעולם – מהני, דע"מ כן
מניחה. וכן מעיינות הנובעות כבר הם בעולם.
וכן צואת קטן, שהיה כבר במעיו – מהני בון
סמיכה. ולא דמי ליתים וענבים שריסקו מבעוד
יום, וכן השום והבוסר שריסקו מבערב – דהתם
חזו מבערב לאכילה, אבל הכא דלא חזו בין
השמשות לאכילה, והמשקה אינו בעולם – הרי
גזל גמור, ואסור לרב. וא"ת: בפ"ב לקמן (דף
נט.) דאמר רב: אבל תמור ושדא קשייתא
לחיותא, מאי לאו בפרסיתא – ולא קבלה, לא,
בארמיתא וקבלה. והשתא היכי המ"ל דהוי
פרסיתא? והא רב אסר גזל הכא ויש לומר,
דח"פ: מאי לאו בפרסיתא ולא קבלה – משום
דלא חשיבא ליה רב גזל, כיון דמעיקרא גרעין
והשתא גרעין, אבל הכא שמן הבלוע בויתם,
כל זמן שלא יצא הוי גזל גמור, ולא הוי
משקה:

ושמואל שרי – תימה דבס"פ "נוטל" (לקמן
קמג.) אמר: דשמואל היה
מטלטל גרעיני פרסיתא אנב ריפתא. פי:
בשולות כל צרכו, שאין נשאר מן האוכל
עליהם כלל. ובין דשרי גזל כר"ש – בלא
ריפתא נמי ליתיר! ויתיר ר"ת: דשמואל
מחמיר על טעמא דיהוה, לפי שהיה אדם חשוב.
וכן מוכח מצינו התם, דאמר אביי: אי לאו
דאדם חשוב אנא: **הני** כרכי דזווי רב אסר
– טלטל משום מוקצה. תימה: דבפ' "מפנין"
(לקמן דף קכח.) אמרין: דרב, במוקצה
לאכילה – סבר לה כ"ר, יתודה, ובמוקצה
לטלטל – סבר לה כר"ש, והכא אוסר לטלטל
לכרכי דזווי! ומפרש ר"ת: דכרכי דזווי הן
מוקצה מחמת מיאוס, כגון בגדים ומחצלות
שמכסין בהם דגים, ושאר דברים המכלכלין
אותם. והתם דקאמר רב דבמוקצה לטלטל סבר
לה כר"ש במוקצה שמקצה האדם מדעתו
לעיסקא, לארצו שאין בו מיאוס. והא דאמר בפרק בתרא (דף קנז) דאף רב ס"ל כר'
יתודה, מדכרכי דזווי דרב אסר – מפרש ר"ת דבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת
איסור הוא, דאף לכלבים אינו ראוי מחיים, ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת
מיאוס. והא דאמר בפ"ק דחולין (דף יד.) בשמעתא: ונסבין חבירא למימר מתני' ר'
יתודה היא, אימור דשמעת ליה לרבי יתודה במוקצה מחמת מיאוס, במוקצה מחמת
איסור מי שמעת ליה? – ודחוי בעלמא הוא. ולפי המסקנא נאמר דמוקצה מחמת איסור
טפי חמור תרע: דהא קאמר התם אימור דשמעת ליה לר' מאיר במבשל – דראוי לבסו
שוטח דאינו ראוי לבסו – מי שמעת ליה? משמע – דאית ליה לר' מאיר מוקצה מחמת
איסור, ובפרק "כירה" משמע: דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס, גבי מטלטלים נר חוש
אבל לא ישן, ר' מאיר אומר: כל הצרות מטלטלים, חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו
שבת: **והרי** מציל בארבע וחמש מאני – פי בקונטרס: ומקפץ כולו בתוך כלי אחד,
ונושאן בבית אחת. ואין נראה לר"י, דבפ' "כל כתבי" (לקמן דף קכ.) לא פליגי אמוראי
בהא, דבעיא היא ופשיט דבבא להציל דמי – ושרי לכ"ע. ומפרש ר"ת: דחד מציל בחד
מנא – אפי' מאה סעודות. אבל בארבע וחמש מאני – כגון להציל ולחזור ולהציל, אפי'
באותו חצר – לא. וחד מציל בר' וחד מאני – לאותו חצר. ובהא פליגי התם רבה בר

זבדא ורב הונא:

איבעיא

לא יגמור. אסור להניחם מבעוד יום תחת כוכבין כדי לגמור משתחשך: ורבי אלעזר
אומר. הוא ר' אלעזר בן פרדת, דהוא אמורא: רבי אלעזר היא. הוא ר' אלעזר בן
שמוע, סתם ר' אלעזר של משנה וברייתא: חלות דבש, שהבזורת רודה, ונשפין בזמן
חלות של שנה וחדש בתוכו: שריסקו. בותתן: אסורין. לאותו שבת באכילה: דבש.
לאחר שזב מן החלות נמי אוכלא הוא, הלכך
ליכא למיגור ביה שמא יסחוט משתחשך,
דלא שריקא ביה סחיתה: **הכא**. ויתים וענבים
דמתני' דמעיקרא אוכלא וקשיתא משקה –
איכא למיגור שמא יסחוט משתחשך, דהא
ודאי סחיתה היא: ור' יוסי בר' חנינא. דהך
ברייתא דקתני דפליג ר' אלעזר אף בויתים
ובענבים – לא הוה שמעי ליה, ומזהיא
דחלות דבש שהיא משנה בפרק "חבית"
שנשברה" – לא הוי מצי' לדמיה למתני',
משום פירקא דלעיל: במחוסרין דיקה כ"ע
לא פליגי. דאסורין, דטעינתן היא גומרת,
ונמצא הכל עשוי בשבת: שחיקה. יותר
מדיקה, לשון "או דכו במדוכה" (במדכר יא.)
ורבותי גורסין: כי פליגי – במחוסרין סחיתה
שנידבכו יפה, ואין טעינתן גומרת אלא
סחיתה. ולמאן דגריס שחיק' – טעינתן
שוחקתן. והני דמתני' – מחוסרין דיקה הן,
וטעינתן היא דיקתן, היא שוחקתן, היא
סוחטתן, ובהא ר' ישמעאל מודה דאסור:
שמן של בדידן. אידי דאיידי בבית הבד נקט
ליה, שמן המשמיר בנזוית הבד תחת
הטעינה והוא ניתן לבדידן. וכן מחצלות של
בדידן, שמכסין בהן את היתים: רב אסר.
לטלטלי, משום מוקצה. דרב סבר כר' יתודה
במוקצה. ושמואל סבר כר"ש, דלית ליה
מוקצה. והכי אמרין ב"מ שהחשיך: כרבי
דיוזי. וזו של מחצלות שמכסין בהן את
פרגמטיא של ספינה. וזו – לשון אור, לפי
שהן שתיים וגשיות כאהל. ובתשובות
הגאונים מקצתי "כרכי דזווי" (א) ומפרש
שהוא לשון ספינה בלשון ארמי: עי. העומדת
לחלבה: וכן רחל. העומדת לגזיתתה: ותורא
דירי. העומד לחרישה: ותפרי' דעיסא.
העומד לחולין לסחורה למקום אחר:
פלוטתא דרבי יתודה כו'. דהך יתודה דאית
ליה מוקצה בפרק אחרון (דף קנז) אסור
לשווקן ביום טוב אלא אם כן הומינן מבעוד
יום, ולר' שמעון שרי: תרי. שם מקום:
דארגי. אדם אחד היה, אגרושי, שגנה לאותה העיר, ורב המונאן דר בה, ועדיין
מערת בקורתו קיימת שם. כך מקצתי בתשובה: והא כרבי שמעון סבירא לר' יהושעא,
דלקמן. *ואמאי שמתיה? חד מציל. אוכלא ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר
המערבת: בחד מנא. דרתנ' מצילין סל מלא כפרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות:
וחד מציל בארבע וחמש מאני. אלא שמקפץ כולו לתוך כלי גדול, ונושאן בפעם
אחת: וקא מיפליג כו'. בפרק "כל כתבי הקדש": **מתני'** תרי. עוגת רצפים (מלכים
א' טו.) פוגאריה בלע"ז: יקרמו. כמו קרום, קרושטין בלע"ז: תחתון. מפרש בגמרא:
משלשלין את הפסח כו'. והוא נצלה והולך משתחשך. ואע"ג דבגמרא אין צולץ
בדאמן – הכא שרי, דבני הבזרה וריון הן, ומדברי אהרן לר' יתודה: **בגמרא**:
ומאחיוזין את האור. מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעצרה: והיא
מתבערת והולכת משתחשך, ולא חיישין שמא יהו פתנים צריכין להבעירה
משתחשך, דמפרש בגמרא: בית המוקד. לשבך גדולה היא שהפתנים מתחמקין שם
במדורת אש הנסקת תמיד. מפני שמחלכין חפצים על רצפת שיש בעצרה, כדאמר'
בובתים (פ"ב דף כד.) הואיל ורצפה מקודשת, דכתיב: "ביום ההוא קדש המלך תוך
החצר", וכלי שרת מקודשין, דכתיב: "וימשה ויקדש אותם", מה כלי שרת – לא
יהא דבר חוצץ בינו לבין שרת, אף רצפה – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה:
ובגמרא

דארגי. אדם אחד היה, אגרושי, שגנה לאותה העיר, ורב המונאן דר בה, ועדיין
מערת בקורתו קיימת שם. כך מקצתי בתשובה: והא כרבי שמעון סבירא לר' יהושעא,
דלקמן. *ואמאי שמתיה? חד מציל. אוכלא ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר
המערבת: בחד מנא. דרתנ' מצילין סל מלא כפרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות:
וחד מציל בארבע וחמש מאני. אלא שמקפץ כולו לתוך כלי גדול, ונושאן בפעם
אחת: וקא מיפליג כו'. בפרק "כל כתבי הקדש": **מתני'** תרי. עוגת רצפים (מלכים
א' טו.) פוגאריה בלע"ז: יקרמו. כמו קרום, קרושטין בלע"ז: תחתון. מפרש בגמרא:
משלשלין את הפסח כו'. והוא נצלה והולך משתחשך. ואע"ג דבגמרא אין צולץ
בדאמן – הכא שרי, דבני הבזרה וריון הן, ומדברי אהרן לר' יתודה: **בגמרא**:
ומאחיוזין את האור. מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעצרה: והיא
מתבערת והולכת משתחשך, ולא חיישין שמא יהו פתנים צריכין להבעירה
משתחשך, דמפרש בגמרא: בית המוקד. לשבך גדולה היא שהפתנים מתחמקין שם
במדורת אש הנסקת תמיד. מפני שמחלכין חפצים על רצפת שיש בעצרה, כדאמר'
בובתים (פ"ב דף כד.) הואיל ורצפה מקודשת, דכתיב: "ביום ההוא קדש המלך תוך
החצר", וכלי שרת מקודשין, דכתיב: "וימשה ויקדש אותם", מה כלי שרת – לא
יהא דבר חוצץ בינו לבין שרת, אף רצפה – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה:
ובגמרא

למעמדי את דברי בית שמאי במשנתנו כשיטתו.
הגמרא מבארת מדוע לא העמיד רבי יוסי בר חנינא את משנתו
כשיטת רבי אלעזר בברייתא: וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵי חֵילָא שְׂחִילָא בִּין חִלּוֹת
דבש לבין זיתים וענבים, בְּרִייתָא לֹא שְׁמִיעַ לִיה – לא שמע לברייתא
זו, שבה מתיר רבי אלעזר במפורש אף בזיתים וענבים.
עתה מבררת הגמרא מדוע רבי אלעזר אינו מעמיד המשנה אף
כשיטת רבי ישמעאל: וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֵּן פִּדְתָּא, מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר
בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵי חֵילָא, המעמיד את משנתו כשיטת רבי ישמעאל,
המתיר לטעון את הקורה מערב שבת על שום ובוטר ומלילות
שריסקם.
מבארת הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֵּן פִּדְתָּא, לֹא אִיתְּמַר עָלָה –
וכי לא נאמר בבית המדרש על מחלוקתם של רבי ישמעאל ורבי
עקיבא, אָמַר רַבָּא בְּרַחֲמֵי חֵילָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּמַחֲסֵרִין דִּיכָּה –
באופן שהשום והבוטר והמלילות עדיין לא נידוכו, כלומר, שאף על
פי שנדרסקו מעט מכל מקום עדיין לא נכתנו היטב דְּכֹלֵי עֲלָמָא לֹא
פְּלִיגִי – לא נחלקו התנאים, שבוז מודה אף רבי ישמעאל שאסור
להטעין עליהם את הקורה מערב שבת על מנת שתגמר מלאכתן
בשבת, שכן טעניה זו היא העושה את עיקר מלאכת הסחיטה, ונמצא
שכל מלאכתן נעשית בשבת. כִּי פְּלִיגִי בְּמַחֲסֵרִין שְׁחִיכָה – אלא
באיזה אופן נחלקו התנאים, כאשר כבר נידוכו השום והבוטר
והמלילות היטב, ואינם חסרים אלא שחיכה מועטת כדי להגיע לגמר
מלאכתן. וְהָיִי נָמִי – ואלו הזיתים והענבים שבהם עוסקת משנתנו
בְּמַחֲסֵרִין דִּיכָּה דְּמֹו – עדיין לא נידוכו, ואף על פי כן התירו בית
שמאי להטעין עליהם קורה בערב שבת, ונמצא, שאי אפשר להעמיד
את משנתנו כשיטת רבי ישמעאל, אלא בהכרח צריך להעמידה
כשיטת רבי אלעזר בן שמוע.
הגמרא מביאה פסק הלכה במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא:
הוֹרָה רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵי חֵילָא הִלְכָה לַמַּעֲשֶׂה כְּשִׁיטַת רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
המתיר לטעון את הקורה מערב שבת על בוסר ומלילות ושום.
הגמרא מביאה כמה מחלוקות בין רב לשמואל בדיני מוקצה: שְׁמֹון
שֶׁל בְּדִידִין – בעלי בית הבד, כלומר, שמן המשתתף בפירות בית הבד
תחת הקורות, וניתן לבעלי בית הבד בשכרם, וּמַחְצִילוֹת שֶׁל בְּדִידִין –
מחצלות של בעלי בית הבד המשמשות לכיסוי הזיתים, נחלקו
אמוראים אם אסורים הם בשבת מדין מוקצה. רַב אָסֵר להשתמש
בהם, וּשְׁמוּאֵל שְׂרִי – התיר.
וכן הֵי בְּרַבִּי דְּוֹזִי – אלו המחצלות העומדות לכיסוי הסחורות
שבספינה, ועשויות בזוגות, רַב אָסֵר להשתמש בהם בשבת למלאכה
אחרת, לפי שמוקצים הם למלאכתם, וּשְׁמוּאֵל שְׂרִי – מתיר
להשתמש בהם.
הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רב לשמואל בדיני מוקצה: אָמַר
רַב נְחֻמִּי, עֵץ הַעֲמֻדָה לְחֵלְכָה – ליתן חלב, ולא לשחיטה, וְרַחֲלָה
– כבשה העומדת לְגִיזָתָה – ליתן צמר, וְתִרְגֻמְוֹלָתָה הַעֲמֻדָה לְבִיצָתָהּ
– להטיל ביצים, וְתִרְוִי דְּרִידָא – ושוורים העומדים להרישה, וְתִמְרֵי
דְּעִיסקָא – ותמרים העומדים להוליכם למקום אחר לעשות בהם
סחורה, רַב אָסֵר את השימוש בהם בשבת וביום טוב מדין מוקצה,
דהיינו, שאסר לשחוט ביום טוב את העז והרחל והתרנגולת
והשוורים, לפי שבכניסת החג היו מוקצים למלאכתם ולא לשחיטה,
וכן אסר רב לאכול את התמרים בשבת או ביום טוב, לפי שהיו
מוקצים מתחילה לסחורה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מוֹקֵר.
הגמרא מבארת את יסוד מחלוקתם של רב ושמואל: וְקָמִיפְלִיגִי –
ונחלקו רב ושמואל בְּפִלּוֹתָתָא – במחלוקת דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן,
שנחלקו להלן (גמ) ביסוד דין מוקצה, שרבי יהודה מחמיר בדינים
אלו, וסובר שכל דבר העומד לשימוש מיוחד הרי הוא 'מוקצה'
בשבת, וכשיטה זו סובר רב. ואילו רבי שמעון מיקל בדיני מוקצה,
וסובר שכל דבר הראוי להשתמש בו בשבת אין אדם מקצה דעתו
הימנו, אף אם עומד הוא מערב שבת לשימוש אחר, וכשיטה זו סובר
שמואל.

לֹא יִגְמֹר – אינו רשאי להניחם תחת הקורה מבעוד יום, על מנת
שתגמר המלאכה לאחר החשיכה.
ויש ללמוד מדברי רבי ישמעאל, שהסוחט בשבת שום ובוטר
ומלילות שנתרסקו מערב שבת אינו חייב חטאת, ולפיכך הוא מתיר
לכתחילה להטעין עליהם את הקורה מבעוד יום, וכשיטה זו סוברים
בית שמאי במשנתנו.
הגמרא מביאה שיטה נוספת המבארת מי הוא התנא של המשנה,
הסובר שכל דבר העתיד להיסחט מעצמו אין בו איסור סחיטה מן
התורה בשבת: וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֵּן פִּדְתָּא אָמַר, משנתנו כשיטת רַבִּי
אֱלֵעָזָר בֵּן שְׁמוּעַ הִיא, דְּתָנִי – שכן שנינו במשנה להלן (קמא), חִלּוֹת
דְּבִשׁ שְׂרִיסקָן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְיִצְאֵי מַעְצָמָן – זב מחן דבש בשבת
מאליו, אָסֵר לאכול דבש זה באותה שבת, לפי שיש לחוש שמא
יבוא לסוחט בידים בשבת, ויש בכך איסור תורה. זו היא שיטת תנא
קמא. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר מְתִיר אֶת הַדִּבְשׁ הַיּוֹצֵא מִתּוֹךְ בִּשְׁבֶּת בְּאִכְלִיָּה, ואינו
גוזר שמא יסחוט בידים, לפי שהוא סובר שאף אם יסחוט אותו בשבת
אין בכך איסור תורה, שהרי הדבש שבהן עתיד לצאת מעצמו, מאחר
וריסקן מערב שבת.
מבואר מדברי רבי אלעזר, שכל דבר העתיד ליצא מעצמו אין בו
איסור סחיטה מן התורה בשבת, וכשיטה זו סוברים אף בית שמאי
במשנתנו, ולפיכך מתירים הם ליתן את הקורה על זיתים וענבים
מערב שבת כדי שהמשקה יזוב מאליו בשבת, שכן אף אם יסחוט
אותם בשבת בידים לא יתחייב חטאת.
הגמרא מבררת מדוע כל אחד מן האמוראים לא העמיד המשנה
כשיטת התנא שהביא חברו: וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵי חֵילָא, שהעמיד את
משנתו כשיטת רבי ישמעאל, מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר שמשנתנו היא
אף כשיטת רַבִּי אֱלֵעָזָר.
מבארת הגמרא: אָמַר לָךְ – יכול רבי יוסי בר חנינא לומר לך, שאין
להוכיח מדברי רבי אלעזר שהוא סובר כשיטת משנתנו, לפי שיתכן
לומר שרק הֵתָם – שם, לגבי חלות דבש, הוא שמתיר רבי אלעזר את
הדבש היוצא מהם באכילה בשבת, משום דְּמַעֲיָקְרָא אוֹכְלִי וְלִבְסָף
אוֹכְלִי – שבתחילה בעוד שהדבש בתוך החלות הוא נידון כאוכל, ואף
עתה לאחר שיצא משם עדיין שם אוכל עליו, ולפיכך סובר רבי
אלעזר שאף אם יסחטנו בידים בשבת אין בו איסור תורה, שהרי אין
איסור סחיטה בהוצאת אוכל מתוך אוכל אלא רק בהוצאת משקה
מתוך אוכל, וממילא אין מקום לגזור באופן שיצא מאליו. אבל הֵתָם
– כאן במשנתנו לגבי זיתים וענבים, מַעֲיָקְרָא אוֹכְלִי וְהַשְׂתָּא מִשְׁקָה
– מתחילה כשהשמן ודיין כנוסים בתוך הזיתים והענבים היה הכל
נידון כאוכל, ואילו עתה כשיצאו משם נידונים הם כמשקים, והוצאת
משקה מתוך אוכל סחיטה היא, ולפיכך סובר רבי אלעזר שאף
כשנתרסקו מערב שבת יש איסור תורה בסחיטתם בידים בשבת,
וממילא אינו גוזר אף באופן שיצאו המשקים מאליהם, שמא יבוא
לסחוט בידים בשבת.
הגמרא מבארת מה יענה רבי אלעזר בן פדת לטענה זו: וְרַבִּי אֱלֵעָזָר
בֵּן פִּדְתָּא אָמַר לָךְ – יכול הוא לומר לך כדי ליישב את טענתו של רבי
יוסי ברבי חנינא, שאכן מדברי רבי אלעזר בן שמוע במשנה לענין
חלות דבש אין הוכחה שסובר כמשנתנו לגבי זיתים וענבים, אמנם
הָא שְׁמִיעֵינָן לִיה – הרי שמענו לו לְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֵּן שְׁמוּעַ בברייתא,
שסובר דְּאִפִּילוּ זִיתִּים וְעֵנָבִים נָמִי שְׂרִי – גם כן מותרים המשקים
היוצאים מהם בשבת מעצמם, דְּהָא כִּי אָתָּא – שהרי כאשר בא רַב
הוֹשְׁעִיא מִנְּהִרְעָא, אָתָּא וְאִיתִי מִתְּנִיתָא בִּידֵיהּ – בא והביא
בריייתא בידו, וכך כתוב בה, וְזִיתִּים וְעֵנָבִים שְׂרִיסקָן מַעֲרֵב שַׁבָּת
וְיִצְאֵי מִשְׁבֶּת מִשְׁקִים שְׂבָהּ מַעְצָמָן, אָסֵרִין הֵן לַאוֹתָהּ שַׁבָּת, משום
שיש לחוש שמא יבוא לסוחטם בידים בשבת. אלו דברי תנא קמא.
רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִירִין אֶת הַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִים מִתּוֹךְ שַׁבָּת.
מבואר מדברי רבי אלעזר בן שמוע בברייתא, שהוא מתיר אף בזיתים
וענבים (שנתרסקו מערב שבת) את המשקה היוצא מהם בשבת
מאליו, ואינו חושש שמא יבוא לסוחטם בידים בשבת, ולפיכך יש

1 וּבְגִבּוּלֵין – אבל בשאר מקומות שחוץ לבית המקדש, אסור להאחוז
2 אש במדורה סמוך לכניסת השבת, אלא אם כן יש שהות בְּרִי
3 שְׁתֵּאֱחֹזוּ הָאוּר בְּרֹבּוֹ – ברוב העצים שבמדורה, שאם לא כן יש
4 לחוש שמא יבואו לחתות בה בשבת כדי להבעירה.
5 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִדְרָה של פְּחָמִין די להאחוז את האש בְּכָל
6 שְׁהוּא, והיא דולקת והולכת מעצמה, שכן אין דרכה להיות כבה,
7 וממילא אין לחוש שיבואו לחתות בה כדי להבעירה.

גמרא

8 הגמרא מבררת מה הוא שיעור 'כדי שיצולו מבעוד יום': וְכִמָּה הוא
9 השיעור צריך שיהיו שיבוא לחתות והביצה צלויים מבעוד יום,
10 כדי שלא יהא חשש שיבוא לחתות הגחלים בשבת.
11 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַב, השיעור הוא בְּרִי
12 שִׁיְצוּלוּ מִכְעוֹד יוֹם כְּמֵאֲכָל אִדָּם שְׁשֻׁמוּ בֶן דְּרוֹסָא, וליסטים היה,
13 ואוכל היה את מאכלו לאחר שנתבשל כדי שליש, ומכאן יש ללמוד
14 ששיעור זה ואילך כבר ראוי הוא לאכילה על ידי הדחק ונידון
15 כמבושל, ולפיכך אין לחוש מעתה שמא יבוא לחתות בגחלים בשבת.
16 הגמרא מביאה ראייה לכך ש'מאכל בן דרוסא' נידון כמבושל:
17 אִיתָמַר נָמִי – נאמרה הלכה נוספת כעין זו בבית המדרש, אָמַר רַב
18 אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מֵאֲכָל שְׁהוּא מְבוּשָׁל בְּשִׁיעוֹר בִּישוּלוֹ של
19 מֵאֲכָל בֶּן דְּרוֹסָא, שוב אין בו איסור מִשּׁוּם בִּישוּלֵי נְכָרִים. כלומר,
20 שאם בישל ישראל מאכל עד שיעור שליש בישולו, והוסר מן האש,
21 ולאחר מכן גמר נכרי את בישולו, אין בזה איסור מִשּׁוּם בִּישוּלֵי
22 גוֹיִים, שכן כבר היה ראוי לאכילה על ידי בישולו של הישראל.
23 ומכאן יש ללמוד, שמשעה שנתבשל דבר מאכל כדי שליש בישולו
24 נידון הוא כמבושל.

25 הגמרא מביאה את שיטת חנניא לגבי שהיית תבשיל בערב שבת על
26 כירה: תִּנְיָא בְּרִייתָא, חֲנִנְיָא אוֹמֵר, כָּל שְׁהוּא מְבוּשָׁל בְּשִׁיעוֹר
27 מֵאֲכָל בֶּן דְּרוֹסָא, מוֹתֵר לְהִשְׁתַּחֲוֹתוֹ מערב שבת להתבשל עַל גְּבִי
28 כִּירָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין הכירה בְּרֹפֶה מן הגחלים שבה, וכן אינה
29 קְטוּמָה על ידי נתינת אפר על הגחלים, שמאחר וכבר נתבשל
30 המאכל כשיעור הראוי לאכילה על ידי הדחק שוב אין לחוש שמא
31 יבוא לחתות בגחלים למחר בישולו.

32 שנינו במשנה: 'אין נותנין את הפת בו', אלא כדי שיקרמו פניה
33 מבעוד יום, רבי אליעזר אומר, כדי שיקרמו התחתון שלה'.
34 הגמרא מבררת את דברי רבי אליעזר: אִיִּבְעִיָא לָהּ – נסתפקו בני
35 הישיבה, 'קרם התחתון' שאמר רבי אליעזר, כוונתו על הַאִיִּבְדָּה דְּנִבִּי
36 תַנּוּר – צד הפת הדבוק בדופן התנור, או דִּילָמָא – או שמא כוונתו
37 באומרו 'תחתון' על הַאִיִּבְדָּה דְּנִבִּי הָאוּר – צד הפת הנוטה למטה לכיוון
38 האש.

39 הגמרא מביאה ראייה מברייאת לפשוט הספק: תָּא שְׁמַע, שנינו
40 בברייאת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בְּרִי שִׁיקְרָמוּ פְּנֵיהָ של הפת הַמְדוּבָקִין
41 בַּתַּנּוּר. ומכאן יש ללמוד, שכוונת דברי רבי אליעזר במשנתו 'כדי
42 שיקרמו התחתון' היינו צד הפת שכלפי דופן התנור.

43 שנינו במשנה: מִשְׁלֵשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח בתנור עם חשיכה.
44 הגמרא מבררת את טעם ההיתר לצלות קרבן פסח סמוך לחשיכה:
45 מֵאִי מַעֲמָא – מה הוא טעם הדבר שהתירו להתחיל לצלות את קרבן
46 הפסח סמוך לכניסת השבת, אף שאין שהות שיצלה כשיעור 'מאכל
47 בן דרוסא' קודם לחשיכה, ולא גזרו בזה חכמים שמא יבואו לחתות
48 בגחלים בשבת כדי למחר צלייתו.

49 מבארת הגמרא: מִשּׁוּם דְּבִנְי הַחֲבוּרָה העוסקים בקרבן הפסח וְרִיזִין
50 הֵן, ומזכירים זה לזה שלא לחתות בגחלים לאחר כניסת השבת.

51 הגמרא מבררת מדוע צריך לטעם זה של 'בני חבורה וריזין': מדייקת
52 הגמרא, הָא לֹא הֵכִי – אבל לולי טעם זה שבני חבורה וריזים הם,
53 לֹא הִיוּ מוֹתֵרִים לשלש לשלש הפסח סמוך לחשיכה, לפי שהיה מקום
54 לחשוש שיבואו לחתות בגחלים בשבת. ומדוע, וְהָאִמַר מַר – והרי
55 הובאה מימרא לעיל בגמרא (יח), גְּדִיָּא בִּין שְׂרִיק בִּין לֹא שְׂרִיק

57 שְׂפִיר דְּמִי – שמותר לצלות בשר גדי בתנור סגור סמוך לחשיכה, בין
58 אם החליקו את פי התנור בטיט, ובין אם לא החליקו, שכן פתיחת
59 התנור בשעת הצליה מזיקה לבשר הגדי, ולפיכך אין חוששים שמא
60 יבוא לחתות בגחלים, ואם כן יש להתיר לצלות גדי של קרבן פסח
61 סמוך לחשיכה אף בלא הטעם שבני חבורה וריזים הם.

62 מתרצת הגמרא: הֵתָם – שם, במימרא שהובאה לעיל, מדובר בגדי
63 שהוא מִינְתָּח – מנותח לאיברים, ואם פותח את פי התנור בשעת
64 הצליה נכנסת בו הרוח ומזיקתו, ולפיכך אין לחוש שמא יחתה, אבל
65 הֵכָא – כאן, בקרבן פסח, לֹא מִינְתָּח – אין הגדי מנותח לאיברים,
66 שהרי מצוותו שיהא שלם 'ראשו על פְּרָעָיו וְעַל קֶרְבּוֹ' (שמות יב ט),
67 ולפיכך אף אם פותח את מכסה התנור בשעת הצליה אין הרוח
68 מזיקה לבשר הגדי, ויש מקום לחוש שמא יפתח התנור ויחתה
69 בגחלים למחר צלייתו, ועל כן לא התירו חכמים לצלות גדי שלם
70 סמוך לחשיכה אלא בקרבן פסח, משום שבני החבורה וריזים הם.
71 שנינו במשנה: וּמֵאֲחִיזִין אֶת הָאוּר וכו' במדורת בית המוקד,
72 ובגבולין כדי שתאחזו האור ברובו.

73 הגמרא מבררת את טעם ההיתר להדליק את מדורת בית המוקד
74 קודם חשיכה: מִנְהֵי מִיָּלִי – מנין לומדים היתר זה, להאחוז את האור
75 במדורת בית המוקד סמוך לשבת, אף שאסור לעשות כן בשאר
76 מקומות.

77 מבארת הגמרא: אָמַר רַב הוֹנָא, היתר זה לומדים מדברי הכתוב
78 (שמות לז א) 'לֹא תִכְעֲרוּ אֵשׁ כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', לפי שיש
79 לדייק מכאן שרק 'כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם' אִי אִתָּה מְכַעֵר אש בשבת,
80 אֲכָל אִתָּה מְכַעֵר את האש בְּמִדְרָת בֵּית הַמוֹקֵד שבבית המקדש.
81 מִתְּקִינָה לָהּ – הקשה על כן רַב חֲסֵדָא, אִי הֵכִי – אם כן, שלא אסרה
82 תורה להבעיר אש בבית המוקד, מדוע אין המשנה מתירה להאחוז
83 את האור בבית המוקד אלא בערב שבת סמוך לחשיכה, הרי אֲפִילוּ
84 בַּשַּׁבָּת עצמה נָמִי – גם כן יש להתיר להדליק שם את המדורה,
85 מאחר שלא נאסרה הבערה במקדש.

86 אֲלֵא אָמַר רַב חֲסֵדָא, אין כוונת הכתוב להתיר כל הבערה בשבת
87 במקדש, אלא קָרָא בִּי אֲתָא לְמַשְׁרֵי אֲבָרִים וּפְדִירִים הוּא דִּאֲתָא –
88 מקרה זה בא להתיר להקטיר בליל שבת את האיברים והחלבים
89 שנותרו מן הקרבנות שהוקרבו ביום ששי, שהבערה זו צורך גבוה
90 היא, ולפיכך הותרה בשבת, אבל הבערת מדורת בית המוקד שאינה
91 אלא לצורך הכהנים שיתחממו בה לא הותרה בשבת.
92 וְטַעַם הדבר שמותר להאחוז בה את האור סמוך לחשיכה הוא משום
93 שִׁכְחִינִים וְרִיזִין הֵן, שהיו כולם בני תורה וחרדים על קיום המצוות,
94 ומזכירים זה לזה שלא לחתות במדורה בשבת, ולפיכך לא גזרו בזה
95 חכמים.

96 שנינו במשנה: וּבְגִבּוּלֵין בְּרִי שְׁתֵּאֱחֹזוּ בו' האור ברובן.

97 הגמרא מבררת מה הוא שיעור 'ברובן': מֵאִי רֹבָן – מה הוא שיעור
98 אחיות האש 'ברובן', שבאופן זה הותר להבעיר מדורה מערב שבת.
99 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בענין זה: אָמַר רַב, 'רובן' היינו
100 רוב של כָּל אֶחָד ואֶחָד. כלומר, צריך שתאחוז האש ברובו של כל
101 עץ ועץ שבמדורה, ולא די בכך שתאחוז ברוב מנין העצים.
102 וְשְׁמוּאֵל אָמַר, שיעור 'ברובן' היינו בְּרִי שְׁלֹא יֵאֱמָרוּ הֵבֵא עֲצִים
103 וְנִינִית תַּתְּחִיתֵהוּ, כלומר, אין צריך שתאחוז האש ברוב העצים, אלא די
104 בכך שלא יצרכו להביא עוד עצים דקים להניח מתחת עצי המדורה
105 כדי להבעירם, אלא מעצמם הם יבערו וילכו.

106 הגמרא מביאה ראייה לשמואל מברייאת: תִּנְיָ רַב חִיָּא לְסִיּוּעִיה
107 לְשְׁמוּאֵל – שנה רב חייא ברייתא המסייעת לדברי שמואל. נאמר
108 בכתוב לגבי הדלקת המנורה שבבית המקדש (שמות כו ז) 'לְהַעֲלֹת נֵר
109 תָּמִיד', ודרשו חכמים (ספרא אמור פר' יא), שכוונת הכתוב היא שיש
110 להדליק פתילות המנורה בְּרִי שיעור שְׁתֵּאֱחֹז הַשְּׁלֵהֶבֶת של הנר עוֹלָה
111 מֵאִילָנִי, וְלֹא שְׁתֵּאֱחֹז הַשְּׁלֵהֶבֶת עוֹלָה עַל יְדֵי דְבָר אֲחֵר, כלומר,
112 שתהיה דולקת מעצמה בלא סיוע.

113 ויש ללמוד מדברי הברייאת, שכשם שלגבי המנורה די בכך שתהא

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קי"ז תוספות

איבעיא להו תחתון האיק דגבי תנור – ולפ"ה דפי' דלגבי האור ממחר לקרום, ומיבעיא ליה אם תחתון דקאמר ר' אליעזר דגבי תנור, והא דקאמרי רבנן "עד שיקרמו פניה" – אחת מפניה, ואפילו בעלין סגי. ואם תחתון דקאמר ר"א היאך דגבי האור, אם כן הא דקאמרי רבנן "עד שיקרמו פניה" – היינו כל פניה. תא שמע: ר' אליעזר כו' ופושט דריא לחומר. ומיהו, בירושלמי משמע דלהקל כו'.

דקאמר ר' אלעזר: ומוזד ר"א בלחם הפנים שאין קרא לחם עד שיקרמו פניו בתנור. משמע דהכא סגי בקרימה כל דהו, אבל בלחם הפנים בעינן קרימה מעליא.. ריב"א:

למשרי אברים ופדרים – וא"ת: אי אברים ופדרים דחול כדפ"ה, והא דאמר בפרק

"במה מדליקין" (דף כד:), "עולת שבת בשבת" – ולא עולת חול בשבת, ואי אברים ופדרים

דשבת, ואשמועינן מ"בבל מושבותיכם" דאע"ג דמצותן כל הליל, ואפשר להקטין במוצאי שבת, אפ"ה דחי שבת – הא מ"עולת שבת" נפק,

מדממעט עולת חול, דהיינו ע"כ אברים ופדרים דחול, דשחיטה דוריק עבר זמנו בשקיעת החמה:

א"כ אברים ופדרים דשבת קריבין בשבת ו"ל: דאני למשרי אברים ופדרים דחול כשמשלה

בזון האור ממעוד יום. והא דקאמר "ולא עולת אברים ופדרים דחול בשבת" – היינו דוקא בשלא

משלה בזון האור. וכן הא דאמר בפרק "סרף בקלפי" (יומא דף מז. ושם), אברי חול שנתותרו

עושה בהן מערכה בפני עצמן וסודרן אפי' בשבת. ואפי' לרב הונא דפליג התם – היינו

דאמר דאין עושה להן מערכה בפני עצמן. אבל ד"ה דסודרן על המערכה גדולה, היינו כשמשלה

בזון האור, כדמוכח דהתם. והא דקאמר התם לחד לשנא: דדוקא בפסולין אי משלה בזון האור –

אין, אי לא – לא. לאו משום דכשרים לא בעינן משלה בזון האור, אלא היק' דדוקא בפסולים

אצטרך לאשמועינן במשלה בזון האור, אבל בכשרים – לא איצטרך לאשמועינן. וריב"א

מתספק בשאר קריבות כשמשלה בזון האור, אם נעשו כלחמו של מזבח למשרינןו בשבת אי לאו.

דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא – משום דשם תמיד דוחה שבת. וקשה: דהתם מפיק

ביומא מ"במועד" ואפילו בשבת. והכא מפיק ליה מ"במושבותיכם"! ונראה: דעיקר דרשא

מ"במושבותיכם", והתם נקט ב"מועדו ואפי' בשבת" – אגב דבעי לנקט ב"מועדו ואפי'

בטומאה. וע"ק: והא ב"מושבותיכם" אצטרך לשריפת בן כהן, דלא דחיא שבת, כדרדשי' פ"ק

דיבמות (דף ו: ושם) ופרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לה:), נאמר כאן במושבותיכם כו', אף

מושבות האמור כאן כו' ו"ל: דהכא מ"בם" דרשי, מדכתי' "מושבותיכם" ולא כתיב

"מושבות". והא דרדשי' ב"פ דקדושין (דף לו. ושם) "מושבות" דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל: וקאמר דסד"א: דהואל ובענין מועדות כתיב –

תבעי קדוש ב"ד כמועדות. קמ"ל. לא מ"לא תבעי ארש בכל מושבותיכם" דרשי כדפריש הקונטרס – דההוא לא כתיבא בענין דמועדות, ואצטרך לה נמי כדרדשי' הכא. אלא "מושבותיכם" דכתי' ב"אמור" (ויקרא כג), דההוא

כתיב בעינא דמועדות:

כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה – אלמא: במקום שהקפיד הכותב שלא יכבה – סגי שתהא שלהבת עולה מאיליה, ואין צריך שתהא הפתילה שורפת כרובא:

עד שישחת ממלאכת האומן – אבל למיד משתאחו האור משני צדדי – אינו נשחת

בכחי ממלאכת האומן. ואע"ג דכתיב "את שני קצותיו אכלה האש היצלה למלאכה" – היינו גבי עץ הגפן, אבל שאר עצים – אין נשחתין כיכ במורה ממלאכת האומן:

ובגבולין. צריך להבעיר מדורתן במעוד יום, כדי שתאחו האש ברובו: ר' יהודה **אמר**. אם היתה מדורת פתמין – אין צריך להאחזי בזה האור אלא כל שהוא, והיא דולקת וחולכת, דאין דרכה להיות ככה וחולכת, ואי"צ לחתות בזה: גמ' בן דרוסאי. לטסיס היה, ומבשל בישולו שלש: **איתמר** נמי. דמאכל בן דרוסאי חשוב בישול: כל שהוא. מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי

שוב אין בגמרו משום בישול: ובריה: ור' יוחנן. מן הגחלים במגריפה, שקורין ודילי: **קטום**. מפזרים אפר מלמעלה כדי להפגיח חומו, שלא יוסף הכל בשבת. וזה תבשיל שהוא כמאכל

בן דרוסאי – לא חישיי אם מתבשל וחולף בשבת: דנבי' תנור. שהבכורות נדבקים בדופני

התנור, סביב. הילכך מבעיא ליה: הי קרי תחתון. הך פנים דגבי דופני התנור, או פנים הפנים למטה לחלל התנור לצד האור:

מדוקקים בתנור. וחומרא היא, דפנים שכלפי האור ממדקין לקרום: **התם** מנחת. ואם פותח פי התנור צייל ביה דזקא וקשי ליה: **הכא** לא

מנחת. דכתיב (שמות יב) "על ראשו ועל קרבו", ואי מגלי ליה לא קשי ליה דזקא, הילכך אי לא דזריזין הו – אסור: **אברים**

ופדרים הוא דאמא. להחיר את הקטין כל הלילה. אכל מדורת בית המוקד, שאינה צורך גבוה. אלא צורך כהנים – לא הותרה.

וסמך להשיבה היינו טעמא דלא גזר – משום דכהנים זריזין הם. שכולם היו בני תורה ודורים ונזירים – ואלא אתו לחתמי

משתחשף: כל אחד ואחד. כל עץ וגעץ. ולא תיקא ביון שאחזו ברוב מנן העצים: ושמאל **אמר**. כדי שלא צריך לומר הכא עצים דקים

ונחית תחתיהן להבעיר את אלו: תני' ר' תנא. בפרק "במה מדליקין" לגבי מנורה: "להעלות נר תמיד" – שתהא שלהבת עולה מאליה.

אלמא: בכי האי גוונא הויא הדלקה, משום ר"י הלוי. וקשה לי, תנא: דרמי בר חמא קתני

לה התם. ועוד: דלאו מתנינא היא, אלא הוא אמר לה בפירוש דמתניתין אחריית. ושאר

רבותינו תנו לה לענין מדורה. ואני מצאתי אותה כתיב לגבי מנורה: עץ יחיד. כעין

צוק'ש שלנו: **רוב עביו**. שיכנס האור בתוך עביו עד רובו: **רוב היקפו**. מבחוץ: **בתנאי**

רוב עביו או **רוב היקפו**: שישחת. **רוב עביו**: ב' צדדיו. **רוב היקפו**: וזכ' לדבר. דשוב חולף

ודולק: שני קצותיו אכלה האש. בידע שתוכו נחר, והלכה לחם שלו. ונעשה בש: נחר. פסק לחם שלה ויבש. כמו "נחר גרונ"י

(תהלים טז) וכן "חרה מני חורב" (איוב לו): והא. בשריפת יחזקיים המגילה כתיב:

אחיונא. ערבה: באחת. כל העצים נדלקן זה מזה. הקטן מדליק הגדול: **אין צריכין רוב**.

לחצית את האור ברובן מע"ש. אלא מאחז בזה אור ממעוד יום, לפי שאין בזה וחולכים, אלא דולקין וחולכים: **צריכין רוב**. לפי שאין

שלהבת יכול ליכנס ביניהם: **גרעינין**. של תמרה, אם עשה מהם מדורה לכשיבשו – אין צריכין רוב: **נתנן בחותלות**. כלים שעושים מלולבין. ונתן הכלי קלא במדורה –

צריכין רוב. לפי שצבירין יחד ואין השלהבת יכולה להכנס בהן: **קנים מפרדן**. לכאן ולכאן, ואחת מהן היצאה לא תמצא את חברתה לבערה. הילכך: כי לא אגזן –

צריכי רוב. אכל אגזן – לא מפרדן. ואין צריכין רוב. וכן גרעינין:

ר

בכחי ממלאכת האומן. ואע"ג דכתיב "את שני קצותיו אכלה האש היצלה למלאכה" – היינו גבי עץ הגפן, אבל שאר עצים – אין נשחתין כיכ במורה ממלאכת האומן:

הדרן עלך יציאות השבת

שבת דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קיט

55 שומן בהמה האסור באכילה. נחום המדי אומר מדליקין בחלב
56 מבושל, אבל לא באינו מבושל. וחכמים אומרים אחד חלב מבושל
57 ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו.

נמרא

58 הגמרא מבארת מהותם של הפתילות המזכרות במשנה: לְכַשׁ, הוא
59 שׁוֹכָא דְאֶרְזָא – ענף עץ ארז. תמזה הגמרא: שׁוֹכָא דְאֶרְזָא, והלא
60 עץ בְּעֵלְמָא הוא ואינו ראוי לפתילה אלא למדורה. מבארת הגמרא:
61 בְּעֵמְרִינִיתָא דְאִיתָּ בֵּיהּ – כמין צמר יש בין קליפת עץ הארז לגוף
62 העץ, וראוי לפתילה.
63 שנינו במשנה: וְלֹא בְּחוּסִין. אֲמַר רַב יוֹסֵף, 'חוסין' היינו נְעוּרָתָא – שברי
64 גבעולים שֶׁל פֶּשֶׁתָּן.
65 מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, וְהִכְתִּיב בנבואת ישעיה
66 הנביא על ימות חורבן בית ראשון (ישעיה א לא) 'וְהָיָה הַחֹסֶן לְנְעוּרָתָא'
67 – הפסל החזק כעץ, יהפך לחלש כנעורת, שהיא חלשה וקלה
68 להשרף. (מִכְלָל – משמע דְּחוּסִין לֹא נְעוּרָתָא הוּא, אלא אדרבא הוא
69 החזק ולהיפך מנעורת החלשה). אֲלָא אֲמַר אֲבִי, 'חוסין' הוא בִּיתָנָא
70 דְּדִיקָא וְלֹא נְפִיץ – פשתן שנכתש אך לא נופץ.
71 שנינו במשנה: וְלֹא בְּכֻלָּהּ. אֲמַר שְׁמוּאֵל, שְׁאֵלְתִּינְהוּ לְכָל נְחוּתֵי
72 יָמָא – שאלתי את כל יורדי הים מה הוא 'כלך', וְאֲמַרִי (לה) [לִי]
73 בְּוִלְכָא שְׁמִיהּ – שהוא הנקרא 'כולכא'.
74

75 רַב יִצְחָק בַּר יְעִיָא אֲמַר, 'כלך' היינו גִּישְׁתָּרָא – פסולת המשי.
76 מספרת הגמרא: רַבִּין וְאֲבִי הוּוּ יְתֵבִי קָמִיהּ [היו יושבים לפני]
77 דְּרַבְנָא נְחִמְיָה אַחֵיהּ [אחיו] דְּרִישׁ גְּלוּתָא, תְּהִיָּה דְּהוּנָה לְבִישׁ –
78 ראה רבין שרבנא נחמיה לובש בגד הנקרא מִטְּכָסָא. אֲמַר לִיה רַבִּין
79 לְאֲבִי, מִין הַבֵּד שִׁמְמוֹנוּ עָשִׂי בְּגָד זֶה הֵינּוּ כְּלָךְ דְּתַנְן בְּמִשְׁנַתְנוּ, אֲמַר
80 לִיה אֲבִי לרבין, אֲנִי [אנו] 'שִׁירָא פְּרַנְדָּא' קְרִינָן לִיה לְמִין בַּד זֶה.
81 מדברי רבין [והוספת אביו] נמצאנו למדים 'שכלך' היינו 'שירא'
82 פרנדא. מקשה הגמרא: מִיִּתְיָבִי, שנינו בברייתא, הַשִּׁירָאִים – מעיל
83 העשוי מעיקר המשי, וְהַכֻּלָּהּ, וְהַפְּרִיקָן – מעיל העשוי ממש הרך,
84 תְּיָבִינן בְּצִיצִיתָא. (מסיימת הגמרא: תְּיָבִינָא – ברייתא זו היא פירכא
85 דְּרַבִּין, שהרי מבואר בה ש'שיראים' [שלאכאורה היינו 'שירא פרנדא']
86 ו'כלך' שני מינים הם). מסיקה הגמרא: אֲבָן תְּיָבִינָא דִּיא, ונדרו
87 דְּבִרּוּ. אִיבְעִית אִימָא, שִׁירָא [שיראים שהוזכרו בברייתא] לְחוּד –
88 מין אחד הם, וְשִׁירָא פְּרַנְדָּא לְחוּד, והיינו כלך.

89 שנינו במשנה: וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאִידִן. מבארת הגמרא: היינו אֲחוּיָא
90 – צמח הערבה. הגמרא מביאה מעשה שמתוכו תבאר כוונת
91 המשנה: רַבִּין וְאֲבִי הוּוּ קְאָלוּ בְּפִתְקָא – היו הולכים בבקעה
92 דְּמִמְדוּרִיתָא [שם מקום] חֲזִינְהוּ לְהִנְהוּ אֲרֻכָּתָא – ראו ערבות, אֲמַר
93 לִיה רַבִּין לְאֲבִי, הֵינּוּ אִידִן דְּתַנְן בְּמִשְׁנַתְנוּ, אֲמַר לִיה אֲבִי לרבין,
94 הֲלֹא הָיִיתָ עֵץ בְּעֵלְמָא הוּא, וכיצד יכול לשמש לפתילה. קָלַף
95 וְאֲחוּיָא לִיה עֲמֻרְנִיתָא דְּבִינִי בִינִי – קילף רבין את קליפת העץ, והראה
96 לאביו כמין צמר שיש בין הקליפה לעץ הראוי לפתילה.

97 שנינו במשנה: וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמְּדָבָר. מבארת הגמרא: היינו שְׁבָרָא
98 – עשב הסרפד שארוך וראוי לפתילה.

99 שנינו במשנה: וְלֹא בִירוּקָה שְׁעָל כו' פני המים. מבררת הגמרא: מָאִי
100 הִיא, אִילִימָא אוֹיְבִיתָא דְּחָרִיצִי – אם נאמר שהכוונה לירקרוקת
101 הגדלה במקום כינוס מים, הֲלֹא אִיפְרוּכִי מְפָרְבֵּן – נפרכת היא ביד,
102 ואי אפשר לעשות ממנה פתילה. אֲלָא אֲמַר רַב שְׁפָא הַכוּוּנָה
103 לְאוֹיְבִיתָא דְאֲרֵבָא – ירקרוקת הגדלה על דפנות הספינה [מבוהן]
104 המתעכבת זמן ארוך במים במקום אחד, והיא חזקה יותר מהגדלה
105 במקום כינוס מים, וראויה לפתילה.
106 הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה פתילות נוספות שאסור להדליק
107 בהם בשבת: תָּנָא, הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן – על השנויות במשנתנו, פתילות
108 שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל שֶׁעָר.

109 הגמרא מבארת מדוע התנא במשנתנו לא שנה את אלו: וְתָנָא דִּידִן
110 סִבָּר, צֶמֶר מִיד שְׁמַדְלִיקִים אוֹתוֹ מְבֻזֵּן בְּזוּיָא – מתכוון ואינו דולק

1 אֲמַר רַב בְּהֵנָּא, קִנִּים שְׁאֵנָן יַחֲדוּ צְרִיכִין רוּב – צריך להצית האש
2 ברובם מבעוד יום, לפי שאין האש יכולה להכנס בתוכם, אבל אם לא
3 אָנָּן יַחֲדוּ אֵין צְרִיכִין רוּב – אין צריך להצית האש ברובם קודם
4 כניסת השבת, לפי שדרכם להיות דולקים והולכים. והיינו כשיטת רב
5 הונא.

6 גְּרַעֲיָנִין – גרעיני תמרים, כשהם מפוזרים, צְרִיכִין רוּב – צריך להצית
7 האש ברובם מבעוד יום, לפי שהם מתפזרים אחד לכאן ואחד לכאן,
8 ואינם מציתים זה את זה, אבל אם נִתְּנָן בְּחוֹתְלוֹתָא – בתוך כלי העשוי
9 מעלי לולבים, אֵין צְרִיכִין רוּב – אין צריך להצית האש ברובם קודם
10 שבת, לפי שנוחים הם להידלק, ואין לחוש שמא יבוא לחתות בשבת.
11 והיינו כשיטת רב חסדא.

12 הגמרא מביאה ברייתא בענין סוגי מדורות שאין צריך להצית אש
13 ברובם מבעוד יום: תָּנִי – שנה רַב יוֹסֵף ברייתא, אֲרַבְעָא מִינֵי מְדוּרוֹת
14 אֵין צְרִיכִין רוּב – אין צריך להצית האור ברובם מבעוד יום, לפי
15 שהם דולקים והולכים מאליהם. מדורה שֶׁל זָפֶת, וְשֶׁל גְּפָרִית, וְשֶׁל
16 גְּבִינָה, וְשֶׁל רֶבֶב – שומן ושעווה, וכל מיני דברים הניתכים.

17 בְּמִתְנִיתָא תָּנָא, אֵת מְדוּרוֹת שֶׁל קָשׁ [זנבות השיבולים] וְשֶׁל גִּבְבָּא
18 [שארית התבואה שאוספים מן השדה] אין צריך להצית אור ברובם
19 קודם שבת.

20 הגמרא מביאה מימרא של רבי יוחנן בענין מין עצים שאין צריך
21 להצית האש ברובם: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲצִים שֶׁל כָּבֵל אֵין צְרִיכִין
22 רוּב – אין צריך להצית האור ברובם מבעוד יום, לפי שנוחים הם
23 להידלק.

24 מִתְקַיֵּם לָהּ [הקשה על כך] רַב יוֹסֵף, מָאִי הִיא – לאיזה עצים
25 כוונתו של רבי יוחנן, אִילִימָא סִילְתִּי – אם תאמר שכונתו לסתם
26 עצים שחתכום לחתיכות דקות, בדרך שהיו נוהגים בבבל, הַשְׁתָּא –
27 מעתה יש לתמוה על דבריו, ומה בְּפִתִּילָה העשויה מבגד וטבולה
28 בשמן, שנוחה היא להידלק, מכל מקום אֲמַר עוֹלָא שְׁהַמְדִּלִּיק נָר שֶׁל
29 שבת צְרִיךְ שִׁדְלִיק בְּרוּב החלק של הפתילה הַיּוֹצֵא מחוץ לנר, לפי
30 שאם לא יעשה כן יש לחוש שמא יבוא לתקן הפתילה בשבת, ואין
31 אומרים שמאחר ואחזה האש מעט בפתילה הרי היא דולקת והולכת
32 מעצמה, סִילְתִּי מִבְּעִיָא – וכי צריך לומר שכל שכן הוא שהמדליק
33 מדורה של עצים דקים צריך להצית האש ברובם קודם השבת, ואין
34 די בכך שתאחו בהם האש מעט, וכיצד סובר רבי יוחנן שאין הם
35 צריכים רוב.

36 אֲלָא אֲמַר רַב יוֹסֵף, עץ שאין צריך להצית האור ברובו הוא שׁוֹכָא
37 דְאֶרְזָא – ענף של עץ ארז, שהוא יבש ודק, ויש כמין צמר בין העץ
38 לקליפתו, ומשעה שאוחזת האש באותו צמר הרי היא מבעירה
39 והולכת את כל הענף, ולפיכך אין חוששים שמא יבוא לחתות בו
40 בשבת, ואין צריך שתאחו האש ברובו.
41 רַבִּי בַר אֲבָא אֲמַר, עץ זה שאין צריך להצית האור ברובו הוא זֵאֵזָא
42 – ענף יבש של אילן.

הדרן עלך יציאות השבת

פרק שני - במה מדליקין

משנה

43 המשניות שלפנינו עוסקות בענין הדלקת הנרות בערב שבת,
44 ומפרטות באלו מיני פתילות ושמונים מותר להדליק את הנרות ובאלו
45 אסור להדליק: בְּמָה מְדִלִיקִין נרות לשבת, וּבְמָה אֵין מְדִלִיקִין.

46 המשנה מפרטת אלו פתילות אין מדליקים בהם: אֵין מְדִלִיקִין לֹא
47 בְּלֶכֶשׁ, וְלֹא בְּחוּסִין, וְלֹא בְּכֻלָּהּ, וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאִידִן, וְלֹא בְּפִתִּילַת
48 הַמְּדָבָר, וְלֹא בִירוּקָה שְׁעָל פְּנֵי הַמַּיִם.

49 המשנה מפרטת אלו שמונים אין מדליקים בהם: וְלֹא בְּזָפֶת, וְלֹא
50 בְּשַׁעוּוָה, וְלֹא בְּשֶׁמֶן קִיק, וְלֹא בְּשֶׁמֶן שְׂרִיפָה – שמן תרומה שנטמא,
51 וְלֹא בְּאֵלִיָּה – שומן של זנב הכבש והמותר באכילה, וְלֹא בְּחֻלָּב –

מבררת הגמרא: לְמַאי נִפְקָא מִינָהּ להלכה מה הם עיטרן ושעוה.
משיבה הגמרא: לְמַקְחָ וּמִמְכָּר – שאם סיכם עם חבירו שימכור לו
עיטרן נותן לו פסולת הזפת בלא תיקון, וכן בשעוה, נותן לו פסולת
דבש בלא תיקון.

הגמרא מביאה ברייתא שיש אופן שמותר להדליק בשבת במינים
הפסולים לפתילות: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, כֹּל אֵלוֹ הַמִּינִים שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים אֵין
מְדַלְּקִין בָּהֶן נֵר בִּשְׁבֵּת, היינו דווקא לעשות מהם פתילה ולהדליקם
עם שמן, אֲבָל עוֹשִׂין מֵהֶן מְדוּרָה, שאז כל פתילה מבעירה את
חבירתה, בֵּין שֶׁמְדַלְּקָהּ לְהַתְחַלֵּם בְּנִדְרָה, וּבֵין שֶׁמְדַלְּקָהּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
לְאוּרָה. בֵּין שֶׁמְדַלְּקָהּ עַל גַּבִּי קֶרֶקַע, וּבֵין שֶׁמְדַלְּקָהּ עַל גַּבִּי בִידָה
הַמְבֻשְׁלִים עֲלֶיהָ, מוֹתֵר הַדָּבָר. וְלֹא אִסְרוּ חֲכָמִים אֶלְאִי לַעֲשׂוֹת מֵהֶן
פְּתִילָה לְנֵר – כְּלִי עִם שֶׁמֶן בְּלִבָּהּ.

שנינו במשנה בין השמנים הפסולים להדלקת נר לשבת: וְלֹא בִשְׁמֵן
קִיק וְכו'. מבררת הגמרא: מַאי שְׁמֵן קִיק, משיבה הגמרא: אִמְרוּ
שְׁמוּאֵל, שְׁאִילְתֵּינָהּ לְכָל נְחוּתֵי יָמָא – שאלתי זאת לכל יורדי הים,
וְאָמְרוּ לִי, עוֹף אַחֵר יֵשׁ בְּכִרְבֵּי הַיָּם וְקִיק שְׁמוֹ, ושומנו של העוף
משמש להדלקה.

דעה שניה: רַב יִצְחָק בְּרִיהַ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, שֶׁמֶן קִיק הוּא מִשְׁחָא
דְּקָאֵא – שמן היוצא מגרעיני צמר גפן (כותנה).
דעה שלישית: רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, הוּא שֶׁמֶן הַיּוֹצֵא מִקִּיקוֹן דְּיוֹנָה –
מין צמח המוכר במעשה שהיה עם יונה הנביא (יונה ד ו), הצומח
לגובה ועושה צל תחתיו.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, לְדִידֵי חַוִּי לִי – אני ראיתי מין קיקיון דְּיוֹנָה,
וְלִצְלוּלִיבָא דְּמִי – ודומה אליון ששמו 'צלוליבא', וּמִדְּפִשְׁקֵי דְּרָבִי –
וקיקיון זה גדל על פלגי מים, וְעַל פִּימָם חֲנוּטָא מְדַלֵּן יְתִיה – ותולים
אותו מעל פתחי החנויות כדי שיעשה צל תחתיו, וכן לריח טוב,
וּמִפְּצִירֵיהּ עֲבָדֵי מִשְׁחָא – ומגרעיני עושים שמן, וּבְעֶנְפֵיהּ נִיחָן
כֹּל בְּרִיתֵי דְּמַעְרָבָא – ובצל ענפיו שוכבים כל חולי ארץ ישראל.

הגמרא מבארת טעם הגזירה שלא להדליק בפתילות ובשמנים
המוזכרים במשנתנו: אָמַר רַבָּה, פְּתִילוֹת שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים אֵין
מְדַלְּקִין בָּהֶן בִּשְׁבֵּת, הטעם הוא מִפְּנֵי שְׁחָאוֹר מְסַכְסְכָתָּ בָּהֶן –
האש אינה דולקת בנחת במקום אחד אלא קופצת. וּשְׁכָמִים שְׁאֵמְרוּ
חֲכָמִים אֵין מְדַלְּקִין בָּהֶן, הטעם הוא מִפְּנֵי שְׁאֵין נִמְשְׁכִין הֵיטֵב אַחֵר
הַפְּתִילָה. וּבֵין בִּפְתִילוֹת וּבֵין בִּשְׁמָנִים חֲשֹׁשׁ חֲכָמִים שְׁמָא יִטָּה אֶת
הַנֵּר בִּשְׁבֵּת כְּדִי שִׁיתֻקֵּרֵב הַשֶּׁמֶן לְרֹאשׁ הַפְּתִילָה וְיִדְלַק הֵיטֵב, וּנְמַצָּא
מִבְעֵיר בִּשְׁבֵּת.

הגמרא מביאה ספק בענין הדלקה בשמן פסול המעורב בשמן כשר:
בָּעָא –[שאל] מִיּוֹנָה אֲבִי מַרְבָּה, שְׁמָנִים שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים אֵין
מְדַלְּקִין בָּהֶן בִּשְׁבֵּת, מַהוּ שִׁינָן לְתוֹבֵן שְׁמֵן כֹּשֶׁר כֹּל שְׁחָאוֹ וְיִדְלִיק,
שהרי על ידי עירוב שמן כשר בשמן פסול, כל השמן נמשך אחר
הפתילה, ואין לחשוש שיבא להטות. וְצָדִידֵי הַסֶּפֶק הֵם, מִי גִזְרִין
דִּילְמָא אֲתֵי לְאִדְלוּקִי בְּעִינֵיהּ – שאם נתיר לו זאת, שְׁמָא יבא
להדליק בשמן פסול לבדו, אִם שְׁמָא לֹא גָזַר, וּמוֹתֵר לְהַדְלִיק בְּאוֹפֵן
זֶה. אָמַר לִיה רַבָּה לֵאבִי, אֵין מְדַלְּקִין.

שאל אבִי את רבָּה, מַאי מַעְמָא אֵין מְדַלְּקִים בְּאוֹפֵן זֶה. הִשִּׁיב לוֹ
רַבָּה, לִפִּי שְׁאֵין מְדַלְּקִין בְּשֶׁמֶן פֶּסוּל לְבַדּוֹ, ואם נתיר על ידי עירוב
עם שמן כשר יבא להדליק גם בשמן פסול לבדו.

מקשה הגמרא: אִיתִיבָהּ – הקשה אבִי לרבָּה, שנינו בברייתא, בְּרַךְ
דָּבָר –[פתילה] שְׁמַדְלִיקוּן בּוֹ בִּשְׁבֵּת עַל גַּבִּי דָּבָר שְׁאֵין מְדַלְּקִין בּוֹ
בִּשְׁבֵּת, אֵין מְדַלְּקִין בּוֹ בִּשְׁבֵּת. אֵלוֹ הֵם דְּבָרֵי תַנָּא קָמָא. (אמר) רַבֵּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל [אומר] שֶׁל בֵּית אָבָה הָיוּ בּוֹרְכִין פְּתִילָה כְּשִׁירָה
עַל גַּבִּי אֲגוּזָא שֶׁלִּבְדּוֹ אֵינוֹ רָאוּי לְשַׁמֵּשׁ כְּפִתִּילָה, וּמְדַלְּקִין זֹאת לִנֵּר
שֶׁבֶת. מוֹכִיחַ אֲבִי: קָתְנִי מִיָּחַת – מכל מקום שנינו בדברי רבן שמעון
בן גמליאל, מְדַלְּקִין בִּפְתִילָה פֶּסוּלָה הַמְעוֹרֶבֶת בְּכִשְׁרָה, ואין גוזרים
שיבא להדליק בפסולה לבדה, ואם כן גם בשמנים יש להתיר הדלקה
בשמן פסול המעורב בשמן כשר.

אָמַר לִיה רַבָּה לֵאבִי, אֲדַמְתֵּיבָתָּ לִי – עד שאתה מקשה עלי מְדַרְבֵּן

שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שאמר שבבית אביו נהגו היתר בדבר, סִייעֵינָהּ –
יש לך לסייע לדברי מְדַתָּנָא קָמָא שאסר זאת.

השיב לו אבִי, הָא לֹא קָשְׁיָא, שהרי מַעֲשֵׂה רַב – רבן שמעון מעיד
שכן נהגו בבית אביו רבן גמליאל, ויש ללמוד מכך, שכן הלכה. ואם
כן מִכָּל מְקוֹם קָשְׁיָא על דבריך, שהרי מַאי לֹא – האם אין כוונת
רבן שמעון בן גמליאל שנהגו בבית אביו לְהַדְלִיק האגוז יחד עם
הפתילה. הרי שמותר להדליק בפתילה פסולה המעורבת בכשירה.

דוחה הגמרא: לֹא – לא נהגו בבית רבן גמליאל להדליק האגוז יחד
עם הפתילה, אלא הדליקו את הפתילה הכשירה לבדה, והאגוז לא
שימש אלא לְהַקְפּוֹת – לסמוך עליו את הפתילה הכשירה שתצוף על
פני השמן ולא תטבע בו. ורק באופן זה מותר, אבל באופן שכורך
פתילה כשירה עם פסולה, כדי להדליק את שניהם יחדיו, אסור.

מקשה הגמרא: אִי הֵיתֵר הוּא רק כשהאגוז משמש לְהַקְפּוֹת, מַאי
מַעְמָא דְּתַנָּא קָמָא שאסר, והלא אינו מדליק אלא את הפתילה
הכשירה.

מיישבת הגמרא: כּוּלָּהּ – כל הברייתא רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא,
ואין כאן מחלוקת, וְחִסּוּרֵי מִיחְסָרָא וְהִכִּי קָתְנִי – ויש ללמוד את
הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות, בְּרַךְ דָּבָר שְׁמַדְלִיקוּן בּוֹ
עַל גַּבִּי דָּבָר שְׁאֵין מְדַלְּקִין בּוֹ, אֵין מְדַלְּקִין בּוֹ בִּשְׁבֵּת וּכְדַבְרֵי
רַבָּה, בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּנִים שְׁאֵין מְדַלְּקִים בּוֹ, דווקא כשכורך כדי
לְהַדְלִיק גַּם אֶת הַפֶּסוּלָה, אֲבָל אִם כּוֹרֵכָה לְהַקְפּוֹת – להציק על ידה
את הפתילה הכשירה, מוֹתֵר, שְׂרָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמְרָא, שֶׁל
בֵּית אָבָה הָיוּ בּוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גַּבִּי אֲגוּזָא כְּדִי לְהַצִּיק עַל יְדוֹ אֶת
הַפְּתִילָה, ומדליקים את הפתילה הכשירה.

שוב מקשה הגמרא על רבָּה: אֵינִי – האם כך הדין, שאסור להדליק
בתערובת שמן פסול עם כשר, וְהָאִמְרוּ רַב בְּרוּנָא אָמַר רַב, חֲלָב
מְהוּתָף – חלב שהוּמָס על ידי בישול וכדומה, וְקָרְבִי דִּינִים שְׁנִמּוּחוֹ,
אף שפסולים להדלקה כשהם לבדם, אֲמָר נִזְתֵּן לְתוֹבֵן שְׁמֵן כֹּשֶׁר כֹּל
שְׁחָאוֹ, וּמְדַלְּקִים בִּשְׁבֵּת. הרי מפורש בדברי רב שלא גזרו על תערובת
שמן כשר ופסול, ושלא כרבָּה.

מתרצת הגמרא: הֵינִי – חלב מְהוּתָף וְקָרְבִי דִּינִים שְׁנִמּוּחוֹ מִימְשָׁכִי
בְּעִינֵיהּ – נמשכים הם עצמם אחר הפתילה גם כשהם לבדם, וְהֵינִי –
ואולם שאר השמנים הפסולים [שאסר רבָּה להדליקם אף בתערובת
שמן כשר] לֹא מִימְשָׁכִי בְּעִינֵיהּ – אינם נמשכים אחר הפתילה
כשהם לבדם, וְגִזְרֵי רַבֵּן עַל חֲלָב מְהוּתָף הִנְמִשְׁךְ אַחֵר הַפְּתִילָה
וְאִסְרוּ לְהַדְלִיק בּוֹ לְשֶׁבֶת, מִשּׁוֹם שֶׁחֲשֹׁשׁוּ שְׁמָא יבא להדליק בְּחֲלָב
שְׁאֵינוֹ מְהוּתָף שְׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ, וְכֵן גִּזְרֵי עַל קָרְבִי דִּינִים שְׁנִמּוּחוֹ, מִשּׁוֹם
קָרְבִי דִּינִים שְׁלֹא נִמּוּחוֹ, וְכֵין שֶׁכֵּל אִיסוּרִם הוּא רק מִפְּנֵי גִזְרָה,
התירו להדליק בהם בתערובת שמן כשר, אבל שאר השמנים שהם
עצמם אינם נמשכים אחר הפתילה, אסורים להדלקה אף בתערובת,
גִּזְרָה שְׁמָא יבא להדליק בהם לבדם.

מקשה הגמרא: וְלִיגְזוּר נָמִי שֶׁלֵּא לְהַדְלִיק בְּחֲלָב מְהוּתָף וְקָרְבִי דִּינִים
שְׁנִמּוּחוֹ שְׁנִתָּן לְתוֹבֵן שְׁמֵן כֹּשֶׁר, מִשּׁוֹם שֶׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שִׁיבָא לְהַדְלִיק
בְּחֲלָב מְהוּתָף וְקָרְבִי דִּינִים שְׁנִמּוּחוֹ שְׁלֹא נָתַן לְתוֹבֵן שְׁמֵן.

מתרצת הגמרא: הִיא גּוֹפָה – עצם ההדלקה בחלב מְהוּתָף וּבְקָרְבִי
דִּינִים שְׁנִמּוּחוֹ אֵינָה אִסוּרָה אֵלָּא מִחֲמַת גִּזְרָה שְׁמָא יִדְלִיק בְּחֲלָב
שְׁאֵינוֹ מְהוּתָף וּבְקָרְבִי דִּינִים שְׁלֹא נִמּוּחוֹ, וְאֵין נִיקוּם – ואנו נעמוד
וְנִיגְזוּר גִּזְרָה לְגִזְרָה, שֶׁלֵּא לְהַדְלִיק בְּשִׁמְנִים אֵלוֹ גַּם בְּתַעֲרוֹבַת שֶׁמֶן
כֹּשֶׁר, שְׁמָא יִדְלִיק בָּהֶם לְבַדּוֹ, וְהִלָּא הִכָּלָל הוּא שְׁאֵין גִּזְרִים גִּזְרָה
לְגִזְרָה.

הגמרא מבארת את דינם של הפתילות והשמנים הפסולים לנר שבת,
לענין הדלקה בהם בבית המקדש: תִּנִּי רַמִּי בַּר חֲמָא, פְּתִילוֹת
וּשְׁמָנִים שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים אֵין מְדַלְּקִין בָּהֶן בִּשְׁבֵּת, אֵין מְדַלְּקִין בָּהֶן
נִרוֹת בְּמִקְדָּשׁ, מִשּׁוֹם שְׁנִמְשָׁר בְּמַצּוֹת הַדֹּלָקָת נִרוֹת הַמְנוּרָה (ושמתי כז
ו, לְהַעֲלֵת נֵר תָּמִיד).

הגמרא מבארת את הלימוד מהפסוק: הוּא תִנִּי לָהּ – רמי בר חמא
שנה דרשה זו, וְהוּא אָמַר לָהּ – והוא גם מפרש כיצד נלמד הדבר

למקח וממכר. למאן דמתני למזון שענה – ליתבי ליה פסולתא דדובשא: אבל עושין
מהן מדרה. היסק גדול, שאחד מעביר חבירו: לזר. קרוייל: בשמן קוק. שמן של עוף
אחר נותנין בנר. ודולק: משחא דקאזא. שמן שעושין מנגרעני צמר גפן, שקורין
קוטיון: קוקיון. בעין אותה של יונה: לרדי חזי לי. מין קוקיון דיונה: ומדפשמן רבי.

בבצעי המים הוא גדל: ועל פום חנויותא

מלן יתיה. על פום חנויותא מדלן אותו. וציל ולריח טוב: מפריציהו. מנגרעני: נייחין.
שוכבין: בריח. חולין: מסבכת. כמין סכין
פגומה מסבכת בבשר, אנמיליד בלעז.
שאין אורו וקוף ונוח במקום אחד, אלא נדער
וקופץ. לישנא אחרינא: מסבכת דהן – אינה
נכנסת תוך הפתילה. אלא קטיב מבחוץ, כמו
"סיכסכה אבני", בראשית בלעז: שאין
נמשכין. ואחל לחטות: שמן כל שהוא. שמן
הניתן בתוכו, ממישכו לאחר הפתילה: לפי
שאין מדליקין. בעניניהו, ונזרין הא אטו הא:
כרף דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין
מדליקין בו. כגון פסול פתילות דמתני: קתני
מהא. בדרש מדליקין, ואע"ג דאגוז לא חזי
לפתילה – על ידי תערובות שפיר דמי: מעשה
רבי. הואיל ומעיד שפך היו של בית אביו
עושין – הלכה היא: מאי לאו להדליק. היו
בורכין, שתדליק הפתילה עם האגוז: לא
להקשות. לא היו מדליקין האגוז, אלא סומך
עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן.
ו"דף הברזל" מתרגמין "וקפא פרוקא"
(מלכים ב' ו'): חלב מוחה. פונד"ר בלעז: הני
מימשי בעניניהו. אחר הפתילה, ובלא
תערובות שמן נמי חזו, אלא דגזור רבנן
מהותך אטו אינו מהותך. הלכך בעניניהו
גופה – גזירה. ואנן ניקום וניגזור ע"י תערובת
אטו בעניניהו! והוא אמר לה. מפרש מאי
תלמודא, ודכתי משמע מהאי קרא: ולא
שתהא עולה בו. ולא שתהא צריכה תיקון
והסגיה: מכלא סגניס תפניס. ממכנס
הכהנים הבלואים: היו מפקיעין. קורעין
ועושין פתילות בשמחת בית השואבה, שהיא
בעזרת נשים: ומהמנייהם. של בלאים הם.
דכתיב "ואת האבנים שש משוך ותכלת
וארגמן, וק"ל תכלת עמרא הוא. ותני לעיל
לענין שבת: הוסיפו עליהן של צמר לפסול.
וקתני מדליקין בהן במקדש! שמתה בית
השואבה שאני. דלא כתיב להעלות בה, ולא
דאורייתא: היא: מאי לאו דכלאים. כגון אבנט:
בגדיה. נר חנוכה: וקוק לה. להקנה. הלכך:
צריך לכתחלה לעשות יפה. דילמא פשע ולא
מתקן לה: ומותר להשתמש לאורה. הלכך
בשבת אסור. שמא יטה לצורך תשמיש:
אין

למאי נפקא מינה? – למקח וממכר. ת"ר: כל אלו שאמרו
"אין מדליקין בהן בשבת" אבל עושין מהן מדרה, בין
להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה, בין ע"ג קרקע
בין על גבי כירה, ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה
לזר בלבד. "ולא בשמן קוק וכו'". מאי שמן קוק? – אמר
שמואל: שאילתניהו לכל נחותי ונא ואמרו לי: עוף אחד
יש בכרפי הים וקוק שמו. רב יצחק בריה דרב יהודה
אמר: משחא דקאזא. ריש לקיש אמר: קוקיון דיונה. אמר
רבה בר בר חנה: לרדי חזי לי קוקיון דיונה, ולצלוליבא
דמי, ומדפשמן רבי, ועל פום חנויותא מדלן יתיה, ומפריציהו
עבדי משחא, ובענפיהו נייחין כל בריה דמערכא. אמר
רבה: פתילות שאמרו חכמים "אין מדליקין בהן בשבת"
– מפני שהאור מסבכת בהן, שמנים שאמרו חכמים
"אין מדליקין בהן" – מפני שאין נמשכין אחר הפתילה.
בטא מיניה אביו מרבה: שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין
בהן בשבת, מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא ודליק? מי
גזרין דילמא אתי לאדלוקי בעניניהו, או לא? – א"ל:
אין מדליקין. – מאי טעמא, – לפי שאין מדליקין. איתביה:
פרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו – אין
מדליקין בו. (אמר) רשב"ג: של בית אבא היו פורכין
פתילה על גבי אגוז ומדליקין. קתני מיהת "מדליקין" –
א"ל: אדמותבת לי מדרשב"ג – סיעיניהו מדתנא קמא!
– הא לא קשיא, מעשה רבי. מ"מ קשיא! מאי לאו –
להדליק? – לא, להקפות. – אי להקפות! – מ"מ דת"ק?
– כולה רשב"ג היא, והסורי מיחסרה והכי קתני: פרך
דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו – אין
מדליקין בו. בד"א – להדליק, אבל להקפות – מותר,

למאי נ"מ למקח וממכר – פשיטא ליה לה"ש שהיו מכירין השעור והעטור, כדאמרין:
שעור – קירותא. לכך קאמר: למאי נ"מ – למקח וממכר, שאם נדר לתת לחבירו
שעור – יתן לו פסולתא דרובשא. ואין יכול לכופו לתת לו, וכן עיטור, אבל לעיל דקאמר
מאי לכש – שוכא דארוז" לא קאמר למאי נ"מ – לפי שלא היו מכירין בשם לכש, ומפרש
שהוא שוכא דארוז:

מפני שאין נמשכין בו – שמעתי ממנה"א

וצ"ל: ששמן באם שיש רק נ"א כשר

בבית – ע"י זה יזכור ולא יטה שאר גרות שבחור

ושבמרתה, ור"ש מקציע אומר: דבר שיכול

לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית –

מותר להשתמש לאור כל נר ותוספות ישינו:

חלב מהותך קרבי דגים שנימוחו נותן

לתוכן שמן בו – קרבי דגים לא היינו

שמן דגים, דשמן דגים שרי ליה מתני בעיניה

(לקמן דף כד): **שמחת** בית השואבה שאני –

תימה: היכי שרי להדליק? והא לאו צורך קרבן

הוא? ואמר בפ"ב קידושין (דף נד. ושא) בגדי

כהונה שבלו – מועילין בהן ודוחק לומר: לב ב"ד

מתנה עליהן, דמה צורך יש להן להתנות בשביל

זה? – ונראה לר"י: דהואיל ולכבוד הקרבן היו

עושין, דכתיב "ושאבתם מים בששון" (ישעיה יב)

– צורך קרבן חשוב ליה. והא דאמר (סוכה פ"ה

דף נג.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה –

לא שהיתה בוררת, אלא שהיתה יכולה לברור.

ומיה: בירושלמי דייק מהבא דקול ומראה וריח

אין בהן משום מעליה. וקשה לר"י: מאי פריך

ממכנסיה הכהנים, הלא היה בהן פשתן, דכתיב

"תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור" (שמות

כח) וטוב לפתילה, דהוי ככר דבר שמדליקין בו

ע"ג דבר שאין מדליקין בו, ובשבת הוא דאסור –

שמא ידליק בעיניה, אבל במקדש לא שייכא דך

גזירה ונראה לר"י: דכיון שאין מן הפשתן אלא

רביע – בטל בשאר מינים, והוי כאילו אין בו

פשתן כלל:

ומותר להשתמש לאורה. וא"ת: מנא ליה

לרבא דסבר רב הונא דמותר

להשתמש לאורה? דילמא דאמר "אין

מדליקין בשבת" – משום דסבר: כהנה זקוק לה,

ואין

שרבן שמעון בן גמליאל אומר: של בית אבא היו פורכין פתילה ע"ג אגוז. – איני? והאמר רב

ברונא אמר רב: חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו, אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק!

– הני מימשי בעניניהו, והני – לא מימשי בעניניהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב

שאינו מהותך, ועל קרבי דגים שנימוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו. – וליגזור נמי חלב מהותך

וקרבי דגים שנימוחו שנתן לתוכן שמן, משום חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו שלא נתן לתוכן

שמן. – (היא גופה גזירה, ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה? תני רמי בר חמא: פתילות ושמינים

שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת – אין מדליקין בהן במקדש, משום שגא" להעלות נר

תמיד". הוא תני לה: והוא אמר לה: כדי שתהא שלהבת עולה מאליה, ולא שתהא עולה על

ידי דבר אחר. תנן: מכלא מכנסיהם היו מפקיעין, ומהן מדליקין! – שמחת בית השואבה שאני. ת"ש, דתני רבה בר

מתנה: בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותה, ומהן היו עושין פתילות למקדש. מאי לאו דכלאים? – לא, דבזין. אמר רב הונא: פתילות

ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת – אין מדליקין בהן בחנוכה, בין בשבת בין בחול. אמר רבא: מאי טעמא דרב הונא

– קסבר: בבתה זקוק לה, ומותר להשתמש לאורה. ורב חסדא אמר: מדליקין בהן בחול, אבל לא בשבת, קסבר: בבתה

ואין יכול להדליק בשבת. וי"ל: דאיכא לא דהוה צריך ליה למימר "בין בחול בין בשבת" - כיון דחור טעמא הוא, אלא ה"ל למימר: "אין מדליקין" תסם. מדקאמר "בין בחול בין בשבת" - ש"מ שיעור יש טעם אחר בשבת שלא להדליק, לבד מטעם חול. והיינו - שמא יטה. ואיכ סבר: דמותר להשתמש לאורה, ומיהו, רב דקאמר "מדליקין בין בחול בין בשבת", לא היה

מצי למימר מדליקין תסם - דה"א דוקא בחול,

אבל בשבת - אין מדליקין, שמא יטה. דבסתמא

לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור

להשתמש לאורה. וכן הלכתא: דגר חנוכה אסור

להשתמש לאורה כרב וכו' יוחנן, ואבני נמי

קיבלה, ורב יוסף נמי משמע לקמן דס"ל הכי.

ובבבא - אין זקוק לה, דכולהו סבירא ליה הכי.

ורב חנא - יחיד הוא, ולית הלכתא כוותיה:

דא"ל לא אדליק מדליק - אבל מכאן ואילך -

עבר הזמן. אומר ר"י: פורת: דיש לומר

ולדליק בלילה מיד, שלא יאחר יותר מדאי.

ומ"מ: אם אחר - ידליק מספק, דהא משני שינוי

אחרתא. ולר"י: נראה: דעתא אין לחוש מתי

ידליק, דאנא אין לנו היכרא אלא לבני הבית -

שהרי מדליקין מבפנים:

והמהדרין מן המהדרין - נראה לר"י: דב"ש

וב"ה לא קיימי אלא אנר איש

וביתו, שכן יש יותר הידור - דאיכא היכרא

כשמוסוף וחולץ או מחסר, שהוא כנגד ימים

הנכנסים או היוצאים. אבל אם עושה נר לכל

אחד, אפי' יוסף מכאן ואילך - ליכא היכרא.

שיסברו שכן יש בני אדם בבית: **מצוה**

להניחה על פתח ביתו מבחוץ - ומיירי דליכא

חצר, אלא בית עומד סמוך לרה"ר. אבל אם יש

חצר לפני הבית - מצוה להניח על פתח חצר.

דאמר לקמן: חצר שיש לה ב' פתחים - צריכה ב'

נרות. ואמר: נמי: נר שיש לה שני פיות - עולה

לשני בני אדם. משמע: לשני בתים, ואם היו

מניחים על פתחי בתיהם - היה לזה מימין ולזה

משמאל! אבל אי מניחים על פתח החצר אתי

שפיר: **ובשעת** הסכנה - נראה לר"י: דהיינו

מכי אתו חברי לבבל, כדאמר בפ' "בכירה" (לקמן)

דף מה. ושם: מזהו לטלטל שרגא דחנוכה מקמי

חברי בשבתא. ודע: דעל השלחן נמי יקחו אותה,

כדאמר בגיטין (דף יז.) רב רב בר חנה חלש,

אתא חברא שקל שרגא מקמייהו! וי"ל: דאין

רגילות כ"כ לחפש בבתיים:

שהיה מונח בחותמו של כ"ג - אם כבר גזר

על הגוים להיות כזבים (נדה פ"ד דף

לד.) צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע, שלא

הסיתו הכלי:

נר

אין זקוק לה, ומותר להשתמש לאורה. א"ר יורא אומר

רב מתנה, ואמרי לה א"ר יורא אומר רב: פתילות ושמינים

שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - מדליקין בהן

בחנוכה, בין בחול בין בשבת. א"ר ירמיה: מאי מעמא

דרב - קסבר: כבבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש

לאורה. אמרוהו רבנן קמיה דאב"י משמיה דר' ירמיה

ולא קיבלה. כי אתא רבין, אמרוהו רבנן קמיה דאב"י

משמיה דר' יוחנן וקיבלה. אמר: אי זכאי גמירותיה

לשמעתייה מעיקרא. - והא גמרה! נפקא מינה לגירסא

דינקותא. וכבבתה אין זקוק לה? ורמינהו: מצותה משתשקע

החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מאי לאו, דאי כבבתה

הדר מדליק לה! - לא, דאי לא אדליק - מדליק. וא"נ:

לשעורה. "עד שתכלה רגל מן השוק", - ועד פמה?

- אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: עד דכללא

רגלא דתרמודא. ת"ר: מצות חנוכה נר איש וביתו.

והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין,

ב"ש אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך

פוחת והולך; וב"ה אומרים: יום ראשון מדליק אחת,

מכאן ואילך מוסף והולך. אמר עולא: פליגי בה תרי

אמוראי במערבא, ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבדא,

חד אמר: מעמא דב"ש - פנגד ימים הנכנסין, ומעמא

דב"ה - פנגד ימים היוצאין. וחד אמר: מעמא דב"ש

- פנגד פרי החג, ומעמא דבית הלל - דמעלין בקדש

ואין מורדין. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: שני

זקנים היו בצידן, אחד עשה כב"ש ואחד עשה דרבין

ב"ה, זה נותן מעט לדב"ש - פנגד פרי החג, וזה נותן

מעט לדב"ש - דמעלין בקדש ואין מורדין. ת"ר: נר

חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה

דר פכליה - מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר. ובשעת

הסכנה - מניחה על שלחנו, וד"ו. אמר רבא: צריך נר אחרת

מדרה - לא צריך, ואי אדם חשבו הוא, אע"ג דאיכא מדרה - צריך נר אחרת. מאי חנוכה?

דתנו רבנן: בכ"ה ככסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספר בהון ודלא להתענות בהון.

ששששששש ויונים להיכל ממאו כל השמינים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום,

בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של פך גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו גם

והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה (תנן התם: ג' היוצא מתחת הפטיש ויצא

והזיק - חיוב. גמל ששעון פשתן, והוא עובר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בגרו של תנני, והדליק את

הבירה - פעל הגמל חיוב. הניח חנוני את גרו מבחוץ - חנוני חיוב. רפי יהודה אומר: בגר חנוכה פטור. אמר רבנא (מ"שום

דרבה), זאת אומרת: מנר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה. דא"ס"ד למעלה מעשרה - ליכא ליה: היה לך להניח למעלה מןמל

והוכבו! - וידלקא: אי מיסרחא ליה טובא אתי לאימונעי ממוצה. אמר רב כהנא, דר"ש רב נתן פר מניומי משמיה דרבי תנחום:

נר

אין זקוק לה. הלכך בחול שרי: ואסור להשתמש לאורה. שהיה ניכר שהוא נר מצוה,

ולכא למיחש לחטתיה: ולא קבלה. שלא חשבו לסמוך על דבריו: אי זכאי. אילו

הייתי זוכה ללוקדה הייתי גורסה כששמעתייה ראשון: גירסא דינקותא. מתקיים יותר

משל זקנה: לשעורה. שהיה בה שמן כשיעור חנה, ומיהו, אם כבבתה - אין זקוק לה:

רגלא דתרמודא. ששום אומר, מלקטי עצים

דקים, ומתעבבין בשוק עד שהולכים בני

השוק לבתייהם משחשקה ומבעייהם בבתייהם

אור, וכשצרכין לעצים - יוצאים וקונין מן: נר איש וביתו. נר אחד בכל לילה. ואיש וכל

בני ביתו סגי להו בגר אחד: והמהדרין. אחר

המצות - עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד

ואחד מבני הבית: פנגד ימים הנכנסים.

העתידיים לבא: ימים היוצאין. שייצאו כבר,

וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין: פרי

החג מתמעטים והולכים, בקרבנות דפרשת

פנחס: פעלין בקדש ואין מורדין. מקרא

זלפינו לה. במנחות בפרק "שתי הלחם" (דף

טז.) מביחין. משום פרסומי ניסא. ולא

בריה"ר אלא בחצרו, שבתיהן היו פתוחין

לחצר: ואם היה דר בפכליה. שאין לו מקום

בחצרו להניחה שם: מניחה. מבפנים, כנגד

חלון הסמוך לרה"ר: הסכנה. שהיה להם

לפרסום חוק ביום אידם שלא יכעירו נר אלא

בבית ע"ז שלהם, כדאמרין בגיטין (פ"ב דף

יז.) נר אחרת. לעשות היכר לדבר: ואי איכא

מדרה, אש, לא צריך נר אחרת, לפי

שמשתמש לאור המדרה, דיש היכרא שהנר

של מצוה היא: ואי אדם חשבו הוא. שאינו

רגיל להשתמש לאור המדרה: צריך נר

אחרת. דאי לא - לא היה היכר: מאי חנוכה.

על איזה נס קבעו: בחותמו. בהצנע, וחתום

בטבעתו, והכיר שלא נגעו בו: ה"ג: ועשאוים

ימים טובים בהלל והודאה. לא שאסורין

במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל

ולומר "על הנסים" בהודאה: ג'ין, ניצוין,

אישינציל"ש: פטור. קורנן גדול של נפחים:

פעל גמל חיוב. שלא היה לו להגדיל

בחבילותו שתקנס לקנות: בגר חנוכה פטור.

תנני, שברשות פירסום מצוה להניחה שם:

זאת אומרת. הא דתנני "בגר חנוכה פטור":

פטורה

שבת דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכג

וְאִילָךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם עוֹד נָר, עַד שְׁבוּעַת הָאֲחֵרוֹן מִדִּלֵּיק
שְׁמוֹנֶה נְרוֹת.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת טַעְמָם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל: **אָמַר עוֹלָא,**
פְּלִיגִי בְּהַ תְּרֵי אֲמִירָאִי בְּמַעְרָא – נַחֲלָקוּ בַּעֲנִין זֶה שְׁנֵי אֲמִירָאִים
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְהֵם רָבִי יוֹסִי בַר אֲבִין וְרָבִי יוֹסִי בַר זְבִידָא, חֵד אָמַר
– אֶחָד מֵהֶם אָמַר, מַעְרָא דְּבֵית שְׁמַאי, בְּגִנְדָּא יָמִים הַנִּכְנָסִין – יָמִי
הַחֲנוּכָה הָעוֹמְדִים לְבָא, וְלָכֵן בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שִׁלְפִינוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים,
מִדִּלֵּיק שְׁמוֹנֶה, וְכֵן הָלָא. וְמַעְרָא דְּבֵית הֵלֵל, בְּגִנְדָּא יָמִים הַיּוֹצֵאִין
– שֶׁכָּבֵר עֲבָר וְכוּלָּל הַיּוֹם שְׁעוֹמֵד בּוֹ, וְלָכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם.
וְחֵד אָמַר, מַעְרָא דְּבֵית שְׁמַאי, בְּגִנְדָּא פְּרִי הַחֵג – הַפְּרִים הַקְּרִבִּים
בְּמוֹסָפֵי חֹג הַסּוּכוֹת, שְׁמֵינִים פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם. וְמַעְרָא דְּבֵית
הֵלֵל, דְּמַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹדִיעִין, וְלָכֵן יֵשׁ לְהַתְחִיל בְּנֵר אַחַת
וְלְהוֹסִיף בְּכָל יוֹם עוֹד נָר.
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי זְקָנִים הָיוּ בְּעִיר צִידוֹ,
אֶחָד עָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְאֶחָד עָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית הֵלֵל. זֶה
וְ–הַנּוֹהֵג בְּבֵית שְׁמַאי נִזְתָּן מַעַס לְדִבְרֵיו, שֶׁהוּא בְּגִנְדָּא פְּרִי הַחֵג, וְזֶה
וְ–הַנּוֹהֵג בְּבֵית הֵלֵל נִזְתָּן מַעַס לְדִבְרֵיו, דְּמַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹדִיעִין.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא מִבְּאֵרְתָּא אֶת מָקוֹם הַהֶדְלָקָה נְרוֹת: **תָּנוּ**
רַבֵּנּוּ, גֵּר הַנּוֹכֵחַ מִצִּדָּה לְחִנְיָה עַל (אֶצֶּל) פֶּתַח בֵּיתוֹ מִכַּחוּץ – וְאִם
מִחוּץ לְבֵיתוֹ (בְּחִצְרוֹ), כִּד לְפָרְסָה הֵנֵס לְרִבְבִּים הָעוֹבְרִים וְשׁוֹבִים. וְאִם
הָיָה דָּר בְּפִלְיָה, וּפְתַח בֵּיתוֹ פְּתוּחַ לְבֵית הַתְּחִתָּן לֹא לְחֹצֵר, וְאִין לֹא
פְּתַח לְחֹצֵר לְחִנְיָה שֵׁם, מִנְיָחָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּחִלּוֹן הַסְּמוּכָה לְרֵשׁוֹת
הַרְבֵּי, כִּדִּי שְׁתִּירָאָה בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים. וְכַשֵּׁשֶׁת הַסְּפִנָּה – וּבַעַת
שִׁחְקָהּ מִלְכוּת פֶּרֶס חוֹק, שְׁבוּעַת אִידֵם לֹא יִדְלִיקוּ נְרוֹת אֶלָּא בְּבֵית
עְבוּדָה וְזֶה שְׁלֵחָם, וְאִירַע יוֹם אִידֵם בְּחִנּוּכָה. מִנְיָחָה עַל שְׁלֹחָנָה, וְדִין
– וְיוֹצֵא בְּכָר יְדֵי הַמְצוּה.
מוֹסִיפָה הַגְמָרָא: **אָמַר רַבָּא, הַמְדִּלֵּיק נֵר חֲנוּכָה עַל שׁוֹלְחָנָה, צָרִיף**
לְהַדְלִיק גֵּר אַחֲרֵת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, כִּדִּי שִׁיחָה הֵיכֵר שֶׁנֶּר הַחֲנוּכָה
הוֹדְלָקָה לְמַצוֹה וְלֹא לְאוּרָה, וְאִי אֵיכָא – וְאִם יֵשׁ בְּבֵיתוֹ מְדוּרָה שֶׁל
אֵשׁ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, לֹא צָרִיף לְהַדְלִיק נֵר נוֹסָף, לְפִי שִׁמְשַׁמֵּשׁ
לְאוּר מְדוּרָה, וְאִולָם אִי אֵדָם חֲשׁוֹב הוּא, דְּרַבּוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
לְאוּר מְדוּרָה, אֶלָּא לְאוּר נֵר, אֵף עַל גַּב דְּאֵיכָא מְדוּרָה, צָרִיף
לְהַדְלִיק גֵּר אַחֲרֵת כִּדִּי שִׁיחָה נִיכֵר שֶׁנֶּר הַחֲנוּכָה הוֹדְלָקָה לְשֵׁם מַצוֹה.
הַגְמָרָא מְבַאֵר טַעַם קְבִיעַת יָמִי הַחֲנוּכָה. מְבַרֵּר הַגְמָרָא: **מָאִי**
חֲנוּכָה, כְּלוּמָר, לִזְכֹּר אִיזָה נֶס נִקְבְּעָה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: דְּתָנוּ רַבֵּנּוּ
בְּמִגִּילַת תַּעֲנִית, בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה בְּכִסְלִי מִתְחִילִים יוֹמֵי דְּחֲנוּכָה,
תְּמִנָּא אֵינֵן – שְׁמוֹנֶה יָמִים אֵל, מַצוֹה דְּלֹא לְמַסְפָּר בְּהוֹן – שֶׁלֹּא
לְהַסְפִּיד בְּהֵם אֶת הַמֵּת, וְדִלָּא לְהַתְעַנּוֹת בְּהוֹן. שְׁכַשְׁנִכְנִסוּ וְיוֹנִים
לְהִיכָל שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי בַּעַת מַלְחָמָתָם עַל יִירוּשָׁלַם, מָמָא כָּל
הַשְּׂמָנִים שֶׁבַּהִיכָל, וּכְשֶׁנִּכְבְּרָה מִלְכוּת בֵּית הַשְּׁמוֹנָאִי וְנִצְחָם, הִיָּה
זֶה בַּעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה בְּכִסְלוֹ, וּבִיקְשׁוּ לְחֹדֶשׁ הָעֲבוּדָה וְלְהַדְלִיק אֵת
הַמְנוּרָה, כְּדִיקוּ אַחֲרֵ שְׁמֵן זֵית טְהוֹר לְהַדְלִיק הַנְּרוֹת. וְלֹא מִצְוָה אֵלָּא
פֶּה אֶחָד שֶׁל שְׁמֵן שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ בְּמָקוֹם מְרֻצָּע, וְחֻתוֹם בְּחֻתָּמוֹ שֶׁל
בְּהֵן גְּדוֹל, וּמִכָּךְ שְׁהִיָּה הַחֻתוֹם שְׁלֵם, הִכִּירוּ שֶׁלֹּא נִגְעוּ בּוֹ הַיּוֹנוֹנִים,
וְלֹא נִטְמָא, וְלֹא הָיָה בּוֹ דִּי שְׁמֵן אֵלָּא כִּדִּי לְהַדְלִיק הַנְּרוֹת יוֹם אֶחָד
בְּלֵבָר, וְנַעֲשֶׂה בּוֹ (בְּשִׁמּוֹן) נֶס וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים. לְשִׁנָּה
אַחֲרֵת – לְשִׁנָּה הַבָּאָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, קְבָעוּם חֲכָמִים לְשִׁמּוֹנֶה יָמִים אֵלּוֹ
שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהֵם הֵנֵס, וְנַעֲשָׂאוּם יָמִים מוֹכִימ בְּהֵלֵל וְהוֹדָּהָ.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מִשְׁנֵה וְדָנָה אִם נִתֵּן לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה אֶת הַגּוּבָה הָרָאוּ
לְהַנְחִיחַ נֵר חֲנוּכָה: **תָּנוּ הֵתָם (בִּיק סו), גִּין (נִינְצוֹן) הַיּוֹצֵא מִתְּחִתָּה**
הַפְּטִישׁ כְּשִׁמְכָה בּוֹ הַנֶּפֶס עַל הַסֵּךְ, וְיֵצֵא הֵגֶץ וְהוֹיֵק – וְשֹׁרֵף חֲפָצֵי
אֲחֵרִים, חֵיב הַנֶּפֶס לְשַׁלֵּם אֶת הַנּוֹק. דִּין נוֹסָף: גָּמַל שֶׁמַּעֲנִין עַל גְּבוֹ
מִשָּׁא שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, וְהוּא עוֹבֵר בְּרֵשׁוֹת הַרְבֵּי, וּמִחֻתוֹם רִיבֵי הַפֶּשֶׁתָּן
שְׁהִיָּה עֲלֵיו, נִכְנָסָה פֶּשֶׁתָּנָה לְתוֹךְ הַחֲנוּת, וְדִלְקָה הַפֶּשֶׁתָּן בְּנֵרוֹ שֶׁל
חֲנוּתָהּ, וְהִדְלִיק הַפֶּשֶׁתָּן הַבּוֹעֵר אֶת הַחֲבִירָה – בֵּית גְּדוֹל. בְּעַל הַגָּמָל
חֵיב בְּנוֹקֵי הַבִּירָה, שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ לְהַרְבוֹת בְּמִשָּׁא הַגָּמָל עַד שִׁיכַס
מִשָּׁאוֹ לְחֻתוֹ. אֲמַנָם אִם הָיָה הַחֲנוּתָהּ אֵת גֵּר מִכַּחוּץ – בְּרֵשׁוֹת

המשך בעמוד קלו

אִין זְקוֹק לָהּ – אִינוּ צָרִיךְ לְשׁוֹב וּלְהַדְלִיקָהּ, וְלָכֵן מוֹתֵר לְהַדְלִיק נֵר
חֲנוּכָה בְּחֹל בְּשִׁמְנִים וּבַפְּתִילוֹת הַפְּסוּלִים לְנֵר שֶׁבֶת, אֵף שֶׁעוֹלָה
לְהַכְבוֹת בְּתוֹךְ הַזְמָן. וְסָבֵר רַב חֲסִדָּא מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה שֶׁל נֵר
חֲנוּכָה, וְלָכֵן בְּשֶׁבֶת אֲסוּר לְהַדְלִיק בְּהוֹן נֵר חֲנוּכָה, שִׁישׁ לְחוּשׁ שְׁמָא
כְּשִׁישְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֹא תִדְלַק יָפֵה יֵטֵה אוֹתָהּ.
דַּעַה שְׁלִישִׁית בַּעֲנִין: **אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר רַב מִתְנֶה, וְאָמַרִי לָהּ אָמַר**
רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר רַב, פְּתִילוֹת וְשְׂמָנִים שְׂאֵמְרוּ חֲכָמִים אִין מְדִלְקִין
בְּהוֹן בְּשֶׁבֶת, מְדִלְקִין בְּהוֹן בְּחֲנוּכָה בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשֶׁבֶת.
הַגְמָרָא מְבַאֵר טַעַם: **אָמַר רַבִּי יוֹרְמִיָה, מָאִי מַעְרָא דְּרַב שְׁהִתִּיר**
לְהַדְלִיק בְּחֲנוּכָה בַּפְּתִילוֹת וּבְשִׁמְנִים הַפְּסוּלִים לְנֵר שֶׁבֶת, קִשְׁכֵּר
בְּבִתָּה אִין זְקוֹק לָהּ, וְלָכֵן מוֹתֵר לְהַדְלִיקָהּ בְּחֹל בְּשִׁמְנִים וּפְתִילוֹת
הַפְּסוּלִים לְנֵר שֶׁבֶת, אֵף שֶׁעוֹלָה לְהַכְבוֹת בְּתוֹךְ הַזְמָן, וְסָבֵר רַב,
שְׂאֵסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה שֶׁל נֵר חֲנוּכָה, וְלָכֵן מוֹתֵר לְהַדְלִיקָהּ אֵף
בְּשֶׁבֶת בְּשִׁמְנִים וּבַפְּתִילוֹת הַפְּסוּלִים לְנֵר שֶׁבֶת, שְׁאִין חֲשַׁשׁ שְׁמָא יֵטֵה
כִּיּוֹן שְׂאִינוּ מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה.
אֲמִירָהּ רַבֵּנּוּ קָמִיָה – אֲמָרוּ תַלְמִידֵי אַבִּי לִפְנֵי דְּאַבִּי אֶת הַהִסְבֵּר
בְּטַעְמוֹ שֶׁל רַב, מְשִׁמִּיָה דְּרַבִּי יוֹרְמִיָה לֹא קִיבְּלָהּ מִהֵם אַבִּי, שֶׁלֹּא
הַחֲשִׁיב אֶת רַבִּי יִרְמִיָה לְסַמּוֹךְ עַל דְּבָרָיו. אֲבָל בִּי אֵתָא – כְּשִׁבָא רַבִּין
מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהִבֵּא שְׁמוּעָה זֹו בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֲמִירָהּ רַבֵּנּוּ קָמִיָה
דְּאַבִּי מְשִׁמִּיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקִיבְּלָהּ אַבִּי, לְפִי שִׁמְךָ עַל רַבִּי יוֹחָנָן.
אָמַר אַבִּי, אִי זְכָאִי – אִילוֹ הִיָּיתִי זָכֵב, גְּמִירָתִיָה לְשִׁמְעָתִיָה
מֵעֵיקָרָא – הִיָּיתִי לּוֹמֵד שְׁמוּעָה זֹו מִתְחִילָה, בַּעַת שֶׁשְׁמַעְתִּיהָ מִשְׁמוֹ
שֶׁל רַבִּי יִרְמִיָה, וְהִיָּיתִי מִשְׁנֵה מֵאֵז כִּדִּי לְזוֹכְרָה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: **וְהָאִי גְמָרָה – וְהִרִי לְמוֹדָה אַבִּי כַּעַת, וְמָה זְכוּת הִיָּתָה**
לוֹ אִילוֹ הִיָּה לּוֹמֵדָה קוֹדֵם וּמִשְׁנֵה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: נִפְקָא מִיָּנָה
לְגִירָסָא דִּינְקוּתָא – אִם הִיָּה לּוֹמֵדָה מִקּוֹדֵם, הִיָּה זֶה שִׁינּוֹן בְּצַעֲרִירוּתוֹ,
וְזוֹכְרוֹ יוֹתֵר מִדְּבַר שְׁלוֹמֵד בְּזָקְנוֹתוֹ.
הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה עַל הַסּוֹבְרִים 'כְּבַתָּה אִין זְקוֹק לָהּ: כִּי אִם בְּבִתָּה אִין
זְקוֹק לָהּ, וְרַמִּינָהּ – וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מְבַרִּיתָא שְׁשִׁנִּינוּ בָּהּ, זְמַן מִצְוָתָהּ
שֶׁל נֵר חֲנוּכָה הוּא מְשִׁתַּשְׁקֵץ חֲחֻמָּה וְעַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָהּ מִן הַשּׁוּק –
שִׁיטִּימוּ הַבִּירוֹת הַיְלֹכִים בְּחוּץ וַיִּכְנָסוּ לְבִתְהֵם. מְסִימַת הַגְמָרָא: **מָאִי**
לָא – הָאִם אִין כּוֹנֵת הַבְּרִיתָא דְּאִי בְּבִתָּה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה הָרֵד מְדִלְקִין
לָהּ.
דּוּחָה הַגְמָרָא: **לָא – אִין כּוֹנֵתָה כִּךְ, אֶלָּא כּוֹנֵתָה דְּאִי לֹא אֲדִלְקִין**
בְּתַחֲלִית הַזְמָן וּבְשִׁקִיעַת הַחֲמָה, מְדִלְקִין עַד זְמַן שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָהּ מִן
הַשּׁוּק, אֲבָל אַחֲרַיִם זְמַן זֶה הַפְּסִיד אֶת הַמְצוּה, וְשׁוֹב אִינוּ מְדִלְקִין.
דֶּרֶךְ נוֹסֶפֶת לְבִיאֹר כּוֹנֵת הַבְּרִיתָא: וְאִי גְמִי, הַזְמָן נִאֲמַר לְשִׁיעוּרָה –
לַעֲנִין כְּמוֹת הַשְּׁמֵן שֶׁצָּרִיךְ לִיתֵן בְּנֵר, וְהוּא שִׁיעוּר כִּדִּי שֶׁתִּדְלַק
מִשְׁקִיעַת הַחֲמָה וְעַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָהּ מִן הַשּׁוּק, אֲבָל אִם נִתֵּן דִּי שְׁמֵן,
וּכְבַתָּה בְּתוֹךְ הַזְמָן, אִין זְקוֹק לָהּ.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת שִׁיעוּר סוֹף הַזְמָן שְׁשִׁנִּינוּ בְּרִייתָא: שְׁנִינוּ
שְׁמִיעוּתָה 'עַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָהּ מִן הַשּׁוּק'. מְבַרֵּר הַגְמָרָא: **וְעַד כְּמָה**
נִחְשָׁב שֶׁכָּבֵר כְּלָתָהּ רִגְלָהּ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עַד דְּכִלָּא רִיגְלָהּ הִתְרַמְּזָאִי – עַד שֶׁתְּכַלָּה רִגְלָהּ
שֶׁל מוֹכְרֵי עֲצִים לְהַסְקָה, שֶׁהֵם הַמִּתְאַחֲרִים בִּיּוֹתֵר, שְׁמַמְתִּינִים עַד
שִׁישׁוּבוֹ כּוֹלֵם לְבִתְהֵם וַיַּעֲבִירוּ עֲצִים לְאוּרָה, וְאִם יִחְסֹר לָהֶם עֲצִים
יִשׁוּבוּ לִקְנוֹת אֶצְלָם.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּפֹרֶשֶׁת כְּמָה נְרוֹת צָרִיךְ לְהַדְלִיק בְּחֲנוּכָה:
תָּנוּ רַבֵּנּוּ, מִצְוַת חֲנוּכָה גֵּר אִישׁ וְבִיתוֹ – שִׁידִלֵּיק כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל
נֵר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה מִשְׁמוֹנֶה הַלֵּילוֹת, וְכָל בְּנֵי הַבֵּית דִּי לָהֶם בְּנֵר אֶחָד.
וְהַתְּהַדְרִין – וְהַמְחֻזְרִים אַחֲרַיִם הַמְצוּוֹת, מְדִלְקִים גֵּר אֶחָד לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית בְּכָל לַיְלָה, וְהַתְּהַדְרִין מִן הַתְּהַדְרִין – וְהַמְחַבְּבִים
בִּיּוֹתֵר אֶת הַמְצוּוֹת, מְדִלְקִים נְרוֹת כְּגַד גִּימֵי הַחֲנוּכָה, וּבְכָל יוֹם
מְדִלְקִים מִנֵּין אַחֲרַיִם, וְנַחֲלָקוּ הַתְּנָאִים בּוֹה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, בְּיוֹם
הָרֵאשׁוֹן מְדִלְקִין שְׁמֹנֶה נְרוֹת, כְּגַד שְׁמוֹנֶה הַיָּמִים, וּמִבְּאֵן וְאִילָךְ
פּוֹחֶת וְהוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם נֵר אַחַת, עַד שְׁבוּעַת הָאֲחֵרוֹן מִדִּלְקִין גֵּר אַחַת
בְּלֵבָר. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מְדִלְקִין גֵּר אַחַת, מִבְּאֵן

1 נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה משום שאינה
 2 נראית לעוברים ושבים, ואין הנס מתפרסם, ודינה בסוכה הפסולה
 3 אם הסכך גבוה למעלה מעשרים אמה (סוכה ב), וכן כו' – ובקורה
 4 שתקנו חכמים ליתן בפתחו של מבוי להתיר הטלטול במבוי, שאם
 5 הניחה למעלה מעשרים אמה אינה מתירה את הטלטול (ש"ב ב).
 6 הגמרא מביאה דרשה נוספת מאמוראים אלו: ואמר רב כהנא, דרש
 7 רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום, מאי דכתיב לגבי הבור
 8 שהושלך בו יוסף על ידי אחיו (בראשית לו כד) 'והבור רק אין בו מים',
 9 והלא ממשמע שפאמר 'והבור רק' איני יודע שאין בו מים, אלא
 10 מה תלמוד לומר 'אין בו מים', בא הכתוב ללמדנו שרק מים אין
 11 בו, אבל נחשים ועקרבין יש בו, ונעשה נס ליוסף שלא הזיקוהו.
 12 לעיל (כא) התיבאר שמדליקים הנרות על פתח הבית, הגמרא מוסיפה
 13 לבאר את מקום ההדלקה: אמר רבה, נר חנוכה מצוה להניחה
 14 בפתח הסמוכה לפתח של הבית, שאם ירחיקה יותר מכך לא יהא
 15 ניכר שבעל הבית הדליקה.
 16 מבררת הגמרא: והיא מצוה ליה – ובאיזה צד של הפתח מניחה.
 17 מביאה הגמרא שתי דעות בזה: רב אחא בריה דרבא אמר, מניחה
 18 מימין הפתח, רב שמואל מדפתי אמר, מניחה משמאל הפתח.
 19 מסיקה הגמרא: והילכתא מניחה משמאל, והטעם לכך, פרי שתיהא
 20 נר חנוכה משמאל הנכנס ומוזוה מימין, ויהא מוקף במצוות.
 21 הגמרא מביאה מאמר בדין הרצאת מעות לאור נרות חנוכה: אמר
 22 רב יהודה אמר רב אפי (אמר רב), אסור להרצות – למנות מעות
 23 בנגד נר חנוכה, ממשיך רב יהודה, בי אמריה – כשאמרת הלכה
 24 זו קמיה – לפני דשמואל, אמר לי שמואל בתמיה, ובי נר קדושה
 25 יש בה שיאסר למנות מעות לאורה.
 26 הגמרא מקשה על תמיהתו של שמואל: מתקיף לה רב יוסף, ובי
 27 דם חיה או עוף החיים בכיסוי קדושה יש בו, ומכל מקום יש לנהוג
 28 בו בכבוד, כדתנא, נאמר במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג), 'ואיש וגו'
 29 אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, וישפך את דמו וכסוהו בעפר',
 30 ודרשו חכמים 'ושפך' 'וכסה', מזה ששפך יכסה – ביד ששחט בה
 31 ושפך הדם, בה יכסה הדם, ושלל יכסו בגדל, והטעם לכך, שלא
 32 יהו מצות בזויות עליו. מסיים רב יוסף: הקא נמי בנרות חנוכה, אף
 33 שאין בהם קדושה אסור למנות מעות לאורם כדי שלא יהו מצות
 34 בזויות עליו.
 35 הגמרא מסתפקת בדין השתמשות בחג הסוכות בפירות וחפצים
 36 שנתלו בסוכה כדי לנאותה: בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי, מהו
 37 להסתפק – ליהנות, להשתמש מנזי סוכה כל שבועה – שבעת ימי
 38 החג, כגון לאכול פירות שתלו בסוכה כדי לנאותה. אמר להו רבי
 39 יהושע בן לוי, הרי אמרו אסור להרצות מעות בנגד נר חנוכה,
 40 משום ביוז מצוה, ואם כן גם נר סוכה, כל ימי החג שמשמש למצוה
 41 אין ליהנות ממנו משום ביוז מצוה.
 42 רב יוסף תמה עדין כך שרבי יהושע בן לוי הוצרך להוכיח איסור הנאה
 43 מני סוכה מדין נרות חנוכה: אמר רב יוסף, מריה – ריבנו דאברהם,
 44 הלא תלי תניא בללא תניא – תלה רבי יהושע בן לוי דין המפורש
 45 בברייתא, בדין שאינו שנוי בברייתא, שאיסור הנאה מני סוכה
 46 תניא, ואיסור הנאה מנרות חנוכה לא תניא, ורק רב אסי אמרה.
 47 דתניא, סיבכה – וסיכך את הסוכה בהלכתה, ועיירה בקרמין –
 48 וקישטה ביריעות צבועות, ובסדינין המצויירין, ותלה בה לנוי
 49 אגוזים, אפרסקין, שקדים ורמונים, ופריכלי ענבים – אשכולות
 50 ענבים תלויים במומרותיהם, ועטרות של שבלים – שבלים עשויים

51 כעין כתר ועטרה, וכלי זכוכית מלאים ביינות, (של) ושמינים,
 52 וסללות – מיני קמח מובחר, אסור להסתפק מהן כל ימי החג עד
 53 מוצאי יום טוב האחרון של חג – שמיני עצרת. ואם התנה עליהן
 54 קודם כניסת החג שאינו מקצה אותם מדעתו, ואינו בודל מהם בין
 55 השמשות של כניסת החג הראשון, הכל לפי תנאו, ומותר להסתפק
 56 מהם אף בתוך החג. הרי שנינו בפירוש שני סוכה אסור בהנאה, ואין
 57 צריך להוכיח זאת מנר חנוכה.
 58 אלא אמר רב יוסף, אבהו דבוליהו דם – המקור לכל המצוות
 59 שאסור לבזותם, הוא הפסוק שנאמר לענין כיסוי הדם 'ושפך' 'וכסה',
 60 המלמד שאין לבסות ברגל שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ויש ללמוד
 61 מכך לכל המצוות.
 62 הגמרא מביאה שלשה דינים שנחלקו בהם רב ושמואל והלכה בהם
 63 כשמואל: איתמר, רב אמר, אין מדליקין מנר חנוכה אחד לנר
 64 חנוכה אחר, ושמואל אמר, מדליקין מנר לנר.
 65 מחלוקת נוספת: רב אמר, אין מתירין ציצית מבגד – מטלית ישנה
 66 לקשרם לבגד – לטלית חדשה, מפני בזיון הטלית הישנה. ושמואל
 67 אמר, מתירין ציצית מבגד לבגד.
 68 מחלוקת נוספת: רב אמר, אין הלכה פרבי שמעון בגרידה בשבת
 69 (יבואר להלן), ושמואל אמר, הלכה פרבי שמעון בגרידה.
 70 אמר אביי, כל מילי דמר עבירי ברב – בכל העניינים נהג מורי ורבה
 71 בר נחמני כרב, לבר מהני תלת – חוץ משלושת הלכות אלו דעבירי
 72 בשמואל, ואלו הן: א. מדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה. ב. ומתירין
 73 ציצית מבגד לבגד. ג. והלכה פרבי שמעון בגרידה. דתניא, רבי
 74 שמעון אומר, גורר אדם על הקרקע בשבת מטה כסא וספסל, אף
 75 שעלול לעשות בכך חריץ בקרקע, שהיא מלאכה האסורה בשבת,
 76 וכלכך שלא יתבזו לעשות חריץ. שכל שאין מתכוין למלאכה אין
 77 בזה איסור. ורבי יהודה חולק וסובר שגם דבר שאין מתכוין אסור.
 78 ושמואל פסק כרבי שמעון, וגם רבה נהג כן.
 79 הגמרא מבארת את טעמו של רב שאסר להדליק מנר לנר: יתיב
 80 ההוא מרגנן קמיה – ישב אחד התלמידים לפני דרב אדא בר
 81 אהבה, וייתיב וקאמר, מעמא דרב משום ביוז מצוה, שמדובר
 82 במדליק קיסם של חול, והרי זה ביוז מצוה, אף שכוונתו להדליק
 83 בקיסם נרות אחרים של מצוה. אמר להו – אמר רב אדא בר אבהו
 84 לתלמידים שלפניו, לא תציתו ליה – אל תשמעו לו, שאין זה טעמו
 85 של רב, אלא מעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה, והיינו
 86 שכשמדליק נר אחר מנר המצוה נראה כאילו נוטל ממנו מקצת
 87 מאורו, ושואב מקצת לחלוות שמונו.
 88 מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מהו ההבדל להלכה בין שני הטעמים.
 89 משיבה הגמרא: איכא בינייהו, באופן דקא מדליק משנא לשרנא
 90 – שמקרב נר המצוה לנר הדולק ומדליק ממנו שלא באמצעות קיסם,
 91 דלמאן דאמר שטעמו של רב הוא משום ביוז מצוה, אין אסור אלא
 92 באופן שמדליק קיסם של חול מנר מצוה, אבל משנא לשרנא
 93 ששניהם של מצוה מדליק, אבל למאן דאמר שטעמו משום
 94 אכחוש מצוה, משנא לשרנא של מצוה נמי אסור, כיון שנראה
 95 כמכחיש אורו של נר הדולק.
 96 לפי מה שהתבאר נמצא שלדברי התלמיד, נחלקו רב ושמואל באופן
 97 שמדליק באמצעות קיסם, שרב אסור ושמואל מתיר, אבל הדלקה
 98 מנר חנוכה לחבירו מותרת אף לרב. הגמרא מקשה על כך מברייתא:
 99 מתיב רב אוןא, שנינו בברייתא, (סלע של)

נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי – וא"ת: הוה ליה למימר
"ימעט" כמו גבי מבוי, דאמר התם: מבוי דרבנן – תני תקנתא. ואיכא למימר: דנקט
פסולה – משום דבעי למימר כסוכה שהיא מן התורה. אי נמי: לא רצה להאריך "כבנה
וימעטנה ויחזור וידליק", דלמעטנה ולהניחה כמו שהיא דולקת – אי אפשר, כדמוכח לקמן:
אסור להסתפק מזה עד מוצאי יו"ט

האחרון – והא דשרי אתרוג ביו"ט
האחרון טפי ממוכח – מפרש בפרק "לולב
וערבה" (סוכה מוה) משום דסוכה בספק שביעי
ספק שמיני – יתובי יתביני, ואי מתרמי ליה
סעודה בין השמשות – אכיל ליה התם. והואיל
ואיתקצי בין השמשות – איתקצי כוליה יומא של
ספק ח' וט'. אבל אתרוג – אינו נשל בספק ז' וז',
ולא איתסר בספק שמיני (א) אלא משום
דאיתקצי בין השמשות של ז'. ואע"פ דבין
השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום
– הואיל ולא אסור אלא משום ספק יום וספק
לילה – לא איתקצי בכך כולי יומא – מידי דהוה
אביצה שנולדה בזה דמותת בזה, אע"פ דבין
השמשות אסור משום ספק יום וספק לילה:
סוכה תניא – משמע דטעמא דגוי סוכה
משום ביוז מצוה. וקשה לר"י בפרק "בירה"
(לקמן דף מה. ושם) משמע דטעמא משום "מיגו
דאיתקצי למצוה" – ותיקין. דצריכי לתרווייהו:
דמשום דאיתקצי למצוה – לא הוה אסרין
בחולו של מועד, דלא שייך מוקצה אלא (בנפל)
בשבת וביו"ט. ומשום ביוז מצוה – לא הוה
אסרין לזו היכא דנפלו. אבל השתא דאמרי
דאיתקצי, וביוז מצוה – אסרין אפילו נפלו.
ואפי' בחוה"מ. וקשה לר"י: כיון דגוי סוכה
אסורין משום ביוז, א"כ מאי פריך בביצה ב'?

"המביא" (דף לו ושם) מגוי סוכה אעצי סוכה –
דקאמר: וסוכת החג לא מהני בה תנאה. והנני:
סככה כהלכתה כו'. ומאי קשיא? דילמא עצי
סוכה לא מהני ביה תנא – דמקרא נפקא,
כדדיש התם: מניין לעצי סוכה שאסורין כל
שבעה ת"ל "חג הסוכות ז' ימים וגו'". ודרשה
גמורה היא, כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף ט. ושם)
דב"ש פסלי מהאי קרא סוכה יענה, וביה
מכשירין. דההוא מיבעי ליה לעצב סוכה
שאסורין כל שבעה. אבל גוי סוכה דלא אסירי
אלא משום ביוז – מהני בהו תנאה. ועוד, בפרק
"בירה" (לקמן דף מה.) משמע בחדיא דעצי סוכה
לא אסור אלא משום דאיתקצי למצוה
והשיב ר"ת: דבין גוי סוכה ובין עצי סוכה
היתרים על הכשר סוכה – לא אסירי אלא משום
ביוז, או משום "הואיל דחוקקא למצוה". ולא
אסירי מקרא – אלא דווקא כדי הכשר סוכה.
דחמקשה דפריך בביצה (דף לו:) מגוי סוכה אעצי
סוכה – לא ידע שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר

פסולה. דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה, וליכא פרסומי ניסא: פסוקה וכמבוי.
דתנן בהו בדיקא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי: מצינה להניחה. בחצר או ברה"ר
בשפח הסמוך לפתח. שאם ירחיקנו להלן מן הפתח – אינו ניכר שבעה"ב הניחו שם:
מימין. בכניסתו לביתו למימין: מוזהר. ק"ל דבמין, דכתיב "ביתך" – דרך ביאתך, וכי
עקר אינש – בפרעה דימנא עקר ברישא:
להרצות. למנות: פסח ששפך בידו ששפך
בה, ולא ברגלו: גוי סוכה. פירות שתולין בה
לגוי: מריה דאברהם. לשון תמיה הוא: תלי.
סוכה דתניא בברייתא בדיקא, כדמפרש
ואזיל: כולא תניא. בנר חנוכה, דמיקרא דרב
אסי הוא, ואינו ברייתא: ועשרה בקרמים.
פארה ביריעות של צבעים, שקורין אוברייץ:
התנה עליה. במס' ביצה (דף לו:) אוקימנא
באומר "איני בודל מזה כל בין השמשות של
קידוש יו"ט ראשון" – דלא קל עליהו קדושה
כלל. אבל תנאי אחר – אינו מועיל: אביוהו
דכולהו. שילמדו כולן ממנו: דם. ביסוי הדם.
דנקא לן מקרא "ושפך וכסה", ומפרש בה
טעמא: שלא יהיו מצות בזויות עליו: מנר
לנר. דחנוכה, כדמפרש טעמא לקמיה:
מתירין. להטיל ציצית משלית יסן לטלית
חש, ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר:
הל' בריש. דאמר: דבר שאין מתבין –
מוקד, ואע"ג דקעביד חריץ, והוה תולדה
דחורש או בונה. ומשום דהילכתא כרב
באסורי כבוליה לתלמודא בר מהני תלת –
נקטינהו גבי הדין: כל מילי דמר. רבה בר
נחמני: לעשות חריץ גרסין: טעמא דרב. מנר
לנר – משום ביוז מצוה, שמדליק קיסם
שאינה מן המצוה מנר של מצוה, וממנו
מדליק השאר: אביוהו. דמיחזי כמאן דשקיל
נהורא, ושווא קצת מלחלוותי שמונו:
משנא לשנא. מביא נר אצל נר, ושתיקין
של מצוה, ולא בקיסם:

מעשר

דכולהו דם. איתמר, רב אמר: אין מדליקין מנר לנר, ושמואל אמר: מדליקין. רב אמר: אין
מתירין ציצית מבגד לבגד, ושמואל אמר: מתירין מבגד לבגד. רב אמר: אין הלכה פרבי שמעון
בגיריה, ושמואל אמר: הלכה פרבי שמעון בגיריה. אמר אביי: כל מילי דמר עביד פרב, לבר
מהני תלת דעביד בשמואל: מדליקין מנר לנר, ומתירין מבגד לבגד, והלכה פרבי שמעון בגיריה.
דתניא: רבי שמעון אומר: גזר אדם משה פסא ופסל, ובלבד שלא יתבין לעשות חריץ.
יתבין ההוא מרגנן קמיה דרב אדא בר אבהו, ויתבין וקאמר: טעמא דרב – משום ביוז מצוה.
אמר להו: לא תציתו ליה, טעמיה דרב – משום דקא מכחיש מצוה. מאי בינייהו? – איכא
בינייהו: דקא מדליק משנא לשנא. מ"ד משום ביוז מצוה – משנא לשנא מדליק, מ"ד
משום אביוהו מצוה – משנא לשנא נמי אסור. מתבין רב אביי: סלע של

מעשר

סוכה לכדי הכשר סוכה, ומשני: באומר "איני בודל מזה כל בה"ש", דלא חילא קדושה על גוי סוכה, וכן על עצים היתרין על הכשר סוכה מהני בה תנאה. אבל עצי סוכה כדי הכשר –
חילא קדושה עליהו על כרוז דבר תורה כל שבעה, ולא מהני תנא, והא דקאמר התם: ואם התנה עליהן – הכל לפי תנאו, ופריך: למימרא דמהני בה תנאה כו', ומשני: סיפא תנאן
לסוכה דעלמא. ובתר הכי פריך: וסוכת החג לא מהני בה תנאה? והתניא סככה כו' – לא בעי לשנוי "הכל לפי תנאו" על יתרות מכדי הכשר סוכה – "הכל לפי תנאו" – משמע בכל
הסוכה: דכולהו דם – הא דלא קאמר אביוהו דכולהו עצי סוכה, דנפקי מקרא כדאמר בריש "המביא" בביצה (דף לו ושם) אומר ר"י: דמשום דמעצי סוכה לא הוה ילפינן –
דשאני סוכה, דבמסתפק מזה איכא ביטול מצוה. אבל בניי סוכה ובהרצאת מעות לאור נר חנוכה – ליכא ביטול מצוה: רב אמר אין מתירין מבגד לבגד – לא מבעיא
אי חובת טלית הוא דאסור, אלא אפילו חובת גברא הוא – נמי אסור, כדאשכחן במזוזה דנענש אותו שנולד, בבבא מציעא בסוף פרק "השואל" (דף קכ.). אף על גב דחובת הדור היא.
ושמואל אמר: מתירין. אע"ג דשמואל גופי' סבר דחובת טלית היא – אפ"ה מתירין, כיון שעשוהו לצורך בגד אחר. וגבי מזוזה שנענש – שמואל לא היה בדעתו להניח בבית אחר. א"נ: מזוזה
שאנו, שעשוהו להציל מן המזיקין. ואע"ג דלכ"ע אין מתירין שלא להניח בבגד אחר – אין קשה מה שנהגו להחזיר ציצית משליתות של מתים, דווקא בטלית של חי שהוא רב חובא אין
מתירין: כל מילי דמר עביד כרב – קשיא דפ"ק דכתובות (ד' טו) שם כתובה:

מעשר

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
25
26
27
28
29
30
31
32
33

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
25
26
27
28
29
30
31
32
33

וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ' שנה בו – תימנה: אמאי נקט מ' שנה? לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין וי"מ: וכי אהרן כשהיה נכנס לפניו לאורה היה צריך? והלא מ' שנה היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות, כדאמרין בבריתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטיפח (וראה בו) וידוע מה תבוכה, בחבית וידוע מה תבוכה. וכן משמע ב"ב דאבהנים קאי, דגרס התם: וכי

עומדים לרדו והלא כל אותם מ' שנה לא הוצרכו לנר, שנא' "כי ענן ה' על המשכן וגו'". ומידה בשלדו "כל קרבנות" (מנחות ד' פה ושם) משמע דאשכניה קאי, דמיתיה לה גבי הא דא"י אליעזר: לא לאביה לאני צריך ולא לאורה אני צריך. וקאמר נמי התם "לפרוכת העדות" – עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. וא"ת: לאורה אני צריך – והלא כל אותן ארבעים שנה: ובה היה מסיים – פירש בקונטרס: ובה היה מסיים ההטבה, שהשאר היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים, ואחוז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה ומדליקה, ומדליק השאר ממנה. וקשה לריב"א: שאם (ב) אפשר לדליק מן הישנה – א"כ גם השאר ידליק ממנה ומאי פריך לרבו כיון דהוציא הפתילה הישנה מן הנר – תו ליכא לא משום כיוון מצוה ולא משום אכחשי מצוה. אלא ודאי א"א לעשות כן. וכשכא להטיב – היה מטיב כל מה שבנר, והפתילה היתה כבה מאליה. אלא בעד שהפתילה ישנה בנר מערבי דולקת – היה מדליק ממנה השאר, והיה מטיב ונותן בה שמן ופתילה חדשה ומדליקה מן השאר – ובה היה מסיים – היינו ההדלקה: והוא הכא כיון דקביעי נרות כו' – במיד בפרק "ב' מדות" (מנחות ד' פה) דנר של פרקים היה, דמשמע התם דמחבר היה וזהו של פרקים כדי שיוכל להטיבו יפה. ואמאי מיד התם דלא היה קבוע, אלא היה מסלק לגמרי בשעת הטבה ואחר כך מניחו: מאי הוי עלה – תימנה: מאי קמביעא ליה? ומאי קאמר נמי "חיונין אי הדלקה כו"? דא לכאורה משמע דהלכה כשמואל, דהא רבה עבד כוותיה – וא"כ קנסא נמי שרי, דהא ע"כ בקנסא פליגי, ובבבוי מצוה. דהא מאן דמפרש טעמא פלוג משום אכחשי מצוה – איתוחבו – וצ"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר, ומביעא ליה! אי הנחה עושה מצוה – ואסור לרב מנר לנר משום כיוון מצוה כמו בקנסא, או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה – דלא חישינן לאכחשי מצוה. ומסיק: דהדלקה עושה מצוה, ושרי. א"כ, מצאתי בשם ריב"ז: דמביעא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה, אי שרי בקנסא אי לאו. ומביעא ליה אי ק"ל כמו שאמר למעלה דלמ"ד משום כיוון מצוה – שרי להדליק מנר לנר לרב, ואם כן בקנסא פליגי – ושרי שמואל בקנסא. או דילמא: לא ק"ל הכי, ומנר לנר נמי איכא ביזוי מצוה, ואסור רב. (פי) דהנחה עושה מצוה, ולא דמי למנורה. ודוקא מנר לנר שרי שמואל, אבל בקנסא – אפילו שמואל מודה דאסור. ומסיק: חיונין דאיבעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה, ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה. ולשמואל אפילו בקנסא שרי: דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה כו' – ובפסא מינה אם הדלקה חשיו או הניחה: מכבה

הי' מדליק" – לא ק"י דלאו משקל קנסא: וואדליקין. לקנסא מנר מערבי, ובהויא קנסא מדליק את השאר: בפתיחות אריות. כל הפתיחות יוצאות חוץ לפתיחות עד שמיניעות זו לזו, ומדליק ממנה הסמוכה לה. והשאר זו מזו: סוף סוף ל"ד כו'. דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור: אי תדלקה עושה מצוה, אי הנחה של הנחה תליה בהדלקה – מדליקין, כדאשכחן במנורה: ואי הנחה עושה מצוה, ועיקר מצותה תליא בהנחה: אין מדליקין מנר לנר. דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי: דאיבעיא להו גרסי. כלומר: דהא מילתא קבר איבעיא לן, ומפשטא דההיא קעיא מיפשטא לן הך: הנה תפיש נר הנגבה. בידו משודלקה עד שקבתה: ועופר. אלא כן לשון התלמוד: "לצורפו". להשתמש, וליכא דהיכר ניסא: בפנים. בבית: והוציא את לחוין, כדאמר לעיל, דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ: אי אמרת בשלמא תדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא בלום. דכיון דזו היא מצותה – צריך שתיעשה במקום חיובא:

מעשר שני אין שוקלין בגגו דגרי זזהב, ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר. אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר, אבל בקנסא אסור שמואל – הא לא תהוי תיובתא. אלא אי אמרת בקנסא נמי שרי, הא תהוי תיובתא! – אמר רבה: גזירה שפא לא יכוין משקלותיו, וקא מפיק להו לחולין מתיב רב ששט: "מחוץ לפרוכת העדות יצורף" וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לכאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת תברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים. והא הכא, כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא משקיל ואדלוק, קשיא בין למ"ד משום כיוון מצוה, ובין למ"ד משום אכחשי מצוה! תרגמא ר"פ בפתיחות אריות. סוף סוף, למ"ד משום אכחשי מצוה קשיא! – קשיא. מאי הוי עלה? א"ר הונא בריה דרב יהושע: חיונין אי הדלקה עושה מצוה – מדליקין מנר לנר, ואי הנחה עושה מצוה – אין מדליקין מנר לנר. דאיבעיא להו: הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה – ת"ש. דאמר רבא: היה תפיש נר הנגבה ועופר – לא עשה ולא בלום. שמינע מינה: הנחה עושה מצוה – התם: הוואה אומר "לצורפו הוא דנקיט לה". ת"ש. דאמר רבא: הדליקה בפנים והוציא – לא עשה בלום. אא"כ הדלקה עושה מצוה – הדלקה במקומו בעיניו. משום הכי לא עשה בלום. אלא אי אמרת "הנחה עושה מצוה" אמאי לא עשה ולא בלום? – התם נמי, הוואה הוא אומר "לצורפו הוא דאדלקה". תא שמינע, דאמר רבי יהושע בן לוי: עשית

העולה. ונראה בעיני דאמור רבנן קביעתא בנר שני – משום דאין מעבירין על המצות, וכי עייל בהיכל – בקמא פגע ברישא, וביה לא מצי לאתחילי, דכתיב "יערוך אותו לפני ה'" – צריך שיהא אחד חוצה לו, דאי לא, לא קרינן ביה "לפני ה'". והכי אמרינן במנחות (דף עזא), דכתיב בנר מערבי "לפני ה'" – מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו'. ובה היה מסיים ההטבה – לפי שהשאר היה מטיב שחרית, וזו מטיב בין הערבים. ואחוז הישנה בידו, או מניחה בכלי עד (א) שנותן שמן ופתילה, ומדליקה ומדליק ממנה את השאר. והא דאמרין בסדר יומא (דף לג:) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות, משמע: כולוהו הך מטיב שחרית, וליף לה מקראי – היינו בשלא ה' הנס מתקיים וה' מוצאו שקבה. דלא סמך קרא אנשיא, וכל זמן שהיו ישראל חביבין – היה דולק כל היום, והיו עדותה: והא הכא כיון דקביעי נרות. במנורה, ולא היה יכול לנטק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים – על כרחיה דא דקתני "ממנה

המצות, וכי עייל בהיכל – בקמא פגע ברישא, וביה לא מצי לאתחילי, דכתיב "יערוך אותו לפני ה'" – צריך שיהא אחד חוצה לו, דאי לא, לא קרינן ביה "לפני ה'". והכי אמרינן במנחות (דף עזא), דכתיב בנר מערבי "לפני ה'" – מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו'. ובה היה מסיים ההטבה – לפי שהשאר היה מטיב שחרית, וזו מטיב בין הערבים. ואחוז הישנה בידו, או מניחה בכלי עד (א) שנותן שמן ופתילה, ומדליקה ומדליק ממנה את השאר. והא דאמרין בסדר יומא (דף לג:) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות, משמע: כולוהו הך מטיב שחרית, וליף לה מקראי – היינו בשלא ה' הנס מתקיים וה' מוצאו שקבה. דלא סמך קרא אנשיא, וכל זמן שהיו ישראל חביבין – היה דולק כל היום, והיו עדותה: והא הכא כיון דקביעי נרות. במנורה, ולא היה יכול לנטק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים – על כרחיה דא דקתני "ממנה

המצות, וכי עייל בהיכל – בקמא פגע ברישא, וביה לא מצי לאתחילי, דכתיב "יערוך אותו לפני ה'" – צריך שיהא אחד חוצה לו, דאי לא, לא קרינן ביה "לפני ה'". והכי אמרינן במנחות (דף עזא), דכתיב בנר מערבי "לפני ה'" – מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו'. ובה היה מסיים ההטבה – לפי שהשאר היה מטיב שחרית, וזו מטיב בין הערבים. ואחוז הישנה בידו, או מניחה בכלי עד (א) שנותן שמן ופתילה, ומדליקה ומדליק ממנה את השאר. והא דאמרין בסדר יומא (דף לג:) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות, משמע: כולוהו הך מטיב שחרית, וליף לה מקראי – היינו בשלא ה' הנס מתקיים וה' מוצאו שקבה. דלא סמך קרא אנשיא, וכל זמן שהיו ישראל חביבין – היה דולק כל היום, והיו עדותה: והא הכא כיון דקביעי נרות. במנורה, ולא היה יכול לנטק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים – על כרחיה דא דקתני "ממנה

ממקומו כדי להדליק ממנו שאר הנרות, לא סגיא דלא משקיל
ואדלוקי – אי אפשר להדליק את הנרות מנר המערבי אלא אם יטול
קיסם וידליקו מנר המערבי, וממנו ידליק את שאר הנרות, וקשיא בין
למאן דאמר (ואתו תלמיד) שרב אסר הדלקה מנר לנר משום כיווי
מצוה, ובין למאן דאמר ורב אדא בר אהבה שרב אסר משום
אכחזשי מצוה, שהרי לדברי שניהם אסר רב הדלקה על ידי קיסם.
מתרצת הגמרא: תרנמא (העמדת וביאר) רב פפא את דרך הדלקת
נרות המנורה, שבפתיחות ארובות המגיעות זו לזו היה מדליק, והיה
מדליק מנר מערבי את הנר הסמוכה לה, ואחר כך הדליק כל אחת
מחברתה.
חזרת הגמרא ומקשה: סוף סוף, למאן דאמר שרב אסר משום
אכחזשי מצוה, ולשיתנו גם הדלקה מנר לנר שלא באמצעות קיסם
אסר רב, קשיא ממנורה. מסיקה הגמרא: קשיא.
מבררת הגמרא: מאי הוי עקלה – מה היא הכרעת ההלכה בדין
הדלקת נר חנוכה מנר לנר.
משיבה הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע, הוינא – עלינו
לראות מה היא עיקר מצות נר חנוכה, אי התדלקה עצמה עושה
מצוה – היא עיקר המצוה, מדליקין מנר לנר, וכפי שהדליקו
במקדש מנר לנר, שכיון שמקיים מצוה בהדלקה עצמה אין בכך כיווי
מצוה לנר שממנו הוא מדליק, ואי הנחה של הנר במקומו עושה
מצוה – היא עיקר המצוה, ולא ההדלקה, אין מדליקין מנר לנר,
שכיון שההדלקה אינה העיקר, יש בהדלקה משום כיווי מצוה.
דאבעיא להו – שבנידון זה כבר הסתפקו בני הישיבה, האם התדלקה
עושה מצוה, או הנחה עושה מצוה.
הגמרא מנסה לפשוט הספק: תא שמע, דאמר רבא, היה תפוש
(מחוץ בידו) נר חנוכה ועומד משהדליקה ועד שכבתה, לא עשה
ולא בלום. מוכיחה הגמרא: שמע מינה הנחה עושה מצוה, ולכן זה
שלא הניחה לא יצא, שאילו הדלקה עושה מצוה, אף אם החזיקו
בידו, יצא.
דוחה הגמרא: אפשר שהדלקה עושה מצוה, והתם – ומחזיק הנר אינו
יוצא, משום שהרואה אומר, לצורכו הוא דנקיט לה – לצורך
תשמישו הוא מחזיקה, ולא לנר חנוכה הדליקה, ואין פרסום לנס.
שוב מנסה הגמרא לפשוט הספק: תא שמע, דאמר רבא, התדלקה
לנר חנוכה בפנים – בתוך הבית, ואחר כך הוציאה והניחה במקומה
על פתח הבית, לא עשה בלום. ומעתה, אי אמרת בשלמא שהדלקה
עושה מצוה, אם כן התדלקה במקומו הראוי בעיניו, שהרי המצוה
היא עצם ההדלקה, ומשום הכי המדליק בפנים ואחר כך הוציאו
לחוץ, לא עשה בלום. אלא אי אמרת שהנחה עושה מצוה, אמאי
לא עשה ולא בלום, והרי עיקר המצוה בהנחה במקומו, וקיים זאת.
דוחה הגמרא: התם נמי – גם שם, אף אם הנחה עושה מצוה, אינו
יוצא מצותו בכך, משום שהרואה הוא אומר, לצורכו הוא דאדלקה
להשתמש לאורה בביתו, ואחר שגמר צרכיו הניחה בחוץ לנר חנוכה,
ולכן אינו יוצא ידי חובתו, כיון שאין פרסום לנס.
הגמרא פושטת הספק: תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי,

מעשר שני – דינרי זהב שחיללו עליהם פירות מעשר שני, אין
שוקלין (כנגדו) [כנגדן] דנרי זהב של חולין, לבדוק אם הם שלימים
ושוקלים משקלם הראוי, ואפילו אם שוקל כדי לחלל עליו – על
דינר החולין מעשר שני אחר, מכל מקום אסור, כיון שעדיין הדינר
חולין.
מבאר רב אויא את קשייתו: אי אמרת בשלמא דכי פליגי רב
ושמואל בהדלקה מנר של מצוה לנר של מצוה אחר ללא אמצעי,
שרב אסר משום אכחזשי מצוה, ושמואל אינו חושש לכך, אבל אם
מדליק בקינסא – באמצעות קיסם חולין שיש בוה כיווי מצוה, אסר
שמואל, הא לא תהוי תיובתא – ברייתא זו שאסרה לשקול דינרי
חולין כנגד דינרי מעשר שני, אינה סתירה לדברי שמואל, שהרי זה
דומה להדלקת נר מצוה על ידי קיסם חולין, כיון שבשעת השקילה
עדיין הדינר חולין. אלא אי אמרת כדברי התלמיד, שהמחלוקת היא
במדליק נר מצוה באמצעות קיסם, ולפי זה בקינסא נמי שרי – גם
הדלקה על ידי קיסם התיר שמואל, הא תהוי תיובתא – ברייתא זו
תהיה סתירה לדבריו, שהרי אסרה להשתמש בדינרי מעשר שני
לשקול כנגד דינרי חולין, אף שעושה כן לצורך חילול מעשר שני,
ודומה להדלקת קיסם מנר מצוה כדי להדליק נר מצוה אחר.
מתרצת הגמרא: אמר רבה, הברייתא אסרה זאת מחמת גזירה שמיא
לא יבזין משקלוֹתיו – שמא אחר השקילה יתברר שאין משקל
הדינרים שווה, והיינו שדינרי החולין חסרים ואינו יכול לחלל עליהם,
או שהם יתרים ולא ירצה לחלל עליהם מחמת שמשובחים הם, וקא
מפיק להו לחולין – ויוציאם לחולין, כלומר, יניחם חולין כמו שהם
ולא יחלל עליהם המעשר, ונמצא שהשתמש בדינרי מעשר שני
שלא לצורך מצוה, וביזה המצוה, אבל בהדלקת נר מנר על ידי קיסם
לא שייך חשש זה, ולכן התיר זאת שמואל.
הגמרא מקשה על רב שאסר הדלקה מנר מצוה לנר מצוה אחר:
מתיב רב ששתי, שנינו בברייתא, נאמר במצות הדלקת המנורה ויקרא
כד א, 'מחזין לפריכת הערת באהל מועד יערוך אתו אהרן מערב עד
בקר לפני ה' וגו', מבארת הברייתא מדוע נקט הכתוב לשון 'עדות',
מפני שיש לתמוה, וכי לאורה של המנורה הוא (הקב"ה) צריך,
וקלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא
לאורו של הקב"ה שהאיר להם על ידי עמוד האש, ואם כן מדוע צוה
להדליק את המנורה, אלא לכך צוה זאת, כי עדות היא (המנורה)
לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.
מבררת הגמרא: מאי עדות, כלומר, כיצד מעידה המנורה על
השראת השכינה. משיבה הגמרא: אמר רב, העדות, זו נר מערבי
שבמנורה, שנותן בה (בנר המערבי) שמן במדת חכמה וידיעה – כמו
שנותן בשאר נרות המנורה, ונעשה נס ודלקה כל הלילה וכל היום
שלמחרתו, וממנה היה מדליק שאר הנרות בין הערבים, ובה היה
מסיים את הטבת הנרות, ששאר הנרות היה מטיב בבוקר ומכנים
להדלקתם בערב, ונר המערבי שעדיין דלקה בבוקר מטיב באחרונה
בין הערבים קודם ההדלקה. ונס זה העיד שהשכינה שורה בישראל.
מסיים רב ששת את קושייתו: והא קא במנורה, בין דקבעי נרות
– כיון שהנרות קבועים בה, ואין אפשרות לנתק את נר המערבי

עֲשִׂישִׁית – כלי זכוכית גדול המשמש להדלקה, שֶהַדְלִיק בה נר חנוכה
 בערב שבת, וְהִיתָה דֹלְקָת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵל, לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת
 אם בא להדליק בה נר חנוכה, מִכְבָּה, וּמִדְּלִיקָה לַמְצוֹת לִילָה זו.
 ומעתה, אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא הִדְלִיקָה עוֹשֶׂה מְצוּה, שְׁפִיר – מובן שאין
 צריך לעשות הנחה חדשה, אֵלָּא אִי אִמְרַת הִנָּחָה עוֹשֶׂה מְצוּה, הָאִי
 – מה שאמר מִכְבָּה וּמִדְּלִיקָה, קשה, וכי די בכך, והלא מִכְבָּה
 וּמְנִיחָהּ וּמְנִיחָהּ וּמִדְּלִיקָה, מִיָּפְעִי לִיה לרבי יהושע בן לוי לומר.
 ועוד, מִדְּקָא מְכַרְכִּינֵן קודם ההדלקה אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנו
 לְהַדְלִיק נֶר שֶׁל חֲנוּכָּה, שְׁמַע מִיָּה הִדְלִיקָה עוֹשֶׂה מְצוּה, שאילו
 הנחה העיקר, היינו צריכים לברך 'להניח נר של חנוכה' בשעת הנחת
 הנר במקומו. מסיקה הגמרא: אכן שְׁמַע מִיָּה שהדלקה עושה מצוה.
 הגמרא מציינת חידוש דין העולה מכך שהדלקה עושה מצוה:
 וְהִשְׁתָּא דְאִמְרִינֵן הִדְלִיקָה עוֹשֶׂה מְצוּה, אם הִדְלִיקָה חֶרֶשׁ שׁוֹמֵה
 וְקָמָן, אף שהניחה המחויב במצוה, לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם. אמנם אִשָּׁה
 וְדָאִי מִדְּלִיקָה, ומציאה אחרים ידי חובת המצוה, כְּדָאִמְרַי רַבִּי
 יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, נָשִׁים חַיִּיבוֹת בְּנֶר חֲנוּכָּה, אף שפטורות הן מכל
 מצות עשה שהזמן גרמא. מפני שֶׁאֵלֶּה הֵן הָיוּ בְּאִתּוֹת הַנֶּסֶם, של
 ההצלה מידי היוונים, שהיוונים גזרו שכל בתולה הנישאת תבעל
 תחילה לשר.
 הגמרא דנה בחיוב אורח בנר חנוכה: אִמְרַי רַב שִׁשְׁתִּי, אֲכַסְנָא –
 המתארח בבית אחרים חַיִּיב בְּנֶר חֲנוּכָּה, ואין יוצא חובתו בהדלקת
 בעל הבית.
 אִמְרַי רַבִּי יוֹרְא, מְרִישׁ כִּי הוֹיָא כִּי רַב – בתחילה (בימי בחרותו)
 כשהייתי לומד אצל רבותי, מְשַׁתְּפָנָא בְּפִרְשֵׁי בְּהַדִּי אוֹשְׁפִיּוֹא –
 הייתי נותן כמה פרוטות למארח אותי כדי להשתתף עמו בשמן, וכך
 יצאתי ידי חובתי בהדלקתו נר חנוכה, בְּתֶרֶד דְּנִסְכִּי אִיתְתָּא – אחר
 שנשאתי אשה, ולפעמים הייתי מתארח אצל אחר, אִמְיָא – אמרתי,
 הִשְׁתָּא וְדָאִי לֹא צְרִיכָנָא להשתתף עם בעל הבית, דְּקָא מִדְּלִיקָה עָלִי
 בְּגוּ בִּיתָאִי – שמדליקים עבורי בביתי, ויוצא אני בזה חובת ההדלקה.
 הגמרא מבארת איזה שמן מובחר ביותר לנר: אִמְרַי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
 לֵוִי, כָּל הַשְּׂמֵנִים כּוֹלֵל יִפִּין לֵבֵר, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמּוֹבָחֶר, ולכן
 המהדר דליק נר חנוכה בשמן זית.
 אִמְרַי אֲבִי, מְרִישׁ הוּהּ מְהֵרָא מִרְאִשְׁחָא דְשׁוּמְשׁוּמִי – בתחילה היה
 מורי (רבה) מחזר להדליק נר חנוכה בשמן שומשומין, אִמְרַי, הָאִי
 מְשִׁיךְ נְהוּרִיָּה טַפִּי – אורו נמשך יותר זמן ואינו כלה מהר כשמן זית.
 כִּיּוֹן דְּשָׁמַע לֵה לְהָא דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי שֶׁשָּׁמֵן זֵית הוּא הַמּוֹבָחֶר,
 מְהֵרָא אֲמַשְׁחָא דִּיתָא – שמן זית, אִמְרַי, הָאִי צָלִיל נְהוּרִיָּה טַפִּי –
 אורו צלול ומאיר יותר.
 אגב המאמר הקודם מביאה הגמרא מאמר דומה. דרך הכנת הדיו כך
 הוא, מעשנים כלי זכוכית על ידי שכופים אותו על נר דולק וכדומה,
 עד שמשחיר, ואז מגרדים את השחוריות שדבקה בו, ומגבלים אותה
 עם מעט שמן, ומניחים אותה בחמה להתייבש, וממחים אותה בתוך
 שאר סממני הדיו. ואִמְרַי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, כָּל הַשְּׂמֵנִים יִפִּין
 לְהַכְנֵת דִּיו, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמּוֹבָחֶר.
 מסתפקת הגמרא: אִיפְעִיא לָהּ, האם שמן זית מובחר ביותר לְגַבֵּל בו
 את השחוריות, או שהוא מובחר ביותר לְעֵשֶׂן בו את כלי הזכוכית.
 פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, דִּתֵּי רַב שְׁמוּאֵל בְּרַי וּמָרָא, כָּל הַשְּׂמֵנִים
 יִפִּין לֵדִיו, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמּוֹבָחֶר, כִּיּוֹן לְגַבֵּל בֵּין לְעֵשֶׂן.
 דעה חולקת: רַב שְׁמוּאֵל בְּרַי וּמָרָא מִתֵּי הֵבִי, כָּל הַשְּׂמֵנִים יִפִּין
 לִדִּיו, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמּוֹבָחֶר. ולדבריו שמן זית מובחר ביותר רק
 לעשן.
 ממרא נוספת לענין הכנת דיו: אִמְרַי רַב הוּנָא, כָּל הַשְּׁרָפִין – גומי
 היוצא מן העץ, יִפִּין לְהַכְנֵת דִּיו, וְשָׂרְפָה הַיּוֹצֵא מֵעֵץ קָמָף יִפָּה
 מְבֻלָם.
 הגמרא עוברת לדון בברכת נר חנוכה: אִמְרַי רַב תִּיַּא בְּרַי אֲשִׁי אִמְרַי
 רַב, הַמְדִּלִיק נֶר שֶׁל חֲנוּכָּה צְרִיךְ לְבָרֵךְ קודם ההדלקה.
 וְרַב יְרֵמְיָה אִמְרַי, גַּם הָרוּאָה – העובר בשוק ורואה נֶר שֶׁל חֲנוּכָּה

באחת החצרות, ולא הדליק נר חנוכה בביתו, צְרִיךְ לְבָרֵךְ על ראייתו.
 הגמרא מבארת אלו ברכות מברכים: אִמְרַי רַב יְהוֹנָה, יוֹם רִאשׁוֹן
 הָרוּאָה מְבָרֵךְ שְׁתֵּים, ברכת 'שעשה ניסים', וברכת 'שהחינו',
 וּמִדְּלִיק מְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרוּכוֹת, שמוסיף ברכת 'להדליק נר של חנוכה',
 מְבָרֵךְ א – (מיום שני) וְאֵילָּה, מִדְּלִיק מְבָרֵךְ שְׁתֵּים, וְרוּאָה מְבָרֵךְ אַחַת.
 מבררת הגמרא: מָא – איזו ברכה מְבָרֵךְ מיום שני ואילך. משיבה
 הגמרא: מְבָרֵךְ ברכת זְמַן – שהחינו. שואלת הגמרא: וְנִימְעוּשׁ ברכת
 גַּם – שעשה ניסים. משיבה הגמרא: גַּם כָּל יוֹמֵי אֵיתִיהּ, שבכל יום
 הדליקו מוזהר על ידי נס, וצריך לברך בכל יום על הנס שביום זה,
 אבל זמן אין שייך לברך כל יום, שמהגעינו לתחילת הזמן הגיענו
 לכל הימים.
 הגמרא מבררת נוסח הברכה הראשונה: מָא מְבָרֵךְ. משיבה הגמרא:
 מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנו לְהַדְלִיק נֶר שֶׁל חֲנוּכָּה.
 שואלת הגמרא: וְהִכֵּן צוּנו זאת בתורה, והלא רק תקנת חכמים היא.
 משיבה הגמרא: רַב אֲוִיָּא אִמְרַי הַצִּיּוּי נִלְמַד מֵהַכְּתוּב (דברים יז יא) 'לֹא
 תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּיד לָךְ' וגו', שהזהיר הכתוב לשמוע בקול
 חכמים. רַב נַחֲמִיָּה אִמְרַי הַצִּיּוּי נִלְמַד מֵהַכְּתוּב (דברים לב ז) 'שָׁאֵל אֲבִיךָ
 וְיִנְדָּה, וְקִנְיֶיךָ וְיִאֲמָרוּ לָךְ, וְאֲבִיךָ' אלו הנביאים, וְזִקְנֶיךָ' אלו
 החכמים, ומלמד הכתוב את החובה לשמוע בקולם.
 נמצאנו למדים שגם על מצוה דרבנן מברכים, הגמרא מקשה על כך
 מדין הפרשת דמאי: מִתֵּיב א – (הקשה) רַב עֲמֵרָם, שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה (דמאי
 פ"א מד) קולות שהקילו חכמים בדמאי לעומת טבל גמור, הִדְמָאִי –
 כבר לחם של דמאי, מְעַרְכִּין בּו עירובי חצירות ועירובי תחומין.
 וּמִשְׁתַּתְּפִין בּו שיתופי מבואות. [אם עוברים ואוכלים אותו מְבָרֵכִין
 עָלָיו ברכת המוציא. וּמְזַמְּנִין עָלָיו – ומברכים עליו ברכת הזימון.
 וּמְפִרְשִׁין אוֹתוֹ – (ממנו, מעשרות), אף כשהמפריש עָרוֹם. וְכֵן
 מפרישין אותו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת של ערב שבת.
 מסיים רב עמרם קושייתו: וְאִי אִמְרַת כָּל מְבָרְכֵן בְּעֵי בְּרָכָה, ואם
 כן גם על הפרשת מעשרות מדמאי מברכים, הִכָּא כִּי קָאִי
 – (כשעומד) עָרוֹם, הִכִּי מְבָרֵךְ, וְהָא בְּעֵינֵי – והרי צריך לברכה 'וְהָיָה
 מִתְּחִילָה קִדּוּשׁ, וְלֹא יִרְאֶה בָךְ עֲרוֹת דָּבָר' (דברים כג טו), ותיבת 'דָּבָר'
 מלמדת שאף דיבור של הזכרת השם אסור לאמרו נגד ערוה, וְלִיכָא
 – וזה לא מתקיים כשעומד ערום. אלא בהכרח שכיון שמצוה מדרבנן
 היא אין מברכים עליה, ומדוע אם כן מברכים על מצות הדלקת נר
 חנוכה.
 מתרצת הגמרא: אִמְרַי אֲבִי, וְדָאִי דְדְּבָרֵיהֶם – מצוה שתיקנו חכמים
 בוודאות, כגון מצות נר חנוכה, בְּעֵי בְּרָכָה, אבל סָפֵק דְדְּבָרֵיהֶם, כגון
 דמאי, שלא תיקנו חכמים להפריש ממנו רק מחמת ספק שמא לא
 הפרישו ממנו בעליו מעשרותיו, לֹא בְּעֵי בְּרָכָה.
 הגמרא מקשה על תירוצו של אביי: וְהָא יוֹם טוֹב שְׁנֵי שְׁתֵּינָא חֲכָמִים
 נִלְהוּ בו במקומות הרחוקים מירושלים, דְּסָפֵק דְדְּבָרֵיהֶם הוּא –
 שתקנתו אינה דיבור של מחמת ספק, שאין ידוע לדרים במקומות אלו מתי
 קבעו בית דין את ראש חודש, וּבְעֵי בְּרָכָה, שמקדשים בו על הכוס.
 ומברכים 'מקדש ישראל והזמנים'.
 מתרצת הגמרא: הָתָם – שם ביום טוב שני חייבו חכמים בקידוש, כִּי
 הִכִּי דָּלָא זִילְזוּלִי בָּה – כדי שלא יזלזלו בו לנהוג בו כחול ולעשות
 מלאכות [כיון שאין מקדשים בו], אבל בשאר ספֵק דְדְּבָרֵיהֶם לא
 תיקנו ברכה.
 תירוץ אחר מדוע אין מברכים על הפרשה מדמאי: רַבָּא אִמְרַי, באמת
 אף מצוה שתיקנה מחמת הספק צריכה ברכה, ולכן מקדשים ביום
 טוב שני, אלא שהפרשת דמאי פטורה מברכה, משום שרוב עַמִּי
 הָאֲרִיזִין מְעַשְׂרִין הֵן, ואינה מצוה גמורה אלא חומרא שהחמירו
 חכמים.
 הגמרא דנה בהדלקת נר חנוכה למי שיש לו שני פתחים: אִמְרַי רַב
 הוּנָא חֲצֵר שְׁשִׁישׁ לָה – שיש לבית שבתוכה שְׁנֵי פִתְחִים לחצר, צְרִיכָה
 שְׁתֵּי גִרּוֹת – הדר בבית צריך להדליק בשני הפתחים. מוסיף רבא:
 (ואִמְרַי) רַבָּא, לֹא אִמְרִין שצריך להדליק בשניהם אֵלָּא כשהם מְשִׁתִּי

עֲשִׂישִׁית. כלי גדול של זכוכית, בלעז' לנטרנא: דולקת. שהדליקה למצות חנוכה
בע"ש: ויפליקה. למצות הלילה: היו באותו הנס. שגורו ויזנים על כל בתולות
הנשואות להיבעל לטפסר תחלה, ועל די אשה נעשה הנס: אכסנאי. אורח: בתי
דנסיבי. ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: עלי. בשבילי: בגו ביתאי. בביתי: משוך

נהוריה. אינו ממחר לכלות בשמן זית: צליל
נהוריה. צליל ומאיר: לנבל. מצאתי בתשוב'
הגאונים: שמעשני כלי זכוכית בעשן שמן זית
עד שמשתיר, וגורר השחרור' וגותן בו שמן
קמעא, ומגבל בו ומייבשו בחמה, וממחה
אותו לתוך הדיו: לעשן. ממי כדפרשית: שרף.
גומא: קפה. פרונייל של יער, כמו שאנו
עושים משל שרף: הרואה. העובר בשוק
ורואה באחר התצרות זולק. ומצאתי בשם
רבינו יצחק בן יהודה, שאמר משם רבינו
יעקב, ולא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא
הדליק בביתו עדיין, או ליושב בספינ': הרואה
מכרד שתיים. "שעשה נסים" ו"שחיינו".
שאין עליו לכרד "להדליק" – דהא לא אדליק
איהו: מאי מפעם. המדליק בשאר ימים, איהו
מן השלש ממשעט: כל יומי איתיה. שרר כל
שמנה הדליקו מן חפר. אבל זמן משהגיעו
להתחלת זמן הגיעו: תיבן צנינ. הא לאו
דאורייתא היא. אלא מדבריהם: מ"לא תסור.
מן הדבר אשר יגידו לך" וגו': מערבין בו.
עירובי חצרות ותחומין: משתתפין בו. במבוי.
דאי בעי מפקר לנכסיה וזקח עני תחוי ליה.
כדתנן מאכילין את העניים דמאי. הלכך
חשוב ידיה: ומערבין עליו. "המוציא":
ומזמנין עליו. ברכת הדומין: ומפריש אותו.
אדם שהוא ערום. כלומר: דלא צריך לכרוכי
עליה בהקשרתו: "והיה מחניד קרוש". ולא
יקא דך ערות דבר". אפילו דבור דהקרת
השם לא יראה בך ערות דבר: ודאי
דדבריהם. כגון נר חנוכה: ספק דדבריהם.
בגון דמאי, שהקשרתו איהו אלא משפס: ובעי
ברכה. קדוש היום: רבא אמר. ספק דדבריהם
בעי ברכה, ודמאי – אפילו ספק לא הוי אלא
חוקרא דעלמא, דרוב עמי הארץ מעשרין:
חצר שיש לה ב' פתחים. שיש לבית ב'
פתחים פתוחים לחצר – צריך שתי נרות, נר
לכל פתח. דמק' טעמא משום חשדא:
שהרואה יהא סבור שהבית חלוק, ותרי הוא
של שני בני אדם, ויאמרו: האחד אינו מקיים
מצות נר: מב' רוחות. אחד בצפון ואחד
במזרח: חשדא דעלמא. בני עיר אחרת
העוברין משם בשוק: אפי' מרוח אחת נמי.
סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: ואי חשדא
דבני מתא. שידעיים שאין חלוק: לסוף שדחו.
בגמר קצירו. בדכתי "לא תכלה" משמע
בשעת כילוי, ולא שיקצה אותה קודם לכן:
מפני כפול עניים. וכוהלו מפרש לה: שעה
פנייה. שאין עניים אצלו. ויאמר לקרובו עני
מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים. אבל
עקשיו שפניחה בגמר קציר השד' – העניים
רואין ובקאין:

ומפני

עֲשִׂישִׁית שהייתה דולקת והולכת כל היום בולו, למוצי"ש
מכבה ומדליקה. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה
– שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי "מכבה
ומדליקה"? "מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה" מיבעי
ליה! ועוד, מדקא מברכין "אשר קדשנו במצותיו וצונו
להדליק נר של חנוכה" ש"מ: הדלקה עושה מצוה, ש"מ.
והשתא דאמרין הדלקה עושה מצוה, הדליקה חרש
שוטה וקטן – לא עשה ולא כלום. אשה ודאי מדליקה,
דא"ר יהושע בן לוי: נשים חייבות בגר חנוכה, שאף הן
היו באותו הנס. אמר רב ששת: אכסנאי חייב בגר חנוכה.
א"ר זירא: מריש פי הוינא בי רב משתתפנא בפרימי
בהדי אושפיזא. בתי דנסיבי איתתא אמיתא: השתא ודאי
לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי. א"ר יהושע בן
לוי: כל השמנים פולין יפין לגר, ושמן זית מן המוכחר.
אמר אבין: מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי,
אמר: האי משך נהורי טפי. כיון דשמע לה להא דרבי
יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא, אמר: האי צליל
נהוריה טפי. ואריב"ל: כל השמנים יפין לדיו, ושמן זית
מן המוכחר. איבעיא להו: לנבל או לעשן? ת"ש, דתני
רב שמואל בר זוטרא: כל השמנים יפין לדיו ושמן זית
מן המוכחר. בין לנבל בין לעשן, רב שמואל בר זוטרא
מתני הכי: כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המוכחר.
אמר רב הונא: כל השרפין יפין לדיו, ושרף קטף ופה
מפולס. א"ר חייא בר אשי אמר רב: המדליק נר של
חנוכה צריך לכרד. ורב ירמיה אמר: הרואה נר של חנוכה
צריך לכרד. אמר רב יהודה: יום ראשון – הרואה מכרד ב', ומדליק מכרד ג'. מכאן ואילך –
מדליק מכרד שתיים, ורואה מכרד אחת. מאי ממעט? ממעט זמן. ונימעות נס! – גם כל יומי
איתיה. מאי מכרד? מכרד "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה". והיכן צנינו?
רב אריא אמר: מ"לא תסור". רב נחמיה אמר: "שאל אביד ויגדך ויגידך ויאמרו לך". מתיב רב
עמרם: הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומכרבין עליו ומזמנין עליו, ומפרישין אותו ערום וכן
השמשות. ואי אמרת: כל מדרבנן בעי ברכה, הכא פי קאי ערום, היכי מכרד? והא פנינו "והיה
מחניד קרוש" ולפיא! – אמר אבין: ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דדבריהם – לא בעי
ברכה. והא וי"ט שני, דספק דבריהם הוא, ובעי ברכה! – התם כי היכי דלא לזילולי בה. רבא
אמר: רוב עמי הארץ מעשרין הן. אמר רב הונא: חצר שיש לה ב' פתחים – צריכה שתי
נרות. (ואמר) רבא: לא אמרן אלא משתי רוחות, אבל מרוח אחת – לא צריך. מ"ט? אילימא
משום חשדא, חשדא דמאן? אילימא חשדא דעלמא – אפילו ברוח אחת נמי ליבעי! אי חשדא
דבני מתא – אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי – לעולם משום חשדא דבני מתא, ויזמנין דמחלפי
בהאי ולא חלפי בהאי, ואמרי: פי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק, בהד פיתחא נמי לא אדליק.
ומנא תימרא דחוישין לחשד – דתניא, אמר רבי שמעון: בשביל ארבעה דברים אמרה תורה
להניח פיהו בסוף שדרה: מפני גזל עניים, ומפני ביטול עניים, ומפני חשד, ומשום "כל תכלה".
מפני גזל עניים – שלא יראה בעל תבית שענה פנויה, ויאמר לקרובו עני: הרי זו פאה.

ומפני

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה – וא"ת: אמאי מכבה וחוזר ומדליק?
בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה. דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה
חשי? וי"ל: דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת, ולכך גרע מהדליקה חשי. דהתם
שמדליקה בעתה – ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה. ריבא:

שמע מניח הדלקה עושה מצוה – וא"כ:
מותר להדליק מנר לנר, ומכל מקום, כיון
שנהגו העולם להחמיר – אין לשנות המנהג:
מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי –
נראה דאמר חנוכה קאי, ומשום טעמא
דמסיק – דנפיש נהוריה טפי. אבל לנר שבת –
פשיטא דשמן זית מצוה מן המוכחר, לפי שנמשך
אחר הפתילה טפי מכוהלו. כדמוכח במתניתין
דכוהלו מורו ביה ומדליק:
כל השרפים יפין לדיו – פירש בקונטרס: שרף
– גומא ואין נראה לר"ח, דהא דיו אין זה
גומא. כדאמרין בפ"ב דגישין (דף יט. ושם) "בכל
כותבין בדיו בסם ובסקרא ובקומוס" ומפרש
בגמרא: קומוס – גומא. ודיו נמי אין זה מי עפצים
שרגילי לחניח כהן גומא. דהא בברייתא קתני
התם: כתבו במי טריא ועפצא, דהיינו עפצים –
כשר. משמע: דלאו היינו דיו דקתני במתניתין.
ועוד ד"כשר" – משמע דיעבר, ובדיו היא עיקר
הכתיבה. ועוד, דבפרק "כל הדיו" (נדה דף ב.
ושם) אמרינן: פלי קורטא דריוותא ובדיק, דהיינו
דיו שלנו שהוא קשה, ולא של עפצים. ואין דרך
להניח גומא לתוך דיו שלנו. אלא שרף ודהכאן
היינו לחלוחית של אילן, כמו שאנו עושין דיו
שלנו, וכן יש בגדה בפ"ק (דף ג') גבי תבולה, זו
שירפה מצוי, וזו אין שירפה מצוי. וכן בפ' "כל
שעה" (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף,
ופניו מכסיפין. דע"כ – ההוא שרף היינו
לחלוחית. ועל כן היה פוסל רית ס"ת שאין
כותבין בדיו שלנו, דשאר לא מיקר דיו כדפי'
ואמרי' בפ' "הבונה" (לקמן קג.) כתבו שלא בדיו
– הרי אלו יגנו. ומוקמי' לה ב"הוקמין רבד"
(מנחות דף לב.) ס"ת:

הדר

הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא - ונראה לרשב"א: כשהלך ר"ח טבת
לחיות בשבת שיש להפסיד בנרות דוכריה משום פרסומי ניסא ולא ב"השמים
כסא" שהיא הפטרת ר"ח. ועוד: כיון שהמפסיד קורא בשל חנוכה - יש לו להפסיד מעט
שקרא. ומה שמקדימים לקרות בשל ר"ח - משום דבכריאת התורה, כיון דמצוי למיעבד
תרייהו, תדיר ופרסומי ניסא - עבדינן תרייהו.

ותדיר קודם. אבל היכא דלא אפשר למעבד
תרייהו - פרסומי ניסא עדיף. ועוד: דבכריאת
התורה אין כל כר פרסומי ניסא, שאינו מזכיר בה
נרות כמו בהפטרה. ועוד נראה לרשב"א: דעל כן
הקידמו של ר"ח כדי שהמפסיד יקרא בשל
חנוכה, ויפסיד בנרות דוכריה:

ה"ג חזא דהוה רגילי בשרגא - פי': הבעל
והאשה, לכך אמר: תרי גברי רברבי נפקי
מדיבא. ולקמן אמר, חזא דהוה רגילי האשה
לבדה, לכך קאמר דנפיק חד גברא רבא בזכותה:
רבי' נשא דרב שויב - אומר ר"ח: דכבר נפטר
אביו, לכך קאמר בהאי לישנא. דאי מחיים
הוה ליה למימר "דבי אבוה". ואומר ר"ח בשם
רבינו שמואל: שכבותבין כותבה, אם אבי
הכלה מחיים - כותבין "דהנעלה ליה מבי אבוה",
ואם כבר מת - כותבין "דהנעלה ליה מבי נשא".
ולרשב"א נרא' דאפי' מחיים אשכחן דקאמר "בי
נשא" נפרק "מי שהחשיך" (לקמן דף קנ"ג). לוי
בריה דרב חזא כי חייא אשכחיה לגבלא דבי
נשא דקגביל וספי לתורה כש ביה, אתא אבוה
אשכחיה כי ריכול לבתוב בכחובה כאשר ירצה:

גורא יו"ט אטו שבת - ואית: בכל שמנים
שאין מדליקין בהן בשבת נגזר יו"ט אטו
שבת. ובמחנה' תנן: אין מדליקין בשמן שריפה
ביו"ט. משמע דבשאר שמנים מדליקין - וי"ל
דבשאר שמנים דכין דאין נמשכין אחר הפתילה,
כי שרי ביו"ט לא אתי למישרי בשבת, דפשיטא
הוא דאיכא למיגזר בהן שמוא יטה. אבל שמן
שריפה, אי שרי ביו"ט - איכא למטעי, ואתי
למשרי בשבת כיון דנמשך אחר הפתילה. לפי
שאינו פשוט לעולם דטעמא דמתוך שמצוה עליו
לשרפו גורא שמוא יטה. הקשה ה"ר אליעזר:
דהכא מפרש רבא דטעמא "גורא יו"ט אטו
שבת", ולקמן (דף כ"ד) מפי' קורא "דחא לבד".
והשיב לו רבינו שמואל: דע"כ לקמן הוי רבא,
שהוא אחר אביו, והכא רבא. שהרי משיב לו
אביו תלמידו, וגם פליג עליה רב חסדא בחירו.
אך קשה: מאי פריך הכא אביו "אלא מעתה
ביו"ט לשתורי", והוא גופיה מפי' לקמן דאין
מדליקין בשמן שריפה מ"עלות שבת בשבתו".
ונראה לפרש: דאביו ורבא לקמן לא קיימי אמאי
דקאמר "מיט אין מדליקין לפי שאין שורפין
קדשים ביו"ט", ולית ליה האי גורא ותרומה אטו
קדשים. אלא קיימי לפרושי מ"ל שאין שורפין
קדשים ביום טוב. ורשב"א מפרש הכי: אלא
מעתה ביום טוב לשתורי, אי אמרת בשלמא
דמיירי ביום טוב שחל בערב שבת - וטעמא לפי
שאין שורפין קדשים ביום טוב, כדמוקי לה רב
חסדא - שפיר. אלא כיון שאמרת טעמא דאין

מדליקין בשבת - גזירה שמוא יטה, והשתא לא מצי לפרושי דביום טוב אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט, דהא מה שייך יו"ט למיתני הכא? כיון דביו"ט טעמא אחרתא הוא אלא
צריך לפרש דביו"ט נמי שמוא יטה, ומאי יטה שייך ביו"ט? ולפי' מתחייב לישנא "אלא מעתה", דמשמע שיש לפרש בענין אחר שלא יקשה ביו"ט לשתורי, ולא קשה דאביו אדאביו. ואם
תאמר: דהכא גזר רבא יו"ט אטו שבת, ושבת גופיה - שמוא יטה, א"כ סבר דגורין גורא לגורא. ובריש פירקין קאמר: היא גופה גורא ואנן ניקום ונגזור גורא לגורא
ולא

ומפני ביטול עניים - שלא יהו עניים יושבין ומשמיין:
עכשיו מניח כעה"ב פאה". ומפני חשד - שלא יהיו
עוזבין ושבין אומרים: תבא מארה לאדם שלא הניח פאה
בשדהו. ומשום "כל תכלה". אטו פולחיו לאו משום "כל
תכלה" נניחו? אמר רבא: מפני הרמאין. אמר רב יצחק
בר רדיפה א"ר הונא: גר שיש לה שני פיות - עולה לב'
בני אדם. אמר רבא: מילא קערה שמן והקיפה פתילות,
כפה עליה פלי - עולה לכמה בני אדם, לא כפה עליה
פלי - עשאה במין מדורה, ואפילו לאחד נמי אינה עולה.
אמר רבא, פשיטא לוי: גר ביתו וגר חנוכה - גר ביתו
עדיף, משום שלום ביתו. גר ביתו וקידוש היום - גר
ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: גר חנוכה וקידוש
היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: גר
חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? פתר דאפשינא הדר
פשיטה: גר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא. אמר רב
הונא: הרגיל פגר - הויין ליה בגנים תלמידי חכמים, הוהיר
במזוזה - זוכה לזירה נאה, הוהיר בציצית - זוכה לטלית
נאה, הוהיר בקידוש היום - זוכה וממלא גרבי יו"ט. רב הונא
הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא, הוא
דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: תרי גברי רברבי נפקי
מדיבא. נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין.
רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דבי נשא
דרב שויב, הוא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: גברא
רבא נפק מדיבא. נפק מינייהו רב שויב. דביתוהו דרב יוסף
הוה מאתרה ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא "לא
ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה" מלמד שעמוד
ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד
הענן. סברה לאקדומה, אמר לה ההוא סבא: תנינא,
ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. אמר רבא: דרחים רבנן
- הוו ליה בגין רבנן, דמוקיר רבנן - הוו ליה חתנוותא

רבנן, דדחיל מרבנן - הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא - מושתמען מיליה
בצורבא מרבנן. "ולא בשמן שריפה" וכו'. מאי שמן שריפה? אמר רבא: שמן של תרומה
שנמאמה. ואמאי קרו לה שמן שריפה - הואיל ולשריפה עומד. ובשבת מ"ט לא - מתוך
שמצוה עליו לבעור, גזירה שמוא יטה. א"ל אביו: אלא מעתה, ביו"ט לשתוריו אלמה תנן: אין
מדליקין בשמן שריפה ביו"ט! - גזירה י"ט אטו שבת. רב חסדא אמר: ל"שמוא יטה" - לא
חיישין. אלא, הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינו, לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט, והא מדקתני
סיפא "אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט" מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי! א"ר חנינא מפורא:
"מה פועם" קאמר: מה פועם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט - לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט.

חניא

אלא
צריך לפרש דביו"ט נמי שמוא יטה, ומאי יטה שייך ביו"ט? ולפי' מתחייב לישנא "אלא מעתה", דמשמע שיש לפרש בענין אחר שלא יקשה ביו"ט לשתורי, ולא קשה דאביו אדאביו. ואם
תאמר: דהכא גזר רבא יו"ט אטו שבת, ושבת גופיה - שמוא יטה, א"כ סבר דגורין גורא לגורא. ובריש פירקין קאמר: היא גופה גורא ואנן ניקום ונגזור גורא לגורא
ולא

ומפני ביטול עניים. שלא יהו יודעים מתי יקצור אותם: מפני החשד. שהעוברין רואין
בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל, לא ידעו שנתנה כבר: ומשום לא תכלה. דמשמע
שעת כילוי: אטו בולחו. הני דאמרן. לא טעמא ד"לא תכלה" קא מפרשי, מאי שנא
שעת כילוי: אמר רבא מפני הרמאין. העוברין על "לא תכלה" ואומרים: כבר הנתנוה:

שתי פיות. שהנרות שלהם של חרס הן,
ומכוסין ועושים לו נקב בצדי כסויו להכניס
לו הפתילה - והוא הפה. ולמעלה בכסויו יש
נקב קטן, וגם חלל יש למעלה מן הכסוי
וממלאו שמן, והוא נכנס דרך הנקב מעט
מעט. אם יש בו שני נקבים משני צידין -
עולה לשני בני אדם, למדחירן העושים נר
לכל אחד ואחד: עשאה במדורה. שהאש
מתחברת לאמצעיותה, ואינו דומה לנר: נר
ביתו וגר חנוכה. נר ביתו בשבת, והוא עני
ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: שלום
ביתו. וזכי אמרין לקמן (דף כ"ה) "ותנח
משלום נפשי" - זו הדלקת נר בשבת, שבני
ביתו מצטערין לישב בחשך: בגים תלמידי
חכמים. דכתיב (משלי ו) "כי נר מצוה ותורה
אור", על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה - כא
אור דתורה: דרבי אבין נגרא. חרש עצים:
בשרגא. דשבת: חליף ותני. עובר ושונה
כלומר: עובר תמיד: דבי נשא(א). אביו,
ואיכא דאמרי חמיו: נפק מינייהו. דחתנו
כבנו: מאתרה ומדלקת. נר של שבת סמוך
לחשכה: לא ימשל. קרא יתירא הוא להך
דרשה. דהא כתיב "וה' הולך לפניכם יומם":
עמוד הענן. של יום משלים אורו לעמוד
האש. שהיה עמוד האש בא קודם שישקע
עמוד הענן. אלמא: אורח ארעא בהכי:
לאקדומי. בעוד היום גדול: תנינא. שונה אני:
שלא יקדים. דלא מנקרא שהיא של שבת:
דרחים. אוהב: הוה ליה בגין רבנן, (ב) ואהבתו
עליהם כאב על בן: ואי לאו בר הכי(ג).
שאינו רגיל לעסוק בתורה: ולשריפה עומד.
שאסור באכילה: שמצוה עליו לבעור. דילמא
אתי ביה לידי תקלה דאכילה: שמוא יטה. כדי
שיתבער מהר: בגים טוב. דליקא למיחש
להשייה לשתורי: בערב שבת, והוא צריך
להדליקה מבעוד יום, נמצא שזרף קדשים
ביו"ט. ולקמן בפירקין (דף כ"ד) ג' לפי' מקראי
דאין שורפין:

בברכת

רבנן, דדחיל מרבנן - הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא - מושתמען מיליה
בצורבא מרבנן. "ולא בשמן שריפה" וכו'. מאי שמן שריפה? אמר רבא: שמן של תרומה
שנמאמה. ואמאי קרו לה שמן שריפה - הואיל ולשריפה עומד. ובשבת מ"ט לא - מתוך
שמצוה עליו לבעור, גזירה שמוא יטה. א"ל אביו: אלא מעתה, ביו"ט לשתוריו אלמה תנן: אין
מדליקין בשמן שריפה ביו"ט! - גזירה י"ט אטו שבת. רב חסדא אמר: ל"שמוא יטה" - לא
חיישין. אלא, הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינו, לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט, והא מדקתני
סיפא "אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט" מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי! א"ר חנינא מפורא:
"מה פועם" קאמר: מה פועם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט - לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט.

שבת דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלא

בְּקִידוֹשׁ הַיּוֹם, זוֹכֶה וּמְמַלֵּא בְּרָבִי וְחַבְיֹתוֹ וְזוֹן.
הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁתֵּי עוֹבְדוֹת שֶׁהִתְקִיִּים בְּהֵן מֵאִמְרוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא
בְּעֵנִי הֶרְגִּיל בְּנֵי: רַב הוֹנָא הָיָה רִגְלִי דְּהָהוּ חֲלִיף וְהָיָה אֶפְתָּחָא
דְּרַבִּי אֲבִין נִנְרָא – רַב הוֹנָא הָיָה רִגְלִי לְעוֹבֵד וְשׁוֹב לְעוֹבֵד וְכַלּוֹמֵר
הָיָה עוֹבֵד תַּמִּיד עַל פִּתְחוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבִין הֵנָּה, חָזָא דְּהָהוּ רִגְלִי בְּשָׂרְנִי
טוֹבָא – רָאָה רַב הוֹנָא שֶׁרַבִּי אֲבִין רִגְלִי לְהַרְבוֹת נְרוֹת לְכַבּוֹד שַׁבָּת.
אָמַר רַב הוֹנָא, תְּרִי גְבִרִי דְּרַבִּי נִפְקִי מִהֶכָּא – שְׁנֵי אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים
יָצְאוּ מִבֵּית זֶה, וְאֶבֶן נִפְקִי מִיְּמִינֵהוּ – יָצְאוּ מֵהֵם [מְרַבִּי אֲבִין וְאִשְׁתּוֹ]
שְׁנֵי בָנִים גְּדוֹלִים, וְהֵם רַב אִידִי בְּרַב אֲבִין, וְרַב חֵימָא בְּרַב אֲבִין.
מַעֲשֵׂה נוֹסֵף: רַב חֲסִדָּא הָיָה רִגְלִי דְּהָהוּ חֲלִיף וְהָיָה אֶפְתָּחָא דְּבִי
נִשָּׂא – רַב חֲסִדָּא הָיָה רִגְלִי לְעוֹבֵד עַל פִּתְחוֹ בֵּית אֲבִיו דְּרַב שִׁינְיָ, חָזָא
דְּהָהוּ רִגְלִי בְּשָׂרְנִי טוֹבָא – רָאָה שָׂאֲבִיו שֶׁל רַב שִׁינְיָ רִגְלִי לְהַרְבוֹת
נְרוֹת לְכַבּוֹד שַׁבָּת. אָמַר רַב חֲסִדָּא, נִבְרָא רַבָּא נִפְקִי מִהֶכָּא – אָדָם
גְּדוֹל יָצָא מִבֵּית זֶה, וְאֶבֶן נִפְקִי מִיְּמִינֵהוּ רַב שִׁינְיָ.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה הַמִּלְּמוֹד עַל זְמַן הַדְּלָקָת נְרוֹת שַׁבָּת: דְּבִיתָהּ
דְּרַב יוֹסֵף הָיָה מֵאֲחֵרָה וּמְדֻלְּקָתָהּ לָהּ – אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף הָיְתָה
מֵאֲחֵרָת לְהַדְּלִיק נֵר שַׁבָּת סְמוּךְ לְחִשְׁבָּהּ. אָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף בַּעֲלָהּ,
תִּנְיָא, נֹאמֵר לְגַבִּי הָעֲנָנִים שְׁלִיחוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר (שְׁמוֹת יג כב),
לֹא יִמָּשׁ עֲמוּד הָעָנָן יוֹמָם, וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם, וְהַפְסֹק
מִיּוֹתֵר, שֶׁהָיָה כְּבֵר נֹאמֵר בַּפֶּסֶק שֶׁלִּפְנֵי, וְהָיָה לְפָנֶיהָ יוֹמָם
בְּעֲמוּד עָנָן לְנִחְתָּם הַדֶּרֶךְ, וְלַיְלָה בְּעֲמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם, אֲלֵא יִתְּרוֹ
הַכְּתוּב מִלִּמָּוֶה, שֶׁעֲמוּד עָנָן שְׁהִיָּה בְּיוֹם, הִיא מְשִׁלִּים לְעֲמוּד הָאֵשׁ,
כְּלוֹמֵר, עֲמוּד הָאֵשׁ שָׂבָא כְּדִי לְהָאִיר לָהֶם הִיא מְקִידִים וְכֵן מִבְּעוֹד
יוֹם קוֹדֵם שֶׁנַּעֲשֶׂה לַיְלָה וְהִסְתַּלַּק עֲמוּד הָעָנָן, וְכֵן עֲמוּד הָאֵשׁ שְׁהִיָּה
בַּלַּיְלָה, הִיא מְשִׁלִּים לְעֲמוּד הָעָנָן, כְּלוֹמֵר, שֶׁעֲמוּד הָעָנָן שָׂבָא כְּדִי
לְנִחְתָּם הַדֶּרֶךְ, הִיא מְקִידִים וְכֵן מִבְּעוֹד לַיְלָה קוֹדֵם שֶׁהָאִיר הַיּוֹם
וְהִסְתַּלַּק עֲמוּד הָאֵשׁ. הָרִי שֶׁהָבָא לְהָאִיר, מֵדַת דֶּרֶךְ אֶרֶץ הָיָה, שֶׁלֹּא
יָבָא בַּלַּיְלָה אֲלֵא יְקִידִים וְיָבָא מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹכֵן גַּם נְרוֹת שַׁבָּת, אֵף
שֶׁמִּטְרָתָהּ הִיא לְהָאִיר בַּלַּיְלָה, יֵשׁ לְהַדְּלִיק מִבְּעוֹד יוֹם. לְאַחֵר
שֶׁשִּׁמְעָה כֵּךְ, סָבְרָה לְאַקְדוּמָּה – לְהַקְדִּים אֶת הַדְּלָקָת הֵנָּה הֶרְבֵּה
קוֹדֵם לְחִשְׁבָּהּ. אָמַר לָהּ הֵהוּא סָבָא, תִּנְיָא – שׁוּנָה אֲנִי, וְכַלְכֵּךְ
שֶׁלֹּא יְקִידִים יוֹתֵר מִדָּא, שֶׁאֵין אֵין נִכְיֵר שֶׁמִּדְּלִיק לְכַבּוֹד שַׁבָּת, וְשֶׁלֹּא
יֵאָחֵר יוֹתֵר מִדָּא.
אֲגַב מֵאִמְרוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא עַל שֶׁכְּרוֹ שֶׁל הֶרְגִּיל בְּנֵר מְבִיאָה הַגְמָרָא
מֵאִמְרֵים דּוּמִים: אָמַר רַבָּא, דְּרַחֲמִים רַבָּנָן – הָאוֹהֵב תִּלְמִידֵי חֲכָמִים,
הוּא לֵיָּה בְּנִין וְ–בָנִים רַבָּנָן. דְּמוֹקִיר – הַמְכַבֵּד רַבָּנָן, הוּא לֵיָּה
חֲתָנָו וְחָתָן – חֲתָנִים רַבָּנָן, דְּרַחֲמִיל – הִיאָה מְרַבָּנָן, הוּא גּוֹפִיָּה הוּי
צוּרָא מְרַבָּנָן – נַעֲשֶׂה לְתַלְמִיד חֲכָם. וְאֵי לֹא בְּרַבִּי הוּא – וְאֵם
אִינוֹ רְאוּי לִכְר, שֶׁאִינוֹ רִגְלִי לְעַסּוֹק בְּתוֹרָה, שֶׁכְּרוֹ יֵהָא דְּמִשְׁתַּמְעֵן
מִלִּיָּה – שֶׁדְּבָרָיו יֵהוּ נִשְׁמָעִים לְכָל כְּדִבְרֵי צוּרָא מְרַבָּנָן.
שְׁנִינִי בְּמַשְׁנָה בֵּין הַשְּׁמָנִים הַפְּסוּלִים לְהַדְּלָקָת נֵר שַׁבָּת: וְלֹא בְּשִׁמְן
שְׂרִיפָה וְכו'.

המשך בעמוד קלב

הַטַּעַם הַשְּׁנִי: וּמִפְּנֵי בִּיחּוּל עֲנָנִים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָנִים יוֹשְׁבִין וּמִשְׁמְרִין
– וּמִמִּתְנִינִים בַּפֶּתַח הַשְּׁדָּה כָּל זְמַן הַקְּצִיר, אוֹלֵי עֲבָשֵׁי מִנִּיחַ בְּעַל
הַבֵּית פֶּאֶה. אֵךְ כִּיּוֹן שֶׁצִּרִּיךְ לְהַנִּיחַ בְּסוּף הַקְּצִיר יְכוּלִים הָעֲנָנִים לְשַׁעַר
אֶת הַזְּמָן שֶׁבוֹ יִנְיָחָהּ, וְאֵינָם מִתְבַּטְּלִים כָּל זְמַן הַקְּצִיר.
הַטַּעַם הַשְּׁלִישִׁי: וּמִפְּנֵי חֲשֶׁד, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָעוֹבְדִין וְשֹׁכְבִין סְמוּךְ לַשְּׁדָּה
וּבִשְׁעָה שֶׁמִּסִּים הַקְּצִיר, וְרוֹאִים שֶׁאִינוֹ מְנִיחַ פֶּאֶה, וְאֵינָם יוֹדְעִים
שֶׁכְּבֵר הֵנִיחַ קוֹדֵם, וְלִקְטוּהוּ עֲנָנִים קוֹדֵם גִּמְרַה הַקְּצִיר [אוֹמְרִים, תִּבְנֵא
מֵאֲרָה וְ–קָלְלָה] לְאַדָּם שֶׁלֹּא הֵנִיחַ פֶּאֶה בְּשָׂרְנִי.
הַטַּעַם הָרְבִיעִי: וּמִשּׁוּם שֶׁנֹּאמַר 'כָּל תְּכַלֶּה', שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁצִּרִּיךְ לְהַנִּיחַ
פֶּאֶה בִּשְׁעַת כִּילוֹי הַקְּצִירָה.
הַגְמָרָא תַּמְחָה עַל הַטַּעַם הָרְבִיעִי שֶׁפִּירוּשׁוֹ הַבְּרִייתָא: אָמַר בּוֹלְחֵהוּ –
וְכִי כָּל הַטַּעֲמִים לֹא מִשּׁוּם 'כָּל תְּכַלֶּה' נִינְהוּ, כְּלוֹמֵר, הֵלֵא כָּל
שְׁלֹשַׁת הַטַּעֲמִים הַקּוֹדְמִים נֹאמְרוּ לְבָאֵר מִדּוּעַ בִּאֲמַת צִוְּתָהּ הַתּוֹרָה
לְהַנִּיחַ פֶּאֶה בִּשְׁעַת כִּילוֹי דּוּקָא, וְזֶה הוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא עוֹד טַעַם
יְמִשּׁוּם בַּל תְּכַלֶּה.
מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: אָמַר רַבָּא, כּוֹוֹנֵת הַבְּרִייתָא בְּטַעַם הָרְבִיעִי, מִפְּנֵי
הַרְבֵּאִי, הָעוֹבְרִים עַל 'כָּל תְּכַלֶּה' וְאֵינָם מְנִיחִים פֶּאֶה, וְאוֹמְרִים כְּבֵר
הַנְּחָן בְּתַחֲלִיל הַקְּצִיר וְלִקְטוּהוּ עֲנָנִים, אֵךְ כִּיּוֹן שֶׁצִּרִּיךְ לְהַנִּיחַ בְּסוּף
הַקְּצִיר אֵין יְכוּלִים לְרַמּוֹת.
וּמִהַטַּעַם הַשְּׁלִישִׁי לְמַדּוֹן שֶׁחֲשִׁשָּׁה תּוֹרָה לְחַשֵּׁד הַבְּרִייתָא, וְלֹכֵן מִי שִׁישׁ
לוֹ שְׁנֵי פִתּוֹת, צִרִּיךְ לְהַדְּלִיק נֵר חֲנוּכָּה בְּשִׁנְיָהֶם, מִפְּנֵי הַחֲשֶׁד.
בּוֹמֵן הַגְמָרָא הִיוּ הַנְּרוֹת וְ–הַכִּלִּים שֶׁבָּהֶם נִיתְּנִים הַשְּׁמֵן וְהַפְּתִילָה]
עֲשׂוּיִים מִחֶרֶס וּמְכוֹסִים בְּכִיסוֹ, וּבְצֵד הַכִּיסוֹי הִיָּה נֶקֶב וְנוֹקְרָא 'פִּי
הַנֵּר' לְהַכְנִיס בּוֹ אֶת הַפְּתִילָה, וְהִיא רֹאשָׁה יוֹצֵא מִהֶנֶקֶב שֶׁלִּמְעַלָּה.
הַגְמָרָא דְּנָה בְּדִין נֵר שִׁישׁ לוֹ שְׁנֵי נֶקֶבִים בְּשִׁנֵּי צִידֵי הַכִּיסוֹי לְהַכְנִסָּתָא
פְּתִילוֹת: אָמַר רַב יֶצְחָק בְּרַבִּי רִדְפָה אָמַר רַב הוֹנָא, נֵר שִׁישׁ לָהּ שְׁנֵי
פִּתּוֹת, יְכוּל לִיתֵּן בָּהּ שְׁתֵּי פְתִילוֹת לְהַדְּלִיק לְנֵר חֲנוּכָּה, וְעוֹלָה
הַהַדְּלָקָה לְשְׁנֵי גְבֵי אָדָם, כְּלוֹמֵר לְמַהֲדִרִּין שֶׁמִּדְּלִיקִים נֵר לְכָל אֶחָד
מִבְּנֵי הַבֵּית, אֵף שְׁתֵּי הַפְּתִילוֹת מוֹנַחֲתוֹת בְּנֵר אֶחָד.
דִּין נוֹסֵף: אָמַר רַבָּא, מִלֵּא קֶעֱרָה בְּשִׁמְן, וְהִקְיָה סְבִיב דְּפִתּוּתָהּ
בְּפִתּוֹלוֹת, אֵם כָּפָה עָלֶיהָ וְ–עַל הַקְּעֶרֶה] כָּלִי הַמוֹנֵעַ מִהַשְּׁלָהּבוֹת
לְהַתְּחַבֵּר יַחְדוֹ, עוֹלָה הַהַדְּלָקָה לְכָפָה גְבֵי אָדָם כְּמַסְפֵּר הַפְּתִילוֹת
שֶׁנִּתְּנָן בָּהּ [צִיּוּר ב], אֲבָל אֵם לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כָּלִי, עֲשֵׂאָה בְּמִין מְדוּרָה,
כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁלָהּבוֹת מִתְּחַבְּרוֹת יַחְדוֹ וְנַעֲשִׂית אֶשׁ אַחַת בְּאַמְצַע, וְאִפְּלוֹ
לְאָדָם אֶחָד גְּמִי אֵינָה עוֹלָה, כִּיּוֹן שֶׁמִּדּוּרָה הִיא וְאֵינָה דּוּמָה לְנֵר
[צִיּוּר ג].
הַגְמָרָא דְּנָה בְּקִדְמַת נֵר חֲנוּכָּה לְשֹׂאֵר מִצּוּת, וְאֲגַב כֵּן דְּנָה בְּעוֹד דִּינִי
קִדְמָה בְּמִצּוּת: אָמַר רַבָּא, פְּשִׁימָא – פֶּשׁוּט לֵי, שֶׁאִדָּם הָעוֹמֵד בְּעֵרֵב
שַׁבָּת שֶׁל חֲנוּכָּה, וְעַלּוֹי לְהַדְּלִיק נֵר בֵּיתוֹ – נֵר שֶׁל שַׁבָּת לְהָאִיר אֶת
בֵּיתוֹ, וְנֵר חֲנוּכָּה, וְהוּא עֲנִי וְאֵין לוֹ מַעוֹת אֲלֵא לְקוֹת נֵר אֶחָד, נֵר
בֵּיתוֹ עוֹדִי מִנֵּר חֲנוּכָּה, מִשּׁוּם שְׁלֹם בֵּיתוֹ, שֶׁבְּלַעֲדֵי נֵר שַׁבָּת אֵין
שְׁלֹם בֵּיתוֹ, שֶׁבְּנֵי הַבֵּית מִצְטַעְרִים לִישֵׁב בְּחוּשָׁךְ.
דִּין שְׁנֵי שֶׁפֶּשׁוּט לְרַבָּא: יֵשׁ לִפְנֵינוּ מִצּוֹת נֵר בֵּיתוֹ, וּמִצּוֹת קִידוֹשׁ הַיּוֹם
בְּשַׁבָּת עַל הַיּוֹן, וְאֵין לוֹ מַעוֹת לְשִׁנְיָהֶם, נֵר בֵּיתוֹ עוֹדִי, מִשּׁוּם שְׁלֹם
בֵּיתוֹ.
בְּעִי – הַסְתַּפֵּק רַבָּא, יֵשׁ לִפְנֵינוּ מִצּוֹת נֵר חֲנוּכָּה, וּמִצּוֹת קִידוֹשׁ הַיּוֹם
בְּשַׁבָּת, וְאֵין לוֹ מַעוֹת לְשִׁנְיָהֶם, מָהוּ, הָאֵם קִידוֹשׁ הַיּוֹם עוֹדִי מִשּׁוּם
דְּתִדְרִי יוֹתֵר מִנֵּר חֲנוּכָּה, וְהַכִּלֵּל הוּא שְׁתִּדְרִי וְשֶׁאִינוֹ תִּדְרִי, תִּדְרִי
קוֹדֵם [וּבְחִים פט], אוֹ דִּילָמָּא – אוֹ שְׁמָא נֵר חֲנוּכָּה עוֹדִי, מִשּׁוּם
פְּרָסוּמִי נִיפָא.
אוֹמֵר הַגְמָרָא: בְּתֵר דְּאַבְעִיָּא הֶדֶר פְּשִׁמָּה – אַחֵר שֶׁנִּסְתַּפֵּק רַבָּא חוֹר
וּפֶשֶׁט הַסְּפֵק, נֵר חֲנוּכָּה עוֹדִי, מִשּׁוּם פְּרָסוּמִי נִיפָא.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מֵאִמְרוֹ שֶׁכְּרוֹ שֶׁל הֶרְגִּיל בְּנֵר חֲנוּכָּה, וְאֲגַב כֵּן מְבִיאָה
שֶׁכְּרָם שֶׁל הַזּוֹזִירִים בְּמִצּוּת נוֹסְפוֹת: אָמַר רַב הוֹנָא, הֶרְגִּיל בְּנֵר –
הַזּוֹזִיר בְּהַדְּלָקָת נֵר שַׁבָּת וְנֵר חֲנוּכָּה, הוּוּוּ לֵיָּה – יֵהִי לוֹ בְּנִים תִּלְמִידֵי
חֲכָמִים. וְהַזּוֹזִיר בְּמִצּוּת, זוֹכֶה לְדִירָה נָאָה, מִדָּה כְּנֹגֵד מִדָּה. וְהַזּוֹזִיר
בְּצִיצִית, זוֹכֶה לְמִלִּית נָאָה שׁוֹכֵל לְקִיָּים בָּהּ מִצּוֹת צִיצִית. וְהַזּוֹזִיר

הגמרא מביאה ברייתא כדברי רב חסדא: תניא בנותיה דרב חסדא, ששנינו, כל אלו הפתילות והשמנים שאמרו אין מדליקין בהן בשבת, מחשש שמא יטה את הנר, מדליקין בהן ביום טוב, כי ביום טוב אין איסור להטות את הנר. וכל שכן שמותר להדליק ביום טוב בשמנים ופתילות שמדליקים בהם בשבת. חזין משמן שריפה שאף שבערב שבת מדליקים בו, ביום טוב אין מדליקים בו, לפי שאין שורפין קרשים פסולים ביום טוב. ומבואר שדווקא ביום טוב אסור להדליק בשמן שריפה, אבל בערב שבת שחל בחול מותר להדליק נר שבת בשמן שריפה, והיינו כדברי רב חסדא.

הגמרא חוזרת לדון בדיני חנוכה. ומסתפקת האם יש חיוב הזכרת חנוכה בברכת המזון כפי שיש במועדים: איבעיא להו, מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, וצדדי הספק הם, בין דקביעות ימי החנוכה מדברין, לא מדברין – לא חייבו חכמים להזכיר, או דילמא משום פרוסומי ניפא מדברין.

פושטת הגמרא: אמר רבא אמר רב חזונה אמר רב הונא, אינו מזכיר – אין צריך להזכיר, ואם כן – ואם רוצה להזכיר, מזכיר בהודאה – בברכת הארץ ונודה לך.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב הונא בר יהודה איקלע – הודמן לבי – לביתו של רבא בחנוכה, וכשכירך ברכת המזון סבר לארבורי – חשב להזכיר על הניסים בבונה ירושלם, כהזכרת יעלה ויבא בשאר המועדים, אמר להו רב ששת, מקום ההזכרה הוא בתפלה, מה תפלה מזכירים על הניסים בהודאה, אף ברכת המזון מזכירים בהודאה.

אגב הנידון בהזכרת חנוכה בברכת המזון, דנה הגמרא בהזכרת ראש חודש בברכת המזון. מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, מהו להזכיר ראש חודש ויעלה ויבא בברכת המזון, אם תימצי לומר בחנוכה כיון שקביעותו מדברין לכן לא צריך להזכיר, אם כן ראש חודש שהוא מדאורייתא צריך להזכיר, או דילמא בין דלא אסור בעשיית מלאכה כשאר ימים טובים, לא מדברין.

הגמרא פושטת שחלקו בזה: רב אמר מזכיר, רבי חנינא אמר אינו מזכיר.

אמר רב זריקא נקוט דרב בידך – אחז שית רב בידך, כלומר, כן הלכה, משום דקא – ושיעמוד – רבי אושעיא בנותיה – כשיטתו, דתני רבי אושעיא, אלו הכללים בחיוב קידוש על הכוס, ובהזכרת המועדים בתפילה וברכת המזון: ימים שיש בהן קרבן מוסף, בגזן ראש חודש וחולו של מועד, בתפילות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ברכות, ואומר מעין המאורע בברכת עבודה ורצה, ואם לא אמר, מחזירין אותו – מחייבים אותו לחזור ולהתפלל, ואין בהן – בימים אלו קדושה על הפס – קידוש, וגש בהן חיוב הזכרה בברכת המזון.

ממשיך רבי אושעיא: ימים שאין בהן קרבן מוסף, בגזן שני וחמישי (ושני), ותענית, והגמרא מפסיקה בהבאת דברי רבי אושעיא, ומבררת: שני וחמישי של כל השנה מאי עבדייתיהו – מה מעשיהם, כלומר מה ענין יש בהם להזכירם ולחלקם משאר ימות

השנה. הגמרא מתקנת את הלשון: אלא, שני וחמישי ושני של תענית על עצירת גשמים, ובימי התענית של מעמדות, בתפילות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ברכות, ואומר מעין המאורע – תפילת תענית בברכת שומע תפלה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו, כיון שמועדים אלו אינם מן התורה. (ואין בהן קדושה על הפס). ואין בהן הזכרה בברכת המזון כשאוכל בליל התענית, וכל שכן במוצאי התענית. ומבואר בדברי רבי אושעיא כשיטת רב, שמזכירים ראש חודש בברכת המזון, ולכן יש לפסוק כן להלכה.

ספק נוסף בדיני הזכרה בחנוכה: איבעיא להו, מהו להזכיר של חנוכה (ועל הניסים) בברכת מודים בתפילת המוסף של שבת וראש חודש שבימי החנוכה, וצדדי הספק הם, בין דלית ביה מוסף בדיניה – כיון שאין חיוב תפילת מוסף מחמת חנוכה, לא מדברין, או דילמא כיון שיום הוא שחייב בארבע תפילות, ערבית ושחרית מוסף ומנחה, לפיכך כל התפילות שוות, ותפילת מוסף אינה פחותה משאר התפילות הקבועות ביום זה שתקנו להזכיר בהם של חנוכה.

הגמרא מביאה שחלקו אמוראים בדן זה: רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוניהו – שאמרו שניהם, אינו מזכיר חנוכה בתפילת מוסף, רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוניהו, מזכיר.

אמר אביי לרב יוסף, הא ודין זה דרב הונא ורב יהודה, שאין מזכירים חנוכה במוסף כיון שמחמת חנוכה אין חיוב בתפילה זו, דרב – בשיטת רב הוא, דאמר רב גידל אמר רב, ראש חודש שחל להיות בשבת, המפסיד בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חודש בברכה האחרונה שבברכות ההפטר, שאילמלא שבת אין נביא בראש חודש. וכמו כן לענין חנוכה, כיון שלולי שבת וראש חודש אין מוסף בחנוכה, אין מזכירים בו חנוכה.

מקשה הגמרא על דברי אביי: מי דמי דינו של רב לדינם של רב הונא ורב יהודה, הן – בדינו של רב, נביא בראש חודש ליבא כלל, ואין שייכת ברכה זו כלל בראש חודש, ולכן אין מזכירים אותו בברכה זו בשבת, אבל הכא – בחנוכה הרי איתיה להזכרת על הניסים בערבית ושחרית ומנחה, ואם כן ביום שיש בו גם מוסף, כשם שמזכירים על הניסים בכל התפילות, כך גם במוסף יש להזכירו.

הגמרא מביאה דין אחר בשם רב, שיש לדמותו לדינם של רב הונא ורב יהודה, שאין מזכירים של חנוכה במוסף: אלא להא דמיא – לדין זה שאמר רב יש לדמותו, דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב, יום טוב שחל להיות בשבת, המפסיד בנביא במנחה בשבת, אינו צריך להזכיר של יום טוב בברכה אחרונה שבברכות ההפטר, משום שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב.

ודין זה דומה ממש לדינם של רב הונא ורב יהודה, שהרי ביום טוב יש נביא בשחרית, ולכן אם חל יום טוב בשבת מזכירים בברכת ההפטר גם את שבת וגם את יום טוב, ומכל מקום במנחה של שבת אין מזכירים יום טוב בנביא, כיון שהנביא בא מחמת שבת ולא מחמת יום טוב, וכמו כן אין להזכיר חנוכה במוסף, כיון שהמוסף בא מחמת שבת או ראש חודש, ולא מחמת חנוכה.

המשך ביאור למ' שבת ליום שישי עמ' ב

להלן (שם), 'אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב, מפל – יש ללמוד מכך דרישא – שמשתנו השנויה קודם לאו ביום טוב עסקין, שאם לא כן נמצא שכל התנה דבריו. מתרצת הגמרא: אמר רבי חנינא מפורא, אכן דין אחד הוא בשתי המשניות, ובמשנה להלן מה פועם קאמר, כלומר בא ליתן טעם על האיסור להדליק בשמן שריפה ביום טוב המבואר במשנה הראשונה, וכך אמר, מה פועם אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב, לפי שאין שורפין קרשים פסולים ביום טוב.

הגמרא מביאה טעם אחר לאיסור הדלקה בשמן שריפה בשבת: רב חסדא אמר, לשמא יטה מחמת מצות הביעור לא תישינו, ולכן בערב שבת שחל בחול מותר להדליק בו, אלא הכא ביום טוב שחל להיות ערב שבת עסקין – עוסקת המשנה, וכיון שמדליק נר שבת מבעוד יום כשעדיין יום טוב, לכן אסור להדליק בשמן שריפה, לפי שאין שורפין קרשים פסולים ביום טוב כפי שדרשו מפסוקים בגמרא להלן (שם), ושם נתבאר שטעם זה אסור גם לבער תרומה טמאה ביום טוב, ואף שנהנה ממנה בשעת ביעורה. הגמרא מקשה על דברי רב חסדא: והא מדקתני סיפא – במשנה

בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן, שהרי להלל ולהודא נקבעו, כדאמרין לעיל:
לא מוֹבְרִין, לא חייבו להוֹבִיר: אינו מוֹבְרִין. אינו צריך להוֹבִיר: מה תפלה בברכת
הודאה. דהא בולה מילתא דתנובה עיקרה להודא נקנה: בהודאה. בברכת הארץ:
ואומר מעין המאורע בעבודה. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה
למקומה, לעשות קרבנות היום: שני וחמישי.

משמע של כל שבתות השנה, ומאי
עבדתייהו לזכרם ולחלקם משאר ימות
השנה? של תעניות. שהיו גזרים תעניות על
הגשמים שני וחמישי וישני, במס' תענית (דף
י:). ושל מעמדות. כלומר: לימים של
מעמדות, שהיו מתעניין ארבעה תעניות
בשבת, שני ושלישי ורביעי וחמישי, ומעין
המאורע ודידה תפלת תענית: ערבית. ליל
בניסוק. ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה,
מתפלל תפלת תענית, מאחר שנגס היום
והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף
יא:). וחדד שקבל עליו תענית, אף על פי
שאוכל ושותה כל הלילה – מתפלל תפלת
תענית. ובתשרי הגאונים מצאתי ברייתא, שנו
ברוביה: פעמים שאדם שרף בתענית ואינו
מתפלל, ופעמים שאינו שרף בתענית
ומתפלל. הא ביצד? – כאן בבניסוקה, כאן
ביציאתה. כלומר: ערב תענית, אי"צ שעתיד
לאכול לאחר תפלה – מתפלל תפלת תענית.
וליל מקורו, אף על פי שעודנו בתענית
בשמתפלל תפלת ערבית – אינו מתפלל
תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים כתבה אבל
אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית.
שמן יאמר לו אונס חולי או בולמוס ויטעום
כלום, ונמצא שקרן בתפלתו: אין מחזירין
אותו. דלאו דאורייתא ניהו: בברכת המזון.
של ערבית בבניסוקה, וכ"ש ביציאתו, שכבר
עבר היום: של תנובה במוספין. בתפלת
מוספין דשבת ור"ח שבתו ימי תנובה, מהו
להוֹבִיר "על הגשמים" בהודאה: ב' תפלות.
ערבית ושחרית ומוסף ומנחה. ובין שחובת
תפלה זה היום, אינה פחותה משאר תפלות
של יום: אין נביא ב"ה. הקא נמי, הואיל
אלמלא אין מוספין בתנובה – לא בעי
לאזכרי: הקא איתיה (*בשחרית וערבית)
ומנחה, ובין שהיום מחויב בארבע תפלות –
בין כן זו: המפסיד בנביא מנחה בשבת.
מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים
לקרות בנביא בשבתות מנחה עשרה
פסוקים, ובימי פריסיה גזרו גזרה שלא
לעשות, ובין שנסתלקו – נסתלקו: אין נביא
במנחה ביום טוב. ואף על גב דאיתיה
שחרית, הואיל ומנחה לאו משום יום טוב
אית – לא מוֹבְרִין:

ככל

תניא כוותיה דרב חסדא: כל אלו שאמרו אין מדליקין
בהן בשבת – מדליקין בהן ביום טוב, חוץ משמן שריפה,
לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב. איבעיא להו: מהו
להוֹבִיר של תנובה בברכת המזון? פיון דמדרבנן הוא –
לא מדברין, או דילמא: משום פריסיה נכא מדברין?
אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: אינו מוֹבְרִין,
ואם בא להוֹבִיר – מוֹבְרִין בהודאה. רב הונא בר יהודה
איקלע לבי רבא, סבר לאדפורי ב"בונה ירושלים". אמר
להו רב ששת: בתפלה, מה תפלה – בהודאה, אף ברכת
המזון – בהודאה. איבעיא להו: מהו להוֹבִיר ראש חודש
בברכת המזון? אם תימצי לומר בתנובה דרבנן לא צריך,
ראש חודש דאורייתא – צריך, או דילמא: פיון דלא
אסור בעשיית מלאכה – לא מדברין? רב אמר: מוֹבְרִין,
רבי חנינא אמר: אינו מוֹבְרִין. אמר רב ויקא: נקוט דרב
בידה, דקאי רבי אושעיא כוותיה. דתני ר' אושעיא: ימים
שיש בהן קרבן מוסף, כגון ר"ח וחוש"מ – ערבית ושחרית
ומנחה מתפלל שמונה עשרה, ואומר מעין המאורע
בעבודה, ואם לא אמר – מחזירין אותו, ואין בהן קדושה
על הכוס, ויש בהן הוֹבִיר בברכת המזון. ימים שאין בהן
קרבן מוסף, כגון שני וחמישי (ושני), ותעניות ומעמדות.
שני וחמישי מאי עבדתייהו? אלא: שני ור' וב' של
תעניות ומעמדות. ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה
עשרה, ואומר מעין המאורע ב"שומע תפלה", ואם לא
אמר – אין מחזירין אותו. (ואין בהן קדושה על הכוס)
ואין בהן הוֹבִיר בברכת המזון. איבעיא להו: מהו להוֹבִיר
של תנובה במוספין? פיון דלית ביה מוסף בדידיה – לא
מדברין, או דילמא: יום הוא שחייב בארבע תפלות?
רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוניהו: אינו מוֹבְרִין, רב
נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוניהו: מוֹבְרִין. אמר אביי לרב
יוסף: הא דרב הונא ורב יהודה – דרב הוא, דאמר רב
גידל אמר רב: ראש חודש שחל להיות בשבת – המפסיד
בנביא בשבת אינו צריך להוֹבִיר של ראש חודש, שאילמלא
שבת – אין נביא בראש חודש. מי דמי? התם – נביא
בדר"ח ליפא פלל, הקא – איתיה בערבית ושחרית ומנחה!
אלא, להא דמיא: דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר
רב: יום טוב שחל להיות בשבת – המפסיד בנביא במנחה
ולית

פרסומי ניסא. ואיכא ליכא למיפשט: דדילמא נקט תעניות ומעמדות משום תפלת מוסף, והוא הדין דחנכה. ומיהו, אף בחנכה ופורים, אם לא אמר בתפלה – אין מחזירין אותו, כדנביא
בדריא בתוספתא ודברכות (פרק ת"ז): תעניות ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילים לאומרה ערבית ואפילו שחרית – שמא יאמר לו אונס חולי
או בולמוס, ונמצא שקרן בתפלתו. ומה ש"צ מתפלל שחרית – היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם. וקשה לר"י: אם כן, היאך לזה אדם תעניתו ופורע? הלא ימצא שקרן בתפלתו
קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר "ליוון מר וליפרע" הלא כבר התפלל תפלת תענית! אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו'. תימה: תרתי מילתא דרב למה לי
לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת, וכ"ש ראש חודש דליכא נביא כלל ותיריך ר"י דחזא מכלל חבירתא איתמר:

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י: דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא. ובש"ע) "בשני וחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא" ותיריך ר"י: דנביא
דחזא היינו כתובים, שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה. כדאמר בפרק "כל כתבי" (לקמן דף קטז:) בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ובמגילה איירי

בנביא ממש:

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן, אטו נתן נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין
מהותך. אע"ג דבחלב מהותך גורנין גזרה לגזרה, דגורי' אטו שאינו מהותך, ושאנו מהותך
אטו "שמן יטה" – הא לא חשיב גזרה לגזרה, דכשאנו מהותך – ודאי יטה, לפי שאנו נמשך
אחר הפתילה. אבל הבא, משום שמצוה עליו – לית לן למימר ודאי יטה. ותיריך ר"י: דהבא
לא חשיב גזרה לגזרה, דירט ושבת כי הדרי
ניהו. כדאמרין בפרק "במה אשה" (לקמן דף ס.
ושם) גבי סנדל המסומר. וקשה לרשב"א: דהבא
גורנין ירט אטו שבת, ובריש "כל הכלים" (לקמן
דף קכד. ושם) מסקנין דלא גורנין. ושמא אין
להשוות גזרות של חבמים זו לזו, אותם שאינם
במלאכה אחת: גזירה אטו שבת. וקשה
לרשב"א: הא דתנן בפ"ג דביצה (דף כז: ושם)
מעשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה
שנטמאת, ואמר לו: לא יזיום ממקומם. והשתא,
לרבה אמאי לא יזונה? והא חזיא להיסק תחת
תבשילו דלא שייך בה למיזור ירט אטו שבת
כמו בשמן? ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום
טוב – ניהא. וצריך לדחוק: דגורנין חלה בשבת
אטו שמן:

תניא כוותיה דרב חסדא: ותי' והא משמע
חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת
ולא ביוט, והיינו דלא כרב חסדא, דלדירי'
מדליקין בשבת וי'ל: דהיך כל אלו שאמרו אין
מדליקין בשבת – מדליקין ביום טוב, וכ"ש אותו
שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב. חוץ משמן
שריפה, שאף על פי שמדליקין בשבת – אין
מדליקין ביום טוב וכו':

איבעיא להו מהו להוֹבִיר של תנובה
בברכת המזון. תימה: דהך מילתא
הוה ליה לאסוקי לעיל, גבי מילי דתנובה:
מהו להוֹבִיר של תנובה בבמה? בתפלה
פשיטא ליה דמוֹבְרִין, משום דהתלה
בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא. אבל בבמה?
שבבית, ליכא פרסומי ניסא כולי האי:
מוֹבְרִין בהודאה. ד"על הגשמים" הודאה היא,
ולא תפלה:

בבונה ירושלים. כמו ב"ח שאומר "יעלה
ויבא" בבונה ירושלים. ומשום דיעלה
ויבא היא תפלה ותתנוגס – תקנה בבונה
ירושלים דהיא נמי תפלה, ובי"ח תיקנה
בעבודה, שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים:
או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה
כו'. והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כב: ושם) כל
שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ציבור
וט' באב – קורין שלשה, ושאלין בו ביטול מלאכה
לעם – כגון ראש חודש וחולו של מועד – קורין
ד'. היינו מנחה בעלמא, שאין רגילין לעשות
מלאכה:

דתני ר' אושעיא (כוותיה) כו'. מהבא לא הוי
בעי למיפשט לעיל דאינו מוֹבְרִין חנוכה
בברכת המזון, דאיכא למידי: דדוק נקט
תענית ומעמדות, אבל חנוכה ופורים, אף על פי
שאין בהן קרבן מוסף – צריך להוֹבִיר, משום

פרסומי ניסא. ואיכא ליכא למיפשט: דדילמא נקט תעניות ומעמדות משום תפלת מוסף, והוא הדין דחנכה. ומיהו, אף בחנכה ופורים, אם לא אמר בתפלה – אין מחזירין אותו, כדנביא
בדריא בתוספתא ודברכות (פרק ת"ז): תעניות ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילים לאומרה ערבית ואפילו שחרית – שמא יאמר לו אונס חולי
או בולמוס, ונמצא שקרן בתפלתו. ומה ש"צ מתפלל שחרית – היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם. וקשה לר"י: אם כן, היאך לזה אדם תעניתו ופורע? הלא ימצא שקרן בתפלתו
קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר "ליוון מר וליפרע" הלא כבר התפלל תפלת תענית! אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו'. תימה: תרתי מילתא דרב למה לי
לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת, וכ"ש ראש חודש דליכא נביא כלל ותיריך ר"י דחזא מכלל חבירתא איתמר:

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י: דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא. ובש"ע) "בשני וחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא" ותיריך ר"י: דנביא
דחזא היינו כתובים, שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה. כדאמר בפרק "כל כתבי" (לקמן דף קטז:) בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ובמגילה איירי

שבת. פרק ט
תוספות

פירות" (ב"ב דף ע"ג); דכל תנא בתרא לטפוי
אתא וי"ל; דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר
דלא אתא לטפוי אלא אנוכס המדי, דאמר
מדליקין בחלב מבושל בעיניה, ואתי חכמים
למימר אפילו מבושל אין מדליקין בעיניה, אבל
בביתני למי לתוכו - מותר. ועטמא דר"ק נמי
איכא למימר דאסור להצור שמן דומי דופת
ושעוה, ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא
בתרא לטפוי אתא: לפי שאין שורפין קדשים
ביו"ט. וא"ת: היכי לפינן תרומה מקדשים?
דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחא יו"ט - לפי
שאין יכול ליהנות בשעת שריפה, ולא אמרינן
מתוך שדולתה הבערה לצורך, הותר - נמי שלא
לצורך - אלא שלא לצורך אכיל נפש, אבל צורך
שיחא קצת צורך - להתחמם או לשום הנאה,
אבל הבערה לגמרי שלא לצורך - לא הותרה.
אלא שריפת תרומה טמאה, שמותר ליהנות
בשעת שריפה למא יאסרו? מאי שנא משמן חולין
שמותר לשורפו להדליקין דהנאתו. דאטו
תרומה, לשיט שיש מצוה בשריפתה מיעור גרע?
ואומר ריב"א: דודאי גרע. דכיון שאסרה תורה
כל הנאות רק הנאת שריפה, אם כן הבערה זו
אינה לצורך הנאתו, אלא לשם מצות שריפה.
אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת
ביעור, ולכא לא דודאי יו"ט. מידי דהוה אנדרים
ונדבות דאין קרבים ביו"ט, למ"ד משולחן גבוה קא
זכי. וכן ש"י הלחם לדידיה אין אפיייתן דוחה
יו"ט, אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן
לצורך גבוה. ולמ"ד קריבין ביו"ט - היינו משום
דקסבר דעיקר שחיטתן ואפיייתן נמי לצורך אדם.
אבל שריפת תרומה טמאה - ודאי לשם מצות
ביעור, ולא לשם הנאה, הלכך אסור ביו"ט כשאר
קדשים. ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה
לומר "משולחן גבוה קא זכי" ולא דמו לשחי
להלם שהאפיה היה לצורך גבוה, שחיי אחר

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות רש"י

הַיּוֹם: שְׁחִירַת מוֹסֵף מִנְחָה וְעֵצֶלָה: שְׁלִיחַ
 צִיּוּר הַיּוֹדֵר עֲרִבְיָה. הַמִּתְפַּלֵּל בִּרְכַּת מַעַן
 שֶׁבַע "קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִגֵּן אֲבוֹת דְּבָרָה":
 מִשּׁוֹם סִנְתָה. מוֹזִיקִין. שְׁלֵא הָיָה בְּתֵי כְּנִסְיֹת
 שְׁלֹחַן בִּישׁוּבָה. וְכָל שָׁאֵר לִיל הַחֹלֵל הָיָה עֲסוֹקִין
 בְּמִלְחָמָתָם. וּבִגְלוֹן מִלְחָמָה מִתְפַּלְלִין עֲרִיבָה
 בְּבֵיתָם. וְלֹא הָיָה אֵין בְּבֵית הַכְּנִסָּה. אֲבָל לִיל
 שֶׁבַת אֵין בְּבֵית הַכְּנִסָּה, וְחוּשׁ שִׁישׁ שָׁאֵין
 מִמֶּהֱרִין לֵבָא וְשׁוֹחֲזִין לֵאחֹר תְּפִלָּה. לְכָר
 הָאֵרִיכוּ תְּפִלַּת הַעֲבוּרָה: *כִּי גָרְסִין: מְחֹס (א)
 אוֹסֵר מְדַלְּקִין בְּחֹלֶב מְבוֹשָׁל. וְהוּא מְדוּחָתָה:
 הֵינֵנוּ תִּיק. דְּאָמְרִי: "לֹא חֹלֶב" - כִּל חֹלֶב
 מִשְׁמַעְתָּה: כְּדִרְבִּי בְּרַנְטָא. שְׁרִיב ע"י תְּשׁוּרוֹת שְׁמֹן
 כִּל שְׁמוֹתָ: וְלֹא מְסִימִי. אֵין יִגְרַם מִי אוֹסֵר וְגַם
 מִתִּיד: מִתְנִי' שְׁמֹן שְׂרִיפָה. שְׁמֹן שֶׁל תְּרוּמָה
 טְמֵאָה. וּבִגְלוֹן מִפָּרֶשׁ טַעְמָה: רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא
 אוֹסֵר כּו'. בִּשְׁבַת: עֲמָר. פְּסוּלָתָא דִּירְפָּתָא:
 מִכֵּין כְּבוֹד הַשֶּׁבֶת. שְׂרִיחוּ רַע: שְׁמֹן שׁוֹמֵשִׁין
 מִסְּקָנָא מִתְלָא דְּמִתְלָא דְּקִנְיָנִים הֵיא: צִנְנוּתָא.
 צָנוּ: שְׁמֹן דְּרֵימִים. מְסַבִּין דְּגִימִ שְׁנִימִחוּ:
 פְּקוּעוֹת. לְדַעַת מִדְּבָרֵי: נֶפֶשׁ. שֶׁן שְׁמֹן שְׂרִיחוּ
 רַע. כְּדָאמְרִין בְּסִדֵּר יוֹמָא יוֹמָא (דף לט.). כֹּא
 לְמִדּוֹר נֶפֶשׁ, אוֹמְרִים לוֹ "מִדּוֹר לְעַצְמָךְ". שָׁאֵין
 אִדָּם רוּחָה לְסִייעוּ: גַּמ' מְנַהֵג מִילֵי. דָּאֵין
 שׁוֹרְפִין. דָּאֵי לֹא מִמַּעַס לֹה קָרָא. אֵינִי לָן
 לְמִימְרָה: לִיתִי עֲשֶׂה דְּכָאשׁ תְּשׁוּרָפֹר וְדִדְחָה
 אֵת "לֹא תַעֲשֶׂה לֹה מִלְּאכְחָה: שָׁאֵין תִּיל ע"י
 בְּקָר. וְיִמְנָא אִרְחִיָּה, אֵלֹא "וְהוֹדִיר מִמֶּנּוּ
 כָּאשׁ תְּשׁוּרָפֹר", דְּהָא כְּתִיב "עַד בְּקָר" בְּרִישָׁא:
 בְּקָר שְׁנִי. שְׁהוּא חוּלֹל שֶׁל מוֹעֵד, וְהָכִי מִשְׁמַע:
 וְהוֹדִיר מִמֶּנּוּ לְבָקָר רֵאשׁוֹן - עַד בְּקָר שְׁנִי
 הִתְחַנֵּן וְתִשְׁרָפֹה: עוֹלֵת חוּל. כְּגוֹן אֲבָר
 מִמִּיד שֶׁל עֶרֶב יוֹשֵׁט וְהוּא חוֹטֵר וּמַבְעוֹד יוֹם,
 אֵין מְעַלִּין אוֹתָם מִשְׁחִשְׁכָּה. וְכִשׁ קִדְּשִׁים
 פְּסוּלִים לֹא שְׂרִיפִין: הוּא לְבוֹד. וְכִרְאֵי יִתִּיר
 עֲשֶׂה

שים לבילה, כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי, ואפילו הכי אין נשרפין אלא **ולא** עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. תימה: כיון דקרא בשבת איירי, מנא **ב**י סבר רבי עקיבא, דדריש בפרק "אלו קשרים" (למקן דף קיד.). עולת שבת בשבת אחרת כן עולת חול ביום טוב אסור. וסבר נדרים ונדבות אין קרינן ביום טוב, כדאמר חתם. ורבי **ב**י ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב: **ולא** מילה שלא בזמנה דוחה אותה, שבת שנדחת כו'. וקשה, בפרק "רא דמילה" (למקן דף קלב' ושם) לית ליה מימרא, אלא משום דגברא הוא דלא חזי. והר"ר יוסף פורת לא גריס "דאיתא בק"ו"

שבת דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלה

שבת, וקודם לכן מבארת את דין ההדלקה ביום טוב בשמן שריפה: **אין מדליקין בשמן שריפה** – שמן תרומה שנטמא ועומד לשריפה, **ביום טוב, רבי ישמעאל אומר, אין מדליקין נר של שבת בעמון** – פסולת זפת, אף שנמשך אחר הפתילה, מפני כבוד השבת, שיהיו רע. **וחכמים חולקים על רבי ישמעאל ומתירין להדליק בשבת בכל השמינים, ואף בשמן שומשמן, בשמן אגוזים, בשמן צנונות** – שמן היוצא מזרע הצנון, **בשמן דגים, בשמן פקועות** – דלעת מדברית, **בעמון ובנפט. רבי מרשין אומר, אין מדליקין נר של שבת אלא בשמן וית בלבד.**

גמרא

שנינו במשנה שאין מדליקים ביום טוב בשמן שריפה. מבררת הגמרא: **מאי טעמא**. משיבה הגמרא: **לפי שאין שורפין קדשים פסולים** (שמצוה לשורפם) **ביום טוב, וכמו כן אין לבער תרומה טמאה ביום טוב.** מבררת הגמרא: **מנהי מילי** – מזהינן למדנו דברים אלו, שאין שורפים קדשים ביום טוב ולכן גם אסור להדליק נר בשמן של תרומה טמאה, והלא מצות עשה לשורפם, ואם כן יבא העשה וידחה לא תעשה של איסור הבערה ביום טוב. משיבה הגמרא: **אמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה** – וכן שנו בברייתא בבית מדרשו של חזקיה, **אמר רבא** – נאמר בפסוק לגבי בשר קרבן פסח (שמות יב ט) **ולא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו, שאין תלמוד לומר** – שלא הוצרך הכתוב לומר 'הנותר ממנו עד בקר', ודי היה לכתוב 'הנותר ממנו באש תשרפו', שהרי כבר נאמר קודם לכן **ולא תותירו ממנו עד בקר, ומה תלמוד לומר עד בקר**? במצות השריפה, **בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו**, כלומר, הכתוב מלמד שזמן שריפתו הוא בבוקר המחרת, וכך מתפרש הכתוב, 'הנותר ממנו עד בקר ראשון, שהוא בוקרו של יום טוב ראשון של פסח, עד בוקר' (שני שהוא חול המועד, המתנין, ואז באש תשרפו, ומלמדנו הכתוב שאין מצות השריפה דוחה יום טוב. מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב: **אמר רבא, המקור לכך הוא, אמר רבא** בפרשת מוספי שבת (במדבר כח ט), **עולת שבת בשבת**, ותיבות אלו מיותרות, אלא באו ללמד שדווקא עולה של שבת (שזמנה בשבת) קריבה בשבת, ולא עולת חול קריבה בשבת, וכגון אברי עולת התמיד של ערב שבת שלא הוקטרו ונותרו עד ליל שבת, אסור להקטירם בשבת, וכן לא עולת חול קריבה ביום טוב. ואם הקטרת אימורים שהיא עבודה שבמקדש אין דוחה יום טוב, קל וחומר ששריפת קדשים פסולים שאינה עבודה אין דוחה יום טוב. מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב: **רבא אמר, אמר רבא** לגבי יום טוב ראשון ואחרון של פסח (שמות יב טז), **כל מלאכה לא יעשה בהם, אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה להם**, ותיבות 'הוא לבדו' מיותרות, ובאו ללמד, 'הוא' – צרכי אוכל נפש, נעשים ביום טוב, ולא מכשירין לאוכל נפש, כגון לעשות סכין או תנור לצורך הכנת המאכלים. 'לבדו' – רק צרכי אוכל נפש בלבד מותר לעשות ביום טוב, ולא מילה שלא בזמנה ו–שלא ביום השמיני ללידתו, **דאמרינן** – שוללי דרשה זו היינו למדים שתדחה יום טוב בקל וחומר מעבודה במקדש הדוחה יום טוב. וכיון שלמדנו שמילה שלא בזמנה, היות ואין זמנה קבוע ליום זה ואפשר לעשותה למחר, אינה דוחה יום טוב, כמו כן יש ללמוד לשאר מצוות עשה שאפשר לקיימם למחר, שלא ידחו שבת ויום טוב, ולכן גם שריפת קדשים אינה דוחה יום טוב, שהרי אין זמן קבוע לשריפתם. מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב: **רב אשי אמר, (שבת) שבתין** האמור לגבי יום טוב,

מסיקה הגמרא: **ולית הילכתא ככל הני שמעתתא** – ואין הלכה ככל מימרות אלו, שאמרו רב הונא ורב יהודה, ורב גידל, ורב אחאב, שאין מוכירים את המועד בתפילה ובברכה שמצד המועד אינו חייב בהם, **אלא הלכה כר' תנא** – כמאמר זה **דאמר רבי יהושע בן לוי, יום הכפורים שחל להיות בשבת, המתפלל תפילת נעילה צריך להזכיר בתפילתו ענינה של שבת, ואף שממחמת שבת אין חיוב להתפלל נעילה, כיון שיום הוא שנתחייב בארבע תפלות, לפיכך התפילה הרביעית (נעילה) שוה לשאר התפילות לענין הזכרת שבת. וכמו כן יש להזכיר חנוכה במוסף של שבת וראש חודש, כיון שיום הוא שנתחייב בתפילת מוסף. וכן יש להזכיר ראש חודש במפטיר של שבת, ולהזכיר יום טוב במפטיר של מנחה של שבת, כיון שיום הוא שנתחייב בנביא.**

מקשה הגמרא: **קשיא הילכתא אהילכתא** – יש להקשות סתירה בין פסקי ההלכות, שהרי **אמרת הילכתא** – אמרת שהלכה כרבי יהושע בן לוי, שמזכירים שבת בנעילה, ומאידך **קיימא לן** – מקובל בידינו דהילכתא כרבא, **דאמר רבא, יום טוב שחל להיות בשבת, שלח ציבור תיורד לפני התיבה בערבית, ומתפלל ברכת מעין שבע לאחר תפילת הלחש, אינו צריך להזכיר של יום טוב בברכה זו, והטעם לכך, שאילמלא שבת אין שלח ציבור יורד להתפלל ברכת מעין שבע בתפילת ערבית ביום טוב. הרי שבתפילת שבת, שממחמת יום טוב אין מתפללים אותה, אין מזכירים בה יום טוב, ולדברי רבי יהושע בן לוי כיון שיום זה התחייב בתפילה זו (מחמת שבת), יש להזכיר בה יום טוב. ונמצא שפסקי ההלכה סותרים זה את זה. מתרצת הגמרא: **הכי השתא** – וכי כך נראה בעיניך עתה, שדברי רבא סותרים את דינו של רבי יהושע בן לוי, והלא ה'תם – שם בברכת מעין שבע, כיון שברין הוא ו–מעיקר הדין דאפילו בשבת לחד נמי ו–גם לא צריך השליח ציבור להתפלל תפילה זו, כשם שאין חוזר על תפילתו בערבית של ימי החול, ורבנן הוא דתקוני – וחכמים תיקנו שיתפלל זאת משום ספקה של המתאחרים בתפילתם שלא ישארו לבדם בבית הכנסת שמחוץ למקום ישוב, ויסתכנו על ידי המזיקים, וכיון שאין תפילה זו חובת היום ומעיקר הדין, אין צריך להזכיר בה יום טוב. **אבל רבא** – בתפילת נעילה ביום הכיפורים שחל בשבת, שחייב בה מעיקר הדין, יום הוא שנתחייב בארבע תפלות, וכל התפילות שוות להזכיר בהם שבת. שנינו במשנה: **ולא ומדליקים נר של שבת באליה כו' ולא בחלב, נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל, וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו.** הגמרא מבררת במה נחלקו תנא קמא וחכמים. מקשה הגמרא: שיתת **הקמים היינו כשיטת תנא קמא, שהרי תנא קמא אמר 'ולא בחלב' סתם, ומשמע אף מבושל.** מתרצת הגמרא: **איכא בינייהו** – יש הבדל בין השיטות בדין דרב **ברין אמר רב, שאמר שאם ערב בחלב מהותך (שהוא חלב מבושל) שמן כשר כל שהוא, מותר להדליק בו, ולא מסיימי** – ואין ניכר מתוך דברי תנא קמא וחכמים, מי מהם סובר כרב, ומי חולק ואוסר להדליק אף בתערובת שמן כשר. וכך מתפרשת המשנה, נחום המדי התייר להדליק בחלב מבושל גם בלא תערובת שמן כשר, ותנא קמא וחכמים נחלקו עליו, ואפשר לפרש דבריהם בשני דרכים: א. תנא קמא סתם ואמר 'ולא בחלב', ואף אם מבושל ומעורב בשמן כשר. וחכמים שאמרו שאין מדליקים בו בין אם הוא מבושל ובין אם אינו מבושל, היינו דווקא כשהוא בפני עצמו, אבל מבושל המעורב בשמן כשר מדליקים בו. ב. תנא קמא שסתם ואסר להדליק בחלב ואף אם הוא מבושל, היינו דווקא כשהוא בפני עצמו, אבל אם הוא מעורב בשמן כשר מותר להדליק בו, וחכמים אסרו בכל אופן.**

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את סוגי השמינים הכשרים להדלקה לנר

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

1 ולהחזיר ראשו פנימה אינו יכול מפני שראשי הקנים שבפתח נכנסים
2 לו תחת לחיו, **דְּלֵא קַעְבִּיד מַעֲשָׂה** – שאין המצודה עושה שום
3 פעולה שהרי אינה זוה ממקומה.
4 הגמרא מביאה דעה נוספת בענין שיטות התנאים בדין שביבת כלים,
5 ולפיה מתפרשת הסוגיא באופן אחר: **וְהִשְׁתָּא דְּאָמַר רַב אִישְׁעִיָּא**
6 **אָמַר רַב אִסִּי, מָאן תֵּנָא** – מיהו התנא של ברייתא זו, האוסר נתינת
7 חטים לריחים של מים מפני ששביבת כלים **דְּאִוְרִיָּתָא, בֵּית שְׁמַאי**
8 **הִיא וְלֹא בֵּית הֶלֶל**, נמצא שלבית שְׁמַאי בֵּין קַעְבִּיד מַעֲשָׂה בֵּין דְּלֵא
9 קַעְבִּיד מַעֲשָׂה – בין אם הכלי עושה את הפעולה ובין אם אינו עושה

10 אותה אלא היא רק נעשית בתוכו, הרי זה **אָסוּר**. שהרי מצינו שאסרו
11 בית שמאי נתינת אונן של פשתן לתוך התנור, אף שהתנור אינו
12 עושה את הפעולה אלא היא רק נעשית בתוכו, ועל כרחך סברו שגם
13 כשהפעולה רק נעשית בתוך הכלי נחשב שהכלי עושה בזה מעשה,
14 ועובר בזה על דין שביבת כלים. אבל לבית הֶלֶל, **אָף עַל גַּב דְּקַעְבִּיד**
15 **מַעֲשָׂה** – שהכלי בעצמו עושה את הפעולה, שְׁרִי – מותר, כי אינם
16 סוברים דין שביבת כלים.
17 שואלת הגמרא: **וְהִשְׁתָּא דְּאָמַרְתָּ דְּלִבֵּית שְׁמַאי אָף עַל גַּב דְּלֵא**
18 **קַעְבִּיד מַעֲשָׂה** הרי זה **אָסוּר**, אִי הָכִי

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

1 איזה חפץ שיתחייב הנכרי להחזיר לו דמיו או חפץ אחר כמדהו, **וְלֹא**
2 **יִתֵּן לוֹ חֶפֶץ בְּמִתְנָה, אֵלָּא** אם יש די זמן בְּדִי שְׁיִנְיָע הנכרי לביתו
3 מבעוד יום. לפי שכאשר הנכרי יוציא החפץ ויעבירו ברשות הרבים
4 בשבת, יטעו הרואים שעושה כן בשליחות ישראל. **וּבֵית הֶלֶל**
5 **אֹמְרִים**, די אם יהיה זמן ביום בְּדִי שְׁיִנְיָע הנכרי לבית הַסְמוּךְ
6 לַחֲמֻקָּה בעיר מגוריו (אם הוא גר בעיר אחרת). שכיון שהוא יכול
7 להניחו שם, ניכר שמה שממשיך לילך עם החפץ הלאה עד ביתו, אין
8 זה בגלל שהישראל נתנו לו. **רַבִּי עֲקִיבָא אֹמַר**, ההיתר הוא כשיש
9 לו זמן בְּדִי שְׁיִנְיָע מִפְּתַח בֵּיתוֹ של הישראל מבעוד יום.
10 מלשון רבי עקיבא נראה לכאורה שבא לחלוק על בית הֶלֶל, אך
11 הברייתא מבארת שאינו כן: **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה, הֵן הֵן דְּבָרֵי**
12 **רַבִּי עֲקִיבָא הֵן הֵן דְּבָרֵי בֵּית הֶלֶל**, לפי שלא **בֵּא רַבִּי עֲקִיבָא** לחלוק

13 **אֵלָּא** רק לַפְרֹשׁ את דְּבָרֵי בֵּית הֶלֶל. כלומר, תנא קמא ורבי עקיבא
14 נחלקו מהי דעת בית הֶלֶל, לדעת תנא קמא סוברים בית הֶלֶל שצריך
15 שתהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה, ולדעת רבי
16 עקיבא סוברים הם, שצריך רק שהות כדי שיצא מפתח ביתו מבעוד
17 יום.
18 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת גם כן בענין מסירה לנכרי: **תֵּנוּ**
19 **רַבְּנָן, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, לֹא יִמְכּוּר אָדָם חֲמִצּוֹ לְנִכְרִי, אֵלָּא אִם**
20 **בֶּן יוֹדֵעַ בּוֹ שִׁיבְלָהּ** אותו קודם הַפְסָח, **דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי**. כיון
21 שלדעת בית שמאי, מצוות ביעור חמץ היא לכלותו מהעולם. **וּבֵית**
22 **הֶלֶל אֹמְרִים, כֹּל זֶמֶן שְׁמוּתָר לְאִיכּוּלָּא** בערב פסח, **מוֹתֵר לְמוֹכְרוֹ**
23 **לנכרי**. כיון שלדעת בית הֶלֶל, מצוות ביעור חמץ היא לכלותו
24 מרשות ישראל בלבד. **רַבִּי יְהוֹדָה אֹמַר**,

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

1 כלל. **וּשְׁעָר אֵיחָרוּבִי מִיתְרָךְ** – נשרף מיד כשמדליקים אותו ואינו
2 דולק כלל. ולכן אין צריך למנותם לאיסור.
3 שנינו במשנה: **וְלֹא בִזְזָתָה**. מבארת הגמרא: **זִפְתָּה** היינו **זִיפְתָּתָה** מִין
4 שומן שחור היוצא מעץ שמן ששמו פיגה. **שְׁעוּתָה** היא הנקראת
5 בארמית קִירוּתָא, והיא פסולת הדבש.
6 **תֵּנָא** בברייתא, **עַד כָּאֵן** – עד 'ירוקה שעל פני המים' פירטה המשנה
7 **פְּסוּל פְּתִילוֹת, מִכָּאֵן** (–מזפת) **וְאֵילָךְ פְּסוּל שְׁמָנִים**.
8 מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שכן כוונת המשנה ומדוע הוצרכה הברייתא
9 לבאר זאת.
10 מתרצת הגמרא: **שְׁעוּתָה אֵינְתִּירָבָא לִיה** – הברייתא הוצרכה לבאר

11 זאת לענין שעוה, **מִהוּ דְּתִיבָא לְפְתִילוֹת נָמִי לֹא חֲזִיָּא** – שמא תאמר
12 שבאופן שעשאה בצורת פתילה, והיינו שהדביק שעוה סביב לחוט,
13 גם כן אינה ראויה להדלקה לשבת, **קָא מַשְׁמַע לָן הַבְרִייתָא** שאין
14 השעוה פסולה אלא כשהיא באה במקום השמן, והיינו כשמניח
15 שעוה בתוך כלי של נר שמן, ונותן פתילה בכלי ומדליקה, אבל אם
16 עשאה בצורת פתילה כשירה היא.
17 הגמרא מבארת מהות 'עֵיטֶר' ו'שעוה': **אָמַר רַבִּי בַר אֲבִין, עֵטְרָנָא**
18 **פְּסוּלָתָא דְּזִיפְתָּא** – עֵיטֶר הוא פסולת הזפת, שאחר שיוצאת הזפת
19 מהעץ, על ידי חימום באש יוצאת פסולת צלולה כשמן. **שְׁעוּתָה** היא
20 **פְּסוּלָתָא דְּרוֹבֶשָׁא** – פסולת דבש דבורים.

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

1 הרבים, וכשעבר הגמל נדלק הפשתן, **הֶחָנוּנִי תִּיבִי** בנוקי הבירה,
2 שפשע בכך שהניח נר דולק בחוץ. **רַבִּי יְהוֹדָה אֹמַר**, אם פשתנו של
3 בעל הגמל נדלק בְּנֵר תְּנוּבָה שהדליקו החנוני בחוץ, **פְּסוּר** החנוני,
4 כיון שברשות הניחה שם, שמצוה להניחה בחוץ כדי לפרסם הנס.
5 הגמרא דנה האם יש ללמוד מדברי רבי יהודה את הגובה הראוי
6 להנחת נר חנוכה: **אָמַר רַבִּינָא (מְשוּם דְּרַבָּה), זֹאת אוֹמַרְתָּ** – מכך
7 שפטר רבי יהודה את החנוני שהדליק נר חנוכה בחוץ יש ללמוד, **נֵר**
8 **תְּנוּבָה מְצוּה** לכתחילה להניחה בתוך עֲשָׂרָה טפחים מהקרקע, **דָּאִי**
9 **סְלָקָא** וְהִתְרַךְ שאפשר להניחה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טפחים, מדוע פטור
10 החנוני, **לִיָּה** – יאמר לו בעל הבירה, הִיָּה לָךְ להניח את הנר

11 לְמַעְלָה מְגוּבָהוּ של גָּמֶל וְרוֹכְבּוֹ, כדי שלא ידלק משאו בנר, וכיון
12 שלא עשית כן יש לך להתחייב בנזק שנגרם מהנר. ומכך שפטרו רבי
13 יהודה מוכח, שמצוה להניחה בתוך עשרה טפחים, ולכן אין יכול בעל
14 הבירה לטעון שהיה לו להניחה למעלה מגמל ורוכבו.
15 דוחה הגמרא: **וְדִילָמָא** אין מצוה להניחה בתוך עשרה, ומכל מקום
16 פטור, **דָּאִי מִיִּתְרָחָא לִיָּה טוֹבָא** – שאם נטריחו הרבה, להגביה הנר
17 למעלה מגמל ורוכבו, **אֲתִי לְאִימְנוּעִי מְמַצְוָה** – יבא להמנע לגמרי
18 מלקיים מצות הדלקת נר חנוכה.
19 הגמרא מבארת עד איזה גובה אפשר להניח נר החנוכה: **אָמַר רַב**
20 **בְּהֵנָא, דָּרַשׁ רַב נָתָן בַּר מְנַיִמִי מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי תַנְחוּם**,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז. הורו הגאונים שזה שאמרו חכמים אין קדוש אלא במקום סעודה אין צריך שיגמור שם כל סעודתו אלא אפלו
- 2 אם אכל בזה [כד] או אפלו בזה מחמשת המינים³⁷ שמברכים עליהם ברא מיני מזונות או ששתה רביעית יין
- 3 מלבד כוס הקדוש יוצא בזה ידי קדוש במקום סעודה ויכול לאכל אחר כך הפעדה במקום אחר בין מיד³⁸ בין
- 4 לאחר זמן³⁹ ואינו צריך לברך על הכוס קדם אותה סעודה בין בלילה בין ביום שבין שפירן שפכר יצא ידי קדוש במקום
- 5 סעודה הרי סעודה זו האחרת דומה לסעודה שלישית של שבת שאין צריך לברך על הכוס לפניה⁴²:

חלק ב סימן רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה טע"ף ז

הלכתא רבתא

כדן אכל בזית - טוב לאכול הכזית בתוך כדי אכילת פרס - כדי שיתחייב בברכה אחרונה, וכן הרביעית יין צריך לשותות בכדי רביעית או לפחות בכדי אכילת פרס³⁶.
בה] בין מיד - כשאכל מזונות ונמלך מיד לאכול לחם - יש לברך ברכה אחרונה על המזונות, ובדיעבד כשלא בירך - נפטרים בברכת המזון³⁸.
אבל כששתה רביעית יין נוספת כדי לצאת בה ידי חובת

קידוש במקום סעודה - ונמלך לאכול לחם, אינו צריך לברך אחריה ברכה אחרונה³⁹.
כז] לאחר זמן - מצוה להמנע מלאכול שום דבר קודם אכילת עיקר סעודת שבת, ומכל מקום אין למחות ביד המקילין⁴⁰,
ובקידוש היום נוהגים גם לכתחילה לצאת ידי חובת קידוש במקום סעודה באכילת מזונות⁴¹.

ציונים והוספות

שבת שמבלעדו אינו יוצא ידי חובת ג' סעודות כמו שיתבאר בסי' רע"ד לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם לא יאכל הלחם לתיאבון (ומכל מקום אין למחות ביד המקילין כיון שמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון כמו שנתבאר).
וראה סימן קפח ס"י בשוה"ג, ולהלן סימן עדר, האם ניתן לסמוך על כזית שטועם בשביל קידוש במקום סעודה כדי לצאת בו אף ידי חובת סעודת שבת.
(41) כן מנהג אנ"ש בכל מקום לערוך התוועדות חסידית לאחר התפילה - בה טועמים מזונות בלבד, וכן נהג כ"ק אדמו"ר בכל שבת, ועכ"פ ברובן ככולן, לאחר שקידש ביום יצא ידי חובתו לקידוש במקום סעודה באכילת חמשת המינים (עדות הריל"ג) הובאה בהתקשרות גליון שסא עמ' 14), ופעמים רבות נהגו כן רבותינו נשיאנו על מנת לצאת ידי חובת שלוש סעודות בשבת גם בלא לאכול סעודה שלישית (עיין לקו"ש חכ"א ע' 84 ועוד מקומות שנשמנו להלן סימן רצא),
ולפעמים נהגו לצאת י"ח קידוש במקום סעודה גם בשתיית כוס יין נוספת (כנראה כן היה מנהג כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ באחש"פ (עיין המלך במסיבו ח"א ע' קסא מדיבורי יום אחרון של פסח תשכ"ז).
(42) סימן רצא ס"ו: בסעודה ג' אין צריך לקדש על היין דהיינו לברך על הכוס קודם הסעודה כמו קודם סעודת שחרית לפי שלא תקנו חכמים קידוש ביום אלא כעין קידוש שבילילה ומה בלילה די בקידוש אחד אף ביום די בקידוש אחד שבשחרית.

(36) קצות השולחן סימן פא בבדה"ש ס"ק ב, וסיים שאם לאו - לא יצא, כי כן מבואר בשו"ע המחבר שצריך להתחייב בברכה אחרונה,
ובקיצור הלכות משוע"ר הערה 13 העירו שבשוע"ר כאן לא העתיק פרט זה, וציינו לסימן רסט ס"ג שצריך שישתה "כשיעור שחייבים לברך עליו ברכה אחרונה".
שיעור כזית לכתחילה: 27 גרם, שיעור רביעית: 86 גרם, זמן אכילת פרס: כ-4 דקות.
(37) עד"ז בסימן עדר ס"ח: אם יש קצת אונס שלא יוכל לסעוד בלילה יכול לדחות הסעודה עד למחר שיאכל ג' סעודות ביום ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כזית מחמשת המינים או שישתה עוד רביעית יין כמו שנתבאר בסימן רע"ג.
(38) והוא משום שאכל המזונות או שתה היין כדי לעשות קידוש במקום סעודה או לתענוג, אבל אם אכל או שתה כדי להמשיך את הלב לאכילה - אין מברך לאחריהם ונפטרים בברכת המזון (ע"ד היין הקידוש שהוא לצורך הסעודה ונפטר בברכת המזון) (סדר ברכת הנהנין פ"ד סעיפים יג-יד).
(39) כדלעיל סימן ערב ס"ג, ששתיה זו טפילה לענין הברכה לשתיית יין הקידוש.
(40) סימן רמט ס"י: אבל לאחר שחשכה או לאחר שקיבל עליו שבת אפילו מבעוד יום (אם דעתו להתחיל סעודת שבת קודם שחשיכה מצוה להמנע מלאכול שום דבר אפילו בלא קביעות סעודה אפילו לאחר שקידש על הכוס קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו מלחם שמברכים עליו המוציא שהוא עיקר סעודת

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 המתענה תענית חלום בשבת צריך לומר ענינו אחר סיום
2 תפלתו בלא חתימה וטוב לכללו באלהי נצור כו' וטוב לומר
3 ג"כ רבון העולמים גלוי וידוע לפניך וכו' כמו בחול ומותר לומר
4 ג"כ אלהי עד שלא נוצרתי כו' או שאר בקשות על מחילת עונות
5 ויכול ג"כ להתוודות ולומר חטאתי עויתי פשעתי ולא אסור
6 לומר תחנונים בשבת אלא לבקש בהם על צרכיו כגון על פרנסה
7 או על רפואה לחולה שיש לו בביתו וכיוצא בהם מצרכי הגוף
8 אבל חרטת עונות טוב לומר בכל יום:
9 ואפילו שאלת צרכיו התיירו אם הוא חולה המסוכן סכנת
10 היום שזועקים ומתחננים עליו בשבת אפילו בצבור וכן
11 מותר לברך על החולה המסוכן בו ביום וכן המקשה לילד שהיא
12 מסוכנת בו ביום אבל חולה שאין מסוכן בו ביום אסור לבקש
13 עליו ולא לברכו בשבת כיון שאפשר לעשות כן אחר השבת.
14 אבל אם אירע לאדם (בשבת) מאורע שצריך לבקש עליו (ב)
15 רחמים מיד יכול אפילו ליפול על פניו ולבקש רחמים ביחיד
16 אע"פ שאין שם סכנת היום שהרי התיירו אפילו להתענות על
17 חלום אע"פ שאין שם סכנת היום רק מפני שצריך להתענות בו
18 ביום שחלם בו אבל בצבור אסור לבקש רחמים על המאורע כל
19 שאין שם סכנת היום.
20 וכן אם יש בעיר עשרה שמתענים תענית חלום בשבת אחת לא
21 יעשו עצמן צבור לחזור אחר אחד מהם שיתפלל תפלת המנחה
22 בקול רם ולומר ענינו בצבור:

23 י אם מותר להתענות או לזעוק ולהתחנן בשבת על איזו צרה
24 שקרה לרבים או ליחיד יתבאר בסימן תקע"ו:
25 יא המתענה תענית חלום בשבת יש לו לעסוק כל היום בתורה
26 ותפלה בשביל שיתכפר לו ויקרע לו גזר דינו:
27 יב מי שישן שינת צהרים וחלם לו חלום רע יש אומרים
28 שמועיל לו אם יתענה י"ב שעות משניעור משינתו עד
29 אמצע הלילה ואז יבדיל אם עושה כן בשבת וצריך להתענות
30 למחר יום שלם אף אם כבר אכל סעודה ג' קודם שחלם והיה
31 רשאי שלא לטעום עוד כלום בשבת מכל מקום כיון שהתענה
32 לשם תענית עבירה היא בידו וצריך כפרה בתענית יום שלם ובין
33 בחול ובין בשבת כשהוא עושה כן לא יאמר ענינו במנחה כיון
34 שאכל כבר:
35 יג אם הקדימה לאכול בשבת קודם זמן הסעודה בחול הוא
36 עונג לו כגון שנתעלה כבר סעודת הלילה צריך להקדים
37 כי זהו כבוד השבת שמקדימין זמן סעודתו לזמן סעודת החול
38 ואם האיחור מזמן סעודת החול הוא עונג לו צריך לאחר וזהו
39 כבודו שמתאוה לאכול ואוכל לתיאבון:
40 יד וכן מי שרגיל בכל יום בבשר ויין והרי כל ימיו כשבת צריך
41 לשנות זמן הסעודה של שבת מזמן סעודת החול שיקדים
42 או יאחר שעה מועטת בכדי שלא יצטער:

חלק ב סימן רפח דין תענית ודין תענית חלום בשבת טעמים ח"ד

לקוטי תורה

1 להלן יבאר בפרטיות יותר, דזה שאמרנו שע"י קיום
2 המצוות נמשך אור אין סוף ב"ה בנפש האדם, למרות
3 שהוא יתבוד מובדל לגמרי מגדר הנבראים - אין זה רק
4 מצד הנקודה הכללית שבכל המצוות כולן (שהן רצון
5 העליון ב"ה), אלא גם מצד הגדר הפרטי שבכל אחד
6 משלשת העמודים דתורה עבודה וגמילות חסדים]:
7 ודרך כלל נחלקין הרמ"ח מצוות לג' קוין, ימין
8 ושמאל ואמצע, והם תורה ועבודה וגמילות חסדים.
9 תנן על שלשה דברים העולם עומד, תורה עבודה
10 (קרבנות, ותפלה במקום קרבנות תקנו) וגמילות
11 חסדים. והם כנגד ג' "קוין" - ימין שמאל ואמצע.
12 פירוש: מבואר בספרי הקבלה, שעשר ספירות

13 העליונות נחלקות לשלשה "קוין" - ימין שמאל
14 ואמצע. בג' כוחות המוחין - חכמה היא בימין, בינה
15 בשמאל, ודעת - בקו האמצעי; וכן במדות: חסד
16 (ואהבה) - בקו הימין, גבורה (ויראה) - בקו השמאל,
17 ותפארת - בקו האמצעי (וכן - הנצח בימין, ההוד
18 בשמאל, והיסוד באמצע).
19 וכן כללות התורה ומצוותי (היינו כל רמ"ח מצוות
20 עשה) - הנכללות בג' העמודים דתורה עבודה וגמילות
21 חסדים - נחלקות לג' קוין אלו: תורה היא בקו
22 האמצעי, גמילות חסדים בקו הימין, ועבודה בקו
23 השמאל.

ד"ה וידעת היום פרק שלישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יב) וביאור הענין הנה יש להקדים לזה ענין א' והוא
2 במ"ש רם על כל גוים ה' שהוא רם ומתנשא

3 עליהם בעילוי רב וגדול עד שאינם תופסים מקום כלל
4 וכלל לפי ששרש הע' שרים של מעלה מקבלים רק מבחי'

והשכינה בגלות עם ישראל כמו בגלות מצרים וגם בהיות
גוים מרקדים בהיכלו כששרפו הבהמ"ק ושלחו יד
במקדשו אין כל זה תופס מקום כלל וכלל להיות לו לפגם
כבודו מצד העדר תפיסת מקום לגמרי וכמשל השממית
וקורי עכביש שבהיכל מלך שאם תגביה ותרחיב מכון
שבתה בקרקעית רצפת היכל המלך הרי ודאי לא ישים לב
איש ממשותי המלך ע"ז כלל וכלל וכמ"ש שממית בידים
תתפש והיא בהיכלי מלך כו' שהשממית נתפס ביד לזורקה
חוץ בקל ועכ"ז הולכת בהיכל מלך ומגבהת רום ישיבתה
בקורה ובקרקע וגם לפעמי' תלך על מטת משכב המלך
ולא ירגיש בזה שום העדר כבוד או צער מצד העדר
תפיסת מקום לגמרי וכך הנמשל מזה הרבה יותר בערך
נבדל שאין לשער הכל כפי הידוע באמת בסדר
ההשתלשלו' דאבי"ע מה תופס מקום כל שרש יניקת הע'
שרים שהוא רק בבחי' אחוריים דשם אלקי' דמל' דמל'
דעשי' הנופל בבחי' פסולת דפסולת למטה כו' וכמו
ששחק ר"ע על כרך גדול של רומי שמלא תענוגי עוה"ז
שאין זה רק פסולת דפסולת שנופל מעונג האלקי
שבחיצוניות דחיצוניות דג"ע דעשיה ע"כ אם לעוברי
רצונו כך כו' וגם על מה שראו שועל יוצא מהיכל ק"ק
כו' והיינו מה שארז"ל על אנשי כה"ג שאמרו הגבור הן
הן גבורותיו שגוים מרקדי' בהיכלו והוא שותק וכן מ"ש
אין כמוך באלמים כו' פי' הן הן גבורותיו דוקא דהיינו
מצד בחי' עוצם ההתנשאו' והסתלקות בעילוי אחר עילוי
בעצמותו שאז כל ההשתלשלות אינו תופס מקום כלל
וכלל אז גם מה שגוים מרקדים בהיכלו הוא שותק ויושב
בשמים ישחק להם כי כלא חשיבא ממש וכמשל שממית
הנ"ל והרבה יותר מזה וע"כ מזה מופת וראי' לעוצם
גבורותיו וכמ"ש מי כה' אלקינו המגביהי לשבת כו' וד"ל:

שער החנוכה

1 אחוריים וחיצוניות דשם אלקי' שהוא במ"ח צירופים
2 האחרונים לבד שנק' אדמת בני חם כמ"ש ומופתים בארץ
3 חם כידוע וגם שם נא' מלך אלקי' על גוים שבחי' מלכותו
4 בכל משלה ונק' שם בשם מלך הגוים וכמ"ש מי לא יראך
5 מלך הגוים כו' וכתוב יראו מה' כל הארץ ולפעמי' הע'
6 שרים בתכלית הביטול ואו' שירה וכמ"ש הללו את ה' כל
7 גוים כו' וכתוב כל העמים תקעו כף הריעו לאלקי' וכן
8 הבו לה' משפחות עמים וכה"ג אך לפעמים הן בבחי'
9 הפירוד ויש ודבר בפ"ע עד שלפרקים יכולים למרוד כו'
10 וזהו מבחי' התעורבות טו"ר שבק"נ למטה וכמו שר של
11 מצרים שא' לי יאורי כו' וכמ"ש פרעה מי ה' כו' וכן
12 סנחריב וכה"ג ולהיות ידוע ששרש היניקה דע' שרים הן
13 רק מבחי' הפסולת דאופנים שנק' שמרי האופני' כידוע
14 ע"כ אין תופסי' מקום כלל וכלל (וראי' מי' מכות
15 שבמצרים ממה דכתי' ויסר את אופן מרכבותיו כו' כמ"ש
16 במ"א) וכמ"ש יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי
17 האדמה כו' והן הכו"מ שמרומם ומשפיל כרצונו וכמ"ש
18 וכמצב"י עבד בחיל שמיא כו' וזהו דוקא כאשר יורד
19 ומתצמצ' להשגיח על כל פרטי פרטיות שביושבי הארץ
20 כמ"ש ממכון שבתו השגיח על כל יושבי הארץ וכמהפכת
21 סדום ועמורה וכמו כי לא שלם עון האמורי כו' וכן
22 במצרים שא' וידע אלקים אבל מה שא' רם על כל גוים
23 ה' היינו כאשר הוא ית' בבחי' ההתנשאות והרוממו'
24 בעצמותו בעילוי אחר עילוי שאז אין העולם מקומו כלל
25 כו' וכמו אלה אשובה אל מקומי העצמי כי אין הארץ
26 וכל אשר בה רק בחי' הדום רגלי השכינה וכמ"ש השמים
27 כסאי והארץ הדום רגלי כו' וכמו שא' מי כה' אלקינו
28 המגביהי לשבת כו' שאין כל ההשתלשלות תופס מקום
29 כלל כנ"ל ואז גם כשהע' שרים הן בבחי' פירוד גמור

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

9 חסדים וגבורה שואבת מן בינה שהיא מקור הגבורות. וזהו
10 שהתורה נק' בשם כד כמ"ש ותער כדה אל השוקת ותמלא
11 כדה שהיא כד מים החכמה. ולזה יש ב' בחי' כד כד
12 שמשותף ב' פעמים כד שהיא כד מים החכמה וכד מבחי'
13 גבורות, ומדת התפארת היא בחי' רחמים בחי' התכללות
14 שלא יהא הגבורות כ"כ וכמ"כ שלא יהא החסדים ג"כ
15 כ"כ, ולכן התורה היא בתפארת דוקא שמחברת ומחלקת
16 בין טמא ופסול לטהור וכשר שהם מב' סטריין.

בוהר 9' בראשית מקול מחצצים

1 **מחצצים** כד"א איש הבינים, הנה איש הבינים כתי'
2 (שמואל א' [י"ז] ד') גבי גלית הפלישתי ויצא
3 איש הבינים שיצא ממחנה פלישתים ועמד נגד מחנה
4 ישראל. ופירש"י שבטח על הגבורה שלו ע"כ נק' בשם
5 איש הבינים שהוא בין מחנה פלישתים ובין מחנה ישראל,
6 וכמ"כ בכאן יעקב נק' בשם איש הבינים שהיא בין חסד
7 לגבורה דאיהו יתיב בין אינון דשאבין מים מלעילא,
8 שאבין מים עילאין בין חו"ג חסד שואב מן החכמה בחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

11 הצדיקים להשפילם וזהו שאמר ה' לאיוב עדה נא גאון
12 וגובה אחר שהם למעלה ממך.
13 אך הנה יש להבין בזה הלא ארז"ל תתקע"ד דורות אשר
14 קדמו להבראות עמד ושתלן בכל דור ודור והמה העזי
15 פנים ששתלן בכל דור להתברר ע"י שם מ"ה דתיקון והוא
16 ע"י הצדיקים, ועוד דהרי לצדיקים כבר ניתן כח ועוז
17 להפוך רע לטוב ע"י שם מ"ה המברר ב"ן וא"כ הגם
18 שהרשעים הם מבחי' התהו הרי ניתן בחי' תהו להתברר
19 ע"י שם מ"ה דתיקון כו' ולמה לא יהי' ביכולת הצדיקים
20 להשפילם (והדרא קושי' לדוכתי').

ואם זרוע כאל לך

בס"ד, פ' שמות, תרל"ב.

1 **ובזה** יובן הפסוק ואם זרוע כאל לך כו' דמשמע דזהו
2 דבר שא"א בלתי לה' לבדו ואין לאדם כח בזה גם
3 לצדיקים מופלגים, והלא אנו רואים שצדיקים יפילו
4 לרשעים ע"י תפילתם. אך הענין הוא משום דשרש
5 הצדיקים הוא משם מ"ה דתיקון כידוע, ושרש הנפשות של
6 הרשעים המה מבחי' התהו שנפל בשב"כ כמ"ש הנפילים
7 היו בארץ כו' המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם פי'
8 מעולם הוא מעולם התהו שלפני בחי' התיקון וכמ"ש ואלה
9 המלכים אשר מלכו כו' לפני מלך מלך לבני ישראל, ואחר
10 שבחי' התהו גבוה הרבה מבחי' התיקון האין יהי' ביכולת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

25 האור אין סוף, והוא כמו חקיקה מעבר לעבר שהיה בלוחות
26 הראשונות שלא יש כלל מציאות נפרדת של אותיות כו'
27 אלא הם חקיקה בתוך הלוחות וחלק מהם, וזה הדרגה של
28 כח הגבול כפי שהוא בתוך הצמצום ששם הוא לא נרגש
29 כלל.
30 והכלים שהן בבחינת מציאות של גבול הרי הם באין ערוך
31 לגבי מדריגה זו של כח הגבול כפי שהוא לפני הצמצום,
32 ואף שגם לפני הצמצום הוא כח של גבול, הרי כיון שלא
33 נרגש כלל מחמת האור-אין-סוף הבלי-גבול שממלא את
34 הכל, הרי הכלים הם באין ערוך כלפיו גם בעצם מהותם
35 שהרי הם גבול במהותם ולפני הצמצום זה בלי גבול כו',
36 אבל לגבי בחינת הרשימו כמו שהוא התגלה לאחר הצמצום
37 אין הכלים באין ערוך בעצם מהותם שהרי שניהם הם גילוי
38 כוחו של הבורא בגבול כי אם באופן התהוותם שנמשכו
39 באופן של נפילה, והתנוצצות כנוצר לעיל באריכות כו').
40 ועיין מה שנתבאר במקום אחר דאמיתית ענין אין ערוך הוא
41 לך דוקא כנוסח התפילה בשבת (בברכות קריאת שמע) "אין
42 ערוך לך", והבחינה של "לך" הכוונה לגבי עצמות אין סוף
43 (כו') אבל למרות שאמיתית ה'אין ערוך' הוא דוקא לגבי
44 העצמות ממש, הרי שייך לומר גם 'אין ערוך' בדרגות
45 נוספות, לגבי האור אין סוף, ולגבי כח הגבול, וכו', כפי
46 שנתבאר לעיל.
47 עד כאן מאמר המוסגר המסביר את הדרגות הפרטיות
48 שכלפיהם שייך לומר שהכלים הם בבחינה של אין ערוך.

יום ב' דחג השבועות תער"ב

1 **אין ערוך גם לגבי כח הגבול שלפני הצמצום**
2 עד כאן נתבאר שהכלים הם באין ערוך כלפי האור. הן האור
3 אין סוף שלפני הצמצום, ואפילו לאור הקו שנמשך ממנו
4 אחרי הצמצום, בסוגריים דלהלן מחדש הרבי נ"ע שיש
5 בחינה של אין ערוך בכלים גם לגבי כח הגבול - הרשימו.
6 (ויש לומר דכמו כן מה שהכלים דאצילות הם באין ערוך
7 הוא גם לגבי בחינת כח הגבול כמו שהוא לפני הצמצום
8 כו', ודבר זה דורש ביאור, דלכאורה כח הגבול של הבורא
9 הוא אותה מהות של הכלים שעניינם הגבלה, ובהבנה
10 פשוטה לא נעשה שום שינוי בכח הגבול לאחר הצמצום
11 מכמו שהיה לפני הצמצום, דאותו כח הגבול שהיה מקודם
12 נעלם - התגלה על ידי הצמצום, ומה הטעם שלגבי כח
13 הגבול שלפני הצמצום זה באין ערוך?
14 מבאר הרבי נ"ע, דהרי לפני הצמצום אינו שייך ענין
15 המציאות כלל באיזה אופן שיהיה כו', - כלומר לפני
16 הצמצום הרי אין נתינת מקום לשום אפשרות של מציאות
17 והגבלה באיזה צורה שהיא, וגם כח הגבול של הבורא כפי
18 שהוא לפני הצמצום חדור באור אין סוף בצורה מוחלטת
19 עד שאינו נרגש כלל המציאות שבו, וכמו שכתוב בדרוש
20 הנזכר לעיל יו"ט של ר"ה תרס"ו בענין אותיות החקיקה
21 דלפני הצמצום - האותיות הם המשל של כח הגבול, וזה
22 שממשילים אותם לאותיות של חקיקה ולא של כתיבה,
23 בגלל שהם לא מציאות נוספת (כאותיות כתיבה על גבי קלף
24 שהם דבר נוסף ונפרד מהקלף) אלא כביטול מוחלט לגבי

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

ד' מדריגות הנ"ל ישנם גם במצב נעלה יותר בעבודת האדם

- והנה כל המדרגות האלו ישנם גם בדרגות ביותר, דהיינו
 דגש מי שלומד תורה בעיון ועוסק במצוות בהדור,
 אבל אינו יודע פונת המצוות, ומצוה בלא פונה כגוף בלא
 נשמה, וגוף בלא נשמה הוא מת רחמנא לצלן. ומי שדעתו
 יפה להבין השגה אלקית על בוריה ועוסק בזה ומבין
 ומשיג ונשאר אצלו הענין רק במחו' בלבד ואינה מגעת
 אל הלב, והיינו דעסקו הוא בהשפלה ואינו עוסק בעבודה
 שבלב להתעורר באהבה ויראה לפי אפן וערך השגתו
 איקריג' נופל רחמנא לצלן, וכן בשארי המדרגות שהוא
- חס ושלום חולה ואסור לפי ערך מהות מדרגתו, הנה
 כאשר ישם אל לבו מעמדו ומצבו ויתבונן בזה בעמק
 הדעת אדעתא דנפשיה^ל, ואשר זה היום עשה השם אשר
 אפשר להתקרב על ידי התשובה מעומקא דלבא^ל, הנה
 בכה יבכה במר נפשו ויתחנן אל השם כי "והוא רחום
 יכפר" ויסיר מאתו כל המניעות והעכובים אשר יוכל
 להתקרב אל השם, ועושה החלט בנפשו לעזוב דרכו
 הקדום ולקבל עליו על מלכות שמים כל אחד ואחד לפי
 ענינו.

יום ב' דראש השנה, תר"צ

לג. נקרא. לד. על דעת נפשו (כפי ערכו). לה. מעומק הלב.

לקוטי דיבורים

- "קונטרס ההנהגה בינו לבין עצמו ובינו לבין חברו".
 בסעודת שמחת תורה, ב"זאל" הגדול, שח הוד כ"ק
 אדמו"ר הרה"ק פעמיים.
- שיחתו הראשונה נסבה על מעלת עבודתו הפשוטה
 של חסיד בעל קבלת עול, וצייר בארוכה את המהות
 וההנהגה בכל הענינים הן בין אדם למקום, הן בין אדם
 לחברו והן בין אדם לעצמו בעבודתו הפשוטה של חסיד.
 וסיים: כגון הענדל עליו השלום.
- ר' חנוך הענדל, אותו ר' הענדל מקרקר כבר בגן עדן
 העליון. הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק סיפר בארוכה מה
 שאירע עם ר' חנוך הענדל נ"ע מזמן הקבורה עד לאותו
 שמחת תורה.
- שיחה קדושה זו ארכה, תוך הפסקות קטנות, כמה
 שעות. רק בשעה שלש אחרי חצות הלילה הלכו
 ל"הקפות", ואחרי השעה חמש – לפנות בוקר – סיימו
 את ההקפות הליליות.
- הסדר בליובאוויטש היה שאחרי מאמר החסידות
 ששמעו בשמיני עזרת, היו מתפללים ערבית, עושים
 קידוש, טועמים מסעודת החג והולכים להתועדות
 שלפני ההקפות.
- ב"קידוש" היומי, שח כ"ק אדמו"ר הרה"ק אודות
 הנהגתו של חסיד בינו לבין עצמו ובינו לבין חברו,
 באמרו שלאחר פרסום, בעזה"י, "קונטרס התפלה", יש
 מן הצורך לפרסם גם "קונטרס האכילה והשינה",

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- בעת ההיא כבר הי' מפורסמים בין החסידים כמה קונטרסי הלכות בכת"י מכל הד' חלקי שו"ע,
 וכמה קונטרסי לקוטי אמרים מסודרים בפרקים מאת הוד כ"ק אדמו"ר גם נוסח התפלה החדש¹³⁷ מאת
 הוד כ"ק אדמו"ר כבר הי' מפורסם למדי גם שאר עניני תיקונים של הוד כ"ק אדמו"ר כמו לטישת

(137) ראה גם "ויכוח הגדול במינסק" ע' יד (לעיל ע' 000).

1 הסכין של שחיטה ומקואות חמות¹³⁸ כבר היו מפורסמים, אשר כלם יחדו נוסף על פרסום ענין הגזירה
2 והישועה העלה חרון אף חברי ועד המתנגדים הלוחמים בחסידי חב"ד ונשיאם וידרשו מאת הגר"א
3 שיוסיף לצאת בחרם על החסידים בכלל וחסידי חב"ד ונשיאם בפרט, כי עוד מעט ויכבשו את מדינת
4 ליטא.

5 הגר"א מיאן להטיל חרם על החסידים ורק בקושי גדול פעל הגביר יוסף פעסעלעס אשר יפרסם
6 את דעתו במכתב גלוי על אדות כת החסידים, ובתשיעי¹³⁹ לחדש סיון יצא הגר"א במכתב גלוי¹⁴⁰ ובתוך
7 דבריו כותב "על כל מי אשר בשם ישראל יכונה ואשר יראת ה' בלבבו¹⁴¹ מוטל להדפם ולרדפם בכל
8 מיני רדיפות ולהכניעם עד מקום שידי ישראל מגעת".

9 כשראו מקורבי הגר"א ותלמידיו הגאונים את הרושם הקל שעשה מכתב הגר"א בקרב היהודים
10 נצטערו מאד על זלזול כבוד הגר"א ויוכיחו את חברי הועד על אשר העמידו על דעתם להכריח את
11 הגר"א לצאת במכתב גלוי האמור.

12 עדת החסידים בוילנא בעת ההיא רוחם טובה עליהם כי מלבד זאת שהמכתב דאייר הביא קלון
13 לכותביו ומכתב דסיון לא הצליח ולבד זאת אשר עלה בידי החסידים להושיב עוד שני פרנסים בקהלה,
14 נוסף על הארבעה שהי' להם מכבר, ובין שנים עשר פרנסי הקהלה היו ששה מעדת החסידים, הנה אז
15 נדפס ספרו של כ"ק אדמו"ר שהי' עד אז נפוץ בקונטרסים בכת"י.

16 מגודל תשוקת החסידים אל הספר עשו חוזה עם המו"ל השותפים הרה"ח ר' שלום שכנא¹⁴² חתן
17 הוד כ"ק אדמו"ר ואביו של הוד כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק, ומוה"ר מרדכי נ"ע¹⁴³, כי כל חמשה
18 קונטרסים שיגמרו בדפוס ישלחו ע"י ציר מיוחד לכל מושבות החסידים, וכארבעה אלפים אכזמפלים
19 היו מקבלים בוילנא, וכשני אלפים בשביל הגליל והרבה מהמתנגדים המתונים היו לומדים בחשאי
20 את הקונטרסים.

21 הגאון האדיר ר' חיים מוואלאזין הנה גם הוא נוכח לדעת אשר החסידים הולכים בדרך הישר וכל
22 מה שאמרו עליהם במשך עשרות שנים אינו אלא עלילות שוא, ומזמן לזמן הי' מעיין בקונטרסי התניא
23 ובפנימיות נתקרב אל החסידים ועזב את מקומו בועד המתנגדים, וביותר נגע אל לבו זלזול כבוד הגר"א
24 שנתפשטה השמועה שהגר"א חלוש וחברי הועד ובראשם יוסף פעסעלעס מדברים בשם הגר"א שלא
25 בידיעתו.

(142) בנו של הרה"ח המפורסם ר' נח, מחסידי הרה"ק הרמ"מ
מהאראדאק (בעל פרי הארץ). במות עליו אביו לקחו רבינו הזקן
לביתו ושם נתגדל ונתחנך. ראה אודותו בית רבי ח"א פכ"ד (נח, ב
ואילך).
(143) ר' מרדכי ב"ר שמואל הלוי הורוויץ משקלאוו.

(138) ראה רשימה שבהערה 69 סעיף ו (לעיל ע' 000). וש"נ.
(139) ראה הערה הבאה.
(140) נדפס ב"חסידיים ומתנגדים" ח"א ע' 183 ואילך (ושם,
בתאריך ר"ח סיון – ראה הערה 1 שם).
(141) שם: נגע בלבבו.
(142) שם: נגע בלבבו.

אגרות קודש

[תחלת תמוז תרפ"א]

אמנם יקירי לא על הלחם הזה בלבד יחיי האדם, ולא רק
זה הוא תעודתו עלי אדמות. מדוע לא תזכור צור מחצבתך,
מורך ורבך, אשר מהודו ואורו האציל גם עליך, קיוה לראות
בך רוב נחת וענג נפשי, האם רק בזה שתפריש איזה מאות
שקלים, להחזקת בית מורך, האם בממון הקל, יתרפא כל
התחלאים הפנימיים, והאם רק בזה תמלא חובתך איליו
ולאדונו, אבינו מלכינו, יתברך ויתעלה, הלא הוא, כ"ק

תלמידינו ידיד בן ידיד התמים מר יהושע
זעליג שי

שלום וברכה

שילוחו ע"י רי"ל שי קבלתי, והאל הטוב יהי בעזרו
להצליחו בגוי"ר.

נקרא, כבודו ויקר תפארתו על ידך נתונה, הזהר במו. ודע לך
כי כאשר בדרך ישרה תלך יבקש עליך ועל ביתך רחמים, כי
מאושרים תהיו כל ימי חייכם בגו"ר. ה"י עברי נלהב, בן תורה,
ללמוד מידי יום ביומו, דף גמרא פרק תניא ושיעור תהלים,
אל יחסר המזג בשו"ע ולקו"ת, ובש"ק להוסיף וגם לעת מן
העתים להתפלל. זכור נא זכור פני קדש הקדשים אשר זכית
לשרת, להיות מקורב אל מלאך ה' צבאות, התחמם באור
מדותיו המסולאים, וזכור בכל יום וחשוב בזה ותמצא ארחות
חיים בגו"ר.

וה"י ברכה כאו"נ והדו"ש במו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כדך יד

אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר זכרו בטח לא
סר מנגד עיניך, ואקוה כי לעד לא יסור, דורש במה אנו
חסידים, אם את החסידות לא נלמוד, ואת התפלה לא נדע,
והאם רק בריקוד של שמחה, וקריאת שם בעלמא. אבותינו
רבותינו דורשים מאתנו עבודה בפועל, ללמוד לשמור לעשות
ולקיים, ולא רק בדמיון ובדברי בעלמא בבלות הזמן. כל אדם
באשר הוא מחוייב הנהו בכל יום ויום ללמוד פעם ושתיים,
ולחשוב מחשבות איך לכלכל חייו וחיי ביתו, על בסיס נכון
עפ"י התורה.
זכור יקירי את אשר דברו אתך לא פעם ושתיים, חשוב
הדברים היטיב והביאם בחיים בפועל. שם מורך ורבך עליך

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

הלל שמותר להתחיל מלאכה מערב שבת, מבארת עתה המשנה
שישנם אופנים שבית הלל מודים לבית שמאי שאסור להתחיל
מלאכה בערב שבת על מנת שתגמר בשבת.
אין צולין בש"ר בצ"ל וביצה מערב שבת, על מנת שתיגמר מלאכת
צלייתם בשבת, אלא באופן שיש שהות כדי שיעזרו מבעוד יום
בשיעור הראוי לאכילה.
וכן אין נותנין פת לתנור בערב שבת עם חשכה – סמוך לחשיכה,
ולא מניחים חררה – [מין עוגה] לאפותה על נבי נחלים, אלא באופן
שיש שהות כדי שיקרמו פניה – שיעלה קרום על הפת או על
החררה מבעוד יום.
רבי אליעזר אומר, צריך שתהא שהות כדי שיקרום החלק התחתון
של – של הפת, קודם כניסת השבת.
דינים אלו הם אף לדעת בית הלל, המתירים (לעיל ז) להתחיל מלאכה
קודם חשיכה על מנת שתיגמר מאליה בשבת. וטעם הדבר שהם
אוסרים בזה, משום שחששו שמא יחתה האדם בגזלים בשבת כדי
למחר את צליית הבשר או את אפיית הפת.
עתה מביאה המשנה אופן שבו מותר להתחיל בצליית בשר סמוך
לכניסת שבת: משלשלין – [מורידים למטה] את קרבן הפסח בתנור,
בערב שבת עם חשכה – סמוך לחשיכה, כשחל ערב פסח בערב
שבת, ואין חוששים שמא יבואו לחתות בגזלים לאחר כניסת השבת,
לפי שבני החבורה העושים את קרבן הפסח זריזים הם, ויזכירו זה לזה
שלא לבוא לידי איסור.
המשנה מביאה דין נוסף שהותר מטעם זה: ומאחזין את האור
במדרות בית המוקד – רשאים היו הכהנים להדליק בערב שבת עם
חשיכה אש מועטת בעצים של המדורה שהיתה בעזרה, במקום
שנקרא 'בית המוקד', והיתה המדורה בוערת והולכת מאליה אחר
החשיכה, ולא חששו חכמים שיבואו הכהנים לחתות בה כדי
להבעירה יותר בשבת, לפי שכהנים זריזים הם, ומוכירים זה לזה
שלא לבוא לידי איסור.

הגמרא מביאה מעשה בענין פסק ההלכה בזה: הווא תלמידא –
מעשה היה בתלמיד, דאורי – שהורה הלכה בעיר ששמה חרתא
דארגי כשיטת רבי שמעון במקצה, שפתייה – נידה רב המנונא
לתלמיד זה.
מקשה הגמרא: והא כרבי שמעון סבירא לן – והרי נוקטים אנו
להלכה כשיטת רבי שמעון, ונמצא שאותו תלמיד יפה הורה, ומדוע
נידה אותו רב המנונא.
מתרצת הגמרא: באתריה דרב תוח – הוראה זו במקומו של רב
היתה, ומאחר ורב נוקט להלכה כשיטת רבי יהודה לא איבעי ליה
למיעבד חכ – לא היה לו לאותו תלמיד לעשות כן, להורות באותה
העיר כדעת רבי שמעון, ועל כך שזילול בכבודו של רב נידהו רב
המנונא.
הגמרא מביאה מעשה בשני תלמידים שנחלקו בדין הוצאת מזון
בשבת מבית שנפלה בו דליקה: הני תרי תלמידי – מעשה היה בשני
תלמידים, שנחלקו באיזה אופן מותר להוציא מזון ומשקים מבית
שנפלה בו דליקה בשבת לחצר שעירבה עמו. חד – אחד מן
התלמידים, היה מציל בחד מנא – בכלי אחד, כלומר, היה ממלא
כלי גדול באוכלים ומשקים ומוציאו מן הבית לחצר, אך לא היה
מוציאם בכמה כלים, לפי שסובר היה שהיא טירחה יתירה האסורה
בשבת. וחד – ואילו התלמיד האחר, מציל היה מן הדליקה אפילו
בארבע וקמח מאני – [כלים], אלא שהיה מקפיד להכניס את אותם
הכלים לתוך כלי גדול, וכך היה מוציאם מן הבית לחצר.
וקמיפלגי – ונחלקו אותם תלמידים, בפלוגתא – במחלוקת דרבה בר
רבא ורב הונא, שנחלקו להלן (קכ). בדין זה.

משנה

לאחר שנתבאר במשנה הקודמת שנחלקו בית שמאי ובית הלל אם
מותר להתחיל מלאכות בערב שבת על מנת שיגמרו מעצמם בשבת,
ונתפרש שם בסוף המשנה שישנם אופנים שבית שמאי מודים לבית

פרשת לך לך

יב » ויאמר יהוה אל־אברהם לך־לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל־הארץ אשר אראך:
 ב ואעשה לך גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: ג ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו כך כל משפחת האדמה: (לוי) ד וילך אברהם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברהם בן־חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: ה ויקח אברהם את־שרי אשתו ואת־לוט בן־אחיו ואת־כל רכושם אשר רכשו ואת־הנפש אשר־עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: ו ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ: (ישראל) ז וירא יהוה אל־אברהם ויאמר לזרעך אתן את־הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו: ח ויעתק משם החרה מקדם לבית־אל ויט אהלה בית־אל מים והעי מקדם ויבן־שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה: ט ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה: פ ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כִּי־כבד הרעב בארץ: י ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל־שרי אשתו הנה־נא ידעתי כי אשה יפת־מראה את: יא והיה כִּי־יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו: יב אמרי־נא אחתי את למען ייטב־לי בעבורך:

וחיתה נפשי בגללך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 59)

ויקרא בשם ה' (יב, ח)

שְׁהִיָּה קורא בקול גדול . . את שם ה', מודיע אותו ואלקויותו

לכני אדם (רמב"ן)

אין הפונה שאברהם אבינו המשיך לפסס את האמונה בה' גם בארץ כנען, אלא שבארץ כנען עשה זאת באופן שבאין־ערוף לעבודתו הקודמת. שכן, בהיותו בחורץ לארץ עסק בעבודה זו מצד הבנה שלו והבנה שלו (בלשון הרמב"ם: "והבין לו הצדק מתבוננתו הנכונה"), ואלו לאחר הצווי "לך לך" הפך להיות שליח ה', הפועל מצד צווי הבורא.

שני י' ויהי לבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את־האשה כִּי־יפה הוא מאד: טו ויראו אתה שרי

פרעה ויהללו אתה אל־פרעה ותקח האשה בית פרעה: טו ולאברהם היטיב בעבורה ויהי־לו צאן ובקר וחמלים ועבדים ושפחות ואתנת וגמלים: יז וינגע יהוה א את־פרעה נגעים גדלים ואת־ביתו על־דבר שרי אשת אברהם: יח ויקרא פרעה לאברהם ויאמר מה־זאת עשית לי למה לא־הגדת לי כי אשתך הוא: טז למה אמרת אחתי הוא ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך: כ ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת־אשתו ואת־כל־אשר־לו: יג » ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל־אשר־לו ולוט עמו הנגבה: כ ואברהם כבר מאד במקנה בכסף ובזהב: כג וילך למסעיו מנגב ועד־בית־אל עד־המקום אשר־היה שם אהלה בתחלה בין בית־אל ובין העי: כד אל־מקום המזבח אשר־עשה שם בראשנה ויקרא שם אברהם בשם יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 64)

ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה (יב, י)

יצאתו מן הארץ . . מפני הרעב, עון אשר חטא (רמב"ן)

אין הפונה לחטא ממש, שהרי אברהם 'עשה יצר הרע טוב' (ירושלמי ברכות ט, ה), ולא היה לו כלל יצר הרע (וכל אברהם של האבות היו בבחינת 'מרכבה' כל ימיהם). אלא הפונה היא לחטא מלשון חסרון (כמו והיו אני ושלמה בני חטאים), הינו שגור חסרון בהמשכת וגלוי אור אלקי. ובדגמת מעוט האור בסדר השתלשלות, שבכל דרגה יש מעוט אור ביחס לדרגה שלמעלה ממנה.

שלישי ה וגם־ללוט ההלך את־אברהם היה צאן־ובקר ואהלים: ו ולא־נשא אתם הארץ לשבת יחדו כִּי־היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו: ויהי־ריב בין רעי מקנה־אברהם ובין רעי מקנה־לוט והכנעני והפריז אז ישב בארץ: ח ויאמר אברהם אל־לוט אל־נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיד כִּי־אנשים אחים אנחנו: ט הלא כל־הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם־השמואל ואימנה ואם־הימין ואשמואלה: י וישא־לוט את־עיניו וירא את־כל־כפר הירדן כי כלה משקה לפני . שחת יהוה את־סדם ואת־עמרה כגן־יהוה

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶחָה צֶעֶר: ^א וַיִּבְחַר-לוֹ לֹט אֶת
כָּל-כֹּפֶר הַיֶּרֶד וַיִּסַּע לֹט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל
אָחִיו: ^ב אֲבָרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן וְלֹט יָשָׁב בְּעָרֵי
הַכֶּפֶר וַיֵּאֱהָל עַד-סֹדָם: ^ג וְאַנְשֵׁי סֹדָם רָעִים
וְחָטָאִים לַיהוָה מְאֹד: ^ד וַיהוָה אָמַר אֶל-אַבְרָם
אַחֲרֵי הַפֶּרֶד-לֹט מַעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה
מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צִפְנָה וְנִגְבְּה וְקִדְמָה
וַיֹּמַר: ^ה כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ
אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעְךָ עַד-עוֹלָם: ^ו וְשָׂמַתִּי אֶת-זִרְעֲךָ
בְּעַפְרַי הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם-יִוָּכַל אִישׁ לְמִנּוֹת
אֶת-עַפְרַי הָאָרֶץ גַּם-זִרְעֲךָ יִמְנָה: ^ז קוֹם הַתְּהַלֵּךְ
בְּאֶרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה: ^ח וַיֵּאֱהָל
אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן
וַיִּבְנֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת י' חשוון תשמ"ה)

וְגַם לֹט לְלוֹט הַהוּלֵךְ אֶת אֲבָרָם הָיָה צָאן וּבָקָר וְאֶהֱלִים (יג, ה)
מִנָּא הָא מִלְתָּא דְאַמְרֵי אִינְשֵׁי, כִּתְרֵי מְרִי נְכִסֵּי צִיבֵי מִשְׁן
(הַתְּחַבֵּר לְכַעַל נְכִסִּים וַיִּיטֵב גַּם לָךְ)... דְּכָתִיב וְגַם לֹט וְגו' (כ"ק
צג, א)

הָיָה אִמְרָא, שֶׁהַשְּׁפָעָתוֹ הַחַיִּיבִית שֶׁל שְׂכָן טוֹב (וּלְאִידֶךָ,
הַשְּׁפָעָתוֹ הַשְּׁלִילִית שֶׁל שְׂכָן רָע) הִיא דְּבַר שְׂרֹאִים בְּמִוָּחַשׁ, עַד
שֶׁאִפְלוּ סָתָם "אִינְשֵׁי", אֵינִים יְהוּדִים, מְכִירִים בָּהֶּ. וְהַשְּׁפָעָה זֹאת
חֲזָקָה עַד כְּדֵי כֹף, שֶׁאִף שֶׁהִיטָה כָּאֵן שְׂכֵנוֹת אֶרֶצִית בְּלִבָּד, הִלִּיכָה
יָחִיד בְּרִדָּה, וְלֹא שְׂכֵנוֹת שֶׁל קָבַע - הִבְאִיָּה שְׂכֵנוֹת זֶה הֵן בְּרִכָּה
לֹט, רַבּוּי נְכִסִּים, וְהֵן הַעֲדָר גְּלוּי הַשְּׂכִינָה לְאַבְרָם (רש"י פסוק יד).

רביעי יד ^א וַיְהִי בִימֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ-שֹׁנַעַר אֲרִיזָה
מֶלֶךְ אֱלֶסָר כְּדָרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וַתִּדְּעַל מֶלֶךְ
גֹּזִים: ^ב עָשָׂה מִלְחָמָה אֶת-כָּרַע מֶלֶךְ סֹדָם וְאֶת-
כָּרַע מֶלֶךְ עֵמֶרָה שְׂנָאָב | מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׂמְאָבָר
מֶלֶךְ כְּתִיב צִבְיִים קָרִי צִבּוּיִם וּמֶלֶךְ בָּלַע הוּא-צֶעֶר:
ג כָּל-אֵלֶּה חֲבֵרוֹ אֶל-עֵמֶק הַשְּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח:
ד שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה עָבְדוּ אֶת-כְּדָרְלֶעֶמֶר וּשְׁלֹשׁ-
עָשָׂר שָׁנָה מָרְדּוּ: ^ה וּבְאַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה בָּא
כְּדָרְלֶעֶמֶר וְהַמְלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת-רַפָּאִים
בְּעֶשְׂתֵּית קָרָנִים וְאֶת-הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֵת הָאִימִים
בְּשֵׁוֹת קָרִיתִים: ^ו וְאֶת-הַחֲרִי בַּהֲרָם שְׁעִיר עַד אֵיל
פֶּאֶרֶן אֲשֶׁר עַל-הַמִּדְבָּר: ^ז וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין

מִשְׁפָּט הוּא קָדָשׁ וַיִּכּוּ אֶת-כָּל-שְׂדָה הָעַמְלָקִי וְגַם
אֶת-הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחִצְצָן תָּמָר: ^ח וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדָם
וּמֶלֶךְ עֵמֶרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ כְּתִיב צִבְיִים
קָרִי צִבּוּיִם וּמֶלֶךְ בָּלַע הוּא-צֶעֶר וַיַּעֲרֹכוּ אֹתָם
מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשְּׂדִים: ^ט אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ
עֵילָם וַתִּדְּעַל מֶלֶךְ גֹּזִים וְאֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ שֹׁנַעַר
וְאֲרִיזָה מֶלֶךְ אֱלֶסָר אַרְבַּעָה מְלָכִים אֶת-הַחֲמִשָּׁה:
י וְעֵמֶק הַשְּׂדִים בָּאֵרֶת בָּאֵרֶת חֲמֹר וַיִּנָּסוּ מֶלֶךְ-סֹדָם
וְעֵמֶרָה וַיִּפְלוּ-שָׁמָּה וְהַנְּשָׂאִים הָרָה נָסוּ: ^{יא} וַיִּקְחוּ
אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סֹדָם וְעֵמֶרָה וְאֶת-כָּל-אֲבָלָם וַיִּלְכוּ:
יב וַיִּקְחוּ אֶת-לֹט וְאֶת-רֶכְשׁוֹ בֶּן-אָחִי אֲבָרָם וַיִּלְכוּ
וְהוּא יָשָׁב בְּסֹדָם: ^{יג} וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם
הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֵלְנֵי מִמְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי
אֲשָׁפֶל וְאָחִי עֲנָר וְהֵם בְּעָלֵי כְרִית-אַבְרָם: ^{יד} וַיִּשְׁמַע
אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּדַּק אֶת-חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ
שְׂמִנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד-דָּן: ^{טו} וַיַּחֲלֶק
עֲלֵיהֶם | לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּפְּסוּ וַיִּרְדְּפֻם עַד-
חוּבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדִמְשֶׁק: ^{טז} וַיָּשָׁב אֶת כָּל-
הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הַשִּׁיב וְגַם
אֶת-הַנְּשִׁים וְאֶת-הָעַם: ^{יז} וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדָם לְקִרְאָתוֹ
אֲחֵרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת-כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת-הַמְּלָכִים
אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עֵמֶק שְׁוֹה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ:
יח וּמִלִּפְנֵי-צָרֶךְ מֶלֶךְ שְׁלָם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּין וְהוּא
כֹּהֵן לְאֵל עֲלִיזֹן: ^{יט} וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמְרוּ בְּרוּךְ אֲבָרָם
לְאֵל עֲלִיזֹן קִנְהַ שָׁמַיִם וְאָרֶץ: ^כ וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיזֹן
אֲשֶׁר-מִגֵּן צָרִיד בְּיָדָהּ וַיִּתֵּן-לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יז)

ויבא הפליט ויגיד לאברהם (יד, יג)

זה עוג . . ומתכנן שיהרג אברהם וישא את שרה (רש"י)

בְּמִדְרַשׁ רַבָּה נֶאֱמַר: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹג, שֶׁבָּא וּמִצָּא אֶת
אַבְרָם יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּמִצּוֹת עֲגוֹת וכו'. וַיֵּשׁ לְבָאָר, שֶׁכָּאֲשֶׁר רָאָה
עוֹג שֶׁאַבְרָהָם עוֹסֵק בְּמִצּוֹת אֲכִילַת מִצָּה, מִיִּכְלָא דְמִהַמְנוּתָא,
אֲמוּנָה שְׁלִמְעֵלָה מִן הַשֶּׁקֶל, הֵבִין שְׁבֻדָּאִי יֵצֵא לְמִלְחָמָה כְּדִי
לְהַצִּיל אֶת לֹט מִתּוֹךְ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, דְּכָר שְׁאִין לוֹ מְקוֹם מִצָּד
הַשֶּׁקֶל.

חמישי כא וַיֹּאמְרוּ מֶלֶךְ-סֹדָם אֶל-אַבְרָם תִּנְּלֵי הַנֶּפֶשׁ

והרכש קח־לך: ^ב ויאמר אברהם אל־מלך סדם הרמתי ידי אל־יהוה אל עליון קנה שמים וארץ: ^ב אם־מחוט ועד שרוך־זנעל ואם־אקח מכל־אשר־לך ולא תאמר אני העשרתי את־אברהם: ^ב בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם: ^ס **טו** אחר ^א הדברים האלה היה דבר־יהוה אל־אברהם במחזה לאמר אל־תירא אברהם אנכי מגן לך שרדך הרבה מאד: ^ב ויאמר אברהם אדני יהוה מה־תתן־לי ואנכי הולך עירי ובן־משק ביתי הוא דמשק אליעזר: ^ב ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן־ביתי יורש אתי: ^ה והנה דבר־יהוה אליו לאמר לא יירשך זה כי־אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: ^ה ויצא אתו החוצה ויאמר הבט־נא השמימה וספר הכוכבים אם־תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: ^ו והאמן ביהוה ויחשבה לו צדקה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 54)

שרדך הרבה מאד (טו, א)

והנה דואג ואומר, שמא קבלתי שך על כל צדקותי (רש"י) כתב הרמב"ם (תשובה י, ב) "אברהם אבינו . . לא עבד אלא מאהבה". וקשה, מדוע אפוא דאג על קבול שכו. ויש לומר, שהיא הנותנת: דוקא להיתוו עובד ה' מאהבה, לא ראה את קבלת השך כדבר אישי, אלא כחלק של עבודת ה', הינו קדוש שם שמים: כלם רואים, שמי שעובד את ה' מקבל עשר וכבוד.

ששי: ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך מאור בשדים לתת לך את־הארץ הזאת לרשתה: ^ה ויאמר אדני יהוה במה אדע כי אירשנה: ^ט ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגו': ^ו ויחללו את־פל־אלה ויכתרו אתם בתוך ויתן איש־בתרו לקראת רעהו ואת־הצפר לא כתר: ^א וירד העיט עליהפגרים וישב אתם אברהם: ^ב ויהי השמש לבוא ותדמה נפלה על־אברהם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: ^ג ויאמר לאברהם ידע תדע כי־גר ^א יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות

שנה: ^ה וגם את־הנני אשר יעבדו דן אנכי ואחר־י כן יצאו ברכש גדול: ^ו ואתה תבוא אל־אבתיך בשלום תקבר בשיכה טובה: ^ז ודור רביעי ישובו הנה כי לא־שלם עון האמרי עד־הנה: ^ח ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה: ^ט ביום ההוא פרת יהוה את־אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את־הארץ הזאת מנער מצרים עד־הנהר הגדל נהר־פרת: ^י את־הקיני ואת־הקניזי ואת הקדמני: ^{יא} ואת־החתי ואת־הפריזי ואת־הרפאים: ^{יב} ואת־האמרי ואת־הכנעני ואת־הגרנשי ואת־היבסי: ^ס **טז** « ושרי אשת אברהם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: ^ב ותאמר שרי אל־אברהם הנה־נא עצרני יהוה מלדת בא־נא אל־שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברהם לקול שרי: ^ג ותקח שרי אשת־אברהם את־הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען ותתן אתה לאברהם אישה לו לאשה: ^ה ויבא אל־הגר ותהר ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה: ^ה ותאמר שרי אל־אברהם חמסי על־ך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט יהוה ביני וביניך: ^ו ויאמר אברהם אל־שרי הנה שפחתך בידך עשיל־ה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה: ^ז וימצאה מלאך יהוה על־עין המים במדבר על־העין בדרך שור: ^ח ויאמר הגר שפחת שרי אי־מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחת: ^ט ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל־גברתך והתעני תחת ידיה: ^י ויאמר לה מלאך יהוה הרבה ארבה את־זרעך ולא יספר מרב: ^{יא} ויאמר לה מלאך יהוה הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כִּי־שמע יהוה אל־עניך: ^{יב} והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל־פני כל־אחיו ישכן: ^{יג} ותקרא שם־יהוה הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי: ^{יד} על־כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה

הפר: ^ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרֵי אֲשֶׁתְּךָ
לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרֵי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:
^י וּבִרְכַּתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכַּתִּיהָ
וְהָיְתָה לְגֹוִים מְלֹכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יְהוּ: ^{יא} וַיִּפֹּל
אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלֻזָּו חֲלָבִן מֵאֲהֵר
שָׂנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבְתַּת־שָׁעִים שָׂנָה תֵּלֵד:
^{יב} וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעְאֵל יִהְיֶה
לְפָנֶיךָ: ^{יג} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יֵלֵד
לָךְ בֶּן וְקִרְאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי
אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לִזְרַעוֹ אַחֲרָיו: ^{יד} וַיִּשְׁמַעְאֵל
שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה | בִּרְכַּתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ
וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֶאֱדָה מְאֹד שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִם יוֹלִיד
וְנִתְּנִיו לְגֹוִי גָדוֹל: ^{טו} וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק
אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֲרִית:
^{טז} וַיִּכַּל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:
^{יז} וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יִלְדֵי
בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית
אַבְרָהָם וַיִּמָּל אֶת־בְּשָׂרָם עֶרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲתוֹ אֱלֹהִים: ^{יח} וְאַבְרָהָם בֶּן־תִּשְׁעִים
וַתִּשַׁע שָׁנָה בַּחֲמֹלּוֹ בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ: ^{יט} וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ
בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בַּחֲמֹלּוֹ אֵת בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ:
^כ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ:
^{כא} וְכָל־אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת
בֶּן־נָכָר נִמּוֹלוּ אֹתוֹ:

פסוק קכ"ו פסוקים נמל"ו סימן מכנרד"י סימן

חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרֻעוֹתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׂמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יתברך:
יְהֵא שְׂמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יתברך,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרַומֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה,
וַיִּתְהַלָּל, שְׂמָה דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל
בְּרִכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא,
וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין בְּרֵד: ^ט וַתֵּלֵד הָגָר לְאַבְרָם בֶּן וַיִּקְרָא
אַבְרָם שֵׁם־בְּנוֹ אֲשֶׁר־יָלְדָהּ הָגָר יִשְׁמַעְאֵל: ^י וְאַבְרָם
בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וַיֵּשֶׁב שְׁנַיִם בְּלֶדֶת־הָגָר אֶת־
יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: ^{יא} וַיְהִי אַבְרָם בֶּן־תִּשְׁעִים
שָׁנָה וַתִּשַׁע שְׁנַיִם וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַנִּי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים: ^{יב} וְאַתָּה
כְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בְּמֶאֱדָה מְאֹד: ^{יג} וַיִּפֹּל
אַבְרָם עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר: ^{יד} אֲנִי
הִנֵּה כְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאַב הַמֶּזֶן גֹּוִים: ^{טו} וְלֹא־
יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמוֹךְ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמוֹךְ אַבְרָהָם כִּי
אַב־הַמֶּזֶן גֹּוִים נִתְּתִיךָ: ^{טז} וְהִפְרִיתִי אֶתְךָ בְּמֶאֱדָה מְאֹד
וְנִתְּתִיךָ לְגֹוִים וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת טז)

המול לכם כל זכר (יז, י)

מִצְוַת מִלָּה, הַמִּצְוָה הִרְאֵנוּהָ שְׁנֵצֵטָה הַיְּהוּדִי הִרְאֵנוּהָ.
מוֹרָה עַל כָּל־לֹוֹת הַמִּצְוֹת. א. רְשִׁימָה נֶכֶד בְּגוֹף. וְהוּא הַדִּין לְכָל
הַמִּצְוֹת, אֵלֶּא שְׁאִין רָשָׁם זֶה נִרְאֶה לְעֵינֵי בֶּשֶׂר. ב. יֵשׁ כֵּה גַם
תּוֹעֲלַת גִּשְׁמִית, אֲבָל הִיא בְּאִין־עֶרְוָה לְתוֹעֲלַת הַרוּחָנִית. וְאִךְ כָּכָל
הַמִּצְוֹת יֵשׁ תּוֹעֲלַת בְּחַיִּי הַגּוֹף, אֲבָל תּוֹעֲלַת בְּחַיִּי הַנֶּשְׁמָה הִיא
בְּאִין־עֶרְוָה יוֹתֵר. ג. הַתִּינוּק בּוֹכָה וְצוֹעֵק מִפְּנֵי הָעֶדֶר שְׂכָלוֹ,
וְכַשֵּׁיגְדֵל - זָכִין. כֵּן, הַצּוֹעֵק עַל הַטֶּרֶחַ וְהַהֶפְסֵד שֶׁבָּקִיּוֹם
מִצְוָה, הָרִי זֶה רַק מִפְּנֵי הָעֶדֶר הַשָּׂכָל.

שְׁבִיעִי: וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ
אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים
וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: ^ח וְנִתְּתִי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֵת |
אַרְץ מִגִּידֶיךָ אֵת כָּל־אַרְץ כְּנָעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם
וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: ^ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם
וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֵתָּה וּזְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ
לְדֹרֹתָם: וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר: ^י וְנִמְלֹאתֶם
אֵת בֶּשֶׂר עֶרְלָתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי
וּבֵינֵיכֶם: ^{יא} וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר
לְדֹרֹתֵיכֶם יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נָכָר
אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא: ^{יב} הַמּוֹל | יִמּוֹל יָלִיד בֵּיתְךָ
וּמִקְנֵת כֶּסֶף וְהָיְתָה בְּרִיתִי בֵּינֵיכֶם לְבְרִית
עוֹלָם: ^{יג} וְעֵרַל | זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בֶּשֶׂר
עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּהָ אֶת־בְּרִיתִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יח)

וְלֹא שִׁפְחָה מִצְרִית, וְשָׂמָּה הָגָר (טז, א)

מצרית - רומז לעניני עולם הזה, שכלם בגבול ובמיצר. הָגָר - עניני העולם הם בדרך ארעי וגרות בלבד, כמאמר רז"ל העולם הזה דומה לפרוזדור, שאין דרים בו.

מפטיר כו וְאַבְרָהָם בֶּן־תְּשָׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה בְּהַמְלֹךְ בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּהַמְלֹךְ אֶת בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמְלֹךְ אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֹו: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֶכֶד בְּהַמְלֹךְ אֹתוֹ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע, * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחִים הֵיּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכִבּוֹד. יִי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּנְאָמְרִים בְּרֹוךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצָדֵק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת לך לך לקריאה בציבור ולשמו"ת בישעיה פרק מ"א

כז לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתְּדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְּרַכִּי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹור: כח הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם־לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָר וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לַתְּבוּנָתוֹ: כט נָתַן לַיַּעַר בָּח וּלְאִין אוֹנִים עֲצֻמָּה יִרְבֶּה: לוֹעֲפּוֹ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים בָּשׁוּל יִבְשָׁלוּ: לא וְקוֹי יְהוָה יַחְלִיפוּ כָח יַעֲלֹ אֶבֶר בְּנִשְׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ: מא א הִחַרְיֵשׁוּ אֵלַי אֲנִים וְלֹאֲמִים יַחְלִיפוּ כָח יִגְשׁוּ אֹז וַיְדַבְּרוּ יַחְדוֹ לְמִשְׁפָּט נִקְרָבָה: נ מי הָעִיר מִמּוֹרָח צָדֵק יִקְרָאָהּ לְרִגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ יִתֵּן פֶּעֶפֶר חֲרָבּוֹ פֶּקֶשׁ נִדָּף קִשְׁתּוֹ: נג יִרְדָּפָם יַעֲבֹור שְׁלוֹם אֶרֶץ בְּרִגְלָיו לֹא יָבוֹא: ד מִי־פֶעֶל וְעִשָּׂה קָרָא הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: ה רֹאֵו אֲנִים וַיִּירָאוּ קְצוֹת

הָאָרֶץ יַחֲרֶדוּ קִרְבּוֹ וַיֵּאֲתִיּוֹן: וַאֲישׁ אֶת־רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאַחֵיו יֹאמַר חֲזֹק: וַיִּחַזַּק חֲרָשׁ אֶת־צִרְף מַחְלִיק פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֶם פָּעַם אָמַר לְדֹבֵק טוֹב הוּא וַיִּחַזְקֵהוּ בְּמַסְמְרִים לֹא יָמוּט: ה וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בַּחֲרִיתִּיךָ זָרַע אֲבָרָהָם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קָרָאתִיךָ וַאֲמַר לְךָ עֲבָדִי־אֲתָה בַּחֲרִיתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִיתִיךָ: י אֶל־תִּירָא כִּי־עָמַךְ אָנִי אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶפְעֹזְתִּיךָ אֶפְתַּמְכְּתִיךָ בִּימִין צִדְקִי: יא הֵן יִבְשׁוּ וַיִּפְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יִהְיוּ כָּאֵין וַיֵּאבְדּוּ אֲנָשֵׁי רִיבְךָ: יב תִּבְקָשֶׁם וְלֹא תִמָּצְאֻם אֲנָשֵׁי מִצְתְּךָ יִהְיוּ כָּאֵין וּכְאֶפֶס אֲנָשֵׁי מִלְחַמְתְּךָ: יג כִּי אָנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מַחְזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לְךָ אֶל־תִּירָא אָנִי עֲזַרְתִּיךָ: יד אֶל־תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אָנִי עֲזַרְתִּיךָ נֶאֱמַר יְהוָה וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שְׁמִתִּיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חֲדָשׁ בָּעַל פִּיפּוֹת תְּדוֹשׁ הָרִים וְתִדָּק וּגְבָעוֹת כַּמּוֹץ תִּשָּׂים: טז תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשָּׂאֻם וּסְעָרָה תִּפְּיֵץ אֶתֶם וְאַתָּה תִּגָּל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שלישי, ז' מרחשון

לוח זמנים לשבוע פרשת לך-לך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ח)	5:49	5:45	8:01	8:03	8:33	8:35	9:30	9:31	17:05	16:59	17:29	17:24	16:40	17:33
חיפה (ח)	5:50	5:45	8:01	8:03	8:33	8:35	9:30	9:31	17:03	16:57	17:28	17:22	16:28	17:31
ירושלים (ח)	5:47	5:42	7:59	8:01	8:31	8:33	9:28	9:29	17:05	16:59	17:29	17:23	16:20	17:31
תל אביב (ח)	5:51	5:47	8:01	8:03	8:34	8:36	9:31	9:32	17:04	16:58	17:28	17:22	16:39	17:33
אוסטריה, וינה (ק)	7:29	7:19	9:25	9:29	9:57	10:01	10:51	10:53	17:58	17:47	18:28	18:18	17:31	18:31
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:16	6:23	9:10	9:06	9:42	9:38	10:50	10:47	19:47	19:53	20:13	20:20	19:34	20:31
אוקראינה, אודסה (ק)	7:29	7:21	9:26	9:30	9:59	10:03	10:53	10:55	18:02	17:52	18:31	18:21	17:36	18:25
אוקראינה, דונייצק (ק)	7:03	6:54	8:59	9:04	9:31	9:35	10:25	10:28	17:32	17:22	18:02	17:52	17:05	17:56
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	7:15	7:06	9:11	9:15	9:43	9:47	10:37	10:39	17:42	17:31	18:12	18:02	17:15	18:06
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:45	7:35	9:38	9:42	10:10	10:15	11:03	11:06	18:03	17:52	18:35	18:24	17:36	18:28
אוקראינה, קייב (ק)	7:37	7:27	9:31	9:35	10:03	10:07	10:56	10:59	17:57	17:45	18:28	18:17	17:29	18:21
איטליה, מילאנו (ק)	7:53	7:45	9:52	9:56	10:24	10:28	11:19	11:21	18:30	18:20	18:59	18:49	18:04	19:03
אקוואדור, קיטו (ח)	5:46	5:47	8:21	8:20	8:51	8:50	9:53	9:53	18:10	18:09	18:31	18:30	17:51	18:34
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:01	5:54	8:45	8:41	9:18	9:14	10:24	10:22	19:15	19:21	19:41	19:46	19:02	19:58
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:32	6:40	9:32	9:28	10:03	9:58	11:12	11:09	20:19	20:26	20:47	20:55	20:07	20:59
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:27	7:21	9:31	9:34	10:04	10:06	10:59	11:01	18:21	18:13	18:47	18:39	17:56	18:43
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:17	7:11	9:21	9:25	9:53	9:56	10:49	10:51	18:10	18:02	18:37	18:29	17:45	18:40
ארה"ב, גריסי סיטי (ק)	7:18	7:12	9:22	9:25	9:54	9:57	10:49	10:51	18:09	18:01	18:36	18:28	17:44	18:40
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:56	7:49	9:59	10:02	10:31	10:34	11:26	11:28	18:44	18:35	19:11	19:03	18:19	19:14
ארה"ב, הווסטון (ק)	7:29	7:24	9:41	9:42	10:13	10:15	11:11	11:12	18:47	18:41	19:11	19:05	18:24	19:15
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:05	7:00	9:15	9:17	9:46	9:49	10:43	10:45	18:15	18:08	18:39	18:33	17:51	18:42
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:24	7:21	9:38	9:40	10:11	10:12	11:09	11:10	18:50	18:45	19:13	19:08	18:28	19:17
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	7:16	7:09	9:18	9:21	9:50	9:53	10:45	10:47	18:03	17:55	18:30	18:22	17:38	18:35
ארה"ב, שיקאגו (ק)	7:13	7:06	9:17	9:20	9:48	9:51	10:44	10:46	18:04	17:55	18:31	18:23	17:39	18:33
בוליביה, לה-פס (ח)	5:48	5:51	8:33	8:31	9:02	9:00	10:07	10:06	18:43	18:45	19:05	19:08	18:27	19:12
בלגיה, אנטוורפן (ק)	8:25	8:14	10:16	10:21	10:48	10:53	11:41	11:44	18:38	18:27	19:10	18:59	18:11	19:15
בלגיה, בריסל (ק)	8:23	8:13	10:16	10:20	10:48	10:52	11:41	11:44	18:40	18:29	19:12	19:01	18:13	19:16
ברזיל, ס. פאולו (ח)	5:19	5:23	8:04	8:01	8:35	8:33	9:41	9:39	18:19	18:22	18:42	18:45	18:04	18:52
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	5:06	5:10	7:50	7:48	8:22	8:19	9:27	9:25	18:05	18:08	18:28	18:31	17:49	18:38
בריטניה, לונדון (ק)	7:42	7:31	9:34	9:39	10:06	10:11	10:59	11:02	17:57	17:46	18:29	18:18	17:30	18:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:56	7:44	9:45	9:50	10:17	10:22	11:09	11:12	18:02	17:49	18:35	18:23	17:33	18:39
גרמניה, ברלין (ק)	7:51	7:40	9:41	9:46	10:13	10:18	11:06	11:09	18:01	17:49	18:33	18:22	17:33	18:26
גרמניה, פרנקפורט (ק)	8:03	7:53	9:58	10:02	10:29	10:34	11:23	11:25	18:26	18:14	18:57	18:46	17:58	18:50
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:15	5:20	8:04	8:01	8:34	8:31	9:40	9:38	18:25	18:29	18:48	18:52	18:10	18:56
הודו, בומביי (ח)	6:35	6:33	8:53	8:54	9:26	9:27	10:25	10:25	18:14	18:10	18:36	18:32	17:52	18:36
הודו, פונה (ח)	6:29	6:27	8:49	8:50	9:21	9:21	10:20	10:20	18:11	18:08	18:34	18:30	17:50	18:34
הונגריה, בודפשט (ק)	7:17	7:08	9:14	9:18	9:46	9:50	10:40	10:43	17:47	17:37	18:17	18:07	17:21	18:11
טורקיה, איסטנבול (ק)	7:27	7:20	9:30	9:33	10:02	10:05	10:57	10:59	18:17	18:09	18:44	18:36	17:52	18:40
יוון, אתונה (ק)	7:43	7:37	9:49	9:51	10:21	10:24	11:17	11:19	18:42	18:34	19:08	19:00	18:17	19:04
מולדובה, קישינב (ק)	7:38	7:29	9:34	9:38	10:07	10:11	11:01	11:03	18:08	17:58	18:37	18:28	17:42	18:32

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	7:28	7:26	9:52	9:51	10:22	10:21	11:21	11:21	19:16	19:13	19:38	19:35	18:55	19:39
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:26	6:17	9:15	9:10	9:48	9:43	10:57	10:53	20:02	20:10	20:31	20:39	19:52	20:43
נפאל, קטמנדו (ח)	6:02	6:05	8:22	8:24	8:53	8:54	9:51	9:52	17:35	17:29	17:58	17:53	17:12	17:57
סינגפור, סינגפור (ח)	6:44	6:44	9:12	9:11	9:45	9:44	10:46	10:46	18:54	18:53	19:15	19:14	18:35	19:18
פולין, ורשא (ק)	7:08	7:19	9:10	9:15	9:42	9:47	10:35	10:38	17:32	17:20	18:04	17:53	17:04	17:57
פרו, לימה (ח)	5:38	5:35	8:10	8:09	8:43	8:42	9:46	9:45	18:08	18:09	18:29	18:31	17:51	18:35
צרפת, ליון (ק)	8:02	8:10	10:09	10:13	10:41	10:45	11:36	11:38	18:48	18:38	19:16	19:07	18:22	19:20
צרפת, פריז (ק)	8:17	8:26	10:22	10:26	10:54	10:58	11:47	11:50	18:53	18:42	19:23	19:13	18:26	19:26
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:33	5:33	8:05	8:05	8:35	8:35	9:37	9:36	17:48	17:47	18:10	18:09	17:29	18:13
קנדה, טורונטו (ק)	7:36	7:44	9:45	9:48	10:17	10:20	11:12	11:14	18:27	18:18	18:55	18:47	18:02	18:58
קנדה, מונטריאול (ק)	7:16	7:24	9:23	9:27	9:55	9:59	10:49	10:52	18:01	17:51	18:30	18:20	17:35	18:33
קפריסין, לרנקה (ק)	6:55	7:01	9:07	9:10	9:41	9:43	10:37	10:38	18:04	17:57	18:29	18:22	17:40	18:26
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:34	8:46	10:33	10:39	11:05	11:11	11:57	12:00	18:46	18:33	19:20	19:08	18:17	19:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:08	8:20	10:08	10:14	10:39	10:45	11:30	11:34	18:19	18:05	18:54	18:41	17:50	18:57
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	7:46	7:55	9:51	9:55	10:24	10:28	11:17	11:20	18:25	18:14	18:54	18:44	17:58	18:48
שווייץ, ציריך (ק)	7:49	7:57	9:56	10:00	10:27	10:31	11:21	11:24	18:31	18:21	19:01	18:51	18:05	19:03
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:08	8:30	8:31	9:03	9:03	10:03	10:03	17:58	17:55	18:19	18:17	17:37	18:21

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00344
21/10/2012

P.P.

שולם

1949

תל אביב